

BIK'EHGO'IHI'NAÑ BIYATI'

**THE NEW TESTAMENT OF OUR LORD
AND SAVIOUR JESUS CHRIST**

WESTERN APACHE

AMERICAN BIBLE SOCIETY

BIK'EHGO'IHI'NA' BIYATI'

THE NEW TESTAMENT OF OUR LORD AND SAVIOUR JESUS CHRIST

WESTERN APACHE

printed in 1966 by the American Bible Society.

www.americanbible.org

Reprinted by Permission.

2012

www.ScriptureEarth.org

THE BOOKS OF THE NEW TESTAMENT

MATTHEW	Mt.	1
MARK	Mk	48
LUKE	Lk	77
JOHN	Jn	126
ACTS	Act	161
ROMANS	Rom	208
1 CORINTHIANS	1 Co	231
2 CORINTHIANS	2 Co	253
GALATIANS	Gal	267
EPHESIANS	Eph	275
PHILIPPIANS	Php	283
COLOSSIANS	Col	289
1 THESSALONIANS	1 Th	295
2 THESSALONIANS	2 Th	300
1 TIMOTHY	1 Tm	303
2 TIMOTHY	2 Tm	310
TITUS	Tit	315
PHILEMON	Phm	318
HEBREWS	Heb	320
JAMES	Jas	337
1 PETER	1 Pe	343
2 PETER	2 Pe	350
1 JOHN	1 Jn	355
2 JOHN	2 Jn	361
3 JOHN	3 Jn	362
JUDE	Jud	363
REVELATION	Rev	365
Glossary		389
Maps		392

THE GOSPEL ACCORDING TO MATTHEW

---

1 ¹ Abraham bits'á'dí' hanádaatinolt'ííhíí Jesus Christ, David bá niłtíni nyáázhi' naltsoos besi'aaníí. ² Isaac Abraham bá hizhchíi; Jacob Isaac bá náánázhchí; **Judas** hik'e bik'isyú Jacob bá hizhchíi; ³ Thámar, Pháres hik'e Zára Judas yá yishchíi; Ésrom Pháres bá náánázhchí; Áram Ésrom bá náánázhchí; ⁴ Amínadab Áram bá náánázhchí; Náasson Amínadab bá náánázhchí; Sálmon Náason bá náánázhchí; ⁵ Ráchab, **Bóoz** Sálmon yá yishchíi; Ruth, Óbed Bóoz yá yishchíi; Jesse Óbed bá hizhchíi; ⁶ David, ízigo nant'án nlíni, Jesse bá hizhchíi; **Urías** n'íí bi'aahíí Sólomon David, ízigo nant'án nlíni, yá yishchíi; ⁷ **Robóam** Sólomon bá hizhchíi; Abíah Robóam bá náánázhchí; Asa **Abíah** bá náánázhchí; ⁸ **Jósaphat** Asa bá náánázhchí; Jóram Jósaphat bá náánázhchí; **Ozías** Jóram bá náánázhchí; ⁹ **Jóatham** Ozías bá náánázhchí; **Áchaz** Jóatham bá náánázhchí; **Ezékias** Áchaz bá náánázhchí; ¹⁰ **Manáesses** Ezekías bá náánázhchí; Ámon Manáesses bá náánázhchí; **Josías** Ámon bá náánázhchí; ¹¹ Bábylonyú isnáhgo odestíjdá', áí hadá' **Jechonías**, hik'e bik'isyú Josías bá náánázhchí; ¹² Bábylonyú isnáhgo odestiiníí bikédí'go: Saláthiel Jechonías bá hizhchíi; **Zoróbabel** Saláthiel bá náánázhchí; ¹³ Abíud Zoróbabel bá náánázhchí; Elíakim Abíud bá náánázhchí; Ázor Elíakim bá náánázhchí; ¹⁴ **Sádóc** Ázor bá náánázhchí; Áchim Sadoc bá náánázhchí; Elíud Áchim bá náánázhchí; ¹⁵ Eleázar Elíud bá náánázhchí; Mátthan Eleázar bá náánázhchí; Jacob Mátthan bá náánázhchí; ¹⁶ Joseph Jacob bá náánázhchí, Josephíí Mary holzéhi bika' nlii ni', Maryhíí Jesus, **Christ** holzéhi, yishchíi. ¹⁷ Áík'ehgo Abraham bits'á'dí' David nehenázhí' dííts'adah hanáolchíi; David bits'á'dí' isnáhgo odestíjzhí' dííts'adah hananáolchíi; ádí' isnáhgo odestiiníí bits'á'dí' Christ nyáázhi' dííts'adah hananáolchíi.

¹⁸ Díí k'ehgo nko Jesus gozlii: Báqá Mary holzéhi ilk'idá' Joseph baa hiiltíi, ndi doo hwahá yił niinéh da ndi Holy Spirit bits'á'dí'go biyi' mé' silíi. ¹⁹ Yił niinéhíhíí, Joseph holzéhi, nnee nlt'éégo at'éhi, Mary doo dénchó'égo bich'í' godigháh hát'íí dahíí bighá, doo hadín yígósinégo bił ilk'inásht'aash, nzi.

natseedgo yengon'áá Béthlehemýú, nnee daagoyáni Jesus yaa nayídaadilkid n'íídí' godezt'i'go. **17** **Jéremy**, Bik'ehgo'ihí'nań binkááyú na'iziidi n'íí, gáníidíí begolne', **18** Rámáyú ła' bizhii daidits'ag, daachag ła'íí chaat daadilwosh, Rachel bichagháshé yigha hichago, yati' inesk'azíí bee bich'í' yádaach'ilti' ndi doo hagot'éégo da lék'e, bichagháshé da'ádaadihíí bigha.

19 Hérod daztsaądá' Bik'ehgo'ihí'nań binal'a'a yaaká'dí'hi Egyptgee Joseph nayeelíí bee bił ch'í'nah ánágodlaa, **20** Gáníigo, Nándndáh, niye' hik'e báą biłgo Israel hat'i'i bini'yú bił nádnkáh: niye' daizithee hádaat'íi n'íí nanezna'. **21** Áídí' nádiidzaago biye' hik'e baąhíí biłgo Israel hat'i'íí bini'yú onákai. **22** Arkeláus Judéayú nant'án nanásdlíí, bitaa Hérod sitíi n'íígee nnańtíizhgo Joseph ya'ikonziidá', ákú digháhzhí' neldzid: áík'ehgo bindzeełíí bee Bik'ehgo'ihí'nań, Doo ákú nńáh da, biłnńiid, áík'ehgo ni' łahyúgo Galilee golzeeyú okai. **23** Áídí' křh gozníłíí Názareth golzeegee ndaagozle'; Bik'ehgo'ihí'nań binkááyú nada'iziidi, Áń Názarene holzee doleeł, daanńi n'íí begolne'go.

3 **1** Áí benagowaadá' John Baptize ágole'íí nnee yich'í' yati'go nyáá, da'igolííyú, Judéa bigodesdzogíí biyi', gáníigo, **2** Nohwinch'ó'íí bits'á'zhí' ádaahne', yaaká'yú dahsdaahn nant'aahíí biká' nagowaa. **3** Díńko **Esáias**, Bik'ehgo'ihí'nań binkááyú na'iziidi, yaa yati'go gáníí n'íí, Da'igolííyú hadńshí dilwosh, NohweBik'ehń bádihyú ilch'í' daagohé', intín ilk'ídezdoqho bá ádaahle', nńigo. **4** John bidiyáge bighán ha'í'áhíí bighaa alzaa, ikał hilchii biziz alzaa; nágonech'iidi hik'e dzilyú gosnihíí biłgo bihidán lék'e. **5** Áídá'go Jerúsalemđí' Judéa dahot'éhé ni' nagoz'aądí' ła'íí túńlíńíí Jórdan holzéhi binaayú dahot'éhé ni' nagoz'aądí' baa nánz'áá, **6** Áík'ehgo bi'ádaat'e' nch'ó'íí yaa nanádaagosn'ídá', túńlíńíí Jórdan holzéhi biyi' John baptize ádaabizlaa.

7 **Phárisees** daanlíni hik'e **Sádducees** daanlíni baptize ádaalnéhíí yigha neheskaigo yiłtsaądá' gáyíńńii, Nohwíí, ch'osh bik'asda' golííhíí k'ehgo daalinoł't'ííhíí, hadín lá nohwádihyú nohwiniigodilne' goz'aaníí bits'á'nohkáh nohwíńńiid? **8** Da'anńi nohwinch'ó'íí bits'á' ádaahdzaayúgo ch'í'nah ádaadi'nołsj, nest'á' nńt'éégo nádaant'íhíí k'ehgo nohwaa daide'aah. **9** Abraham bits'á'dí' daadihe'na'i doo idíłdaadoh'ńii da: Bik'ehgo'ihí'nań díí tséé nazńlíí nnee Abraham bits'á'dí' daadihezna'híí k'ehgo áile'yúgo áile', nohwíłdishńii. **10** Ch'il nkedn'aagee ilk'idá' bénil'aądgo ácha nńit'aą: ch'il dawa doo nest'án nńt'ééhíí baa dahndéh dayúgo yó'ok'éhgo k'ó' diltł'í' yuyaa olkaadhi at'éé. **11** Shihíí tú bee baptize ádaanohwish'íi gádnii, nohwinch'ó'íí bits'á'zhí' ádaasohdzaayúgo: ndi shiké'dí' ła' shitisgo at'éhi higháh, bikee hishleełíí ndi doo bik'eh sitíí da: áń Holy Spirit hik'e k'ó' yee baptize ádaanohwił'íi doleeł. **12** Be'ilch'íhé dahyotíił, t'oh naghái ilch'íni goz'aągee nágosho doleeł; binest'á'híí ilk'eyihíńńił; áídá' bizhoolíí k'ó' doo ntsésihi biyi' yuyaa yidiłid.

13 Áídí' Jesus Gálileedí' Jórdan túńlíízhí' nyáá, John baptize ábile'híí bigha. **14** Áídá' John doo hat'íi dago gáníí, Shíigo née shaa nyaa, shíí ni

baptize áshííle'go dávik'ehdá'? ¹⁵Jesus gábiłnii, Ch'ík'eh ndi nzhqo k'adíí: nzhqogo ágot'eehíí dawa be'iidle'go dávik'eh. Áík'ehgo John baptize ábíílaa. ¹⁶Jesus baptize ábi'delzaadá' tú biyi'dí' dagoshch'í' hanádaa: ádíí' yáá bich'í' íłts'á' ádzaago Bik'ehgo'ihí'nań biSpirit hawú k'ehgo bich'í' nke'enúhgo yıłtsaaníí dábiłgo biká' dahnezdaa: ¹⁷Nt'éeego yaaká'dí'go yati' gáníígo yidezts'aq, Díínko shiYe' shıł nzhóni, án baa shıł gozhóó.

4 ¹Ádíí' Jesus Holy Spirit nabiłaago da'igolı́ıyú ch'ıidn nant'án nabıntaahıyú óyáá. ²Dá doo iyáné dizdin behiskaa, áı aqł hıskaa'dá' shıná' silıı. ³Na'ıntaahıı baa nyáágo gábiłnii, Ni Bik'ehgo'ihí'nań biYe' nııııyúgo, díı tsééhıı bán náodleeh, nıııı. ⁴Ádíí' Jesus gábiłnii, Ágágołzeego k'e'eshchıı, Nınee doo dá bán zhá yee hınaa da doleeł, ádíí' Bik'ehgo'ihí'nań biyati'ıı bizé'dí' behagohıgháhıı dawa yee hınaa doleeł. ⁵Ch'ıidn nant'án godiyıhgo ízısgo kıh gozınyıyú Jesus yıł o'áázhgo kıh biyi' da'ch'okqahııı ts'ıdago goz'aanıı bilatahyú yıł n'áázhgo, ⁶Gánábıłdo'ııııı, Bik'ehgo'ihí'nań biYe' nııııyúgo gódał ch'ı'ııł'e': ágágołzeego k'e'eshchıı, Bik'ehgo'ihí'nań binal'a'á yaaká'yú daagolıńıı nıł'éeego bıńadaadeh'ııııı doleeł, ná daayııdonııı: ádíí', Doo tséé hitałgo hayaa ngeeh dahıı bıgha anádaanołteel doo. ⁷Jesus bich'ı' hananádzııgo gábiłnii, Ágágołzeego k'ená'ıshchıı, Bik'ehgo'ihí'nań neBik'ehıı doo nabıńtaah da. ⁸Ádíí' dzıł dázhó yúdahi biká'yú yıł hananát'aazhgo nınee ıłtał at'éeego hadaazt'ııı dawa ıa'ıı bı'ızısgo ágot'eehıı bıł ch'ı'nah áyıılaago; ⁹Gábiłnii, Díı nagoz'aanıı dawa naa dinısh'aa doleeł, hayaa ánn'e'go shonkaahıyúgo. ¹⁰Jesus gánábıłdo'ııııı, Yuwehyú, Satan: ágágołzeego k'ená'ıshchıı, Bik'ehgo'ihí'nań neBik'ehıı zhá honkaah, da án zhá bá na'ızııı. ¹¹Ádíí' ch'ıidn nant'án bıts'á'zhı' onádaaadá' Bik'ehgo'ihí'nań bınaadaal'a'á yaaká'dı'hi baa hıkaıgo bıch'odaaznıı.

¹²Ádíí' Jesus John ha'áneztıııgo ya'ıkonzıııdá' Gálııleeyú óyáá; ¹³Názarethdı' dahıyaago Capérnaumıyú ngonle', túsikaanıı bahıyú, **Zábulon** hik'e **Néphthalim** bigodesdzogıı biyi': ¹⁴**Esáıas**, Bik'ehgo'ihí'nań bınkááyú na'ızıııı, gánııııı n'ııııı begolne'go, ¹⁵Zábulon bıni' hik'e Néphthalim bıni' Jórdan túńlııı hanaayú túsikaanıı bıch'ı' Gálııleeyú, doo Jews daanlııı dahıı bıni'yú; ¹⁶Godııłhııyú naháztaq n'ııııı kq' bená'dındıııııgo daayıłtsaq; da'ıtsaah bıchagosh'ohıyú naháztaq n'ııııı bıch'ı' idındláád silııı.

¹⁷Ádíí' godezt'ı'go, Nohwinch'ııı bıts'á'zhı' ádaahne', yaaká'yú dahsdaahn nant'aahıı bıká' nagowaa, nııııgo Jesus yałtı' nkegonıııı.

¹⁸Jesus túsikaanıı Gálıılee holzéhi bahıyú hıgaaldá', nınee ıłk'ısyú naki, Simon, da'án Peter holzéhi, hik'e bık'ısn Andrew łóg behadılehe nanest'ólıı téh nádaayı'aa'go yıłtsaq: áı łóg hadaayıhııleehııı daanlııı. ¹⁹Áık'ehgo gádaayıłnii, Shıké' dahdoh'aash; łóg hayıhııleehıı k'ehgo nınee shá nádaahohłáhgo ánohwıshłe'. ²⁰Dagoshch'ı' łóg behadılehe nanest'ólııhııı da'áııııı ndaıstsoozdá' Jesus yıké' dahn'aazł lek'e.

²¹Ádíí' dahnáııııııııııı ıłk'ısyú naki naayıłtsaq, James, Zébedee bıye', hik'e bık'ısn John, áı bıtaa Zébedee bıłgo tsına'eehııı yiyı' naháztaq, bıłógbehadılehe nanest'ólııhııı nádaıłkadgo; áık'ehgo yıch'ı' ánnııııı.

²²Dagoshch'ı' bıtaa tsına'eehııı yiyı' sıdaadá' yıts'á' dahn'aazł, Jesus bıké'.

²³Áídí' Jesus, Gálileeyú dahot'éhé Jews ha'ánátséh nagozñilyú iłch'ígó'aahgo, yaaká'yú dahsdaahn bilatt'áhgee begoz'aaníí ntt'éégo baa na'goni'íí yaa yałti'go, ła'íí nnee bitahyú itah at'éégo kah yaa nadaakaihíí hik'e daanniihíí náyihilziihgo anádaał. ²⁴Syria golzeeyú dáhot'éhé Jesus baa daach'inii: ákú iłtah at'éégo daanniihíí hik'e kah yaa nakaihíí, góyéégo bich'i' nadaagowaahíí, ch'iidn yisná ádaabiłsiníí, onádaatłishihíí, ła'íí daadi'ilihíí yił nadaaskaigo Jesus ntt'éégo ánádaayisłlaa lěk'e. ²⁵Áík'ehgo nnee łaągo Gálilee, Decápolis, Jerúsalem, Judéa, ła'íí Jórdan túłłíníí hanaadí'hi biké' anáłseeł lěk'e.

5 ¹Jesus nnee biké' anáłseełíí yiłtsągo dzilyú hayaa: áígee nezdaago bitsilke'yu ádó' baa hikai: ²Yił ch'ídaago'aah nkegonyaa, gáníigo: ³Hadíí ídaagoch'i'yolba'íí biyaa daagozhóq le': yaaká'yú dahsdaahn bilatt'áhgee daanliiníí itah daanlii. ⁴Chaał nadaakaihíí biyaa daagozhóq le': bá nádaagodojoqł. ⁵Bijíídí' isht'edaagodnt'ééhíí biyaa daagozhóq le': ni'gosdzán dá goz'ąą nt'éégo býéé doleeł. ⁶Nzhóqgo ágot'eehíí dázhq hádaat'íihíí bighą shiná' hik'e dibá' daanliiníí biyaa daagozhóq le': áí náda'doldił. ⁷Bił daagoch'oba'íí biyaa daagozhóq le': bíí ádó' baa goch'oba' doleeł. ⁸Bijíí biyi' daagozhóóníí biyaa daagozhóq le': áí Bik'ehgo'ihí'nań daidołtsééł. ⁹Iłch'i'gont'ééhíí benadaago'aahíí biyaa daagozhóq le': áí Bik'ehgo'ihí'nań bichagháshé daabiłdi'ñii doleeł. ¹⁰Nzhóqgo ágot'eehíí ye'ádaat'eehíí bighą bich'i' nadaagoch'inłkaadíí biyaa daagozhóq le': yaaká'yú dahsdaahn bilałt'áhgee daanliiníí itah daanlii. ¹¹Shíí shighą nnee yati' yee daanohwokáalyúgo, nohwiniidaagodnłsiyúgo, ła'íí léda'ılchoogo yati' dénchq'éhíí yee nohwaa yádaałti'yúgo, nohwiyaa daagozhóq le'. ¹²Nohwił daagozhóq le', dázhq nohwił daagozhóq le': yaaká'dí'go ízisgo ágot'eehíí nohwaa hi'né' doleeł: nohwíí dánohwintségo Bik'ehgo'ihí'nań binkááyú nada'iziid n'íí da'ágát'éégo bich'i' nadaagoch'inłkaad ni'.

¹³Nohwíí ni'gosdzán bi'ishihíí daanohłji: áídá' ishiihíí doo nk'qózh da siliiyúgo, nt'é bee nk'qózh análné'? Doo nt'é bee ntt'éé da, daazhógo ch'élkáadgo biká' nach'ikai doo. ¹⁴Nohwíí ni'gosdzán biká' nnee bá'idindláádíí daanohłji. Dził biká'yú ízisgo kih nagozñil dahgoz'ąayúgo, doo hagotéégo nant'i' da. ¹⁵Ła'íí ik'ah kq'íí ch'idnłłah lěk'eyúgo, doo táts'aa bił hayaa nch'i'áah da go'íí, áídá' ik'ah kq'íí biká' dahnásiłt'áhé biká' dahch'ıłt'aah go'íí; áík'ehgo hadíí kih yune' naháztaaníí dawa yee daago'íi. ¹⁶Nnee bináál nohwits'ą' idindláád le', áík'ehgo ntt'éégo ánádaaht'íihíí daayo'igi nohwiTaa yaaká'yú dahsdaahn ízisgo at'ééhíí bee ch'i'nah ádaanołsi.

¹⁷Bik'ehgo'ihí'nań yegos'aaníí dagohíí Bik'ehgo'ihí'nań binkááyú nada'iziid n'íí bek'e'shchiiníí doo anábiyishdiihyú n'yáá daashoh'nií da: doo anábiyishdiihyú n'yáá da, áídá' dawa begolné'go n'yáá. ¹⁸Da'anii gánohwiłdishnii, Yáa hik'e ni'gosdzán biłgo bech'igonázhzi' begoz'aaníí biyi'dí' ayáhągo isdzohíí ła'íí dahts'idiiłhiłíí doo daazhógo dá dahgoz'ąą nt'éégo da, ąął alzaazhi. ¹⁹Hadíń díí

Bik'ehgo'ihinaan yegos'aanii ayahago agot'eehií ndi doo yikisk'eh at'ée dahíí, la'íí ák'ehgo nnee yił ch'idaago'aahíí, án yaaká'yú dahsdaahn bilatł'áhgee daanliiníí bitahyú dážhó doo ílłí dahíí bee hojı́í doleel: áída' hadín díí begoz'aanii yikisk'eh at'éehií la'íí yee ilch'ígó'aahíí, án yaaká'yú dahsdaahn bilatł'áhgee daanliiníí bitahyú ízı́sigo at'éehií bee hojı́í doleel. ²⁰Begoz'aanii ye'ik'eda'ılchíhi hik'e **Pharisees** daanlíni bitı́sigo nıt'éeego ádaanoht'eeyúgo zhá yaaká'yú dahsdaahn bilatł'áhgee daanliiníí itah daahleeh go'ı́ı, nohwı́ldishnii.

²¹Doo áníída' díí k'ehgo nnee bángot'aago daadesots'aq ni', Doo izılheé da; hadín izis-hı́ı'ıı góyéego bágóz'áni at'ée, golzeego: ²²Áída' gádaanohwı́ldishnii, Hadín bik'ı́sn doo nt'é bigha dayú yik'ennı́ıhı́ı góyéego bágóz'áni at'ée: hadín bik'ı́sn, Ráca, yiłnı́ıhı́ı baa yá'ıtı'go bágóz'áni at'ée: hadín bik'ı́sn, Doo gonyáá da, yiłnı́ıhı́ı ch'ı́ıdn biko' dılthı' yuyaa bágóz'áni at'ée. ²³Ák'ehgo bech'okáqhı́ı biká' dahnási'nı́ıhı́ı goz'aagee nt'éhéta Bik'ehgo'ihinaan baa nánne'yúgo, nik'ı́sn bıł dahgosı́nı'qahı́ı bınálnı́ıhyúgo; ²⁴Da'áı́gee da'ch'okáqh goz'aagee nt'éhéta nánne' n'ı́ı siné'dá' nik'ı́sn bich'ı'ı nı́náhgo ilk'ınágodolđoq; áı́d' t'aazhı' nádndáhgo áníta Bik'ehgo'ihinaan baa nánne'. ²⁵Hadín naa dahgoz'aanii dagoshch'ı' bıł ilk'ınágodnđoq, yáná'ıtı'héyú bıł hi'ashdá; dahyúgohı́ı dánko aayánáltı́hı́ı yaa nı́de'ahi at'ée, aayánáltı́hı́ı aasıtı́ni yaa nı́tteehgo ha'anı́t'e'. ²⁶Da'anı́ı doo ch'ınánódáh át'ée da, dá qal na'ını́lgo zhá, nı́ldishnii.

²⁷Doo áníída' ágadaach'ı́ıııgo ba'ıkodaanohtı́ lán shı, Doo nant'ı' nahkai da, golzeego: ²⁸Áída' shı́ı gádaanohwı́ldishnii, Nnee isdzán dážhó hıt'ı́ıgo dénchó'ego yıne'ı́ıdı́ı ilk'ı́dá' bıjı́ı bıyı' yuyaa nant'ı' deyaa. ²⁹Nı́náá dihe'nazhı́neégohı́ı nchó'go ánat'ı́ıł áníłsı́yúgo ha'aahgo yó'olt'e': nı́ts'ı' łahzhı' da'adıhyúgo doo nzhóq da, áída' nı́ts'ı' dabiı́ghago ch'ı́ıdn bıko' dılthı' yuyaa, hell holzéhi, onı'dolt'e'yúgo itı́sigo doo nzhóq da. ³⁰Nı́gan dihe'nazhı́neégohı́ı nchó'go ánat'ı́ıł áníłsı́yúgo nadnłgeeshgo yó'olt'e': nı́ts'ı' łahzhı' da'adıhyúgo doo nzhóq da, áída' nı́ts'ı' dabiı́ghago ch'ı́ıdn bıko' dılthı' yuyaa onı'dolt'e'yúgo itı́sigo doo nzhóq da. ³¹Gánádaadı'nı́ı ni', Hadín bı'aa yó'onáyı́t'e' hat'ı́ını́ı, naltsoos yıká' ilk'ınát'aash: ³²Áída' shı́ı gádaanohwı́ldishnii, Hadín bı'aa doo nnee la' yıł nant'ı' na'aash dadá' yıł ilk'ınát'aazhyúgo, nant'ı' naghaago áıle': hadín isdzán yó'olt'e' n'ı́ı yıł nı́náyúgo, áı nı́eehı́ı yıł nant'ı' na'aash hıleeh.

³³Doo áníída' gádaach'ı́ıııgo ba'ıkonaadaanohtı́ lán shı, Doo daazhógo nıt'á dahnádnı́ıh da le', áída' Bik'ehgo'ihinaan bınadzahgee hagot'éeego ánnı́ıhı́ı k'ehgo ánl'e': ³⁴Áída' shı́ı gádaanohwı́ldishnii, Doo yaaká' bee nohwıt'á dahnádaadıdołnı́ıh da; áı́gee Bik'ehgo'ihinaan nant'aago dahsdaahı́ı bigha: ³⁵La'ı́ı doo nı'gosdzán bee nohwıt'á dahnádaadıdołnı́ıh da; áı Bik'ehgo'ihinaan dahnádil'ı́séhı at'ée: doo Jerúsalem ndi bee da; áı ízı́sigo kı́h goznı́lı́ı nant'án ízı́sı́ı golnı́ıhı at'éehií bigha. ³⁶Doo nı́tsı́ts'in ndi bee nıt'á dahnádnı́ıh da, nı́tsı́zıl dała'á ndi doo hıgaigo dagohı́ı dı́hı́ıgo áóléh át'ée dahı́ı bigha. ³⁷Ha'oh, dagohı́ı, Dah, zhá daadohı́ı, doo nohwıt'á dahnádaadıdołnı́ıh da ndi da'anııgo ádaadohı́ı: la'ı́hı́ı nchó'ı́hı́ı bıts'á'dı'go at'ée.

³⁸Doo ánídá' gádaadi'niigo ba'ikodaanoḥsɪ lán shɪ, Nohwináa hayi'áá'yúgo biḡáá hanádoh'aal, nohwiwoo hayi'áá'yúgo biwoo hanádoh'aal: ³⁹Áídá' shíí gádaanoḥwiłdishnii, Nḡee nchɔ'go nohwich'ɪ' at'ééhíí doo bich'ɪ' t'áazhi' ádaanoht'ee da: hadín nít'aaḥ yonłts'íyúgo, łahzhinéé bich'ɪ' nnanínt'aah. ⁴⁰Dahadín ni'íí bighą naa yá'iti'dá' nahayiłtsóozyúgo, ni'íícho ałdó' doo baa íchɪ' da. ⁴¹Dała'á dahgostɔ'yú nińdeyoodyúgo, nakidn dahgostɔ'yú bił n'aash. ⁴²Hadín dant'éhéta nfyókeedíí baa nné', hadín dant'éhéta bá ch'ínné'yúgo doo bich'ɪ' t'áazhi' hónłta' da.

⁴³Doo ánídá' gánádaadi'niigo ba'ikonaadaanoḥdzɪ lán shɪ, Nit'ahd'í gólíníí zhá nił nzhɔqdá' nik'ennihíí bik'ennih le'. ⁴⁴Áídá' shíí gádaanoḥwiłdishnii, Nohwik'ennihíí nohwił daanzhɔq le', yati' yee daanoḥwokáakí biyaa daagozhɔq doleł daahoh'ńíí le', hadíí bił daanołchɔ'íí nt'éégo bich'ɪ' ádaanoht'ee le', nchɔ'go nohwich'ɪ' ádaat'eehíí łá'íí nohwiniidaagodnłsiníí bá da'ohkąąh le'; ⁴⁵Áík'ehgo nohwiTaa yaaká'yú dahsdaahn bizhaazhé daanohtɪ: án nchɔ'íí hik'e nzhɔqḥíí dáłekt'eego biká'zhɪ' ya'ái hanadáḡo áyłsɪ, nt'éégo at'ééhíí hik'e doo dábk'ehyú ádaat'ee dahíí dáłekt'eego biká' nagołtɪḡo áyłsɪ. ⁴⁶Hadíí bił daanoḥshooníí zhá nohwił daanzhɔqyúgo, nt'é bighą nohwich'ɪ' nahi'ńíí? Tax bich'ɪ' nadaahi'ńiiłíí ndi hadíí ył daanzhooníí bił daanzhɔq ya'? ⁴⁷Nohwik'isyú zhá bilák'e nádaadołnihyúgo, łá'ihíí hant'é bee bitisgo ádaanoht'ee? Tax bich'ɪ' nadaahi'ńiiłíí ałdó' da'ágát'éé ya'? ⁴⁸Áík'ehgo nohwiTaa yaaká'yú dahsdaahn dázhɔ nt'éégo at'éé, nohwíí ałdó' ágádaanoht'ee le'.

6 ¹Doo dá nḡee binadzahgee zhá nḡee bich'ɪ' nt'éégo ádaanoht'ee da, daazhɔgo dédaanoḥwinił'íihíí bighą: ágádaaht'íyúgo nohwiTaa yaaká'yú dahsdaahn bits'á'dí' doo nt'é nohwich'ɪ' naho'ńííł át'éé da. ²Tédaat'iyéhíí dant'éhéta baa nné' lək'eyúgo, doo nádɪḡ higaakíí bésh dilwoshé yee aniiigo da, daanzhɔq ádaadil'íiníí Jews ha'ánáłséh nagoznłl yune' łá'íí intínyú nḡee bada'ołííhíí bighą ágádaat'íihíí k'ehgo doo ánt'íj da. Da'anii gánohwiłdishnii, Hk'idá' áí bich'ɪ' nahasnili at'éé. ³Áídá' tédaat'iyéhíí dant'éhéta baa nné'yúgo nigan dihe'nazhɪnéé ánát'íjłíí ne'eshganzhɪnééhíí doo yígółsɪ da le'. ⁴Dánant'í'ego baa nné': áík'ehgo dánant'í'ego ánáda'ch'ol'íjł ndi yo'íiníí, niTaa, da'án nḡee binadzahgee nich'ɪ' nado'oniłi at'éé.

⁵Onkąąhgee doo daanzhɔq ádaadil'íihíí k'ehgo ánt'éégo da: áí ha'ánázéh yune' łá'íí iłk'ída'itingee nazijgo da'okąąḡo bił daagozhɔq, nḡee daabineł'íjgo. Da'anii gádaanoḥwiłdishnii, Hk'idá' áí bich'ɪ' nahasnili at'éé. ⁶Áídá' ni, onkąąhyúgo, nt'ééh yune' ha'ánnąḡo, ídił da'dént'íjłdá' niTaa nagont'íyú honkąąḡ; án dánant'í'ego ánáda'ch'ol'íjł ndi yo'íiníí, niTaa, da'án nḡee binadzahgee nich'ɪ' nado'oniłi at'éé. ⁷Da'ohkąąhgee be'ádaadohniłhíí doo dayúweh doo nt'é bighąyú be'ádaadohniłi da, doo Jews daanłj dahíí ádaat'eehíí k'ehgo: áí łąągo yádaasiłti'yúgo zhá Bik'ehgo'ihinań nohwiłits'ag, daanzɪ. ⁸Doo áík'ehgo ádaanoht'ee da: nohwiTaa hant'é bídaanoḥdiihíí yígółsɪ, t'ah doo hwahá

bíhóhkeed da. ⁹Díí k'ehgo nkó da'ohkq̄ah: NohwiTaa yaaká'yú dahsín̄daahíí, Nizhi'íí dilzihgo bígózih le'. ¹⁰Nant'án níííhíí begodowáh. Hagot'éégo ánniíyú yaaká'yú benagowaahíí k'ehgo ní'gosdzán biká'yú áldó' begodolnííí. ¹¹Díí jji daahiidaq̄ doleełí nohwá ágonst̄í. ¹²Hadíí nchq̄'go nohwich'í' ádaaszaahíí bigha baa nágodent'aq̄híí k'ehgo néé áldó' nchq̄'go ádaasiidzaahíí bigha nohwaa nádaagodin'áah. ¹³Nanohwída'dintaah yune' onohwonííí hela, áidá' nchq̄'go at'ééhíí bits'q̄'zhí' hanánohwihi'nííí: Dahazhí' dawa bá nant'áa, la'íí ninawodíí itisyú át'éhi, la'íí ízisgo ánt'éhi dahazhí' bee sínzj̄í doleeł. Doleełgo at'éé. ¹⁴Nnee binchq̄'híí bigha baa nádaagodeso'ayúgo, nohwíTaa yaaká'yú dahsdaahn áldó' nohwaa nágode'aahi at'éé: ¹⁵Áidá' nnee binchq̄'híí bigha doo baa nádaagodeso'aa dayúgo, nohwíTaa áldó' doo nohwaa nágode'aahi at'éé da.

¹⁶Dáshiná' da'ohkq̄ah lək'eyúgo, daanzhq̄ ádaadil'ini doo k'ehgo adaanoht'ee da: áí dáshiná' da'okq̄ahgee ídaadaagoch'iyolba'go binii hago ándaayol'ij̄í, nnee dáshiná' oshkq̄ahíí yídaagołst̄í le', daanzigo. Da'anii gádaanohwildishnii, Hk'idá' áí bich'í' nahasn̄li at'éé. ¹⁷Áidá' ni dáshiná' onkq̄ah lək'eyúgo, nitsizíl nnt̄lag, ninii tángis; ¹⁸Áí bee nnee dáshiná' onkq̄ahíí doo yídaagołst̄í da, niTaahíí zhá na'gont'í' ndi yígółst̄í: áík'ehgo dánant'í'ego ánáda'ch'ol'ij̄í ndi yo'iiníí, niTaa, da'án nnee binadzahgee nich'í' nado'on̄li at'éé.

¹⁹Ní'gosdzán biká' dawahá nohwíł da'ilíiníí doo nadaanoñn̄í da, dánko gólchoozhi nohwits'q̄' da'iyaa, beshihii nohwits'q̄' dichíh, la'íí da'in'ij̄ihíí nohwee dain'ij̄ih: ²⁰Áidá' yaaká'yú zhá nada'nohn̄íí, akúyúgo zhá gólchoozhi doo nohwits'q̄' da'iyaa da, béshihíí doo nohwits'q̄' dichíh da, la'íí da'in'ij̄ihíí doo nohwee daino'ij̄ih at'éé da: ²¹Dahayú nohwíł ilíni sínilyú, áí zhá baa natsídaahkees doo. ²²Konáá'íí kots'í bikq̄'i at'éé: áík'ehgo konáá nnt̄'éyúgo kots'í dahot'éhé bikq̄' golíni at'éé. ²³Áidá' konáá doo nnt̄'éé dayúgohíí, kots'íhíí dahot'éhé díłhił at'éé. Koyi' ná'dindín n'íí kots'q̄' díłhił silij̄iyúgo, áí dázho díłhił at'éé.

²⁴Doo hadín binant'a' naki da, dała'á bił nchq̄'dá' la'ihíí bił nzhq̄ doleełi at'ééhíí bigha; dagohíí dała'á yotq̄'dá' la'ihíí yich'olaa doleełi at'éé. Bik'ehgo'ihí'nañ hik'e hágółdzilíí dála' doo hagot'éégo bá na'ch'iziidi at'éé da. ²⁵Áí bigha gádaanohwildishnii, Nohwi'ihí'na'íí doo baa nohwíł daagoyéé da le', hant'ésha' hishaq̄ doleeł, daanohsj̄igo; dagohíí nohwits'í doo baa nohwíł daagoyéé da le', hant'ésha' ágoshdle', daanohsj̄igo. Ya' idánhíí ihí'naahíí bitisgo ilij̄í gá, ya' diyagé kots'íhíí bitisgo ilij̄í gá? ²⁶Dlq̄' yúdahyú nada'in̄ihíí baa natsídaahkees: doo k'eda'dílee da, doo náda'igeesh da, doo hayú binon'íik'edaayihiniíí bá gowa goz'aa da; da'ágát'éé ndi nohwíTaa yaaká'yú dahsdaahn bá da'diiné'. Ya' nohwíí áí bitisgo da'inohłij̄í gá? ²⁷Nohwitahyú hadín daahoñneezií yaa natsékeesíí zhá bee ayáhágo ndi ts'ídag níđséhgo ádidle' gá? ²⁸Hant'é bigha diyagé baa nohwíł daagoyéé? T'oh dénzhónéhíí baa natsídaahkees; doo nada'iziid da, doo da'tt'ool da ndi nnt̄'éégo daanołseeł: ²⁹Da'ágát'éé ndi Sólomon ízisgo at'éé lək'e ndi doo díí t'oh dénzhóné k'ehgo

ík'e'isdlaa da, nohwildishñii. ³⁰T'oh díi jii noseeñíí, áidí' iskaq daadidlidíí ndi Bik'ehgo'ihí'nañ nnt'éégo bik'e'islaad' danilt'eego ya' aí t'ohíí bitisgo Bik'ehgo'ihí'nañ nohwik'e'islaa gá, nohwíí nohwi'odla' ádaayáháhi? ³¹Áík'ehgo, Hant'é da'iidaaq shihíí? dagohíí, Hant'é da'uidlaq shihíí? dagohíí, Hant'é ádaagohiidle' shihíí? doo daadohñiigo baa nohwił daagoyéé da le'. ³²(Doo Jews daanlii dahíí aí zhá itisgo hádaat'íí.) áidá' aí dawa bídił daanoñhíihíí nohwiTaa yaaká'yú dahsdaahn' yígótsi. ³³Bik'ehgo'ihí'nañ bilatt'áhgee begoz'aaníí hik'e bits'á'dí' nzhqogo ágot'eehíí ntsé biká hádaaht'íi; áík'ehgo díi dawahá ałdó' nohwíyéé doleeł. ³⁴Áík'ehgo yiskaqago hago ágot'eehíí doo baa nohwił daagoyéé da le': aí dabíí na'đint'og ndi at'éé. Dała'á jii nagont'ogíí da'ái zhá dávik'eh.

7 ¹Doo hadín baa nádaaht'íi da le', áík'ehgo nohwíí ałdó' doo nohwaa nádaach'it'íi da doleeł. ²Aanádaaht'íihíí k'ehgo nohwíí ałdó' nohwaa nádaach'it'íi doleeł; dáhołqago kaa daasohné' lán shi n'íi k'ehgo da'ágáhołqago nohwaa nádo'né'. ³Hant'é bigha nik'isn biñáá yune' tsj alts'íséq sitaaníí hí'íí, áidá' nihíí niñáá yune' tsj nchaahi sitaaníí doo hí'íí da? ⁴Ni niñáá yune' tsj nchaahi sitaqdá', hagog'éégo nik'isn gáññii, Shik'isn, ai tsj alts'íséq niñáá yune' sitaaníí ná haosht'ih? ⁵Ni, nzhqo ídn'íni, ntsé niñáá yune' tsj nchaahi sitaaníí hat'íih; áík'ehgo nnt'éégo go'íí nleehgo ániita nik'isn biñáá yune' tsj alts'íséq sitaaníí bá hat'íih.

⁶Nt'é dilziníí doo gósé baa daahohñił da, la'íí nohwiyo' nnt'éhíhíí doo góchi bich'í' odaahołkaad da, ágádaaht'íiyúgo dánko yiká' nakai doleeł, áidí' nohwich'í' nádiikeego nohwik'idahjeeh.

⁷Ídaadohkeed, áík'ehgo hant'é ídaadohkeedíí nohwaa hi'né'hi at'éé; hádaadoh'íí, áík'ehgo hant'é hádaadoh'iiníí nádaadohné'hi at'éé; dááđt'fh ndaanołts'í, áík'ehgo nohwá ch'í'ít'íihí at'éé: ⁸Hadín ídókeedíí baa hi'né'hi at'éé; hadín hádéz'iiníí hant'é hádéz'íi shihíí náidiné'hi at'éé; hadín dááđt'fh ndaalołts'ihíí bá ch'í'ít'íihí at'éé. ⁹Nohwitaahyú la' nnee biye' golíni, biye' bán bíyókeedyúgo, ya' tséégo yaa yi'aah gá? ¹⁰Dagohíí łóg bíyókeedyúgo, ya' ch'oshgo yaa yiłteeh gá? ¹¹Daanołchq' ndi nohwichagháshé nt'é nnt'éhi baa hi'né'íí bídaagonołsyúgo, itisgo nohwaa natsekeesgo nohwiTaa yaaká'yú dahsdaahn' hadín dant'éhéta nnt'éhíhíí bíyókeedíí yaa yiné'hi at'éé.

¹²Áík'ehgo nnee hagog'éégo nohwich'í' ádaat'eego hádaaht'íihíí k'ehgo nohwíí ałdó' bich'í' ágádaanoht'ee: aí Bik'ehgo'ihí'nañ yegos'aaníí hik'e binkááyú nada'iziid n'íi ye'ılch'ídaago'aahíí bik'ehgohi at'éé.

¹³Ágołts'óségo ch'ígót'í'yú ch'ínohkáh: nteelgo ch'ígót'í'ihíí, goteelgo intínhíí góyéé nágost'aayú intín, łáqago ákóne' ha'ánáłséh. ¹⁴Ágołts'óségo ch'ígót'í'ihíí, ágołts'óségo intínhíí, aí zhá ihí'naa bich'í' intín, da'akwíyéé zhá ákú ch'ekáh, doo łáqago da.

¹⁵Bik'ehgo'ihí'nañ binkááyú nada'iziidíí ádaadil'ini baa daagonohsaq, aí dibel'íí bikágéhií daabidiyágégo nohwaa hikáh, áidá' biyi' yuyaahíí ma'cho dázhq shiná' daanliiníí k'ehgo at'éhi ádaat'ee. ¹⁶Dá binest'á'híí bee bídaagonołsi doleeł. Ya' dahts'aa'íí hosh baa ndaach'ihinił née, née figs

ko'dahosh baa ndaach'ihiniil née? ¹⁷Ch'il nlt'ehihii nest'án nlt'éehii bah dahnándahi at'éé; áidá' ch'il dénchq'ehii nest'án dénchq'ehii bah dahnándahi at'éé. ¹⁸Ch'il nlt'ehihii doo nest'án dénchq'ehii bah dahnándahi at'éé da, la'ii ch'il dénchq'ehii doo hagot'éégo nest'án nlt'ehihii bah dahnándahi at'éé da. ¹⁹Ch'il dawa doo nest'án nlt'éehii bah dahndéh dayúgo, yó'ok'éhgo ko' diltii' yuyaa olkaadhi at'éé. ²⁰Áík'ehgo binest'á'ihii bee bídaagonosj doleeť.

²¹SheBik'ehń, sheBik'ehń, daashiłniihii doo dawa yaaká'yú dahsdaahn bilať'áhgee daanliinii itah daaleeh da; hadín shiTaa yaaká'yú dahsdaahn aniihii yikisk'eh at'éehii zhá itah daaleeh. ²²Ái bijii nnee ląągo gádaashiłnii doleeť, NohweBik'ehń, nohweBik'ehń, ya' doo daanónjiigo Bik'ehgo'ih'nań nohwinkááyú yałti' da lán? Ya' doo nich'j' ádaan'niigo ch'iidn hadaaniidzood da lán? Ya' doo nizhi' biláhyú ízigo ánágot'jiihii be'ádaant'ee da lán? ²³Nohwii doo nohwídaagonsini ádaanoht'ee da: yúwehzhj' nohkáh, nchq'go ádaaht'ini, biłdidishniił.

²⁴Dahadín shíyést'sąago shiyati' yikisk'eh at'éehii díi k'ehgo nkó at'éhi at'éé: nnee goyáni tsée yiká' bigową ágodlaa: ²⁵Ląągo nanágotjii, la'ii tú náđijoł, la'ii bigową bich'j' náđiyol; ndi doo nagongeeh da: tsée biká' goz'ąąhii bighą. ²⁶Áidá' dahadín shíyést'sąą ndi shiyati' doo yikisk'eh at'éé dahii, díi k'ehgo nkó at'éhi at'éé: nnee doo goyánihi saí biká' bigową ágodlaa: ²⁷Ląągo nanágotjii, la'ii tú náđijoł, la'ii bigową bich'j' deyolgo nangóngo': gową nabigoztł'jiih siljii. ²⁸Jesus ái ąął yaa nagosni'dá' ilch'įgon'ąąhii bighą nnee bił dýyadaagot'ee lęk'e: ²⁹Yebik'ehii k'ehgo yil ch'įgó'aahii bighą, doo nnee begoz'aanii ye'ik'eda'ilchiihi ádaat'eehii k'ehgo da.

8 ¹Dził biká'di' nkenádiidzaadá' ląągo biké' anázeet lęk'e. ²Nt'éégo la' nnee łóód doo ínádih dahi, léprosy holzéhi, yaa nagháhi biyahzhj' hayaa adzaago gábiłnii, SheBik'ehń, náshínłziihii bik'e sántjigo nígonsj, hánt'jiiyúgo náshínłziih. ³Áík'ehgo Jesus yich'j' dahdidilniidi' yiká' ndelniihgo, Hasht'j; nándziih, yiłnii. Ái dábiłgo łóód n'ii ínásđjđ lęk'e. ⁴Áidá' Jesus gábiłnii, Hadín dánko bił nagolni' hela'; ti'i, okaąh yebik'ehi bich'j' ch'i'nah ádndle'go, nt'éhéta be'okaąhii Bik'ehgo'ih'nań baa nné', Moses ngon'ąą lęk'ehii k'ehgo, áik'ehgo nándziihii nnee yídaagołsđ doleeť.

⁵Jesus Capernaum golzeeyú nýáádá', áígee silááda dałá'á gonenađń binant'a'ii nábokaąhgo baa nyáágo, ⁶Gábiłnii, ShiNant'a', shána'iziidił di'il silínihi yaat'éégo bił na'dini'go gowayú sitjii. ⁷Jesus gábiłnii, Ákú disháhgo nasziih. ⁸Silááda nant'án gábiłnii, ShiNant'a', shigową yune' ha'annáhgo ndi doo bik'eh sitjii da: déhadziihgo ndi shána'iziidi nadziih ndi at'éé. ⁹Shii áłdó' shinant'a' goljii, shiihii silááda bá nansht'aa: dałá'á, Dah nnáh, biłdishniiyúgo dahdigháh; la'ii, Yushdé, biłdishniiyúgo shaa higháh; la'ii shána'iziidi, Díi áńle', biłdishniiyúgo ái áńle'. ¹⁰Jesus ái yidezts'ąądá' débiłdýyagodzaago nnee biké' náseełii gáyilnii, Da'anii gádaanohwłdishnii, Israel hat'ii bitahyú ndi doo hadín díi k'ehgo bi'odłg' golini baa nsháh da. ¹¹La'ii gánádish'nii, Ląągo ya'ái hanadáhdí' la'ii ya'ái onadáhdí' nihikáhgo, Abraham hik'e Isaac la'ii Jacob yil dahnáhaztaą doleeť, yaaká'yú dahsdaahn bilať'áhgee daanliinii bitah: ¹²Áidá'

nnee, yaaká'yú dahsdaahn bilatt'áhgee daanlii le'at'éé n'íi, chagotheel yune' ohilkaad doo: áígee daach'ichag hik'e kowoo lidaach'idiik'ash dolee. ¹³Jesus siláada binant'a'íi gáyilñii, Nárdíah; hagog'éégo osíndlaqádíi da'ái k'ehgo ná begolzaa. Áík'ehgo siláada binant'a' bána'iziidihíi da'áígee dagoshch'íi nadziih.

¹⁴Áídí' Jesus Peter bigowa yune' ha'ayaáadá' Peter bi'aahíi bimaa nezgaigo sitiigo yiitsaa. ¹⁵Bigan yedelñiih, áík'ehgo nezgai n'íi bits'á' gonyáa: áídí' nádiidzaago yá da'dezné'.

¹⁶Áídí' o'i'áqzhí' godeyaago lágago ch'iidn isná ádaabiłsiníi bich'í'yú yił neheskai: áík'ehgo hadaadzi'íi zhá bee ch'iidn hainiheyood, la'íi daanñiihíi dawa nádaayilziih: ¹⁷Esáias, Bik'ehgo'ihí'nán binkááyú na'iziidi, gánñiid n'íi begolne'go, Néé doo daanldzil dahíi, la'íi nohwikah n'íi dawa dabízhá ídá'áyiidlaa.

¹⁸Jesus binaayú nnee láníi íla'at'ééhíi yiitsaaqádá', Hanaazhí' nohwil nada'do'eeł, nñiid. ¹⁹Áígee begoz'aaníi ye'ik'e'íłchíhi baa nyáágo gábiñii, lłch'ígó'aahíi, dahayú anadááyú níké' anáshdaal doo. ²⁰Jesus gábiñii, Ma' ndi bi'i'án daagolíi, dló' yúdahyú nada'inihiíi ndi bit'oh daagolíi; áídá' shíi nnee k'ehgo Niyááhíi doo hayú nshteeti at'éé da. ²¹La' bitsiłke'yuhíi gábiñii, ShiNant'a', halqá shitaá ntsé łehishteehyú dósha'. ²²Jesus gábiñii, Shiké' hínááł; áídá' nanezna'íi dabíi łedaat'iñiił le'.

²³Áídí' tsina'eełíi yehiyaadá' bitsiłke'yu ałdó' ehikai. ²⁴Nt'éégo tú yat'éégo bił deyol, áík'ehgo tsina'eełíi tú nádidáhíi beh nádiłk'ool: áídá' Jesus-híi iłhosh lėk'e. ²⁵Áík'ehgo bitsiłke'yu bich'í' nniikaigo ch'ínádaabisidá' gádaañii, NohweBik'ehń, hasdánohwiníił: dak'azhá tėłt'áh nohwil ogo'eeł. ²⁶Áík'ehgo gádaayiñii, Hant'é lą bighą ndaaldzid, ntsólaqá'at'éégo nohwil'odla' doo hwoi da? ñii. Áídá' nádiidzaago nyolhíi túhíi biłgo yich'í' hadziigo nkenágoheltó'. ²⁷Áík'ehgo nnee bił díyadaagot'éégo gádaañii, Nnee ląq daat'éhi díi, nyolhíi la'íi túhíi ndi da'áyiłñiiyú ádaat'íi!

²⁸Hanaayú Gérgesenes daagolíiyú bił nada'diz'eeldá' nnee lena'niłíi goz'aqádí' nnee naki, ch'iidn isná ádaabiłsinihíi, Jesus yaa n'áázh, bédaach'ildzidhíi bighą doo hadín ałhánégo bit'ah ch'egháhi da. ²⁹Yat'éégo gádaañii, Hago ląq ánohwile'go ánt'íi, Jesus, Bik'ehgo'ihí'nań bi'Ye' nłíni? Nohwiniigodilne'íi doo hwahá biká' ngonáh dadá' nohwiniigodnle' née? ³⁰Áígee da'anahyú góchi da'iyaaqago nanatse'. ³¹Áík'ehgo ch'iidn náda'okaaqahgo gádaabiłñii, Hanohwinyóódyúgo, góchi nanatse'íi beh nohwinyóód. ³²Áík'ehgo, Hahkeeh, yiłnñiid. Hakíídá' góchi nanatse'íi yeh hikíi: nt'éégo góchi dawa hayaa nádnkíigo túsikáni yeh hikíi, áík'ehgo tú yił daadesdzii. ³³Áídí' góchi yinádaadéz'íi n'íi nádnkíigo kįh goznilyú okai, áígee ch'iidn isná ádaabiłsı n'íi hago ádaabi'deszaahíi dawa yaa nadaagosni'. ³⁴Áídí' kįh goznilgee daagolíníi dawa Jesus yich'í' ch'ínátsaqá: áík'ehgo daayiłtsaaqádá' náyokaaqahgo gádaayiłñii, Nohwini'dí' ch'ínñáh.

9 ¹Áídí' Jesus tsina'eelíi yeh hiyaago hanaayú dabíi gólíiyú bił oná'í'éeł. ²Nt'éégo ła' nnee di'ili baa daach'iskaq: Jesus daabi'odla' yígotsjída' nnee di'ilihił gáyilñii, Shiye', nił gozhqó le'; ninchq'híi bigha dák'ad naa nágodet'aah. ³Áída' begoz'aaníi ye'ik'eda'itłchíi ła' dábiyi'yú, Díi nnee Bik'ehgo'ihí'nañ ádil'iigo añii, daanzí. ⁴Natsídaakesíi Jesus yígótsigo gádaabiñii, Nt'é bigha nohwíi' biyi' yuyaa nchq'go natsídaahkees? ⁵Hadíhił doo nyeeego ách'iniil da, Ninchq'híi bigha dák'ad naa nágodet'aah; dagohíi, Nádndáhgo dahnnáh? ⁶Ni'gosdzán biká' nnee binchq'híi bigha baa nágodet'aahíi shíi, nnee k'ehgo Niyááhíi, beshik'ehgo bídaagonołsi doleelhił bigha, (nnee di'ili sitiiníi gáyilñiid,) Nádndáhgo biká' sintiiníi dahnádnne'go gowayú nádndáh. ⁷Áik'ehgo nádiidzaago gowayú onádzaa. ⁸Nnee ła'ágo ła'a'adzaahíi díi daayo'jída' bił díyadaagot'eego Bik'ehgo'ihí'nañ ya'ihédaanzí, nnee díi k'ehgo á'ih'iigo yaa goden'aahíi bigha.

⁹Jesus ádíi' higaalgo nnee Matthew holzéhi tax nanáhi'niłígee sidaago yiłtsaqdá, Shiké' dahnnáh, yiłñii. Áik'ehgo nádiidzaago biké' dahiyaa.

¹⁰Jesus iyáago nezdaago, tax bich'i' nadaahi'niłífhik'e nnee doo dábi'ehyú ádaat'ee dahíi ła'ágo hikaigo Jesus hik'e bitsilke'yu yił da'iyáago dahdinezbił. ¹¹**Pharisees** daanłni daabo'jída' Jesus bitsilke'yu gádaayiñii, Nt'é bigha nohwilch'igó'aahíi tax bich'i' nadaahi'niłíi hik'e nnee doo dábi'ehyú ádaat'ee dahíi yił da'iyáq? ¹²Jesus ái yidezts'aqdá' gádaabiñii, Doo hago'ádaat'ee dahíi izee nant'án doo yaa nakáh bik'eh da, daanniihił zhá. ¹³Hant'é niigo ágodi'niłhił bídaagono'aa, Dawahá nastseedgo bedaashich'okaqahíi bitisgo nnee łaadaach'oba'íi hásh't'íi, niigo: shíi nnee doo bik'ehyú ádaat'ee dahíi, Nohwinchq'íi bits'á'zhí' ádaahne', biłdishniiyú níyáá, áída' doo nnee dábi'ehyú ádaat'eehíi ágáldishniiyú níyáá da.

¹⁴John bitsilke'yu Jesus yaa hikaigo gádaanii, Nt'é bigha néé hik'e **Pharisees** daanłni łaagee dáshiná' da'ohiikaqah, áída' ni nitsilke'yu doo dáshiná' da'okaqah da? ¹⁵Jesus gádaabiñii, Ya' ni'i'nehgee nnee ła'a'adaat'eehíi nnee niinehíi yił nakaiyúgo doo bił daagozhqó da néé? Dahagee nnee niinehíi bits'á' nádilteeh ndi at'éé, áígee dáshiná' da'okaqah doleel. ¹⁶Ko'íi dénchq'éhíi doo nak'a' ániidéhíi bee ch'idi'aah da; ágách'idzaayúgo ániidéhíi iłhanigháhgo dayúwehégo onanálaad. ¹⁷Ła'íi wine ánił alzaahíi ikagé wine benałtiníi dénchq'éhíi doo biyi' tádaach'inił da: ágách'idzaayúgo wine benałtiníi kots'á' daidíldoh, áik'ehgo winehíi aqł ha'ijool, ła'íi wine bee nałti' n'íi da'ílił hileeh: áída' wine ánił alzaahíi wine benałtiníi ániidéhíi zhá biyi' tádaach'inił, áik'ehgo da'íla nłt'éé.

¹⁸Jesus t'ah bich'i' yałti' nt'éégo nant'án ła' baa nyáago biyahzhí' hayaa adzaago gábiłñiid, Shitsi' ánił daztsaq: ndi yushdé', biká' ndenłniłhgo nnaahó'naa. ¹⁹Áik'ehgo Jesus nneehíi yiké' dahiyaago bitsilke'yu atdó' biké' dahiskai.

²⁰Nt'éégo isdzán dił bighánłiigo nakits'adah bił łegodzaahi Jesus yine'dí' ninyaago bi'íi bidá'yú yedelniih: ²¹Ídił yałti'go gáníi, Bi'íi zhá ndi bedenshniihyúgo nłt'éé náshdleeh. ²²Jesus lédiidzaago biłtsaq, áik'ehgo

daadohñiigo baa yádaati'. ⁸Daanñihíí nádaahotziih, ñnee kóod doo ínádih dahi, leprosy holzéhi, yaa nakaihíí ntt'éego ánádaahdle', nanezna'íí nádaabihoł'naah, ch'iidn ñnee biyi'dí' hadaanohohsood: daazhógo nohwaa daas'né', daazhógo nadaahñiih. ⁹Nohwibestso bizis biyi' yuyaa óodo, béshligai, dagohíí zhaali litsogé odaahñíí hela'; ¹⁰Hohkaahyú izis bena'iltinií, dagohíí nohwi'íicho naki, ik'e'an nohwikee, ła'íí tsj be'idiltíshé dahdaadohñiíí hela': ñnee na'iziidíí bá di'né'go goz'ąą. ¹¹Dahadíí kñh nagozníl dagohíí gotahyú dohkáhyúgo, hadín ntt'éego at'éehíí biká na'ídaadołkidgo, łahyú naadohkázhj' bíł nahísóotąą le'. ¹²Gową yune' ha'ahkaigee, łch'j'gont'éehíí díí gową yune' be'ągót'ee le', daadohñii. ¹³Áígee daagolíníí ntt'éego ádaat'eyúgo nohwił łch'j'gont'éehíí ył daanljí doo: doo ntt'éego ádaat'ee dayúgo, nohwił łch'j'gont'éehíí dánohwíí nohwił nádodleeł. ¹⁴Dahadíí doo hádaanohwit'j'j dayúgo, nohwiyati' doo yídaayést'sąą dayúgo, áí gową dagohíí kñh goznílíí bits'ą' dahnádohkáhgo, nohwikee bąą teezhíí baa daałhaał. ¹⁵Da'anñi gádaanohwiłdishñii, Bik'ehgo'ihí'nañ ñnee yándaago'aahíí bijj Sodom hik'e Gomórrah golzeegee daagolj' n'íí biniidaagodilne'íí bitisgo áí kñh goznilgee daagolíníí biniigodolñií.

¹⁶Ma' bitahyú dibelj' k'ehgo daanohwideł'a': áí bighą ch'osh goyąqáhuí k'ehgo daagonohsąą, hawú ga'ádaanoht'eego doo t'ąązhj' nádaadołghash da. ¹⁷Ñnee baa daagonohsąą: yánádaaltihíí yaa nádaanohwide'aah doleeł, ła'íí Jews ła'ánát'j'j nagozníl yune' hanohwínáda'iltas doleeł; ¹⁸Ła'íí nant'ánchañ hik'e ízisgo nant'ánhíí biyahzhj' nnádaanohwích'ılteeh doleeł, shíí shighą, áí hik'e doo Jews daanljí dahíí áldó' bináál shá nadaagołni' doleeł. ¹⁹Nohwaa yá'iti'yú nohwił ch'ideskaiyúgo, hagot'éégoshą' hasdzii, hant'éshą' dishñii, doo daanohsj da: hant'é daadohñihíí da'ái bik'ehenkééegzee nohwaa hi'né' ndi at'éé. ²⁰Áí doo dánohwíí hahdziih da, ndi nohwiTaa bits'ą'dí'go Spirit-híí nohwinkááyú hadziih ndi at'éé. ²¹Ñnee ła' bik'isn zideeyú nyide'aah doleeł, ła'íí ñnee ła' bizhaazhé ágáyidoliił: chągháshé bąą hik'e bitaa yich'j' nanádaagonłkaadgo bik'ehgo nabi'ditseed doleeł. ²²Shizhi' bee daanohwích'ozhiihíí bighą ñnee dawa bíł daanohch' doleeł: áídá' dahadíí dąngont'j'zhj' dahildóhíí hasdábi' dolteeł. ²³Ła' kñh goznilgee nohwiniidaagoch'idnksiyúgo, łahyúgo náádohkáh: da'anñi gádaanohwiłdishñii, Shíí, ñnee k'ehgo Niyááhíí, nánsdzaazh' Israel hat'íi bikñh nagoznílíí t'ah doo hwahá dawago nohkáh da doleeł. ²⁴Bilch'ígót'aahíí bilch'ígó'aahíí doo yitiso at'éhi at'éé da, ła'íí na'iziidíí doo binant'a' yitiso at'éhi at'éé da. ²⁵Bilch'ígót'aahíí bilch'ígó'aahíí yłgo dáfelt'eego dávik'eh, ła'íí na'iziidíí binant'a' yłgo dáfelt'eego dávik'eh. Bigową golííí Beélzebub daałch'iniigo daabich'ozhííyúgo, bichągháshé itisgo nch'og'go daabich'ozhíí doleeł. ²⁶Áík'ehgo doo bédaaldzid da: k'ad dawahá bíł łe'izkaad n'íí ch'í'nah ádolñiil; ła'íí k'ad dawahá nanl'j' n'íí bígózj'ngó ádolñiil. ²⁷Godilñil yune' nohwił nagoshñi'íí idindláádyú baa nadaagołni: nant'j'ego bee nohwich'j' ha'odziihíí kñh biká'dí' daadołwoshgo baa nadaagołni'. ²⁸Hadíí kots'í nadaiłtseedá' koyi'siziinií doo nadaiłtseed at'éé dahíí doo bédaaldzid da; áídá' ch'iidn bik' diltł' yuyaa kots'í hik'e koyi' siziinií oyiné'híí, án zhą bédaaldzid.

29 Ya' dlò'dichiné naki zhaali lichí'é dała'á íllígo nahiníih gá? Da'ágát'ée ndi nohwitaa doo hat'íi dayúgo dała'á ndi doo ni'yú bits'á' naokáad at'ée da. 30 Nohwitsizil ndi dawa ilk'idá' hotagi at'ée. 31 Áík'ehgo doo nédaaldzid da, dlò'dichiné doo alch'idé bitisgo da'inohtíi da. 32 Dahadín nnee binadzahgee, Án bígonsj, shiñiihíí, án shiTaa yaaká'yú dahsdaahn binadzahgee ágáldidishnii. 33 Áídá' dahadín nnee binadzahgee, Án doo bígonsj da, shiñiihíí, án shiTaa yaaká'yú dahsdaahn binadzahgee ágáldidishnii. 34 Ni'gosdzán biká'zhí' ílch'í'gont'ééhíí nkeniné' doo daasho'núí da: doo ílch'í'gont'ééhíí nkenishné'híí bigha niyáá da, besh be'idilfíshé niitáágo niyáá. 35 Nnee la' bitaa bíl híl nanágonkaad doleel, isdzán bi'isdza' bíl híl nanágonkaad, la'íi isdzán hik'e bá'yéhií áldó' bíl híl nanágonkaadgo ashle'híí bigha niyáá. 36 Nnee dabíí bichagháshé bich'í' nanádaagonkaad doleel. 37 Dahadín bitaa dagohíí báá shíí shitisgo bíl nzhooníí doo shíyée hileehgo dávik'eh da: la'íi dahadín biye' dagohíí bitsi' shíí shitisgo bíl nzhooníí doo shíyée hileehgo dávik'eh da. 38 Dahadín bitsi'ílna'ááhíí doo dahiditíihgo shiké' dahdigháh dahíí doo shíyée hileehgo dávik'eh da. 39 Dahadín bi'íhi'na' bíl íliníí bits'á' da'ílíí hileeh: áídá' dahadín shíí shighá bi'íhi'na' doo bíl ílíí dahíí, án zhá dahazhí' íhi'naahíí yaa higháhi at'ée.

40 Dahadín nánohwidnltiiníí shíí áldó' náshidnltíni at'ée; dahadín náshidnltiiníí shides'a'íí áldó' náidnltíni at'ée; 41 Dahadín nnee Bik'ehgo'íhi'nañ binkááyú na'iziidi nliihíí bigha nádnltiiníí, Bik'ehgo'íhi'nañ binkááyú na'iziidi nt'é Bik'ehgo'íhi'nañ bainé'íí án áldó' da'áík'ehgo baa hi'né'hi at'ée; dahadín nnee dávik'ehyú át'ééhíí nliíhíí bigha náidnltiiníí, nnee ágát'éhi nt'é Bik'ehgo'íhi'nañ bainé'íí án áldó' da'áík'ehgo baa hi'né'hi at'ée. 42 Dahadín, Jesus yiké' higaalíí bigha, díí doo ízisgo at'ée dahíí idee bee tú sik'azíí ndi yá ná'íksíihyúgo, da'aniigo gádaanohwíldishnii, Bik'ehgo'íhi'nañ bich'í' nayihinííhíí da'aniigo býyée doleel.

11 1 Jesus bitsilke'yu nakits'adahíí aal yil ch'ídaagoz'áadá' Jews daanlíni bikíh nagoznilyú ílch'ígó'aahgo hik'e yati' baa gozhóni yaa nagolní'go onanádzaa. 2 John ha'ásitíi yune' Christ anát'ííhíí ya'ikonzíidá' bitsilke'yu naki Christ yich'í' oyi'a'ago, 3 Gáyílnniiid, Ya' ni higháhi n'íí ant'íi née, dagohíí la'i biká daadéet'íi née? 4 Jesus gábílnii, John bich'í' nádoht'aashgo díí disohts'aaníí la'íí ho'íiiníí baa bíl nagolní': 5 Bináá ádaagodíh n'íí bináá anágodle', doo nadaakai da n'íí náhikáh, nnee lóód doo ínádíh dahi, leprosy holzéhi, yaa nadaakai n'íí nlt'éego anádaidle', bijeyi' ádaagodíh n'íí da'idits'ag anádaidle', nanezna' n'íí naahikáhgo anádaidle', tédaat'iyéhií yati' baa gozhóni bee bich'í' yáda'iti'. 6 Hadín shodlaágo doo t'aazhí' at'ée dahíí biyaa gozhóq doleel, nii.

7 Onát'aazhdá' Jesus nnee íla'at'ééhíí John yaa nagolní'go yich'í' yaftí'go nkegonyaa gáníigo, Da'igolííyú nt'é hádaadeh'ííyú nasohkai? T'oh bit'áa nteelíí bíl godiyohíí née? 8 Nt'é hádaadeh'ííyú nasohkai áídá'? Nnee nlt'éego bik'e'izláhi née? Hadíí bidiyáge nlt'ééhíí nant'an golíígee nadaakaihi at'ée.

9 Nt'é ląą hádaadeh'íyú nasohkai áídá? Bik'ehgo'ihí'nań binkááyú na'iziidi nées? Ha'oh, Bik'ehgo'ihí'nań binkááyú na'iziidi yitiso at'éhi, nohwłdishńii. 10 Díí baa k'e'shchii n'íí ńń át'íí, Shinal'a'a nádih dish'aa, nádih ilch'igole'go. 11 Da'aniigo gánohwłdishńii, Nnee daagozliiníí bitahyú doo la' John Baptize ágole'íí yitiso at'éé da: áídá' yaaká'yú dahsdaahn bilatł'áhgee daanliiníí bitahyú hadín dązhó doo ilíí dahíí John yitiso at'éé. 12 John Baptize ágole'íí ni'goszđń bika' naghaadł' godezt'igo nnee yaaká'yú dahsdaahn bilatł'áhgee daanliiníí itah daaleeh dązhó hádaat'iiigo ídéeđaalnaa. 13 Bik'ehgo'ihí'nań binkááyú nada'iziidi n'íí la'íí begoz'aaníí baa k'e'shchiińíí ágone'íí dabńtsédá' yaa yił nadaagosni', John nyáázhi'. 14 Shiyati' nádaagodoh'aah hádaah'tiyyúgo gánohwłdishńii, Elías, hígháh n'íí, át'íí. 15 Hadín bijeyi' golíńíí, íyést'sąą le'.

16 Dzaągee nnee daafinolt'iiłíí hant'é bił łshhah nishheego baa nagoshńi'? Na'inih nagoz'aągee chągháshé ła'at'éégo ilch'ig' ádaaniigo, 17 Tsįsól bee nohwich'ig' da'nt'aal ndi doo hak'i da'otzhizh da; nohwich'ig' daahiichag ndi doo hak'i ch'adaashinołzhil da, daafildi'nihińíí nnee díí goldohgee daagolíńíí bił dáleł'tee. 18 John doo iyaągo ła'íí doo idłągo nyáá dadá, Ch'iidn biyi' golíí, daalch'ini. 19 Shíí, nnee k'ehgo Niyááhíí, ishągo ła'íí ishđłągo niyááđá' gádaashiłch'ini, Áń dichini ła'íí idłánihi, tax bich'ig' nadaahi'niilíí ła'íí nnee doo bik'ehyú ádaat'ee dahíí bit'eké nłńi, daach'ini. Da'anii igoyą'íí nt'é ádaat'iiłíí bee bígózłh.

20 Kłh nagoz'niłíí biyi' Jesus íziso áná'ol'iiłíí ląągo ye'ánát'iiłđá' binch'ig' doo yits'ą'yúgo ádaane' dahíí bighą yił daaditeh nkegonyaa, gániiigo, 21 Korázingee daagonohłiiníí, nohwá góyéé dolee! Bethsáidagee daagonohłiiníí alđó' nohwá góyéé dolee! Nohwitaahyú íziso ánágot'iiłíí Tyre hik'e Sídongee ágágodzaayúgo, áígee daagolíńíí doo ánídá' nak'ąđich'izhé bik'inazlaadá' ilch'ii yi' naháztaągo binch'ig' yits'ą'zh'ig'go ádaasđaa dolee ni'. 22 Bik'ehgo'ihí'nań nnee yándaago'aahíí bijii Tyre hik'e Sídón bitisgo nohwiniigodidolńiił, nohwłdishńii. 23 Nohwíí, Capérnaumgee daagonohłiiníí, yaaká'zh'ig'go hanohwidi'niilíí, nohwíí ch'iidntahzh'ig'go nohwidido'nił: nohwitaahyú íziso ánágot'iiłíí Sódongee ágágodzaayúgo, díí jii Sódón t'ah goz'ąą dolee ni'. 24 Bik'ehgo'ihí'nań nnee yándaago'aahíí bijii ni', Sódón golzeehíí, bitisgo nohwiniigodidolńiił, nohwłdishńii.

25 Áídá' Jesus Bik'ehgo'ihí'nań yokaąhgo gáníí, ShiTaa, yaaká'zh'ig' hik'e ni'zh'ig' nant'án nlinihi, díí ilch'igót'aahíí nnee daagoyáągo bił ídaagozinihíí baa ch'anant'ig' n'íí mé' ga'ádaat'eehíí bich'ig' ch'í'nah ánleehíí nich'ig' ba'ihensį. 26 Da'áik'ehgo ágot'ee le', shiTaa; da'áik'ehgo hánt'iiigo ágónlaahihi. 27 ShiTaa bits'ą'dig'go dawa shaa hi'nił: doo hadín shíí, Bik'ehgo'ihí'nań biYe' nshłńi, shígółsini at'éé da, shiTaa zhą; ła'íí doo hadín shiTaa yígółsini at'éé da, shíí biYe' nshłńi zhą, ła'íí dahadńnta shiTaa bich'ig' bígózłhgo áshł'e'íí alđó' shiTaa yígółsį.

28 Daanohwigha nada'ohsiidíí ła'íí ndaazgo dahda'ohheelíí shich'ig' nohkáh, áik'ehgo hádaasógo ánohwishłe'. 29 Izénázwodíí łahđ' nábiyi'hishaalgo

shits'á'dí' ígonl'áah; shijí yuné' isht'egodnt'ee, doo itisgo ídésht'íi da: álk'ehgo nohwiyi' siziinií hanáyoł doleel. ³⁰Izénázwodíí łahd'í nábiyi'hishaalyúgo doo ná nyee da doleel, da'íghéelgo ánisinií doo ná ndaaz da doleel.

12 ¹Áídá' Jews daagodnłsiníí bijíi Jesus t'oh naghái hentíinií yi'yi'yú higaal; bitsilke'yu yił hikaahgo shiná' daasilijigo t'oh naghái binest'á' nadaayiniilgo daayiyaa nkegonyaa. ²Pharisees daanłini daabıltsaadá' gábiłnii, Díń'íi, godilzinií bijíi doo baa nach'ighaa dahíi nitsilke'yu yaa nakai. ³Jesus gádaabiłnii, Ya' David hik'e yił nakaihíi bıłgo shiná' daasilijigo, hago ádaasdzaa lán shihíi doo hwahá baa da'ohshiih da née? ⁴Bik'ehgo'ihí'nań daach'okaał goz'aa yuné' ha'akaigo, bań Bik'ehgo'ihí'nań ye' okaałgo baa hi'né'go nii'né' n'íi, doo daayiyaa go bagoz'ánihi daayiyaa, ái bańhíi okaał yedaabik'ehi zhá daayiyaa goz'ánihi. ⁵Da'ch'okaał goz'aa yuné' okaał yedaabik'ehi godilzinií bijíi doo daagodnłsi da ndi doo bee bída'itah dahíi, begoz'aaníi bek'e' eshchiinií biyi' doo hwahá baa da'ohshiih da née? ⁶Dzaagee hadín da'ch'okaał goz'aaníi yitigo at'ehi naghaa, nohwıłdishnii. ⁷Dawahá nastseedgo bedaashich'okaałhíi bitisgo nnee ładaach'oba'íi hást'íi, niigo aníihíi bídaagonołsiyúgo, shíi, doo shaa dahgoz'aa dahíi, doo shaa yádaalti' da doleel ni'. ⁸Shíi, nnee k'ehgo Niyááhíi, godilzinií bijíi ndi beshik'eh. ⁹Áídí' dahiyaadá' Jews ha'ánáłséh goz'aa yuné' ha'ayaa.

¹⁰Áígee nnee bigan dała'azhineé binawod ásdjidi itah sidaa lėk'e. Nnee ła'i Jesus dant'éheta bee baa dahgosit'aa daanzigo nayıdaadiłkid gádaaniigo, Ya' godilzinií bijíi ná'ch'ilziihíi begoz'aa née? ¹¹Jesus gádaabiłnii, Nohwıtahyú nnee ła' bidibełłi dała'ahi godilzinií bijíi o'í'án yuné' ogo'yúgo, yıtsoodgo hanáidishood ya'? ¹²Nnee dibelłi yitigo ilłł go'íi! Álk'ehgo godilzinií bijíi nłt'éégo ánách'ot'ıiłgo goz'aa. ¹³Áídí' nnee bigan binawod ásdjidi yich'i' gáníi, Yushdé' dahdinłnii. Álk'ehgo bich'i' dahdidilniigo bigan nádzii, łahzhineéhíi ga'at'éé násdłłi.

¹⁴Áídí' Phárisees daanłini ch'ékaigo, hagog'éégo Jesus daayizilhee doleelíi yaa nadaagoshchii. ¹⁵Jesus díi yígółsiigo áídí' dahnyaa: nnee biké' dahnántsał, ái dawa náyihilziih; ¹⁶Áídí' gádaayılñii, Ch'ıdaashinoh'aah hela': ¹⁷Bik'ehgo'ihí'nań binkááyú na'iziidi, **Esáias** holzéhi, gánniidíi begolne'go ánagot'ıił, ¹⁸Shinal'a'a, haktíinií, shıł nzhóni, shiyi'siziinií bıł dávik'ehyú at'ehi daanel'ıi: shiSpirit-híi biká'zhi' ashłehgo doo Jews daanłii dahíi bich'i' dávik'ehyú ágot'eehíi yaa nagolni' doleel. ¹⁹Doo nagont'og nago'aa da, doo dilwosh da doleel; da'intínyú bizhiihíi doo hadín yidits'ag da doleel. ²⁰Dávik'ehyú ánách'ot'ıiłhíi itis silijigo áyılaaazhi' t'oh hichodíi doo yitih da, túkq'ıi beh hiit'i'ıi dé't'ih datchiihíi doo yıntsees da doleel. ²¹Bíi bizhi'ıi doo Jews daanłii dahíi bada'ohíi doleel.

²²Nnee ła' ch'iidn isná ábiłsini bináá ágodih, ła'ıi doo yałti' dahi baa bıł ch'ikaigo náyilziih: ái nnee doo yałti' da n'ıi yałti' ła'ıi go'ıi násdłłi. ²³Nnee dawa bıł díyadaagot'eego gádaanniid, Áń David biYe' at'ıi ya'? ²⁴Phárisees

daanlíni áí daidezts'aqadá' gádaannii, Ch'iidn nant'án, Beélzebub holzéhi, binawodíí bee díí nnee ch'iidn hainihiyood, daannii. ²⁵Natsídaakeesíí Jesus yígólsigo gádaayilñii, Nnee dałaháyú binant'a' gollíníí dabíí ilch'í' nanágonłkaadyúgo da'ílíí hileeh; kñh gozñilgee daagolíníí dagohíí dáta' naháztaníí dabíí ilk'ídahnájahyúgo doo anahyú bengonowáh át'éé da: ²⁶Satan nnee biyi'dí' Satan hainihyoodyúgo, dabíí ích'í' naná'iziid; áík'ehgo yebik'ehíí hagot'éégo nzaad begoldoh? ²⁷Shíí Beélzebub bee ch'iidn haniisoodyúgo, nohwíí daanohwiye'íí hadín bee ch'iidn hadainiyood áídá'? Áík'ehgo daanohwiye'íí ch'í'nah ádaanohwile'. ²⁸Áídá' Bik'ehgo'ihí'nań biSpirit bee ch'iidn haniisoodyúgo, Bik'ehgo'ihí'nań nohwitahyú ilk'idá' nant'aa. ²⁹Hagot'éégo ła' nnee nalwodi bigowa yune' ha'ách'ighaago dawahá bíyééhíí ch'in'ijh? Nnee nalwodíí ntsé łich'ilt'ó hik'e go'íí. Áídá' dawahá bíyééhíí bits'á' ch'in'ijh. ³⁰Hadín doo bił gonsht'ij dahíí shich'í' got'ínihi at'éé; hadín doo bił ła'ána'ishdle' dahíí shits'á' ts'ilt'ijgo áile'hi at'éé.

³¹Áík'ehgo gádaanohwiłdishñii, Konchq'íí dawa ła'íí Bik'ehgo'ihí'nań dénchq'go baa yách'ilti'híí bighą kaa nágodit'aah doleeł: áídá' Holy Spirit dénchq'go baa yách'ilti'yúgohíí doo kaa nágodinot'aah at'éé da. ³²Shíí, nnee k'ehgo Niyááhíí, dénchq'go shaa yách'ilti'híí bighą kaa nágodit'aah doleeł: áídá' Holy Spirit dénchq'go baa yách'ilti'híí bighą doo kaa nágodinot'aah at'éé da, díí jji goldohíí hik'e nágoldohíí ndi. ³³Ch'il nłt'ééyúgo, binest'a' ałdó' nłt'éé ngolníí; áídá' ch'il dénchq'yúgo, binest'a' ałdó' dénchq' ngolníí; ch'il hago'at'ééhíí binest'a' bee bígózini at'éé. ³⁴Ch'osh bik'asda' gollíníí k'ehgo hałinołt'ijłíí, hagot'éégo nłt'éégo yádaakti', nchq'go ádaanoht'eedá'? Kojíí yune' hagot'éégo goz'aą shihíí bee yách'ilti'hi at'éé. ³⁵Kojíí yune' nłt'éégo goz'aaníí bee nłt'éégo ách'it'éhi at'éé: kojíí yune' nchq'go goz'aaníí bee nchq'go ách'it'éhi at'éé. ³⁶Bik'ehgo'ihí'nań nnee yándaago'aahíí bijji nnee yati' da'ilínihíí dawa yee hadaadzi' n'íí bighą baa yá'iti'doleeł, nohwilđishñii. ³⁷Niyati' n'íí bee nłt'éégo ánt'ééhíí ná ha'dodzh, dagohíí niyati' n'íí bee nángodot'aal.

³⁸Begoz'aaníí ye'ik'eda'ilchíhi hik'e **Phárisees** daanlíni ła' Jesus gádaayilñii, Ilch'ígó'aahíí, godiyihgo be'ígóziníí ła' nohwil ch'í'nah áńle'. ³⁹Yich'í' hananádziigo gádaayilñii, Nchq'go ádaat'éhi nant'í' nakaihi daalinolt'ijłíí godiyihgo be'ígóziníí yíká daadéz'ij; áídá' be'ígóziníí doo bił ch'í'nah ádaalne'hi at'éé da, Bik'ehgo'ihí'nań binkááyú na'iziidi n'íí, **Jonas** holzéhi, nnee bich'í' be'ígózh alzaahíí zhą. ⁴⁰Jonas taagi jji hik'e taagi t'é' lóg nchaahíí bibid sitijhíí k'ehgo shíí, nnee k'ehgo Niyááhíí, taagi jji hik'e taagi t'é' łeyi' sitij' doleeł. ⁴¹Bik'ehgo'ihí'nań nnee yándaago'aahíí bijji nnee Nínevehgee daagolij' n'íí daahizijgo nnee daalinolt'ijłíí yaa yádaakti'go, Nohwíí nohwitigo daanchq' ni, daadidoniil: Nínevehgee daagolíníí Jonas yałti'go daidezts'aqadá' binchq'íí yits'á'zhí' ánádaasdzaa; áídá' k'adíí Jonas bitisgo ánsht'éhi niyáá. ⁴²Bik'ehgo'ihí'nań nnee yándaago'aahíí bijji isdzán nant'ánihi hayaad'go nyááhíí hizijgo nnee daalinolt'ijłíí yaa yałti'go, Shíí shitisgo daanchq' ni, didoniil: án dážhó nzaad'

nyáá, Sólonon bigoyá' yidits'ihgo; ádá' k'adíí Sólonon bitisgo ánsht'ehi niyáá. ⁴³Spirit nch'íí nnee yiyi'dí háyááda' tú ádíhyu aanádaa, hayú hanayóohí yiká hantaago; ádá' doo hagee da lék'e. ⁴⁴Áík'ehgo gáníí, Shíí shigowayú hadí' niyáá n'íyú nádésdzá; bigowá n'íí doo nt'é siné' da, nágolzhoogo dawahá nzhqogo neheshjaayú nádzá. ⁴⁵Áík'ehgo spirits gots'idi daanch'í yil nakai, bíí bitisgo daanch'íhi, áí gowá yuné' yil ha'akáhgo áígee ndaagoleeh: áík'ehgo nnee ntsédá' át'ée n'íí bitisgo at'ée hileeh. Áík'ehgo díí nch'ógo daatinolt'íjilíí addó' ágát'ée doo.

⁴⁶Jesus nnee íla'adzaahíí t'ah yich'í' yałti'dá', báqá hik'e bik'isyú dadányú nadaazi, yich'í' hadaadzii hádaat'íjigo. ⁴⁷Nnee ía' gábilnii, Nimaa hik'e nik'isyú dadányú nadaazi, nich'í' hadaadzii hádaat'íjigo. ⁴⁸Nnee bíł nagosn'íí gáyilnii, Hadín shimaa, hadín shik'isyú? ⁴⁹Bitsilke'yu yich'í' dahdidilniiigo gáníí, Kú shimaa hik'e shik'isyú! ⁵⁰Dahadín shiTaa yaaká'yú dahsdaahní yikisk'eh at'éeéhíí shik'isn, dagohíí shilah, ía'íí shimaa at'ée.

13 ¹Da'ái bijíí Jesus k'íhdí' ch'ínyáágo, túsikaaníí bahgee nezdaa. ²Áígee nnee íqágo baa nánłsáq, áík'ehgo tsina'eełíí yeh hiyaago dahnezdaa; ádá' nneehíí tábaqayú íla'adzaa. ³Áígee na'goni'íí yee íqágo yil ch'ígó'aah, gáníígo, K'edileehíí yil ke'go k'edileeyú óyáá; ⁴K'edileegee k'edilzíí ía' intín bahyú nanehezdee, áík'ehgo dló' íla'adzaago aqł nádaíhezlaa: ⁵Ía' k'edilzíí tsétahyú nanehezdee, ákú íeezh doo dázho íqáyú da: íeezh da'ayááhahíí bighá dagoshch'í' hadaazhjeed. ⁶Ádá' ya'ái hanadáhgee dilid; bikeghad doo yúyahyú nel'aq dahíí bighá nádaahesq. ⁷Ía'íhíí hosh bitahyú nanehezdee; áík'ehgo hoshihíí ighánłsąago nadaistseed. ⁸Ía' k'edilzííhíí íeezh nłt'éeeyú nanehezdee, áí zhá nest'án áyíłlaa, ía' dała'a gonenadín, ía'íí gostadin, ía'íí tádin bitisyú ánálzaa. ⁹Hadín bijeyi' gollíníí íyést'saq le'. ¹⁰Bitsilke'yu baa hikaigo gádaabilnii, Nt'é bighá íłch'ígót'aahgo na'goni'íí bee bich'í' yánłti'? ¹¹Áík'ehgo gábilnii, Yaaká'yú dahsdaahní bilalłt'áhgee begoz'aaníí doo bigózí da n'íí nohwíí bídaagonłsijihgo nohwaa daagodest'aqadá' bíhíí doo baa daagodest'aq da. ¹²Dahadín íyést'saqgo ígoł'aahíí, bigoyá'íí itisgo baa nádo'né; áík'ehgo dayúweh bigoyá' bá ínágododaak: ádá' dahadín doo íyést'saq dahíí, ayáhago ígoł'aq n'íí ndi bits'á' da'íłíí nádodleeł. ¹³Áí bighá íłch'ígót'aahgo na'goni'íí bee bich'í' yádaashti': dédainel'íí ndi doo daayo'íí da; dédaidits'ag ndi doo ídaayést'saq da, doo bíł ídaagozí da. ¹⁴T'ah doo hwahá gágonéh dadá' **Esáias** yaa nagoln'í' n'íí begolzaa, gánniidhi, Dédaadohts'ag ndihíí doo nohwíł ídaagozí da doleeł; dédaanel'íí ndihíí doo daah'íí da doleeł: ¹⁵Díí nneehíí bijíí daant'iz daazłjii, doo da'dits'ag da daazłjii, ía'íí daaneshch'il daazłjii; doo ágádaat'ee dayúgo bináá yee daago'íí doleeł ní', bijeyi' yee da'dits'ag doleeł ní', bijíí yee bíł ídaagozí doleeł ní', áík'ehgo shich'í' ádaane'go nádaasziih doleeł ní'. ¹⁶Nohwíí nohwináá biyaa gozhóq, go'íihíí bighá: nohwijeyi' biyaa gozhóq, idits'ag-híí bighá. ¹⁷Da'aniigo gádaanohwíłdishnii, Doo alch'ídé Bik'ehgo'ihí'nań binkááyú nada'iziidi, ía'íí nnee nłt'éeego ánát'íhíí daah'iniíí daayilłtséh hádaat'íí ndi doo hak'í daayilłtsaq da; daadohts'agíí daidits'íh hádaat'íí ndi doo hak'í daidezts'aq da.

¹⁸Áík'ehgo k'edileehíí ilch'ígót'aahgo baa nagoni'íí nt'é golzeego ágolzeehíí idaayesółts'aą. ¹⁹Hadín yaaká'yú dahsdaahn bilatł't'áhgee begoz'aaníí baa yá'iti'íí íyests'aągo doo bił ígózj dadá', nchq'i nlijhń baa nyáágo bijíí yune' k'edolzaa n'íí bits'á' haiyiné'. Án k'edilzíí intín bahyú nanehezdee n'íí át'éé; ²⁰Áídá' tsétahyú nanehezdee n'íí, yati' yidits'ago dagoshch'i' bił gozhóqogo náidnné'híí át'éé; ²¹Áídá' biyi'yú bikeghad doo yúyahyú nel'aą dago, da'anahzhj' begodigháh: áídá' yati'híí bigha nagont'ogíí, dagohíí biniigonł't'ééhíí baa gowáhgee dagoshch'i' t'aązhj' nanánihidéh. ²²Hosh bitahyú nanehezdee n'íí yati' yidits'agdá' ni'godszań biká'zhj' nabi'dint'ogíí, hágołdzilgohíí k'izé'idilteehíí ighánłsáągo yati' k'edolzaa n'íí naistseed, áík'ehgo doo binest'a' goleech da. ²³Łeezh nł't'ééyú nanehezdee n'íí, yati' yidits'ago bił ígóziníí át'éé; án nest'án ánáil'ijh, ła' dała'á gonenadín, ła'íí gostądin, ła'íí tádin bitisyú ánáil'ijh.

²⁴Áídí' Jesus ilch'ígót'aahgo na'goni'íí ła' ch'í'nah anágodlaa, gánúigo, Yaaká'yú dahsdaahn bilatł't'áhgee begoz'aaníí díí k'ehgo at'éé: nnee bik'edolzaayú k'edilzíí nzhooníí k'eidnláá: ²⁵Áídá' nnee da'athoshdá' nnee bó'ni'íí áígee nyáágo, t'oh naghái bitahyú t'oh dénchq'ehi k'eidnláádá' onádzaa. ²⁶T'oh naghái hájéédá' binest'a' gozłijgee t'oh dénchq'ehi aldó' hájééd lęk'e. ²⁷Bik'edolzaa golfíníí bánada'iziidíí baa hikaigo gádaabiłnii, Nohwinant'a, k'edilzíí nł't'éhi ła' k'edíńlaa ni'dá' díí t'oh dénchq'ehi hadí'go hájéédhi gá? ²⁸Gábiłnii, Shó'ni'íí át'íí. Bánada'iziidíí gádaabiłnii, Ya' áí t'ohíí daahi'nizh née? ²⁹Dah; t'oh daahnizhyúgo, t'oh naghái'íí dánko bił daahnizhi at'éé. ³⁰Ch'ík'eh dała' nołseeł le', inest'aązhj': áík'ehgo inest'aągo t'oh naghái daigeeshíí gádaaldishniih, T'oh dénchq'ehíí ntsé bee da'ohł't'o'go didlid doleełhíí bigha: áídá' t'oh naghái'íí shit'oh naghái bągową yune' ndaanohnííł.

³¹Áídí' Jesus ilch'ígót'aahgo na'goni'íí ła' ch'í'nah anágodlaa gánúigo, Yaaká'yú dahsdaahn bilatł't'áhgee begoz'aaníí díí k'ehgo ánánát'éé: nnee bik'edolzaayú ch'il mustard holzéhí biyigé k'eidnláá. ³²Áí biyigéhíí dązhq' ałts'íséhí, ndi k'edolzaayúgo, dązhq' nchaa hileeh, ch'il dawa bitisgo nchaahi, áídí' ch'il dązhq' nneezgo hileehgo dló' yúdahyú nada'niihíí bits'ádaaz'aahíí biyi'yú bit'oh ádaagole'.

³³Ilch'ígót'aahgo na'goni'íí yee nanágolni' gánúigo, Yaaká'yú dahsdaahn bilatł't'áhgee begoz'aaníí díí k'ehgo ánánát'éé: isdzán ik'áán táadn ha'okáągo, bán benilzoolé yił ná'ist'oodgo aął dahńdiilzoolzhj'. ³⁴Díí dawa ilch'ígót'aahgo nada'goni'íí Jesus nnee ła'ádaadzaahíí yee yił nagosni'; dá ilch'ígót'aahgo nada'goni'íí zhą yee yich'i' yałti' lęk'e. ³⁵Áí Bik'ehgo'ih'i'nań binkááyú na'iziidi gáníí n'íí begolne'go, Ilch'ígót'aahgo nada'goni'íí bee yashti' doleeł, ni'godszań alzaadí' yushdí' godezt'igo nal'i' n'íí baa nagodishniih, nii ni'. ³⁶Jesus nnee łáni nádohkáh yiłniiidá' kįh yune' ha'ayáá: áígee bitsiłke'yu baa hikaigo gádaabiłnii, T'oh dénchq'ehi k'edolzaayú hentíí, nniigo nagosín'ni'íí nohwłł ch'í'nah áńle'. ³⁷Áík'ehgo gádaabiłnii, K'edilzíí nzhóni k'edileehíí shíí, nnee

k'ehgo Niyááhíí ánsht'ee; ³⁸K'edolzaahíí ni'godszaán át'ée; k'edilzíí nzhónihíí yaaká'yú dahsdaahn nnee bilatt'áhgee sinilíí át'ée; áídá' t'oh dénch'ó'ehíí nch'ò'í nlijhín bichagháshé át'ée; ³⁹Ó'ni'hi k'edilzíí dénch'ó'ehíí k'eidnlááhíí ch'i'idn nant'án at'ée; aqł inest'aaníí nnágodáhíí át'ée; la'íí náda'igeeshíí Bik'ehgo'ihí'nań binal'a'á yaaká'yú daagolíníí ádaat'ee. ⁴⁰T'oh dénch'ó'ehíí dała' alzaago kq' yune' didlidhíí k'ehgo nnágodzaago ágágot'ee doleeł. ⁴¹Shíí, nnee k'ehgo Niyááhíí, shinal'a'á yaaká'yú daagolíníí daadish'aago, da'íłch'ó'ehíí la'íí nnee doo bik'ehyú ádaat'ee dahíí shíí shilatt'áhgee goz'aaníí biyí'dí' hadaayinił; ⁴²Áídí' kq' yááđinah yuyaa oyihłkaad: ákú daach'ichag la'íí kowoo łıdaach'idiłk'ash doleeł. ⁴³Áídá' nnee dávik'ehyú ádaat'eehíí ya'ái k'ehgo bik'inada'didlaad doleeł, biTaa bilatt'áhgee goz'aayú. Hadín bijeyi' golíníí, íyéstsaq le.

⁴⁴Yaaká'yú dahsdaahn bilatt'áhgee begoz'aaníí dant'éhéta koł ílníi ték'eyú nách'ides'jii łehíí k'ehgo at'ée; nnee náidnné'go náides'jigo bił gozh'ó'ogo bíyéé dawa baa nahazniigo ték'ehíí nagohešni.

⁴⁵Yaaká'yú dahsdaahn bilatt'áhgee begoz'aaníí díí k'ehgo ánánát'ée: nnee bana'iniihi yoo' lán ílníi, dilk'ó'ehé holz'éhi, yłkanta: ⁴⁶Áłk'ehgo yoo' lán ílníihíí yaa nyáágo, bíyéé n'íí dawa baa nahazniigo yoo' n'íí nayihesni.

⁴⁷Yaaká'yú dahsdaahn bilatt'áhgee begoz'aaníí díí k'ehgo ánánát'ée: łóg behaidlehé nanest'óli tayi' yuyaa olkaadgo, łóg íłtah at'ééhíí łáqgo bee hanáltaq: ⁴⁸Dáhal'k'íłgo, tábaqzhi' ndaidisto'go dinezbih, nłt'ééhíí táts'aa yiyi' odaiheznil, áídá' doo nzh'ó' dahíí yó'odaiskaad. ⁴⁹Díí k'ehgo ágot'ee doleeł nnágodáhgee: Bik'ehgo'ihí'nań binal'a'á yaaká'yú daagolíníí hıkáhgo, nnee dávik'ehyú ádaat'eehíí yits'á'zhi' nnee doo bik'ehyú ádaat'ee dahíí yita'iláh, ⁵⁰Áídí' doo bik'ehyú ádaat'ee dahíí kq' yááđinah yuyaa oyihłkaad: ákú daach'ichag la'íí kowoo łıdaach'idiłk'ash doo. ⁵¹Jesus gádaabiłnii, Ya' díí dawa nłt'éégo bídaagonołsi née? Ha'oh, nohweBik'ehń, daabiłnii. ⁵²Jesus gánábıłdo'niid, Begoz'aaníí ye'ik'eda'ıłch'íhi dała'á nt'íigo yaaká'yú dahsdaahn bilatt'áhgee begoz'aaníí baa bił ch'ígót'aaníí díí k'ehgo at'ée: nnee bik'ih golíníí nainoníihíí biyí'dí' dawahá ánídéhi hik'e sá'áhíí ndi hanáyihí'niil.

⁵³Jesus díí íłch'ígót'aahgo na'goni'íí aqł yaa nagosni'dá' dahnasdzá. ⁵⁴Áídí' dabíí bini'yú nyáágo Jews ha'ánátséh goz'aq yune' yil ch'ídaago'aahgo, nnee bił díyadaagot'eego gádaanii, Hadí'go díí nneehíí bigoyaq gozłini, hagot'éégo ízigo ánát'jil? ⁵⁵Dín la' k'ih ágole'íí biye', báq la' Mary holzee, bik'isyú James, Joses, Simon la'íí Judas daaholzee? ⁵⁶Bilahk'íyú la' ałdó' kú nohwił daanłji? Díí nneehíí hadí' díí dawa nágodn'áni? ⁵⁷Áí bighaq bik'edaach'ishch'ii l'ek'e. Áłk'ehgo Jesus gádaabiłnii, Bik'ehgo'ihí'nań binkááyú na'iziidi dahot'éhé nnee daabidnłsi, áídá' dágolıłgee, bik'íí bitahyú doo hadín bidnłsi da, nii. ⁵⁸Áígee doo łáqgo ízigo ánát'jil da l'ek'e, doo daabodłaq dahíí bighaq.

14 ¹Áídá' nant'án, Hérod holz'éhi, Jesus ánát'jilíí ya'ikonziđdá', ²Bánada'iziidi gádaayiłnii, Áń John Baptize ágole'íí n'íí át'jil laq; daztsaqđí' naadiidzaa; áí bighaq ízigo ánát'jil.

³Dabíntsedá' Hérod John yíltsoodgo k'iyistl'ooogo ha'ayilt'e' ni', Hérod bik'isn Philip bi'aa, Heródias holzeehíí bigha. ⁴John gábiñniidhíí bigha, Án doo bił na'aashgo ná goz'aq da. ⁵Hérod John yizilhee hát'íí ndi, nnee łani yénaldzid l'ek'e, Bik'ehgo'ihinań binkááyú na'iziidi daanzihíí bigha. ⁶Hérod bił lenágodáhgee nnágodzaago daagoch'ineljigo Heródias bizhaazhé na'ılfnhíí bináál ilzhishgo, Hérod yił goyilshóq l'ek'e. ⁷Áik'ehgo Hérod bit'a dahdidilñiihgo gáyilñniid, Dant'éhéta shíhónkeedíí naa nshné'. ⁸Áik'ehgo na'ılfnhíí báq ábiñniigo, Hérod gáyilñniid, Bena'ikaahíí biká' John Baptize ágole'íí bitsits'in dahs'aqago shaa nkáah. ⁹Nant'ánhíí doo bił gozhóq da, áidá' bit'a dahdidilñiih n'íí bigha, łai' nnee yił da'iyaa'ihí bigha, Baa daanohkaah, ñii l'ek'e. ¹⁰Ákú i'aaqo, ha'ána'ılka' yune' John bitsits'in nadain'aq. ¹¹Áidí' bena'ikaahíí bee bitsits'in ha'adaiskaqago na'ılfnhíí yaa yinkáq: áidí' báq yaa nainkáq. ¹²John bitsilke'yu akú hikaigo bits'ihíí nádaidnłjigo, łehdaistij, áidí' Jesus yaa hikaigo yił nadaagosni'.

¹³Jesus díí ya'ikonziidá' dasahn bił o'í'éeł, doo hadín naghaa dayú: áidá' nnee Jesus oyááhíí ya'ikodaanziiidá' i'anigo k'ih nagoznłdí' dani' biké' nádesaq. ¹⁴Jesus ákú n'yaáadá', nnee łáqago yo'ii, áí yaa daach'oba'go, daannihíí nádaayilziih.

¹⁵K'ad o'í'aahgo bitsilke'yu baa hikai, gádaaniigo, Kú doo hadín gólíí da, k'ad o'í'aahzhí' goldoh; áik'ehgo nneehíí dahayú gotahyú nádaadn'áá, idán nadaayilñiihyú. ¹⁶Doo nádikáh bik'eh da; nohwígo bá da'dohné', ñii, Jesus. ¹⁷Bitsilke'yuhíí, Bán dijolé dá'ashdla'á zhá hik'e łóg dánakiyé biłgo nadaahii'né', daabiñni. ¹⁸Áí shaa daanohné', daabiñni, Jesus. ¹⁹Nnee dawa, Ni'yú t'oh biká' dinohbjih, yiñniidá' bán dijolé ashdla'ihíí hik'e łóg nakihíí biłgo náidnné'go hadag déz'jigo ya'ihénziigo oskaqadí' ilk'idaizné'go bitsilke'yu yaa daizné', áí nnee dawa yitada'izñii. ²⁰Áígee nnee dawa da'iyaaqo náda'isdjíd l'ek'e: áidí' ch'ékaadíí táts'aa nakits'adah bik'ehgo nádaihezlaa. ²¹Chagháshé hik'e isdzané doo bił otago da, dá nnee zhágo ashdladn doo náhóltagyú áhołani shi da'iyaa.

²²Áidí' Jesus bitsilke'yu gáyilñni, Tsina'eehíí behohkáh, shádijhyú nohwil ido'éeł hanaayú, shíí nnee nádohkáh, bildishniidá'. ²³Nnee nádohkáh yiñniidá', dasahndi wá'yú óyáá, okaa'hyú: o'í'ááyú akú dasahndi naghaa l'ek'e. ²⁴Áidá' tsina'eehíí tú ilñi'yú hi'olyú tú nádidáhíí nabihílnaa l'ek'e: bidázhí' nyolhíí bigha. ²⁵Doo hwahá ha'í'aah dayú Jesus bich'í' higaal, tú yiká' higaalgo. ²⁶Tú yiká' higaalgo bitsilke'yu daabiłtsaqago, tsidaadolyizgo, Ch'iidn át'íí, daaniigo ndaaldzidyú daadilwosh. ²⁷Dagoshch'í' Jesus bich'í' hadziigo, Nohwil daagozhóq le'; shíí ásht'íí; doo nédaaldzid da, daabiñni l'ek'e. ²⁸Peter gábiñni, SheBik'ehń, da'anii ant'ijyúgo, Tú biká' shich'í' nńáh, shilñni. ²⁹Jesus, Yushde', biñni. Áidí' Peter tsina'eehíí biy'ídí' gódah ch'eyáago Jesus yich'í' tú yiká' deyaa l'ek'e. ³⁰Áidá' Peter adjíd nyolgo yígołsjiidgo neldzid; hayaa dezkaadá' nádidilghaazh, SheBik'ehń, hasdášilteeh, ñiigo. ³¹Dagoshch'í' Jesus bich'í' dahdidilñniidá' yiltsoodgo gábiñni, Ni'odlq' lántsoh ayáhá, hant'é bigha nił nagoki? ³²Áidí' tsina'eehíí yiyi' onát'aazhdá' nyolii isht'idedzaa. ³³Tsina'eehíí yiyi' naháztánihíí Jesus daayokaaq l'ek'e, Da'anii Bik'ehgo'ihinań biYe' rílni łaa, daayilñiigo.

³⁴Hanaayú bił nada'dez'eeldá' ni' Gennésaret golzeeyú hikai.
³⁵Nnee ángee daagolíníí Jesus ya'ikodaanzíidá' daagotahyú dahot'éhé anákeelgo, kah yaa nakaihíí dawa baa daayihesnił; ³⁶Nidiyágé bidá'yú zhá ndi bedaadenolníh, daabiłniigo nádaabokaqah: dawa bedaadelniihíí nádaabi'dilziih lék'e.

15 ¹Jerúsalemđí' begoz'aaníí ye'ik'eda'ılchíhi hik'e **Phárisees** daanlíni Jesus yaa hikai, gádaayiłniigo, ²Hant'é bigha nitsılke'yú ilk'idá' nnee yánazíi n'íí yendaago'aahíí doo yikísk'eh ádaat'ee da? Dá doo daagonłsigo táda'digisé da'iyaa. ³Jesus gádaabiłnii, Nohwíí hant'é bigha ilk'idá' nnee ye'ádaaniihíí zhá daahonohta'go Bik'ehgo'ihinań yegos'aaníí doo bikísk'eh ádaanoht'ee da? ⁴Bik'ehgo'ihinań díí k'ehgo gos'aq, Nitaa hik'e nimaa dıńsı, nii: ła'íí, Hadín bitaa dagohíí báq yati' yee yokáalıí zideego bá goz'aq. ⁵Áídá' nohwíí gádaadohni, Hadín bitaa dagohíí báq, Nt'éhéta naa nshné' doleeł n'íí Bik'ehgo'ihinań baa nshné', yiłniihíí; ⁶La'íí bitaa, báq biłgo doo yidnłsı da ndihíí, da'áık'eh nnt'éé, daabiłdohni. Áık'ehgo ilk'idá' nnee yendaagos'aaníí bee Bik'ehgo'ihinań biyati'íí doo nt'égo ádaanołsı da. ⁷Nohwíí, nnee nzhóni ádaadoł'iiníí, **Esáias** da'aniigo dabıńtsé nohwaa nagolni' lék'e, gánıigo, ⁸Díí nneehíí dáyati' zhá yee ałhánégo shit'ah daanli, dáyati' zhá yee daashidnłsı, áídá' bijíí yee doo daashidnłsı da. ⁹Daashokaqah ndi ch'éh ádaat'ii, nnee yegos'aaníí zhá yee ılch'ıdaago'aah.

¹⁰Jesus nnee łąni yushdé' daayiłniiidá' gádaayiłnii, Shídaayełts'aqgo bídaagonoł'aah. ¹¹Kozé' yune' be'ogohigháhíí doo ncho'go kodılteeh da; áídá' kozé'dí' behagohigháhíí zhá ncho'go kodılteehi at'éé. ¹²Áídí' bitsılke'yu baa hikaigo Jesus gádaayiłnii, Áı ánniihíí **Phárisees** daanlíni daidezts'aqgo doo bił daanzhoq dahíí bígonłsı née? ¹³Áídí' gáyıłnii, K'edolzaahíí dawa shiTaa yaaká'yú dahsdaahn doo k'eidnláá dahíí hi'nizh doleeł. ¹⁴Ch'ık'eh da'áık'ehgo ádaat'ee: nnee bińáá ádaagodiniń ła' bińáá ádaagodini łołoqsı k'ehgo ádaat'ee. Bińáá ágodiniń ła' bińáá ágodini łołoqsıyúgo, da'ıla o'i'án yuyaa oıldeel. ¹⁵Peter gábiłnii, ılch'ıgon'áahgo nagosıńni'íí nohwıł ch'ı'nah áńle'. ¹⁶Jesus gádaabiłnii, Ya' nohwíí áldó' t'ah doo nohwıł ıdaagozi da née? ¹⁷Ya' doo hwahá bídaagonołsıihda, hadíí kozé' yune' be'ogohigháhíí kobidyú bendaagowa', áídí' nláhyú bech'ıgohigháh? ¹⁸Hadíí kozé'dí' behagohigháhíí kojíídí' behagohigháhi at'éé; áı ncho'go kodılteehi at'éé. ¹⁹Ncho'go nats'iikeesíí, izideehíí, nant'ı' na'idaahíí, iké' na'idaahíí, ich'in'ıihíí, lé'ılchoogo ánách'it'ıihíí, ncho'go yách'ıłti'ıí, díí dawa kojíídí' behagohigháhi at'éé. ²⁰Áı ncho'go daakodihiniıki at'éé: kogan dá doo tách'ıgisé da'ch'iyaaqahíí doo ncho'go kodılteehi at'éé da.

²¹Áídí' Jesus dahiyaago Tyre hik'e Sídon golzeehíí bińaayú óyáá. ²²Isdzán áızhi' golíni, Cánaan hat'ı'ıí nlíni, baa nyáágo gábiłnii, ShiNant'a', David biYe' nłni, shaa ch'onbáah; shizhaazhé na'ilíhnií góyéégo bich'ı' nagowaa, ch'iidn biyi' golıigo. ²³Da'ágát'éé ndi doo yich'ı' hadzii da. Bitsılke'yu baa hikai,

gádaabiñniigo, Yúwehyú nádńł'áa; ńń nohwiké' dilwoshgo anádaał. ²⁴Jesus gánńí, Israel hat'i'ńí bitahyú nnee dibelńńi ch'a'onehesdee'hńí k'ehgo ádaat'eehńí zhá bighą niyáa. ²⁵Áidí' isdzánńí biyahzhí' hayaa adzaago bokąąhgo gábiñńii, ShiNant'a', shich'onńiih. ²⁶Jesus gábiñńii, Chągháshé bán bits'ą' nách'idiné'go gósé bich'ń' och'ńłkaadgo doo bik'eh da. ²⁷Isdzán gánábiłdo'ńiid, Da'anńii, shiNant'a': da'ągát'ée ndi bán bizhool nnee bibiká'idáné biká'dí' nanihidéńí, gósé daayiyąą. ²⁸Jesus gánábiłdo'ńiid, Isdzán, dązhą ni'odłą' golńńi ł! Dá hánt'ńńińńi k'ehgo ná łalne' doleeł. Áík'ehgo da'ái bik'ehenkééegge bizhaazhé nńt'ée násdłńńi. ²⁹Jesus dahnadiidzaago túsikaanńí Gáńilee holzéhi bit'ahyú ńyáa; áidí' dzilyú óyáągo akú dahnezdaa. ³⁰Nnee doo ałch'ídé baa náńńsąągo, nnee doo nakai dahńí, bińáa ádaagodinńí, doo yádaakti' dahńí, baa dahnagoz'aanńi, ł'ńí ik'e'an łąągo, Jesus dées'eezge ndaihezńilgo nádaailziń: ³¹Ái bighą nnee łłat'éeńńi nnee doo yádaakti' da n'ńí yádaakti'go nádaasdlįigo daayiltsąągo, ł'ńí baa dahnagoz'ąą n'ńí nńt'ée nádaasdlįigo, doo nadaakai da n'ńí nńt'éeńgo nakai nádaasdlįigo, bińáa ádaagodńi n'ńí bińáa nádaagosdlįigo daayiltsąągo bił díyadaagot'ee: áłk'ehgo Israel hat'i'ńi Bik'ehgo'ńi'ńań daayokąąńńi ya'ńhédanńi łek'e.

³²Áidí' Jesus bitsilke'yu yushdé' daayilńńiidá' gáyilńńii, Díń nnee shaa náńńsąąńńi baa daach'oshba', dá bił nashkaigo taagiskąą, k'adńi doo nt'é daiyąą da: doo dá shińá' nádaadish'aa hasht'ńńi da, ągádaadzaayúgo nákaahyú dánko shińá' yik'e odaatłizh. ³³Bitsilke'yu gádaabiñńii, Da'igolńńge hadń' bán díń nnee doo ałch'ídé dahńí bá daan'né'go nádaadińńi'né'? ³⁴Bán dijolé da'kwńi nadaahné', daabiñńii, Jesus. Gosts'idi, ł'ńí łóg alts'ńsęhi ayąhągo biłgo, daabiñńii. ³⁵Áíge nneehńí, Ni'yú dinohbińńi, daayilńńii. ³⁶Bán dijolé gosts'idińńi, łógńi biłgo náidnné'go ya'ńhénzigo oskaąđ' ilk'ńdaizné'go bitsilke'yu yaa daizné'go nnee yitada'izńńii. ³⁷Dawa da'iyąągo náda'isdiđ łek'e: áidí' ch'ékaadńi táts'aa gosts'idi bik'ehgo nádaihezláa. ³⁸Isdzáné hik'e chągháshé doo bił otago da, dá nnee zhągo díđn doo náhółtagyú áhółńi shį da'iyąą. ³⁹Áidí' nnee baa náńńsąą n'ńi onádaihes'a'dá, bińńi ni' Mągdala golzeehńi bińaayú bił o'ń'éeł.

16 ¹Phárisees hik'e Sádducees daanńińi Jesus yaa hikai, nabídaantaah daanzigo, Yaaká'dí' godiyńhgo be'ígózinńi nohwń ch'ń'ńah áńle', daabiñńii łek'e. ²Jesus gádaabiñńii, O'ńaahge gádaadohńńi dák'eh, Gonńt'ée doleeł łąą ko: yaak'os hichińńi be'ígózi. ³Áidá' t'ahbiđá' gádaadohńńi dák'eh, Dégóch'og'oo o'ń'aah łąą: yaak'os hichiigo dábégódzidgo bił hayilkáąńńi be'ígózi. Nohwń nnee nzhóni ádaagonońńińi, yáa daaneńńigo hago ągonéńńi bídaagonońńi; áidá' k'ad ągonéńńi doo bídaagonońńi da. ⁴Nch'og'oo ádaat'éhi nant'ń' nakaińi daalńol't'ńńi godiyńhgo be'ígózinńi yiká daadéz'ńi; áidá' be'ígózinńi doo bił ch'ń'ńah ádaalne'hi at'éé da, Bik'ehgo'ńi'ńań binkáayú na'iziidi, **Jonas** holzéhi, nnee bich'ń' be'ígóziń alzaahńi zhá. Áidá' Jesus bits'ą' dahnasdzaa. ⁵Jesus bitsilke'yu hanaazhń' bił naná'diz'eeldá', bán yínadaasńah łek'e. ⁶Jesus gádaabiñńii, Bán benilzoólé, **Phárisees** hik'e **Sádducees** daanńińi bíyéehńi, baa daagonohsąą, ńii. ⁷Bitsilke'yu ilch'ń' yádaakti'go

gádaanii, Bání doo daasiiné' dahíí bighá aníí. ⁸Jesus ádaaniihíí yígólsigo gábilnii, Nohwíí nohwí'odla' da'ayáháhi, hant'é bighá bání doo daasooné' dahi baa ilch'i' yádaati'? ⁹Ya' doo hwahá bídaagonóshih da? Bání dijolé ashdla'i nnee ashdladn doo náhóltag dago bá da'desné' n'dá' ch'ékaadíí da'kwíí táts'aa bik'ehgo ndaahesoolaa n'íí, ya' doo bínádaahniih da née? ¹⁰Lah áddó' bání dijolé gósts'idi, nnee díídn doo náhóltag dago bá da'desné' n'dá' ch'ékaadíí da'kwíí táts'aa bik'ehgo ndaahesoolaa n'íí, ya' doo bínádaahniih da née? ¹¹Nt'é bighá doo nohwíí ídaagozi da? Bání benilzoolé Phárisees hik'e Sádducees daanlíni bíyééhíí baa daagonohsaa, nohwíí'deníidíí, bání doo baa yashti'go ádishnii da. ¹²Bitsilke'yu áníta yidaagóshid, Bání benilzoolé baa daagonohsaa, doo niigo aníí da, áídá' Phárisees hik'e Sádducees daanlíni hagot'éégo ilch'ídaago'aahíí baa daagonohsaa, niigo aníí l'ék'e.

¹³Jesus Caesaréa Philíppi golzéhi bínaayú n'yaágo bitsilke'yu nayídaadiikidgo gáyiñnii, Shíí, nnee k'ehgo Niyááhíí, nnee hadín nshlji daashiñnii? ¹⁴Bitsilke'yu gádaabilnii, Ła', John, Baptize ágól'íí n'íí át'íí, daaniñnii; ła'ihíí, Elías at'íí; ła'ihíí Jeremías; dagohíí Bik'ehgo'ihí'nañ binkááyú na'iziidi n'íí át'íí daaniñnii. ¹⁵Jesus gánábíldo'niid, Nohwíí nohwich'i'yúgohíí, hadín át'íí daashiłdohñii? ¹⁶Simon Peter gábilnii, Ni Christ ánt'íí, Bik'ehgo'ihí'nañ hináhi biYe'. ¹⁷Jesus gábilnii, Simon Bar-jóna, ni niyaa gozhóq le': its'í hik'e dił níni doo nił ch'i'nah áyíílaa da, shiTaa yaaká'yú dahsdaahn zhá nił ch'i'nah áyíílaago ádíñniid. ¹⁸Ła'íí gániłdishnii, Ni Peter honlzéhi, daashodlaaní kłh ágoch'ile'híí k'ehgo díí tsééhíí biká' yisht'íí: áík'ehgo ch'iidntahdí' ch'iidn binawodíí doo bitis hileeh da. ¹⁹Yaaká'yú dahsdaahn bílałt'áhgee goz'aaníí bá be'igeęsé naa nshníł: áík'ehgo nt'éhéta ni'gosdzán biká' łesínł'ooníí yaaká'yú áddó' łestł'qq doleek; nt'éhéta ni'gosdzán biká' k'e'íin'aahíí yaaká'yú áddó' k'e'dot'aah doleek. ²⁰Jesus bitsilke'yu gádaayilñnii, Shíí Jesus, Christ nshłinií hadín bíł nadaagolñi' hela'.

²¹Áídí' godezt'i'go Jesus, Jerúsalemyú deyaago Jews yánazini, okąąh yebik'ehi itisyú nadaandeehi, ła'íí begoz'aaníí ye'ik'eda'ilchíhi biniidaagodnle'íí, ła'íí bidizideedí' taagi jii hileehgo naadiidáhíí dahkodá' bitsilke'yu yił na daagolñi'go nkegonyaa. ²²Peter t'ąązhí' bich'i' hananádziigo gáníí, SheBik'ehń, díí nits'ą'zhí' begoz'ąą le': nich'i' begolne' hela'. ²³Jesus t'ąązhí' adzaago Peter yich'i' hadziigo, Satan, yúwehyú shiká'zhí' áñne': ni shił godnłkish: Bik'ehgo'ihí'nañ binatsekeesí k'ehgo doo natsínkees da łaą, nnee binatsekeesí zhá bee natsínkees, bíłnii.

²⁴Jesus bitsilke'yu gádaayilñnii, Dahadín shiké' dahdigháh hát'ííyúgo, ídaayo'nahdá' bitsi'ílna'áhi dahyidotłjigho shiké' dahdowáh. ²⁵Dahadín bi'ihí'na' yaa bíł goyééhíí, áí bits'ą' da'ilíí hileeh: áídá' dahadín ídaayis'nahgo shíí shighá bi'ihí'na' da'ilíí silíí'íí, án ihí'naa doo ngonel'ąą dahíí yee hinaa doo. ²⁶Ni'gosdzán dágoz'ąą nt'éégo ch'ist'íidá' koyi'siziinií da'ilíí silííyúgo, áí hant'é bits'ą'dí' ch'it'łjłh? Dagohíí koyi'siziinií hant'é bidená nch'iné'? ²⁷Shíí, nnee k'ehgo Niyááhíí, shiTaa bits'ą'idindláádíí bee shits'ą'idindláádgo, binal'a'á yaaká'yú daagolníni bíł nánshkáh; áígee

nnee dała'a daantíígee ánát'íidíí dábik'ehgo bich'í' nadi'ish'níi. ²⁸Da'anii gánohwíldishnii, Kúgee nadaaziiníí ła' dá doo da'itsaahíí dailíihé shíí, nnee k'ehgo Niyááhíí, nant'án nshłíigo náshdaalgo daashíttsaago zhá.

17 ¹Áíd' gostán iskaagee Peter, James, hik'e John, bik'ishnii, bílgo Jesus dasahndi yił okai lék'e, dził n'ááyú. ²Áígee binadzahgee Jesus lahgo ánołih silíi: binii bik'ina'didlaad silíi, ya'ái k'ehgo, bidiyágéhíí łigai silíi, idindláádhíí k'ehgo. ³Nt'éégo áígee Moses hik'e Elías bíł daanłigo silíi, Jesus yił yádaakti'go. ⁴Peter Jesus gáyíłnii, NohweBik'ehń, kú nkaihií nohwá nzhqo: hánt'íiyúgo dzaagee t'ohdahskán taago ádaagoihidle'; ła' ni ná, ła'ihíí Moses bá, ła'ihíí Elías bá. ⁵T'ah yałti'go áígee yaak'os dážhó bits'ą'idindládi biká' dahiyaa: nt'éégo yaak'os biyi'dí' yati' yidezts'ąą gáníigo, Díńko shiYe' shíł nzhóni, baa shíł gozhóni; án hódáayotts'ąą. ⁶Díi daidezts'ąągo Jesus bitsilke'yu hayaa ádaasdzaa, ndaaldzidgo. ⁷Jesus baa nyáágo bedaadesniigo gádaabiłnii, Daohsiłh, doo ndaalzdíd da. ⁸Hadag daadéz'íi hik'e nnee doo ła' dadá' Jesus zhá daayo'íi. ⁹Dziłdí' hayaa nákahdá' Jesus gádaabiłnii, Daahołtsąą n'íi hadín bíł nadaagołni' hela', shíí, nnee k'ehgo Niyááhíí, dasits'ąádí' naadisdzaago zhá. ¹⁰Bitsilke'yu nabídaadiłkidgo gádaabiłnii, Hant'é bighą Elías dantsé hígháh, daanii, begoz'aaníi ye'ik'eda'ılch'íhi? ¹¹Jesus gádaabiłnii, Elías da'anii dantsé hígháhgo dawahá ilch'í'nádaidle'. ¹²Áídá' gánohwíldishnii, Elías ilk'idá' nyáá, ndi doo bídaagoch'ıłsı da ni', áídá' dá hádaach'it'íiyú ánádaach'ol'ıł lék'e. Ái k'ehgo shíí, nnee k'ehgo Niyááhíí, ałdó' ádaashich'idoliil. ¹³John, Baptize ágoł'íi n'íi, áyiłniigo bitsilke'yu yídaagołsıid.

¹⁴Nnee łąągo ıła'at'ééhíí yaa hikaigo nnee ła' Jesus yaa nyáágo yich'í' hilzhiizhgo gábiłnii, ¹⁵ShiNant'a', shiye' baa ch'onbáah; onátłishgo goyéégo bich'í' nagowaa: łahgee kq' yeh naká', łahgeehíí tú yeh naká'. ¹⁶Nitsilke'yu baa bíł ni'áázh ndi doo hagog'éégo ilch'í' ánádaidle' da. ¹⁷Jesus gádaabiłnii, Nohwi'odłą' édaadiłhgo, dánohwíí zhá daanohwik'ehgo daalınoł'íiłíí, dahosahzhı' nohwíł nahasht'ąą? Dahosahzhı' łąą nohwidag ánsht'ee? Yushdé' niye' shich'í' bíł nn'áash. ¹⁸Jesus ch'iidn nłdzilgo yich'í' hadziigo ishkiiníi yiyi'dí' háyáá: áik'ehgo da'ái bik'ehenkéézgee nt'éé násdlíi. ¹⁹Áik'ehgo Jesus bitsilke'yu dasahndiyú baa hikaigo, Nééhíí hant'é bighą doo hadaandzódó da lán? daabiłnii lék'e. ²⁰Jesus gádaabiłnii, Nohwi'odłą' da'ayáháhíí bighą: da'anii gádaanohwíldishnii, Nohwi'odłą' mustard biyígé ga'at'éé ndi, díi dziłíí bich'í' hadaahdziigo, Yúwehégo dihi'náh, daabiłdohniiyúgo, ágánéh: doo nt'é ch'éh ádaal'íi da doleeł. ²¹Áídá' díi ga'at'éhíhíí dáshin'á' da'ch'okąąhgo zhá habidi'nedzódihı at'éé.

²²Gálilee golzeegee naháztaqadá' Jesus bitsilke'yu gádaayiłnii, Shíí, nnee k'ehgo Niyááhíí, shik'edaanniihíí bíłák'e shi'dolteeł: ²³Daashizilheedá' taagi jíi hileehgo naadishdáh, nii. Ái bighą bitsilke'yu bijíi daanńiil lék'e.

²⁴Capérnaum golzeeýú hikaigo **tribute** bich'í' nada'ch'iniłíi Peter yaa hikaigo, Ya' niłch'ígó'aahíí naná'i'niłihíí nayinił née? daabiłnii. ²⁵Peter,

Ha'oh, nii. Kijh yune' oyáágo Jesus ntsé bich'i' hadziigo gábiłnii, Hagot'éégo baa natsínkees, Simon? Ni'goszán biká' ízisgo nant'án daanliiníí, hadín tax dagohíí tribute bich'i' nayiníí? Ya' dabíí bichagháshéhíí née, dagohíí nanidí' nakaihíí née? ²⁶Peter, Nanidí' nakaihíí, nii. Jesus gánabiłdo'niiid, Áík'ehgo bichagháshé doo nada'hinił da. ²⁷Da'ágát'éé ndi, doo hadaashkee da doleelhíí bigha, túsikaayú rúnáh, lóg behahidleehíí táyi' oldeelgo, lóg dantsé hánlee'íí bizé' íłts'á' ánle'; ákóne' zhaali siné'ihíí hanné'go tribute bich'i' nada'ch'iniłkíí shíí shá ła'íí ni ná bich'i' nahinííł.

18 ¹Áídá' Jesus bitsilke'yu baa hikaigo gádaabiłnii, Yaaká'yú dahsdaahn bilatt'áhgee daanliiníí bitahyú hadín itisgo nlii? ²Áík'ehgo Jesus chagháshé ałts'íséhi dała'a yushdé' yiłniigo, bit'ahdí' dahyinesdaago, ³Gáníí, Da'aniigo gánohwiłdishnii, Nohwinchó'íí bits'á'zhí' ádaahne'go chagháshé ałts'íséhi k'ehgo ádaadohdle'yúgo zhá yaaká'yú dahsdaahn bilatt'áhgee daanliiníí itah hohłeeh. ⁴Dahadín díí chagháshéhíí k'ehgo ídaagoch'iyolba'íí, yaaká'yú dahsdaahn bilatt'áhgee daanliiníí bitahyú da'án itis nlii. ⁵Dahadín shizhi'íí binkááyú chagháshé díí ga'at'ééhíí náidnłtjiyúgo, shíí náshidnłtfní at'éé. ⁶Dahadín díí doo ízisgo ádaat'ee da ndi daashodłahíí dała'a nchó'go at'íígo áile'íí, án tséé be'ík'áhi nchaahi bik'osyú bidestł'qogo túnteel beh hilt'e'go tú yił didziihgo bá nzhqo doleel ní'.

⁷Ni'goszán biká' nnee nakónaaahíí bá góyéé doleel: nakódintaahíí dá begolnéh go'íí; áídá' hadín na'ntaahíí bá góyéé doleel! ⁸Áík'ehgo nigan dagohíí níkee nchó'go ánát'jłł ánłtsiyúgo, nadnłgeeshgo yó'olt'e': doo hagot'éégo nanna da ndi, nits'í ła'zhí' ádił ndi dahazhí' ihi'naahíí biyi' onnáhgo doo hago'at'éé da, áídá' nigan nakigo hik'e níkee nakigo kó' dahazhí' dilłt'íí biyi' yuyaa oni'dilt'e'yúgo doo ná nzhqo da. ⁹Nináá nchó'go ánát'jłł ánłtsiyúgo, ha'aahgo yó'olne': nináá dała'a ádił ndi dahazhí' ihi'naahíí biyi' onnáhgo doo hago'at'éé da, áídá' nináá nakigo ch'iidn biko' dilłt'i biyi' yuyaa oni'dilt'e'yúgo doo ná nzhqo da. ¹⁰Ídaa daagonohdzaq, díí doo ízisgo ádaat'ee dahíí ła' doo daach'ohłaa da; yaaká'yú Bik'ehgo'ihí'nań binadaal'a'a bináadaadéz'iinihíí, shiTaa yaaká'yú dahsdaahn biniizhí' dahazhí' daabineł'íí, nohwiłdishnii. ¹¹Shíí, nnee k'ehgo Niyááhíí, ch'a'onehesdeehíí hasdáhishniiłhíí bigha niyáá. ¹²Díí hagot'éégo baa natsídaahkees? Nnee bidibełłi dała'a gonenadín golłíídá' dała'a ch'a'oyááyúgo, ngost'ádin ngost'áihíí dákú nyinííłdá' dziłyú ch'a'oyáá n'íí hantaa gá? ¹³Da'aniigo gádaanohwiłdishnii, Náidnłtjiyúgo ngost'ádin ngost'ái doo hak'í ch'a'okai dahíí dawa bitisgo náid nłtiiníí yaa bił gozhqó. ¹⁴Áík'ehgo shiTaa yaaká'yú dahsdaahn díí doo ízisgo ádaat'ee dahíí dała'a ndi doo ch'a'okaad hat'íí da.

¹⁵Nik'isn nich'i' nchó'go adzaayúgo, bich'i' rúnáhgo bi'at'e'íí dasahndi bee bich'i' yánłti': nidits'agyúgo, nik'isn hosínłbáni at'éé. ¹⁶Áídá' doo nidits'ag dayúgo, dała'a dagohíí naki biłgo bich'i' bił nkáh, áík'ehgo naki dagohíí taagi hilt'eego bináál bee yá'iti'íí da'aniigo bee bígózj doleel. ¹⁷Díí ndi doo

yidits'ag dayúgo, Bik'ehgo'ihinaan daayodlaaníí ha'ánátséhyú baa nagolní': áí ndi doo yidits'ag dayúgo, doo Jew nlii dahíí, tax bich'í' nahi'niihíí k'ehgo baa natsíínkees doleel. ¹⁸Da'aniigo gádaanohwiłdishnii, Nt'éhéta ni'gosdzán biká' lédaasołtt'qohíí yaaká'yú ałdó' łestł'qo doleel; nt'éhéta ni'gosdzán biká' k'éda'so'aahíí yaaká'yú ałdó' k'e'do't'aah doleel. ¹⁹Gánánohwiłdish'nii, Naki dołt'eego ni'gosdzán biká' nt'éhéta dała' haht'íí lėk'eyúgo hohkeedgo, shiTaa yaaká'yú dahsdaahn nohwá áile'. ²⁰Dahayú naki dagohíí taagi hilt'eego shizhi' yee da'okaqahgo íta'at'éeyúgo, áígee iní'gee shíí nshíí.

²¹Peter baa nyáágo gábiłnii, SheBik'ehń, shik'isn shich'í' dénch'ogo ánát'ííyúgo, da'kwiidnsha' baa nágodinsh'aah, gosts'idn née? ²²Jesus gábiłnii, Gosts'idn doo niłdishnii da, ndi gosts'idinhií gosts'idngo.

²³Yaaká'yú dahsdaahn bilatt'áhgee begoz'aaníí nant'án bánada'iziidií baa hadaaz'aahíí ilk'ídaagodiłdqoh hádaat'ííhií k'ehgo at'éé. ²⁴Yołtag nkegonyaaee, bána'iziidi íta' gonenán doo náhółtagyú **talents** golzeego baa ha'áahi baa híł'a'. ²⁵Doo hagot'éégo na'iniil dahíí bigha, Díí nneehíí, bi'aahíí, hik'e bichagháshéhíí, ía'íí dawa bíyééhíí bíłgo nahonííh, áí bee shich'í' nanáhn'ííł, niigo bángon'áá, binant'a'. ²⁶Áłk'ehgo bána'iziidií bich'í' hayaa adzaago náboqahgo, Shinant'a', ntsé nt'ah, aqł nich'í' na'ishniił ndi at'éé, biłnii. ²⁷Áłk'ehgo binant'a'íí baa ch'oba'go, Doo shich'í' na'inił da ndi nzhq, biłniigo nanábines'iid. ²⁸Áłd'áń ch'ínyáágo ía' yil na'iziidi, dała'á gonenadín **pence** golzeego baa hayil'áhi, yiltsaq: áń yizidntsoodgo, Shaa hán'aahíí shich'í' nanáhn'ííł, yilnii. ²⁹Yil na'iziidií bich'í' hayaa adzaago náboqahgo, Ntsé nt'ah, dawa nich'í' na'ishniił ndi at'éé, biłnii. ³⁰Ndi, Dah, niigo ha'áyilt'e', baa ha'áahíí na'haznilzhi'. ³¹Ía' yil nada'iziidií daabiltsaqgo doo bil daagozhq dago díí ágodzaahíí dawa binant'a' yil nadaagosni'. ³²Áłd'í' binant'a'íí biká'í'adgo gábiłnii, Ni shána'iziidií dážhó ínch' lq, ni shaa hán'áhi doo shich'í' nanáhn'ííł da ndi nzhq, niłdéniił ni', náshonkaqahgo: ³³Áłk'ehgo ni ałdó' bil na'iziidií baa ch'onba' le'at'éhi, shíí naa ch'osibáadhíí k'ehgo, ³⁴Áłk'ehgo binant'a' hashkeego ha'áná'ılka' yune' obił'a' biniigodiłnehgo, baa ha'áahíí dawa nanáyiheznilzhi'. ³⁵Díí k'ehgo shiTaa yaaká'yú dahsdaahn ádaanohwile', doo nohwííłd' nohwik'isn nohwich'í' nch'ogo at'ééhíí bigha baa nádaagodinoh'aah dayúgo.

19 ¹Jesus díí aqł yee nyánłti'dá' Gálileedí' dahnyaa lėk'e, ni' Judéa golzeeyú, túnlíinií Jórdan holzéhi bitisyú nyáá; ²Áígee nnee biké' nánłtsáágo nádaayilziih lėk'e.

³**Phárisees** daanlíni ałdó' baa hikaigo nabídaantaahgo gádaabiłnii, Ya' nnee hant'éhéta bigha bí'aa yil ilk'ínát'aashgo goz'aa née? ⁴Jesus gádaabiłnii, Ya' díí doo hwahá daahohshiih da née, dantsé godeyaadá' Bik'ehgo'ihinaan nnee áyíłlaahn, nnee ía'íí isdzán áyíłlaa lėk'e, ⁵Gáníigo, Díí bigha nnee bitaa hik'e báq' yits'ágháhgo bí'aa yil nlii doleel: áí naki níí dała'á nádodleel. ⁶Áłk'ehgo doo naki dilt'ee dadá' bits'í dała'á silii. Áłk'ehgo dahadín Bik'ehgo'ihinaan íayinláahíí, dahadínıta ilk'íyóléh hela'. ⁷Phárisees gádaabiłnii, Ágát'éedá', nt'é bigha maltsoos bee ilk'ínch'ít'aashíí íayile'go isdzánhií yil ilk'ínát'aashgo Moses ngon'áá lán gá? ⁸Jesus gádaabiłnii,

Moses nohwííí daantl'izíí bigha nohwi'aa bil ilk'inát'aashgo nohwá ngon'áá lèk'e: ndi dantsé godeyaadá' doo ágágot'ee da ni'. ⁹Shíí gádaanohwíldishnii, Hadín bí'aa doo nnee la' yil nant'í na'aash dadá, yil ilk'inát'aazhdá yil naná'nááyúgo nant'í nagháhi at'éé: hadín isdzán yó'olt'e' n'íí yil nnááyúgo, án ałdó' nant'í nagháhi at'éé.

¹⁰Bitsilke'yu gádaabiłnii, Na'i'neehíí ágát'ééyúgo, doo nch'inéh da ndi nzhqo. ¹¹Jesus gádaabiłnii, Doo nnee dawa díí yídaanel'aą da, hadíí ye'at'éé doleełgo baa daadest'aaníí zhá. ¹²Nnee la' doo nnádaałsé' dago daabi'deshchíni ádaat'ee: áídá' la'íí doo nnádaałsé' dago ádaalne': la'íí dabíí hádaat'íigo yaaká'yú dahsdaahn bílałt'áhgee begoz'aąhíí bigha doo nnádaałsé' da. Hadín díí yínel'aaníí ch'ík'eh ye'at'éé le'.

¹³Jesus chagháshé at's'íséhi baa bíł nch'izezkai lèk'e, yiká' ndaadilniihgo yá okąąh daabich'o'níigo: áídá' bitsilke'yu Doo ágádaaht'íi da, daakołnii. ¹⁴Áídá' Jesus gáníí, Ch'ík'eh chagháshé shich'í' nihikáh le', doo t'aązhi' daahínółtą da; bíí ga'ádaat'eehíí yaaká'yú dahsdaahn bílałt'áhgee daanłi. ¹⁵Chagháshé aął yiká' ndaadessiłhdá' onádzaa.

¹⁶Nt'éégo nnee la' Jesus yaa nyáágo gáyilnii, Ich'ígó'aahíí nnt'éhi níłnihi, hago laą nnt'éhi áshne'go ihi'nnaa doo ngonel'aą dahíí yaaká'yú bee hinshnaa doleeł? ¹⁷Jesus gábiłnii, Nt'é bigha nnt'éhi shiłnii? Doo hadín nnt'éé da go'íí, dała'á zhá, Bik'ehgo'ihí'nań zhá: áídá' ihi'nnaa nnt'éhi biyi' onnáh hánt'íyúgo, Bik'ehgo'ihí'nań yegos'aaníí bikísk'eh ánt'ee le'. ¹⁸Daat'éhíhíí? nii. Jesus gábiłnii, Doo ich'izilhee da, Doo nant'í' nach'ighaa da, Doo ich'in'íłh da, Doo lé' ch'ılchoo da, ¹⁹Kotaa hik'e komaa ch'idnłsł: la'íí, Kot'ahdí' gólłnínł koł nzhqo, dakíí idıl ch'íjoołhíí k'ehgo. ²⁰Nnee ánií nagháhihíí gábiłnii, Ánists'ísédí' godezt'í'go díí dawa be'ánsht'ee: áídá' nt'é zhášą' doo be'ánsht'ee da? ²¹Jesus gábiłnii, Nzhqo nleeh hánt'íyúgo, ti'i, dawahá nýyéehíí naa nahonniigo zhaalíhíí tédaat'iyéhíí bita'iníłh, áłk'ehgo yaaká'yú dawahá lán íłni nýyéé doleeł: áídí' yushdé' shiké' dahsinnáh. ²²Áídá' nnee ánií nagháhihíí díí yidezts'aądá', doo bíł gozhóq dago onádzaa: dážhó háłdzilhíí bigha.

²³Jesus bitsilke'yu gádaayilnii, Da'aniigo gánohwíldishnii, Nnee háłdzili yaaká'yú dahsdaahn bílałt'áhgee daanliiníí itah hileehgo bá nyee. ²⁴Gánađaanohwíldish'nii, Łíí bighán ha'i'áhíí bená'kadé bigha'í'ányú ch'égháhgo bá nyeedá' nnee háłdzilíí Bik'ehgo'ihí'nań bílałt'áhgee daanliiníí itah hileehgo itisgo bá nyee. ²⁵Bitsilke'yu díí daidezts'aądá' bíł díyadaagot'eego gádaanii, Áídá' hadín zhá hasdábí'dilteeh? ²⁶Jesus daabinel'íigo gáníí, Nneehíí áí doo łayole' at'éé da go'íí; Bik'ehgo'ihí'nań zhá dawa łayile'hi at'éé.

²⁷Peter gábiłnii, Isąą, nohwíyéé dawa bits'ą' dahdihikaidá' níké' dahsiikai ni': áígee nt'é nohwich'í' nahi'niił? ²⁸Jesus gádaabiłnii, Da'aniigo gánohwíldishnii, Dawa ániídego ánálzaago, shíí, nnee k'ehgo Niyááhíí, nant'án biká'dahsdáhá bits'ą'idindláádíí biká' dahsidaago, nohwíí shiké' nahkaihíí ałdó' nant'án biká' dahsdáhá nakits'adah biká' dahnahísóotąą doleeł, Israel nakits'adah hat'í'íí yaa yádaałti'go. ²⁹Dahadín bigowa, bik'isyú, bilahkíyú, bitaa, báą, bí'aa, bichagháshé, dagohíí bini' shizhi'híí

bigha yits'á' dahnyaahíí, dała'á gonenadín ánáhołąągo baa det'aahi at'éé, ła'íí ihí'naa doo ngonel'ąą dahíí yee hínaa doleel, yaaká'yú. ³⁰Áída' łąągo dantsé daanłi n'íí iké'yú doleel; ła'íí iké'yú daanłi n'íí dantsé doleel.

20 ¹Yaaká'yú dahsdaahn bilałt'áhgee begoz'aaníí díí k'ehgo at'éé: nnee dahts'aa hentííníí bíyéé gólíni dážhó t'ahbiyú bánada'iziidíí hantaayú dahiyaa. ²Nnee bánada'iziidíí **penny** yich'í' na'iniłgo yángo'ąądá' bidahts'aa hentííyú odais'a. ³Ngost'ái bik'ehenkéézyú shi onanádzaago na'hiniłh nagoz'ąayú ła' daazhógo nadaazjigo yiłtsąągo, ⁴Gádaayiłnii, Nohwíí ałdó' shidahts'aa hentííyú dohkáh, dávik'ehgo nohwich'í' nahishnił ndi at'éé. Áík'ehgo áí ałdó' ákú okai. ⁵Isk'áhnýááyú ła'íí taagi bik'ehenkéézyú shi onanádzaago da'ágánánádzaa. ⁶Ashdla'i bik'ehenkéézyú shi onanádzaago ákú ła' daazhógo nadaazjigo náyiłtsąą, Hant'é bigha daazhógo nasozjigo o'í'ąą? yiłnii. ⁷Doo hadín na'idziid nohwaidi'aah dahíí bigha, daabiłnii. Nohwíí ałdó' shidahts'aa hentííyú dohkáh, yiłnii. Dávik'ehgo nohwich'í' nahishnił ndi at'éé. ⁸O'í'ąáyú dahts'aa hentííníí bíyééhíí bik'ehgo na'idziidíí gáyiłnii, Shánada'iziidíí bich'í' ádaanniigo bich'í' nada'hinił, da'iké'yú náda'nziidíí ntsé, áída' dantsé náda'nziidíí iké'yú. ⁹Ashdla'i bik'ehenkéézyú shi náda'nziid n'íí ákú hikaigo dała'á ntíigo **penny** bich'í' nahas'nil. ¹⁰Dantsé náda'nziid n'íí ákú hikaigo, néé itisgo nohwich'í' nahi'nił, daanzí lęk'e; da'ágát'éé ndi dała'á ntíigo penny zhá bich'í' nahas'nil. ¹¹Díí bich'í' nahas'nilhíí bigha nnee bidahts'aa golííníí yída'łtahgo, ¹²Gádaabiłnii, Dała'ádn łédihikeezhí' nada'iziid n'íí néé bił dáłett'eego nohwich'í' nahánnil, néé gozdogyú nyeego nada'idziidgo o'í'ąą. ¹³Nant'ánhíí na'iziidíí ła' gáyiłnii, Shit'eké, doo hagot'éégo nich'í' natseskees da: penny nich'í' nadihishnił, niłdishniigo, da'áígee nił nzhqo ni' ya'? ¹⁴Nich'í' na'heniłhíí nádnné'go nádndáh: díí iké'yú na'nziidíí án ałdó' nich'í' na'hánnilhíí k'ehgo bich'í' na'hishnił. ¹⁵Dashíí shíyééhíí dashíí hásh'tíyú ánash'iiłgo, áí doo shá goz'ąą da néé? Ya' nił nnií néé, nłt'éégo ánsht'eehíí bigha? ¹⁶Áík'ehgo iké'yú daanłi n'íí dantsé doleel, ła'íí dantsé daanłi n'íí iké'yú doleel: łąągo yiká ádaanniid ndi da'akwíyé habi'do'nil.

¹⁷Jesus wá'yú Jerúsalemyú bitsiłke'yu yił hikaahgo k'ihzhí' yił nikaigo gádaayiłnii, ¹⁸Isąą, Jerúsalemyú dekai; ákú shíí, nnee k'ehgo Niyááhíí, okąąh yebik'ehi itisyú nadaandeehíí hik'e begoz'aaníí ye'ik'eda'łchíhi biłgo baa shi'diltehdá' shidizideego shá ngot'áah doleel, ¹⁹Áídí' doo Jews daanłi dahíí yaa daashiłteehgo shaa daadloh doo, hashída'łtsaas doo, áídí' tsí'łna'áhi bídaashiłkałgo daashiziłthee doleel: áídí' taagi jii hileehgo naadishdáh.

²⁰Zébedee bichągháshé báąhíí binne'híí Jesus yaa yił hikaigo yich'í' daahilzhiizh, nahídóshkid nzigo. ²¹Nt'é hánt'ii gá? biłnii, Jesus. Isdzán gábiłnii, Nant'án síniłigo dahnándaago díí shinne'yu nakihíí ła' nigan dihe'nazhinéé dahsdaa doleelgo, ła'íí ni'eshganzhinéé dahsdaa doleelgo bá ngon'áah. ²²Áída' Jesus gádaabiłnii, Nt'é biká hádaah'tiiníí doo bídaagonołsi da łaą. Idee

be'ishdlaḡhíí be'ohdlaḡgo bínoldzil née, ła'íí baptize be'áshí'dilne'íí bee baptize ánohwí'dilne'go bínoldzil née? Bínldzil, daabiḡnii. ²³Jesus gánábíldo'niid, Idee be'ishdlaḡhíí da'anii be'ohdlaḡ doleel, ła'íí baptize áshí'dilne'íí da'anii bee baptize ánohwí'dilne' doleel: áídá' shigan dihe'nazhiḡnéé dagohíí shí'eshganzhinéé sodaa doleelíí, doo shíí nohwaa godesh'aah da, áí dahadín shí'Taa yágoz'aaníí zhá bágoz'áni at'éé. ²⁴Ik'isyu nakihíí ádaaniihíí Jesus bitsilke'yu gonenanhíí daidezts'aqadá' doo biḡ daabik'eh da. ²⁵Jesus bitsilke'yu ła'áyíílaago gádaayihnií, Doo Jews daanliḡ dahíí binadaant'a'íí isná ádaabiḡsigo bá nadaant'aah, ła'íí bitahyú nnee ízisgo ádaat'eehíí da'ánííyú ádaat'íígo ádaabiḡsigo bídaagonoḡsi. ²⁶Áídá' nohwihíí nohwitahyú doo ágágot'ee da doleel: áídá' dahadín nohwitahyú ízisgo ánsht'ee le' nzihíí, án nohwá áí'íí le'; ²⁷Nohwitahyú dahadín nant'án nshliḡ le' nzihíí, án nohwá na'iziid le': ²⁸Shíí, nnee k'ehgo Niyááhíí nshliḡ ndi, doo hadín shich'oniihíí bigha niyáá da, áídá' nnee bich'oshniihíí bigha niyáá, shí'ihí'na'íí nnee ła'ni bá nahishniihíí bigha niyáá. ²⁹Jérikodí' dahnanáskaigo, Jesus biké' naadezaḡ.

³⁰Nt'éégo nnee naki biḡnáá ágodini intín bahyú sikee lék'e, áí Jesus higaalḡo ya'ikodaanzíígo nádaadilghaazhgo, NohwiNant'a', David biye' nílni, nohwaa ch'onbáah, daaniiigo nádaabokaḡh. ³¹Nnee Jesus biké' náseeḡíí, Godnch'áad, daabiḡniiid: áídá' da'tiségo nanádaadilghaazhgo, NohwiNant'a', David biye' nílni, nohwaa ch'onbáah, daaniiigo nanádaabokaḡh. ³²Jesus ninyáágo bich'í' ánniidgo, Nt'é nohwá áshle'go ádohnií? biḡnii. ³³NohwiNant'a', gohiit'íígo ánánohwidle', daabiḡnii. ³⁴Jesus baa daach'osbaadgo biḡnáá yedaadolniihgo dagoshch'í' daago'íí nádaasdlíígo biké' dahish'aazh lék'e.

21 ¹Áídí' Jerúsalem k'ad yaa hikáh, Béthphage golzeezhí', áí dziḡ Olives holzéhi si'aagee, áídí' Jesus bitsilke'yu naki oyi'a', ²Gáyiḡniigo, Tíi, nohwádiḡhyú gotahyú doh'aash, áígee dagoshch'í' túlgayé bizhaazhé biḡgo dahst'óqogo baa noh'aash: áí k'e'oh'adgo shaa nánohlqos. ³Nnee ła' nt'éhéta nohwihniiyúgo, NohwiNant'a' hát'íígo áhiit'íí, biḡdohniih; áík'ehgo dagoshch'í' nohwaa gode'aahgo nádohlqos. ⁴Díí ánágot'ííhíí Bik'ehgo'ihí'na'íí binkááyú na'iziidi gáníí n'íí begolnéhgo ánágot'ííí, ⁵Sion bizhaazhé biḡ nadaagoḡní', Díí'íí, ízisgo niNant'a' ídaagoch'iyolba'go túlgayé, áí túlgayé bizhaazhéhi, yiká' dahsdaago nich'í' boghéél. ⁶Áík'ehgo Jesus da'ánííyú bitsilke'yu ádaadzaa, ⁷Túlgayé, bizhaazhé biḡgo, baa daizlqozgo bidiyagéhíí yiká' dahdaiheznildá' Jesus yiká' dainesdaa. ⁸Nnee ła'ágo bidiyagé intínyú yídaagosteel lék'e; ła'ihíí ch'il palm bits'ádaaz'aahíí nadaayihilgeeshgo intínyú yídaagosteel. ⁹Nnee bádiḡ náseeḡíí, ła'íí biké'dí' náseeḡíí daadilwoshgo gádaanii, Hosánna, David biYe' nílni: NohweBik'eh'íí biziḡ' yee higaahíí ba'ihégosini at'éé; da'tisé goz'aqadí' Hosánna. ¹⁰Áídí' Jerúsalemíyú n'nyáágo áígee daagolíníí dawa, hago łaḡ ágodzaa daanzigo, Díí hadín át'íí? daanii. ¹¹Nnee biké' náseeḡíí gádaanii, Díí Jesus, Bik'ehgo'ihí'na'íí binkááyú na'iziidi at'íí, Názaarethdí' nagháhi, áí Gálílee bigodesdzogíí biyi'dí'.

¹²Áídí' Bik'ehgo'ihí'na'íí daach'okaḡh goz'aq yune' Jesus ha'ayáágo, baa nada'niihii ła'íí nada'ihniihii ch'íinihiyood, ła'íí zhaali yiká' ílkáh

ágot'eehíí yaa yaht'igo nohwitahyú nyáá, ndi doo daahohdlaq da; tax bich'i' nadaahi'niíhíí la'íí nant'i' nakaihíí zhá daabodlaq: nohwíí bídaagonotsi ndi bikédí'go nohwiini' doo lahgo ánádaasohdlaqago daahohdlaq da.

³³Ich'ígót'aahgo naná'gonihíí la' ódaayets'áq: la' nnee bidák'eh gollíiníí dahts'aa k'eidnláago yinaayú na'neznil, dahts'aa hahigees doleełgee yá ogoéed, biká'dí' ídést'iiníí ágólaa, la'íí bá yinádaadéz'ini yá ch'ígohet'áqadá' nízaadyú ni' goz'qayú óyáá: ³⁴Da'nest'aagee ngonyááago bánada'iziidi bidahts'aa bá yinádaadéz'ini yich'i' oyil'a', binest'a' la' bá náyíné'go. ³⁵Áídá' bá inádaadéz'ini nada'iziidíí yil ndaazdeelgo dała'á nyída'eshtlzh, la'ihíí daizes-híí, la'ihíí tséé bee daayitséed. ³⁶Bánada'iziidíí ntsédá' oyil'a' n'íí bitisgo onayil'a': áí ágánádaayiidlaa. ³⁷Da'ík'é'yú biye' oyil'a', Shiye' daidnłsı doleeł, niigo. ³⁸Áídá' biye' daayiltsaqadá', dahts'aa yinádaadéz'ini gádaaħildi'nii, Díí dahts'aa hentíiníí bíyéé doleełíí át'éé; yushdé', daazodee, áík'ehgo bíyéé doleeł n'íí daanoħwíyéé doleeł. ³⁹Áík'ehgo yil ndaazdeelgo dahts'aa hentíidí' ch'ídaist'e'go daizes-híí. ⁴⁰Áík'ehgo dahts'aa hentíiníí bíyééhíí nádzáágo bidahts'aa bá yinádaadéz'inihíí hagosha' ádaile'? ⁴¹Jesus gádaayilnii, Bidahts'aa gollíiníí nnee doo bik'ehyú ádaat'ii dahíí nailtseedá', bidahts'aa hentíiníí bá yinádaadéz'ini la'ihíí yá ch'ínágohet'aah, áí inest'aqago nest'ánhíí baa daach'ihiniil doo. ⁴²Jesus gádaabiłnii, Díínko Bik'ehgo'ihinañ biyati' bek'eeshchiiníí doo hwahá daahohshih da née? Tséé kłh ádaagole'íí yó'odaisne'i n'íí, hagon'áágee dantsé si'aaníí silłi: díí nohweBik'ehń bik'ehgo ánágot'ıłł, áí daanéel'ııgo nohwıl díyadaagot'ee. ⁴³Áí bigha gádaanoħwıłdishnii, Yaaká'yú dahsdaahn bilałt'áhgee daanoħłııgo nohwaa ch'ígót'i' n'íí nohwaa nágodit'aahgo lahgo hat'i'íí, Bik'ehgo'ihinañ yikısk'eh hikaahíí, baa godidot'aał, nohwits'á'. ⁴⁴Dahadín áí tséé yiká' nágo'yúgo, ałts'íségo nihıltoqod: áídá' dahadín áí tséé biká' naltó'yúgo, dí'ılégo bik'aa doleeł. ⁴⁵Okaqah ye bik'ehi itisyú nadaandeehíí hik'e **Phárisees** daanlíni ilch'ígót'aahgo na'goni'i Jesus yee hadzii n'íí daidezts'aqadá', bíí ádaabiłniigo yıdaagołsııd. ⁴⁶Ha'ádaıłt'e' hádaat'ıı ndi nnee łáni yédaaldzid, Bik'ehgo'ihinañ binkááyú na'iziidi nłıı daanzıhíí bigha.

22 ¹Jesus ilch'ígót'aahgo na'goni'íí yee yil nanágolni'go gáníí, ²Yaaká'yú dahsdaahn bilałt'áhgee begoz'aaníí díí k'ehgo at'éé: ízısgo nant'án biye' niinéhi bá da'ıdaago ngon'áq. ³Áík'ehgo binadaal'a'á ni'i'nehyú nohokáh daayılnniid n'íí, yushdé' biłniigo yil'aa: ndi doo ákú híkáh da. ⁴Nadaal'a'á la'i onáyil'a' gánııgo, Daabi'dokeedıí gábiłdohnii, Hidán dawa łalzaa: shimagashi hik'e bizhaazhé hik'ahíí nasıltséed, dawa qal nt'éégo alzaa: yushdé' ni'i'nehyú nohkáh. ⁵Áídá' áí doo ákú ádaat'ee da, dabıı hádaat'ııyú oheskai, la' bidák'ehyú óyáá, la'ihíí baa na'hiniihyú óyáá: ⁶La'ihíí nant'án binadaal'a'á yil ndaazdeelgo yiniidaagodezlaadı' nadaistseed. ⁷Nant'ánhıı díí ya'ikonziııdá' hashkee: áík'ehgo bisiláadahıı daił'aago nnee ádaát'ııd n'íí nadaistseed, la'ıı bikłh nagoznıılıı daidnłd. ⁸Áídá' nant'án binadaal'a'á gáyılñii, Ni'i'neho da'ıdaahıı łalzaa ndi daabi'dokeedıı doo yik'e shıjeed da. ⁹Áí bigha da'ditinyú dohkáh,

³⁴Jesus Sádducees daanlíni doo nt'é ndaado'nii dago áyílaago Phárisees ya'ikodaanzigo, íla'adzaa. ³⁵Áí la' begoz'aaníí nlt'éégo yígólsini Jesus yich'í' hadziigo nabíntaahgo nabídiłkid, ³⁶İłch'ígó'aahíí, Bik'ehgo'ihí'nań yegos'aaníí hadíí itisgo at'éé? niigo. ³⁷Jesus gábiłnii, Bik'ehgo'ihí'nań neBik'ehń nijíí dawa bee nił nzhqo le'. niyi'siziiníí dawa bee, la'íí ninatsekeesíí dawa bee nił nzhqo le'. ³⁸Áí Bik'ehgo'ihí'nań yegos'aaníí dantséhi la'íí itisgohi at'éé. ³⁹Nakigeehíí áldó' ágánánát'éé, Nit'ahdí' góllíiníí nił nzhqo le', dání ídił njóqóhíí k'ehgo. ⁴⁰Bik'ehgo'ihí'nań yegos'aaníí la'íí Bik'ehgo'ihí'nań binkááyú nada'iziidi n'íí k'eda' eshchiiníí dawa díí nakihíí bits'á'dí'hi at'éé.

⁴¹Phárisees daanlíni t'ah íla'at'éégee, Jesus nabídaadilkid, ⁴²Gáníigo, Christ-híí hagot'éégo baa natsídaahkees? Hadín biye' nlii? David biye' nlii, daabiłnii. ⁴³Jesus gánádi'nii, Hagot'éégoshá' David Holy Spirit yábiyiłti'go, SheBik'ehń, biłnii, gáníigo, ⁴⁴Bik'ehgo'ihí'nań sheBik'ehń gáyilniiid, Shigan dihe'nazhińéégo síndaa, ni'ina' benik'eh siligo nikelłt'ááhyú ninínilzhi'. ⁴⁵David, SheBik'ehń, biłniigo bozhííyúgo, hagot'éégoshá' biye' nlii áídá'? ⁴⁶Jesus nnee doo la' bich'í' hanadzíih da lək'e, áí bijíid' godezt'í'go nnee daaste'go, doo hadín nabínánłkid da.

23 ¹Jesus nnee íla'at'ééhíí hik'e bitsilke'yu yich'í' hadzii, ²Gáníigo, Begoz'aaníí ye'ik'eda'ılchíhi hik'e Phárisees daanlíni Moses nnee yá sizíi n'íí k'ehgo nnee yá nazíi: ³Áí bighá da'ádaanołwiłniiyú ádaanoht'eego ádaaht'íi; ndi doo ádaat'íihíí k'ehgo ádaaht'íi da: áí ádaaniiyú doo ádaat'íi da ndi ádaanii. ⁴Áí nneehíí nnee biwosyú ndaazgo dázhó nyeego dahda'ogheelgo ádaayiłsi; áídá' da'ayáhá ndi doo ich'odaanii da. ⁵Nlt'éégo ánadaat'íihíí dawa nnee dá bo'íi hádaat'íihíí bighá ánadaat'íihí: Bik'ehgo'ihí'nań biyati' la' bídaadest'qóhíí nteelgo ádaile', bííí bidá'yú áldó' nteelgo na'izlaago ádaayiłsi. ⁶Da'idaagee nnee ízisgo ádaat'eehíí dahnádinbihyú itah dahnaháztaago zhá bił daanzhgo, la'íí Jews ha'ánálséh nagozníl yune' nnee yánazíni dahnádinbihyú itah dahnaháztaago áldó' bił daanzhgo, ⁷Na'hiniih nadaagoz'áayú bich'í' ádaach'iniigo, la'íí, İłch'ígó'aahíí, İłch'ígó'aahíí, daabiłniigo zhá bił daanzhgo, ⁸Áídá' nohwihíí doo hadín, İłch'ígó'aahíí, nohwilnii da le': dała'á nohwil ch'ígó'aahíí nlii, Christ zhá; la'íí nohwihíí daanołwigha ilk'isyú daanołhíi. ⁹Ni'gosdzán biká' nnee doo la', ShiTaa, biłdohnii da le': dała'á, yaaká'yú dahsdaahn zhá, nohwitaa at'éé. ¹⁰Doo hadín, ShiNant'a', nohwilnii da le': dała'á nohwitaa' nlii, Christ zhá. ¹¹Hadín nohwitahyú ízisgo at'ééhíí, nohwá na'iziidi le'. ¹²Hadín itisgo ídestiiníí idaagoch'olba'go ádolniił; áídá' hadín idaagoch'olba'íí itisgo at'éégo ádolniił.

¹³Begoz'aaníí ye'ik'eda'ılchíhi hik'e Phárisees daanołhíni, daanołshqo ádaadoł'ini, nohwá góyéé dolee! Yaaká'yú dahsdaahn bilatł'áhgee goz'áni nnee bits'á' daanáda'ohłtí: nohwíi doo itah daahleeh dadá, nnee itah daaleeh doleeł n'íí t'áazhi' ádaanołsi. ¹⁴Begoz'aaníí ye'ik'eda'ılchíhi hik'e Phárisees daanołhíni,

daanohshoq ádaadoŋ'ini, nohwá góyée dolee! Isdzané itsaa daanlíni bigowa bits'á' nádaahohniil, la'íi daazhógo ádaadohniigo nzaad gont'igo da'ohkaqah: áí bigha nohwíi itisgo nohwiniigonlt'éégo nohwá ndaagodot'aa. ¹⁵Begoz'aanii ye'ik'eda'ichíhi hik'e Phárisees daanohlíni, daanohshoq ádaadoŋ'ini, nohwá góyée dolee! Tú biká' la'íi ni' biká' dahot'éhé nadaanohtaah, da'á'á ndi nohwíhiigháhíi bigha; nohwíhiyaayúgo nakidn nohwitisyú tenágoŋchoqodgo ch'iidn biko' diltíi yuyaa bágoz'aa. ¹⁶Nohwináá ádaagodih ndi la' bádih nadaahkaihíi, nohwá góyée dolee! Dahadín da'ch'okaqah goz'aanii biláhyú bit'a dahnádidiilniihdá, áí doo nt'é da, daadohni: ndi hadín óodo da'ch'okaqah goz'aa yune'hi biláhyú bit'a dahnádidiilniihíi, án zhá da'ánífyú át'éé le', daadohni! ¹⁷Nohwíi doo daagonohsaa da, nohwináá ádaagodini: hadíi itisgo at'éé, óodohíi née, née da'ch'okaqah goz'aanii bits'á'dí' óodo dilzihgo alzaahíi née? ¹⁸La'íi, Dahadín be'okaqahíi biká' dahnási'níhi goz'aanii biláhyú bit'a dahnádidiilniihdá, áí doo nt'é da, daadohni; ndi hadín Bik'ehgo'ihí'naan baa hi'níihíi áí yiká' dahsiné'íi biláhyú bit'a dahnádidiilniihíi, án zhá da'ánífyú át'éé le', daadohni. ¹⁹Nohwíi doo daagonohsaa da, nohwináá ádaagodini: hadíi itisgo at'éé, Bik'ehgo'ihí'naan baa hi'né'ihíi née, née yiká' dahsiné'íi Bik'ehgo'ihí'naan baa hi'né'ihíi dilzihgo áile'ihíi née? ²⁰Álk'ehgo dahadín Bik'ehgo'ihí'naan baa hi'né'i yiká' dahsiné'íi biláhyú bit'a dahnádidiilniihíi, áí hik'e biká' dah sihi'níihíi dawa áldó' biláhyú bit'a dahnádidiilniih. ²¹La'íi dahadín da'ch'okaqah goz'aanii biláhyú bit'a dahnádidiilniihíi, áí hik'e ákone' golíimíi áldó' biláhyú bit'a dahnádidiilniih. ²²La'íi dahadín yaaká'yú biláhyú bit'a dahnádidiilniihíi, Bik'ehgo'ihí'naan dahsdaagee goz'aanii hik'e áígee dah sdaahíi áldó' biláhyú bit'a dahnádidiilniih. ²³Begoz'aanii ye'ik'eda'ichíhi hik'e Phárisees daanohlíni, daanohshoq ádaadoŋ'ini, nohwá góyée dolee! T'oh mint, ánisse, hik'e cúmmín daaholzéhi dá goneznanyú ilk'é'niigo, da'á'á Bik'ehgo'ihí'naan baa nádaahné', áidá' Bik'ehgo'ihí'naan yegos'aanii itisgo at'éehíi doo bee ádaanoht'ee da, dá'ábik'ehyú ánách'ot'íihíi, koŋ goch'oba'íi, la'íi ko'odla' golíimíi: díi bee ádaanoht'ee le'at'éhi, la'ihíi doo baa daayoŋnah dago. ²⁴Nohwináá ádaagodih ndi la' bádih nadaahkaihíi, d'ó' álts'iséhi bitádaadoŋkaakdá' h'íi bighán ha'í'áhi odaahoŋneeh. ²⁵Begoz'aanii ye'ik'eda'ichíhi hik'e Phárisees daanohlíni, daanohshoq ádaadoŋ'ini, nohwá góyée dolee! Idee hik'e its'aa biká'yú zhá tádaahgisdá', aadaach'ihí'niihíi la'íi doo ádaagoch'idzaa dahíi zhá biyi' yune' begoz'aa. ²⁶Phárisee nílini, nináá ágodini, idee hik'e its'aahíi biyi' yune' ntsé tángis, álk'ehgo biká'dí' áldó' nlt'éé dolee. ²⁷Begoz'aanii ye'ik'eda'ichíhi hik'e Phárisees daanohlíni, daanohshoq ádaadoŋ'ini, nohwá góyée dolee! Nnee te'shijeedíi biká'gee alzaahíi figaigo análzaahíi k'ehgo ádaanoht'ee, áidá' áí biyi' yune'híi nnee daztsáni bits'in zhá siŋil, ncho'íi zhá dawa begoz'aa. ²⁸Nohwíi áldó' nohwiká'dí'go zhá nnee bináál nlt'éégo ádaanoht'ee, áidá' nohwiyi' yune' nzhoo ách'idil'iiniíi hik'e ncho'híi bee hagolk'ik. ²⁹Begoz'aanii ye'ik'eda'ichíhi hik'e Phárisees daanohlíni, daanohshoq ádaadoŋ'ini, nohwá góyée dolee! Bik'ehgo'ihí'naan binkáayú nada'iziidi níi te'shijeedíi biká'gee dant'éhéta bee bínadaach'ilniihíi ádaagoŋe', la'íi nnee dá'ábik'ehyú ádaat'ee níi te'shijeedíi biká'gee alzaahíi dénzhónégo ánadaahdle'híi bigha, ³⁰Gádaadohniigo, Nohwitaa níi t'ah

daahinaadá daagondlijyúgo, Bik'ehgo'ihinaán binkááyú nada'iziidi n'íi naatseedgee doo itah daandlij da doleeł ni'. ³¹Ádaadohñiigo, Bik'ehgo'ihinaán binkááyú nada'iziidi ndaistseed n'íi bichagháshé daanohñiigo dánohwíí ádaa nadaagolñi'. ³²Nohwitaa n'íi nch'ogo ádaat'íi n'íi aqłzhí' beda'ohle'. ³³T'íish k'ehgo daanohñini, ch'osh bik'asda' golíníi k'ehgo hañinołt'íiñí, ch'iidn biko' diltí' yuyaa nohwá goz'aaníi hagog'éegoshá' bitis hakháh?

³⁴Ái bighá Bik'ehgo'ihinaán binkááyú nada'iziidi, nnee daagoyáni, hik'e begoz'aaníi ye'ik'eda'íłchíhi nohwich'í' daadeł'a': ái ła' nadaatseed doleeł, ła'íi tsj'ılna'áhi bídaahołkał doleeł; ła'ihíi ıła'ánadaaht'íigee habída'ottsaas doleeł, ła'íi daabi'odłá'híi bighá yóiyahgo biní'da'doññih doleeł, kñh gozñildí' łahyúgo kñh gozñilzhí': ³⁵Ái bighá ni'gosdzán biká' nnee dávik'ehyú ádaat'eehíi nadaaztseedíi dawa bidıł nohwik'izhí' didot'aał, dávik'ehyú át'éhi, Abel holzéhi, zesdijídí' Barakías biye', Zakarías holzéhi, zesdijzhí', Zakaríasí kñh biyi' da'ch'okaqahíi hik'e be'okaqahíi biká' dahnási'ñihíi goz'aaníi bigizhgee daazesoñhíi n'íi. ³⁶Da'aniigo gánohwıłdishñii, Díi dawa díi daañinołt'íiñíi bik'izhí' didot'aał.

³⁷Jerúsalem, Jerúsalem ñłñni, Bik'ehgo'ihinaán binkááyú nada'iziidi natsıñtseedíi, ła'íi nich'í' daahil'aadíi tséé bee nbida'tsıññe'íi, tazhik'áne bi'aadíi bit'ats'in bit'ááh yuñe' bizhaazhé onáyiniłíi k'ehgo nichagháshé doo ałch'idn ıñáhishñiıł hasht'íi ndi doo hádaaht'íi da ni'! ³⁸Nikñihíi y'ogodot'aq. ³⁹Gádaanohwıłdishñii, Bik'ehgo'ihinaán bizhi' yee higaalíi ba'ihégosini at'éé, daadohñiihíi bijijí zhá nadaashołtséh.

24 ¹Jesus da'ch'okaqah goz'aadí' ch'ínyáadá', bitsıłke'yu baa hikai, gádaabiñiigo, Díi da'ch'okaqah goz'aqgee kñh nagozñilíi nıñí'íi. ²Jesus gádaabiñii, Díi dawa daah'íi née? Da'aniigo gánohwıłdishñii, díi tséé ıłká' dahnagozñilíi doo ła' ıłká' dahnast'áq da doleeł, dawa nanehiłkaad doleeł.

³Áidí' Jesus dził Olives holzéhi biká'yú dahsdaago bitsıłke'yu dasahndiyú baa hikaigo gádaabiñii, Nohwił nagolñi' da'os'ah ágonéhi? Nádnádahíi hik'e nnágodáhi biłgo hant'é bee bígozi doleeł? ⁴Jesus gánadaabiñdi'ñii, Ídaa daagonohdzaa, nnee ła' ch'a'onohołt'e' hela'. ⁵Nnee ıłáqgo shizhi' yee daahikáh doleeł, Shíi Christ nshíi, daaniigo; ái nnee ıłáqgo ch'a'odaayıłkaad doleeł. ⁶Nagonıłkaadíi ba'ıkodaanohsj, ła'íi nagonıłkaadíi baa ch'iniı daadohts'ag doleeł: áidá' doo nohwijíi natsıdaahılto' da le': díi dawa begolñe'hi at'éé, ndihíi t'ah doo hwahá nnágodáh da. ⁷Nnee ıłtah at'éégo hadaazt'ıíi ıłch'í' nanágonıłkaad doleeł, ła'íi nnee dałá'á binant'a' daagolınıhíi ałdó' ıłch'í' nanágonıłkaad doleeł: da'adzaayú shıná' góyéehíi benagowaa doo, nadaagont'ogíi ıłtah at'éehíi benadaagowaa doleeł, ła'íi ni' nagohi'naa doleeł. ⁸Ái koniidaagont'éeehíi begodigháh doleeł. ⁹Áigee nohwiní'daach'idiñi'go odaanohwiniyood doleeł ła'íi nadaanohwıłtseed doleeł: ła'íi shizhi' daanohwich'ozhíihíi bighá nnee ıłtah at'éégo hadaazt'ıíi dawa bił daanohcho' doleeł. ¹⁰Áigee nnee ıłáqgo t'aqzhí' ánada'ne' doo, ıła nadaagolñi' doo, ła'íi ıłk'edaadi'ñii doo. ¹¹Bik'ehgo'ihinaán binkááyú

nada'iziidi ádaadil'ini hahikáh doleel, álk'ehgo nnee lǎ́ágo ch'a'odaayilkaad doleel. ¹²Doo bik'ehyú ágot'ee dahíí dǎzhó lǎ́ágo begoz'aahíí bighǎ nnee lǎ́ágo bił'jóóníí édíłgo nádaanihik'as doleel. ¹³Áidá' dahadín dǎngont'i'zhí' dahildóhíí hasdábi'dolteel. ¹⁴Yaaká'yú dahsdaahń bilatt'áhgeeg begoz'aanii ntt'éégo baa na'goni'íí ni' dǎgoz'aq ntt'éégo be'ánágoldoh doleel, nnee iltah at'éégo hadaazt'i'íí dawa yidiits'ih doleehíí bighǎ; áí bikédí'go nnágodáh doleel. ¹⁵Álk'ehgo gołchqohgo o'ń'ihíí Bik'ehgo'ihí'nań binkááyú na'iziidi, Daniel holzéhi, yaa yałti' n'íí, godiyihgo goz'aagee sizijgo daah'jidá, (dahadín áí yózhíhíí bił ígózí le'), ¹⁶Hadíí Judéa golzeeyú daagolíníí, dzil naz'aaníí yich'i' okeeh doo: ¹⁷Dahadín kih biká'yú dahsdaahíí nt'éhéta náidiiné'go gódah ch'ínádáh hela': ¹⁸Ła'íí dahadín k'edolzaahíí yiyi' na'iziidíí t'aqzhí' bidyágé yaa nánódáh hela'. ¹⁹Áígeeg goldohíí daaltsaaníí ł'a'íí isdzáné mé' daabiłbe'íí bá góyéé doleel! ²⁰Haihíí biyi' ł'a'íí godilziníí bijji ágonéh hela', daadohniigo da'ohkǎq. ²¹Áígeeg dantsé godeyaadí' godezt'i'go díí jiižhi' goyéégo nagowaahíí áí ga'at'éhi doo hwahá be'ágone' da, áí doo be'ágánágo'neh át'éé da. ²²Áígeeg goldohíí doo dé'igodégo ánálzaa dayúgo, nnee doo ł'a' hasdáwáh át'éé da: áidá' nnee bitahasdlaahíí bighǎ áígeeg goldohíí dé'igodégo ánádolníf. ²³Áígeeg nnee ł'a', Daadeh'íí, Christ kú naghaa, dagohíí, nlahyú naghaa, nohwil'niiyúgo, doo daahohłǎq da. ²⁴Christ ádaadil'inií, ł'a'íí Bik'ehgo'ihí'nań binkááyú nada'iziidi ádaadil'inií hahikáh doleel, áí godiyihgo be'ígóziníí ch'í'nah ádaile' ł'a'íí ízisgo ánda'ol'íih doleel; yídaanel'aayúgo áí bee nnee bitahasdlaahíí ndi ch'a'odaiłkaad doleel. ²⁵Ídaayesołts'aq, ilk'idá' dabintsé baa nohwil' nagosisni'. ²⁶Christ da'igol'íyú naghaa, daanohwiłch'niiyúgo; ákú dohkáh hela': nagont'i' goz'aq yuńe' sidaa, daanohwiłch'niiyúgo; áí doo daahohłǎq da. ²⁷Ya'ái hanadáhdí' ya'ái onadázhí' hada'didla'íí k'ehgo shíí, nnee k'ehgo Niyááhíí, nádishdał. ²⁸Dahayú its'í siné'yú ch'ishoogi ł'a'at'éé doleel.

²⁹Goyéégo nagoyaahíí bikédí'go ya'ái diłhił doleel, t'égoná'áhií doo bee got'ij da doleel, ts'ihsoqsé yáadí' nanihidéh doleel, ł'a'íí yáazhi'go inawodíí nagohi'naa doo: ³⁰Áígeeg shíí, nnee k'ehgo Niyááhíí, yaaká'yú beshígóziníí ch'í'nah hileeh; álk'ehgo ni'gosdzán biká' nnee iltah at'éégo hadaazt'i'íí doo bił daagozhóq dago daachag doleel, shíí, nnee k'ehgo Niyááhíí, yaak'os biyi'dí' shinawodíí bee ł'a'íí dǎzhó shits'ǎ'idindłáádgo náshdałgo daashidołtseel. ³¹Áidí' shinadaal'a'á yaakádí' ohish'aa doleel, bésh dilwoshé ádaaniigo bitahelááhíí díídí', ni'gosdzán nel'aadı' yáa nel'aqzhí' ł'a'ádaile'. ³²Ch'il fig holzéhi bits'ǎ'dí' nohwil' ch'ígót'aah; bits'ádaaz'aahíí dit'ódé daaleehdí' bit'aq daagoleehyúgo, k'ad shíí nágodleehgo bídaagonołsi. ³³Da'áık'ehgo áí be'ádaagone'íí goldohgo daah'jidá, k'ad náshdałzhí' athánégo godziihgo bídaagonołsi doleel. ³⁴Da'aniigo gádaanohwiłdishnií, Díí dałinolt'íihíí doo nohwee ch'ígonáh da, díí ádaanohwiłdéniidíí dawa begolzaago zhǎ. ³⁵Yáa hik'e ni'gosdzán biłgo bech'ígonáh doleel, áidá' shiyati'íí doo bech'ígowáh da doleel.

³⁶Hadíí bijji shihíí, dagohíí da'kwíí bik'ehenkééžgo shihíí ágone'íí nnee doo ł'a' yígółsi da, Bik'ehgo'ihí'nań binal'a'á yaaká'yú daagolíníí ndi doo yídaagołsi da, shiTaa zhǎ yígółsi. ³⁷Noe t'ah gollíídá' ágot'ee n'íí k'ehgo shíí,

nnee k'ehgo Niyááhíí, nánshdáhíí bijíí áldó' ágágot'ee doleeł. ³⁸Tú'idezjoolíí dabíntsego ágot'ee lèk'ehíí k'ehgo ágot'ee doleeł, da'ch'iyaa ni', da'ch'idlaa ni', nnádaach'íkse' ni', la'íí laa daagoch'ihiniilgo nnádaaze' ni', Noe tsina'eehíí yiyi' oyaahíí bijíizhí', ³⁹Tú'idezjoolíí doo yídaagołs'jégo tú idezjoolgo dawa bíł ogo'éél; shíí, nnee k'ehgo Niyááhíí, nánshdáhgo áldó' ágágot'ee doleeł. ⁴⁰Áí bijíí nnee naki k'edolzaayú na'aashyúgo, dała'á nádilteehdá' la'íí da'akú sizíí doo. ⁴¹Isdzáné naki da'ik'aayúgo, dała'á nádilteehdá' la'íí da'akú sidaa doo.

⁴²Áí bigha biká nádaadeht'íih; da'kwíí bik'ehenkéézo shíí, nohweBik'ehníí, nánshdáhíí doo bídaagonołsı da. ⁴³Díí bídaagonołsı, nnee bigowa golíínií da'os'ah in'íihíí hígháhgo yígółsiyúgo, yiká déz'íí doleeł ni', áík'ehgo bigowa doo ch'ínódzııs át'éé da. ⁴⁴Nohwíí áldó' dahkodá' ilch'í'daanoht'ee: shíí, nnee k'ehgo Niyááhíí, dahagee nánshdáh, doo ndaashołıí dagee. ⁴⁵Áídá' hadíí na'iziidi begondliihíí góyáni, binant'a' bigowałhíí yebik'ehgo nbiłt'ıí n'íí, dahagee idán nana'nííhgee idán nayiniih. ⁴⁶Na'iziidíí binant'a' ábiñniyú át'íígo, binant'a' nadzááyúgo, án biyaa gozhóq doleeł. ⁴⁷Da'aniigo gádaanołhwiłdishni, Nant'an nt'é bíyééhíí dawa yebik'ehgo na'iziidíí nbiłt'éeh doo. ⁴⁸Áídá' áí na'iziidi ncho'ihíí, Shinant'a' doo hwah nadáh da, ídildi'niiyúgo; ⁴⁹Isdzáné hik'e nnee la' nada'iziidíí nadainkaad nkegonyaago bíł nágodizyisíí bíłgo da'iyaa hik'e da'idlaayúgo; ⁵⁰Áí na'iziidi binant'a' doo yiká déz'íí dagee, doo nyołıí dagee nadáhgo, ⁵¹Nbiiłgeesh, áídı' hadíí daanzhoq ádaagodil'inihíí bich'í'zhin'éego nilteeh: áígee daach'ichag la'íí kowoo hídaach'idiłk'ash doo.

25 ¹Yaaká'yú dahsdaahn bílałt'áhgee begoz'aaníí díí k'ehgo at'éé: ch'ekíí gonenan ko' nałbaałıí dahdaayo'aalgo nnee niinéhíí bich'í'yú deskai. ²Ashdla'ihíí daagoyáq, áídá' ashdla'ihíí doo daagoyáq da. ³Doo daagoyáq dahíí ko' nałbaałıí dahdaayo'aal ndi túko'íí ik'e'an doo la' dahdaidnziid da. ⁴Áídá' daagoyáanıí túko'íí tús biyi' siziidgo ik'e'an dahdaidn'aa lèk'e, ko' nałbaałıí bíłgo. ⁵Nnee niinéhíí t'ah doo hwahá hígháh dadá, ch'ekíí bíł daanzıigo da'íłhaazh. ⁶T'é'is'ahyú la' nádililghaazh gánıigo, Daadeh'íí, nnee niinéhíí kod' higaal; bich'í' dohkáh. ⁷Áík'ehgo ch'ekííhíí nádiikaigo biko' nałbaałıí ilch'í'daizlaa. ⁸Áídá' doo daagoyáq dahíí daagoyáanıí gádaayilni, Túko'ííla' nohwaa daanołsiid; nohwiko' nohwits'á' daanestsiz. ⁹Daagoyáanıí gádaabiłni, Dah; ágádaasiidzaayúgo, doo hwoi da hileeh: áídá' hayú nahiniih goz'ayú dohkáhgo la' nadaahołni. ¹⁰Nada'ihniihyú okaidá' nnee niinéhíí nyáá; áík'ehgo ilk'idá' nht'éégo ádaadeszaago naháztaanıí ni'i'néh yune' okai: áídı' da'det'aa. ¹¹Bikédı'go la' ch'ekíí n'íí nákaigo gádaani, Nohwinant'a', Nohwinant'a', nohwá ch'í'íntıih. ¹²Áídá' nnee niinéhíí gádaabiłni, Da'aniigo gánohwiłdishni, Doo nohwídaagołsı da. ¹³Áík'ehgo biká nádaadeht'íih; hadíí bijíí shíhíí, da'kwíí bik'ehenkééz shíhíí shíí, nnee k'ehgo Niyááhíí, nánshdáhíí doo bídaagonołsı da.

¹⁴Yaaká'yú dahsdaahn bílałt'áhgee begoz'aaníí díí k'ehgo at'éé: nnee nzaadyú deyaago bánada'iziidíí yushdé' nnohkáh yiłniigo, bíyééhíí

yináadaadz'ijigo yaidin'áá lék'e. ¹⁵La' bestso **talent** holzéhi ashdla'i yaidin'áá, la'íi naki yaidin'áá, la'íi da'a'á yaidin'áá; dawa daantíígee dá yídaanel'áagee yaidin'áágo; áidí' nant'ánhíi dagoshch'i' dahnyaa. ¹⁶Nnee talents ashdla'i baadet'aaníi hant'é nayihesnihií baa nanáhazniigo ashdla'i bá ígoya. ¹⁷La'íi talents naki baadet'aaníi áldó' naki bá ígoya. ¹⁸Áidá' talent da'a'á baadet'aaníi leyí' ogogeed yuyaa binant'a' bibestsohíi náyides'íid. ¹⁹Áidí' nízaad godeyaago binant'a'íi nádzáágo yil daayo'tag. ²⁰Áík'ehgo talents ashdla'i baadet'aaníi talents ashdla'i bá'ígoyahíi áldó' ákú yinné' gáníigo, Shinant'a', talents ashdla'i shá n̄n̄il n'íi talents ashdla'i shá ígoya. ²¹Binant'a' gábil̄nii, Negondl̄ijigo shána'izíídi, n̄t'ée'go ándzaa laq: da'ayá'háhi ndi n̄t'ée'go shá ánlaahíi bigha l̄ani benik'ehgo ánishle': shíi ninant'a' baa shil̄ gozhóóníi ni áldó' baa n̄il gozhóq le'. ²²Talents naki baadet'aaníi áldó' kú n̄yáá gáníigo, Shinant'a', talents naki shá n̄laa n'íi talents naki shá ígoya. ²³Binant'a' gábil̄nii, Negondl̄ijigo shána'izíídi, n̄t'ée'go ándzaa laq: da'ayá'háhi ndi n̄t'ée'go shá ánlaahíi bigha l̄ani benik'ehgo ánishle': shíi ninant'a' baa shil̄ gozhóóníi ni áldó' baa n̄il gozhóq le'. ²⁴Áidí' talent da'a'á baadet'aaníi kú n̄yáá gáníigo, Shinant'a', nnee doo bee gónedzaq dahi n̄l̄ijigo nígonsi, doo k'edínlaa dayú ná'igéesh, doo ishínlch'ii dayú lená'íla: ²⁵Nésdzidgo, nitalent-híi leyí' yuyaa nádél'í ni'; koh, n̄iyéé naa nániné'. ²⁶Binant'a' gábil̄nii, Nchog'go shána'izíídi, bil̄ goyé'i n̄l̄íi, doo k'e'diláá dayú ná'ishgeesh, doo ishí'ch'ii dayú lená'ishlá bígonsi: ²⁷Ái bigha bestso il̄káh ch'ídaihiniíhíi shizhaali bánné' le'at'éhi, áík'ehgo nánsdzaago bínágodáhíi bil̄ shaa nánné' dolee' ni'. ²⁸Áík'ehgo talent-híi bits'á nádo'né'go nnee gonenan talents bíyééhíi baa no'né'. ²⁹Dahadíi dant'éhéta bíyéé gólíínií bitisgo baa nádo'né', áík'ehgo l̄áágo bíyéé dolee: áidá' dahadíi bíyéé da'ayá'háhi, bíyéé gólíi n'íi ndi bits'á nádido'né'hi at'éé. ³⁰Na'iziidi doo bik'ehyú át'éé dahíi chago'heetzhi' ch'ídaano't'e': ákú daach'ichag la'íi kowoo h̄daach'idi'k'ash doo.

³¹Shíi, nnee k'ehgo Niyááhíi, shits'á'idindláádíi bee dahnádisdzaago yaaká'dí'go nadaal'a'á dilzini bil̄ nánshkáh, biká'dahsdáhá biká'dí' shits'á'idindládi biká' dahsidáágo nansht'aa doo: ³²Shinadzahgee nnee íltah at'éégo hadaazt'íi dawa fl̄a'álné'go il̄ts'á' hishniil̄, dibel̄íi nanyoodi bidibel̄íi hik'e gant'ízi bits'á'yihiniíhíi k'ehgo. ³³Dibel̄íi shigan dihe'nazhinéégo nnihisniil̄, áidá' gant'ízi she'eshganzhinéégo. ³⁴Áidí' shíi, Ízigo Nansht'aahíi, shigan dihe'nazhinéégo h̄i gádaaldishnii, Yushdé, shiTaa gozhóóníi nohwá ádaizlaahíi, ní'gosdzán nni't'áqdá' bee nadaanoht'aa dolee'go nohwá íl̄ch'í'golzaahíi bee nadaanoht'aa le': ³⁵Shiná' nshl̄ijigo shá da'desoné' ni': dibá' nshl̄ijigo tú shaa daasoziid ni': doo kígonsi dayú hishaal̄go nádaashido'tijí ni': ³⁶Shidiyá'gé ád̄ihgo diyá'gé shá ádaagosolaa ni': dinshniil̄hgo shaa nanádaanohtaah ni': ha'ásí'tíjigo shaa nahkáh ni'. ³⁷Áík'ehgo dá'bik'ehyú ádaat'eehíi gádaashniil̄h, NohweBik'eh̄n, dadá' shiná' n̄l̄ijigo daaniit'ijigo ná da'de'né' lán? La'íi dibá' n̄l̄ijigo tú nadaasiidziid lán? ³⁸Dadá' doo kígonsi dayú h̄ináál̄go nádaanideltijí lán? La'íi nidiyá'gé ád̄ihgo naa daasi'nil lán? ³⁹La'íi dadá' dinn̄ijigo dagohíi ha'ásí'tíjigo daaniit'ijigo naa nkai lán? ⁴⁰Shíi,

Ízigo Nansht'aahíí, bich'í' hasdziihgo gádaaldishñiih, Da'anii gánohwiłdishñii, Shik'isyú doo ízigo at'éé dahi ndi ágádaasolaayúgo, shíí addó' ágádaashisolaahi at'éé. ⁴¹Áídí' she'eshganzhinéehíí addó' díí k'ehgo bich'í' hasdziih, Nohwíí, da'ílíí daahłeehgo nohwá ndaagost'ąąhíí shits'ą'zhí' daadohkáh, kọ' dahazhí' diltłi' yune', ch'iidn nant'án hik'e binadaal'a'á bılgo bá ilch'í'golzaayú. ⁴²Shiná' nshłııgo doo shá da'desoné' da ni': dibá' nshłııgo tú doo shaa daasoziid da ni': ⁴³Doo kígonsı dayú hishaalgo doo nádaashidołtıı da ni': shidiyáge' áđihgo diyáge' doo shá ádaagosolaa da ni': dinshñiihgo ła'íí ha'ásıtııgo doo shaa noyaa da ni'. ⁴⁴Áík'ehgo gádaashılñiih, NohwiNant'a, dadá' shiná' nıııgo, dagohíí dibá' nıııgo, dagohíí doo kígonsı dayú hınáalgo, dagohíí nidiyáge' áđihgo, dagohíí dinñiihgo, dagohíí ha'ásıtııgo daaniit'ııgo doo nich'odaasii'ni' da łań' ⁴⁵Áík'ehgo gádaaldishñiih, Da'anii gánohwiłdishñii, Díí doo ízigo at'éé dahi ndi doo ágádaasolaa dayúgo, shíí addó' doo ágádaashisolaahi at'éé da. ⁴⁶Dííhíí dahazhí' biniigodılne' doleeł, áídá' dábik'ehyú ádaat'eehíí dahazhí' daahııaa doleeł, yaak'áyú.

26 ¹Áík'ehgo Jesus díí ąął yaa nagosni'dá' bitsılke'yu gádaayılñii, ²Nakiskąą hik'e **bitis-hagowáh** n'íí bee bíná' godinııhgo da'ıdaą doleełíí bídaagonolsı, áıgee shíí, nnee k'ehgo Niyááhíí, shik'edaanñiihíí bilák'e shı'dolteełgo tsı'ılna'áhi bishi'dılkał. ³Áídí' okąąh yebik'ehi itisyú nadaandeehíí, begoz'aaníí ye'ik'eda'ilch'íhi, ła'íí nnee yánazını okąąh yebik'ehi da'ıtisyú sitını, **Cáıaphas** holzéhi, bigowągee ıła'adzaago, ⁴Hagot'éégo dánant'ııeego Jesus daayıltsoodgo daayizılheego yee ndaagoshchıı. ⁵Áídá', Doo da'ıdaąhíí bıııı daahiıltsood da, daanii, ágádaasiidzaayúgo nnee dánko bádaagochııhgo godnch'aad doleełi at'ééhíí bighą, daanii.

⁶Béthanyú Simon, łóód doo ínádıh dahi, léprosy holzéhi, yaa naghaa n'íí bigową yune' Jesus sidaadá', ⁷Iyąągo sidaago isdzán ła' ch'il bik'ah łań ıłını tús alabáster be'alzaahi besi'áni ha'áyı'ąągo Jesus baa nyáá, áı ik'ahíí Jesus bitsits'in yıká' yaa yiziid. ⁸Jesus bitsılke'yu díí daayıltsąągo doo bıł dábik'eh dago gádaanii, Nt'é bighą ik'ahíí da'ılíí yishchıı? ⁹Áı ik'ahíí ıąągo ıłııgo nahıııhgo, zhaalıhıí tédaat'iyéhıí baa hi'né' le'at'éhi. ¹⁰Ádaanııhıí Jesus yıgoııııđgo gábiłñii, Nt'é bighą isdzánhıí nadaanołł'og? Nłt'éégo áshııııaa. ¹¹Tédaat'iyéhıí dabik'ehn nohwıahyú nadaakai; áídá' shihıí doo dahazhı' nohwıahyú nashaa da doleeł. ¹²Doo hwahá łeeh shı'dılteeł dadá' ik'ahıí shits'ı yıká' yaa yiziid. ¹³Da'anii gánohwiłdishñii, Ni'gosdzán dągoz'ąą nt'éégo dahayú yati' baa gozhóni baa na'gonı'gee, díí isdzán adzaahıí baa na'gonı' doleeł, bee bíná'godinııhgo.

¹⁴Áídí' Judas Iscáriot, nakits'ádahıí itah nıłını, okąąh yebik'ehi itisyú nadaandeehi yaa nyáágo, ¹⁵Jesus hayúhıí nohwıł ch'ınsh'aahdá', hant'é shaa daanoñé'? daayılñii. Zhaalı ııgaiı tádin naa do'né', daabiłñii.

¹⁶Áídí' godezt'ıgo hagot'éégo ch'ııdışh'aal nzıgo yıká' hėsdaa nkegonyaa.

¹⁷Bán benilzoolıı da'áđihgo bán alzaahi daadaanıı dantséhıı bıııı Jesus bitsılke'yu baa hikaigo gádaabiłñii, Bitis-hagowáh n'íí bee bíná'godinııhgo da'ıdaanıı hayú ná ilch'ııdaagohııde'? ¹⁸Jesus gádaabiłñii, Kıh goznılyú dohkáh,

áígee nnee la' gádaabiłdohñiih, İłch'ıgó'aahıı gánıı, İłk'ıdá' shaa gonyáá; nigowa yune' bitis-hagowáh n'ıı bee bıná'godıñıhgo shıtsılke'yu bıł da'ıshaq doleeł.

19 Áık'ehgo Jesus ádaabiłñii n'ıı k'ehgo bitsılke'yu ádaát'ııd; áígee bitis-hagowáh n'ıı bee bıná'godıñıhgo da'ıdaanıı ıłch'ı'daızılaa. 20 Áıd'ı' o'ı'áıyú nakıts'ádaahıı da'ıyaqo yıł dahdinezbıh. 21 Da'ıyaqo Jesus gánıı, Da'anııgo gánohwıłdışñii, nohwıı la' ch'ıshınoh'aah doleeł at'ée. 22 Áık'ehgo dázhó doo bıł daagozhóq dago dała'a daantııgo, SheBik'ehrı, ya' shıı née? daanıı nkegonyaa. 23 Áık'ehgo gánıı, Dahadıñ its'aa biyi'zhi' dała' bıł éedisht'áhi, áñ ch'ıshı'aah doleeł. 24 Shıı, nnee k'ehgo Niyááhıı, dá shaa k'eshchıınıı shee godolñii: áıd'á' nnee ch'ıshı'aahıı bá góyéé doleeł! Áı nneehıı doo bı'deshchııı dayúgo nıt'ée doleeł ni'. 25 Áıd'ı' Judas, ch'ıfb'ıaah doleełıı, Jesus gáyıñii, İłch'ıgó'aahıı, ya' shıı née? Jesus gábiłñii, Da'áígee áññıd.

26 Da'ıyaqo Jesus bań náıdn'aqo ya'ıhénzıgo oskaqada' ıłk'ıdaızne'go bitsılke'yu yıtazıñiih, Nkóh daohsqa; díı shıts'ı' at'ée, ñııgo. 27 Áıd'ı' idee beda'ıskaanıı náıdnkqa, áı ya'ıhénzıgo oskaqada' ıltah daıdeızkqa, Daanohwıgha daohdlqa, yıñııgo; 28 Díınko shıdıl k'ehgo at'ée, shıdıl bee áñıdého lángont'aahi at'ée, nnee ıqágo bá idııoołıı, bıınch'ı' hıı bıgha baa nádaagode't'aahgo. 29 Gádaanohwıłdışñii, Kod'ı' godezt'ı'go dahts'aa bitoohıı doo naanáshdláq da, dahadıı bıjıı shıTaa bılałt'ı'áhgee goz'aqayú áñıdého nohwıł naadaadıshdlııgo zhá. 30 Áıd'ı' sı' la' hadaıdeız'aqada', dzıl Olives holzéhi sı'aqayú okai. 31 Áígee Jesus gádaabiłñii, T'ı'ego áshı'dılne' hıı bıgha daanohwıgha t'aqzhi' ádaahne': díı baa k'eshchıııhıı k'ehgo, Dibelıı Nanyoodıı bıñı'dışñıh, áık'ehgo dibelııhıı da'adzaayú nkenelt'ee doleeł.

32 Áıd'á' dasııtsaqadı' naadısdzaago Gálııeeyú nohwádıh dısháh doleeł. 33 Peter gábiłñii, Nnee dawa nıts'á' t'aqzhi' ánádaasdzaa ndi, shıı doo ágáoşne' at'ée da. 34 Jesus gánábiłdo'ñııd, Da'anııgo gánııdışñii, T'ı'ego tazhık'áne doo hwahá áñııh dadá' taadn, Áñ doo bıgonsı da, shıłdınñıı.

35 Áıd'á' Peter gábiłñii, Dała' nıl dastsaa ndi, Áñ doo bıgonsı da, doo nıłdoshñııh at'ée da. La'ıhıı bitsılke'yu dawa da'áık'ehgo ádaannııd.

36 Áıd'ı' Gethsémane golzéhi goz'aqayú Jesus bitsılke'yu yıł hikaidá' Jesus gádaabiłñii, Dádzaq nahısóotaq, nláhyú déyáá, oshkqahyú. 37 Peter la'ıı Zébedee bıye'ke naki Jesus yıł okai, áıd'ı' dázhó doo bıł gozhóq dago bıjıı ñııh nkegonyaa. 38 Áık'ehgo gádaabiłñii, Shıyi'sızıınıı dázhó doo bıł gozhóq da, dák'azh'á dastsaa hıı ga'at'ée: dádzaq nahısóotaqo sha'ıshhah daadeh'ıı. 39 Áıd'ı' da'anahyú óyáayú ni'zhi' hayaa adzaago okqah gánııgo, Bıgonedzaayúgo, shıTaa, díı hıshdlqa doleełıı shıts'á'zhi' áñle': áıd'á' shıı doo beshık'eh da, ni zhá benık'eh. 40 Áıd'ı' bitsılke'yu yaa nadzaago da'ıłhoshgo yıká nnyáá, áık'ehgo Peter gáyıñii, Dała'a ıedıhıkeezzhı' ndi shq' doo sha'ashhah daadeh'ıı le'at'ée da? 41 Daadeh'ııgo da'ohkqah, nanohwıda'dıntaah bıdaanołdzıl doleełıı bıgha: nohwıyi'sızıınıı da'anıı hát'ıı ndi nohwıts'ıhıı doo nıdzıl da. 42 Nakıdn onaanádzagee na'okqah gánııgo, ShıTaa nlıni, díı hıshdlqa doleełıı doo hagot'éégo shıts'á'zhi' alne' dayúgo hıshdlqa, ni nık'ehgo ágone'. 43 Bitsılke'yu da'ıłhoshgo yaa naanádzaa: dázhó bıł daanzıgo. 44 Áıd'ı'

yits'á' onaanázzaa, okaqahyú taadngee da'ágánádi'niigo. ⁴⁵Áídí' bitsiŋke'yu yaa naanádzaago gádaayilñii, Akú da'olhoshgo hanádaahsol: shíí, nñee k'ehgo Niyááhíí, nñee doo bik'ehyú ádaat'ee dahíí bilák'e shi'dilteehgo ch'ishi'dot'aahíí iŋk'idá' biká' ngonyáá. ⁴⁶Nádohkáh, hiikaah le': ch'ishí'aahíí kodí' higaal.

⁴⁷Jesus t'ah yaŋti'dá' Judas, nakits'ádaahíí biŋ itah nŋíni, nñee lǎǎgo bésh be'idiltishé ła'íí tsí be'idiltishé dahdaayiníŋgo, okaqah yebik'ehi itisyú nadaandeehíí ła'íí nñee yánazíni daabides'a'íí yiŋ nálsáǎ. ⁴⁸Ch'í'bí'aah doleeŋíí iŋk'idá' bebígózi doleeŋíí yengon'ǎǎ lǎk'e, gáníigo, Hadín hist'sosíí áí án doleeŋ; án daaholtsood. ⁴⁹Dagoshch'i' Jesus yaa nyáágo, Gozhóó, lŋch'ígó'aahíí, yiŋniigo yizts'os lǎk'e. ⁵⁰Jesus gábiñni, Shik'isn, hant'é bighǎ nyaa? Áídí' Jesus yiŋ ndaazdeelgo daayitsood. ⁵¹Nñee daŋa'á Jesus yiŋ hikaahíí bibízh be'idiltishé hayidzǎizgo okaqah yebik'ehi da'tisáyú sitíni binal'a'áhi yontízhgo bijaa naidnǎgizh lǎk'e. ⁵²Jesus gábiñni, Nibízhíí iŋch'i'nántíih: dahadín bésh yee izilheehíí dabíí áldó' bésh bee nabizi'dodeeti at'éé. ⁵³Ya' doo bígonstǎ da née, shi'Taa bich'i' oshkaqahyúgo binadaal'a'á yaaká'dí'hi nakits'ádaahyú sinili dagoshch'i' shich'i' yidiŋ'aah go'íí?

⁵⁴Áídá' ágázzaayúgo, Bik'ehgo'ihí'nañ biyati' bek'e'eshchiiníí hago't'éégo begolne'? Da'ágágonéhgo goz'aq go'íí. ⁵⁵Da'ái bik'ehenkéézee Jesus nñee baa nánsáǎhíí gádaayilñii, Ya' bésh be'idiltishé ła'íí tsí be'idiltishé dahdaanoñniigo daasholtsoodgo nánoŋsaq née, in'íihíí daach'iltsoodhíí k'ehgo? Dawa jji ła' da'ch'okaqah goz'aq yune' nohwil ch'í'adaagonsh'aahgo dahsídáá át'éé ni', ndi doo hak'i daasholtsood da ni'. ⁵⁶Bik'ehgo'ihí'nañ binkááyú nada'iziidi n'íí yee K'e'eshchiiníí begolne'híí bighǎ díí dawa ánágot'íí. Áídí' bitsiŋke'yu dawa bits'ǎ'zhí' ádaaszaago bits'ǎ' iŋhadeskai.

⁵⁷Nñee Jesus daabiŋtsoodíí okaqah yebik'ehi da'tisáyú sitíni, Cáíaphas holzéhi, yaa yiŋ hikai, begoz'aaníí ye'ik'eda'í'chíhi hik'e Jews yánazíni biŋgo ɬa'at'éégee. ⁵⁸Peter da'anahgo biké'dí' higaal, áídí' okaqah yebik'ehi da'tisáyú sitíni bikíh bínaa lé'dit'íih yune' ha'ayáágo nada'iziidi bitahyú nezdaa, hago ágone'íí dá'aqǎzhí' yineŋ'íí hát'íigo. ⁵⁹Okaqah yebik'ehi itisyú nadaandeehi, Jews yánazíni, yánádaaltihi biŋgo Jesus zidee hádaat'íigo daazhógo yaa dahgosi'aahíí yiká daadéz'íi; ⁶⁰Ndi doo ła' da: lǎǎgo neheskai ndi dá doo at'éé dayú baa dahdaago'aahíí doo ła' da. Nt'éégo nñee naki n'áázh, daazhógo baa dahdaago'aahi, ⁶¹Gádaaniigo, Díí nñee, Bik'ehgo'ihí'nañ daach'okaqah goz'aaníí tagoshniŋgo, áídí' taagi jji hileehgo ánágoashde'go bínes'hǎq, níí ni'. ⁶²Okaqah yebik'ehi da'tisáyú sitíni hizígo Jesus gáyilñii, Ya' nihíí doo nt'é nniigo hadziih da née? Díí naa dahdaago'aahgo naa yádaati'íí hago at'éé. ⁶³Áídá' Jesus doo nt'é nii da. Okaqah yebik'ehi da'tisáyú sitíni gábiñni, Bik'ehgo'ihí'nañ hiñáhi biláhyú gáníidishni, Nohwiŋ nagolní, ya' ni Christ, Bik'ehgo'ihí'nañ biYe' níííí née? ⁶⁴Jesus gábiñni, Da'áígee ánniid: gádaanoñniidishni, Díí bikédí'go shíí, nñee k'ehgo Niyááhíí, da'tisáyú binawod golíni bigan dihe'nazhinéé dahsídáágo, yaaká'dí' yaak'os shiŋ honángo daashidoŋtséé. ⁶⁵Áík'ehgo okaqah yebik'ehi da'tisáyú sitíni bidiyáge ídá nayihesdzǎizdá' gáníí, Bik'ehgo'ihí'nañ

ncho'go yaa yahti'; nt'é bigha nnee la'i baa yanánalti' doleel? Bik'ehgo'ihinaan ncho'go yaa yahti'íi daadisots'aq. ⁶⁶Hagot'éégo baa natsídaahkees? Zideego bángonot'aah daanii. ⁶⁷Áídi' biniizhi' odaach'idihizheeh, la'íi ndaach'inlts'i; la'ihíi bit'adaach'ika', ⁶⁸Gádaaniigo, Christ nílni, Bik'ehgo'ihinaan binkááyú yaht'i'yúgo, hadín náninlts'i shihíi nohwil nagolní.

⁶⁹Okaqah yebik'ehi da'tiséyú sitíni bik'ih binaa lé'dit'ih yune' Peter sidaa: áígee isdzán na'iziidi baa nyáágo, Ni la' áldó' Jesus Gálileedí' nagháhi bíl na'aash ní, bílnii. ⁷⁰Áídá' dawa bináál, Dah, hant'é nniigo ánnihíi doo bígonsi da, nniid. ⁷¹K'ih bahgee ch'ínágoheh'ááyú ch'ínyáágo isdzán na'iziidi la'i náábiiłts'aqago, áígee naháztaaní gáyilnii, Díi nneehíi addó' Jesus, Názaarethdí' gólíni, yił na'aash ní. ⁷²Bit'á dahdidilniihdá' gánadó'niid, Ái nneehíi doo bígonsi da. ⁷³Dét'ihék'e alhánidí' nazíni Peter yaa hikaigo gádaayilnii, Da'anii ni ái itah níłi, niyati'íi bee nígozi. ⁷⁴Áídá' Peter bit'á dahdidilniihgo hashkeego ncho'go yahti' nkegonyaa, Ai nneehíi doo bígonsi da, níi nt'éégo, áígee tazhik'áne ánniid. ⁷⁵Peter Jesus gábiłniiid n'íi yénálnii, Tazhik'áne doo hwahá ánniih dadá' taadn, Án doo bígonsinihi at'éé da, shildinníł. Áídi' ch'ínyáágo dázhó doo bíl gozhó dago hichag.

27 ¹Hayilkááyú okaqah yebik'ehi itisyú nadaandeehi hik'e Jews yánazíni bíłgo dawa hagot'éégo Jesus zidee doleelíi yaa nadaagoshchii: ²Áík'ehgo lídaist'óqgo dahdaint'e, nant'an, Póntius Pílate holzéhi, yaa daidez'aq.

³Judas, ch'ibin'áni, Jesus zideego bángot'aqago yígotsiidá, dázhó doo bíl gozhó dago zhaali tádinhił okaqah yebik'ehi itisyú nadaandeehi, Jews yánazíni bíłgo t'aqzhi' yaa náyiné, ⁴Gáníigo, Nnee dávik'ehyú át'ehi ch'ín'ááhíi bigha doo bik'ehyú ásdzaa da. Áík'ehgo gádaabilnii, Néé doo nanohwinł'og da. Dani nanínł'og le'. ⁵Da'ch'okaqah goz'aq yune' zhaalihíi nayilkaadá' ch'ínyáágo da'idodleeh. ⁶Okaqah yebik'ehi itisyú nadaandeehi zhaali nádaidnné'go gádaanii, Zhaali biyi' ohilkaadíi biyi' yuyaa doo o'né'go goz'aq da, díł bigha nahasnilhíi bigha. ⁷Áík'ehgo yaa yádaakti'dá' zhaalihíi bee nnee gosht'ish tús áiléhi bini' nahaznii, áígee anahdí' nadaakaihíi lehi'níł doleelgo. ⁸Ái bigha áídi' godezt'igo díi jizhi' ái ni'híi, Ni' díł bee nahaznihił, holzee. ⁹Áík'ehgo Jérémy, Bik'ehgo'ihinaan binkááyú na'iziidi, gánii n'íi begolzaa, Zhaali tádinhił, Israel hat'íi la'i, Ái nnee ilłi, daaniigo, nádaidnné'go, ¹⁰Gosht'ish tús áiléhi bini'íi yaa nadaihesnii, sheBik'ehni áshilniiid n'íi k'ehgo. ¹¹Jesus nant'an yidázhzi' sizzigo nayidilkid gáyilniigo, Jews izisgo biNant'a'i níłi née? Da'áígee ánnii, bílnii, Jesus. ¹²Okaqah yebik'ehi itisyú nadaandeehi, Jews yánazíni bíłgo baa dahgoz'aq ndi doo nt'é nii da lék'e. ¹³Áík'ehgo Pílate gábilnii, Łáágo naa yádaakti'íi ya' doo dints'ag da née? ¹⁴Áídá' t'ah Jesus doo nt'é bílnii da, yati' dał'a' ndi; ái bigha nant'an dázhó bíł díyagot'ee. ¹⁵Bitis hagowáh n'íi bínágodinłiigo da'idaqee ha'áshijeedíi dał'a', hadíi nnee hádaat'iinił, nant'an bá ch'ínádaayilł'eeh lék'e. ¹⁶Áígee nnee doo bik'ehyú át'éé dago bígózini, Barábbas holzéhi, ha'ásitii lék'e. ¹⁷Áík'ehgo nnee íla'adzaago Pílate gádaabilnii, Hadíi nohwich'i' ch'ínánshteeh hádaht'ii? Barábbas née, dagohíi

Jesus, Christ holzeehíí nées? ¹⁸Pílate yígólsi nnee dawa Jesus bił daanzhoqohíí bigha okqah yedaabik'ehi Jesus yik'edaanñiigo baa daabidez'aa.

¹⁹Pílate yánáltihgo dahnezdaadá' bi'aahíí, ła' yich'i' yil'aa gábilñiigo, Áí nnee dávik'ehyú át'ééhíí doo baa nanñaa da, díí jiiigo baa naiseelgo shiniigonł't'éé. ²⁰Okqah yebik'ehi itisyú nadaandeehi, Jews yánazini biłgo nnee ła'adzaahíí biini' yá ádaagozlaa, gádaayilñiigo, Barábbas nohwá ch'ínánł'teedá' Jesus-híí zodéé, daadohñii. ²¹Nant'ánhíí gádaabiñii, Díí nnee nakihíí hadíí nohwich'i' ch'ínanshteeh? Barábbas zhá hádaaahit'ií, daañii. ²²Pílate gánádaabiłdo'niid, Jesus, Christ holzéhi, hago łaq nohwá áshle' áidá'? Dawa gádaabiñii, Ts'i'łna'áhi bíhołkałgo zodéé. ²³Nant'ánhíí gádaabiñii, Nt'é bigha, hant'é bee nch'ogo adzaago? Nnee da'tiségo nnádaadidilghaazhgo, Ts'i'łna'áhi bíhołkałgo zodéé, daabiñii.

²⁴Pílate doo hagot'éégo nnee yidag hagháh át'éé dago, ła'íí godnch'áad nkegonyaago yígólsjídá', nnee ła'adzaahíí bináál tú náidnkąago bigan tayizgis, gáníígo, Díí nnee dávik'ehyú át'ééhíí bidilíí shíí doo nashinł't'og da: dánohwíí nadaanohwinł't'og le'. ²⁵Nnee dawa gádaabiñii, Bidilíí nohwiká'zhi' at'éé doleeł, ła'íí nohwichagháshéhíí ałdó' biká'zhi' at'éé doleeł.

²⁶Áík'ehgo Pílate Barábbas nnee yich'i' ch'ínánł't'ií, áidá' Jesus-híí habi' oltsaazdá' ts'i'łna'áhi bíhołkałgo zidéégo nneehíí yaa daidez'aa. ²⁷Nant'án bisiláadahíí yáná'itih goz'aa yune' Jesus odaizt'e' l'ek'e, áígee siláada dawa baa ła'ádaizlaa. ²⁸Áidí' bidiyágé yaa daidnłtsoozdá' diyágé kich'i' yá ádaagozlaa.

²⁹Hosh diwozhi nánihezwodgo nant'án bich'ah k'ehgo alzaahi bik'e daidez'aa, bigan dihe'nazhinéégo ts'i' yaa daiztaq: ła'íí bich'i' nádaahilzhishgo baa daadloh, Gozhóq, Jews ízisgo biNant'a' nłfni! daañiigo. ³⁰Áidí' bik'ídaadihizheeh, ła'íí tsjihíí naanádaidntąago bitsits'inyú nádainł'tish. ³¹Aqł baa daadlohda', diyágé yaa daidnłtsoozdá' dabíí bidiyágé yá ánádaagosdlaa, áidí' ts'i'łna'áhi yiká' daiziltheeyú bił nádezaq l'ek'e. ³²Ch'ínánł'sáayú nnee Símon holzéhi, **Cyréne** golzeedí' gólíni, siláada daabiłtsąago, Ts'i'łna'áhi bá dahngheeh, daabiñii. ³³Áík'ehgo Gólgotha golzeegee náńł'sáq, áí golzeege itsits'in si'áni golzeege ágolzee.

³⁴Áígee vinegar, nch'i' bił nadesdziidgo, Jesus yaa daizkaq: yizliłh ndi doo yodlaq da. ³⁵Áígee ts'i'łna'áhi yídaabiskaldá' bidiyágé ilta'isñiigo yigha da'dil'joł l'ek'e: Bik'ehgo'ihina'ń binkáayú na'iziidi gáníí n'íí begolne'go ánágot'iłł, Shidiyágé ilta'isñii, ła'íí iká' shi'íłhíí yigha da'dil'joł. ³⁶Áidí' áígee naháztaąago daabineł'ił l'ek'e. ³⁷Nt'é baa dahgost'aanií ádaagozlaago bitsit'á'gee díinko dahdaiztaq, DÍÍ JESUS JEWS ÍZISGO BINANT'A' NŁLNI, golzeege k'e'eshchij. ³⁸Áígee nnee da'in'iihíí naki ałdó' Jesus ba'ashhahdí' ts'i'łna'áhi bídaahaskał, ła' dihe'nazhinéégo, ła'íí be'eshganzhinéégo.

³⁹Bahyú ch'ihikahíí bitsits'in daidil'tasgo yati' yee daabokáał, ⁴⁰Gádaañiigo, Biyi' da'ch'okqahíí tanágoshñilgo taagi jii hileehgo ánágoshdle', nñii ni', halaq, Bik'ehgo'ihina'ń biYe' nłl'iyúgo dáni hasdá'ánłtteehego ts'i'łna'áhi biká'dí' gódah

ch'innáh. ⁴¹Okaḡah yebik'ehi itisyú nadaandeehi, begoz'aaníí ye'ik'eda'ilchíhi, la'íí Jews yánazini áldó' baa daadloh lék'e, gádaaniigo, ⁴²Nnee hasdáyiiniidá' bíhíí doo hasdá'ádilteeh da. Israel hat'íí ízisgo biNant'a' nliyyúgo, tsj'ílna'áhi yiká'dí' naadowáh, áík'ehgo daahohiidlaḡah. ⁴³Bik'ehgo'ihí'nañ ya'ólíí; áñ hat'ííyúgo hasdábólteeh: Bik'ehgo'ihí'nañ biYe' nshíí, niidá', daanii. ⁴⁴Da'n'ííhíí áígee tsj'ílna'áhi yídaayiskaíí áldó' da'áík'ehgo bee baa daadlohgo daabóch'iid lék'e. ⁴⁵Isk'áhnyáádí' taagi nehenkéézzhí' ní' biká' dahot'éhé godilhił gozlił lék'e. ⁴⁶Taagi nehenkéézzgo shí Jesus nádidilghaazhgo gáníí, Éli, Éli, láma sabákthani? áí, Bik'ehgohinshnaahíí, Bik'ehgohinshnaahíí, nt'é laḡ bighḡ shits'á'zhí' ándzaa? golzeego ágolzee. ⁴⁷La' áígee nadaaziiníí daabidits'ago, Díí nneehíí **Elias** yich'í' anii, daanii. ⁴⁸Dagoshch'í' nnee la' nádilwodgo túdaabits'ósíí vinegar yiyi' naiz'aa, áidí' tsj' yaa dahyiz'aaḡo Jesus bizé'zhí' dahyída'ntsih. ⁴⁹La'ihíí gádaanii, Ntsént'ah, bídaagonolzihi, Elías baa higháhgo hasdábílteeh shí.

⁵⁰Jesus nanádidilghaazhgo dabíí biyi'siziiníí be'ogoyáágo áyíflaa lék'e. ⁵¹Áígee kíh biyi' da'ch'okaḡahíí biyi' yune' daadintsoozíí bighá'dí' hayaago ilch'idláád lék'e; ní' godihes'naadá' tséé daahesdla'; ⁵²Nnee leyi' nazjeedíí bá ilts'á' ádaagosdzaago ínashood daanlii n'íí lḡágo naadiikai. ⁵³Áí Jesus naadiidzaahíí bikédí'go leyi'dí' hakaidá' kíh dilzini goznilyú okaigo, nnee lḡágo daabiltsaḡ. ⁵⁴Siláada gonenadín binant'a'íí, la'íí yił nakaihi Jesus daineł'ni, ní' nagohi'naago la'íí áígee ágodzaahíí daayiltsaḡdá' dážhó' ndaaldzid, áík'ehgo gádaanii, Díí da'anii Bik'ehgo'ihí'nañ biYe' nliini laḡ. ⁵⁵Isdzáné lḡágo Gálileedí' Jesus biké' anakahi, bich'odaaniihi, anahd' nazii daabineł'íigo: ⁵⁶Mary Mágdalene, la'íí Mary, James hik'e Joses báḡ, la'íí Zébedee bichagháshéhíí báḡhi áldó' itah nazii. ⁵⁷K'ad o'í'aahyú, nnee háldzili, Arimathéa golzeeyú gólíni, Joseph holzéhi nyáá, áñ Jesus yodláni: ⁵⁸Áñ Pílate yich'í' oyáágo Jesus bits'íhíí yíyókeed. Áík'ehgo Pílate áníigo Jesus bits'íhíí baa daach'idez'aa. ⁵⁹Joseph Jesus bits'íhíí baa det'aaḡdá' nak'á'ligaihi nht'éhi yik'íyidesdzigo, ⁶⁰Dabíí bitsébií'í'án áníidéhi goz'aa yune' nyintíí, áí tséé biyi' yune' hayik'éhgo áyíflaahi: áidí' tséé nchaahi yidaidenłhizdá' onádzaa. ⁶¹Mary Mágdalene, la' Maryhíí bílgo, tsébií'í'ánhíí bidázhí' sikee lék'e.

⁶²Ich'í'golne'íí bijii hiskaḡo okaḡah yebik'ehi itisyú nadaandeehíí, **Phárisees** daanlíni bílgo, dała' Pílate yaa hikai, ⁶³Gádaabiłniigo, Nohwinant'a', bínádaahiilnihi, áí k'izé'ídiłteehíí t'ah hínaadá', Taagi hileehgo bijii naadishdáh, nii ní'. ⁶⁴Áí bighḡ ník'ehgo tsébií'í'ánhíí ch'í'itingee dážhó' nt'izgo áolne', taagi hileehíí bijiižhí', doo ágát'éé dayúgo dánko bitsilke'yu t'égo hikáhgo bits'í daayín'íh, áidí', Jesus daztsaaḡdí' naadiidzaa, nnee daayihnihi: áík'ehgo iké'yú doo bik'éhyú ádaanii dahíí ntségo ádaanii n'íí bitisgo ádaanii doleeł ákoh. ⁶⁵Pílate gádaabiłni, Siláada tsébií'í'án yináadaadéz'ini nohwaa sinil: ti'i, nzhoḡgo nt'izgo ádaahle'. ⁶⁶Áidí' okaigo, tsébií'í'ánhíí nzhoḡgo nt'izgo ádaizlaa, la'íí áígee siláada yináadaadéz'íigo ádaizlaa.

28 ¹Jews daagodnliníí bijii hiskaḡo hayołkaalyú ínashood daagodnliníí bijii, Mary Mágdalene, la' Maryhíí bílgo tsébií'í'ányú daadéz'íiyú ó'áazh. ²Nt'éégo adiid ní'godes'naa: Bik'ehgo'ihí'nañ binal'a'á yaaká'dí' nkenyáágo, tséé

daadin'áání yó'oyilhizdá' yiká' dahnezdaa lèk'e. ³Biniizhì' hada'didla'híí k'a'at'éé, bidiyágé zas k'ehgo dážhó ligai: ⁴Inádaadéz'íni tsídaadesyizyú daaditid daasiljì, nñee nanezna'híí k'ehgo ádaasdzaa. ⁵Bik'ehgo'ihì'naán binal'a'á isdzáné gáyìñii, Doo nédaaldzid da: Jesus tsj'ìl'na'áhi bíheskał n'íí biká hadaanohaago bígonsj. ⁶Án doo hak'i da: naadiidzaa ni, áníí n'íí k'ehgo, Yushdé', nohweBik'ehñ bits'í siné' n'gee daadeh'íí. ⁷Ti'i, dáhále bitsilke'yu Jesus daztsąądí' naadiidzaahíí baa nagolñi'yú doh'aash; nohwádih Gálílee golzeeyú óyáá; ákú daahołtséh: da'aniigo ádishñii. ⁸Tsébi'i'ándí' hwéheego dahsts'isteel, nédaaldzid ndi bił daagozhóq lèk'e; bitsilke'yu yił nagolñi'yú ots'ılteel.

⁹Nt'éégo bitsilke'yu yił nadaagolñi'yú hi'ashgo, Jesus bideyaa, Gozhóq, biłñiigo. Ákú Jesus yiyahzhì' hayaa adzaago yikee daayota'dá' daayokaąh lèk'e. ¹⁰Jesus gábiñii, Doo nełdzid da: shik'isyú, Gálíleeyú dohkáh, biłdohñii, ákú daashiłtséh ndi at'éé.

¹¹Isdzáné ákú hi'ashdá' inádaadéz'ínihií ła' kñh goznilyú hikaigo, okaąh yebik'ehi itisyú nadaandeehi hago ágodzaahíí dawa yił nadaagosni'. ¹²Okaąh yedaabik'ehi, Jews yánazíni biłgo łła'adzaago baa nagoshchjìdí' siláada bestso łąągo bitasñii, ¹³Gádaayilñiigo, Nñee gádaabiłdohñiih, Bitsilke'yu t'ł'é'yú nádaabinest'jìd, da'ılwoshdá'. ¹⁴Nant'án ya'ikonziyúgo, nohwá bich'j' yádaahiłti'go doo hago ádaanohwile' at'éé da. ¹⁵Siláada bestso nádaidnné'go, da'ádaabiłdi'niiyú ádaasdzaa: díí jji ndi siláada ádaañii n'íí Jews bitahyú t'ah benagowaa.

¹⁶Bitsilke'yu ła'ts'áadahíí dzilyú okai, Jesus bándagoz'ąą n'yú, Gálíleeyú. ¹⁷Ákú Jesus daayiltsąądá' daayokaąh: ndi ła'ihíí bił nadaagoki. ¹⁸Jesus baa nyáago gádaabiñii, Yaaká'yú, ni'gosdzán biká'gee ałdó', dawa beshik'ehgo shaa godet'ąą.

¹⁹Áík'ehgo ti'i, dahdohkáh, ił'aniyú hadaazt'i'íí dawa bił ch'ídaagonoh'aah, Bik'ehgo'ihì'naán nohwiTaa, hik'e biYe', ła'íí Holy Spirit bizhi'íí biláhzhì' baptize ádaagoł'jigo: ²⁰Ádaanohwiłdéniiidíí dawa bikísk'eh ádaat'eego bił ch'ídaagonoh'aah: áík'ehgo dahazhì' nohwił nshjìj, nnágodzaayú ndi. Doleełgo at'éé.

THE GOSPEL ACCORDING TO MARK

1 ¹Bik'ehgo'ihí'nań bĭYe', Jesus Christ, baa na'goni'íí baa gozhóni díńko begodezt'í; ²Bik'ehgo'ihí'nań binkááyú nada'iziidi n'íí binaltsoos biyi'dí díí baa k'e'eshchĭi, Shíí, Bik'ehgo'ihí'nań, shinal'a'á nádĭhyú ĭch'ĭ'gole' doleeĭí de'á'. ³Da'igolĭíyú hadĭńshĭ dilwosh, NohweBik'ehń bádĭhyú ĭch'ĭ'daagohĭe', intín ĭlk'ĭdezdoqho bá ádaahĭe', nĭigo. ⁴Áík'ehgo John da'igolĭíyú baptize ádaagole', nĕe yich'ĭ' yádaalti'go gádaayiĭnĭi, Nohwinchq'íí bits'á'zhĭ' ádaahne'go baptize ádaanohwi'dolne', áík'ehgo nohwinchq'íí bighą nohwaa nágodit'aah doleeĭ. ⁵Judéa dahot'éhé ni' goz'ąqdĭ' ła'íí Jerúsalem golzeedĭ' baa nánz'ą, áí dawa bi'ádat'e' nchq'íí yaa nanádaagosni'dá' túńlíńíí Jórdan holzéhi biyi' John baptize ádaabizlaa. ⁶John bidiyáge bighán ha'í'áhíí bighaa alzaa, ikaĭ hilchĭi biziz alzaa; nágonech'iidi hik'e dziĭyú gosnihíí biĭgo bihidán lĕk'e; ⁷Nĕe yich'ĭ' yádaalti'go ganĭí, Shiké'dĭ' ła' shitisgo at'éhi higháh, ts'iyaa ashnéhgo biket'óol k'e'ish'adzĭ' ndi doo bik'eh sitĭí da. ⁸Shíhíí tú bee baptize ádaanohwishĭaa: áídá' án Holy Spirit yee baptize ádaanohwiĭ'ĭi doleeĭ. ⁹Áí benagowaadá' Jesus ni' Gálileege Nazareth holzeedĭ' ch'ínyáadá', túńlíńíí, Jórdan holzéhi, biyi' John baptize ábíílaa. ¹⁰Tú biyi'dí' hanádaadá' dagoshch'ĭ' yáá ĭłts'á' ádzaago, Holy Spirit hawú k'ehgo bich'ĭ' nke'enúihgo yiłtsą: ¹¹Nt'éégo yaaká'dĭ'go yati' gánĭígo yidezts'ą, ShiYe' shĭł nzhóni řĭłĭ, naa shĭł gozhóq. ¹²Dagoshch'ĭ' Holy Spirit nabĭtaago da'igolĭíyú obinyood. ¹³Satan nabĭntaahgo ákú da'igolĭíyú dizdin behiską; tsétaqho daagolĭni biĭgo; áígee Bik'ehgo'ihí'nań binal'a'á yaaká'dĭ' daagolĭńíí baa hikaigo bich'odaazni' lĕk'e. ¹⁴John ha'áneztĭihíí biké'dĭ'go Jesus Gálileeyú nýáá, Bik'ehgo'ihí'nań bilatĭ'áhgee begoz'aanĭí baa na'goni'íí baa gozhóni yaa yałti'go, ¹⁵Gánĭí, Áígee baa gonyáá, Bik'ehgo'ihí'nań nant'aahíí biká' nagowaa; nohwinchq'íí bits'á'zhĭ' ádaahne', yati' baa gozhóni daahohdłą le'. ¹⁶Jesus túsikaanĭí Gálilee holzéhi bahyú higaaldá', Simon bik'isn Andrew biĭgo łóg behaidléhé nanest'óli téh nádaayi'aa'go yiłtsą: áí łóg hadaayileehíí daanĭĭi. ¹⁷Jesus gádaabiĭnĭi, Shiké'yú doh'aash, łóg hayihileehíí k'ehgo nĕe shá nádaahohłáhgo ánohwishĭe'. ¹⁸Áík'ehgo dagoshch'ĭ' łóg behaidléhé nanest'ólihíí da'áígee ndaistsoozdá'

Jesus yiká' dahn'aazh lèk'e. ¹⁹Áídí' dahnáididzaago James, Zébedee biye', hik'e bik'isn John biłgo yiłtsaa, áí tsina'eelíí yiyi' naháztaq, nanest'ólihíí nádaikadgo. ²⁰Dagoshch'i', Yushdé', biłnii: áík'ehgo bitaa, Zébedee, hik'e bánada'izidíí biłgo da'akú tsina'eelíí yiyi' naháztaqadá' yits'á' dahn'aazh, Jesus biké'. ²¹Áídí' Capérnaum golzeeyú okai; dagoshch'i' Jews daagodnınsiníí bijjii ha'ánátséh goz'aq yune' ha'ayáágo iłch'ígó'aah lèk'e. ²²Áígee iłch'ígót'aahíí yaa bił díyadaagot'ee: yebik'ehíí k'ehgo yił ch'ígó'aahíí bigha, doo begoz'aaníí ye'ik'eda'ılchíhi ádaat'eehíí k'ehgo da. ²³Jews ha'ánátséh goz'aq yune' nnee la' spirit ncho'i biyi' golnınihi sidaa lèk'e; án nádidilghaazhgo, ²⁴Gánıí, Doo nohwaa nannaa da; hago ląá á't'éego nohwich'i' goń'aahgo ánt'ıi, Jesus, Názarethdí' nannáhi? Ya' da'ılıí nohwılchıíyú nyaa née? Shıí nígonsı, hadın ánt'ıihıí, Bik'ehgo'ihı'nań bits'á'dı'go Dilzıhgo Nlıni. ²⁵Jesus nıdzilgo hadziigo gáyıłnii, Handziih hela', an biyi'dı' hannáh. ²⁶Áík'ehgo spirit ncho'ihıí nnee nádinigisdá' ádjıd nádidilghaazhgo biyi'dı' halwod. ²⁷Nnee dawa bił díyadaagot'eego náfıdaadilkid gádaanıigo, Díı nt'é ląhi? Ánıı zhá iłch'ígó'aahi ląq. Yebik'ehgo spirits daancho'ıı yich'i' hadziigo ndi daabidits'ag. ²⁸Dagoshch'i' Gálılee golzeehıí dahot'éhé nt'éégo baa ch'ıniı didezdlaad lèk'e. ²⁹Jesus, James hik'e John biłgo ha'ánázéhdı' ch'ınákaigo Simon hik'e Andrew bigowa yune' ha'ákai. ³⁰Ákóne' Simon bi'aahıı bąq nezgaigo sitjii; áík'ehgo dagoshch'i' Jesus yił nadaagosnı'. ³¹Baa nyáádá' bigan yiłtsodgo hadag áyılıaa; dagoshch'i' nezgai n'ıı bits'á' gonyáá, áídı' nádiidzaago yá da'dezné. ³²O'ı'ąqzhı' godeyaago kah ıltah at'éhi yaa nakaihıı dawa, la'ıı ch'iidn isnáh ádaabiłsinıı Jesus bich'i'yú bił nch'eheskai. ³³Áı kıh goznılgee daagolıınıı dawa dadáńgee baa ıla'adzaa. ³⁴Áígee kah ıltah at'éhi yaa nakaihıı ląágo nádaayilzıi, la'ıı ch'iidn ląágo haineheyood; ch'iidnıı bıdaagołshıı bigha Jesus, Hadaahdzıih hela', daabiłnii lèk'e. ³⁵T'ahbiyú doo hwahá got'ıih dadá' Jesus nádiidzaago ch'ınyáá, doo hadın naghaa dayú óyáá, ákú oskaqad. ³⁶Simon hik'e yił nakaihıı biłgo biké'yú okai. ³⁷Baa hikaigo gádaabiłnii, Nnee dawa hadaanintaah. ³⁸Áík'ehgo Jesus gánıı, Noo', lahyúgo kıh nagoznilyú náádokáh, ákú nnee bich'i' yánadaahoshti'; díı bigha niyáhi. ³⁹Áídı' Gálılee dahot'éhé biyi'yú Jews ha'ánátséh nagoznıı yune' nnee yich'i' yałtı'go naghaa, la'ıı ch'iidn haineheyood lèk'e. ⁴⁰Nnee lóód doo ínádıh dahi, leprosy holzéhi, yaa nagháhi Jesus yich'i' hilzhiizhgo náyokaqah, gánııgo, Nashılzıihıı bik'eh sıntjigo nígonsı, hánt'ııyúgo náshılzıihıı. ⁴¹Áík'ehgo nneehıı Jesus yaa ch'oba'go yich'i' dahdidilnıidı' yee delnıihgo, Hasht'ıı; nándziıh, yiłnii. ⁴²Áı yiłnıiidá' dagoshch'i' lóód n'ıı ínásdjıdgo nneehıı nádzii lèk'e. ⁴³Jesus bich'i' hadziidá' obi'a'; ⁴⁴Gábiłniigo, Hadın dánko bił nagolnı' hela': ti'i, okaqah yebik'ehi bich'i' ch'ı'nah ádnıdle'go, Moses ngon'ąq lèk'ehıı k'ehgo hanánidelzaahıı bigha Bik'ehgo'ihı'nań dant'éhéta baa nné', áík'ehgo nándziıhıı nnee yıdaagołı doleeł. ⁴⁵Áıdá' da'ádzaayú yaa nagolnı'go deyaa, dahot'éhé ch'ıniı didezdlaad, áı bigha Jesus doo dayúweh kıh goznilyú ch'ı'nah aanádaal da, da'ıgolııyú zhá naghaa: áıdá' iłch'i'dı' nnee baa náńłsąq lèk'e.

2 ¹Áídí' da'kwíí iskaągo Jesus Capérnaum golzeeyú nádzá; áígee gowayú sidaa, daanii. ²Dagoshch'í' nnee ląągo baa nanńsąą, dązhó doo hagee nągost'ąą da, dáádítłh bahyú ndi: áígee yati' nł'ėhi yaa yałti' lėk'e. ³Áígee nnee ła' baa hikai, dłł'i hilt'eego nnee di'ili baa daiskaągo, ⁴Ch'ilaądhíi bighą Jesus doo bit'ah ch'idowáhgo da, áík'ehgo kłh biká'híi yó'adaiznıl, Jesus bik'ehgee: áí ąął ch'í'i'ąngo ádaizlaadı' di'ilihíi yiká' sitiiníi bee nkedaiztłi. ⁵Daabi'odłą' Jesus yígółsłjídá' di'ilihíi gáyılńii, Shiye', ninchó'híi bighą dák'ad naa nągodet'aah. ⁶Begoz'aaníi ye'ik'eda'ılchłhi ła' naháztaą, dábiyi'yú na'ídaadiłkidgo gádaanii, ⁷Hant'é bighą díi nnee Bik'ehgo'ihí'nań ádil'įigo anıi ląą? Hadńi lą konchó'híi bighą kaa nągode'aah? Bik'ehgo'ihí'nań zhą go'įi. ⁸Na'ídaadiłkidíi Jesus dagoshch'í' biyi'siziiníi bee yígółsłjıdgo gáyılńii, Nt'é bighą na'ídaadołkid? ⁹Hadłihíi doo nyeego di'ilihíi áłh'iniih da, Ninchó'híi bighą naa nągodet'aah; dagohíi, Nąndńáh, biká' síntiiníi dahnądnńe'go dahnńáh? ¹⁰Ni'gosdzńi biká' nnee binchó'híi bighą baa nągodet'aahíi shíi, nnee k'ehgo Niyááhíi, beshik'ehgo bídaagonołsł doleełhíi bighą, (nnee di'ili sitiiníi gáyılńniid,) ¹¹Nąndńáhgo biká' síntiiníi dahnądnńe'go gowayú nádńńáh, niłdishńii. ¹²Dagoshch'í' nádiidzaago yiká' sitłi n'íi dahnáyiné'go dawa bińáál ch'ńnyáá; áík'ehgo nnee dawa bił díyadaagot'eego Bik'ehgo'ihí'nań ya'ihédaanzłgo gádaanii, Doochwahá áík'ehgo daahiiltséhi da. ¹³Áídí' Jesus túsikaaníi bahyú ch'ńnánądzaadá' nnee baa nanńsąą, áígee ył ch'ídaagoz'ąą. ¹⁴Jesus higaąłgo Alphéus biye', Levi holzėhi, tax nanáhi'niłłgee sidaago yłtsąądá' gáyılńii, Shiké' dahnńáh. Áík'ehgo nádiidzaago biké' dahiyaa. ¹⁵Áídí' Levi bigową yune' Jesus iyaągo nezdaago, tax bich'įi nadaahi'niłłíi ła'íi nnee doo bik'ehyú ádaat'ee dahíi ląągo Jesus hik'e bitsłłke'yu biłgo itah da'yaągo dahdinezbił; nnee gádaat'eełhíi ląągo Jesus biké' anáłseel lėk'e. ¹⁶Begoz'aaníi ye'ik'eda'ılchłhi hik'e **Phárisees** daanłni biłgo tax bich'įi nadaahi'niłłíi ła'íi nnee doo bik'ehyú ádaat'ee dahíi Jesus ył da'yaągo daayiłtsąądá' bitsłłke'yu gádaayiłńii, Nt'é bighą tax bich'įi nadaahi'niłłíi ła'íi nnee doo bik'ehyú ádaat'ee dahíi Jesus ył da'yaą? ¹⁷Jesus ái yidezts'ąądá' gádaabiłńii, Doo hago'ádaat'ee dahíi izee nant'ń doo yaa nakáh bik'eh da, daannıihíi zhą: shíi nnee doo bik'ehyú ádaat'ee dahíi, Nohwinchó'łi bits'ą'zhł' ádaahne', biłdishńiiyú nıyáá, áídá' nnee dábił'ehyú ádaat'eełhíi doo ágáłdishńiiyú nıyáá da. ¹⁸John bitsłłke'yu hik'e Pharisees daanłni bitsłłke'yu dáshıńá' da'okąąh ni: áík'ehgo Jesus yaa hikaigo gńńi, Nt'é bighą John bitsłłke'yu hik'e Phárisees bitsłłke'yu dáshıńá' da'okąąh, áídá' ni nitsłłke'yu doo dáshıńá' da'okąąh da? ¹⁹Jesus gádaabiłńii, Ya' ni'ńnehgee nnee ıla'ádaat'eełhíi nnee nińnehíi ył nakaiyúgo dáshıńá' da'okąąh née? Dah, nnee nińnehíi ył nakaiyúgo doo dáshıńá' da'okąąh at'ée da. ²⁰Dahagee nnee nińnehíi bits'ą' nádiłteeh ndi at'ée, áígee dáshıńá' da'okąąh doleeł. ²¹Ko'íi dęnchó'ėhíi doo nak'ą' ániıdełhíi bee ch'idi'aah da; ágách'idzaayúgo ániıdełhíi iłhanigháhgo dayúwehego onanąłaad. ²²Ła'íi wine ániı alzaahíi ikágé wine beńłtiníi dęnchó'ėhíi doo biyi' tádaach'nił

da; ágách'idzaayúgo wine ánii alzaa'ihíí ikágé yidildohgo na'nil, áík'ehgo winehíí aqł ha'ijool, la'íí ikágéhíí kots'á' yilchqoh: áídá' wine ánii alzaa'ihíí wine benahtiníí ánídéhíí zhá biyi' tádaach'iníí. ²³Lah Jews daagodnlsinii bijíí Jesus t'oh naghái hentíníí yiyi'yú higaał; bitsilke'yu yil hikaahgo t'oh naghái binst'á' nadaayiníí nkegonyaa. ²⁴Phárisees daanlíni Jesus gádaayilnii, Díń'íí, nt'é bigha godilziníí bijíí doo baa nach'ighaa dahíí nitsilke'yu yaa nakai? ²⁵Jesus gádaabilnii, Ya' David hik'e yil nakaihíí bíłgo idán áđihgo shiná' daasilijgo, hago ádaasdzaa lán shihíí doo hwahá baa da'ohshih da née? ²⁶Abiathar okaqah yebik'ehi da'tiséyú sitijdá' Bik'ehgo'ihinań daach'okaqah goz'aq yune' ha'ayaáago, ban Bik'ehgo'ihinań ye'okaqahgo baa hi'né'go ni'né' n'íí náidnné'go yiyaa, la'íí yil nakaihíí áldó' la' ya'nné' lək'e; áí bánhíí okaqah yedaabik'ehi zhá daayiyaago goz'ánihi. ²⁷Jesus gádaabilnii, Godilziníí bijíí nnee bá alzaa, doo nnee godilziníí bijíí bá alzaa da: ²⁸Áí bigha shíí, nnee k'ehgo Niyááhíí, godilziníí bijíí ndi beshik'eh.

3 ¹Jesus Jews ha'ánálséh goz'aq yune' ha'anánádzaaago nnee bigan dała'ázhińéé binawod ásdjidi ákone' itah sidaa. ²Áík'ehgo Jesus daabich'in'íí, godilziníí bijíí áí nneehíí návilziih shi daabich'o'ńúigo; ágádaayúgo dant'éhéta bee yaa dahdaago'aahíí bigha. ³Jesus nnee bigan binawod ásdjidi, Kodé' hizíí, yilnii. ⁴Áídí' nnee daabine'íńíí gádaayilnii, Ya' godilziníí bijíí nlt'éégo ách'it'ijgo goz'aq née, dagohíí ncho'i bee ách'it'ijgo née? Ya' nnee hasdách'ilteehgo née, dagohíí ch'iziltheego née? Áídá' doo nt'é daanii da. ⁵Bijíí daant'izíí bigha Jesus doo bíł gozhóq dago déhashkeego nnee yitah déz'jidá' nnee bigan binawod ásdjidi, Yushdé' dahdinlńh, yilnii. Áík'ehgo bich'í' dahdidilniigo bigan nádzii, lazhzhinééhíí ga'at'éé násdłíí. ⁶Áídí' Phárisees daanlíni ch'ékaigo dagoshch'í' Hérod yil daagot'ini bíłgo hagog'éégo Jesus daayiziltheehíí yee ndaagoshchijí. ⁷Jesus bitsilke'yu bíłgo túsikaayú dahiskai: nnee łáqago Gálileedí' la'íí Judéadí' biké' onalsáq, ⁸Jerúsalemđí' áldó', la'íí Iduméadí', Jórdan túńlíńíí hanaadí', la'íí Tyre hik'e Sidon binaadyúdí', ízisgo ánát'ijłíí ya'ikodaanzijgo baa náńsáq. ⁹Akú nnee łáqahíí bigha Jesus bitsilke'yu gádaayilnii, Nnee doo daashiljizh da doleełgo t'ahkodá' tsina'eel ałts'íséhi kozhí' shá nnoł'eel. ¹⁰Nnee łáqago náilzii; áík'ehgo kah yaa nakaihíí dawa bee denschíd daanzigo bik'izhí' daalishjizh lək'e. ¹¹Spirits daanchó'íí dahagee daabo'ijgee biyahzhí' hayaa ádaadzaago nádaadilghaazh, Ni, Bik'ehgo'ihinań biYe' nłini ánt'ij, daanijgo. ¹²Ch'idaashinoh'aah hela', daayilnii. ¹³Áídí' Jesus wá'zhí' hayaadá' yil nakai doleełíí, Yushdé', daayilniiid: áík'ehgo baa hikai lək'e. ¹⁴Bitsilke'yu doleełíí nakits'adah hayinil, yati' baa gozhóni yaa yádaałti'yú daidoł'aalgo, ¹⁵Itah at'éégo daannihíí nádaayilziihgo, ch'iidn áldó' hadainihiyóodgo binawod baa daadest'aq: ¹⁶Simon holzéhi Peter áldó' yizhi' yá áyílaahi; ¹⁷Zébedee biye', James holzéhi hik'e bik'isn John bíłgo; áí Boanérgees yizhi' yá ádaayizlaa, i'ńiihíí k'a'at'éégo golzeego ágolzee: ¹⁸Andrew, Philip, Barthólemew, Matthew, Thomas, Alphéus biye'

James holzéhi, Tháddeus, Símon, Cánaanite nlni, ¹⁹Ła'íi Judas Iscáriot, ch'íbido'aafí: aí hayinildá' kih yune' ha'akai lèk'e. ²⁰Áígee nnee dázhó łáągo ła'anánádzaa, áík'ehgo Jesus hik'e bitsilke'yu doo hagog'éégo ndi da'iyąą da. ²¹Bik'íi ya'ikodaanzjídá' biká okai; Biini' édih łaą, daaniigo.

²²Begoz'aaníi ye'ik'eda'ılch'íhi Jerúsalemđi' hikaihií gádaanii, Ch'iidn binant'a', Beelzebub holzéhi, biyi' sizji lągo, án binawodíi bee nnee biyi'dí' ch'iidn hainihiyood, daabilnii lèk'e. ²³Áíđi' Jesus begoz'aaníi ye'ik'eda'ılch'íhi, Yushdé', daayilniigo, na'goni'íi bee bił ch'ígó'aahgo gáníi, Hagog'éégo Satan biyi'dí' dabíi hádi'nidzood doleeł? ²⁴Nnee dałaháyú binant'a' golínií dabíi ilch'i' nanádaagonłkaadyúgo doo anahyú bengenowáh át'éé da. ²⁵Dał' naháztaaníi dabíi ilk'ídahnájahyúgo doo anahyú bengenowáh át'éé da. ²⁶Áík'ehgo Satan dabíi ich'i' naná'idiidgo ádaagodet'ąyúgo doo anahyú bengenowáh át'éé da, daazhógo bengenáh. ²⁷Doo hadín nnee nalwodi bigowa yune' ha'agháhgo dawahá bíyéehíi yino'íih at'éé da, ntsé nnee nalwodíi l'ihitł'qoyúgo zhá; áídá' dawahá bíyéehíi yits'ą' yin'íih. ²⁸Da'aniigo gádaanohwiłdishnii, Nnee binch'ó'íi dawa baa nágodit'aah doleeł, Bik'ehgo'ihinań nch'ogo baa yách'ilti'íi ndi aldó': ²⁹Áíđá' Holy Spirit dénch'ogo baa yách'ilti'yúgođi doo kaa nágodinot'áah at'éé da, áídá' dahazhi' bił ch'ígodeehíi bee bá goz'ąą: ³⁰Begoz'aaníi ye'ik'eda'ılch'íhi, Ch'iidn biyi' golíi ląą, daabilniihií bighą Jesus díi k'ehgo yałti' lèk'e.

³¹Jesus bik'isyú bima a biłgo akú hikai, dadányú nadaazi'dá' bich'i' oda'is'a', Yushdé', daabilniigo. ³²Nnee łáągo binaayú naháztaaníi gádaabilnii, Nimaa ła'íi nik'isyú dadányú nazii, níka daantaahgo. ³³Hadín shimaa, hadín shik'isyú? biłnii. ³⁴Jesus nnee binaayú naháztaaníi yitah déz'jídá' gáníi, Kúnko shimaa ła'íi shik'isyú. ³⁵Dahadín Bik'ehgo'ihinań dahát'íyú ánát'íłłíi, shik'isn dagohíi shilah ła'íi shimaa at'éé.

4 ¹Jesus túsikaaníi bahgee ilch'ígó'aah nkenágodidzaa: áígee nnee łáągo baa náńłsąą, áík'ehgo tsina'eelíi yihiyaago dahnezdaa; áídá' nneehíi tábaayú ła'adzaa lèk'e. ²Áígee na'goni'íi yee łáągo yił ch'ígó'aah gáníigo, ³Ídaayesólłts'ąą; k'edileehíi yił ke'go k'edileeyú óyáá, ⁴K'edileege k'edilził ła' intín bahyú nanehezdee, áík'ehgo dló' ła'adzaago ałł náđaihezlaa. ⁵Ła' k'edilził tsétahyú nanehezdee, ákú łeezh doo dázhó łááyú da; łeezh da'ayáháhíi bighą dagoshch'i' hadaazhjeed: ⁶Áíđá' ya'ái hanadáhgee dilid; bikeghad doo yúyahyú nel'ąą dahíi bighą nádaahesgą. ⁷Ła'ihíi hosh bitahyú nanehezdee, áík'ehgo hoshilíi ighánłsąągo nadaistseedgo binest'ą' da'áđih. ⁸Ła' k'edilził łeezh nłt'ééyú nanehezdee, aí zhá hadaazhjeed'i nchaa daasiljigo nest'án áyíłlaa, ła' tádin, ła'íi gostąđin, ła'íi dał'á gonenadín bitisyú ánálzaa. ⁹Hadín bijeyi' golínií íyést'sąą le', nni, Jesus. ¹⁰Jesus dasahndi nnee ła' t'ah binaayú nadaazi'íi bitsilke'yu biłgo nabídaadiłkidgo gádaabilnii, ilch'ígót'aahgo na'goni'íi bee nohwił nadaagosínłni'íi nt'é nniigo ánnii? ¹¹Áík'ehgo gáyilnii, Bik'ehgo'ihinań bilatł'áhgee begoz'aaníi doo bígózí da n'íi nohwíi bídaagonoksijhgo nohwaa daagodest'ąą: áídá' doo née zhinéé

daanlii dahíi ilch'ígót'aahgo na'goni'íi zhá bee bił na'goni'. 12 Áík'ehgo dédainel'íi ndi doo daayo'íi da doleel; dédaidits'ag ndi doo bił idaagozi da doleel; doo ágát'ée dayúgo binch'ó'íi yits'á t'aazhi' nakáhgo binch'ó'híi bigha baa nágodit'aah doleel ni'. 13 Ya' ilch'ígót'aahgo nohwil nagosisni' n'íi doo nohwil idaagozi da née? Áídá' hagot'ée'go ilch'ígót'aahgo nada'goni'íi dawa nohwil idaagozi doleel? nii, Jesus.

14 K'edileehíi Bik'ehgo'ihí'nań biyati' k'edilee. 15 K'edilzií intín bahyú nanehezdee n'íi ái nnee yati' biyi' k'edolzaahíi ádaat'ee, áídá' yati' dédaidits'agdá' Satan baa nyaago daabijíi yune' yati' k'edolzaa n'íi bits'á' hayiné'. 16 Da'ágánánát'ée'go tsétahyú nanehezdee n'íi yati' daidits'ago dagoshch'i' bił daagozh'ó'go nádaidnné'hi; 17 Áídá' daabiyi'yú bikeghad doo yúyahyú nel'aq dago dá'anahzhi' begodigháh; áídá' yati'híi bigha nagont'ogíi bee, dagohíi nnee daabich'ó'laahíi bigha biniiigonłt'ée'híi begowáhgee dagoshch'i' t'aazhi' nanánihidéh. 18 Hosh bitahyú nanehezdee n'íi yati' daidits'ag, 19 Áídá' ni'gosdzán biká'zhi' nabi'dint'ogíi, hágołdzilgohíi k'izé'idilteehíi, la'íi dawahá biká' hágot'iiníi bijíi biyi' bitis silíigo, hosh ighánłs'á'ago yati' k'edolzaa n'íi naistseed, áík'ehgo doo binest'a' goleeh da. 20 Leezh nłt'ée'yú nanehezdee n'íi yati' daidits'ago nádaagodin'aq, áík'ehgo nest'ań ánádail'íih, la' tádin, la'íi gostádin, la'íi dała'a gonenadín bitisyú ánádail'íih.

21 Jesus gánádaayił'nii, Ik'ah k'ó'íi ch'ot'íłgo táts'aa bił hayaa nch'í'áah née? Kástíné yitl'áahyú nch'í'áah née? Ik'ah k'ó'íi biká' dahnásilt'áhé biká' dahch'i'aahgo hi at'ée. 22 Dawahá nanl'i' n'íi ch'í'nah ádolniił; dawahá doo hit'íi da n'íi bígózihgo ádolniił. 23 Hadín bijeyi' golfíníi íyést'saq 24 Da'dohts'agíi nłt'ée'go idaayesółts'aq. Dáhołaqo kaa daasohné' láńshí n'íi k'ehgo da'ágáhołaqo nohwaa nádo'né'; la'íi nohwíi daadohts'agíi dayúweh bitisyú inágodáhgo nohwaa nádo'né', biłnii. 25 Dahadín íyést'saqo ígo'aahíi, bigoyá'íi itisgo baa nádo'né'; áídá' dahadín doo íyést'saq dahíi ayá'hágo íyést'saq n'íi ndi bits'á' da'ílíi nádodleeł.

26 Jesus gáníi, Bik'ehgo'ihí'nań bilatt'áhgee begoz'aaníi díi k'ehgo at'ée: la' nnee k'edilzií yił ke'go k'edilee; 27 Ánágoldohgo t'é'gee ilhoshdá' t'ahbigo nádidáhdá' k'ednláa n'íi hadaazhjeedi' ndaandésaq, hagot'ée'go shihíi doo yígółsi da ndi. 28 Ni' dabíi inest'a' yíndíłsé, bit'aq ntsé hadaajah, áigeehíi bilatáhé daagoleeh, áídá' binest'a' nłt'ée'go nt'í. 29 Nłt'ée'go nest'aqgee dagoshch'i' t'oh bená'itłíshé bee higeesh nkegonigháh, da'nest'aqgee ngonyááhíi bigha.

30 Jesus gánádi'nii, Bik'ehgo'ihí'nań bilatt'áhgee begoz'aaníi hant'é bił íshhah ndleego baa nadaagohiilni'? Nt'éshá' ilch'ígót'aahgo na'goni'íi baa nadaagohiilni'? 31 Ch'il mustard holzéhi biyigéhi k'ehgo at'ée; áík'edilzeegee k'edilzií dawa bitahgee bízhá alts'íséhihi at'ée: 32 Áídá' k'edolzaadá' hadag nołséél, áídá' ch'il dawa bitisgo at'éhi hileeh, bits'adaaz'aahíi nchaa hileeh, áík'ehgo dló' yúdahyú nada'iniihíi bit'oh ádaagole', bichagosh'ohyú. 33 Ilch'ígót'aahgo nada'goni'íi ágádaat'eehíi l'á'ago Jesus Bik'ehgo'ihí'nań

biyati' bee bił nagosni' lëk'e, bił idaagozihiı bik'ehgo. ³⁴Dá'ılch'ígót'aahgo nada'gonı'ıı zhá bee bich'ı' yakti' lëk'e: áídá' dasahndi bitsilke'yu yił nadaaháztaayúgo, dawahá bił ch'ı'nah áyılıaa. ³⁵Da'ái bijıı o'ı'áayú Jesus bitsilke'yu gádaayılñii, Noo', hanaazhi' nohwił nada'do'éeel. ³⁶Nnee baa náńtsáá n'ıı nádihołséh daayılñniidá, Jesus t'ah tsina'eełıı yiı' dahsdaago bitsilke'yu bił oda'iz'éeel. Tsina'eeł ádaalts'ıséhi aldó' ba'ashhah dahi'eeel lëk'e. ³⁷Nt'éeego yat'éeego deyolgo tsina'eełıı tú nádidáhıı beh nádil'k'oolgo bee ha'dezbih. ³⁸Áídá' tsina'eełıı biyi' iké'dı' tsi'aał biká' Jesus ilhosh: bitsilke'yu ch'ınádaabisidgo gádaabiłñii, lch'ígó'aahıı, goyéego nohwich'ı' godegháhıı doo nił hago'at'ée da née? ³⁹Áık'ehgo ch'ınádzidgo nyolhıı yich'ı' hadzii, áıd' túsikaanıı gáyılñii, Dákohego, nkegohin'áá le'. Áık'ehgo oyólgo nkenágohełt'ó' lëk'e. ⁴⁰Áıd' Jesus gádaabiłñii, Hant'é lą bighą ndaalzdıd? Hant'é bighą doo Bik'ehgo'ihı'nań bada'ohłıı da? ⁴¹Áık'ehgo bitsilke'yu dázhó tsıdaadesyızgo gádaaıłdı'ñii, Nnee ląá daat'éhi dıı, nyolhıı ląıı tú ndi da'ayıłñiiyú ádaat'ıı.

5 ¹Hanaayú Gadarénes daagolııyú bił nada'dız'eeel. ²Jesus tsina'eełıı yiı'dı' háyáago nnee lena'niłıı goz'ąadı' nnee spirit ncho'ıı biyi' golıni baa nyáá, ³Áń nnee lena'niłıı goz'ąayú golınihi; doo hadıń lınábółt'óh adzaa da, bésh hishbızhiı bee ndi: ⁴Goląan bésh hishbızhiı ląıı kokee bee lınádaach'ıłt'óhıı bee lıbi'dest'ı'qo ndi bésh hishbızhiı il'kınáyıdzıı, ląıı bikee lınádaach'ıłt'óhıı nyihıdzıı lëk'e: doo hadıń nzhógo abóle' ágódzaa da. ⁵T'ė'gee ląıı jııgee dzııyú nnee lena'niłıı bitahyú dádilwoshgo zhá naghaa, tsée yee n'ıdılgeeshgo. ⁶Áídá' dánzaad' Jesus yiłtsąad' yich'ı' nádilwodgo yiyahzi' hayaa adzaago, ⁷Yat'éeego gánıı, Hago ląá áshıle'go ant'ıı, Jesus, da'tiséyú át'éhi biYe' ıłıni? Shiniıgodnléh hela, Bik'ehgo'ihı'nań binadzahgee nánoshkąą. ⁸Jesus spirit ncho'ıı il'k'idá' gáyılñniid, An biyi'dı' hannáh, spirit ncho'ıı ıłıni. ⁹Jesus nabıdıłkidgo, Hant'é honlzée? biłñii. Shıı Láni honszee: hiıdlaąhıı bighą, ñii. ¹⁰Dıı goz'ąadı' ch'ıdaanohwinyóod hela, ñiigo náyokąą. ¹¹Áıgee dzıł binahzhi'ıyú góchi da'ayaągo nanatsé' lëk'e. ¹²Áık'ehgo ch'ıidn dawa nádaayokąą, Góchi biyi' onohwinyóod, áı beh náhiılzéh, daaniigo. ¹³Áık'ehgo Jesus baa goden'áá. Spirits daancho'ıı nneehıı yiı'dı' hanatsąádá' góchi yiı' onatsąá; áıd' góchi n'ıı (nakıdn doo náhółtagyú shı,) hayaa nádnkııgo túsikáni yeh natsąágo tú yił daadesdzii. ¹⁴Góchi yınádaadéz'ıı n'ıı nádnkııgo kıl goznilyú ląıı bınaayú gotahyú yaa nadaagosni'. Nnee yił nadaagosni'ıı áı ágodzaahıı daineł'ııyú oheskai lëk'e. ¹⁵Jesus yaa hikaidá' nnee ch'ıidn isná ábiłsı n'ıı, spirits daancho'ıı láni biyi' golıı n'ıı, biıyáge gólııgo, biini' ndi golııgo sidaago daayıltsąá lëk'e; áık'ehgo ndaalzdıd. ¹⁶Nnee binááł ágodzaahıı hago't'éeego nnee ch'ıidn isná ábiłsı n'ıı biyi'dı' Jesus ch'ıidn hainiyoodıı, ląıı góchi hago ádaasdaahıı yaa nadaagosni'. ¹⁷Áık'ehgo, Nohwini'dı' ch'ınnáh, yiłñiigo náyokąą nkegonyaa. ¹⁸Jesus tsina'eełıı yeh nádzago nnee ch'ıidn isná ábiłsı n'ıı nábokąągo, Nił nádósh't'aash, ñii lëk'e. ¹⁹Áídá' Jesus, Dah, biłñii, gowayú nádnđángo nit'eké Bik'ehgo'ihı'nań dázhó ná áyılıaahıı baa bił nadaagolñı', ląıı hago't'éeego naa ch'oba'ıı. ²⁰Áıd' dahiyaago Decápolis bınaayú Jesus bá áyılıaahıı yaa nagolñı'

nkegonyaa; áík'ehgo nnee dawa bił díyadaagot'ee lèk'e. ²¹ Jesus hanaayú bił naná'dez'eeldá' ákú nnee lą́ągo baa náńłsáą; án tábaayú sizij lèk'e. ²² Áígee Jews ha'ánáńséhíí yebik'ehi la' Jáirus holzéhí nyáá; án Jesus yiltsaądá' yiyahzhí' hayaa adzaago, ²³ Náyokaąhgo gáníí, Shitsi' atł'síséhí k'azhá datsaah: noo', nńt'ée nádleeł doleełgo bik'enłńi; áík'ehgo hinaa doo. ²⁴ Áík'ehgo Jesua yil onát'aazh; higaalgo nnee lą́ągo biké' nalseełgo daabiljizh lèk'e. ²⁵ Áígee isdzán dił bighánłłiigo nakits'adah bił łegodzaa, ²⁶ Izee nant'án łán ch'éh ádaabił'ijid, la'íi bizhaali dawa nayihinił ndi doo nzhqo nádleeł da, áídá' da'tisęgo adzaa. ²⁷ Jesus ya'ikonziigo bine'dí' ch'ilaąęee ninyaago bi'íi yedelniih lèk'e. ²⁸ İdił yaltı'go gáníí, Bi'íi zhá ndi bedenshniihyúgo, nńt'ée náshdleeł. ²⁹ Dagoshch'ı' dił bighánłłi n'ıi esđijid; áík'ehgo kah yaa naghaa n'ıi nábi'dilziigo yıgolsjid lèk'e. ³⁰ Jesus, binawodıi bits'ą' hagoshı adzaago yıgolsjidgo, dagoshch'ı' nnee biké' náńłsáąhıi yich'ı' łedidzaago gáníí, Hadıń shı'ıi yedelniih? ³¹ Bitsilke'yu gádaabiłni, Nnee ninayú daatıjizhgo hi'ıı; nńt'ę bighą, Hadıń shedelniih, nniı áídá'? ³² Hadıń át'ııniı yıgolsijhgo, nnee yitah dez'ıi. ³³ Isdzánhıi ábi'dilzaahıi yıgolsjidgo neldzidgo ditidgo Jesus yiyahzhı' hayaa adzaago, adzaahıi da'aniigo yaa yil nagosni' ³⁴ Jesus gáyıłni, Shilah, ni'odla'ıi nńt'ęęo ánániıdlaa; ilch'ı'gont'ęęo nadaáł, kah baa nanna n'ıi nándzii. ³⁵ Jesus áígee t'ah yaltı'dá' Jews ha'ánáńséhıi yebik'ehi bigowađı nnee hikaigo gádaabiłni, Nitsi' dastsą; nńt'ę bighą ilch'ı'g'aaahıi dayúweł nańt'og áıda'? ³⁶ Ádaaniihıi Jesus yidezts'ąago ha'ánázéh yebik'ehi gáyıłni, Doo néńldzid da, Bik'ehgo'ihı'nań hondląą. ³⁷ Áıdı' Peter, James hik'e bik'isn Johnhıi zhá yil dikáhgo ngon'ąą. ³⁸ Ha'ánázéh yebik'ehi bigowayú nyáágo godnch'aadgo la'ıi nnee díyat'ęęo daachago yiltsą. ³⁹ Gową yune' ha'ayáągo gádaabiłni, Nńt'ę bighą daagodinołch'aadgo daachag? Na'ilfn doo daztsą da, daazhógo ilhoshgo at'ęę. ⁴⁰ Áı bighą nnee dázhq baa daadloh lèk'e. Nnee łta'adzaahıi, Ch'ınokáh, daayıłniıdá, na'ilfnhıi bąą, bitaa hik'e yil nakai n'ıi biłgo na'ilfn sitij yune' ha'akai. ⁴¹ Áígee bigan yiltsoodgo gáyıłni, Talıtha cúmi; áı, Na'ilfn, nándnáh, (niłdishni,) golzeego ágolzee. ⁴² Dagoshch'ı' náıidzaago dahiyaa; án nakits'adah bił łegodzahi. Áígee dázhq koł díyadaagodzaa lèk'e. ⁴³ Ágodzaahıi hadıń baa bił nadaagołni' hela, daayıłni, Jesus; la'ıi gánađabiłdo'niid, Bá da'dohne'.

6 ¹ Jesus áıdı' dahiyaa, dabıi gólııyú nádzáá; bitsilke'yu biké' hikaahgo. ² Jews daagodnłsinıi bijijı, ha'ánáńséh goz'ąą yune' Jesus ilch'ı'g'aaah nkegonyaa: nnee lą́ągo daidits'ago bił díyadaagot'ęęo gádaani, Hadı' ląą yıgolsjıdihı? Bigoy'ıi hadı' baa hi'né'ı, godiyihgo ánagot'ııhıi ndi ánayol'ııgo? ³ Dıń la'kış ágole'hi nlij, Mary bizhaazhé ya', James, Joses, Juda hik'e Simon daabik'isn ya'? Bilahkiihıi ałdı' la' ákú bił nahétaą? Áı bighą bik'ędaach'ishch'ıi lèk'e. ⁴ Jesus gádaabiłni, Bik'ehgo'ihı'nań binkáayú na'iziidi dahot'éhę nnee daabidnłsı, áídá' dągollıęee, bik'ıhıi la'ıi dała' naháztaanıı bitahyú zhá doo hadıń bidnłsı da. ⁵ Áı bighą ákú doo izisgo ánát'ııđ da ndihıi daannıihıi da'kwııyé zhá yik'e daadilniihgo náđailzii. ⁶ Doo daabodląą dahıi bighą bił díyagot'ęęo lèk'e. Áígee ilch'ı'g'aaahgo gotahyú naghaa.

7 Jesus bitsilke'yu nakits'adahíí, Yushdé', daayilnñiidá', dánaki nláágo zhá odaayihil'aago spirits ncho'íí daabidits'ago yá ndaagoz'aq; 8 Gádaayilñiigo, Desohkaiyú doo hant'é daahné'go da, gish zhá; izis bena'iltiníí dahgo, bán ádd' dah, nohwibestso bizis biyi' zhaali da'ádjhgo: 9 Kee biká'na'ast'ónihíí biyi' deso'eez, ni'íicho doo naki da le'. 10 Gánádaayild'o'niid, Dahagee gowayú ha'ahkáhgo, da'áígee dinohbñ le'gá, lahýú desohkaizhí'. 11 Dahagee nñee daagolíníí doo hádaanohwit'íí dayúgo, nohwiyati' doo yídaayésts'aq dayúgo, áidí' dahdohkáhgo nohwikee baq leezhíí baa daa'haa, áí bee doo hádaanohwit'íí dahíí bígózi doo. Da'aniigo gánohwíldishñii, Bik'ehgo'ihí'nañ nñee yándaago'aahíí bijíí Sódóm hik'e Gomórrah golzeegee daagolíí n'íí biniidaagodilñe'íí bitisgo hagee nohkai n'íígee daagolíníí biniidaagodolñii. 12 Áík'ehgo nakits'adahíí dahdikaigo nñee yich'íí yádaakti', Nohwinchó'íí bits'á'zhi' ádaahñe', daaniigo. 13 Ch'iidn lqágo nñee biyi'dí' hadainiheyood, la'íí daanniihíí lqágo ik'ah yí yedaadilñiihgo nádailzii. 14 Nant'án Hérod holzéhi Jesus ya'ikonzi; (dahot'éhé bizhi' bígoziidgo;) áík'ehgo gáníí, John Baptize ágole' n'íí daztsaqdí' naadiidzaa laq, áí bigha' fgozizgo ánat'íí. 15 Áidá' la'íí, Elías at'íí, daanii. La', Bik'ehgo'ihí'nañ binkááyú na'iziidi at'íí, dagohíí doo ánidá' Bik'ehgo'ihí'nañ binkááyú na'iziidi n'íí ga'at'éhi, daanii. 16 Hérod Jesus ánat'ííhíí ya'ikonziidá' gáníí, John, bitsits'in nadik'ii n'íí at'íí: daztsaqdí' naadiidzaa laq. 17 Dabíntsedá' Hérod oda'is'a'go John daayiltsoodgo ha'ádaayist'e', Heródias holzéhihíí bigha, áñ Hérod yí nñaa lqk'e, bik'isn Philip t'ah yí nanñee ndi. 18 John Hérod gáyilñiid, Nik'isn bi'aa doo biñ na'aashgo ná goz'aq da. 19 Áí bigha Heródias John yik'enniihgo bidizidee hat'íí ndi doo hagot'éégo da lqk'e: 20 Hérod John yidnñs, nñee dábiik'ehyú át'ééhíí, dilzihgo bá habi'delzaahíí nliigo yígólsigo binádéz'íí lqk'e; Hérod yidits'ago yaa biñ gozhóq, biñ nagodinl'tee ndi. 21 Áidá' Heródias bá ilch'íí'golzaa, Hérod biñ ténágodáhgo nnágodzaagee bá da'odaqago nadaant'aahíí, siláada bá nant'án daanliiníí, la'íí Gálilleege nñee itisgo ádaat'eehíí dawa da'iyaa. 22 Heródias bizhaazhé na'ilíhñíí ha'ayaadá' ilzhishgo Hérod la'íí yí da'iyaa'íí yí daagoyilshóq, áík'ehgo Hérod na'ilíhñíí gáyilñii, Dant'éhéta hánt'iiníí shíhónkeed, áík'ehgo naa nshné'. 23 Bit'a dahdidilñiihgo gánáyildi'ñii, Dant'éhéta shíhónkeedíí, dawahá bánansht'aahíí ihñ'go ndi naa densh'aa. 24 Áidí' na'ilíhñíí onádaayú bima gáyilñii, Nt'é bihóshkeed? Áík'ehgo bima gábiñii, John Baptize ágole'íí bitsits'in bihónkeed. 25 Áík'ehgo na'ilíhñíí dagoshch'íí ha'ánádaada' hwéhego Hérod yich'íí nnilwodgo gáníí, John Baptize ágole'íí bitsits'in bena'ikaahíí biká' dahs'aqago dagoshch'íí shaa nkaah. 26 Nant'ánhíí dázhógo doo biñ gozhóq da; áidá' bit'a dahdidilñiih n'íí bigha, la'íí nñee yí da'iyaa'íí bigha doo hagot'éégo, Dah, yíñii da. 27 Áík'ehgo dagoshch'íí nant'ánhíí siláada John bitsits'in náyí'aa'go oyl'a': áík'ehgo ha'ána'ilka' yune' bitsits'in nadain'áqáda', 28 Bena'ikaahíí bee bitsits'ini ha'ádaiskaqago, na'ilíhñíí yaa yinkáq; áidí' na'ilíhñíí bima yaa nainkáq. 29 John bitsilke'yu ya'ikodaanzíidá' bits'íhíí nádainl'tiigo tsébií'í'án yune' odaizti lqk'e. 30 Odais'a' n'íí Jesus yaa nákaigo hago ánádaát'íidíí, la'íí nt'é ilch'íídaagos'aqahíí

dawa baa bił nanádaagosni'. ³¹Áídf' Jesus gádaabiłnii, Noo', danée zhá da'igolíyú ch'a'ohkáh, hanádaahidzoołyú; nnee ląágo baa nihikáhí bigha doo da'iyaa da le'ágot'ee lęk'e. ³²Áík'ehgo doo hadín naghaa dayú dabíi zhá bił oda'iz'eel. ³³Áída' nnee bił oda'iz'eelgo daabiłtsaa lęk'e, áík'ehgo ląágo Jesus yídaagołsijdgo ił'anigo kįh goznildf' dání'go akú dantsé níkfí, áídf' baa nánłsąá. ³⁴Jesus ákú bił nda'iz'eelgo nnee ląágo ıla'adzaahíi yo'įigo yaa daach'oba', dibelįi nanyoodíi da'ádįhgo nakai lehíi k'ehgo ádaat'eehíi bigha; áík'ehgo ląágo yił ch'ídaago'áh nkegonyaa. ³⁵O'i'ąązhi' godeyaayú bitsilke'yu baa hikaigo gádaabiłnii, Kú da'igolíyú doo hadín gólįi da, k'ad o'i'aahzhi' goldoh: ³⁶Nneehíi dahayú gotahyú nádaadn'áá, bán nadaayiłniihyú; bi'idad' da'ádįhíi bigha. ³⁷Áída' Jesus gádaabiłnii, Nohwíigo bá da'dohné'. Bitsilke'yu gánádaabiłdo'niiid, Bán naki gonenadín zhaali, penny holzéhi, dábiik'ehgo nadaahiłniihyú nkáh née, bá da'n'négo? ³⁸Bán dijolé da'kwíi nadaahné'? nni, Jesus, Tíi, akú hadaadeh'įi. Yídaagołsįidá' gádaanii, Ashdla'i laa, lógíi naki biłgo. ³⁹Jesus gádaabiłnii, Nnee dawa ni'yú t'oh dot'izhi biká'yú ił'anigo dinohbił daabiłdohnii. ⁴⁰Áík'ehgo dała'á gonenadįngo la'íi ashdladingo dinezbih. ⁴¹Áídf' Jesus bán ashdla'ihíi lóg nakihíi biłgo náidnné'go hadag déz'įigo ya'ihénzigo oskaądf' ilk'ídaizné'go bitsilke'yu yaa daizné', nnee yitada'įniihgo; la'íi lóg nakihíi nnee dawa yitada'iznii. ⁴²Áígee nnee dawa da'iyaa go náda'isdįid lęk'e. ⁴³Ch'ėkaadíi táts'aa nakits'adah bik'ehgo nádaihezlaa, bán hik'e lóg biłgo. ⁴⁴Nnee ashdladn doo náhóltagyú áhołánishįi bán daiyąá. ⁴⁵Áídf' Jesus bitsilke'yu gádaayiłnii, Tsina'eełi beh hohkáhgo shádįhyú nohwil ido'eeł hanaayú, Bethsáidayú, shíhíi nnee nádohkáh biłdishniiidá'. ⁴⁶Nádohkáh yiłniiidá' dasahndi wá'yú óyáá, okaąhyú. ⁴⁷O'i'ąą ni' tsina'eełi tú iłn'iyú hi'ol, áída' Jesus dasahndi ni'yú naghaa lęk'e. ⁴⁸Bił da'o'olgee bidáhzhį' nyolgo bich'įi nagont'ogo Jesus yiłtsaa; áík'ehgo doo hwahá ha'i'aaah dayú bich'įi higaal, tú yiká' higaalgo; ba'ashhah ch'eghángo. ⁴⁹Nt'ée go tú yiká' higaalgo bitsilke'yu daabiłtsaaąda', ch'iidn at'įi daanzigo nádaadidilghaazh: ⁵⁰Dawa daabiłtsaaągo tsídaadolyiz. Áída' dagoshch'įi' Jesus bich'įi hadziigo, Nohwil daagozhó le': shíi asht'įi; doo nédaaldzid da, daabiłnii lęk'e. ⁵¹Áídf' tsina'eełi itah yiyi' oyáago nyolli isht'idedzaa: ái bigha dážhó bił díyadaagot'eego tsídaadolyiz. ⁵²Bán godiyįhgo ląágo alzaa n'íi doo bił idaagozi da; áída' bijíi nt'iz daasilįi. ⁵³Hanaayú bił nada'dez'eeldá' ni' Gennésaret golzeeyú nda'iz'eelgo tsina'eełi dah daayihizt'óq. ⁵⁴Áígee tsina'eełi biyi'd' hakaidá' dagoshch'įi' nnee Jesus yídaagołsįid. ⁵⁵Áík'ehgo daagotahyú dahot'éhé anákeelgo daannihíi ch'id yiká' nashjeed, hayú Jesus naghaa ch'įniiyú anádaayołtéeh. ⁵⁶Dahayú naghayú kįh nagoshjaayú, la'íi kįh nagoznilyú, la'íi gotahyú, daannihíi intínk'ehyú ndaayihinił, Jesus náyokaąhgo, Ni'íi bidá'yú zhá ndi bedaadenłniih, daabiłniigo: áík'ehgo bedaadesniihíi dawa nádaabiłdilizii.

7 ¹Pharisees daanlíni hik'e begoz'aaníi ye'ik'eda'ılchíhi la' biłgo Jerúsalemdf' hikaihíi Jesus yaa ıla'adzaa. ²Jesus bitsilke'yu la' bigan dáchįzhágo da'iyaaągo daa yiłtsaa, ái dá doo daagodnłsigo táda'digisé

da'iyaaḡo ágolzee; áí daayiltsaaḡá' yída'iltah lèk'e. ³Phárisees hik'e Jews daanlíní dawa daagodnłsigo tánáda'digisyúgo zhá náda'idijih, ilk'idá' nnee yánazijí n'íí yendaago'aahíí k'ehgo. ⁴Na'hiniih nagoz'aaḡí' nnáhikáhgee daagodnłsigo táda'digisigo zhá da'iyaaḡ. İlk'idá' nnee n'íí yedaagos'aaníí łáḡo ałdó' yee ánádaat'ijł, idee, isaa, be'ibízhé bésh litsogi alzaahíí daagodnłsigo tádaasgisigo, biká'idáné ałdó'. ⁵Phárisees hik'e begoz'aaníí ye'ik'eda'ılchihí biłgo Jesus nayídaadiłkidgo, Hant'é bigha nitsilke'yu ilk'idá' nnee yánazijí n'íí yendaagos'aaníí doo yikísk'eh ádaat'ee dago dá doo daagodnłsigo táda'digiségo da'iyaaḡ? daanijí. ⁶Jesus gádaabiłnijí, Nohwíí nnee nzhóní ádaadoł'ini, Esáias da'anijigo dabínsédá' nohwaa nagolnijí lèk'e, díí k'ehgo nohwaa k'eshchijigo, Díí nnee dá yati' zhá bee daashidnłsı, áídá' bijijí bee doo daashidnłsı da. ⁷Da'ılıjizhi' daashokaḡah, nnee yegos'aaníí zhá yee ıch'ídaago'aah. ⁸Bik'ehgo'ihí'nań yengon'áanıí k'ihzhi' ádaasolaadá' ilk'idá' nnee n'íí yendaagos'aaníí zhá bikísk'eh ádaanoht'ee, isaa, ideeta daagodinolsigo tádaahgisigo; łá'íí da'áık'ehgo łáḡyú ánádaaht'ijł. ⁹Áídı' gánádaabiłdı'nijí, İlk'idá' nnee n'íí nohwá yendaagos'aaníí zhá ndzilgo daahonohta'ıhı' bigha Bik'ehgo'ihí'nań yengon'áanıí daazhógo k'ihzhi' ádaanołsı. ¹⁰Moses gánnijid, Nitaa hik'e nimaas dınsı, łá'íí, Hadıń bitaa dagohı' baaḡ yati' yee yokáaııı zideego bá goz'aaḡ. ¹¹Áídá' nohwıhı' gádaadohnijí, Hadıń bitaa dagohı' baaḡ, Nt'éhéta bee nich'oshnijí doleeł n'íí Corban at'éé, yilnijihı, áí golzeego Bik'ehgo'ihí'nań baa nshné' golzeego ágolzee; áık'ehgo án doo zideego bá goz'aaḡ da, daadohnijí. ¹²Ádohnijigo bitaa dagohı' baaḡ doo dayúweh bich'onijí da ndi nzhoo, daadohnijí; ¹³Áık'ehgo ilk'idá' nnee n'íí yendaagos'aaníí nohwıchagháshé bił ch'ídaagonoh'aahı' bikísk'eh ádaanoht'eego Bik'ehgo'ihí'nań biyati'ıı doo nt'égo ádaanołsı da: łá'íí da'áık'ehgo łáḡyú ánádaaht'ijł.

¹⁴Áídı' nnee dawa, Yushdé', daayılñnijı' gádaayılñnijí, Daanohwigha shıdaayełts'aaḡo bıdaagono'aaḡ: ¹⁵Nt'é koká'dı' koyı' yune' be'ogohigháhı' doo nch'ogo kodiłteeh da: áídá' nt'é koyı'dı' behagohigháhı' zhá nch'ogo kodiłteehı at'éé. ¹⁶Hadıń bijeyı' golıńııı íyéstsaḡ le'. ¹⁷Nnee ıłta'at'éé n'íí bits'aaḡ' Jesus kış yune' ha'ayaadá' bitsilke'yu ıch'ıgó'aahgo nagolnijı' n'íí yaa nabıdaadiłkid. ¹⁸Áık'ehgo gádaabiłnijí, Ya' nohwı' ałdó' t'ah doo nohwı' ıdaagozi da née? Nt'éhéta koká'dı' koyı' yune' be'ogohigháhı' doo nch'ogo kodiłteeh dahıı, ya' doo hwahá bıdaagonołsijih da née? ¹⁹Áı kojıı doo biyı' yune' ogohigháh da go'ıı, áídá' kobid yuyaa be'ogohigháh, áídı' nláhyú bech'ıgohigháh; Jesus áńıłhıı bee idán dawa nht'éé, nijı. ²⁰Gánádaabiłdı'nijid, Koyı'dı' behagohigháhı' zhá nch'ogo kodiłteehı at'éé. ²¹Koyı'dı', kojıı biyı'dı' díıńko behagohigháh: nch'ogo natsı'ıkeesıı, nant'ı' na'ıdaahıı, iké' na'ıdaahıı, na'ıltseedıı, ²²Ich'in'ıjıhı, dawahá dayúwehégo ıdáhách'ıt'ııńıı, nch'ogo ách'ıt'ééhıı, nach'ıch'aahıı, nch'ıı doo bich'ı' t'aaḡzhi' ách'ıt'éé dahıı, bıyééhıı hách'ıt'ıjıhıı bigha hach'ıshkeehıı, nch'ogo yách'ıłtı'ıı, ıda'ch'odlııhıı, konı' ádinıı ałdó': ²³Dıı nch'ıı dawa koyı'dı' behagohigháh, áı nch'ogo daakodihııhıı at'éé.

²⁴Áídı' Jesus dahiyaago Tyre hik'e Sidon golzeehıı bınaayú óyáá, áıgee kış yune' ha'ayáá, akú nashaahıı doo hadıń yıgołsijih da, nzıgo: áídá'

doo hagot'éégo nádaabidoł'ihgo da. ²⁵Áídá' isdzán bizhaazhé na'ilíhníí spirit ncho'i biyi' golíni Jesus ya'ikonzi, ák'ehgo baa nyáágo biyahzhi' hayaa adzaa: ²⁶Isdzánhíí Greek k'ehgo yałti'ihí, Syropheniadi' gólíni; án náboqaq̄h, Ch'iidn shizhaazhé biyi' golíni biyi'dí' hanyóód, biłñiigo. ²⁷Jesus gábiłñi, Chagháshé ntsé bá daach'idiné'go nł'ée: bán chagháshé bits'á' nách'idiné'go gósé bich'i' och'iłkaadgo doo bik'eh da. ²⁸Isdzán gánábıłdı'nii, Da'anii, shiNant'a': da'ágát'ée ndi gósé biká'idáné bich'i' nakaihíí bán bizhool chagháshé bits'á' nanihidéhií daayiqaq̄. ²⁹Jesus gábiłñi, Ánniihíí bigha nádúdáh; ch'iidn nizhaazhé biyi'dí' háyáá. ³⁰Isdzánhíí bigowayú nadzaago, ákú bizhaazhé biká'dahstíne yiká' dahstijı laq, ch'iidn da'áđihgo.

³¹Áídı' Jesus dahnadidzaago Tyre hik'e Sidon golzeedı' túsikaanıí Gálilee golzeezhi' nadzáá, Decápolis golzeeyú ch'ínyáágo. ³²Áígee nnee bijeyi' ágodini, doo nł'ée'go yałti'i, Jesus baa bił ch'ikai lék'e; Biká'nłñi, daabiłch'iniigo nádaabich'okaq̄h. ³³Nnee ıła'at'ééhíí bits'á' dasahndi yił o'áázhdá' bijeyi' odolñi, áídı' hadnzhéedgo nneehíí bizaad yedelñi; ³⁴Hadag déz'ijıgo deyoldá, Éphphtha, biłñi, áı, Ch'ínádendláad, golzeego ágolzee. ³⁵Dagoshch'i' bijeyi' ch'ínádendláad, ıł'ıı bizaad n'ıı nł'ée násdıııgo, nł'ée'go yałti'. ³⁶Hadıı bił nadaagołni' hela', biłñi, Jesus: ádaabiłñi ndi da'tiségo yaa nanádaagołni'; ³⁷Dázhó bił díyadaagot'ee lék'e, gádaaniigo, Dawahá dázhó nł'ée'go ıadaile': kojeyi' ágodih n'ıı ich'idits'ago ánáidle', ıł'ıı doo yách'ıłti' da n'ıı ndi yách'ıłti'go ánáidle'.

8 ¹Áı benagowaadá' nnee ıáágo ıła'adzaa, doo nt'é daiyaq̄ dago Jesus bisılke'yu, Yushdé', yiłñniidgo gádaayiłñi, ²Nnee ıła'at'ééhíí baa daach'oshba', dá bił nashkaigo taagiskaq̄, k'adıı doo nt'é daiyaq̄ da. ³Bigowayú dáshıná' onádaasıł'a'yúgo, nákaahyú dánko shıná' yik'ee odaatısh: ıł'ıı nızaadı' neheskaihíí bigha. ⁴Bisılke'yu gádaabiłñi, Da'ıgolııııge hadı' bán nádaach'idiné', díı nnee bá daan'né'go? ⁵Jesus gádaabiłñi, Bán dijólé da'kwıı nadaahné'? Gosts'idi, daanii. ⁶Áígee nneehíí, Ni'yú dinohbił, daayiłñi: áídı' bán gosts'idi náidnné'go ya'ihénzigo oskaq̄dı' ıłk'ıdaizné'go bitsılke'yu yaa daizné', nnee yıtada'iniihgo; ák'ehgo yıtada'izni. ⁷Lóg alts'ıshéhiı da'ayáhago alđó' nadaané': áı ya'ihénzigo oskaq̄dgo, Díı alđó' nnee bitadaahnił, nii, Jesus. ⁸Ák'ehgo da'ıyaq̄go náda'ısdıı: áídı' ch'ékaadıı táts'aa gosts'idi bik'ehgo nádaihiezlaa. ⁹Nnee díıdn doo náhółtagyú áhołánishiı da'ıyaq̄: áídı' onádaihes'a' lék'e.

¹⁰Dagoshch'i' bitsılke'yu biłgo tsina'eelıı beh hikai, áídı' Dalmanútha golzeeyú bił nda'iz'eel. ¹¹Phárisees baa hikaigo yił ıahada'dit'áh nkegonyaa, bıdaantááh daanzigo gádaabiłñi, Yaaká'dı' godiyihgo be'ıgózini nohwił ch'ı'nah áñle'. ¹²Jesus biyi'siziiniı doo bił gozhóq̄ dago gánıı, Nt'é bigha díı daalııolıt'ııııı be'ıgózini yiká daadéz'ıı? Da'anii gádaanohwiłdishiı, be'ıgózini doo bił ch'ı'nah ádaalñehi at'éé da. ¹³Áídı' tsina'eelıı yeh nanadzaago hanaayú yits'á' bił naná'diz'eel.

¹⁴Bisılke'yu bán yınádaasnah ni', dała'á zhá tsina'eelıı biyi' sı'aaq̄ lék'e. ¹⁵Jesus bił ch'ıgó'aahgo gádaabiłñi, Bán benilzoolé Phárisees daanlııi bıyééhıı, ıł'ıı Hérod

aldó' bíyéehíí baa daagonohsaq. ¹⁶Bitsilke'yu ilch'i' yádaalti'go gádaanii, Bán doo daasii'né' dahíí bigha aníí. ¹⁷Jesus ádaaniihíí yígótsigo gábilnii, Hant'é bigha bán doo daasoné' dahi baa ilch'i' yádaalti'? Ya' doo hwahá bídaagono'aah da, doo nohwil' ídaagozi da nee? Ya' nohwijíí t'ah daant'iz? ¹⁸Nohwináá daagolíídá' doo bee daadeh'íí da née? Nohwijeyi' daagolíídá' doo bee ídaayesóts'aa da née? Ya' doo bínádaañiih da née? ¹⁹Bán dijolé ashdla'i ilk'ídaasiiné'go nnee ashdladn doo náhóltago bá da'dená' n'dá, ch'ékaadíí da'kwíí táts'aa bik'ehgo ndaahesolaa lán? Gosts'idi, daanii. ²⁰Bán dijolé gosts'idi ilk'ídaasiiné'go nnee díídn doo náhóltago bá da'dené' n'dá, ch'ékaadíí da'kwíí táts'aa bik'ehgo ndaahesolaa lán? Gosts'idi, daanii. ²¹Áík'ehgo Jesus gánádo'níid, Nt'é bigha doo nohwil' ídaagozi da?

²²Áídíí' Jesus Bethsáidayú n'yáá; áígee nnee bináá ágodini baa bíl ch'íkaigo, Bik'enlníh, daabiñniigo nádaabokaqah. ²³Áík'ehgo nnee bináá ágodinihíí bigan yitsoodgo kíh goznííí bits'á'yú oyilqóz; ákú bináá yik'ídhizheedá' yiká' ndelñiihgo gáyilñii, Nt'éhéta hí'íí née? ²⁴Déz'íígo gáníí, Nnee hikahgo daash'íí ndi t'íis hikahi ga'at'éé. ²⁵Jesus nneehíí bináá yiká'nnadelñiihdá, Díń'íí, bíñnii; ánítta bináá nágosdlíigo nnee dawa nlt'éégo yo'íí lék'e. ²⁶Áídíí' Jesus gowayú onábíí'a' gábilniigo, Kíh goznilyú dáko nádódáh hela', hadín bíl nagolní' hela'.

²⁷Áídíí' Jesus bitsilke'yu bílgo **Caesaréa** Philíppi golzéhi bínaayú kíh nagoznilyú okai: hikaahyú bitsilke'yu nayídaadikidgo gáyilñii, Nnee hadín át'íí daashiñnii? ²⁸Gádaabiñnii, La', John, Baptize ágole' n'íí át'íí, daaniñnii; la'ihíí, **Elías** at'íí, la'ihíí, Bik'ehgo'ihí'nañ binkááyú nada'iziidi n'íí la' at'íí, daaniñnii. ²⁹Jesus gádaabiñnii, Nohwíí nohwich'i'yúgohíí, hadín át'íí daashiñdohñii? Ni **Christ** ant'íí, yilñii, Peter. ³⁰Jesus gádaabiñnii, Hadín shaa bíl nadaagoñi' hela'. ³¹Áídíí' bíl ch'ídaago'aah nkenágodidzaa gáníígo, Shíí, nnee k'ehgo Niyááhíí, doo alch'ídn shiniigodilñéh da, Jews yánazíni, okaqah yebik'ehi itisyú nadaandeehi, la'íí begoz'aaníí ye'ik'eda'ílchíhi doo hádaashit'íí dago shidizideedá' taagi jíí hileehgo naadishdáh. ³²Áí doo nainl'i' dago aníí. Áídá' Peter bich'i' yałti' nkegonyaago, Doo ánnii da, bíñniigo. ³³Áídá' Jesus t'áqzhí' adzaago bitsilke'yu la'ihíí yich'i' déz'ííidgo Peter ndzilgo bich'i' hadziigo, Satan, yúwehyú shiké'zhí' áñne': Bik'ehgo'ihí'nañ binatsekeesí k'ehgo doo natsínkees da laq, nnee binatsekeesí zhá bee natsínkees, bíñnii.

³⁴Áígee nneehíí bitsilke'yu bílgo yiká' ánniidgo gádaayiñnii, Dahadín shiké' dahdigháh hát'ííyúgo, ídaayo'nahdá' bits'i'lna'áhi dahyidotíihgo shiké' dahdowáh. ³⁵Dahadín bí'ihí'na' yaa bíl goyéehíí áí bits'á' da'ilíí hileeh: áídá' dahadín ídaayis'nahgo shíí shigha la'íí yati' baa gozhónihíí bigha bí'ihí'na' da'ilíí silíí'íí, án íhi'naa doo ngonel'aa dahíí yee hínaa doleeł. ³⁶Ni'gosdzán dagoz'aa nt'éégo ch'ist'ííidá', koyi'sizíni da'ilíí silííyúgo, áí hant'é bits'á'dí' ch'it'ííh? ³⁷Dagohíí koyi'sizíni hant'é bidená nch'iné'? ³⁸Díí nch'ogo nant'i' nakaigo daalinolt'ííííí bitahgee dahadín shik'e ídaayándzihíí, la'íí shiyati' yik'e ídaayándzihíí, shíí, nnee k'ehgo Niyááhíí, aldó' án bik'e ídaayánsdzí doo, nánsdháqee, shiTaa bits'á'idindláádíí bee shits'á'idindláádgo, binal'a'a yaaká'yú daagolíníí dílzini bíl nánskháqgo.

9 ¹Jesus gádaabiñii, Da'anii gánohwiłdishñii, kúgee nadaaziiníí la' dá doo da'itsaahíí dailíhé Bik'ehgo'ihí'nañ binawod golíígo nant'aa nkegonyaago daayiłtséh.

²Áídí' gostán iskaagee Peter, James hik'e John, Jesus dasahndi yił okai lék'e, dzil n'ááyú; áígee binadzahgee Jesus lahgo ánołh silji. ³Bidiyágé bik'ina'didlaad silji, zas k'ehgo lıgaigo, nnee ni'gosdzán biká'gee doo hadín ágát'éégo lıgaigo áyóle' at'éé da. ⁴Áígee Moses hik'e Elías bił daanliigo silji: Jesus yił yadaałti'go. ⁵Peter Jesus gáyıñii, NohweBik'ehñ, kú nkaihií nohwá nzhq; t'ohdahskán táago ádaagohiidle'; la' ni ná, la'ihíí Moses bá, la'ihíí Elías bá. ⁶Nt'éshq' dishñii nzi lék'e; ndaaldzidhií bigha. ⁷Áígee yaak'os biká' dahiyaa: nt'éégo yaak'os biyi'dí' yati' daidezts'aq gánıigo, Díńko shiYe' shił nzhóni; hodaayełts'áq. ⁸Dagoshch'i' bitsilke'yu lédaadnhalgo, nnee doo la' dadá' Jesus zhá itah sizıigo daayo'i. ⁹Dzıłd' nkenádikaigo, Jesus gádaabiñii, Daahołtsaq n'ıı hadín bił nadaagoñi' hela', shıı, nnee k'ehgo Niyááhıı, dasıtsaqdı' naadiszaago zhá. ¹⁰Áık'ehgo áńıı n'ıı doo hadín yił nadaagolñi' da lék'e, áıd' gádaaıłdi'ñii, Nt'éshq' áıñii, dasıtsáqdı' naadishdáh, niıhiı?

¹¹Bitsilke'yu nabıdaadıłkidgo gádaabiñii, Hant'é bigha Elías dantsé hıgháh, daanii, begoz'aanıı ye'ık'eda'ılchıhi? ¹²Jesus gádaabiñii, Elías da'anii dantsé hıgháhgo dawahá ılch'i'nádaiłe'; áıd' shıı, nnee k'ehgo Niyááhıı, díı k'ehgo shaa k'e'schchij lék'e, doo alch'ıdn shiniıgodılne' da, la'ıı doo shił da'ch'oltag da doleeł. ¹³Áıd' gánohwiłdishñii, Elías ılk'ıd'á' nyáádá' baa k'e'eshchiinıı k'ehgo nnee dabıı hádaat'ııyú ánadaayol'ıı lék'e. ¹⁴Áıd' bitsilke'yu la'ıhıı yaa nákaıd'á' nnee ląágo bınaayú nadaaziigo begoz'aanıı ye'ık'eda'ılchıhi yił ladaadit'ahgo Jesus yiłtsaq. ¹⁵Nnee dawa Jesus daayiłtsaqo bił díyadaagot'ee, áıd' dagoshch'i' baa bił daagozhógo bich'i' nádnkij. ¹⁶Áígee begoz'aanıı ye'ık'eda'ılchıhi gádaayıñii, Nt'é baa bił ladaadoht'áh lán? ¹⁷Áık'ehgo nnee ıta'at'éehıı la' gánıı, ılch'ıg'ó'aahıı, shiye' naa bił n'ááz, spirit ncho'i biyi' golııgo doo yałti' da. ¹⁸Dahagee nabihıkaagee nádinigis; áıd' bizédı' tánwosh hahıgháh hılee, biwoo'ıı hídıłk'ash, la'ıı doo ndzil da hılee: nıtsilke'yu hadainihıyoodgo nádaahoshkaq: ndi doo hagot'éégo da ni'. ¹⁹Jesus gábiñii, Nohwi'odla' édaadıhgo daalintołt'ıııı, dahosahzhı' nohwıł nahashtaq? Dahosahzhı' laq nohwıdag ánsht'ee? Yushde', niye' shich'i' bił nn'áash. ²⁰Áık'ehgo ishkiinhıı baa bił hikai: nt'éégo spirit ncho'ıhıı Jesus yiłtsaqdá' dagoshch'i' ishkiinhıı nádinigisgo ni'yúnago'; áígee anáyis lék'e, bizédı' tánwosh hahıgháhdá'. ²¹Jesus ishkiin bıtaahıı nayıdıłkid gánııgo, Dadá' át'ıı godeyáhi? Ałs'ı éqéda' át'ıni, nii. ²²Lahgee spirit ncho'ıhııkq biyi' onábıłt'ee, tú áldó' biyi' onábıłt'ee, bizılheego ch'éh ábil'ııgo; bınil'áıyúgo nohwaa ch'onbaahgo nohwıch'onñii. ²³Jesus gábiñii, Ondlaayúgo, dahadıń odlaanıı dawahá bá laalne'hi at'éé. ²⁴Dagoshch'i' ishkiinhıı bıtaa hıchago nádıdıłghaazhgo gánıı, Shıı oshdlaq; doo oshdlaq dagee oshdlaqo áshıńsı. ²⁵Jesus nnee ląágo bich'i' dahikeego yiłtsaqdá' spirit ncho'i ndzilgo yich'i' hadziigo gánıı, Spirit ncho'i nıłni, doo yáñtı'i da, doo idints'agi da, biyi'dí' halyeedá' t'aqzhı' onándáh hela',

nĩdĩshnii. ²⁶Áídí' spirit nchọ'í nádĩdĩlghaazhdá' nádinĩgĩsĩgo ábĩfĩlaago biyí'dí háyáá; áídí' ishkiinhí daztsáni k'a'anolĩh silĩ; áik'ehgo nnee lágó, Daztsaa lã, daanĩ lèk'e. ²⁷Áídá' Jesus ishkiinhí bigan yĩtsoodí' náidnłóozgo hizí'. ²⁸Áídí' Jesus kĩh yunè' ha'ayáádá' bitsĩlke'yu dasahndi nabĩdaadĩkĩdĩgo, Nohwihí nt'è bighã doo hadaandzood da lán? daabĩnii. ²⁹Jesus gádaabĩnii, Spirit nchọ'ĩ ga'at'èhĩhĩ dáshiná' da'ch'okãqãhgo zhã habidĩ'nedzoodhi at'ée.

³⁰Áídí' dahnanáskaidá' Gálĩlee golzeeyú ch'ékai; áídá' Jesus akú naghãa ndi nnee doo lã' bĩgólšĩ hat'ĩĩ da. ³¹Bitsĩlke'yu bĩl ch'ĩdaago'aah gánĩĩgo, Shĩ, nnee k'ehgo Niyááhĩ, nnee bilák'e shi'dolteelgo daashizĩlhee; áídí' taagi jĩ hĩleehego naadishdáh. ³²Hant'è niigo anĩhĩhĩ doo bĩl ĩdaagozĩ da, áídá' nabĩdaadĩkĩdĩzhĩ' nédaaldzid.

³³Jesus Capérnaum golzeeyú nyáá: áĩgee kĩh yunè' ha'ayáádá' bitsĩlke'yu nayĩdaadĩkĩdĩ gánĩĩgo, Hohkaahyú nt'è baa lĩl nadaagoñĩ'? ³⁴Áídá' doo hant'è daanĩ da: Nohwitahyú hadĩn itĩsĩgo at'èhĩ? daahĩdĩ'nii ni', hikaahyú. ³⁵Áĩgee Jesus nezdaago nakĩts'ádahĩ yiká ánnĩidá' gádaayĩnii, Dahadĩn shĩ dantsé le' nziyũgo, án iké'zhĩ' hĩleehe doo, án dawa yá áĩ'ĩ doo. ³⁶Chãgháshé lã' fĩn'ĩgee nyĩnłóq: áídí' dahyĩntĩjĩgo bitsĩlke'yu gádaabĩnii, ³⁷Dahadĩn shizhi'ĩ bĩnkááyú chãgháshé dĩ ga'at'èhĩhĩ náidntĩjĩyũgo, shĩ náshidntĩni at'ée; lã'ĩ dahadĩn náshidntĩni doo shĩ zhã náshidntĩjĩ da ndi shides'a'ĩ alđó' náidntĩni at'ée.

³⁸John gábiñii, ShiNant'a, nnee lã' doo bĩl daandlĩ dahĩ nizhi'ĩ bĩnkááyú nnee biyí'dí' ch'ĩidn hainiyoodgo daahĩt'ĩ; áik'ehgo, Doo ágánt'ĩ da, daabĩn'niid, doo bĩl daandlĩ dahĩ bighã. ³⁹Áídá' Jesus gábiñii, Doo ágádaabĩldohñii da: dahadĩn shizhi'ĩ bĩnkááyú godiyĩhgo áná'ol'ĩlĩ, doo dénchọ'ègo áshĩkdonĩ' at'ée da. ⁴⁰Hadĩn doo nchọ'go nohwich'ĩ' na'iziid dahĩ, án bĩl daagohĩt'ĩ. ⁴¹Hadĩn shizhi'ĩ bighã, Christ bíyée daanołhĩhĩ bighã, idee bee tú nohwá nayiziidĩ, da'aniigo gánohwĩdĩshnii, Bik'ehgo'ihĩ'nañ bich'ĩ' nayihĩnĩlĩ da'aniigo bíyée dolee. ⁴²Dahadĩn dĩ doo ızĩsĩgo ádaat'ee da ndi daashodlaanĩ dałã'á nchọ'go at'ĩĩgo áile'ĩ, án tsée be'ik'áhi nchaahi bik'osyú bidest'łógo túnteel beh hilt'e'go bá nzhọq dolee ni'. ⁴³Nigan nchọ'go ánát'ĩl' ánĩsĩyũgo nadnłgeesh; nigan dałã'á áđĩh ndi dahazhĩ' ihĩ'naahĩ biyĩ' onnãhgo doo hãgo at'ée da, áídá' nigan nakĩgo ch'ĩidn bikọ' diltĩ'i, kọ' dahazhĩ' diltĩ'ĩ biyĩ' yuyaa onnãhyũgo doo ná nzhọq da: ⁴⁴Ákú ch'osh doo nanne' da, lã'ĩ kọ' doo nłtsées da. ⁴⁵Nikee nchọ'go ánát'ĩl' ánĩsĩyũgo nadnłgeesh; nĩkee dałã'á áđĩh ndi dahazhĩ' ihĩ'naahĩ biyĩ' onnãhgo doo hãgo at'ée da, áídá' nĩkee nakĩgo ch'ĩidn bikọ' diltĩ'i, kọ' dahazhĩ' diltĩ'ĩ biyĩ' yuyaa oni'dolt'e'yũgo doo ná nzhọq da: ⁴⁶Ákú ch'osh doo nanne' da, lã'ĩ kọ' doo nłtsées da. ⁴⁷Nĩnãá nchọ'go ánát'ĩl' ánĩsĩyũgo ha'aah; nĩnãá dałã'á áđĩh ndi Bik'ehgo'ihĩ'nañ bilakt'áhgee goz'yã yunè' ha'annãhgo doo hãgo at'ée da, áídá' nĩnãá nakĩgo ch'ĩidn bikọ' dahazhĩ' diltĩ'i biyĩ' yuyaa oni'dilt'e'yũgo doo ná nzhọq da: ⁴⁸Ákú ch'osh doo nanne' da, lã'ĩ kọ' doo nłtsées da. ⁴⁹Daakówa kọ' bee hadaakodĩlne' dolee, ishĩh k'ehgo, be'okãqãhĩ natseedgo Bik'ehgo'ihĩ'nañ baa hĩ'nĩlĩhĩ ishĩh bee daadĩk'qsh

doleet. ⁵⁰Ishijh nlt'ée ndi doo nk'óózh da silijyúgo, nt'é bee nk'óózhgo ánálne? Nohwiyi' ishijh daagolij le', ádí' ích'í' daanohjoo le'.

10 ¹Ádí' Jesus dahnádidaago ni' Judéa golzéhi goz'aayú túnlínií Jórdan holzéhi hanaayú nyáá: ákú nnee baa nanáníásáá; áígee ích'ígó'aah n'íi k'ehgo yich'í' yakti'go nkenágodidzaa.

²Phárisees daanlíni baa hikaigo nabídaantaahgo gádaabiñni, Ya' nnee bi'aa ík'ínát'aashgo goz'aqá née? ³Gábiñni, Moses nt'é nohwiñniigo nohwá ngon'áá lán? ⁴Ádí' gádaani, Naltsoos bee ík'ínch'ít'aashíí łayile'go isdzánhíi yił ík'ínát'aashgo Moses bá ndaagoz'aqá ni'. ⁵Jesus gádaabiñni, Nohwijí daant'izíi bigha díi begoz'aaní Moses bee nohwich'í' k'e'eshchij lék'e. ⁶Dantsé godeyaadá' Bik'ehgo'ihí'nañ nnee áyílaadí' godezt'i'go nnee łá'íi isdzán áyíflaa. ⁷Díi bigha nnee bitaa hik'e báq yits'á'gháhgo bi'aa yił nlij doleet; ⁸Ái naki n'íi dała'á nádodleet; áik'ehgo doo naki dilt'ee dadá' bits'í dała'á silij. ⁹Áik'ehgo dahadín Bik'ehgo'ihí'nañ łayinlááhíi, dahadínfa ík'íyóléh hela'. ¹⁰Ádí' k'ih yune' bitsilke'yu da'ái baa nabínadaadiłkid. ¹¹Jesus gáyilñni, Hadín bi'aa yił ík'ínát'aazhdá' łá'i yił naná'nááyúgo nant'í' nagháhi at'ée. ¹²Dagohíi isdzánhíi bika' yił ík'ínát'aazhdá' łá'i yił naná'nááyúgo, isdzánhíi ch'a'onáá hileeh.

¹³Jesus chagháshé alts'íséhi baa bił nch'íhezkaí lék'e, yiká' ndaadilñnih daabich'o'niigo; ádá' bitsilke'yu, Doo ágadaah't'ij da, daakoñni. ¹⁴Ádá' Jesus daabiłsaago doo bił bik'eh da lék'e, áik'ehgo bitsilke'yu gádaayilñni, Ch'ík'eh chagháshé shich'í' nihikáh le', doo t'aqzhí' daahínóhtq' da; bíi ga'adaat'eehíi Bik'ehgo'ihí'nañ bilałt'áhgee daanlij. ¹⁵Da'aniigo gádaanohwiłdishni, Dahadín chagháshé alts'íséhíi k'ehgo Bik'ehgo'ihí'nañ bilałt'áhgee begoz'aaní nágodn'aayúgo zhá Bik'ehgo'ihí'nañ bilałt'áhgee daanliinií itah hileeh. ¹⁶Áik'ehgo dahnáidíłtéehgo yiká' ndaadelniigo yá da'oskaqad.

¹⁷Ádí' łahyúgo Jesus dahnaszaadá' nnee bich'í' nádilwodgo biyahzhí' hilzhiizhdá' nabídiłkid, Ich'ígó'aahíi nlt'éhi nílnihi, hago łaq áshne'go ihí'naa doo ngonel'aq dahíi bee hinshnaa doleet? niigo. ¹⁸Jesus gábiñni, Nt'é bigha nlt'éhi shiñni? Doo hadín nlt'ée da go'íi, dała'á zhá, Bik'ehgo'ihí'nañ zhá. ¹⁹Bik'ehgo'ihí'nañ ngon'áq lək'ehíi bígonłs' go'íi, Doo nant'í' nach'ighaa da, Doo na'ch'iltsee da, Doo ich'in'ijh da, Doo lé'ch'ılchoo da, Doo nach'ich'aa da, Kotaa hik'e komaa ch'idnłsj. ²⁰Nneehíi gábiñni, Ich'ígó'aahíi, ánists'ísédí' godezt'i'go díi dawa bee ánsht'ee. ²¹Jesus bił nzhooqo bineł'íigo gábiñni, Dała'á zhá doo bee ánt'ée da: ti'i, dawahá n'yééhíi naa nahonijhgo zhaalíhíi tédaat'iyéhíi bita'inił, áik'ehgo yaaká'yú dawahá lán ílíní n'yéé doleet: ádí' yushde' ts'iłna'áhi dahntijłgo shiké' dahsinnáh. ²²Jesus ánídá' nneehíi ádaatsídézkeezgo doo bił gozhóq dago onádzaa; dážhó háłdzilhíi bigha.

²³Ádí' Jesus bitsilke'yu yitah déz'iidá' gádaabiñni, Nnee hádaaldzilíi Bik'ehgo'ihí'nañ bilałt'áhgee daanliinií itah daaleehgo dážhó bá nyee! ²⁴Bitsilke'yu Jesus áníhíi bigha bił díyadaagot'ee lék'e. Ádá' Jesus gánadaabiłdo'niid, Shichagháshé, nnee hádaaldzilíi zhá ya'ohíhíi

Bik'ehgo'ihinaan bilatt'ahgee daanliini itah daaleehgo dazho ba nyee!
 25 Iyi bighan ha'ihii bena'kadé bigha'anyu ch'eghahgo ba nyeeda' nnee
 haldzilii Bik'ehgo'ihinaan bilatt'ahgee daanliini itah hileehgo itisgo ba nyee.
 26 Bitsilke'yu dii daidezts'aada' dazho bi diyadaagodzaago gadaahidi'ni, Aida'
 hadin zha hasdabi'dilteeh? 27 Jesus daabine'iiigo gani, Nneehii ai doo layole'
 at'ee da, Bik'ehgo'ihinaan zha go'ii: Bik'ehgo'ihinaan zha dawa layile'hi at'ee.

28 Peter gabi'ni nkegonyaa, Nohwiyeé dawa bits'a' dahidiikaidá' níké'
 dahsiikai ni. 29 Jesus gadaabi'ni, Da'anii gadaanohwi'dish'ni, dahadin
 bigowa, bik'isyu, bilahkiyu, bitaa, baá, bichagháshé, bi'aa, dagohii bini'
 shii shigha la'ii yati' baa gozhonihii bigha yits'a dahnyaayugo, 30 An dii
 goldohii biyi' gowa, bik'isyu, bilahkiyu, baá, bichagháshé, la'ii bini' da'aa
 gonenadin k'anahotaga, biniigodilnehii bihii'ne'go, baa det'aahi at'ee, la'ii
 lahgo nágodeszaago ihinaa doo ngonel'aa dahii yee hinaa dolee. 31 Aida'
 laago dantsé daanlii n'ii iké'yu dolee; la'ii iké'yu daanlii n'ii dantsé dolee.

32 Aidi' Jesus adih higaalgo Jerúsalemyu wa'yu intink'eh ch'okaah lék'e;
 áígee bi diyadaagot'ee; la'ii biké' hikaahii nédaaldzid lék'e. Nakits'adahii
 k'ihzhi' yi nanaakaigo bich'i' agonehii baa bi nadaagolni'go
 nkenagodidzaa, 33 Ganiigo, Isaa, Jerúsalemyu dekai; áku shii nnee
 k'ehgo Niyáahii, okaah yebik'ehi itisyu nadaandeehi hik'e begoz'aanii
 ye'ik'eda'ich'hi bilgo baa shi'dilteehda' shidizideego sha ngot'aa dolee,
 áidi' doo Jews dannlii dahii yaa daashih'teehgo, 34 Shaa daadloh doo,
 hashida'itsaas doo, shik'idaadihizheeh doo, la'ii daashizih'ee dolee; áidi'
 taagi jii hileehgo naadishda.

35 Aidi' James hik'e John bilgo, Zébedee biye'kehii, Jesus yaa n'áazhgo gayi'ni,
 NohwiNant'a, nt'e nihokee'ii nohwa lanle. 36 Hant'e nohwa ashle' haht'ii ga?
 bi'ni, Jesus. 37 Gadaabi'ni, Iizigo ant'ee sinli'gee la' nigan dihe'nazhinéé dahsdaa
 dolee'go, la'ii ni'eshganzhinéé dahsdaa dolee'go nohwa ngon'aa. 38 Aida' Jesus
 gadaabi'ni Nt'é shihokee'ii doo bigonotsi da laa: idee be'ishdlaahii be'ohdlaago
 binoldzil née? Baptize be'ashi'dilne'ei bee baptize anohwi'dilne'go binoldzil née?
 39 Binldzil, daabi'ni. Jesus ganabikdo'niid, Idee be'ishdlaahii da'anii be'ohdlaa
 dolee, baptize ashidilne'ii da'anii bee baptize anohwi'dilne' dolee, 40 Aida'
 shigan dihe'nazhinéé dagohii shi'eshganzhinéé sodaa dolee'ii, doo shii nohwa
 godesh'aah da; ai dahadin ba ich'i'golzaahii zha baa godet'aahi at'ee. 41 Aik'ehgo
 bitsilke'yu gonenanhi James hik'e John adaan'ihii daidezts'aada' doo bi
 daabik'eh da nkegonyaa lék'e. 42 Jesus bitsilke'yu la'ayilaago gadaayi'ni, Doo
 Jews daanlii dahii banant'an daanliigo han'lii isna adaabi'sigo ba nadaant'aah;
 la'ii bitahyu nnee izigo adaat'eehii da'aniyu adaat'igo adaabi'sigo bidaagonotsi.
 43 Aida' nohwhii nohwitahyu doo agagot'ee da dolee: áida' dahadin nohwitahyu
 izigo ansht'ee le' nzihii, an nohwa aik'ii le': 44 Nohwitahyu dahadin nant'an nshii
 le' nzihii, an nohwa naziid le'. 45 Shii, nnee k'ehgo Niyáahii nshii ndi, doo hadin
 shich'onihii bigha niyaa da, áida' nnee bich'oshnihii bigha niyaa, shi'ihina'ii
 nnee lani ba nahishni'ihii bigha niyaa.

46 Jériko golzeeyú hikai: áidí' Jérikodí' dahiskaigo bitsilke'yu nnee lǎágo biłgo nántsǎágo nnee biṅáá ágodini, Bartiméus holzéhi, Timéus biye'híi, intín bahyú sidaa, ídókeedgo. 47 Jesus, Názarehdí' gólíni, higaalgo nnee biṅáá ágodini ya'ikonziǐdá' nádidilghaazh nkegonyaago gáníi, Jesus, David biYe' rílni, shaa ch'onbáah. 48 Nnee lǎágo, Godnch'áad, daabiṅni: áidá' da'tiségo nanádidilghaazhgo gánádo'niid, David biYe' rílni, shaa ch'onbáah. 49 Jesus ninyáágo gáníi, Yushdé' daabiłdohṅni. Áík'ehgo nnee biṅáá ágodiníi yich'í' ánniidgo gádaabiṅni, Nił gozhóqo nándnáh: yushdé' niṅni. 50 Íicho ídáiditsoozdá' nádihiitahgo Jesus yich'í' nyáá. 51 Jesus gánabiłdo'niid, Nt'é ná áshle' hánt'íi gá? Nnee biṅáá ágodiníi gábiṅni, SheBik'ehń, desh'íigo ánáshidle'. 52 Jesus gábiṅni, T'i, ni'odla'íi nlt'éego ánániidlaa. Áík'ehgo dagoshch'í' biṅáá nágosdliigo biké' dahiyaa.

11 1 Áidí' Jesus bitsilke'yu biłgo Jerúsalem k'ad yaa hikáh, Béthphage lǎ'íi Béthany golzeezhí', dził Olives holzéhi si'áagee, áidí' bitsilke'yu naki oyil'a', 2 Gáyilṅniigo, T'i, nohwáđihyú gotahyú doh'aash: dáha'ah'aashgee túlgayé zhaazhé dahast'qoogo baa noh'aash, doo hwahá hadín yiká' dahndaahi da; ái k'e'oh'adgo kú nánohlqos. 3 Dahadín, Nt'é bighá k'e'oh'ad? nohwiṅniiyúgo, gábiłdohṅni, NohwiNant'a' hát'íigo áhiit'íi; áík'ehgo dagoshch'í' nohwaa gode'aahgo nádohlqos. 4 Áík'ehgo o'áazh, ákú túlgayé zhaazhé kih bitah na'iztínhíi bahyú ch'íná'itfṅhee dahast'qoogo yaa n'áazh, áidí' k'eda'yi'ad. 5 Áígee lǎ' nadaaziiníi gádaabiṅni, Nt'é bighá túlgayé k'e'oh'ad? 6 Jesus áníihíi bee ágádaabiṅni; áík'ehgo onádaist'e'. 7 Áidí' túlgayéhíi Jesus yaa daizlqozgo bidiyágéhíi biká' dahdaiheznildá' Jesus túlgayéhíi yiká' dahnezdaa. 8 Nnee lǎágo bidiyágé intínyú yídaagosteel lək'e; lǎ'ihíi ch'il palm bits'ádaaz'aahíi nadaayihilgeeshgo intínyú yídaagosteel. 9 Nnee báđih náłseełíi lǎ'íi biké'dí' náłseełíi daadilwoshgo gádaanii, Hosánna: NohweBik'ehń bizhi' yee higaalíi ba'ihégosini at'éé: 10 David, bits'á'dí' hadaałinelt'aqahíi, nant'aa n'íi k'ehgo nohweBik'ehń bizhi' bee kú ngowáhíi ba'ihégosi: da'tiséyú goz'aqá'dí', Hosánna. 11 Áidí' Jesus Jerúsalemyú nýáágo da'ch'okaqah goz'aq yuṅe' oyáá: ákú dawahá dainel'íidá iłk'dá', o'í'áágo Béthanyú nakits'adahíi biłgo onákai.

12 Iskaq hik'e Béthanydí' nákaahdá' Jesus shiná' siljí; 13 Dańzaadí' ch'il fig bit'aq golíigo o'áágo yiłtsaago yaa nyáá, nt'éhéta baa dahsné' nolí nzigo: áidá' yaa nyáádá' doo nt'é baa dahsné' da lǎq, bit'aq zhǎ, figs doo hwahá daant'aq dagee goldohíi bighá. 14 Áík'ehgo Jesus gábiṅni, Kodí' godezt'igo doo hadín nits'á'dí' nest'a' náyódáq á't'éé da. Áníihíi bitsilke'yu daidezts'aq.

15 Áidí' Jerúsalemyú hikai: áígee da'ch'okaqah goz'aq yuṅe' Jesus ha'ayáágo, baa nada'inihi lǎ'íi nada'ihnihi ch'inihiyood nkegonyaa, lǎ'íi zhaali yiká' iłkáh ch'ínadainihiíi naz'aaníi nanyihesgo; hawúcho baa nadaahinihiíi biká' dah'sdáhá ałdó' nanyihesgo; 16 Áidí' doo hadín nt'éhéta da'ch'okaqah goz'aaníi ihni'yú ch'ínáyine' dago ngon'áq. 17 Áidí' bił ch'ídaago'aahgo Jesus gádaabiṅni, Ya' díńko doo bek'e'eshchii da

née? Shikíhíí nnee iltah at'éégo hadaazt'i'íí dawa kih biyi' da'ch'okáqahí holzeego hojíí doleeł, áídá' nohwihíí daan'íhíí bigowá ádaagosolaa laq. 18 Begoz'aaníí ye'ik'eda'íłchíhi hik'e okáqah yebik'ehi itisyú nadaandeehi díí ya'ikodaanzíídá' hagot'éégo daabizíłheehíí ch'éh yaa natsídaakees: áídá' bee yił ch'ígó'aahíí nnee dawa bił díyadaagot'eehíí bighá yédaaldzid lék'e. 19 Áídí' o'í'áqáyú kih goznildí' onádzaa.

20 T'ahbiyú ch'il fig o'áhi n'íí naach'okahgo bikeghadí' náhesgágo daayíłtsáq lék'e. 21 Jesus áníí n'íí Peter yénálníihgo gáyíłnii, NohweBik'ehń, isaq, ch'il fig doo nant'áq át'éé da biłnii n'íí náhesgá laq. 22 Jesus gádaabiłnii, Bik'ehgo'ihí'nań baa daahohłíígo daahohdlaq. 23 Da'anii gádaanohwíłdishnii, Dahadíń díí dził bich'í' hadziigo, Yúwehégo dihi'nángo túnteel biyi' oni'dolné, yiłniiyúgo, la'íí bijjí biyi'dí' doo bił nagoki dago, áídá' ánííhíí begolne' yodlaayúgo, da'ánííhíí k'ehgo bá ádolnii. 24 Áí bighá gádaanohwíłdishnii, Dant'éhéta da'ohkáqahgo daahohkeedíí nohwaa do'négo daahohdlaq, áík'ehgo nohwaa hi'né'hi at'éé. 25 La'íí dahayú nasozíigo da'ohkáqahgee dahadíń nohwil dahgoz'áq lék'eyúgo baa nágodenoh'aah; áík'ehgo nohwíTaa yaaká'yú dahsdaahíí doo bik'ehyú ádaanoht'ee dahíí nohwaa nágode'aah ádó. 26 Áídá' doo baa nádaagodeso'áq da lék'eyúgo, nohwíTaa yaaká'yú dahsdaahíí ádó doo bik'ehyú ádaanoht'ee dahíí doo nohwaa nágode'aahi at'éé da.

27 Áídí' Jerúsalemyú naanáka: áígee da'ch'okáqah goz'áq yune' Jesus anádaalgo okáqah yebik'ehi itisyú nadaandeehi, begoz'aaníí ye'ik'eda'íłchíhi la'íí Jews yánazíni baa hikaigo, 28 Gádaabiłnii, Hadíń bik'ehgo ánánt'íł? Hadíń naa godin'áqgo ánt'íłh? 29 Jesus gádaabiłnii, Shíí áłdó' dała'ándi nanohwíłdishkid, shíł nadaagołni'yúgo, shíí áłdó' hadíń bik'ehgo ánásht'íłlíí nohwíł nagoshni' doleeł. 30 Ya' John baptize ádaagole'íí yaaká' dí'go née, dagohíí nnee bits'á'dí'go née? Shíł nadaagołni'. 31 Lił yádaakti'go gádaahíłdii'nii, Yaaká'dí'go daan'niihyúgo, gánohwíłniih, Áídá' nt'é bighá doo daahohdlaq da láń? 32 Áídá', Nnee bits'á'dí'go daan'niihyúgo nnee bédaahildzid, nnee dawa John da'anii Bik'ehgo'ihí'nań binkááyú na'iziidi nlii n'íígo yídaagołshíhí bighá. 33 Áík'ehgo Jesus gádaayiłnii, Néé doo baa nadaagohiłni'da. Jesus gánábiłdo'niid, Shíí áłdó' hadíńbik'ehgo ánásht'íłlíí doo nohwíł nagoshni' da.

12 1 Jesus íłch'ígót'aahgo na'goni'íí bee bich'í' yádaakti' nkegonyaa. La' nnee dahts'aa k'eidnláádá' yinaayú ná'neznil, dahts'aa hahigęęs doleełgee yá ogogéed, bikádí' idést'iiníí ágólaa, la'íí bá yinádaadéz'ini yá ch'ígohet'áqdá' nzaadyú ni' goz'áqáyú óyáá. 2 Da'nest'aagee ngonyáágo bána'iziidi bidahts'aa bá yinádaadéz'ini yich'í' oyił'a, binest'a' la' bá náyínégo. 3 Áídá' bił ndaazdeelgo nyída'eshtłizhdá' dádíłkqohgo onádais'a'. 4 Áídí' bána'iziidíí la'ihí onaayíł'a; án bitsits'in yináda'nesniih, la'íí nch'ogo ánadaabił'íídá' án áłdó' onádais'a'. 5 Áídí' la' onaayíł'a; án daizes-híí; áídí' da'áík'ehgo ląqgo odaihes'a', la' nyída'eshtłizh, la'ihíí nadaistseed. 6 Áídá' dała'á ná'godzii lék'e, biye' bił nzhóni, án da'ik'éyú oyił'a, Shiye' daidnłsj

doleel, niigo. ⁷Ádá' bidahts'aa yinádaadéz'íni gádaaíldi'nii, Díí dahts'aa hentííníí bíyéé doleelí át'ée, yushdé, daazoldee, ák'ehgo bíyéé doleel n'íí daanohwíyéé doleel. ⁸Ák'ehgo yíł ndaazdeelgo daizes-híídá' dahts'aa hentíídí' ch'ídaist'e'. ⁹Ádá' dahts'aa hentííníí bíyééhíí hago ádaabile'shą? Án nádáhgo dahts'aa bá yinádaadéz'íí n'íí naitseedá' dahts'aa hentííníí la'íhi yá ch'ínágohet'aah. ¹⁰Díínko Bik'ehgo'íhi'nań biyati' bek'e' eshchiíníí doo hwahá daahohshiih da née: Tsée kįh ádaagole'íí yó'odaisne'i n'íí, hagon'áagee dantsé si'aaníí silij; ¹¹Díí nohweBik'ehń bik'ehgo ánagot'ííł, áí daanéel'íígo nohwił díyadaagot'ee, niihíí daahohshíí née? ¹²Ádí' Jesus ha'ádaiłt'e' hádaat'íí ndi nnee láni yédaaldzid, ilch'ígót'aahgo na'goni'íí bíí ádaabiłniigo yídaagołsi lęk'ehíí bighą; ák'ehgo bits'ą' okai.

¹³Ádí' la' **Pharisees** daanlíni, la' Hérod yíł daagot'íni bįgo Jesus bich'į' odaach'is'a, yałti'gee daabihiljizh, daabich'o'ńúgo. ¹⁴Áí baa hikaigo gádaabiłnii, ilch'ígó'aahíí, da'anii ánniigo, nnee doo bėnıldzid dago yánłti'go bídaagonłzi; nnee doo la' itisgo sńłłti da, ádá' Bik'ehgo'íhi'nań bich'į'zhinéeego goz'aaníí da'aniiigo baa ilch'ígón'aah. Ya' Caesar bich'į' tax nadaach'iniłgo begoz'ąą née? Née dah née? ¹⁵Bich'į' nadaahii'niil née, née doo bich'į' nadaahii'niil da née? Ádá' daazhógo ádaaniigo Jesus yígółsigo gádaabiłnii, Nt'é bighą yashti'íí bee daashołjizhgo ádaashiłdohni? Zhaali la', penny holzéhi, shaa noh'aahgo nesh'íí. ¹⁶Ák'ehgo la' baa daiz'ąą. Jesus gádaabiłnii, Hadín be'ilzaa, hadín bizhi' biká' dahgoz'ąą? **Caesar** bíyéhi laą, daabiłnii. ¹⁷Ák'ehgo Jesus gádaabiłnii, Caesar bíyééhíí Caesar baa daanohniłł, ádá' Bik'ehgo'íhi'nań bíyééhíí Bik'ehgo'íhi'nań baa daanohniłł. Áígee nneehíí bįł díyadaagot'ee lęk'e.

¹⁸Ádí' la' Sádducees daanlíni, nanezna' n'íí doo naadikáh da daaníhi, Jesus yaa hikaigo nayídaadiłkidgo gádaanii, ¹⁹ilch'ígó'aahíí, Moses gánúgo nohwá k'e'eshchijj lęk'e. La' nnee bik'isn bí'aa yits'ą' daztsąyúgo, bichagháshé doo la' dayúgo, nneehíí bik'isn n'íí bí'aa yíł nnádo'neelgo bik'isn n'íí chagháshé bá ágodolniłł, niigo. ²⁰Łah nnee ilk'isn gosts'idi daanłij lęk'e, áí dantséhíí nnáago bichagháshé doo la' dago daztsą. ²¹Bik'isn nakigeehíí yíł nnaná'náago dananástsąą, bichagháshé doo la' dago; taagigeehíí da'ágánánádzaa. ²²Ik'isyú gosts'idíí dawa nanezna', bichagháshé doo la' dago. Dá'ík'é'yú isdzánhíí áđđ' daztsą. ²³Ák'ehgo nanezna'dí' naach'idikáhgee hadíí bí'aa doleel? Ik'isyú gosts'idilhíí dawa yíł nadaaznaadá. ²⁴Jesus gádaabiłnii, Bik'ehgo'íhi'nań biyati' bek'e'eshchiíníí dagohíí Bik'ehgo'íhi'nań binawodíí doo bídaagonołsi dahíí bighą da'olsih shį ya'? ²⁵Naach'idikáhgee doo nnádaach'łse' da, doo ndaagoch'ihiniłgo nnádaach'łse' da; ádá' Bik'ehgo'íhi'nań binal'a'á yaaká'yú daagolíníí k'ehgo daagoch'íłł. ²⁶Ádá' ya' Moses binaltsoos biyi'dí' ánúhíí k'ehgo nanezna'íí naadikáhíí doo hwahá baa daahohshiih da née? Ch'ıl biyi'dí' Bik'ehgo'íhi'nań Moses gáyilnii, Shíí Abraham yokaąhíí nshłł, Isaac, Jacob áđđ' yokaąhíí nshłł. ²⁷Bik'ehgo'íhi'nań doo nanezna'íí yokaąhnłł da, daahinaahíí zhą: áígee nohwíí dážhđ da'olsih.

²⁸Begoz'aaníí ye'ik'eda'ilch'íhi dał'a' nneehíí Jesus yíł łahadaadit'áhgo yidezts'ąądá' Jesus goyáągo t'ąązhį' yich'į' hadziigo yígółsįđá' nayídiłkid

gáníigo, Bik'ehgo'ihí'nań yegos'aaní hadíi itisgo at'ée? ²⁹Jesus gábilnii, Dantsé begoz'aaní díinko, Israel hat'i'íi daanohlíni, ídaayesółts'aq; Bik'ehgo'ihí'nań nohweBik'ehń Nant'án dała'á nlii; ³⁰Bik'ehgo'ihí'nań neBik'ehń nijíi dawa bee nił nzhqo le', niyi'siziiníi dawa bee, ninatsekeesíi la'íi ninawodíi dawa bee; ái dantségee begoz'aaní át'ée. ³¹Nakigeehíi ágánánát'ée, Nit'ahdí' gólíiníi nił nzhqo le', dání idíł njóqóhíi k'ehgo. Díi begoz'aaníi bitisgo at'éehíi doo la' da. ³²K'e'ılchiihíi gábilnii, Bik'ehgo'ihí'nań dała'á nlii, nniihíi da'anii ánnii, İlch'ígó'aahíi, ba'ashhahíi doo la' da, dabíi zhá: ³³Áń kojíi dawa bee koł nzhqogo, konatsekeesíi dawa bee, koyi'siziiníi la'íi konawodíi dawa bee, la'íi kot'ahdí' gólíiníi koł nzhqogo, dakó idíł ch'ijqóhíi k'ehgo, ái okąqahgo Bik'ehgo'ihí'nań bich'i' nch'ihiniíi dawa dididíi, la'íi natseedíi Bik'ehgo'ihí'nań bich'i' nch'ihiniíi dawa bitisgo at'ée. ³⁴K'e'ılchiihíi góyáqgo hadziigo Jesus yígołsııd'á gábilnii, Bik'ehgo'ihí'nań bilatł'áhgee daanliiníi k'azhá itah nleeh laq. Ái bikédí'go nnee daaste'go doo hadín nabínánłkid da.

³⁵Jesus da'ch'okąqah goz'aq yune' ilch'ígó'aahgo gáníi, Hagot'éeqoshá' begoz'aaníi ye'ik'eda'ılchíihi Christ David biye' nlii, daanii? ³⁶David dabíi Holy Spirit yábiyılti'go gáníi, Bik'ehgo'ihí'nań sheBik'ehń gáyılñniid, Shigan dihe'nazhinéego síndaa, ni'ina' ni'isna' ashle'go nikelł'áahyú niñılzhi'. ³⁷David dabíi sheBik'ehń biłniigo bozhíi; hagot'éeqoshá' biye' nlii áidá'? Áígee nnee łąqgo bił daagozhóqgo daidezts'aq lęk'e.

³⁸Jesus ilch'ígó'aahgee gáníi, Begoz'aaníi ye'ik'eda'ılchíihi baa daagonohsaq, ái bidiyágé daanneezihii daagolııgo nakaigo, la'íi na'hiñiih nadaagoz'aayú bich'i' ádaach'iniigo bił daanzhoq, ³⁹Jews ha'ánáséh nagoznil yune' nnee yánazíni dahnádinbihyú itah dahnánáztaqgo, la'íi da'idaqgee nnee ízigo ádaat'eehíi dahnádinbihyú itah dahnaháztaqgo aldó' bił daanzhoq: ⁴⁰Ái isdzáné itsaa daanlíni bigowá yits'á' nádaagohi'aa, la'íi daazhógo ádaaniigo nzaad gont'i'go da'okąqah: ái itisgo biniigonłt'éeqo bándaaqodot'aał.

⁴¹Jesus zhaali biyi' ohilkaadíi bit'ahgee dahnezdaa, nnee ái biyi' yuyaa bizhaali odaayihılkaadgo yine'ııgo: nnee łąqgo hádaaldzilíi bizhaali doo alch'ídé odaayihılkaad da lęk'e. ⁴²Áidá' isdzán itsaa nłni tét'iyéhi ákú nyáágo zhaali naki doo íłnihi da oyılkaad, ái nakigo zhaalılché'é íłłi. ⁴³Áık'ehgo Jesus bitsılke'yu yiká ánniiidgo gádaayılñii, Da'anii gádaanohwıłdishnii, Ái itsaa tét'iyéhíi nnee dawa zhaali odaiheskaadíi bitisgo zhaali oyılkaad: ⁴⁴Nnee hádaaldzilíi bizhaali dáłahzhı' zhá odaiheskaad, áidá' bíhíi tét'iyé ndi bizhaali da'ái zhá yee golíni n'íi oyılkaad.

13 ¹Áidí' Jesus da'ch'okąqah goz'aqđi' ch'inyáágo, bitsılke'yu dała'á gábilnii, İlch'ígó'aahíi, dín'ıı, tsée ntso laq nłt'ehi, la'íi kiih ntso laq gonłt'ehi goznii! ²Jesus gábilnii, Ya' díi kiih ízigo ádaagoszaahíi hí'ıı née? Díi tsée ilká' dahnagoznii doo la' ilká' dahnast'áq da doleeł, dawa nanehılkaad doleeł. ³Áidí' da'ch'okąqah goz'aaníi hanaayú dził Olives holzéhi biká'yú Jesus dahsdaago, Peter, James, John hik'e Andrew biłgo zhá nabídaadiłkid, gádaaniigo, ⁴Nohwıl nagolní',

da'os'ah ágonéhi? Dawa be'ágone'go hant'é bee bigózi dolee? ⁵Jesus gádaabiñii godeyaa, Ídaa daagonohdzaq, nnee la' ch'a'onoholt'e' hela'. ⁶Nnee ląągo shizhi' yee daahikáh dolee!, Shíi Christ nshłi, daaniigo; aí nnee ląągo ch'a'odaayiikaad dolee. ⁷Nagonkaadíi ba'ikodaanohsi, la'íi nagonkaadíi baa ch'niigo daadohts'agdá, doo nohwíi natsídaahiltq' da le'; aí dawa begolne'hi at'éé ndihí t'ah doo hwahá nnágodáh da. ⁸Nnee iltah at'éégo hadaazt'i'íi ilch'i' nanágonkaad dolee!, la'íi nnee dala'á binant'a' daagolínihíi addó' ilch'i' nanágonkaad dolee!: da'adzaayú ni' nagohi'naa dolee!; shiná' góyééhíi benagowaa doo, la'íi nyé'i daats'idits'ag dolee!: aí koniidaagont'ééhíi begodigháh dolee!.

⁹Áidá' idaa daagonohdzaq: yánádaaltihíi yaa nádaanohwide'aa dolee!; Jews ha'análséh nagozníl yune'hanohwínáda'ítsas dolee!; la'íi nant'ánchañ hik'e ízigo nant'án daanliiníi daabináa' shaa yádaakti'go biyahzhi' nadaasozii doo. ¹⁰Yati' baa gozhóni nnee iltah at'éégo hadaazt'i'íi dawa ntsé bił na'goni' ndi at'éé. ¹¹Nohwaa yá'iti'yú bił desohkaigo yánádaaltihíi yaa daanohwidez'ąayúgo, doo hwahá hadaahdziih dadá' nt'éshq' dishniih doo daanohsi da, la'íi doo nohwiini' ląq' da le': áidá' daazhógo nohwaa hi'né'íi baa hadaahdziih, da'ái bik'ehenkéézgee: doo dánohwíi yádaakti' da, Holy Spirit nohwiláhyú yałti' dolee!. ¹²Nnee la' bik'isn zideeyú nyiiktéeh dolee!, la'íi nnee la' biye' ágáyidolii; chagháshé bitaa, bąq' biłgo yich'i' nanáda'idziidgo, ádaaniigo nabi'ditseed dolee!. ¹³Shizhi' bee daanohwich'ozhíhíi bighq' nnee dawa bił daanohchq' dolee!; áidá' dahadín dąngont'i'zhi' dahildqhi' hasdábí'dolteel.

¹⁴Álk'ehgo gołchqohgo o'ni'ihíi, Bik'ehgo'ihí'nañ binkááyú na'iziidi Daniel holzéhi yaa yałti' n'íi, doo bágoz'ąq dagee siziiigo daah'iidá', (dahadín aí yózhíhíi bił igózi le'.) hadíi Judéa golzeeyú daagolíníi dził naz'aani' yich'i' okeeh doo. ¹⁵Dahadín bikih biká'yú dahsdaahíi gódah ch'ínádángo bikih yune' ha'awáh hela', nt'éhéta náidiin'égo. ¹⁶La'íi dahadín k'edolzaahíi yi'yi' na'iziidíi t'ąazhi' bidiyagé yaa nánódáh hela'. ¹⁷Áígee goldohíi daaltsaaníi la'íi isdzané mé' daabiłbe'íi bá góyéé dolee! ¹⁸Haihíi biyi' ágónéh hela', daadohniigo da'ohkąq. ¹⁹Áígee goldohíi Bik'ehgo'ihí'nañ dawahá áyílaad' godezt'i'go díi jizhi' goyéégo nagowaahíi aí ga'at'éhi doo hwahá be'ágone' da, aí doo be'ágánágo'néh át'éé da. ²⁰Áígee goldohíi nohweBik'eh' doo dé'igodégo áyílaa dayúgo, nnee doo la' hasdáváh át'éé da: áidá' nnee bitahasdlaahíi, dabíi yitahezlaahíi bighq' áígee goldohíi dé'igodégo áyílaa. ²¹Áígee nnee la', Daadeh'íi, Christ kú naghaa; dagohíi, Daadeh'íi, nlahyú naghaa, nohwiłniiyúgo, doo daahohdłq' da: ²²Christ ádaadil'iiníi la'íi Bik'ehgo'ihí'nañ binkááyú nada'iziidi ádaadil'iiníi hahikáh dolee!, aí godiyihgo be'igoziníi ch'i'nah ádaile', la'íi ízigo ánda'ol'iih dolee!, yidaanel'ąayúgo aí bee nnee bitahasdlaahíi ndi ch'a'odaiikaad dolee!. ²³Álk'ehgo ídaa daagonohdzaq: ídaayesólts'ąq, ilk'idá' dabíntsé dawa baa nohwił nagosisni'.

²⁴Ái benagowaadá', goyéégo nagoyaahíi bikédí'go ya'ái diłhił dolee!, t'égoná'áhihí doo bee got'ii da dolee!, ²⁵Ts'ılsoqsé yáadí' nanihidéh dolee!,

la'íí yáázhi'go inawodíí nagohi'naa doleeł. ²⁶Áígee shíí, nnee k'ehgo Niyááhíí, shinawodíí bee, la'íí dázho shits'á'idindláadgo yaak'os biyi'dí' náshdaal'go daashidottseeł. ²⁷Áídá' shinadaal'a'a yaak'ádí' ohish'aa doleeł, bitahelááhíí díí'dí', ni'gosdzán nel'aqdí' yáa nel'aqzhi' íł íla'adaile'. ²⁸Ch'il fig holzéhi bits'á'dí' nohwil' ch'igót'aah; bits'adaaz'aahíí dit'ódé daaleehdí' bit'aq daagoleehyúgo k'ad shíí nágodleehgo bídaagonołsı: ²⁹Da'áfk'ehgo áí be'adaagone'íí goldohgo daah'íídá', k'ad náshdaalzhi' alhánégo godziihgo bídaagonołsı: ³⁰Da'anii gánohwidishnii, díí daalinolt'ííłí doo nohwee ch'igonáh da, díí ádaanohwidéniidíí dawa begolzaago zhá. ³¹Yáa hik'e ni'gosdzán bílgo bech'ígonáh doleeł; áídá' shiyatí'íí doo bech'ígowáh da doleeł.

³²Hadíí bijíí shíhíí dagohíí da'kwíí bik'ehenkéézo shíhíí ágone'íí nnee doo la' yígółsı da, Bik'ehgo'ihí'nań binal'a'a yaak'áyú daagolíníí la'íí biYe' ndi doo yídaagolı da, shiTaa zhá yígółsı. ³³Da'os'ah begonáh shíhíí doo bídaagonołsı dahíí bighá ídaa daagonohdzaq, biká nádaadeht'ííh, la'íí da'ohkaqah. ³⁴Shíí, nnee k'ehgo Niyááhíí, nnee la' bigowa yits'á dahiyaago lahyú óyááhíí k'ehgo ánsht'ee; áń bánada'iziidíí bíyéé gólíníí yebik'ehgo áyíflaa, dała'a daantíígee binasdziid golíígo; la'íí dáádítíh yaasidaahíí nádét'ííhgo yánton' áq. ³⁵Áik'ehgo nádaadeht'ííh: bikíh golíníí da'os'ah nadáh doleełíí doo bídaagonołsı da, o'í'áqgo shı, t'é'ís ahgo, tazhik'áne ádaaniigo, dagohíí t'ahbí shı nadáh doleeł. ³⁶Doo nádaadeht'ííh dayúgo dahıko nádaal'go da'olhoshgo nohwiká niigháh. ³⁷Ádaanohwidishniihíí da'ái nnee dawa ádaabiłdishnii, Nádaadeht'ííh.

14 ¹**Bitis-hagowáh** n'íí bee bíná'goniihgo da'idaqzhi', la'íí bán benilzoołé da'ádíhgo bán alzaahi daadaqzhi' naki yılkaah godziih: okaqah yebik'ehi itisyú nadaandeehi, begoz'aaníí ye'ik'eda'ılchíhi bílgo hagot'éégo dánant'í'eego Jesus daayiltsoodgo daayizilheego yee ndaagoshchii lék'e. ²Áídá', Doo da'idaqahíí bijíí daahiiltsood da, nnee dánko bádaagochiihgo godnch'aad doleełhi at'ééhíí bighá, daanii.

³Béthanyú Simon, kóod doo ínádih dahi leprosy holzéhi yaa naghaa n'íí, bigowa yune' Jesus iyáago sidaadá', isdzán la', ch'il bik'ah spikenard holzéhi lán ílíni, tús alabáster bee alzaahi besi'áni ha'áyí'áqgo baa nyáá; áídí' tús bidá'gee yists'ılgo ik'ahíí Jesus bitsits'in yiká' yaa yiziid lék'e. ⁴Áígee la' doo bíł dábik'eh dago gádaałídi'nii, Nt'é bighá ik'ahíí da'ílíí yishchii? ⁵Ik'ahíí taadn gonenadín zhaali, **penny** holzéhi, bitisyú izliigo nahaznii lánshı n'íí zhaalihíí tédaat'iyéhíí bitahi'niih le'at'éhi, daanii. Áík'ehgo isdzánhíí yída'ıltaah lék'e. ⁶Áídá' Jesus gáníí, Doo nt'é daabiłdohnii da; hant'é bighá nadaanołt'og? Nt'éégo áshíflaa. ⁷Tédaat'iyéhíí dabik'ehn nohwitahyú nadaakai, áí hádaaht'íígee nt'éégo ádaał'íí doleeł: áídá' shihíí doo dahazhi' nohwitahyú nashaa da doleeł. ⁸Yínel'aqahíí aqł łayiilaa: doo hwahá łeeh shi'dilteeh dadá' ik'ahíí shits'ı yiká' yaa yiziid. ⁹Da'anii gádaanohwidishnii, Ni'gosdzán dágoz'aq nt'éégo dahayú yati' baa gozhóni bee na'goni'gee, díí isdzán adzaahíí baa na'goni' doleeł, bee bíná'godiníhgo.

¹⁰Áídí' Judas Iscáriot, nakits'adahíí itah nlíni, okaḡah yebik'ehi itisyú nadaandeehi yaa nyáá, Jesus ch'íyí'aah doleeḡo. ¹¹Áí daidezts'aḡdá' bił daagozhóḡ lèk'e, álk'ehgo Judas zhaali yaa daayiné'go yándaagoz'aḡ. Áídí' hagot'éégo Jesus ch'íyí'aahíí yiká déz'íi.

¹²Bán benilzoolé da'ad̄ihgo bán alzaahi daadaaníí, Bitis-hagowáh n'íí bee bíná'gon̄iihgee dibel̄íí zhaazhé zesd̄íídá', bitsiłke'yu Jesus gádaayil̄nii, Bitis-hagowáh n'íí bee bíná'godin̄ihgo da'idaaníí hayú ná ilch'í'daagohiidle'? ¹³Áídí' bitsiłke'yu naki oyil̄'a, gáyil̄niigo, Ti'i, k̄ih goznilyú doh'aash, áígee n̄nee la' tús tú beyo'áhi nohwaa hináh doleeł: án biké'doh'aash. ¹⁴Dahayú ha'ayááyú, n̄nee bigowa golííníí gábil̄doh̄niih, ilch'ígó'aahíí gánil̄nii, Gosta' nakaahíí hayú bágoz'aḡ, ákóné' bitis-hagowáh n'íí bee bíná'godin̄ihgo shitsiłke'yu bił da'ishḡaḡ doleeł? ¹⁵Áík'ehgo ik'ehyú dahnágost'aḡ yuné', ilk'idá' dawa sin̄ili, nohwiba' goz'aḡayú bił nkáh doleeł: ákóné' nohwá ilch'í'gohle'. ¹⁶Áídí' bitsiłke'yu dahizh'aazhgo k̄ih goznilyú ó'áázh, ákú Jesus da'adaabiłnii n'íí k'ehgo yaa n'áázh: áígee bitis hagowáh n'íí bee bíná'godin̄ihgo da'idaaníí ilch'í'daizlaa. ¹⁷Áídí' o'í'ááyú Jesus nakits'adahíí yił hikai. ¹⁸Áígee da'iyaaḡo naháztaḡdá' Jesus gáníí, Da'anii gánohwiłdishnii, Nohwíí la' ch'fshinoh'aah doleeł, hadín bił dała' ishaaníí. ¹⁹Áík'ehgo doo bił daagozhóḡ dago dała'á daantíígo, Ya' shíí n̄ee? daabiłnii nkegonyaa. ²⁰Jesus gádaabiłnii, Nakits'adah daanoh̄iiníí dała'á, hadíí its'aa biyi'zhí' dała' bił éédisht'áhi. ²¹Shíí, n̄nee k'ehgo Niyááhíí, dá shaa k'e'eshchiiníí shee godol̄niil: áídá' n̄nee ch'ishí'aahíí bá góyéé doleeł! Áí n̄neehíí doo bi'deshch̄ii dayúgo bá n̄t'éé doleeł ni'.

²²Da'iyaaḡo Jesus bán náidn'aḡo ya'ihénzigo oskaḡdá' ilk'ídaizné'go bitsiłke'yu yitain̄niih, Nkóh, daohsaḡ: díí shits'í át'éé, niigo. ²³Áídí' idee beda'iskaaníí náidnkaḡ, áí ya'ihénzigo oskaḡdá' il̄tah daizkaḡo dawa daayodlaḡ. ²⁴Jesus gádaabiłnii, Díínko shidił n̄nee l̄áḡo bá idijookíí bee áníídégo Bik'ehgo'ihí'nañ hik'e n̄nee biłgo l̄angont'aahi at'éé. ²⁵Da'aniiigo gádaanohwiłdishnii, Kodí' godezt'i'go dahts'aa bitoohíí doo naanáshdláḡ da, dahadíí bij̄ii Bik'ehgo'ihí'nañ bilakt'áhgee goz'aḡayú áníídéhi naadishdláḡo zhá.

²⁶Áídí' s̄i la' hadaidez'aḡdá', dził Olives holzéhi si'aayú okai. ²⁷Áígee Jesus gádaabiłnii, Tl'égo áshí'dilne'híí bigha daanohwigha t'aazhi' ádaahne': díí baa k'e'eshchiiníí k'ehgo, Dibel̄íí Nanyoodíí bin̄í'dishn̄ih, álk'ehgo dibel̄ííhíí da'adzaayú nkenelt'ee doleeł. ²⁸Áídá' dasiitsáḡdí' naadisdzaago Gálileeyú nohwádh̄ disháh doleeł. ²⁹Peter gábil̄nii, N̄nee dawa nits'á' t'aazhi' ánadaasdzaa ndi, shíí doo ágáoshne' at'éé da. ³⁰Jesus gánábil̄do'niid, Da'aniiigo gánid̄ishnii, Tl'égo tazhik'áné doo hwahá nakidn ániih dadá' taadn, Án doo bígonsj da, shiłdinníí. ³¹Áídá' Peter nawode gábil̄nii, Dała' nił dastsaa ndi, Án doo bígonsj da, doo niłdosh̄niih at'éé da. La'ihíí bitsiłke'yu dawa da'áik'ehgo ádaannii. ³²Áídí' Gethsémane golzéhi goz'aḡayú hikaidá' Jesus bitsiłke'yu gádaayil̄nii, Dádzḡaḡ nahísóotḡaḡ, oshkaḡayú déyáádá'. ³³Áídí'

Peter, James, la'íi John yił okai, áígee Jesus dázhó doo bił gozhóq dago bijíi nñiih nkegonyaa lèk'e. ³⁴Áík'ehgo gádaabiñii, Shiyi'siziinií dázhó doo bił gozhóq da, dák'azhá dastaahíi ga'at'éé; dádzaa nahísóotąągo daadeh'íi. ³⁵Áídí' da'anahyú óyááyú ni'zhí' adzaadá' okąąh, gáníigo, Bígonedzaayúgo, díi shich'í' begodigháhíi shits'ą'zhí' begodogaal. ³⁶Gánádi'nii, Ábba, shiTaa, doo nt'é ná nyee da; díi hishdlaą doleełíi shits'ą'zhí' ánle': áídá' shíi doo beshik'eh da, ni zhá benik'eh. ³⁷Áídí' bitsilke'yu dá'ihshoşgo yaa nadzaa, áík'ehgo Peter gáyilñii, Simon, ilhosh née? Dała'á łedihikeezzhí' ndisha' doo díni'íi le'ągot'ee da née? ³⁸Daadeh'íigo da'ohkąąh, nanohwída'dintaah bídaanołdzil doleełíi bigha. Nohwiyi'siziinií da'anii hat'íi ndi nohwits'íhíi doo nłdzil da. ³⁹Áídí' onaanádaayú da'ágánádi'niiigo naa'okąąh. ⁴⁰Áídí' bitsilke'yu da'ihshoşgo yaa nánádzáá, (dázhó bił daanzigo,) áígee hant'é daaniih shíhíi doo yidaagołsi da lèk'e. ⁴¹Taadngee baa naanádzáągo gádaabiñii, Akú da'ohshoşgo hanádaahsoł gádnii: shí k'adí, shíi, nnee k'ehgo Niyááhíi, nnee doo bik'ehyú ádaat'ee dahíi bilák'e shí'dilteehgo ch'íshí'det'ąąhíi ilk'idá' biká' ngonyáá. ⁴²Nádohkáh, hiikaah le: ch'íshí'aahíi kodí' higaał.

⁴³Dagoshch'í' Jesus t'ah yałti'dá, Judas, nakits'ádahíi bił itah nłni, nnee ląągo bésh be'idiltłishé la'íi tsi be'idiltłishé dahdaayiníłgo okąąh yebik'ehi itisyú nadaandeehi, begoz'aaníi ye'ik'eda'ilchíhi, la'íi Jews yánazíni daabides'a'íi yił náłsąą. ⁴⁴Ch'íbi'aah doleełíi ilk'idá' bebígózi doleełíi yengon'ąą lèk'e, gáníigo, Hadín hist'sqsíi án doleeł; daahołtsoodgo binádaadeh'íigo bił dohkáh. ⁴⁵Áík'ehgo Judas ákú nyáągo dagoshch'í' Jesus yich'í' daheswodgo, Iłh'ígó'aahíi, Iłh'ígó'aahíi, yiłniigo yizts'qs.

⁴⁶Áídí' Jesus yił ndaazdeelgo daayiltsood. ⁴⁷Áídá' bit'ahgee naziinií dała'á bíbéshbe'idiltłishé hayidziłzgo okąąh yebik'ehi da'tiséyú sitíni binal'a'áhi yontłızhgo bijaa naidnłgizh lèk'e. ⁴⁸Áídí' Jesus nnee baa nánłsąąhíi gádaayiñii, Ya' bésh be'idiltłishé la'íi tsi be'idiltłishé dahdaanołniłgo daashołtsoodgo nánołsąą née, in'íihíi daach'iltsoodhíi k'ehgo? ⁴⁹Dawa jii la' da'ch'okąąh goz'ąą yune' nohwil ch'ídaagonsh'aahgo nohwitah nashaa ni' ndi doo hak'i daashołtsood da ni: áídá' Bik'ehgo'ihí'nań biyati' bek'e'eshchiinií begolne' doleełíi bigha ánągot'íi. ⁵⁰Áígee bitsilke'yu dawa bits'ą'zhí' ádaasdzaago bits'ą' ihhadeskai. ⁵¹Nnee ániid nagháhíhi nak'ą'łigaihi zhá binasti'go Jesus yiké' itah higaał lèk'e; án nnee ániid nakaiyéhi bił ndaazdeel: ⁵²Áídá' nak'ą' binasti' n'íi yiyi' halwodgo dáłichiigo ch'a'olwod.

⁵³Nnee Jesus daabiłtsoodíi okąąh yebik'ehi da'tiséyú sitíni yaa yił hikai: áígee okąąh yebik'ehi itisyú nadaandeehi, Jews yánazíni, hik'e begoz'aaníi ye'ik'eda'ilchíhi biłgo íła'adzaa lèk'e. ⁵⁴Peter da'anahgo biké'dí' higaał, áídí' okąąh yebik'ehi da'tiséyú sitíni bikłh binaa łé'dit'íi yune' ha'yáá: áígee kọ' dilłh'zhí' aasinilíi yił naháztąą, nániłdziilgo. ⁵⁵Okąąh yebik'ehi itisyú nadaandeehi la'íi yánádaaltihi dawa Jesus zidee hádaat'íigo, yaa dahgosi'aahíi yiká daadéz'íi ndi doo la' da lèk'e. ⁵⁶Lááni daazhógo ádaaniigo

baa dahgo'aahgo baa yádaahti' ndi doo la' lelt'ee da. ⁵⁷Áígee nnee la' daahizi'go léda'ılchoogo baa yádaahti', gádaaniiigo, ⁵⁸Án gáníigo daadihiits'ag ni', Díí k̄ih biyi' da'ch'okaq̄ahi nnee áyílaahíí taanágoashn̄il, áídí' taagi j̄i hileehgo la'ihíí nnee doo áyílaa dahíí ánágoashdle', n̄iigo. ⁵⁹Gádaanii ndi doo lelt'eego ádaanii da. ⁶⁰Áídí' okaq̄ah yebik'ehi da'tiséyú sitíni da'ılñí'gee hizí'go Jesus nayídílkidgo gáníí, Ya' nihíí doo nt'é n̄niihgo hadziih da née? Díí naa dahgo'aahgo naa yádaahti'íi hago'at'ée? ⁶¹Áídá' Jesus doo nt'é nii dago doo t'ąq̄zhí' hanádzii da. Okaq̄ah yebik'ehi da'tiséyú sitíni nabínadílkidgo, Ya' ni Christ, Bik'ehgo'ihí'nañ Dilzini biYe' ńl̄íí née? biñ̄ii. ⁶²Jesus, Ha'oh, án nsh̄íi, n̄ii: shíí nnee k'ehgo Niyááhíí, Bik'ehgo'ihí'nañ da'tiséyú binawod golíni bigan dihe'nazhinéego dahsídáágo yaaká'dí' yaak'os shíł honahgo daashidołtséel. ⁶³Áík'ehgo okaq̄ah yebik'ehi da'tiséyú sitíni bidiyágé ídánayihesdzíízdá' gáníí, Nt'é bigh̄a nnee la'í baa nanaagol̄ni' dolee? ⁶⁴Bik'ehgo'ihí'nañ nch̄o'go yaa yałti'íi daadisots'ąq: hagog'éeego baa natsídaahkees? Dawa gádaanii, Zideego bángonot'aah. ⁶⁵Áídí' la' bik'ídaadihizheeh nkegonyaa, la'íí binii yináda'isti'dá' nádainłts'í, Bik'ehgo'ihí'nañ binkááyú yánłti'yúgo, hadín náninłts'í sh̄ihíí nohwił nagol̄ni', daabiñ̄niigo; la'íí aasinłl̄ił bitł'adaayika' l̄ék'e.

⁶⁶Peter yúyahyú k̄ih b̄inaa ledn'aahíí biyi' yuñe' sidaadá' isdzán, okaq̄ah yebik'ehi da'tiséyú sitíni yána'iziidi, baa nyáá: ⁶⁷Án Peter k̄o'zhí' náníłdziilgo yo'íidá', Ni la' ałdó' Jesus, Nazaréne nłni, bił na'aash ni', biñ̄ii. ⁶⁸Áídá', Dah, hant'é n̄niigo ánn̄ihíí doo bígons̄i da, n̄ii. Áídí' k̄ih bahgee ch'ínágoohen'ąáyú ch'ínyáá; áígee tazhik'áné ánn̄iid l̄ék'e. ⁶⁹Áígee isdzán na'iziidi naabiłts'ąq, áík'ehgo áígee naziiníí gáyıñ̄ii, Díí n̄neehíí áí itah n̄lii. ⁷⁰Áídá', Dah, naado'niid. Dét'ıhék'e áígee naziiníí Peter gánaadaayıldo'niid, Da'an̄ii ni áí itah n̄l̄íí: Gálileedí' gonl̄íí, áí yádaahti'híí k'ehgo yánłti'. ⁷¹Áídá' Peter bitł'a dahdidilñ̄iihgo hashkeego nch̄o'go yałti' nkegonyaa gáníigo, Nnee baa yádaahti'íi doo bígons̄i da. ⁷²Nt'éego tazhik'áné ánádo'niid nakidngee. Peter Jesus gábiñ̄niid n'íí yénáln̄iih, Tazhik'áné doo hwahá nakidn áñiil dadá' taadngee, Án doo bígons̄i da, sh̄ıdinn̄iil. Áí yaa natsekeesgo hichag l̄ék'e.

15 ¹Hayılkááyú okaq̄ah yebik'ehi itisyú nadaandeehi, Jews yánazını, begoz'aan̄ii ye'ik'eda'ılchíhi, la'íí yánadaaltihi dawa biłgo ıta'adzaago Jesus yaa ndaagoshch̄ii, áídí' hıdaist'ıq̄odá' dahdainłq̄ozgo Pılate yaa daidez'ąq. ²Áígee Pılate Jesus nayídílkid, Ya' ni Jews ızisgo biNant'a'ı ńl̄íí née? Da'áígee ánn̄ii, biñ̄ii, Jesus. ³Okaq̄ah yebik'ehi itisyú nadaandeehíí doo ałch'ıdáyú baa dahgoz'ąq da; ndi doo nt'é nii da l̄ék'e. ⁴⁻⁵Áík'ehgo Pılate nabínadílkid, Nihíí doo nt'é sh̄ıln̄ii da née? Doo ałch'ıdáyú naa dahgost'ąq da laq̄ akoh. ⁶Bitis hagowáh n'íí bee bíná'godin̄ihgo da'ıdągee ha'áshjeedíí dała'a, hadíí nnee hádaat'ıiníí, Pılate bá ch'ınáyılteeh l̄ék'e. ⁷Áígee nnee, Barábbas holzéhi, ha'ásit̄ii l̄ék'e; án nnee nant'an agohet'aa nkegonyaago nada'ıltseedihi yił ha'áshjeed. ⁸Áík'ehgo nnee Pılate yaa nánłts'ąq̄o daadilwoshgo gádaayıñ̄ii, Da'ánál'ıihíí k'ehgo nohwá ánléh. ⁹Ya' Jews ızisgo biNant'a' nohwá ch'ınánshteehgo hádaaht'ıi née? biñ̄ii, Pılate. ¹⁰Pılate yígols̄i, nnee dawa Jesus bił daanzhoq̄híí bigh̄a okaq̄ah

yebik'ehi itisyú nadaandeehíí Jesus yik'edaanniihgo baa daabidez'aa. ¹¹Áídá' okaaqah yebik'ehi itisyú nadaandeehi nnee lą́ągo ı́la'adzaahı́ı biini' yá ádaagozlaa, gádaayılñiigo, Barábbas nohwá ch'ınánłteeh, daadohñii. ¹²Áık'ehgo Pılate gánádaabılđo'niid, Jews ızisgo biNant'a, daadohñiigo daahohshı́hıshıq' hago lą́ą nohwá áshłéh áídá'? ¹³Áídá' nnádaadılghaazhgo, Tsı'ılna'áhi bıhołkałgo zodéé, daanii. ¹⁴Nt'é bighą, hant'é bee nch'ogo adzaago? nii, Pılate. Áídá' da'tiségo nanádaadılghaazhgo, Tsı'ılna'áhi bıhołkałgo zodéé, daanii.

¹⁵Áık'ehgo Pılate nneehı́ı yıl daagoyılshóq' hát'ııgo Barábbas bich'ı' ch'ınánłtıı, áídá' Jesus habı'oltsaazdá' tsı'ılna'áhi bıhołkałgo zideego nneehı́ı yaa daidez'aa. ¹⁶Áídı' silááda yáná'tıth goz'aa yune', Pretórium holzéhi, Jesus odaizt'e'; áıgee silááda dawa baa ı́la'ádaizlaa. ¹⁷Áídı' diyágé lichı́ıgo dot'ızhı Jesus yá ádaagozlaadá' hosh diwozhi náníhezwodgo nant'án bich'ah k'ehgo alzaahi bik'e daidez'aa. ¹⁸Áídı' daidñsigo ádaadıl'ııgo, Gozhóq, Jews ızisgo biNant'a' nłni, daabiñiigo yaa daadılwosh nkegonyaa lék'e. ¹⁹Áídı' tsı'ı bee bitsits'inyú nádainłtish, áídı' bik'ıdaadihızheeh, áídı' biyahzhı' nádaahılzhıshgo daayokaaqah nádaadı'nıihé lék'e. ²⁰Aął baa daadlohdá' diyágé lichııgo dot'ızh n'ıı yaa daidñtsoozdá' dabı'ı bidiyágé yá ánádaagosdlaa, áídı' tsı'ılna'áhi yıká' daizılheeyú bıł nádezaą. ²¹Nnee ıa', Simon holzéhi, Alexánder hik'e Rúfus bitaahi, **Cyréne** golzeedı' gólını, k'edolzaadı' nádaałgo, silááda tsı'ılna'áhi yogheelgo ádaabizlaa. ²²Áık'ehgo Gólgotha golzeeyú bıł nánząq; áı golzeego itsı'sın sı'áni golzeego ágolzee. ²³Áıgee wine, jeeh nch'ı'ı, myrrh holzéhi, bıł nadesdziidgo Jesus yaa daizkąq; áídá' doo yodłą da. ²⁴Áıgee tsı'ılna'áhi yıdaabıskałdá' bidiyágé ılta'ısñiigo yighą da'dıljoł lék'e, hadı'ı gonesnaahı́ı bıyéé hıleehego. ²⁵Ngost'ái bik'ehenkéézge tsı'ılna'áhi yıdaabıskał lék'e. ²⁶Nt'é baa dahgost'aanı' ádaagozlaago díńko bik'ehgee dahgoz'aa, **JEWS ızisgo BINANT'A' Nłni**, golzeego k'e'eshchıı. ²⁷Áıgee nnee da'in'ııhıı naki aldó' Jesus ba'ashhahdı' tsı'ılna'áhi bıdaahaskał, ıa' dihe'nazhınéégo, ıa'ıı be'eshganzhınéégo. ²⁸Áık'ehgo Bik'ehgo'ıhi'nánı bıyati' bek'e' eshchiınıı, Begoz'aanı' doo yıkısk'eh ádaat'ee dahı'ı bıł da'ch'oltag lék'e, nii n'ıı begolzaa. ²⁹Bahyú ch'ıhık'ahı́ı bitsits'in daidıltago yati' yee daabokáałgo gádaanii, Háhái', bıyi' da'ch'okaaqahı'ı taagoshñılgo taagi jıı hıleehego ánágoshdle', nñii ni', ³⁰Haląą, dáni hasdá'ıdnłteehgo tsı'ılna'áhi bıká'dı' gódah ch'ınnáh. ³¹Okaaqah yebik'ehi itisyú nadaandeehi, begoz'aanı' ye'ık'eda'ılchı'ı bıłgo Jesus yaa daadloh, gádaahı'dı'niigo, Nnee ıa'ıı hasdáyhıhıniı; áídá' bıhıı doo hasdá'ıdilteeh da. ³²Christ, Israel hat'ıı ızisgo biNant'a' nlıniı, haląą tsı'ılna'áhi yıká'dı' naadowáh, áık'ehgo daahıhııltsąago zhą daahohııdłąqah. Áıdı' bı't'ahyú tsı'ılna'áhi bıł bıdaach'ıskałıı yati' yee daabokáał lék'e. ³³Isk'áhnıyáadı' taagi nehenkéézzhı' ni' bıká' dahot'éhé godılñıl gozlıı lék'e. ³⁴Taagi nehenkéézgo Jesus nádıdılghaazhgo gánıı, Éloi, Éloi, láma sabákthani? áı, Bik'ehgohınshnaahı́ı, Bik'ehgohınshnaahı́ı, nt'é ląą bighą shıts'ą'zhı' ándzaa? golzeego ágolzee. ³⁵ıa' áıgee nadaaziınıı daabıdıt'sago, Isąą, **Elías** yich'ı' anıı, daanii. ³⁶ıa' nádılwodgo tú daabıt'sııı vinegar yiyı' naiz'aa, áıdı' tsı'ı yaa dahyız'ąago Jesus bızé'zhı' dahyıda'nłtsıih, gánııgo, Ntsént'ah; bıdaagonolzııh,

Eliás baa higháhgo nanábidilteeh shí. ³⁷Áídí' Jesus nádidilghaazhgo oyol. ³⁸Áígee kih biyi' da'ch'okaqahíí biyi' yuné' daadintsoozíí bighá'dí' hayaago itch'idláád lèk'e.

³⁹Silááda da'á'á gonenadín binant'a'íí Jesus bich'i'go siziiníí Jesus nádidilghaazhdá' oyolgo yígo'sjídá' gáníí, Díí nneehíí da'aníí Bik'ehgo'ihí'nań biYe' n'líni laq. ⁴⁰Isdzáné anahdí' nazjii daabine'íí'go, Mary Mágdalene, Mary, James iké'yú nagháhi hik'e Joses baqahíí, la'íí Salóme bílgo, itah nazjii lèk'e. ⁴¹Áí Jesus Gálileeyú nagháadá' biké' anákah lèk'e, bich'odaaniigo; la'íí isdzáné Jerúsalemyú bíl hikahíí a'ldó' l'áqgo itah nadaazjii.

⁴²K'ad o'i'aahyú itch'i'golne'íí bijjii, áí iskaq hik'e Jews daagodn'siníí bijjii dolee'íí bigha. ⁴³Nnee Joseph holzéhi, Arimathéa golzeeyú gólíni, doo biini' háh dago Pílate yich'i' oyáá, Jesus bits'fhíí yíyókeedgo; án nnee godn'síni, yánadaaltihíí itah n'líni, Bik'ehgo'ihí'nań nant'aa dolee'íí yibad sidáhi. ⁴⁴Pílate, Jesus daztsaq shí dasha'at'éé nzigo, silááda binant'a' yiká ánniidgo nayíí'lkid, Ik'idá' daztsaq néé? yit'niigo. ⁴⁵Áík'ehgo silááda binant'a', Ha'oh, daztsaq, bíl'nniidá' Pílate Jesus bits'fhíí Joseph yaa yiden'áq. ⁴⁶Áík'ehgo Joseph nak'a'igaihi nt'éhi nayihes'ni, áídí' Jesus bits'fhíí ts'i'ina'áhi yiká'dí' nanáidn'tjigo nak'a'igaihi yik'íyidesdiz, áídí' tsébi'i'ángo ágolzaa yuné' nyint'íí'dá' tséé yidaiden'hiz lèk'e. ⁴⁷Mary Mágdalene hik'e Joses baq bílgo hayú nniltiiníí daayo'íí ni'.

16 ¹Jews daagodn'siníí bijjii a'á'dá' Mary Mágdalene, Mary, James baqahíí, Salóme bílgo, ik'ah hikagolchihiníí nadaahes'ni ni', Jesus bits'í yee yídizhish dolee'go. ²Áík'ehgo dázhó t'ahbí godilziníí bijjii ya'ái hagaaldá' tsébi'i'ányú hikai. ³Áígee, Hadínshá' tséé daadin'áqahíí nohwá yó'idothis' daahí'di'ni. ⁴Áídí' hadag daadéz'jigo tséé n'íí yó'olyizgo daayiltsaq; tséé dázhó nchaago. ⁵Tsébi'i'án yuné' ha'ákaidá' nnee ánú nagháhihi, bí'íí nneezi ligaihi dihe'nazhin'éego sidaago daayiltsaq; áík'ehgo tsídaadolyiz lèk'e. ⁶Áídá' nneehíí gádaabi'ni, Tsídaadotheez hela': Jesus, Náza'rehdí' gólíni, ts'i'ina'áhi bíheska' n'íí biká hadaanohtaago bígonsi: án naadiidzaa ni'; doo hak'i da: nnilt'íí n'íígee daadeh'íí. ⁷Ti'í dohkáh, bitsilke'yu, Peter bílgo, Jesus Gálileeyú nohwá'dih deyaa, bíldoh'ni: ákú daabido'tséé, da'ánohwi'ni'íí k'ehgo. ⁸Áídí' tsébi'i'ándí' dahale ch'ínákaidá' nádnkij; daidit'id la'íí bíl díyadaagot'ee daasilij: nédaildzidgo doo hadín nt'é daayil'ni da lèk'e.

⁹Godilziníí bijjii t'ahbí Jesus daztsaq'adí' naadiidzaadá' Mary Mágdalene dantsé yich'i' hit'jigo ádelzaa, áí isdzánhíí biyi'dí' ch'i'idn gots'idi hanyóod n'íí. ¹⁰Án nnee Jesus yil nakai n'íí doo bíl daagozhóq dago chaal naháztaqayú yaa nyáágo yil nagosni'. ¹¹Áídá' Jesus náhi'na'go isdzán bo'jigo ya'ikodaanzjii ndi doo daayodlaq da lèk'e.

¹²Áí bikédí'go Jesus yil nakai n'íí naki itínk'ehyú hi'aashgo bich'i' íahgo hit'jigo ádelzaa. ¹³Áídí' onát'aazhgo la'ihíí yil nadaagosni' ndi doo daabodlaq da lèk'e.

¹⁴Áí bikédí'go bitsilke'yu íats'adahíí da'iyáago naháztaqgo Jesus bich'i' hit'jigo ádelzaa, áígee doo da'odlaq dago bijjii daant'izíí bigha bich'i' yádaakti',

daztsaądı' naadiidzaahíí bikédí'go ła' daabo'íihíí doo daayodlaą dahíí bigha. ¹⁵Áídí' gábilñii, Ni'gosdzán dágoz'ąą nt'éégo yati' baa gozhóni nnee dawa baa bił nadaagolñi' le'. ¹⁶Dahadín odląadı' baptize ábi'delzaahíí hasdádolteel; áídá' dahadín doo odląą dahíí dahazhí' biniigont'éégo bá ngodot'aał. ¹⁷Áídí' díńko godiyihgo ánágot'íihíí da'odlaaní ádaadoliil; shizhi' bee ch'iidn hadaanyood doleel; ła'íí yati' ła'ngo at'éégo yee yádaakti' doleel; ¹⁸Ch'osh bik'asda' golíni nádaihñiił doleel; dant'éhéta kozilheehíí daidląą ndi doo hago ádaabile' da doleel; ła'íí daanníihíí yiká' ndaadilñiigo nádaadziih doleel.

¹⁹Áík'ehgo Jesus aął bich'í' yádaakti'dá' yaaká'yú onábi'doltíí, áígee Bik'ehgo'ihí'nań bigan dihe'nazhineégo dahnezdaa. ²⁰Áídí' dahiskaigo dahot'éhé yati' baa gozhóni yaa nadaagolñi' lək'e, beBik'ehń yil nliigo nada'iziidgo, godiyihgo ánágot'íihíí bee biyati' da'anii at'éhi ch'í'nah áile'go. Doleelgo at'éé.

THE GOSPEL ACCORDING TO LUKE

1 ¹Nnee lą́ągo nohwitahyú hago ánágot'ííhíí dałiké'go yek'eda'ishchjigo, ²Nnee da'itłse godezt'i'gé' bińáál' ánágot'ííhíí, Jesus biyati' yaa nadaagoln'íí nohwıl nadaagosn'ííhí k'ehgo yek'eda'ishchjii; ³Áík'ehgo Theóphilus, ízigo ánt'éhi, shíí átdó' da'itłse godezt'i'gé' hago ánágot'ííhíí bígosıłsııdgo dałiké' ánágot'ííhíí bee nich'ı' k'e'eshchjii hasht'ıı, ⁴Hago ánágot'ííhíí nił na'gosnı' n'ıı da'aniigo bígonłsııhıı bighą nich'ı' bek'e'eshchii.

⁵Hérod Judéa yánant'aaná' nnee, Zakarías holzéhi, okaqah yedaabik'ehi Abía hat'ıı itah nlii lé'e: án bi'aad, Elisabéth holzéhi, Aaron hat'ıı nlii. ⁶Zakarías la'ıı bi'aad biłgo Bik'ehgo'ihı'nań binadzahgee dánłt'éégo ádaat'ee, Bik'ehgo'ihı'nań ngon'áanıı la'ıı biyati'ıı nzhoggo yikısk'eh hı'ash lé'e. ⁷Bichagháshé doo hwaa da, Elisabéth doo iłchiih dahıı bighą; sáan la'ıı hastiin daasilıı. ⁸Bik'ehgo'ihı'nań binadzahgee Zakarías okaqah yebik'ehgo baa gonyáána', ⁹Nnee okaqah yedaabik'ehi dahgos'aanıı k'ehgo Bik'ehgo'ihı'nań daach'okaqah goz'ąa yune' dilidgo hikągolchinihıı yidiłłti'go habı'doltıı lé'e. ¹⁰Lıkągolchinihıı diltł'go biká' ngonyaaná' nnee lą́ągo dadáńyú dała'adzaago da'okaqah lé'e. ¹¹Ákóne' hikągolchinihıı biká' dahsi'ąago yidiłłti'ıı dihe'nazhin'éégo Bik'ehgo'ihı'nań binal'a'a yaaká'gé'hi bił ch'ı'nah adzaa. ¹²Zakarías yiłtsąago yik'e tsıdolyizgo biłgoyé'go gozłjii. ¹³Áına' Bik'ehgo'ihı'nań binal'a'a gáyıłnıı, Doo nénldzid da, Zakarías: Bik'ehgo'ihı'nań ni'okaqahıı yidezts'ąa; ni'aad Elisabéth bizhaazhé ishkiini ná yiłchii, áı mé'ihıı bizhi' John bá áńle'. ¹⁴Baa nił gozhóq doleeł, dázhó nił gozhóq doleeł; nnee lą́ągo mé' goleełıı yaa bił daagozhóq doleeł. ¹⁵Bik'ehgo'ihı'nań binadzahgee ízigo at'éé doleeł, wine dagohıı iłnágodiłłhisıı doo yidłąa da doleeł; t'ah bimaa bibishch'id yiı' sitııgé' godezt'ıgo Holy Spirit bee baa godet'ąa doleeł. ¹⁶Dıı mé' goleełıı nnee Israel hat'ıı lą́ągo beBik'ehń, Bik'ehgo'ihı'nań daayokaqahń, yich'ı' nnáhiikáhgo áidoliıł. ¹⁷Elías biı'siziınıı la'ıı binawodıı k'ehgo beBik'ehń yádn dahdidogaal doleeł, nnee bichagháshé nt'éégo yaa tsınádaadikeesgo áidoliıł, la'ıı hayıı doo ídaayésts'ąa dahıı nnee nt'éégo ádaat'eehıı bigoyą' yıdaayésts'ąago áidoliıł; beBik'ehń yaa higháhıı

nnee bijíi yune' bá ilch'i'gole'go áidoliil. ¹⁸Zakarías Bik'ehgo'ihina' binal'a'a gáyilnii, Hago at'éego shiye' goleehíi bígonsi doleeł, shíi hastiin siljina' shi'aadn áldó' sá siljii? ¹⁹Bik'ehgo'ihina' binal'a'a bich'i' hananádzii, gáníigo, Shíi Gábríel honszee, Bik'ehgo'ihina' binadzahgee sizíi; shíi nich'i' hasdziihgo díi nlt'éego ágone'íi baa nił nagoshni'go shi'dol'aad. ²⁰Doo yánłti' da neeh, díi ágone' dishniihíi begolzaahíi bijii zhá hanánzdiih, doo shondlaą dahíi bigha, ágone' dishniihíi da'anii begolne'hi at'éé. ²¹Nnee dała'at'éé n'íi Zakarías ch'éh yiba' naháztąa, hat'íi bigha doo hwaa ch'ínádáh da daanzigo. ²²Ch'ínádaana' doo hago'at'éego nnee yich'i' hadzii da: áik'ehgo hat'íhíta bich'i' ch'i'nah adzaa shi daanzii; t'ah doo yalti' dago daazhógo na'ígizh l'é'e. ²³Áígee binasdziidíi ąął áyílaana' bigowayú onázzaa. ²⁴Ái bikédé'go bi'aad Elísabeth hiltsąa siljina' yaa ch'anant'igo ashdla'i dahitąa, gáníigo, ²⁵Nnee bich'i' siste' n'íi shich'á'zh'i'go shá áile'híi bigha sheBik'ehni' shaa ch'ozbaago díi k'ehgo shá ágólaa. ²⁶Isdzán holtsaaníi gostán behitąago Bik'ehgo'ihina' binal'a'a, Gábríel holzéhi, yaaká'gé' křh goznil Názareth golzeezh'i' ył'aad, ái křh goznilíi Gálíleehíi biyi', ²⁷Áígee it'eedn k'ad nnee, Joseph holzéhi, baa hiłłtini yich'i' oyáá l'é'e, ái nneehni David hat'íi niłjii; it'eedn Mary holzee. ²⁸Bik'ehgo'ihina' binal'a'a yaaká'gé'hi Mary yaa nyáágo gáyilnii, Nił gozhó' le', Bik'ehgo'ihina' dážhó' naa ch'oba'go nohweBik'ehni nił niłjii: dážhó' niyaa gozhó' doleełgo isdzáné' bitahgé' hanıłłł. ²⁹Án yo'ııgo ábiłniihíi bigha tsídolyiz, yaa tsídiskeezgo hat'ıısha' niigo anıı nzi l'é'e. ³⁰Bik'ehgo'ihina' binal'a'a gábiłnii, Doo néndzid da, Mary: Bik'ehgo'ihina' naa ch'oba'go hanıłłł. ³¹Isąa, hinłtsąá nleehgo ishkiiníi hinłchii, án Jesus golzeezo ánłłł. ³²İzigo at'éé doleeł, Da'tiséyú At'éhi biYe' holzee doo; án David yá niłłjigo godoleeł, Bik'ehgo'ihina' nohweBik'ehni David yánant'aa l'é'e n'íi yánant'aago ábile': ³³Jacob hat'ıı daanliiníi dahazh'i' yánant'aa doleeł; nant'aago doo bee nnágódáh da. ³⁴Mary Bik'ehgo'ihina' binal'a'a gáyilnii, Hago'at'éégo díi, shika' doo hwaa daná'? ³⁵Bik'ehgo'ihina' binal'a'a gábiłnii, Holy Spirit niká'zh'i' at'éé doleeł, Da'tiséyú At'éhi binawodíi niká'zh'i' áiléh: áik'ehgo ni'imé' goleehíi dážhó' dilzini doleeł, Bik'ehgo'ihina' biYe' holzee doo. ³⁶Elísabeth, nik'ıı, doo ilch'ıı da daalch'ııni n'ıı, sá siljii ndi áldó' hiltsąa, gostán bedahitąa, bi'imé' ishkiin doleeł. ³⁷Bik'ehgo'ihina' doo hat'ıı ch'éh áil'ıı da. ³⁸Mary gáníi, Shíi Bik'ehgo'ihina' bíyéé nshłłjii; ha'aa dishnii, da'anniihíi bikisk'ehyú áshidolıłł. Áíge' Bik'ehgo'ihina' binal'a'a bich'á' onázzaa. ³⁹Áíge' Mary dahaleego anahyú beezh'i'yú křh goznilyú Judahíi biyi' oyáá l'é'e; ⁴⁰Ákú Zakarías bigoway yune' ha'ayáágo Elísabeth yich'i' hadzii. ⁴¹Elísabeth Mary biyati' yidezts'ąago biyi' mé' dehes'naa l'é'e; łá'ıı Elísabeth Holy Spirit bee baa godet'ąa l'é'e: ⁴²Án nawode hadzii łąa gáníigo, Isdzáné' bitahgé' niyaa gozhó' doleeł, mé' nibishch'id biyi' sitiiníi áldó' biyaa gozhó' doleeł. ⁴³Hago'at'éégo łáhi sheBik'ehni bimaa shaa ch'oba'go shaa nyáá? ⁴⁴Niyati'ıı disets'ąana' mé' bił gozhó'go shiyi' dehes'naa łąa. ⁴⁵Isdzán osdłąadıi biyaa gozhó': Bik'ehgo'ihina' binal'a'a yaaká'gé'híi binkááyú ábiłniihíi da'anii begolne'híi bigha. ⁴⁶Mary gáníi, Shijii dawa bee sheBik'ehni İzigo at'ééhíi baa

nagoshni', 47Shiyi'siziinií Bik'ehgo'ihí'nań Hasdášhíltíinií yaa bił gozhóq. 48Shíí binal'a'á nshłini doo hat'íi be'ansht'ee da ndi nlt'éégo shaa tsínádeskeez: kogé' godezt'igo nnee daalinolt'ijłí dawa, isdzán biyaa gozhóni daashiłnii doleeł. 49Dázhq k'a't'éhi dázhq nlt'ééhií áshíflaa; án bizhi'íi dilzih. 50Iké' nanot'ijłí dahadń Bik'ehgo'ihí'nań bił diyinihií baa ch'oba' doleeł. 51Binawod ch'í'nah áyíflaa: bijíi yune' dázhq ádaadilkahíi ył nadaagodesgeed, 52Nnee hayíi ízisgo ádaat'ee n'íi hayaa ánáyiidlaaná' doo ízisgo ádaat'ee da n'íi hadag ánáyiidlaa. 53Hayíi dáshiná' nakai n'íi dawahá nlt'ééhií yá ná'nné' ni'; áiná' ízis da'it'iinihií dádiłkoqgo onáyis'a' l'é'e. 54Bána'iziidií, Israel holzéhi, bich'ozni', biłgoch'oba'íi yee yénalıniigo; 55Dahazh'í Abraham la'íi bich'á'gé' hadaalinolchihiłbił goch'oba', daanohwitaa n'íi ágáyıłnii n'íi k'ehgo, nii, Mary. 56Mary Elísabeth yil sikeego taagi dahitaq l'é'e, áige' bigowayú onádzaa. 57Elísabeth ichiigeegonyyaa l'é'e; áigeeg ishkiin yizhchii. 58Hago'at'éégo Elísabeth Bik'ehgo'ihí'nań baa ch'ozbaadíi, ba'ashhahgé' daagolınií la'íi daabik'ıłhií yaa t'ıdaanzigo bił daagozhóq l'é'e. 59Mé' tsebií beyiskąago **circumcise** alnéhgo baa ch'ikai; Zakarías holzee doleeł, bitaa bizhi'hıi k'ehgo, daach'ini. 60Áiná' mé' bimaahıi, Dah; John bizhi' hileeh, nii. 61Nik'ıi doo la' ágágołzee da, daabiłch'ini. 62Áık'ehgo mé'ıi bitaahıi bich'ı' na'ıda'ch'igizhgo, Díi mé'ıi hat'ıi holzee doo? daabiłch'ini. 63Áık'ehgo Zakarías biká' k'e'elchiihií hat'ııgo na'ıgizh, áige', Díi mé'ıi John holzee doo, niigo biká' k'e'eshchii. Áı bighą nneehıi bił diyadaagot'ee l'é'e. 64Áige' dahıko Zakarías hanádziigo, Bik'ehgo'ihí'nań ya'ahénzi l'é'e. 65Áige' ba'ashhahgé' daagolınií tsıdaadesyız: díi ágodzaahıi ni' Judéa biyi' dahyisk'ıdyú daagoch'ılınií dawa bitahyú didesdlaad. 66Hayıi áı ch'ini daidezts'aanıi bijıi yuyaa nazné'go, Díi mé'ıi hagosha' at'éé hileehi! daanii. Áige' Bik'ehgo'ihí'nań yil nlii l'é'e. 67Zakarías, mé' bitaahıi, Holy Spirit yábiyilti'go Bik'ehgo'ihí'nań binkááyú yałti', gánıigo, 68Bik'ehgo'ihí'nań Israel hat'ıi beBik'ehń ba'ahégo; nnee biyéehıi yaa nyáágo hanáyıniłhií bighą, 69Bána'iziidií, David holzéhi, bich'á'gé' hadaalinolchihií bitahgé' dázhq nalwodi hasdánohwińiı doleełi nohwá hayıłtıi; 70Ni'gosdzán alzaagé' yúshdé' godezt'igo Bik'ehgo'ihí'nań binkááyú nada'iziidi daadilzini yinkááyú nohwich'ı' hadziigo gánohwiłniiid: 71Nohwik'edaanniihií la'ıi hayıi bił daanlcho'ıi dawa nohwıdás sizıi doleeł; 72Daanohwitaa n'ıi áyılzii n'ıi k'ehgo nohwaa daach'oba', la'ıi áı biłgo godiyihgo lángot'aq n'ıi yénalıniih, 73Bik'ehgo'ihí'nań bit'a dahdidilniigo díi k'ehgo nohwá ngon'aq, 74Nohwıi hayıi nohwik'edaanniihií nohwıdás sizıigo, doo nídaahiildzidgo da Bik'ehgo'ihí'nań bá nada'iidziid doo, 75Dáhandaaħınna'zhı' daagodinlzigo la'ıi nlt'éégo binadzahgee ádaant'eego. 76Ni, mé'ıi, Da'tiséyú At'éhi binkááyú na'iziidií honlzee doo: ni nohweBik'ehń bádnyú ilch'ı'goléhgo dahnnáh; 77Nnee Bik'ehgo'ihí'nań biyéehıi hago'at'éégo bincho'ıi bá da'ızlıi ánánlne'go hasdaakáh doleełgo yıdaagolsıihgo ánle', 78Bik'ehgo'ihí'nań daahohiikaqahn nohwaa ch'oba'ıi binkááyú; da'án bik'ehgo yaaká'gé' idindláadıi nohwaa nyáá, 79Hayıi chagołheelyú naháztaanıi da'itsaah yédaaldzidií bá idindláádgo ágołe', la'ıi ilch'ı'gont'éégo yikisk'eh hiikaahgo áile', nii l'é'e,

Zakarías. ⁸⁰Mé' nchaa silijigo biyi'siziinií dázhó nalwod silij, Israel hat'i'i bich'i' ch'i'nah ádilne'íi bijijizhi' da'izliiyú naghaa lé'e.

2 ¹Áiná' nant'án Caesar Augústus holzéhi nnee dawa daantíígee tax nahi'niil doleelgo bizhi' ádaagole'go yángon'aa lé'e. ²(Cyrénius, Síriayú nant'án nliiná, díí nach'íhi'niil doleelgo kozhi' ádaagoch'ile'íi da'íltse álzaa lé'e.) ³Nnee dawa bizhi' ádaagole'yú onádaaskai lé'e, hayú kih goznilgé' daagolíiyú. ⁴Joseph addó' itah onádzaa, Gálilee bigodzogíi biyi' Názareth golzeegé' Bétlehem golzeezhi', Judéahíi biyi'gee, David gollí n'íiyú, (Joseph David yil hat'i'i lé'ehíi bigha,) ⁵Mary dak'adégo íchiihi, Joseph baa hiitini yil hi'ash lé'e, bizhi' ádaagole'yú. ⁶Áígee sikeená' íchiihíi biká' ngonyaa lé'e. ⁷Da'íltse íchíhi ishkiin yishchij, mé'ihíi nadik'a' bik'ídisdizgo magashi yiyi' náda'idíihíi yiyi' nyintíí; na'ch'injahíi doo la' hayú bá goz'aa dahíi bigha. ⁸Mé' sitiiníi da'anahyú nnee nada'nyoodíi bidibeli' yináadaadéz'íi lé'e, thé'yú. ⁹Áígé' Bik'ehgo'íhi'nañ binal'a'a yaaká'gé'hi bich'i' ch'i'nah adzaago Bik'ehgo'íhi'nañ bich'á'idindláadíi bee ike'dendláad; áik'ehgo nnee nada'nyoodíi tsídaadesyiz. ¹⁰Bik'ehgo'íhi'nañ binal'a'a gábilnii, Doo nédaakdzid da: íyint's'aa sáá, yati' dázhó nlt'éhi nnee dawa bee bil daagoyilshóq' doleelíi baa nohwil nagoshni'. ¹¹Díi jii David gollí n'íiyú nnee hasdáyihiñíi nohwá gozlij, Christ nohweBik'ehh. ¹²Díi bee bidaagonosj doleel, mé'ihíi nadik'a' bik'ídisdizgo magashi yiyi' náda'idíihíi yiyi' sitijigo daahohtsé. ¹³Dahíko Bik'ehgo'íhi'nañ binal'a'a da'íltse ch'i'nah ádilzaahíi káágo yaaká'gé' yil ch'i'nah ánádedlaa, ái Bik'ehgo'íhi'nañ ya'ahédaanzigo gádaanii, ¹⁴Bik'ehgo'íhi'nañ da'tiségo at'éhi yaaká'zhí'go daach'int'sj le', la'íi ni' biká'yú nnee Bik'ehgo'íhi'nañ bilgoch'oba'íi bee ílch'i'gont'éehíi bíyéé le'. ¹⁵Áígé' Bik'ehgo'íhi'nañ binadaal'a'a yaaká'yú onákainá' nada'nyoodíi, Bétlehemiyú dokáh, daahíidí'nií, Díi ágodzaahíi Bik'ehgo'íhi'nañ nohwil ch'i'nah ágolaahíi daané'íiyú dokáh. ¹⁶Áik'ehgo áígé' dagoshch'i' deskaigo Mary, Joseph, la'íi mé' magashi yiyi' náda'idíihíi yiyi' sitijigo yaa hikai. ¹⁷Daayiltsaana' mé'ihíi ábilidí'nií n'íi dahot'éhé yaa nadaagosni'. ¹⁸Hayíi daidezts'aaníi nada'nyoodíi ádaabilniihíi yaa bil díyadaagot'ee. ¹⁹Maryhíi díi dawa yénálniihgo dayúweh bijíi yuyaa yaa natsekees lé'e. ²⁰Nada'nyoodihíi da'ádaabildi'niíhíi k'ehgo hayíi daidezts'aahíi la'íi daayo'íihíi bigha Bik'ehgo'íhi'nañ ízigo at'éehíi yaa nadaagolni'go, la'íi ya'ahédaanzigo t'aaqzhi' onákai. ²¹Tsebíi beyiskaana' mé' **circumcise** ábi'delzaaná' Jesus bizhi' bá álzaa, ái bizhi'íi doo hwaa goleeh daná' Bik'ehgo'íhi'nañ binal'a'a yaaká'gé'íhi bizhi' bá áyílaahi. ²²Moses ngon'aa n'íi k'ehgo Mary godn'sigo ílch'i'bi'dilne'íi biká' ngonyáago, mé' Bik'ehgo'íhi'nañ baa hiitéhgo Mary la'íi Joseph bilgo Jerúsalemíi odaistij lé'e; ²³(Mé' da'íltse ishkiin daagolehíi Bik'ehgo'íhi'nañ bá sanigo nihi'niilgo ngon'áágo k'e'eshchiihíi bigha); ²⁴La'íi Bik'ehgo'íhi'nañ hat'íhita ye'okaahíi yaa daayiné'go odaistij lé'e aldó', hawú naki, dagohíi hawúcho bizhaazhé naki, Bik'ehgo'íhi'nañ yegos'aaníi k'ehgo. ²⁵Jerúsalemgee nnee la', Símeon holzéhi, nlt'éégo at'éhi, Bik'ehgo'íhi'nañ yidn'sini naghaa lé'e; án Israel hat'i'i yil goyilshóqo anáyidle'íi hígháhíi yiká déz'íi lé'e: Holy Spirit biká'zhí' at'éhi. ²⁶Holy Spirit bee bil

ch'í'nah ágolzaago gábil'idi'nii, T'ah doo hwaa dantsaah daná' Bik'ehgo'ihí'nañ Its'áltíni, Christ holzéhi, hinltséh. ²⁷Holy Spirit nábihiílaago da'ch'okaqah goz'aa yune' nyáá; ákú Jesus bimaá la'íi bitaa biłgo begoz'aaní k'ehgo bá okaqahgo ádaabistjina', ²⁸Áígee Símeon mé' náyinktjigo Bik'ehgo'ihí'nañ ya'ahenzigo gáníi, ²⁹SheBik'ehñ, áníita áshilnñii n'íi k'ehgo nána'isiidíi shil gozhóqo ch'ík'eh shee ngonowáh: ³⁰Shí shinaahíi bee hago'at'éégo hasdá'íníi doleelíi hish'jii, ³¹Ái nnee dawa biba' ilch'í'ndlaa n'íi; ³²Án bich'á'idindíníi nnee doo Jews daanjii dahíi bee bá got'jii doleel, la'íi nnee níyééhíi, Israel hat'íi, án bee ízigo ádaat'ee doleel. ³³Jesus ábil'di'niihíi bitaa, bimaá biłgo yaa bił díyadaagot'ee lé'e. ³⁴Símeon bá da'oskaqdná' Mary, Jesus bimaahíi, gáyílnii, íyínt's'aa sáá, díi mé'ihíi Israel hat'íi lqágo bigha naanándéh, la'íi lqágo nádikáh doleelíi bigha habi'doltini at'éé; godiyihgo be'ígózini baa yadaach'ítii' doleel; ³⁵(Bésh be'idilktshé níjii bighálgeedhíi k'ehgo níjii nñiih doleel;) nnee bijjígé' natsekeesí ch'í'nah alnéh doleelíi bigha. ³⁶Phánuel, Áser hat'íi itah nlni, bitsi', Anna holzéhi, Bik'ehgo'ihí'nañ binkááyú yatti'ii nlij lé'e; án sá silij, nanneego gots'idn łegodzaa; ³⁷Itsaá nlijigo tsebídín díi'ii bił łegodzaa, da'ch'okaqah goz'aaqé' dá doo ch'ígháhá dajii biigha la'íi dat'é' biigha dáshiná' okaqahgo Bik'ehgo'ihí'nañ yá na'iziid lé'e. ³⁸Án áldó' da'áígee nyáágo, Bik'ehgo'ihí'nañ yich'í' ahenzi, áíge' Jerúsalemgee daagolíníi hago'at'éégo hasdábid'i'niil doleelíi yiká daadéz'íinií Jesus yaa yił nadaagosni'. ³⁹Bik'ehgo'ihí'nañ hago'at'éégo gos'aaníi aqł yikisk'eh ádaasdaaná' dabíi daagoljyú, Gálilee bigodzogíi biyi' Názareth golzeeyú, onákai. ⁴⁰Mé' n'íi notseehná' biyi'siziinií nldzil silij, goyáq silij; la'íi Bik'ehgo'ihí'nañ biłgoch'oba'íi bikáz'hi' at'éé lé'e. ⁴¹Jesus bimaá la'íi bitaa biłgo dałenágodáhgee Jerúsalemýú onat'ash lé'e, **bitis-hagowáh** n'íi bee bínágodinlgho náda'idijhíi bigha. ⁴²Jesus nakits'adah bił łegodzaaná', dałenágodáhgee ákú onakáhíi k'ehgo ákú okai lé'e; ⁴³Aqł bengonyaaná' onákai, ndi Jesus t'aaq'hi' ídestaq lé'e Jerúsalemgee; bimaá la'íi bitaahíi dá doo yidaagołsi dago. ⁴⁴Jesus bił hikah daanzigo názeelgo o'í'áqyú; bik'íi la'íi hayíi bídaagosinií bitahyú ch'éh yiká daantaa lé'e. ⁴⁵Doo hwaa hayú nádaanktjii dahíi bigha t'aaq'hi' Jerúsalemýú biká daantaayú onát'aazh. ⁴⁶Taagiskaqayú da'ch'okaqah goz'aa yune' nnee daagoyáaníi ilch'ídaago'ahíi íyésts'áago la'íi nayidilkidgo naháztaqayú itah sidaago yaa hikai lé'e. ⁴⁷Bił'ígózinií la'íi nabidíkidgo yígółsigo hadzi'híi bigha nnee daabidezts'aaníi bił díyadaagot'ee lé'e. ⁴⁸Jesus bimaá la'íi bitaahíi daabiltsaago bił díyadaagot'ee: áík'ehgo bimaá gábilnii, Shizhaazhé, hat'íi lqá bigha ánt'ini? Nitaa la'íi shíi ch'éh níká hantaahíi bigha doo nohwił daagozhóqo da ni'. ⁴⁹Jesus gábilnii, Hat'íi bigha shiká hanołtaa? ShiTaa binasdzidíi baa nashaago shá goz'aa, ya' doo bígonołsi da née? ⁵⁰Hat'íi niigo aníi shihíi doo yidaagołsi da lé'e. ⁵¹Áík'ehgo yił onákai Názarethyú, bimaá la'íi bitaa da'ádaabilniyú at'éé lé'e: bimaahíi bizhaazhé ábilnñiidíi dawa yaa natsekees lé'e. ⁵²Áík'ehgo Jesus goyáqgo honaał, la'íi Bik'ehgo'ihí'nañ da'áígeego bił at'éé, áíge' nnee áldó', dayúweh begoldoh lé'e.

3 ¹Tibérius Caesar holzéhi nant'ánchañ nliigo ashdla'ádash legodzaa lẹ'e, áiná' iké'gee sitiin, Póntius Pílate holzéhi, ni' Judéa golzéhi yánant'aa, taagigee sitiin, Hérod, ni' Gálilee golzéhi yánant'aaná' bik'isn Philip Ituréa la'íí Trakonítis yánant'aa, la'íí Lysánias Ábilene yánant'aa lẹ'e, ²Ánnas la'íí **Cáiaphas** okáqah yebik'ehi da'tiséyú sitíni daanliiná' Zakarías biye', John holzéhi, da'izlíiyú Bik'ehgo'ihí'nañ bich'í hadzii. ³Jórdan túnlínihií binaayú nnee yich'í' yakti'go gádaayíñii, Nohwinchó'íí bich'á'zhí' ádaañe'go baptize ádaanohwi'dolne', áík'ehgo nohwinchó'íí nohwá da'izlíí ánálne'; ⁴Bik'ehgo'ihí'nañ binkááyú na'iziidi, **Esáias** holzéhi, binaltsoos biyi'gé' díí bak'e'eshchíí, Da'izlíiyú hadnshí gáníigo dilwosh, NohweBik'ehñ bádnyú ílch'í'daago'e', intín ík'ídezdzohgo bá ádaañe'. ⁵Nadaashwozhíí hanágodibíh, la'íí dziil naz'aaní, nadaask'idíí hayaa álné'; la'íí godigizíí ík'ínádoldqł, la'íí godilwohíí dílkqh ánálne' doo; ⁶Áígee nnee dawa hago'at'éégo Bik'ehgo'ihí'nañ hasdá'iiniil doleeíí daidołtseeł. ⁷Áíge' nnee John baptize ádaabile' hádaat'iigo yaa hikaihií gáyíñiiigo yich'í' yakti', Nohwíí t'iish bik'asda' golínií k'ehgo daadinołt'iíhíí, hadn lá nohwádnny nohwiniigodilne'fí bich'á' nołkáh nohwiñniid? ⁸Da'anii nohwinchó'íí bich'á' ádaañzaayúgo ch'í'nah ádaadi'nołs, nest'á' nlt'éégo nádaant'ihíí k'ehgo nohwaa daide'aah, Abraham bich'á'gé' daadihe'na'i doo ídildaadoł'ni da: Bik'ehgo'ihí'nañ díí tséé naznilií nnee Abraham bich'á'gé' daadihezná'fí k'ehgo áile'yúgo áile', nohwildishnii. ⁹Tsint'áni nkedn'aagee k'ek'ehgo godest'aa; tsint'áni dawa doo nest'án nlt'ééhií baa dahndéh dayúgo, yó'ok'ehgo kq' dilti' yuyaa olkaadhi at'éé. ¹⁰Nneehíí John nayídaadiłkidgo gádaabiñii, Hago ádaahi'ne' áiná'? ¹¹John gáníí, Hadn bí'íicho naki shíhíí, la'ihíí bí'íicho da'ádíh shíhíí yaa yinołtsós; hadn bich'iyán ląą shíhíí hadn bich'iyán da'ádíh shíhíí la' yaa yinoné'. ¹²Tax bich'í' nadaahi'niilfí áldó' baptize ádaabi'dilne'yú hikaigo John gádaayíñii, Ich'ígó'aahíí nílni, hago ląą ádaahi'ne'? ¹³John gábiñii, Da'kwíí nohwich'í' nadaahi'niilgo goz'ąą shíhíí doo bitisyú daahołkeed da. ¹⁴Siláada áldó' nabídaadiłkidgo gádaanii, Nohwihíí hago ląą ádaahi'ne'? John gábiñii, Hadn biní'dołnín hela', hadn da'izlíiyú baa dahdaago'aah hela'; la'íí hanádaaldéhií, da'ái nohwił daanzhoqgo nzhq. ¹⁵Nada'ohíigo nnee dawa bijíí yuné' gádaanzí, Díí nnee, John holzéhi, Christ at'íí née, dah née? ¹⁶John dawa yich'í' hananádziigo gáyíñii, Shíhíí tú bee baptize ádaanohwish'íí, áiná' shiké'gé' la' shitisgo at'éhi higháh, biket'óól k'e'ish'adgo ndi doo bik'eh sitíída; án Holy Spirit la'íí kq' yee baptize ádaanohwił'íí doleeł. ¹⁷Be'íłch'íhé dahyotíí, t'oh naghái ílch'íhi goz'ąagee nágosho doleeł, binest'á'híí náyiziidgo ík'eyihiniílná' bizhoólí kq' doo ntsésihi biyi' yuyaa yidiłid. ¹⁸Áíge' nnee yich'í' yakti'go ląągo yił ch'ígó'aah lẹ'e. ¹⁹Hérod, nant'án nílnihi, nchq'go at'íígo bik'isn Philip holzéhi bí'aad, Heródias holzéhi, yaa yiheltíí, la'íí nchq'go ánát'íidíí John yee bich'í' yakti' lẹ'e, ²⁰Hérod nchq'go ánát'íidííbitisgo adzaa, John ha'áyíłt'e'. ²¹Nnee dawa baptize ádaabilne'ná, Jesus áldó' baptize ábi'delzaago yáá bich'í' alch'á' ádzaago, ²²Holy Spirit hawú k'ehgo bich'í' nke'eníiigo yaaká'gé' yati' gáníigo yidezts'ąą, ShiYe' shíł nzhóni nílíí; naa shíł gozhqó. ²³Áígee Jesus tádin

shj bił łegodzaa, án Joseph biye' (bido'ńńí), Josephíí Héli biye', ²⁴Hélihíí Mátthat biye', Mátthatíí Levi biye', Levihíí Mélki biye', Mélkihíí Jáanna biye', Jáannahí Joseph biye', ²⁵Josephíí Mattathías biye', Mattathíasíí Amos biye', Amosíí Náum biye', Náumíí Ęsli biye', Ęslihíí Nágge biye', ²⁶Nággehíí Máath biye', Máathíí Mattathías biye', Mattathíasíí Sémei biye', Sémeihíí Joseph biye', Josephíí Júda biye', ²⁷Júdahíí Joánna biye', Joáannahí Rhésa biye', Rhésahíí Zoróbabel biye', Zoróbabelhíí Saláthiel biye', Saláthielhíí Néri biye', ²⁸Nérihíí Mélki biye', Mélkihíí Áddi biye', Áddihíí Cósam biye', Cósamhíí Elmódah biye', Elmódamhíí Er biye', ²⁹Erhíí Jóse biye', Jósehíí Eliézer biye', Eliézerhíí Jórím biye', Jórímhíí Mátthat biye', Mátthatíí Levi biye', ³⁰Levihíí Símeon biye', Símeonhíí Júda biye', Júdahíí Joseph biye', Josephíí Jónan biye', Jónanhíí Eliakim biye', ³¹Eliakimhíí Mélea biye', Méleahíí Ménan biye', Ménanhíí Máttatha biye', Máttatahíí Náthan biye', Náthanhíí David biye', ³²Davidhíí Jesse biye', Jessehíí Óbed biye', Óbedhíí Bóoz biye', Bóozíí Sálmon biye', Sálmonhíí Náasson biye', ³³Náassonhíí Amínadab biye', Amínadabíí Áram biye', Áramhíí Ęsrom biye', Ęsromhíí Pháres biye', Pháresíí Júda biye', ³⁴Júdahíí Jacob biye', Jacobíí Isaac biye', Isaacíí Abraham biye', Abrahamhíí Thára biye', Thárahíí Nákor biye', ³⁵Nákorhíí Sárúk biye', Sárúkhíí Rágau biye', Rágauhíí Phálec biye', Phálecíí Héber biye', Héberhíí Sála biye', ³⁶Sálahíí Cańnan biye', Cańnanhíí Arfáxad biye', Arfáxadíí Sém biye', Semhíí Noe biye', Noehíí Lámek biye', ³⁷Lámekhíí Mathúsala biye', Mathúsalahíí Enok biye', Ęnokhíí Járed biye', Járedhíí Maléleel biye', Maléleelhíí Cańnan biye', ³⁸Cańnanhíí Ęnos biye', Ęnosíí Seth biye', Sethíí Adam biye', Adamíí Bik'ehgo'ihí'ńńań biye'.

4 ¹Jesus, Holy Spirit bił nłıgo Jórdan túńłıgę' t'ąązhi' nádesdzaa lę'e, Spirit-híí nabińnaago da'izłıyú óyáá, ²Áígee dizdin behiskąą, ákú ch'iidn nant'án nabıntaah lę'e. Akú naghaaná' doo hat'ıı yiyąą da: áı dizdin ąął iskańná' shıńá' silıı lá. ³Ch'iidn nant'án bich'ı' hadziigo gábińńii, Ni Bik'ehgo'ihí'ńńań biYe' nłıyúgo díı tséhıı bání náodleeh, nńii. ⁴Áıńá' Jesus gábińńii, Ágágolzeego k'e'eshchıı, Nńee doo dá bání zhá yee hińaa da doleeł, áıńá' Bik'ehgo'ihí'ńńań biyati'ıı dawa yee hińaa doleeł. ⁵Áíge' ch'iidn nant'án dził dązhó yúdahi biká'yú yił hananásht'aazhgo, áíge' nńee ıltah at'éégo hadaazt'ııı dawa ch'inesk'olıı dábich'ı' bił ch'ı'ńah áyılłaa lę'e. ⁶Áíge' ch'iidn nant'ánhıı gánábiłdo'ńıid, Díı dahot'éhé ızisgo ágot'eehıı naa nishné, dawa bee nik'ehgo: díı ałk'ıná' dawa shaa hi'né'hi at'éé; dahadıńta baa nishné' háshł'ııyúgo baa nishné'. ⁷Ni shonkaąhyúgo díı dawa nıyéé doleeł. ⁸Jesus gánábiłdo'ńıid, Ágágolzeego k'ená'ishchıı, Satan, shiké'gé' nńah: ágágolzeego k'ená'ishchıı, Bik'ehgo'ihí'ńńań neBik'ehń zhá honkaąą, da'án zhá bá na'ızıid. ⁹Ch'iidn nant'án Jesus Jerúsalemyú yił o'áázhgo, kıh biyi' da'ch'okąąhıı hadago goz'aanıı bilatahyú yił n'áázhgo gáyıńńii, Bik'ehgo'ihí'ńńań biYe' nłıyúgo kogé' gódah ch'ı'ńłt'e': ¹⁰Ágágolzeego k'e'eshchıı, Bik'ehgo'ihí'ńńań binal'a'a yaaká'yú daagolıńıı nłt'éégo bińádaadeł'ıı doleeł, ná daayıłdonııł:

¹¹Áíge', Doo tséé hitaľgo hayaa nageeh dahíí bigha anádaanołteel doo, golzeego k'e'eshchii. ¹²Jesus ch'iidn nant'an yich'i' hananádiigo gáyiiñii, Bik'ehgo'ih'i'nañ neBik'ehñ doo nabíntaah da, golzee. ¹³Ch'iidn nant'an dawa yee nayíneztaad hik'e, Jesus yich'á'zh'i'go dahnasdaa, dé't'ihézh'i'.

¹⁴Áíge' Jesus Holy Spirit nabiłnaago Gálileeyú onádaa: ákú dahot'éhé nlt'éégo baa ch'iniigo didezdaad lé'e. ¹⁵Jews ha'anáséh nagoznil yune' ilch'ígó'aahgo naghaago nnee dawa daabidnłsı.

¹⁶Názarethyú gólíí n'íyú nadzaa: ákú Jews ha'anáséh goz'aq yune' oyáá, Jews daagodnłsiníí bijii ákóne' onadáhee, áíge' ozhíihgo hizi', ¹⁷Bik'ehgo'ih'i'nañ binkááyú na'iziidi n'íí, Esáias holzéhi, naltsoos biyati' biyi' k'e'eshchiiníí Jesus baa hit'áq. Áí naltsoosíí ilch'á' áyíılaa, gáníigo k'e'eshchijjee, ¹⁸Bik'ehgo'ih'i'nañ sheBik'ehñ biSpirit-híí shiká'zh'i' nlii, nnee tédaat'iyéhií yati' baa gozhóni bee bich'i' yádaashti' doleelgo Bik'ehgo'ih'i'nañ hashidilaahíí bigha; dázhó doo bił daagozhóq dahíí nlt'éégo anáshdle' doleehíí bigha shidol'aad, isnáh daanliiníí hago'at'éégo yich'ákáhgo ła'íí bináá ádaagodinií hago'at'éégo ch'ínádaaghaalgo anádaadle'go bił nagoshni'go, hayíí bich'i' nagont'ogíí biyi'gé' hahishniil doleelgo, ¹⁹La'íí Bik'ehgo'ih'i'nañ nnee yaa ch'oba'íí biká' ngonyaagee baa nagoshni'híí bigha shi'dol'aad.

²⁰Áíge' naltsoosíí ilch'i' anáyiiılaago, nal'a'a yaa náyin'áqge' nánezdaa. Ha'anáséh goz'aq yune' yił naháztaanıí dawa daabineł'íí lé'e. ²¹Nnee yich'i' yałti' nkegonyaago gáníí, Díí Bik'ehgo'ih'i'nañ biyati' bek'e'eshchiiníí díí jii daasidołts'aanihíí begolne'. ²²Nnee dawa nlt'éégo baa yádaalti' lé'e, yati' nzhóni yee hadziihíí yaa bił díyadaagot'eego gádaałłdi'nii, Díń la' Joseph biye' at'éé? ²³Jesus gábiłnii, Yati' ilch'ígó'aahíí bee gádaašhiłdołnii, Izee nant'an nłni, dáni na'nłzihł: Capérnaumyú anát'iihíí yaat'ídaandzigo kú ałdó' dáni gonłíyú ágánt'iił.

²⁴Bik'ehgo'ih'i'nañ binkááyú na'iziidi dá golíıgee doo habi'dit'ii da, da'aniigo ádaanołwiłdishnii. ²⁵Shíí da'aniigo nołwił nadaagoshni', **Elías** t'ah hınaaná' dá doo nagołtiíhé taagi łegodzaagé' gostán dahitaq, áıgee shiná' góyééhíí benagowaa lé'e, Israel hat'i'i bitahgee isdzané bika' da'adini łáqgo daagolıı; ²⁶Ndi Elías doo hwaa ła' bich'i' bi'dol'aad da, naniyúgo itsaa Sídon godzogíí biyi' kii goznil Sarépta golzeeyú gólınıhi zhá bich'i' bi'dol'aad lé'e. ²⁷Bik'ehgo'ih'i'nañ binkááyú na'iziidi, Elıseus holzéhi, t'ah hınaaná' Israel hat'i'i bitahgee nnee łáqgo łóqđ doo ínádił dahi, leprosy holzéhi, yaa nakai; ndi doo ła' nádzii daná' nnee Náaman holzéhi, Sýriayú gólını, zhá nádzii lé'e. ²⁸Ha'anázéh yune' naháztaanıí díí Jesus aníihíí daideztsaqaná' bádaagoshchiiđ, ²⁹Áík'ehgo daahizi'go Jesus ch'idaaniyood, dził nan'aahíí biká' gotahyú yił náłseel lé'e, áıge' gódał ch'ídaahilt'e' daanzı. ³⁰Áiná' nneehíí bigizhyú ch'ínyáá lé'e. ³¹Áíge' Capérnaum golzeeyú nıyáá, Gálilee godzogíí biyi', ákú Jews daagodnłsiníí bijii dawahn ilch'ígó'aah lé'e. ³²Yebik'ehgo ilch'ígó'aahíí bigha nnee bił díyadaagot'ee.

³³Jews ha'anáséh goz'aq yune' ła' nnee ch'iidn biyi' gólınıhi sidaa lé'e, an nawode ³⁴Gáníí, Doo nohwaa nanna da; hago łáq át'éégo

nohwich'í' goń'aahgo ánt'íi, Jesus, Náza'rethgé' nannáhi? Ya' da'izl'iyyú ánohwiléhíí bighá nyaa née? Shíí nígonsi hadń ánt'íihíí; Bik'ehgo'ihí'nań bich'á'gé'go Dilzihgo Nlíni. ³⁵Jesus nńdzilgo hadziigo gáyilńii, Handziih hela', an biyi'gé' hannáh. Nńee ińń'gee nńee ch'iidn biyi' golinihíí ch'iidn nkíbidest'ehgo dá doo hago ábile'é biyi'gé' halwod. ³⁶Nńee dawa bił díyadaagot'eego gádaańidni, Díí yati'íi hago'at'éhi! Dawa yebik'ehgo ła'íi binawod golíigo spirits daanchq'i haokáh yiłniigo hainiyood. ³⁷Dahot'éhé nńee bitahyú nńt'éégo baa ch'ini didezdaad l'é'e.

³⁸Nádiidzaago ha'ánázéhgé' ch'ínáđzaago Simon bigowa yuńe' ha'ayáá. Simon bi'aadíi bimaá yóiyahgo nezgai; ái bighá nádaach'okáqh. ³⁹Yit'ahgé' sizijgo hat'íi binesgai shíhíí náines'íihgo nńt'éé násdlii: áík'ehgo dagoshch'í' nádiidzaago yá da'dezné'.

⁴⁰O'í'áqzhí' godeyaago hayíi bik'íi kah iłtah at'éhi yaa nakaihíi Jesus bich'í'yú yił neheskai; áík'ehgo dała'á daantíigo yik'e daadilniigo nádaizliih l'é'e. ⁴¹Nńee ch'iidn biyi' daagolíníi ląágo ch'iidn nádaadilghaashgo haikáhná' gádaanńii, Ni, Christ Bik'ehgo'ihí'nań biYe' nńlíni. Ch'iidn Jesus, Christ nliigo yídaagołshíi bighá, nńdzilgo yich'í' hadziigo, Hadaańdziih hela', yiłnńiid. ⁴²Hayołkaatyú ch'ínyáago da'izl'iyyú óyáá: áfná' nńee biká hadaantaago, áíke'égo baa hikai, doo yich'á' digháh hádaabit'íi dahíi bighá. ⁴³Áík'ehgo yich'í' hadziigo gáníi, Łahyú kqh nagozníli Bik'ehgo'ihí'nań bilatł'áhgee begoz'aaníi baa yashti' doleel: ái bighá shi'dol'aad. ⁴⁴Gálileeyú Jews ha'ánáńséh nagozníi yuńe' nńee yich'í' yałtigo naghaa l'é'e.

5 ¹Jesus túsikaaníi Gennésaret holzéhi bahyú sizijná' nńee daatłizh, Bik'ehgo'ihí'nań biyati' daidits'łh hádaat'íihíi bighá, ²Túsikaagee tsina'eehíi naki silaago yiłtsaa, nńee łog hadaileehíi tsina'eeł yi'gi'gé' hakaigo biłogbehaidlehé nanest'óli tádaigisgo. ³Jesus tsina'eehíi dała'á Simon bíyééhíi yeh hiyaaná', Simon gáyilńii, Da'anahzhí' shił nń'eeł. Áíge' tsina'eehíi yi'gi' dahnezdaa, áíge' nńee yił ch'ígó'aahgo yich'í' yałti'. ⁴Ałł nyáńłti'ná' Simon gáyilńii, Tú ląáyú idn'eełgo áíge' niłogbehaidléhé ténłtsosgo beha'ílee. ⁵Áík'ehgo Simon gábiłńii, Iłh'ígó'aahíi, ch'éh ádaahiit'ijigo iskał ndi doo ła' hadaasiidlee da: da'ágát'éé ndi da'ášihłńniyyú áshńe'go shiłogbehaidlehé hayaa ashłe', nńii. ⁶Ágádaadzaago łog dázhq ląágo hayíleego biłogbehaidlehé bich'á' ndaasdlaad l'é'e. ⁷Ła' yił hada'ileehíi anahyú tsina'eehíi bił dahna'eehíi yich'í' yída'dishgish, Nohwich'odaatńiih, daanńigo, Áík'ehgo ái bich'í' bił nda'iz'eełgo tsina'eehíi da'ála łog biyi' ha'desbłhgo tsina'eehíi hayaa tétł'á'o'eeł nkegonyaa. ⁸Simon Peter díi yiłtsaago Jesus biyahzhí' hayaa adzaago gáníi, SheBik'ehń, shich'á'zhí'go dahnnáh, nńee binchq' łánihi nshłłihíi bighá. ⁹Simon ła'íi yił hada'ileehíi biłgo dawa bił díyadaagot'ee, łog dázhq ląágo hadaizlee'híi bighá: ¹⁰James ła'íi John biłgo, Zébedee biye'kehi, Simon yił nada'iziidi, ałdó' bił díyadaagot'ee. Jesus Simon gáyilńii, Doo nńłdzid da; kodé' godezt'í'go łog hayihileehíi k'ehgo nńee shá náhíłáh doleel. ¹¹Áík'ehgo bitsina'eehíi tábaayú ndaayisńilná' dawahá akúyaa ndaizńilná', Jesus yiké' dahiskai l'é'e.

¹²Jesus kih gozñilyú nyáágo ñnee lóód doo ínádih dahi, leprosy holzéhi, yaa nagháhi Jesus yiłtsaana' hayaa adzaago náyokaqahgo gáyilñii, SheBik'ehñ, náshínlzihiíf bik'e síntijigo nígonsi, hánt'íiyúgo náshínlzihi. ¹³Jesus yich'i' dahdidilñigé' yedelñii'go gáyilñii, Hasht'íí, nándzihi. Ái dábilgo lóód n'íi ínásdjid l'é'e. ¹⁴Jesus gábilñii, Hadn' dánko bił nagoln' hela': ti'i, okaqah yebik'ehñ bich'i' ch'í'nah ádníle'go, Moses ngon'áá l'é'ehí k'ehgo hat'íhíta be'okaqahí Bik'ehgo'ihí'nañ baa nné', hanánidelzaahí bigha, ák'ehgo nándzihiíf ñnee yídaagolši doleel. ¹⁵Áiná' yúwehyú ch'inii didezdaad: ák'ehgo ñnee doo ałch'ígé Jesus yałti'íi daidits'íh hádaat'íi la'íi kah íłtah at'éhi yaa nakaihiíf nádaabi'dilzii hádaat'íihíi bigha baa hikáh l'é'e.

¹⁶Áígé' Jesus dasahn da'izljiyú óyááyú oskaqad. ¹⁷Áiná' la' jii Jesus ilch'ígó'aahgo Phárisees daanlíni la'íi begoz'aaníi ilch'ídaago'aahi itah naháztaq l'é'e, Gálílee biyi', Judéa biyi' daagotahgé', la'íi Jerúsalemgé' hikaihi: Jesus Bik'ehgo'ihí'nañ binawodíi biłñijigo nádaailzihi.

¹⁸Jesus yałti'ná' la' ñnee di'ili Jesus bich'i' ndaach'ítteehgo biyahzhi' ndaach'ítteehgo ch'éh ádaach'it'íi l'é'e. ¹⁹Dázhó ch'ílaqadgo doo hayú Jesus bich'i' ch'ígót'í' dahíi bigha kih biká'yú hádaach'istijigo Jesus siziiniíf bik'ehgé' ch'í'f'ángo ádaach'izlaagé' a'ádaach'istij l'é'e. ²⁰Jesus ñnee bi'odla' yígolsjindá' di'ilihiíf gáyilñii, Shik'isn, nincho'íi da'izlíné nádleeh. ²¹Begoz'aaníi ye'ik'eda'ilchíhi la'íi **Phárisees** daanlíni biłgo dábiyi'yú na'ídaadiłkidgo gádaanii, Hadn' láhi án Bik'ehgo'ihí'nañ ádil'ijigo aníi? Hadn' koncho'íi da'izlíné áile'? Bik'ehgo'ihí'nañ zhá go'íi. ²²Jesus ái natsídaakeesíi yígolsjindá' gáyilñii, Hat'íi bigha dánohwiyi'yú na'ídaadołkid? ²³Hayíłhiíf doo nyeego ách'iniih da, Nincho'íi da'izlíné nádleeh, dagohíi, Nádnáhgo dahnnáh? ²⁴Ni'gosdzán biká' ñnee bincho'íi da'izlji alne'íi shíi, ñnee k'ehgo Niyááhíi, beshik'ehgo bídaagonolši doleelhiíf bigha, (ñnee di'ili sitiiniíf gáyilñiid,) Nádnáhgo biká' sintiiniíf dahnádné'go gowayú nádnáh, niłdishñii. ²⁵Ñnee biñáál dagoshch'i' nádiidzaago yiká' sitij n'íi dahnáyiné'go gowayú onádzaa, Bik'ehgo'ihí'nañ ya'ahénzigo. ²⁶Ñneehíi dawa dázhó bił díyadaagot'eego Bik'ehgo'ihí'nañ ya'ahédaanzi, áígé' tsídaadesyizgo gádaanii, Díi jii ánágot'íiłhiíf doo hwaa la' hat'íi gát'éégo daahiit'íi da.

²⁷Díi bikédé'go Jesus ch'ínádzaa tax nanáhi'niłígee ñnee tax bich'i' nahi'niłihi, Levi holzéhi, sidaago yiłtsaq l'é'e: ák'ehgo gáyilñii, Shiké' dahnnáh. ²⁸Ák'ehgo dawahá da'akú nazñilná' nádiidzaago Jesus yiké' dahiyaa l'é'e. ²⁹Levi bigowayú Jesus bá da'odaq: áígee ñnee l'áágo tax bich'i' nadaahi'niłhiíf, ñnee la'ihíi biłgo, Jesus la'íi bitsilke'yu itah da'iyaqzhi' naháztaq. ³⁰Áiná' Phárisees daanlíni la'íi bitahyú begoz'aaníi ye'ik'eda'ilchíhi biłgo Jesus bitsilke'yu yída'íłtahgo gádaayilñii, Hat'íi bigha tax bich'i' nadaahi'niłhiíf la'íi ñnee doo bik'ehyú ádaat'ee dahíi bił da'olsaq? ³¹Jesus gádaabiłñii, Doo hago'ádaat'ee dahíi izee nant'án doo yaa nakah bik'eh da, daanezgaihiíf zhá. ³²Shíi ñnee doo bik'ehyú ádaat'ee dahíi, Nohwincho'íi bich'á'zhi' ádaalne', biłdishñiiyú n'yáá, áiná' doo ñnee dábił'ehyú ádaat'eehiíf ágáłdishñiiyú n'yáá da.

³³Phárisees Jesus gádaayiññii, Hat'íisha' bigha John bitsilke'yu dáshiná' da'okaqah, la'íi Pharisees bitsilke'yu aldó' ágádaat'ee; áiná' ni nitsilke'yuhíi doo dáshiná' da'okaqah da? ³⁴Jesus gádaabiññii, Ya' ni'i'ñéhgee ñnee dała'ádaat'eehíi ñnee niñéhíi yil nakaiyúgo dáshiná' da'okaqah née? ³⁵Dahagee ñnee niñéhíi bich'á' nádilteeh ndi at'ée, áígee dáshiná' da'okaqah doleel.

³⁶Jesus ilch'ígót'aahgo na'goni'íi aldó' yee hadziigo gábiññii, Doo hadn'íi ánídéhíi haizqosgo íi dénchó'éhíi yenádi'aah da; ágádaayúgohíi ánídéhíi biká' ch'ída'í'án hileehná' íi dénchó'éhíi ánídéhíi béedit'aago doo let'ee da. ³⁷La'íi wine áni alzaahíi ikágé wine bee nattiníi dénchó'éhíi doo biyi' tádaach'iniñil da; ágách'idzaayúgo wine áni alzaa'ihíi ikágé yidildohgo na'ñil, áík'ehgo winehíi aqah la'ijool, la'íi ikágéhíi koch'á' yilchqoh. ³⁸Áiná' wine áni alzaahíi wine bee nattiníi ánídéhíi zhá biyi' tádaach'iniñil; áík'ehgo daañt'ée nt'ée. ³⁹Hadn'íi wine da'iltse alzaahíi yodlaaníi, doo áni alzaahíi hát'íida; Wine da'iltse alzaahíi zhá nlt'ée, ñnihií bigha.

6 ¹Jews daagodñsiníi bijii nakigeehíi Jesus t'oh naghái hentíinií yiyi'yú higaal; bitsilke'yu yil hikaahgo t'oh naghái binest'a' nadaayiniñil; áíge' daidnzhihgo daayiyaa l'é. ²Phárisees daanlíni la' gádaabiññii, Hat'íi bigha godilziníi bijii doo hat'íi baa nach'ighaa dahíi ádaalt'íi? ³Jesus gáníi, Ya' David la'íi yil nakaihíi biłgo shiná' daasilijgo hago ádaasdzaa lañ shíhíi doo hwahá baa da'otshih da née? ⁴Bik'ehgo'ihí'nañ daach'okaqah goz'aqayune' ha'ayáago, bañ Bik'ehgo'ihí'nañ ye'okaqahgo baa hi'négo ni'ne' n'íi náidnnégo yiyaa, la'íi yil nakaihíi aldó' la' yá'íne' l'é; áí bañhíi okaqah yedaabik'ehi zhá daayiyaa goz'ánihi. ⁵Shíi, ñnee k'ehgo Niyááhíi, godilziníi bijii ndi beshik'eh, ñii, Jesus. ⁶Lah Jews daagodñsiníi bijii ha'ánátséh goz'aqayune' Jesus ha'ayáago ilch'ígót'aah l'é: akóne' ñnee bigan dihe'nazhinéego binawod ásdjidi itah sidaa. ⁷Begoz'aaníi ye'ik'eda'ilchíhi la'íi Phárisees daanlíni biłgo Jesus daineł'íi l'é, godilziníi bijii ñneehíi náylzihi shi daanzigo; ágádaayúgo Jesus hat'íhita yee yaa dahdaago'aahíi bigha. ⁸Áiná' Jesus áí natsídaakeesíi yígótsihíi bigha ñnee bigan binawod ásdjidi gáyíññii, Nádnáhgo kodé' hizii. Áík'ehgo nádiidzaago áígee hizii l'é. ⁹Jesus begoz'aaníi ye'ik'eda'ilchíhi la'íi Phárisees biłgo gádaayiññii, Dala'á nanohwídaadishkid, ya' godilziníi bijii nlt'éeego ách'it'ijgo goz'aqayune' née, dagohíi dénchó'ego ách'it'ijnee? Ya' ñnee hasdách'ilteehgo née, dagohíi ch'iziltheego née? ¹⁰Jesus ñnee yitah déz'ij l'é, áíge' ñnee bigan binawod ásdjidi gáyíññii, Yushde' dahdinlíh. Ágádaaná' bigan nlt'ée násdlíi, lahzhinéehíi ga'at'ée. ¹¹Ñnee Jesus yik'edaannihií hadaashkeego gádaahíidi'ñii, Jesus hagosha' ádaahíidle'? ¹²Áiná' Jesus dasahn dziłyú óyáa okaqahgo, Bik'ehgo'ihí'nañ yich'í' okaqahgo iskaq.

¹³Hayiłkááyú biké' hikahíi, Yushde', daayiññiidná' nakits'adah hayinił: áí shinadaal'a'á daayiññii; ¹⁴Simon, (Peter yizhi' yá áyíilaahíi,) bik'isn Andrew, la'íi James, John, Philip, Barthólemew, ¹⁵Matthew, Thomas, la'íi James Alpheús biye'i, Simon Zelótes holzéhi, ¹⁶Judas James bik'isn, la'íi Judas Iscáriot, ch'íbidoo'aal doleeli.

17Dzilgé' yił nkenákainá' dzilíí bitl'ááhgee sizíj, áígee biké' hikahíí, ła'íí nnee łáágo Judéage', Jerúsalemgé', ła'íí tádá'yú Tyre ła'íí Sídongé' daagolínihí daabidits'ih hádaat'íjgo, ła'íí daanezgaihíí nádaabidilziih hádaat'íjgo baa náńsáq; 18Hayíí spirits nchq'í biyi' daagolíníí ałdó' baa hikai: áík'ehgo náda'bidilzií l'é'e. 19Nnee dawa bedaadilchiid hádaat'íj l'é'e: binawodíí nádaabilziihí bigha.

20Biké' hikahíí yinel'íjgo gáyilnii, Nohwíí tédaanołt'iyéhií nohwiya gozhqó doleeł: Bik'ehgo'ihí'nań bilakt'áhgee daanliiníí itah daanołj. 21K'adıí shiná' daanliiníí nohwiya gozhqó doleeł: náda'dołdqoł. K'adıí daakchagíí nohwiya gozhqó doleeł: daadłoh doleeł. 22Shíí, nnee k'ehgo Niyááhíí, shigha nnee nohwik'edaanniihyúgo, ła'íí doo hádaanołwit'íj dayúgo, nchq'go nohwich'í' yádaakti'yúgo, nohwizhi' nchq'go yaa yádaakti'yúgo nohwiya gozhqó doleeł. 23Áí bijíj dážhó nohwil daagozhqógo yaadaołjah le': yaaká'yú itisgo nohwaa hi'né'i dážhó nchaa doleeł: nnee nohwik'edaanniihíí bich'áqgé' nnee daanlínihíí Bik'ehgo'ihí'nań binkááyú nada'iziidi n'íí ałdó' ágádaayilsi l'é'e. 24Áíná' nohwíí ízisgo da'olt'iiníí, nohwá góyéé doleeł! ałk'iná' dawa hádaakt'iiníí nohwíyéé. 25K'adıí náda'sołdijidíí, nohwá góyéé doleeł! shiná' daanołj doleeł. K'adıí daadłohíí, nohwá góyéé doleeł! ik'edaadoł'nií ła'íí daołchag doleeł. 26Nohwíí nnee dawa nłt'éégo nohwaa yádaakti'ihíí, nohwá góyéé doleeł! áí bich'áqgé' nnee daanlínihíí Bik'ehgo'ihí'nań binkááyú nada'iziidíí daazhógo ádaadil'ini n'íí ágádaayilniiid ałdó'.

27Shihíí daashidołts'agíí gádaanołwíłdishnii, Nohwik'edaanniihíí nohwil daanzhqq le', hayíí bił daanołchq'íí nłt'éégo bich'í' ádaanołt'ee le', 28Yati' yee daanołwókaalıí nłt'éégo bich'í' natsídaalkees le', ła'íí nchq'go nohwich'í' ádaat'eehíí bá da'olkaah le'. 29Hadń nıł'ah yonłts'íyúgo łałzhinéé bich'í' nnanínt'aah; hadń ni'íicho nich'á' náidiltsoozyúgo n'íí ałdó' doo baa níchi' da. 30Dahadń hat'íí níyókeedíí baa nné'; hadń dahat'ihíta níyééhií nich'á' náidnné'yúgo doo t'ązhi' bínáhónkeed da. 31Nnee hago'at'éégo nohwich'í' ádaat'eego hádaakt'íjhií k'ehgo nohwíí ałdó' bich'í' ágádaanołt'ee. 32Hayíí bił daanołshooníí zhá nohwil daanzhqqyúgo, hago'at'éégo nłt'éé áí? Nnee doo daagodnłsı dahíí ndi hayíí bił daanzhooníí bił daanzhqq. 33Hayíí nłt'éégo ádaankı shihíí zhá bich'í' nłt'éégo ádaanołt'eeyúgo, hago'at'éégo nłt'éé áí? Nnee doo daagodnłsı dahíí ndi ágádaat'ini at'éé ałdó'. 34Nohwíí hadń hat'íí bá ch'ídaashońné'yúgo t'ązhi' shaa nné' daanołsigo, hago'at'éégo nłt'éé áí? nnee doo daagodnłsı dahíí ndi dawahá łałch'ínadai'né'i at'éé, da'áígee shaa nai'né' daanzigo. 35Nohwik'edaanniihíí nohwil daanzhqq le', ła'íí nłt'éégo ádaakt'íj, dahat'ihíta ch'ídaanołné' le' doo shaa nané' daanołsı dago; áík'ehgo yaakáqé' łáágo nohwaa nané' ła'íí Da'tiséyú At'éhi bichagháshé daanołj doleeł: án nnee doo ahédaanzı dahíí ła'íí daancho'íí ndi yich'í' nłt'éégo at'éé. 36NohwiTaa bił goch'oba'híí k'ehgo nohwíí ałdó' nohwil goch'oba' le'. 37Doo hadń baa nádaakt'íj da le', áík'ehgo nohwíí ałdó' doo nohwaa nádaach'it'íj da doleeł: nnee doo nchq'go baa natsídaalkees da le', áík'ehgo doo nchq'go nohwaa

natsída'ikees da: nnee nohwich'í' nchọ'go ánát'íííí baa nádaagodenol'aah le', áík'ehgo nohwíí ałdó' nohwaa nágodet'aah: ³⁸Nnee baa daanońné', áík'ehgo nohwíí ałdó' nohwaa na'né'; áí nł'éeego bínel'ąąđgo, hayaa íłk'ínábénisdzilgo, nł'éeego ąął nńęsgohgo haláh odaazłięgo nohwaa nach'iné'. Dáhołąągo kaa daasońné' lánshj n'íí k'ehgo da'ágáhołąągo nohwaa nádo'né'. ³⁹Íłch'ígót'aahgo na'goni'íí yee hadziigo gádaabiłńniid, Ya'nnee bináá ágodiníí ła' nnee bináá ágodini łołqqs née? ágádaaszaayúgo shą' da'ála ínlwozh yuyaa olıldeeł? ⁴⁰Biłch'ígót'aahíí biłch'ígó'aahi doo yitısigo at'éhi at'éé da: áíná' daakówa nł'éeego koł ch'ıdaakost'ąayúgo, áí bił ch'ígó'aahíí ga'ách'ít'ée daach'ileeh. ⁴¹Hat'íí bighą nik'ısn bináá yune' tsjılch'ısęę sitaaníí hí'íí, áíná' nihíí nináá yune' tsj nchaahi sitaaníí doo hí'íí da? ⁴²Ni nináá yune' tsj nchaahi sitaaníí doo hí'íí daná', hat'íí bighą nik'ısn gálnńii, Shik'ısn, ai tsj ılch'ısęę nináá yune' sitaaníí ná haoshtjijh? Ni nzhqđ ádnł'ını, íłtsé nináá yune' tsj nchaahi sitaaníí hatjijh, áík'ehgo nł'éeego go'íí nleehgo, áńíta nik'ısn bináá yune' tsj ılch'ısęę sitaaníí bá hatjijh. ⁴³Tsint'áni nł'éhíhíí doo nest'án dęnchq'ehíí baa dahnándahi at'éé da; ła'íí tsint'áni dęnchq'ehíí nest'án nł'éhíhíí doo baa dahnándahi at'éé da. ⁴⁴Tsint'áni dałá'a hentjįgo nest'án baa dahnándahíí bee bıgózi. Figs doo hosh baa ndaach'ihiniłłhi at'éé da, ła'íí dasts'aa'íí doo hosh diwozhíí baa ndaach'ihiniłłhi at'éé da. ⁴⁵Nnee nł'éhíhíí bijjı yune' nł'éeego goz'aaníí bich'ą'gé' nł'éhíhíí zhą bee hagowá; áíná' nnee nchq'íí bijjı yune' nchq'go goz'aaníí bich'ą'gé' nchq'íí zhą bee hagowá: hago'at'éeego yách'íłti' shjıhíí kojjı yune' hago'at'éeego goz'ąą shjıhíí bich'ą'gé' ách'iniłłhi at'éé.

⁴⁶Hat'íí bighą, SheBik'ehń, sheBik'ehń, daashılđołńiigo shich'í' ádaadołńiiná' da'ánohwıłdışńiıyú doo ádaanoł't'ee da? ⁴⁷Dahadń shaa nyááhn shıyést's'ąągo shiyati' yikısk'eh at'ééhn, díí k'ehgo ako at'éhi at'éé: ⁴⁸Nnee yúyahgo hagogéedgo tséé biká' bigową ágodłaa: áík'ehgo tú idezjoolgo bigowąhíí bídilk'ol' ndi doo hago adzaa da; nłđzilgo tséé biká' ágolzaahíí bighą. ⁴⁹Áíná' dahadń shıyést's'ąą ndi doo yikısk'eh at'éé dahń, díí k'ehgo ako at'éhi at'éé, nnee bigową dá sái zhą yiká' ágodłaa, doo tséé biká' dahgoz'ąą dago; áí gowąhíí yich'í' tú idezjoolgo dagoshch'í' nangónqo'; áík'ehgo aanábıgot'ííł gozłij.

7 ¹Jesus nnee bıdaayést's'aaníí ąął yich'í' nyánłti'ná' Capérnaum golzeeyú óyáá. ²Siláada dałán gonenadń binant'a'íí yána'iziidi bił nzhóni nezgaigo dak'azhá datsaah lę'e. ³Nant'ánhíí Jesus yaat'ínzıgo nnee Jews yánadaazńi Jesus bich'í' odais'a' gánjıgo, Yushdé', kú nńáhgo shá na'iziidií shá nánłziłh, daabiłđołńiıh. ⁴Áík'ehgo Jesus yaa hikaigo nádaayokąąhgo gádaanıi, Díí áłłńiıhíí bá ándłe'go dábík'eh: ⁵Bił daanjqoqo ha'ánálzéh goz'aaníí nohwá ágolaa. ⁶Áík'ehgo Jesus yıl onákai. Nant'ánhíí bigową t'ah bich'í' hikahná' nant'án bit'eké Jesus bich'í' hil'aad gánjıgo, ShiNant'a', nich'í' nagónt'ogıí bighą dáko akú nódáh hela'; shigową yune' ha'ánńáhgo ndi doo bik'eh sitjı da: ⁷Naa nsháhgo doo bik'eh sitjı da nshíí bighą doo dashíí naa niyáá da: déhadziıhgo ndi shána'iziidń nádziıh ndi at'éé. ⁸Shíí ałdó'

shinant'a' golíí, shihíí silááda bá nansht'aa, dała'a, Dahnnáh, bídishniiyúgo dahdigháh; ła'íí, Yushdé, bídishniiyúgo shaa higháh, ła'íí shána'iziidi, Díí áńle', bídishniiyúgo áí áile'. ⁹Jesus áí yidezts'aqaná' dé bíl díyagodzaago, nnee biké nálseelíí yich'í' adzaago gáyíłnii, Gánohwíldishnii, Israel hat'íi bitahyú ndi doo hwaá hadń díí k'ehgo bí'odla' golíni baa nsháh da. ¹⁰Jesus yich'í' oda's'a'íí gowayú nákainá' nezgai n'íí nlt'éeé násdłlįigo yaa nakai l'ée.

¹¹Áí iskaq hik'e Jesus kįh goznil, Nain golzeeyú óyáá; bitsılke'yu ła'íí nnee yıl okai. ¹²Áí kįh goznil ch'íná'itłh goz'aaníí yich'í' higaalgo, nnee édįhi ch'ídaach'ılteeh l'ée, bimaá itsaaná' dabíí zhá bizhaazhé ishkiin dała'áhi; áí isdzánhíí nnee ląágo yıl nálseel l'ée. ¹³Jesus yıltsaqaná' bíjįí nńiihgo gáyíłnii, Doo nchag da. ¹⁴Jesus yaa nyáágo tsilhwón yedolchidgo, tsilhwón daayo'aalíí daahizí'. Áígé' hadziigo gáníí, Shik'isn, nádndáh, nıldishnii. ¹⁵Édįhgo sitįi n'íí nezdaago yałti' nkegonyaa. Áík'ehgo Jesus isdzánhíí bizhaazhé yaa náńłłtįí. ¹⁶Nnee dawa tsídaadolyizgo Bik'ehgo'ihí'nań ya'ahédaanzigo gádaanii, Bik'ehgo'ihí'nań yána'iziidi ízisgo at'éhi nohwitah silįi; ła'íí, Bik'ehgo'ihí'nań nnee hayiheznıłíí yaa nyáá. ¹⁷Judéa dágoz'aq nt'éégo, ła'íí bınaayú daagotahyú Jesus nlt'éeégo baa ch'ınii l'ée. ¹⁸John bitisılke'yu díí ánágot'įdíí dawa yaa bíl nadaagosni'.

¹⁹John bitsılke'yu naki, Yushdé, daayılńniidná' gádaayılńnii, Jesus bich'í'yú doł'aashgo gáłdońi', Ya' ni higháhi n'íí áńt'įi née? dagohíí ła'íí biká daadéet'įi née? ²⁰Nnee nakihíí Jesus yaa n'áázhgo gádaabilńnii, John Baptize ágole'íí nich'í' nohwides'a', gániłn'ńiihgo, Ya' ni higháhi n'íí áńt'įi née? dagohíí ła'íí biká daadéet'įi née? ²¹Yaa n'áázhná' Jesus nnee ląágo náyihılzii, kah ıłtah at'éhi yaa nakaihíí ałdó', spirits ncho'í biyi' daagolńnii bá hanesdzood; ła'íí bınaá ádaagodinií daago'įigo ányaidlaa. ²²⁻²³Áík'ehgo áí nnee bich'í' hil'aadíí gáyíłnii, John bich'í' nádołt'aashgo díí hoł'inií ła'íí disołts'aaníí baa bíl nagołni': bınaá ádaagodįh n'íí bınaá ánágodle', doo nadaakai da n'íí náhikáh, nnee łóód doo ínádįh dahi yaa nadaakai n'íí nlt'éeégo ánádaidle', bijeyi' ádaagodįh n'íí da'ıdits'ag ánádaidle', nanezna' n'íí naahikáhgo ánádaidle', tédaat'iyéhíí yati' baa gozhóni bee bich'í' yáda'iti'.

²⁴Nnee John daabis'a'íí t'aqzh'í' onát'aazhná', Jesus nnee dała'at'ééhíí John yaa nagolńi'go yich'í' yałti' nkegonyaa gánıigo, Da'izłłıyú hat'íí hádaadel'ıyú nasołkai? T'oh bit'aq nteelíí bíl godiyolıí née? ²⁵Hat'íí hádaadel'ıyú nasołkai áína'? Nnee nlt'éeégo bik'e'izláhi née? Hayíí bidiyágé nlt'éeéhíí ła'íí ízisgo daagolńnii nant'an golııgee nadaakaihi at'éé. ²⁶Hat'íí ląá hádaadel'ıyú nasołkai áína'? Bik'ehgo'ihí'nań binkááyú na'iziidi née? Ha'aa, Bik'ehgo'ihí'nań binkááyú nada'iziidi yitisgo at'éhi, nohwíldishnii. ²⁷Díí bak'e'eshchįi n'íí án át'ıı, Shinal'a'á nádn dish'aa, nádn ıłch'į'gole'go. ²⁸Gánohwíldishnii, Nnee daagozłńnií bitahyú Bik'ehgo'ihí'nań binkááyú nada'iziidi doo ła' John Baptize ágole'íí yitisgo at'éé da: áína' Bik'ehgo'ihí'nań bilatł'áhgee daanliinií bitahyú hadń dážhó doo ıłł dahíí John yitisgo at'éé. ²⁹Nnee dawa Jesus daidezts'aaníí ła'íí tax bich'í' nadaahi'ńiiłíí John baptize

ádaabizlaa n'íí, Bik'ehgo'ihinań dážhó nlt'éégo at'éé, daanii. ³⁰Áiná' Phárisees la'íí begoz'aaní nlt'éégo yídaagołsini, John doo hwaa baptize ádaabizlaa dahíí bigha Bik'ehgo'ihinań ngon'áání doo hádaat'íí dago yich'á'zhi' ádaat'ee l'é'e.

³¹Jesus gáníí, Nnee daańinolt'ííhíí hat'íí bił íshshah nishłeego baa nagoshni'? hat'íí bił dálełt'ee? ³²Na'inih nagoz'aągee chągháshé dała'at'éégo ilch'i' ádaaniigo, Tsjsól bee nohwich'i' da'nt'aal ndi doo hwaa ch'adaashinołzhil da, daańildi'niihíí bił dálełt'ee. ³³John Baptize ágole'íí doo bán yiyąą dago la'íí doo wine yidlaąą dago nyaaná'; Ch'iidn biyi' golíí, daadołnii. ³⁴Shíí, nnee k'ehgo Niyááhíí, ishąągo la'íí ishdlaąągo niyáána' gádaaşıłdołnii, Áń dichini la'íí idlánihi, tax bich'i' nadaahi'niiłíí la'íí nnee doo bik'ehyu ádaat'ee dahíí bit'eké nlíni! ³⁵Da'anii igoyą'íí hat'íí ádaat'ííhíí bee bigózih.

³⁶La' Phárisee nlíni Jesus, Shigowayú nńáá, yińnii. Áík'ehgo Jesus áí Phárisee bigowayú nyaayú iyaąągo nezdaa. ³⁷La' isdzán binch'o' láníhi áí kih goznılgee golínihi, Jesus Phárisee bigowayú iyaąągo yaat'inzigo tús tséé, alabáster holzéhi, bee alzaahi yee ik'ah yin'ąągo, ³⁸Jesus dés'eezi yine'gé' hichago hiz'i, bińáá túhíí bee Jesus bikee yá táyigis nkegonyaa, bitsizıl yee k'eyıldéh, áíge' daayits'qsgé' ik'ah yaa yiziid l'é'e. ³⁹Phárisee yił iyaą'ń dıí isdzán at'ínníí yo'jigo dabıí gáńildi'nii, Dıí nneehıí Bik'ehgo'ihinań binkááyú na'iziidi nliyyúgo, dıí isdzán bídilchi'íí hadń át'ıı shihíí hago'at'éé shihíí yigółsı doleł ni'; binch'o' láníhi at'ééna'. ⁴⁰Jesus bich'i' hadziigo gáníí, Simon, hat'íí shı nıłdishnii. Áík'ehgo Simon gábiłnii, Ánnii, ilch'ígó'aahíí. ⁴¹La' nnee zhaali ách'ıńıfı nnee naki yaa yił'áá l'é'e: nnee dała'á ashdla'i gonenadın zhaali, penny holzéhi, baa ha'áá, la' nneehıí ashdladin baa ha'áá, ⁴²Doo hago'at'éégo nanáda'ıńıı da l'é'e, da'ágát'éé ndi nzhqo yihnniid. Dıí nnee nakihıí hayıfıhı nnee zhaali ách'ıńıfı itisgo bił nzhqo gá? ⁴³Simon hananádzii, Hayı dážhó itisgo baa ha'áá shihıí go'ıı. Jesus gábiłnii, Da'áígee áđınniid. ⁴⁴Jesus isdzánhıí yich'i' adzaaná' Simon gáyıłnii, Ya' dıí isdzánhıí h'ıı née? Nigową yune' ha'ayáána' doo hwaa tú shikee bee tánágisıí shaa níziid da: áína' dıí isdzánhıí bińáá túhıí bee shikee shá táyigisgé' bitsizılıí bee k'e'ıłdee. ⁴⁵Ni doo hwaa shısıńts'qs da: áína' ha'ayááge' yushde' godezt'igo dıí isdzánhıí shikee daayits'qs nkegonyaa ni'. ⁴⁶Doo hwaa ik'ah shısit'á' bíđınzhızh da: áína' dıí isdzánhıí ik'ah shikee yıdezhızh. ⁴⁷Áík'ehgo gániłdishnii, Isdzán binch'o' dážhó ląáhıí da'ızlıné bá ánálne', dážhó bił nshqohıí bigha: áína' hadń binch'o' ayááhıhıí da'ızlıné bá ánálne'ıı, ayáhágo bił nshóni at'éé. ⁴⁸Jesus isdzánhıí gáyıłnii, Ninch'o'ıı da'ızlıné ná ánálne'. ⁴⁹Nnee yił da'ayaanıí gádaańıłdi'nii, Hadń láhi dıí, konch'o'ıı da'ızlıné ká ánaıdle'i? ⁵⁰Jesus isdzánhıí gánayıłdo'ıı, Ni'odla'ıı hasdánıfıfı; ilch'i'gont'éégo dahnáđndáh.

8 ¹Áí bikédé'go Jesus kih nagoznilyú la'íí gotahyú dahot'éhé nnee áígee daagolıńıí yich'i' yałti'go la'íí Bik'ehgo'ihinań bilałt'áhgee begoz'aaní nlt'éégo baa na'goni'ıı yaa nagolni'go naghaa l'é'e: bitsıłke'yu nakits'ádah yił nakai, ²La'ıı isdzáné spirits nch'o'ıı biyi' daagolıı n'ıı la'ıı

kah iltah at'ééhíí yaa nadaakai n'íí nádaabi'dilzii lẹ'ehi yił nakai ałdó', Mary, Mágdalene daałch'inihi, ch'iidn gots'idn biyi'gé' hakaihi, ³Ła'íí isdzán Joánna, nant'án Hérod bik'ih yá bik'ehi, Chúza holzéhi, bi'aad; ła'íí Susánna, ła'íí isdzáné doo ałch'idé dahi, ałdó' yił nakai, aí isdzánéhií bíyéehíí łazhzhí' Jesus yee yich'odaazni'.

⁴Í'ánigé' kih nagoznilgé' nnee łaągo Jesus yaa náńłsáą, áigee na'goni'íí yee yił ch'ígó'aahgo gáníí: ⁵K'edileehíí yił ke'go k'edileeyú óyáá: k'edileege k'edilzií ła' itín bahyú nanehezdee; aí ła' nnee yiká' naskai, ła'ihíí dló' nádaizezlaa. ⁶Ła' k'edilzií tsééká' nanehezdee; ndi hadaazhjeedgo dagoshch'í' daanłnago nádaahisga, doo nłt'éégo godit'oodyú hadaazhjeed dahíí bighą. ⁷Ła'ihíí hosh bitahyú nanehezdee; áık'ehgo hoshihíí igháńłsągo nadaistseed. ⁸Ła' k'edilzií leezh nłt'ééyú nanehezdee, aí zhą hadaazhjeedgo dala'á gonenadín bitisyú ánálzaa. Aął nagozní'ná' gánniid, Hadń bijeyi' golíńnií íyésts'ąą le'. ⁹Bitsilke'yu nabídaadilkidgo gádaabiłńni, Iłch'ígót'aahgo na'goni'íí bee nohwil nadaagosinłni'íí hat'íí niigo ánnii? ¹⁰Jesus gáníí, Bik'ehgo'ihí'nań bilatł'áhgee begoz'áni doo bigózi da n'íí nohwíí bídaagonolsiįhgo nohwaa daagodest'ąą: áíná' ła'ihíí iłch'ígót'aahgo na'goni'íí zhą bee bił na'goni'; áık'ehgo dédainel'ii ndi doo daayo'ii da doleel, ła'íí dédaidits'ag ndi doo bił idaagozi da doleel. ¹¹Iłch'ígót'aahgo na'goni'íí hat'íí niigo ádishniį shiłhi baa nohwil nagoshni': K'edilziihíí Bik'ehgo'ihí'nań biyati' at'éé. ¹²K'edilzií itinyú nanehezdee n'íí aí nnee yati' daidezts'ąą, ndi ch'iidn nant'án nyáago yati' bijii yune' benagoz'aanii bich'ą' náyihezlaa'íí ádaat'ee, doo da'osdłądgo hasdákai dahíí bighą. ¹³K'edilzií tséé yiká' nanehezdee n'íí nnee bił daagozhógo daidezts'ąą; áíná' t'oh bikeghad áđiįhíí k'ehgo ádaat'eego, déł'ihézhí' yati' daayodłą, áíná' nabída'dintaahgee t'ąązhí' nanánihidéh. ¹⁴K'edilzií hosh biyi' nanehezdee n'íí nnee yati' daidezts'ąą, ndi dahikáhyú ni'gosdzán biká' ágot'eehíí, ízigo it'íńni, ła'íí gonedliinií zhą yaa natsídaakeesíí ádaat'ee, áık'ehgo doo nest'ą' goleeh da. ¹⁵K'edilzií leezh nłt'ééyú nanihezdee n'íí yati' daidezts'ąąná' daabijii nłt'éhi biyi' yuyaa yati' ich'iyolta', áık'ehgo nest'ą' nłt'ééhíí yint'ąą dayúweh yaa hikaahgo.

¹⁶Doo hadń ik'ah kọ'íí yidiłłtaadgo dahat'łhíta yitł'ááh ch'aanáidił'ii da, dagohíí doo kástiné yitł'ááhyú nyiłł'áah da; áíná' ik'ah kọ'íí biká' dahnásiłł'áhé yiká' dahyi'aah, áık'ehgo hayíí ha'áhikáhíí aí kọ'íí yee daago'ii. ¹⁷Dawahá nanł'í' n'íí ch'í'nah ádolńnił; dawahá doo hit'ii da n'íí bigóziįhgo hit'ii doo. ¹⁸Áí bighą da'dołłts'agíí nłt'éégo ídaayesołłts'ąą: dahadń íyésts'ąągo ígo'aahn bigoyą'íí itisgo baa nádo'né'; áíná' dahadń doo íyésts'ąą dahń, ayáhągo ígoł'ąą n'íí ndi bich'ą' da'łłií nádodleel.

¹⁹Jesus bima ła'íí bik'isyú biłgo baa hikai, ndi Jesus baa ch'ilaąahíí bighą doo hago'at'éégo baa hikáh da lẹ'e. ²⁰Nimaa ła'íí nik'isyú biłgo naa hikáh hádaat'iihíí bighą dadányú nadaazi, daabiłch'innii. ²¹Jesus hadziigo gáníí, Bik'ehgo'ihí'nań biyati' yidezts'ąągo yikísk'eh ádaat'eehíí shimaa ła'íí shik'isyú ádaat'ee.

²²Łah jii Jesus tsina'eełíí yeh hiyaa, bitsilke'yu biłgo: bitsilke'yu gádaayiłńni, Noo', hanaazhí' nohwil nada'do'éel. Áık'ehgo bił dahda'n'eel.

23 Bił da'o'olýú Jesus iłhaazh lẹ'e: áígé' dát'éégo deshch'iidgo tú nádídáh silíigo tsina'eelíi bidaadesk'olgo ńgodzid lẹ'e. 24 Áík'ehgo Jesus ch'ínadaabisidgo gádaabiłnii, NohweBik'ehń, nohweBik'ehń, k'azhą téłtł'áh nohwił ogo'eel. Áík'ehgo ch'ínádzidgo ńch'iidíi ła'íi tú hashkeego nádídáhíi yich'i' hadziigo óch'iidgo nkenágohelto'. 25 Jesus bitsilke'yu gáyilnii, Hago'at'éégo nohwi'odla'íi doo bada'ołíi da? Tsídaadolyiz ła'íi bił díyadaagot'eego gádaaıłdi'nii, Hago'at'éégo łaą, díi nneehń tú ła'íi ńch'iidíi ndi da'ayıłniiyú ádaat'ee!

26 Gadarénes daagolııyú Gálílee binaazhı'yú bił nada'diz'eel. 27 Jesus tsina'eelíi yiyi'gé' háyáago kłh goznilgé' nnee ła' doo ánińa' godezt'ı'go ch'iidn biyi' golńi baa nyáá, áń bidiyágé da'áđihgo nagháhi, nnee lena'niłi goz'aayú gólíni, doo kłh biyi' da. 28 Jesus yiltsaąná' nádidilghaazhgo yiyahzhı' hayaa adzaago, nawode gánıi, Hago łaą áshile'go ánt'ıi, Jesus, Bik'ehgo'ihı'nań da'tiséyú at'éhi biYe' rıłni? Nánoshkaąh, shiniigodoléh hela'. 29 (Jesus spirit ncho'ıi alł'ina' gáyilniiid, An biyi'gé' hannáh. Doo alł'ıdn ch'iidnhiı nabiheśaa da: bésh hishbizhıi ła'ıi kokee bee lınadaach'ıłt'óhıi bee łbi'dest'poo; ndi łbi'dest'oonıi nyihidziıgo ch'iidn da'ıliıyú onábinyo'.) 30 Jesus nabıdıkidgo, Hat'ıi honlzée? biłnii. Shiı Łáni honszee, nniid: ch'iidn doo alł'ıde biyi' oheśkai dahıi bigħa. 31 Jesus nádaayokaąhgo, Doo yúyahgo o'ı'áınyú dołkáh nohwiłdonii hela', daanniid. 32 Áígee dzılyú góchi da'ayaągo nanatsé': ch'iidn Jesus nádaayokaąhgo gádaanii, Góchi behokáh. Áík'ehgo Jesus yaa goden'áą. 33 Áík'ehgo nneehıi yiyi'gé' hakaigo góchi nanatsé'ıi yiyi' oheśkaigé' túnteel sikaanıi yeh natsáągo hayaa nádńkıigo tú yił daadesdzii. 34 Góchi yinádaadéz'ıi n'ıi díi ágodzaahıi daayıltsaąná' nádńkıigo, kłh goznilyú ła'ıi binaayú gotahyú yaa nadaagosni'. 35 Nnee bił nada'gosni'ıi áı ágodzaahıi dainel'ııyú oheśkai lẹ'e. Jesus yaa hikainá' nnee ch'iidn biyi' golıı n'ıi Jesus bikeeyú sidaago daayıltsaą, áı nneehıi ch'iidn biyi'gé' haheskaigo k'adıi biini' golııgo bidiyágé golııgo sidaa, áík'ehgo ńdaaldzid lẹ'e. 36 Nnee bináál ágodzaahıi hago'at'éégo nnee ch'iidn isná ábiłsı n'ıi biyi'gé' ch'iidn hainiyoodgo nailzihiı yaa nadaagosni'.

37 Nnee Gadarénes daanliiniı bini'yú daagolınihiı dawa ńdaaldzidhiı bigħa Jesus, Nohwich'á'zhı' dahnnáh, daayılnii; áík'ehgo tsina'eelíi yeh nádzaago t'aązhı' bił oná'ı'éeł. 38 Nnee ch'iidn yiyi'gé' hanatsáą n'ıi nábokaąhgo, Nił nádósht'aash, nii: áina' Jesus t'aązhı' onábıł'a', gánıigo, 39 Nigowayú nádńdáhgo Bik'ehgo'ihı'nań hago nłt'éégo ánániidlaahıi baa nagolnı'yú. Áík'ehgo Jesus hago nłt'éégo ánábiidlaahıi kłh dágoznıl nłt'éégo yaa nagolnı'go anádaal. 40 Jesus hanaayú bił naná'dez'eełná' akú nnee łaągo biba' dała'at'éégo Jesus baa nyááhıi yaa bił daagozhóq lẹ'e.

41 Nnee ła' Jáirus holzéhi, Jews ha'ánátséhıi yebik'ehń, Jesus yaa nyáá lẹ'e; yiyahzhı' hayaa adzaago náyokaąhgo gánıi, Shigowayú ńnáh: 42 Bizhaazhé dała'áhi it'eedn nakits'adah shı bił łegodzahi k'azhą datsaahıi bigħa ániı. Jesus higaalyú nnee daabiłjizh lẹ'e.

43 Áígee isdzán dił bighánlııgo nakits'adah bił łegodzahi itah lẹ'e, dawahá bıyéé n'ıi izee nant'an yich'i' nayiheznıl ndi doo hwaa ła' nábilziih da. 44 Áń

Jesus yine'gé' ninyaago bi'íí bidá'yú yedel_niih: dagoshch'i' dił bighánlǐí n'íí ésdjǐd. ⁴⁵Jesus gáníí, Hadn shedel_niih? Nnee baa nánstáqáhíí, Nohwíí doo hwaa ádaaahit'ǐi da, daanniidgo, Peter la'íí yił nakaihíí Jesus gádaayil_nii, NohweBik'ehń, nnee ląágo ninaayú nánstáqágo daałǐjzih, hat'íí bighą, Hadn shedel_niih? nńii, áiná'? ⁴⁶Jesus gáníí, Shinawodíí łahzhí' shich'ą'zhi' adzaahíí bighą hadńshǐ shedel_niihgo bígonsǐ. ⁴⁷Isdzánihíí doo nant'ǐi dago yígolsǐjdná' tsídolyizgo ditlidgo Jesus yiyahzhí' hayaa adzaago hat'íí bighą Jesus yedel_niih shǐhíí, la'íí hago'at'éégo dagoshch'i' nábi'dilzilíhíí nnee dawa yinááł nagosni' lẹ'e. ⁴⁸Jesus isdzánihíí gáyil_nii, Shilah, nił gozhóq le': ni'odla'ǐí nłt'éégo ánániidlaa; łch'ǐ'gont'éégo dahnádndáh.

⁴⁹Áígee t'ah yałti'ná' Jews ha'ánástéhíí yebik'ehń bigowagé' nnee la' baa nyáágo gábił_nii, Nitsi' daztsąq; Jesus doo dayúweh nałłt'og da. ⁵⁰Jesus díí yidezts'ąqgo gáníí, Doo nńłdzid da: onđlaągo zhą nitsi' nłt'éé nádodleeł. ⁵¹Jesus gowayú nyáána' Peter, John la'íí James biłgo la'íí it'eedn daztsaaníhíí bitaa la'íí bimaa zhą bił ha'ashkáh, nńiid lẹ'e. ⁵²It'eedn n'íí nnee dawa baa daachag la'íí baa ch'aadaaneshzhil: áiná' Jesus gáníí, Doo daałchag da, it'eedn doo daztsąq da, daazhógo ałhoshgo at'éé. ⁵³Áí bighą nnee dázhq baa daadloh, it'eedn da'anii daztsąq yídaagolsǐhíí bighą. ⁵⁴Jesus nnee dała'adzaahíí, Ch'fnołkáh, daayilnńiidná' it'eedn bigan yiltsodgo gáyil_nii, Shina'ilǐ, nádndáh. ⁵⁵Bi'ihí'na' nágosdlǐigo dagoshch'i' nádiidzaa lẹ'e: áíge' Jesus, Bá'đońé, nii. ⁵⁶Bitaa la'íí bimaa bił díyadaagot'ee: áiná' Jesus gábił_nii, Díí ágodzaahíí hadń baa bił nadaagol_ni' hela'.

9 ¹Jesus bitsilke'yu nakits'ádahíí dała'áyíllaago ch'iidn dawa bitisgo binawod daagolǐigo yedaabik'ehgo, la'íí kah łłtah at'ééhíí yaa nadaakaihíí nádaayilziihgo yaa daagodez'ąq. ²Áíge' Bik'ehgo'ihí'nań bilałłt'áhgee begoz'aaníí yaa nadaagol_ni'go, la'íí daanezgaihíí nádaayilziihgo odais'a'. ³Áígee gádaabił_nii, Desołkaiyú doo hat'íí daańé'go da, gish, izis bena'iltiníí, bání, dagohíí zhaali; doo íłcho naki nadaańilgo da. ⁴Dahayú gowagee ha'áłkaigee, łahyú nádesołkaizhí' da'áígee nasółtaq le'gá. ⁵Dahadń doo nádaanohwidilteeh dayúgo dahdołkáhgo nohwikee baq łeezhíí baa daałhaał, áí bee doo hádaanohwit'ǐi dahíí bígózih doo. ⁶Áík'ehgo dahdikaigo daagotahyú yati' baa gozhóni yaa nadaagol_ni', la'íí dahayú nakaiyú náda'ihilziih lẹ'e.

⁷Hérod nant'án Jesus ánát'ǐilíí dawa yaat'ínzigo, hadńshą' ádaayil_nii, nzǐ lẹ'e, la', John daztsąqagé' naadiidzaago án át'ǐí, daannihíí bighą; ⁸La'ihíí, Elías n'íí nádzáá, daannii; la'ihíí, Doo ániína' Bik'ehgo'ihí'nań binkááyú na'iziidi n'íí naadiidzaahi at'ǐí, daannii. ⁹Hérod gánńiid, Shí la' John shik'ehgo bitsits'in nadaach'idnk'ii ni'; hadń ląáhi áiná', díń dá baa idists'ag nt'éé? Áík'ehgo Jesus yiltséh hat'ǐí lẹ'e.

¹⁰Odaís'a' n'íí nákaigo hago ánadaat'ǐilí n'íí Jesus yił nadaagosni'. Áíge' anahyú da'izliiyú, kǐh goznil Bethsáida holzéhi ba'ashhahyú yił okai lẹ'e. ¹¹Áiná' nnee yídaagolsǐjđgo biké' onakśąq: áík'ehgo Jesus baa bił gozhóqogo Bik'ehgo'ihí'nań

bilalt'áhgee begoz'aaní yaa bich'í' yalti, la'í hayí nádaabi'dilziih hádaat'iinii nádaayilzii lé'e. ¹²O'i'áázhí' godeyaayú nakits'adahíí Jesus gádaayihni, Ai nnee da'at'ée'íí dahayú gotahyú nádaadn'áá, dahayú njeehíí nádaagodi'aahgo, la'í dahat'íhíta daiyaaní yiká daadez'íiyú; kú da'izliiyú nahétaqahíí bigha. ¹³Áiná' Jesus gádaabi'ni, Nohwihíí bá da'dohné. Áík'ehgo gádaani, Bán dijolé dá'ashdla'á zhá nadaahii'né, lóg dánakiyé biłgo; díí nneehíí dawa idán bá nadaahiilnihyúgo zhá bá da'n'né. ¹⁴Nnee da'at'ée'íí ashdladn doo náhóltag dayú hilt'ee lé'e. Jesus bitsilke'yu gáyihni, Nnee da'at'ée'íí ashdladingo i'anigo dinołbñ daabiłdołni. ¹⁵Ágádaanniidná nnee dawa dinezbñ. ¹⁶Áíge' Jesus bán ashdla'ihíí lóg nakihíí biłgo náidnné'go hadag déz'íigo ya'ahenzigo oskaqdná' ilk'idaizdlaad, áíge' bitsilke'yu yaa daizné, nnee yitadanihgo. ¹⁷Áígee nnee dawa da'iyaaqgo náda'isdjíd lé'e: áíge' ch'ékaadíí táts'aa nakits'adah bik'ehgo nádaach'ihetzlaa.

¹⁸Lah Jesus dasahn okqah, bitsilke'yu zhá bił naháztaqago; áíge' Jesus bitsilke'yu nayidilkidgo gádaabi'ni, Nnee hadn át'íí daashiłni? ¹⁹Áík'ehgo gádaabi'ni, La' John Baptize ágole' n'íí daani'ni: la'ihíí Elías at'íí; la'ihíí doo áníiná' Bik'ehgo'ihí'nañ binkááyú na'iziidi n'íí daztsaaqé' naadiidzaahi at'íí daani'ni. ²⁰Jesus gánádo'niid, Nohwihíí hadn át'íí daashiłdołni? Peter gáníí, Bik'ehgo'ihí'nañ Ats'áltñi, Christ holzéhi, ánt'íí. ²¹Bitsilke'yu ndzilgo yich'í' hadziigo gáyihni, Hadn áí bił nadaagołni' hela'; ²²Shíí, nnee k'ehgo Niyááhíí, doo ałch'ídn shiniigodilne' da, Jews yánazíni, okqah yedaabik'ehi bánadaant'aahi, la'í begoz'aaníí ye'ik'eda'ihchíhi doo hádaashit'íidago shidizideená' taagi jii hileehgo naadishdáh.

²³Dawa yich'í' hananádziigo gánádo'niid, Dahadn shiké' dahdigháh hát'íiyúgo ídaayo'nahná' dajii biigha bitsi'ihna'áhi dahyidot'ihgo shiké' dahdowáh. ²⁴Dahadn bi'ihí'na' yaa bił goyééh, áí bich'á' da'izl'íí hileeh: áiná' dahadn ídaayis'nahgo shíí shigha bi'ihí'na' da'izl'íí sil'íí'n, án ihí'naa doo ngonel'aa dahíí yee hi'naa doo. ²⁵Ni'gosdzán dágoz'aa nt'éégo ch'ist'íiná' koyi'sizini da'izl'íí sil'íigo ch'a'och'it'izhyúgo, áí hat'íí bich'á'gé' ch'it'íih? ²⁶Hadn shik'e ídaayándzihíí la'í shiyati' yik'e ídaayándzihíí, shíí, nnee k'ehgo Niyááhíí, ałdó' nánshdáhgo bik'e ídaayánsdzí doo, shich'á'idindláadgo, shiTaa bich'á'idindláadíí la'í binal'a'a yaaká'yú daagol'íiníí dilzini bich'á'idindláadíí bee shich'á'idindláadgo. ²⁷Shíí da'aniigo nohwil' nadaagoshni', kúgee nadaaziiníí la' dá doo da'itsaahíí dail'ihé Bik'ehgo'ihí'nañ nant'aago daayiltséh.

²⁸Díí ánniidíí dáshí' tsebíiskaqago Peter, James, la'í John biłgo, Jesus yil okai lé'e, dził n'ááyú okqahyú. ²⁹Jesus okqahná' binihíí lahgo at'éégo sil'íí, bidiyagéhíí dázhó' higaigo bik'ina'didlaad sil'íí. ³⁰Áígee nnee naki, Moses holzéhi la'í Elías holzéhi Jesus yil yadaalti' sil'íí. ³¹Áí nneehíí dázhó' bich'á'idindláad sil'íí, áíge' Jesus datsaah doleehíí yaa yadaalti', Jerúsalem'yú áne'ihí. ³²Peter la'í yil nakaihíí dázhó' bił daanzii: ndi t'ah daadez'íiná' Jesus bich'á'idindláadgo la'í nnee naki yil nadaazi'íí daayiltsaa. ³³Áí nnee nakihíí Jesus yich'á'zhí'go dahnasht'aazhná' Peter Jesus yich'í' hadziigo, SheBik'ehh, kú nkaihíí nohwá

nt'ée: chagosh'oh taagi ádaagohiidle'; la' ni ná, la'ihíí Moses bá, la'ihíí Elías bá, nii l'é: dá doo natsekéesé da. ³⁴T'ah yahti'ná' yaak'os biká' dahiyaa l'é: biyaa nágonahgo tsídaadolyiz. ³⁵Áí yaak'os biyi'gé' yati' yidests'aa, gáníígo, Díínko shiYe' shił nzhóni: hódaayot's'aa. ³⁶Áíhíí ałł yahti'ná' Jesus dasahn daayit's'aa. Bitsilke'yu díí ágodzaahíí nadain't'íí'go doo hadn' yil nadaagosni' da.

³⁷Áí iskaą hik'e dziłgé' gódah nákaigo nnee l'áągo baa náńts'áą l'é. ³⁸Áí nneehíí la' nádidilghaazhgo gáníí, l'ch'ígó'aahi, nánoshkaąh, shiye' shá n'í'í; da'ái zhá shizhaazhéhi. ³⁹Lahgee spirit nch'ó'i nabihíłaa, áígee dilwosh; nádinigisgo bidayi'gé' itáwosh haigháh nádleeh, áígé' biniigon't'éeego doo bich'á'digháh da. ⁴⁰Nitsilke'yu nádaahoshkaąh hadainihiyoodgo; ndi doo hago'at'éeego da. ⁴¹Jesus gáníí, Nohwi'odłá' édaadihgo dánohwíí zhá daanohwik'ehgo daafinot'ííhíí, dahón'sahzhí' nohwil nahasht'áą, dahón'sahzhí' l'aa nohwidah ánsht'ee? Yushd'é, niye' shich'í' bił n'á'ash. ⁴²T'ah yich'í' higaaná' ch'iidn yaabit'e'gé' nádinigis l'é. Áíná' Jesus spirit nch'ó'íí n'đzilgo yich'í' hadziigo haińyood, áík'ehgo ishkiiníí náyilziigo bitaa yaa náín't'íí.

⁴³Daakowa Bik'ehgo'ihí'nań binawodíí baa kił díyadaagot'ee l'é. Dawahá yaa ánát'ííhíí baa kił díyadaagot'eego Jesus bitsilke'yu gáyilnii, ⁴⁴Díí yati'íí nt'éeego ídaasinó't's'aaago nohwííí yune be'ogohigháh le': shíí, nnee k'ehgo Niyááhíí, nnee baa daashich'ide'aah. ⁴⁵Áík'ehgo bitsilke'yu Jesus hat'íí niigo aníhíí doo bił ídaagozi da, doo yídaagołsi da dolełgo yaa ch'anani'í' l'é: áígé' na'ódaadiłkidzhí' bił daagoyé.

⁴⁶Jesus bitsilke'yu l'adaadit'áh nkegonyaa, Nohwitahyú hadn' itisgo at'éhi? daahí'ndi'niigo. ⁴⁷Jesus bitsilke'yu natsídaakeesíí yígółsiđgo, ch'agháshé ałch'íséęhi náidnłqozgo ba'ashhahgé' yinesdaago, ⁴⁸Bitsilke'yu gáyilnii, Dahadn' shizhi'íí binkááyú díí ch'agháshéhíí náidn't'ííyúgo shíí ałdó' náshidn't'íni at'éé; dahadn' náshidn't'íni shides'a'ń ałdó' náidn't'íni at'éé: dahadn' nohwitahyú doo il'íí dahíí ízisgo at'éé doleł.

⁴⁹John gáníí, SheBik'ehń, nnee la' nizhi'íí binkááyú nnee biyi'gé' ch'iidn hainiyoodgo daahiit'íígo, Doo ágánt'íí da, daabiłde'niid; doo bił daagohiit'íí dahíí bighą. ⁵⁰Jesus John gáyilnii, Doo ágádaabiłdohńii da: hadn' doo nch'ó'go nohwich'í' na'iziid dahń bił daagohiit'íni at'éé.

⁵¹Jesus yaaká'zh'ígo nábidí'dilteehíí biká' ngonyaago, Jerúsalemyú digháhgo biini' łayíłaa, ⁵²Áík'ehgo bádnyú bá il'ch'í'daagole'go binadaal'a'á odań'a': áí Samáritans bigotahyú híkai. ⁵³Ndi áígee daagolíníí Jesus doo hádaayit'íí da l'é, Jerúsalemyú deyáá daanzhíí bighą. ⁵⁴Jesus bitsilke'yu John la'íí James biłgo díí yídaagołsiđgo gádaanńii, NohweBik'ehń, ya' yaaká'gé' k'ó'íí daahwíikeedgo díí nneehíí daadn'lıd n'ee, **Elías** adzaahíí k'ehgo? ⁵⁵Jesus bich'í' adzaago n'đzilgo bich'í' hadziigo gádaabiłnńii, Spirit nohwi'yí'sizini hago'at'éeéhíí doo bídaagonołsi da. ⁵⁶Shíí, nnee k'ehgo Niyááhíí, doo nnee da'izlíí ishchihíí bighą niyáá da, áíná' hasdáhishn'iiłhíí bighą niyáá. Áígé' łahyúgo gotahyú onanákaí.

⁵⁷Itínyú ch'okaahyú nnee la' Jesus yich'í' hadziigo gáníí, Dahayú anadááyú níké' anáshdaał doo. ⁵⁸Jesus gábiłnńii, Ba' ndi bi'í'án daagol'íí,

dló' yúdahyú nada'iniihíí bit'oh daagolíí; áiná' shíí, nnee k'ehgo Niyááhíí, doo hayú nshteehi at'éé da. ⁵⁹Jesus nnee la'ihi gáyilnii, Shiké' dahnnáh. Áí nneehíí gáníí, ShiNant'a', halaq shitaá iłtsé łehishteehyú dóshaq'.

⁶⁰Jesus áí nneehíí gánáyildo'niid, Nanezna'íí dabíí łedaahíi'niil le': áiná' nihíí Bik'ehgo'ihí'nań bilatt'áhgee begoz'aaníí baa nagólńi'go dahnnáh.

⁶¹Nnee la'ihi gánádo'niid, ShiNant'a', níké' dahdisháh doleeł; áiná' iłtsé shigowayú nádishdáhgo áígee naháztaaníí bił nanágoshńi' hik'e. ⁶²Jesus gábilnii, Dahadń bengohildzísé ałk'iná' yiltsoodná' t'aqzhí' nádést'jńń Bik'ehgo'ihí'nań bilatt'áhgee daanliiníí itah hileehíí doo yik'eh sitjį da.

10 ¹Díí bikédé'go Jesus la' gots'idin hanayinilíí bádń dá nakigo nlaago kįh nagozńilyú hayú deyaa shiyú odaihes'a'. ²Jesus gádaabiłnii, Nest'a' dázho łáqgo nest'aqńa' nada'iziidíí doo hwoi da: áík'ehgo nest'a' yeBik'ehń bich'į da'okqaqho gádaabiłdońniil, Nada'iziidíí ninest'a' nádaayihigeeshyú daadń'áá.

³Dahdołkáh: ba' bitahyú dibeljį bizhaazhé k'ehgo daanohwide'pa'. ⁴Bestso bizis, izis bena'iltiníí, dagohíí nohwikee ik'e'an dahdaadołńe' hela': itńnyú daaohłkáhýú nnee da'adzaayú doo bił nadaagońi' da. ⁵Gowa yune' ha'ałkaigee iłtsé gádaadołńiil doleeł, łch'į'gont'ééhíí díí gowa yune' be'ágót'éé le'.

⁶Nnee nt'éégo at'ééhíí áígee sidaayúgo nohwil łch'į'gont'ééhíí yil nlijį doo: áiná' nnee doo hwaa ágát'éé da l'eyúgo, nohwil łch'į'gont'ééhíí dánohwíí nohwíyée nádodleeł.

⁷Gowa yune' ha'ałkaigee, da'áígee dinołbįh le'gá, áígee dahat'łhíta nohwá daach'idiné'íí daaholsaqgo, la'íí dahat'łhíta nohwá náda'ch'ıłsįhíí daaohłdlaqgo: hadń na'iziidíí bich'į' na'į'niilgo goz'aq. Doo daazhógo gotahkaigo da.

⁸Dahagee kįh gozńilgee ha'ałkaigo, áígee hádaanohwich'it'jįyúgo, idán nohwidáhgee daach'izné'íí daaholsaq doleeł: ⁹Áígee daanezgaihíí nádaaholsiihgo bich'į' gádaabiłdońniil, Bik'ehgo'ihí'nań bilatt'áhgee daanliiníí itah daaleehgo nohwá ch'įgót'į'.

¹⁰Dahagee kįh gozńilgee ha'ałkaigo, áígee doo hádaanohwich'it'jį dayúgo, áígee da'ditinyú nołkahgo gádaadidońniil, ¹¹Daagonońjįgee dá łeezh zhą ndi nohwikee bídaahit'łhíí k'eda'ıldéh, áí bee doo hádaanohwit'jį da bígózįh doo, ndi díí bídaagonońj, Bik'ehgo'ihí'nań bilatt'áhgee daanliiníí itah daaleehgo nohwá ch'įgót'į' ni'.

¹²Shíí nohwil nagoshńi', Bik'ehgo'ihí'nań yándaago'aahíí bijjį Sódóm biniigodılne'íí bitisgo áí kįh gozńilíí biniigodolńiil. ¹³Korázingee daagonońiiníí, nohwá góyée doleeł! Bethsáidagee daagonońiiníí, nohwá góyée doleeł! Nohwitahyú ízisgo áńagot'jįńń Tyre la'íí Sídongee ágágodzaayúgo, áígee daagolíiníí doo áńiiná' nak'a' dich'įzhé bik'inazlaaná' łch'ii yiyi' naháztaqgo bincho'íí yich'á'zhí' ádaasdaa doleeł ni'.

¹⁴Bik'ehgo'ihí'nań nnee yándaago'aahíí bijjį Tyre la'íí Sídón bitisgo nohwiniigodidolńiil. ¹⁵Nohwíí, Capérnaumgee daagonońiiníí, yaaká'zhį'go hanohwidi'ńiilíí, nohwíí ch'iidntahzhį'go nohwidido'niil. ¹⁶Hadń daanohwíyést'saaníí shíí shíyést'saq ałdó'; hadń daanohwich'ólaahíí shíí ałdó' shich'ólaa; hadń shich'ólaahíí shides'ań ałdó' yich'ółahi at'éé.

¹⁷Gots'idinhíí bił daagozhóqogo nákaigo gádaańii, NohweBik'ehń, nizhi'íí binkááyú ch'iidń ndi benohwik'eh. ¹⁸Jesus gádaabiłnii, Ch'iidń

nant'án, Satan holzéhi, yaaká'gé' hada'didla'híi k'ehgo gódah ch'íngog'o hish'íi ni'. ¹⁹Shíi t'íish lá'íi ch'ígodahistas doo lá' lanohwile' dago, lá'íi nohwik'edaanñihíi binawod bitisgo nohwinawod golíígo nohwaa godini'áá; áik'ehgo doo hat'íi nohwiñí'dóñih át'ée da. ²⁰Da'ágát'ée ndi ch'iidn da'ádaadoñiyú ánadaat'íiíi doo da'ái zhá baa nohwił daagozhóq da le'; áiná' yaaká'yú daanohwizhi' ágolaahíi baa nohwił daagozhóq le'.

²¹Áiná' Jesus Holy Spirit bee bił gozhóqgo gánñiid, ShiTaa, yaaká'zhi' lá'íi ni'zhí' nant'án nlinihi, díi ilch'ígót'aahíi nñee daagoyáqgo bił idaagozinihíi baa ch'anan'í' n'íi mé' ga'adaat'eehíi bich'í' ch'í'nah áñlaahíi ba'ahénsi: da'áik'ehgo ágot'ee, shiTaa; da'áik'ehgo hánt'íigo ágónlaahi. ²²ShiTaa bich'á'gé'go dawa shaa hi'níif: doo hadn shíi Bik'ehgo'ihí'nañ biYe' nshíni shígółsini at'ée da, shiTaa zhá; doo hadn shiTaa yígółsini at'ée da, shíi biYe' nshíni zhá, lá'íi dahadn shiTaa bich'í' bígózihgo áshle'íi aldó' shiTaa yígółsi.

²³Bitsilke'yu zhá yich'í' adzaago gáyilñii, Hadn hat'íi daal'iiníi daayo'iiníi biyaa gozhóq doleeł: ²⁴Shíi nohwił nagoshni', doo ach'íde Bik'ehgo'ihí'nañ binkááyú nada'iziidi lá'íi nant'án daanłni daal'iiníi daayiltséh hádaat'íi ndi doo hwaa daayiltsaq da; daadołts'agíi daidits'íh hádaat'íi ndi doo hwaa daidezts'aq da.

²⁵Begoz'aaníi nłt'éeqo yígółsini lá' Jesus hat'íi nayíntaahgo gáníigo hizí', ilch'ígó'aahíi, hago ashne'go ihí'naa doo ngonel'aa dahíi bee hinshnaa doleeł? ²⁶Jesus gáníi, Begoz'aaníi hago'at'éeqo k'e'eshchíi? Hónzhiigo hat'íi ni'ídi'ñii? ²⁷Nñeehíi gáníi, Bik'ehgo'ihí'nañ neBik'ehni nijíi dawa bee nił nzhq le', niyi'siziiníi dawa bee, ninawodíi lá'íi ninatsekeesíi dawa bee; na'ashhahgé' gólíiníi nił nzhq le', dani idil njóq'íi k'ehgo. ²⁸Jesus gánábíldo'ñiid. Da'áigee ádíññiid: díi bee ánt'éeýúgo hinnaá doleeł. ²⁹Begoz'aaníi nłt'éeqo yígółsini nñee binadzahgee nzhqo ádil'íi hat'íigo Jesus gánáyíldo'ñiid, Na'ashhahgé' gólíiníi nñiihíi, hat'íi nñiigo ánnii? ³⁰Jesus hananádziigo gáníi, Lá' nñee Jerúsalemgé' Jériko yuyaa higaalyú nñee da'n'íihi bik'idahishjeedgo dawahá bíyéehíi bich'á' nádaidnñilgo yófyahgo biní'da'disñihná' bich'á' onákai, k'azhá datsaahgo da'akú ndaabistíiná'. ³¹Okaqah yebik'ehi ái itín yuyaa higaalyú, ái nñee sitiiníi yiltsaq, ndi lahzhin'éeqo kédnyaago ch'ínyáá l'é'e. ³²Lá' nñee Levi hat'íiíi nlini aldó' ái nñee sitiiníi yiltsaq, ndi án aldó' lahzhin'éeqo ya'ishhah ch'inánádzaa. ³³Áiná' lá' nñee Samáritan nlini higaalyú, ái nñee sitiiníi yiltsaqgo yaa nyáá; áik'ehgo yaa ch'oba'go, ³⁴Ik'ah lá'íi wine biłgo hagee bídaant'oodgee yik'i yaa daayiziidgo yik'ída'disiz, áigé' Samáritanhíi dabíi bitúlgayé yiká' dahyistíigo ná'ch'injahyú yinłíi, áik'ehgo nłt'éeqo áyíłsi l'é'e. ³⁵Iskaq hik'e bizhaali, penny holzéhi, naki hayiné'go ná'ch'injahíi yebik'ehni yaa yinné' gáyilñiigo, Díi nñeehni shá nłt'éeqo áñłsi: díi zhaali naa niné'íi bitisyú izljiyúgo, nich'í' naná'dihishnił, nánsdzaago. ³⁶Ái nñee taagihíi hayíihíi nñee be'nest'íidihíi ba'ashhahgé' gólíihíi k'ehgo ábíllaa nñzi? ³⁷Begoz'aaníi nłt'éeqo yígółsiníi gáníi, Nñee biłgoch'ozbaadíi. Jesus gábilñii, Dahnnáh, ni aldó' ágánt'íi le'.

38 Ch'okaahyú Jesus la' gotahzhì' oyáa: áígee isdzán Martha holzéhi bigowayú nýáágo, ha'ánnáh biñniigo ha'ayáa. 39 Ákóne' Martha bik'isn, Mary holzéhi, Jesus yit'ahgé' nezdaa ni'yú, bilch'ígó'aahíí yíyésts'aago. 40 Martha ląágo nabi'dint'ogo Jesus yaa nyáágo gáníí, SheBik'ehń, ya' shik'isn doo shich'onii dago dasahn na'isiidíí doo nił hago'at'éé da née? Nik'isn bich'onni, biłńne'. 41 Jesus gábiłńii, Martha, Martha, nani'dint'ogíí zhá ląágo baa natsínkees: 42 Áíná' dała'a zhá ízisgo ilni; áí Mary nágodn'aa, doo hago'at'éégo bich'á' nádi'né' da.

11 1 Lahn Jesus okaah l'é'e; aal oskaadná' bitsilke'yu dała'a gábiłńii, SheBik'ehń, da'ohiikaahgo nohwil ch'igon'aaah, John bitsilke'yu yił ch'igon'aa l'éehíí k'ehgo. 2 Áík'ehgo Jesus gáníí, Da'olkaahgee gádaadidoñiił, NohwiTaa yaaká'yú dahsındaahń, Nizhi'íí dilzihgo bígózih le'. Nant'án nílłihíí begodowáh. Hago'at'éégo ánniiyú yaaká'yú benagowaahíí k'ehgo ni'gosdzán biká'yú ałdó' begodolnífł. 3 Dajii biigha daahiidaaníí nohwá ágonłsı. 4 Nohwinchó'híí nohwá da'izlíné' ánandle'; nohwíí ałdó' nnee nchó'go nohwich'ı' ádaadzaahíí baa nádaagodent'aah. Nanhwída'dintaah yune' onohonífł hela'; áíná' nchó'go at'éehíí bich'á'zhı' hanánohwihi'ńífł. 5 Jesus gádaabiłńii, Tł'é'ıs'ahgo nohwíí la' dánko nit'eké bich'ı' nnáhgo gábiłńiił, Shit'éké, bán dijolé taagi shá ch'ihinjáh; 6 La' shit'ekéhi shaa nyaaná' doo hat'íí bá'dishné' da. 7 Bigoway yune' nit'ekéhi dánko gániłdiniih, Doo nashíłł'og da: ałk'iná' dáadıłłh da'dintáá, shichagháshé bił shiijéed; doo hago'at'éégo nádishdáhgo dahat'ihíta naa nshné' da. 8 Gádaanohwiłdishńii, Áí nneehń nádiidáhgo nnee idókeedíí dahát'íígee yaa yiné', doo bit'ekéhií zhá bigha da, dayúweh idókeedhíí bigha. 9 Áík'ehgo gádaanohwiłdishńii, Da'dolkeed, áík'ehgo hat'íí daadołkeedíí nohwaa hi'né'hi at'éé; nadaanołtaad, áík'ehgo hat'íí bíka daanołtaadihíí nádaadołné'hi at'éé; dáadıłłh nádaanołts'ı, áík'ehgo nohwá ch'ı'ıtıjhi at'éé. 10 Hadń idókeedń baa hi'né'hi at'éé; hadń nantaadń hat'íí yıka ntaadíí náidiné'hi at'éé; hadń dáadıłłh nıyinłts'ıhń bá ch'ı'ıtıjhi at'éé. 11 Nohwitaahyú la' nnee biye' golni, biye' bán bíyókeedyúgo, ya' tséégo yaa yı'aaah gá? Dagohíí lóg bíyókeedyúgo, ya' t'ıishgo yaa yiłteeh gá? 12 Dagohíí iyęęzh bíyókeedyúgo, ya' ch'ígodahistasgo yaa yiłteeh gá? 13 Daanołchó' ndi nohwichagháshé nłt'éhi baa hi'né'ıí bídaagonołsiyúgo, itisgo nohwaa natsekeesgo nohwıTaa yaaká'yú dahsdaahń hadń Holy Spirit bíyókeedíí yaa yiné'hi at'éé.

14 Jesus ch'iidn doo yałti' dahíí hainyood l'é'e. Ch'iidn habi'dinodzoodná' nnee doo yałti' da n'ıí hadzii; áík'ehgo nnee dała'adzaahíí bił díyadaagot'ee. 15 Áíná' la' gádaanii, Ch'iidn nant'án Beélzebub holzéhi binawodíí bee Jesus ch'iidn hainihiyood. 16 La'ihíí nayídaantaahgo gádaanii, Yaaká'gé' godiyihgo be'ígóziníí nohwil ch'ı'nah ánle'. 17 Áíná' Jesus, áí nnee natsídaakeesıí yígółsigo gáyıłńii, Nnee ilch'ı' t'ekédaas'anihíí dabıí ilch'ı' nanádaagonłkaadyúgo da'izlłı hileeh; nnee dała' naháztaanıí dabıí ilk'ıdahnájahyúgo doo anahyú begonowáh át'éé da. 18 Áík'ehgo

Satan dabíí ích'í naná'idziidyúgo hagoshá' yebik'ehíí bínagonaál doleel? Ni Beélzebub bee ch'iidn haniyóód daashidołñihíí bighá ádishñii. ¹⁹Shíí Beélzebub bee ch'iidn haniisoodyúgo, nohwíí daanohwiye'íí hadń bee ch'iidn hadainiyood áiná'? Áík'ehgo daanohwiye'íí ch'í'nah ádaanohwile'. ²⁰Áiná' Bik'ehgo'ihí'nań binawodíí bee ch'iidn haniisoodyúgo, da'aniigo Bik'ehgo'ihí'nań nohwitahyú al'k'iná' nant'aa. ²¹Nnee ndzilili yenagonłkaad doleelíí al'k'iná' dahyoné'go bigowa yinádéz'íiyúgo, dawahá bíyééhíí doo hago anéh da: ²²Áiná' la' nnee bitisgo ndzililihi bich'í' nanálwodgo isná ábidlaayúgo, yenagonłkaadíí ya'okíí n'íí bich'á' náyidinñiiłgo nnee yitah'iníih. ²³Hadń doo bił gonsht'íí dahń shich'í' got'íí'hi at'éé; hadń doo bił dała'á ná'ashdle' dahń shich'á' ts'ilt'íigo áile'. ²⁴Spirit ncho'íí nnee yiyi'gé' háyááná' tú áđihyú aanádaał, hayú hanayóokíí yíka ntaago; áiná' doo hagee dahíí bighá gáníí, Shigowayú hagé' níyáá n'íyú nádésdzá. ²⁵Bigowa n'íí nłt'éégo nágolzhoogo dawahá nzhóogo neheshjaayú nádzá. ²⁶Áík'ehgo spirits gots'idi daanchó'i yil nakai, bíí bitisgo daanchó'ihí, áí gowa yuné' yil ha'akáhgo áígee ndaagoleeh: áík'ehgo nnee iltséná' át'éé n'íí bitisgo at'éé hileeh.

²⁷Jesus t'ah yałti'ná' la' isdzán dała'ách'ít'éé biyi'gé' hadziigo Jesus gáyilñii, Isdzán bibishch'id biyi'gé'go sínliigo nñbe' n'íí biyaa gozhóq doleel. ²⁸Áiná' Jesus gáníí, Hadń Bik'ehgo'ihí'nań biyatí' yidits'ago yikísk'eh at'ééhń, áńgo biyaa gozhóq doleel.

²⁹Nnee łáqgo dała'adzaaná' Jesus gáníí nágodidzaa, Dázhó ncho'go daalñolt'ííhi: godiyłhgo be'ígóziníí yíka daadéz'íí; áiná' be'ígóziníí doo bił ch'í'nah ádaalñe'hi at'éé da, Bik'ehgo'ihí'nań binkááyú na'iziidi n'íí, **Jonas** holzéhi, nnee bich'í' be'ígóził alzaahíí zhá. ³⁰Jonas nnee Nínevehgee daagolíníí bich'í' be'ígóził alzaahíí k'ehgo shíí, nnee k'ehgo Niyááhíí, daalñolt'ííhi bich'í' be'ígóził doleel. ³¹Bik'ehgo'ihí'nań nnee yándaago'aahíí bijii isdzán nant'ánihi hayaadé'go nyááhń hiziiigo daalñolt'ííhi yaa yałti'go, Shíí shitisgo daanchó' ni', didoniił: án dážhó nzaadgé' nyáá, Sólonon bigoya' yidits'łhgo; áiná' k'adíí Sólonon bitisgo ánsht'éhi niyáá. ³²Aayá'iti'gee nnee Nínevehgee daagolíí n'íí daahiziiigo nnee daalñolt'ííhi yaa yádaal'ti'go, Nohwíí nohwitisgo daanchó' ni', daadidoniił; Nínevehgee daagolíníí Jonas yałti'go daidezts'aaná' bincho'íí yich'á'zh'igo ánádaasdzaa; áiná' k'adíí Jonas bitisgo ánsht'éhi niyáá. ³³Doo hadń ik'ah kó'íí yiditłaadgo nagont'í'yú nyil't'áah da, dagohíí doo táts'aa yil yaa nyi'aah da, áiná' ik'ah kó'íí biká' dahnásił't'áahyú daach'ilt'aah, áík'ehgo hayíí ha'áhikáhíí áí kó'íí daayo'íí doleel. ³⁴Kináá'íí kits'í bikó'i at'éé: kináá nłt'ééyúgo kits'í dahot'éhé bikó' golíni at'éé; áiná' doo nłt'éé dayúgo híí kits'íhíí dahot'éhé diłhił at'éé. ³⁵Áík'ehgo ádaagots'idzaa, dahyúgo kiyi' ná'dindíin n'íí kich'á' diłhił nádleeh. ³⁶Kits'í dahot'éhé biyi' adindíinyúgo, hayú doo diłhiłgo baa dahgoz'aq dayúgo, kits'í dahot'éhé bich'á'idindíin doo, ik'ah kó'íí bich'á'idindíinhi k'ehgo.

³⁷Jesus t'ah yałti'ná' **Phárisee** línihí, Shił ináá, biłñii: áík'ehgo Jesus itah iyaqgo nezdaa. ³⁸Jesus Phárisees bi'at'e'híí k'ehgo dá doo táádígisé

itah iyaago nezdaago Pháriseehíi bił díyagot'ee lé'e. ³⁹Jesus gábilnii, Nohwíi Phárisees daanołini, idee la'íi its'aa biká'yú zhá táadaalgis; áiná' nohwiyyú aadaach'ihí'niilíi la'íi daanch'ó'íi zhá begoz'aa. ⁴⁰Nohwíi doo daagonołsáni da, hadn nohwits'íi áyílaahn sha' da'án nohwiyyi'ihíi ałdó' áyíflaa? ⁴¹Dawahá nohwíi'íi biyi'gé' nlt'ééhíi nnee bá daadołné; áik'ehgo dawahá nohwá nlt'éé doleeł. ⁴²Phárisees daanołini, nohwá góyéé doleeł! t'oh mint holzéhi, la'íi rue holzéhi, la'íi t'oh itah at'ééhíi dágonenanyú iłk'é'nilgo dała'á Bik'ehgo'ihí'nań baa nádaalné, áiná' nlt'éégo ágot'eehíi doo bikísk'eh ádaanołt'ee da, Bik'ehgo'ihí'nań bił'ijóóníi doo baa natsídaalkees da: ái bee ádaanołt'ee doleeł ni, la'ihíi doo baa daayołnah dago. ⁴³Phárisees daanołini, nohwá góyéé doleeł! nohwíi Jews ha'ánałséh nagoznil yuńe' nnee íziso ádaat'eehíi dahnádinbıhyú itah dahnasółtaago zhá, la'íi nahi'niih nagoz'aa'yú nohwich'ı'íi ádaach'ı'niigo nohwił daagozh'ó. ⁴⁴Begoz'aaníi ye'ik'eda'ılch'ıhi la'íi Phárisees daanołini, daanołshoq' ádaagonoł'ini, nohwá góyéé doleeł! le'ch'izhjeegıi doo daat'ıi dahıi ga'adaanołt'ee, ái le'ch'izhjeegıi biká' ch'ıch'ihikáh, dá doo bídaagoch'ıksinégo.

⁴⁵La' Jews bich'ı' begoz'aaníi nlt'éégo yıgółsini Jesus gáyılnii, ıłch'ıg'ó'aahıi, ágánnıiyú nohwíi ałdó' ánohwiłnıii. ⁴⁶Jesus gánıi, Begoz'aaníi nlt'éégo bídaagonołsini, nohwíi ałdó' nohwá góyéé doleeł! heeł ndaazi nnee biká' dahda'ohołheeh, áiná' nohwihıi dázh'ó da'ayáhágo ndi doo bich'odaalnıii da. ⁴⁷Nohwíi nohwá góyéé doleeł! nohwıtaa n'ıi Bik'ehgo'ihí'nań binkááyú nada'iziidi nadaistseedi le'shıjeegıi biká' dahat'ıhıta bee bınádaach'ılnıihıi ádaagołe'. ⁴⁸Nohwıtaa n'ıi ánádaat'ııı n'ıi nohwił dábik'ehgo ch'ı'nah ádaal'ıı: daanohwıtaa n'ıi Bik'ehgo'ihí'nań binkááyú nada'iziidıi nadaistseed, nohwíi le'shıjeegıi biká' dahat'ıhıta bee bınádaach'ılnıihıi ádaagołe'. ⁴⁹Ái bigha Bik'ehgo'ihí'nań bigoya'ıı gánnıid lé'e, Binkááyú nada'isiidıi la'ıi shinadaal'a'á koch'ı' daadish'aa, la' nadaach'ıłtseed doleeł, la'ıi biniidaagoch'ıdile' doleeł: ⁵⁰Áik'ehgo ni'gosdzán alzaagé' godezt'ıgo Bik'ehgo'ihí'nań binkááyú nada'iziidi dawa bidıı nada'ıj'óólıi, daalınolt'ııııı bik'izhı' didot'aał, ⁵¹Ábel zesdııge' Zekariás zesdıızhı' nnágot'ıgo, Zekariási bech'okaqahıi biká' dahnási'nihi goz'aanıi la'ıi kıh biyi' da'ch'okaqahıi bigizhgee daztsaa lé'e: da'anıi ádaanohwıłdışnıi, daalınolt'ııııı bik'izhı' didot'aał. ⁵²Begoz'aanıi nlt'éégo bídaagonołsini, nohwá góyéé doleeł! nohwíi igoya' bich'ı' bená'igıse nádaadołtaq: nohwíi doo ha'alkáh daná' nnee ha'akáh doleeł n'ıi t'aaqzhı' ádaanołsı. ⁵³Jesus ágánıına' begoz'aanıi ye'ik'eda'ılch'ıhi la'ıi Phárisees daanlıni bá daagoshchıııııgo l'áago nayıdaadııııı: ⁵⁴Yá nakıda'ıl'áago, k'ızé hadzii daanzıgo, dahat'ıhıta yik'izhı' daidi'aahıi bigha.

12 ¹Dıi bee ánágot'ııına' nnee doo náhółtag dayú dała'adzaago dázh'ó daalıjızhná' Jesus bitsıłke'yu ıłtsé gáyılnii nkegonııı, **Phárisees** daanlıni binch'ııııı bání benılzoołe ga'at'éhi baa daagonołsaa, ái nnee binadzahgee nzhóni ádaadıııııı at'éé. ²K'ad dawahá bił le'izkaad n'ıi ch'ı'nah ádolnııı; la'ıi k'ad dawahá nanlı'ı' n'ıi bígózıhgo

ádoln̄iik. ³Áík'ehgo godih̄iŷyú hat'íi daadołn̄ii n'íi got'íizh̄i' didots'íił; k̄ih biyi' yuñe' dataq̄an̄ego hat'íi daadołn̄ii n'íi k̄ih biká'ḡe' didots'íił. ⁴Shit'ekéh̄ií, gádaanołw̄idish̄n̄ii, Hayíi kits'íi nadaĩtseedná', bikédé'go doo hago ádaañéh dahíi doo bédaałdzid da. ⁵Shíi nohw̄ił nadaagosh̄n̄i' hadn̄ bédaałdzid: ich'izishiin̄ií bikédé'go ch'iidn̄ bikq' dilt̄i' yuyaa kaa o'íkkaadíi án bédaałdzid; gánohw̄idish̄n̄ii, án bédaałdzid. ⁶Ya' dlq'dichiné ashdla'i zhaali tichí'é naki izl̄jigo nah̄in̄iik gá? Da'ágát'éé ndi Bik'ehgo'ih̄i'nañ dała'á ndi doo yaa yin̄ah da. ⁷Nohwitsizíl dawa alk'in̄a' hotagi at'éé. Áík'ehgo doo nédaałdzid da: dlq'dichiné doo ałch'ídé bitisgo da'inołj̄i da. ⁸Gánádaanołw̄idish̄n̄ii, Dahadn̄ n̄nee binadzahgee, Án b̄igons̄i, sh̄iłn̄iikhn̄, sh̄ií n̄nee k'ehgo Niyááh̄ií Bik'ehgo'ih̄i'nañ binal'a'á yaaká'yú daagol̄iín̄ií binadzahgee ágád̄iłdish̄n̄iik: ⁹Áiná' hadn̄ n̄nee binadzahgee, Án doo b̄igons̄i da, sh̄iłn̄iikhn̄, Bik'ehgo'ih̄i'nañ binal'a'á yaaká'yú daagol̄iín̄ií binadzahgee, Doo yígóts̄i da, b̄iłdidish̄n̄iik. ¹⁰Dahadn̄ sh̄ií, n̄nee k'ehgo Niyááh̄ií, nchq'go shaa yałti' ndi binchq'íi bá da'izl̄iné ánádoln̄iik; áiná' dahadn̄ Holy Spirit nchq'go yaa yałti'n̄ binchq'íi doo bá da'izl̄iné ánáln̄e' at'éé da. ¹¹Jews ha'ánálséh̄ií, łá'íi nadaant'aahíi, łá'íi aasin̄il̄ií binadzahgee ndaanołwid̄el'aago, hago'at'éégo sh̄a' hasdziih, dagohíi hat'íi sh̄a' dish̄n̄ii gádn̄ii, doo daanołs̄i da: ¹²Holy Spirit da'ái bik'ehen'áq̄agee biyi' hat'íi daadołn̄iikhn̄ií nohw̄ił ch'ígó'aah ndi at'éé.

¹³N̄nee dała'at'ééh̄ií łá' Jesus yich'íi hadziigo gán̄ií, łch'ígó'aahíi, shik'isn hat'íi nohw̄iyéé doleel̄ií łahzh̄i' shaa no'né, biłn̄ii. ¹⁴Jesus gábiłn̄ii, Dawahá nanohw̄iłn̄ił'ogú hadn̄ nohwá łch'í'ish̄le'go hashiłt̄ií? ¹⁵Áígé' Jesus gánádo'n̄iid, Daagonołs̄aą le', dawahá dayúwehégo ádáhádaalt'iin̄ií baa daagonołs̄aą: k̄iyééh̄ií łáq̄ ndi doo ái bee ch'ih̄inaa da. ¹⁶łch'ígó'aahgo na'gon̄i'íi yee yich'íi hadziigo gáyil̄n̄ii, N̄nee ízisgo it'iin̄ií łáq̄go na'in̄ił'łh: ¹⁷Dabíi gákd̄i'n̄ii, Hago ásh̄n̄éh, sh̄inest'á'íi doo hayú bá nágot'áą da. ¹⁸Áígé' gánádi'n̄ii, Hago ásh̄n̄éh̄ií b̄igons̄i: dawahá bá gowa sh̄iyééh̄ií nanágołhish̄n̄iil̄go nchaago ánágoshdléhgo, sh̄inest'á'íi łá'íi dawahá sh̄iyééh̄ií ákóne' osh̄n̄iik. ¹⁹Shiyi'siziin̄ií gábiłdish̄n̄ii, Shiyi'siziin̄ií, dawahá n̄iyééh̄ií da'kw̄ií łegodzaayú dábiłk'ehyú iłk'eyih̄in̄iil; áík'ehgo hanányoł, ináá, ídláq̄, nił gozhóq̄ le'. ²⁰Áiná' Bik'ehgo'ih̄i'nañ gábiłn̄iid, Doo gonyáq̄ da; díi t̄'é' niyi'siziin̄ií niłhókeed: dawahá n̄iyééh̄ií iłk'eh̄in̄iil̄ií hadn̄ b̄iyéé doleel̄ií áiná'? ²¹Hadn̄ dabízh̄a' n̄zhoon̄ií zh̄á ádáhát'íiigo iłk'eyih̄in̄iil̄ná' Bik'ehgo'ih̄i'nañ binadzahgee doo n̄zhoq̄ da, án n̄neeh̄n̄ ágát'éé.

²²Jesus bitsiłke'yu gáyil̄n̄iid, Ái bigh̄a' gánohw̄idish̄n̄ii, Nohwi'ih̄i'na'íi doo baa daanołw̄ił goyéé' da le', hat'íi sh̄a' hish̄aą doleel̄ií, daanołs̄igo; dagohíi nohwits'í doo baa daanołw̄ił goyéé' da le', hat'íi sh̄a' ágoshdle', daanołs̄igo. ²³Ki'ih̄i'na'íi idán bitisgo il̄ini at'éé, kits'ih̄ií diyágé bitisgo il̄ini at'éé. ²⁴Gaagé baa natsídaałkees: doo k'eda'dilee da, doo náda'igeesh da; doo hayú binon'íłk'edaayih̄in̄iil̄ií bá gowa goz'áą da; da'ágát'éé ndi Bik'ehgo'ih̄i'nañ bá da'diin̄é: nohw̄ił dlq' bitisgo da'inołj̄i! ²⁵Nohwitahyú hadn̄ daahołn̄eez̄ií yaa natskees̄ií zh̄a' bee ayáhágo ndi hadag n̄diłséh̄go ádidle' gá? ²⁶Áík'ehgo

ágát'éhi dé'iyáhá ndi ch'éh ádaale'ná, hat'íi bighá ła'ihíi baa daanohwił goyéé? 27T'oh dénzhónéhíi baa natsídaalkées, hago'at'éégo nadaanse'íi: doo nada'iziid da, doo da'it'ool da; da'ágát'éé ndi Sólomon ízigo at'éé l'é'e ndi, doo díi t'oh dénzhóné ga'at'éégo ík'e'isdlaa da, nohwiłdishnii. 28Áík'ehgo t'oh díi jii nołseełíi, áigé' iskaq daadidliđíi ndi Bik'ehgo'ihí'nań nłt'éégo bik'e'islaaná; ái t'ohíi bitisgo Bik'ehgo'ihí'nań nohwik'e'islaa, nohwíi nohwi'odla' ayáháhi. 29Áík'ehgo hat'íi da'iidaq shihíi dagohíi hat'íi da'iidlaq shihíi zhá doo baa natsídaalkées da, doo nohwiini' hah da le'. 30Ni'gosdzán biká' nnee iltah at'éégo hadaazt'íi'íi ái zhá itisgo hádaat'íi: áiná' hat'íi bídn daanołiiníi Bik'ehgo'ihí'nań nohwiTaa nohwá yígółsi.

31Bik'ehgo'ihí'nań bilałt'áhgee begoz'aaníi itisgo biká hádaat'íi, áigé' díi dawahá ałdó' nohwíyéé doleeł. 32Doo nédaaldzid da, doo hwoigo shiké' hołkah dahíi, Bik'ehgo'ihí'nań nohwiTaa bilałt'áhgee daanliini' itah daanołiigo nohwá ngon'áq, ái bił goyiłshóq. 33Dawahá nohwíyééhíi nohwa nahinił le', tédaat'iyéhíi baa daanołné'; bestso bizis doo sa'i hileeh dahíi nádaadoł'aah, yaaká'zhí' ilnihi' doo édjihi nádaadoł'aah, áku da'in'jiihíi doo keda'in'jiih dayú, ła'ihíi doolé doo nohwich'á' da'iyaa dayú. 34Dahayú nohwił ilni sinilyú ái zhá baa natsídaalkées doo. 35Ík'eda' sołdlaago t'alkoná' nohwiłkó' daadilti' le', 36Nnee binant'a' ni'í'nehgee k'ad nadáhgo yiba' naháztaqahíi k'ehgo ádaanoł't'ee le'; nadzáago dáadit'ih níyints'igo dagoshch'í' yá ch'ída'it'ijih doleeł. 37Nadaal'a'á binant'a' nadzáána' daadéz'ijihíi biyaa gozhóq doleeł: da'anii gánohwiłdishnii, ík'e'idleego, Dinołbiih, yiłniigo yich'í' iikaah. 38K'ad t'é'is'ahzhí' godeyaayú, dagohíi hadiyeskaayú biká daadéł'ijigo nadzááyúgo, ái nadaal'a'á biyaa gozhóq doo. 39Díi bídaagonołsi, nnee bigowa golíni' da'os'ah in'jiihíi hígháhgo yígółsiyúgo yiká déz'ij doleeł ni', áik'ehgo bigowa doo ch'í'nódzis at'éé da. 40Nohwíi ałdó' t'alkoná' ilch'í'daanoł't'ee, shíi nnee k'ehgo Niyááhíi dahagee nánsdháh, doo ndaashołíi dagee.

41Peter gábiłnii, SheBik'ehń, ilch'ígót'aahgo na'goni'íi bee yánłti'íi, ya' nohwíi zhá nohwá ánnii née, dagohíi dawa bá ánnii née? 42Jesus gáníi, Hadń begondliigo na'iziidíi góyáni, binant'a' bigowałhíi yebik'ehgo nbiłt'íi n'íi, dahagee idán nana'níiłghee idán nayinih. 43Na'iziidíi binant'a' ábiłniiyú at'ijigo binant'a' nadzááyúgo, án biyaa gozhóq doleeł. 44Da'aniigo gádaanohwiłdishnii, nant'an hat'íi bíyééhíi dawa yebik'ehgo na'iziidíi nbiłteeh doo. 45Áiná' ái na'iziidíi, Shinant'a' doo dáhah nadáh da, idildi'niiyúgo; isdzáné ła'íi nnee nada'iziidíi nadainłkaad nkegonyaayúgo, iyaa ła'íi idlaago bił nágozeyizyúgo; 46Ái na'iziidi binant'a' doo yiká déz'ij dagee, doo nyołíi dagee nadáhgo nbiłiłgeesh, áigé' hayíi doo da'odlaq dahíi bich'í'zhinéégo nilteeh. 47Ái na'iziidi binant'a' hat'íi áile' hábit'iini' yígółsi ndi doo hwaá ágádzaa da, doo hwaá ilch'í'ádidlaa dahíi nábi'diltsas. 48Áiná' na'iziidi binant'a' hat'íi áile' hábit'iini' doo yígółsi dahíi, nábi'diltsas dábi'ehyú adzaayúgo ndi, dé't'ih nbi'diltsas doleeł. Hadń ląágo baa hi'né'íi, án ląágo bínadokił; hadń nnee ląágo yá'nné'yúgo, án ląágo yiná'dókeed doo.

⁴⁹Shíí kq' ni'goszán biká'zhí' nkedinshñiiłgo niyáá: alk'iná' dilti' le' lán! ⁵⁰Shíí baptize áshidilne; áí dáhah hadó' begolne! ⁵¹Ya' ni'goszán biká'zhí' ilch'igont'ééhíí nkeniiné' daanołsı née? Dah, nohwildishñii; nnee ilk'ídaashñilyú nıyáá: ⁵²Kodé' godezt'igo ashdla'i kįh dała'á biyi' daagolııyúgo, taagi yich'i' nakiłt'ée doleeł, dagohıı naki yich'i' takt'ée doo. ⁵³Nneehñ biye' yił nanágonłkaad doo, biye'n bitaa yił nanágonłkaad doo ałdó; la'ıı isdzán bi'isdza' yił nanágonłkaad doo, bi'isdza'n bimaa yił nanágonłkaad doo ałdó; isdzán ya'yiehn yił nanágonłkaad doo, isdzán bá'yiehn yił nanágonłkaad doo ałdó.

⁵⁴Jesus nnee dała'at'ééhıı yich'i' hadziigo gánñiid, O'i'áh biyaayú yaak'os dahnantse'go daal'ııyúgo dagoshch'i' gádaadoñii, Nagołtįi laq; áık'ehgo da'ágánágot'ııł. ⁵⁵Hayaagé'go nch'iidyúgo, Gozdog doleeł laq, daadoñii; áık'ehgo ágánágot'ııł. ⁵⁶Nohwıı nnee nzhóni ádaagono'ñi, yaak'os la'ıı ni'goszán hago ágonéhıı bídaagonołsıná, hat'ıı bigha k'ad ágonéhıı doo bídaagonołsı da? ⁵⁷Hat'ıı bigha doo dánohwıı nohwı'at'e' hago'at'ée shıhıı bídaagonołsı dasha'?

⁵⁸Hadn naa dahgoz'aanıı nant'án yaa bił hi'ashyú dagoshch'i' bił ilk'ınágonłdóq; dahyúgohıı aayanáltihıı yaa nidołt'eełgo at'ée, áık'ehgo aayanáltihıı aasitñi yaa niłtéehgo, aasitiinıı ha'ániłt'e'. ⁵⁹Doo ch'ınánódáh at'ée da, dá aqł na'ıınıłgo zhá, niłdishñii.

13 ¹Áıná' la' nnee áıgee dała'at'ééhıı Jesus yił nadaagolñi'go gádaayıñii, La' nnee Gálileegé' hikaihi Pilate nabistseedgo bidıłıı la'ıı Bik'ehgo'ihı'nañ yaa dainé'ıı bidıłıı bił nanádisgeed l'é'e. ²Jesus gádaabiñii, Ya' áı nnee Gálileegé' daagolıınıı nnee la'ihıı Gálileegé' daagolıınıı bitisgo bincho' ye'ádaat'eehıı bigha biniidaagodeszaa daanołsı née? ³Dah, nohwildishñii: áıná' nohwıı daanohwincho' doo bich'á'zhı' ádaalne' dayúgo, nohwıı ałdó' áı k'ehgo nanołne'. ⁴Dagohıı lah nnee tsebiıts'adah hilt'éhi Silóamgee tsée ilk'ehist'ini nneezgo nadn'áhi biká' nágo'go nabistseed n'ıı, ya' áı la'ihıı Jerúsalemgee daagolıınıı bitisgo bincho' ye'ádaat'eehıı bigha adzaa daanołsı née? ⁵Dah, nohwildishñii: áıná' nohwıı daanohwincho' doo bich'á'zhı' ádaalne' dayúgo, nohwıı ałdó' áık'ehgo nanołne'.

⁶Jesus ilch'ígót'aahgo na'gonı'ıı yee yaa nanágonłni'go gánıı, La' nnee bidasts'aa hentıınıı biyi'gee ch'il fig holzéhi o'áá l'é'e; áık'ehgo nneehñ áı fig o'áhi bah dahnándahıı yıká déz'ııgo nyáá ndi doo la' da laq. ⁷Nnee bidasts'aa hentıınıı bá yaa nádéz'iinıı gáyıñii, Kú dın'ıı, dıı fig sikaadıı bah dahnándahıı biká nádisht'ııgo taagi łegodzaa, t'ah doo la' nádish'aa da: k'ıınk'é; hat'ıı bigha o'áá doleeł, doo bah dahná'ndah daná'? ⁸Áık'ehgo gánıı, Shinant'a, ch'ık'eh da'áık'ehgo o'áágo łenágodáhgo nzhq, áık'ehgo dahat'ihíta bich'i' int'aanıı bił k'enádishdlee: ⁹Áık'ehgo bah dahnisdeeyúgo nłt'ée: dahyúgohıı k'ıdnk'i. ¹⁰Jews daagodnłsinıı bıjıı Jesus la' Jews ha'ánałséh goz'aq yune' ilch'ígó'aah l'é'e.

¹¹Áıgee la' isdzán spirit ncho'i kah naghaago ábıłsini biyi' golııgo tsebiıts'adah bił łegodzaahi itah l'é'e, án hayaa isk'idgo doo ilk'ıdıdóqhi da. ¹²Jesus yiłtsaago yich'i' áıııgo gáyıñii, Isdzán, kah nannaahıı bich'á' ni'doltıı. ¹³Yıká ndelııgo

dagoshch'i' isdzánhíi ilk'ínádezdoqod, áfk'ehgo Bik'ehgo'ihí'nañ náshilziihgo bich'i' ahénsj, nii l'é'e. ¹⁴Áígee Jews ha'ánátséh yebik'ehñ hashkee, Jesus Jews daagodnśiníi bijji ná'izliihíi bigha, áfk'ehgo nnee dała'at'ééhíi yich'i' hadziigo gáníi, Gostán iskaqzhi' na'iziidíi bee goz'aa: áí gostán iskaaníi biyi' nádaanohtwidilziihyú nohołkáh, doo godilziníi bijji da. ¹⁵Jesus hananádziigo áí nneehíi gáyilnii, Ni, nzhqo ádní'ini, nohwíi dała'á nohtjigo godilziníi bijji nohwimagashi dagohíi nohwitúlgayé dahast'ooníi k'eda'ol'adgo túyú daadołqoz góya'? ¹⁶Díi isdzánhíi, Abraham bich'á'gé' b'idishchíni, Satan dahbihest'qogo tsebíts'adah bíł łegodzaahi, godilziníi bijjishá' doo k'e'it'ad da née? ¹⁷Ágánniidná' nnee Jesus yich'i' daagot'iiníi ádaa yádaaniidzji: áiná' nnee la'ihíi dawa bíł daagozhóq, Jesus dázhq nht'éégo adzaahíi bigha.

¹⁸Áígé' Jesus gáníi, Bik'ehgo'ihí'nañ bilatt'áhgee begoz'aaníi hago'at'ééhíi? Hat'íi bíł łisht'a nshné' baa nagoshni'? ¹⁹Nnee la' mústard biyigé dázhq ałch'íséhi náidn'aqago bikíyaayú k'eidnláa; áí ch'il dázhq nchaahi siljigo bich'ádaaz'aahíi biyi'yú dló' yúdahyú nada'iniihíi bit'oh ádaagozlaahíi k'ehgo Bik'ehgo'ihí'nañ bilatt'áhgee begoz'aaníi át'éé.

²⁰Áígé' gánádo'niid, Bik'ehgo'ihí'nañ bilatt'áhgee begoz'aaníi hat'íi bíł łisht'a nshné'go baa nagoshni'? ²¹Isdzán ik'áán taadn ha'okáqago bán benilzoolé yił ná'ist'oodgo ałł dahńdilzoolíi k'ehgo Bik'ehgo'ihí'nañ bilatt'áhgee begoz'aaníi át'éé. ²²Jesus Jerúsalemýú higaalgo kłh nagoznilyú la'íi daagotahyú ilch'ígó'aah l'é'e. ²³La' bich'i' gánniid, ShiNant'a', ya' nnee da'ayáłhago hasdáhikáh doleeł née? Gáyilniiid,

²⁴Ágołch'óshigo ch'ígót'i' ch'inołkáh bich'i' dahdaanołdq: łáqago ha'akáh hádaat'ij doleeł ndi ch'éh ádaat'ij doleeł, nohwildishnii. ²⁵Bigowa gollínií nádidáhgo dáádítłh nohwich'á' da'ditijhná' da'dányú nasozjigo dáádítłhíi ndaanołts'igo gádaadołniil, Nohwinant'a', Nohwinant'a', nohwá ch'í'íntijh; nohwich'i' hadziigo gádaanohtwidonij, Hagé' nołkaihi shi, shíi doo nohwidaagonsj da: ²⁶Áiná' gánádaadoł'niil, Nińáál da'iidąą ni', nohwida'itinyú ilch'igon'aah ni'. ²⁷Áiná' gánohwididoniil, Hagé' nołkaihi shi doo nohwidaagonsj da, nohwildishnii; yúwehzhj' nołkáh, daanohtwigha ncho'go ádaat'ini. ²⁸Abraham, Isaac, Jacob, la'íi dawa Bik'ehgo'ihí'nañ binkááyú nada'iziidi n'íi Bik'ehgo'ihí'nañ bilatt'áhgee goz'aa yune' naháztaqago daal'ijigo, áiná' nohwíi nohwich'á' da'detaqago, daalchag la'íi nohwiwoo' łidaadołk'ash doo. ²⁹Nnee ha'í'áh biyaadé'go, la'íi o'í'áh biyaadé'go, yúdaazhidé'go, la'íi hayaadé'go nihikáhgo, Bik'ehgo'ihí'nañ bilatt'áhgee goz'aa yune' dahnaháztaq doo. ³⁰Nnee la' iké'yú daanlij n'íi da'iltse doleeł; la' da'iltse daanlij n'íi iké'yú doleeł.

³¹Da'ái bijji la' Phárisees daanlínihi baa hikaigo Jesus gádaayilnii, Kogé' dahnnáh; Hérod nizilhee hát'íi. ³²Jesus gábilnii, Ti'i, áí ba'íi k'ehgo nlíni gádaadołnii, Díi jji la'íi iskaq shíi ch'iidn nnee biyi'gé' ch'inihisood, la'íi ná'isziil; nakiskaqago áníita shinasdziid ałł ashłeh. ³³Da'ágát'éé ndi díi jji la'íi iskaq la'íi nakiskaqago da'ái k'ehgo hishgaal: Bik'ehgo'ihí'nañ binkááyú na'iziidi Jerúsalemýú zhá datsaah dávik'eh. ³⁴Jerúsalem, Jerúsalem nílini,

Bik'ehgo'ihinañ binkááyú nada'iziidi natsínúttseedíí, ła'íí nich'í' daahi'aadíí tséé bee nabida'tsisínúñe'íí; tazhik'áne b'aadíí bit'ats'in bit'ááh yune' bizhaazhé onáyinií k'ehgo nichagháshé doo ałch'ídn łınáhishnií hasht'íí ndi doo hádaaft'íí da ni'! ³⁵Nik'ihíí yó'agodot'ąą: da'aniigo gádaanohwıldishnií, Bik'ehgo'ihinañ bizhi' yee higaahn ba'ahégosini at'éé, daadołnihií bijji zhá nadaashołtséh.

14 ¹Łah Jews daagodnłsiníí bijji Jesus Phárisee nant'an nłni bigowa yune' iyaayú óyáągo, dé'at'éégo daayinł'íí l'é'e. ²Jesus ła' nnee nádaanilzodi yiłtsąą. ³Áík'ehgo nnee begoz'aaníí nłt'éégo yídaagołsini ła'íí Phárisees daanłni yich'í' hadziigo gáyinií, Ya' godilziníí bijji na'ch'ılziihgo goz'ąą née, dah née? ⁴Doo hadn bich'í' hanadzii da l'é'e. Áík'ehgo nnee kah yaa nagháhihíí náidnłqozgé' náilziih, áígé' onáyı'aad. ⁵Áígé' gánádaabiłn'niid, Hadn godilziníí bijji bitúłgayé dagohíí bimagashi o'ı'án yúyaa ogo'yúgo dagoshch'í' hanáidishood ya'? ⁶Áígee doo hadn hananádzii da l'é'e.

⁷Nnee kú neheskaihií hagee nnee itisgo ádaat'eehií dahnádaadinibiłhgee dahnihibiłgo yiłtsąąná' ilch'ígót'aahgo na'goni'íí yee hadziigo gáníí, ⁸Ni'í'nehgee da'idaayú nñáh, niłnniidyúgo, nnee itisgo ádaat'eehií dahnádinibiłhyú dahnódaa hela'; ágándzaayúgo nnee nitisgo at'éhi, Kú nñáh, biłdo'niid n'íí; ⁹Áík'ehgo nnee bá da'idaaníí nich'í' nigháhgo gániłdidoniłgo at'éé, Ai dahsínúdaageehíí díí nneehíí baa goñ'aah; ádaayáńdzigo dá'fch'í'égee goz'ąągee dahnádaał. ¹⁰Kú nñáh golzeego naa ch'ínihít'ąągo akú nıyaago dá'fch'í'égee goz'ąągee dahnádaał; áík'ehgo nnee bá da'idaaníí nıyáągo, Shit'eké, yúdahgee dahnádaał, niłniigo, kú neheskaihií biłááł itisgo nni'dilteeh. ¹¹Hadn itisgo ádéstijihń ádaagoch'olba'go ádolnií; áiná' ádaagoch'olba'ń itisgo at'éégo ádolnií.

¹²Jesus nnee bá da'idaaníí áłdó' yich'í' hadziigo gáyinií, Nigowaąee ha'iz'ąągo da'idaayúgo, dagohíí o'ı'ąągo da'idaayúgo, doo dá nit'eké, nik'ısyú, nik'íí, dagohíí izis da'it'iiníí na'ashhahgé' daagolíníí zhá, Kú nohołkáh da'olśaayú, biłnii da; ágándzaayúgo ni áłdó', Kú nñáh, nádaaniłdo'nií at'éé, t'ąązh'í' ni nich'í' naná'doho'nií. ¹³Ná da'idaayúgo tédaat'iyéhií, baa dahnagoz'aaníí, doo nadaakai dahíí, ła'íí biłáá édaagodinií, Da'olśaayú nohołkáh, daabiłnii doo: ¹⁴Áík'ehgo niyaa gozhóq' doleek; áí doo hat'íí nich'í' nanádaihi'nií dahíí bigħa: nnee nłt'éhi nanezna'íí naadikaihíí bijji nich'í' nanádo'nií.

¹⁵Nnee ła' Jesus yił iyaaníí díí yidezts'ąągo gábiłnii, Bik'ehgo'ihinañ biláft'áhgee goz'ąą yune' hadn bán yiyąą doleehíí biyaa gozhóq' doleek. ¹⁶Jesus gábiłnii, Nnee ła' izisgo bá da'idaągo, nnee łaągo, Kú da'olśaayú nohołkáh, yiłniiid l'é'e: ¹⁷Áígé' da'idaaníí biká' ngonyáąee binal'a'á gáyinií, Hayíí, Kú nohołkáh, daabiłdéniiidíí, Yushdé', daabiłnii; ał'ıná' ąął á'ılzaa. ¹⁸Áiná' nnee dał'a' daant'igo, Doo ákú disháh da, daanii nkegonyaa. Nnee da'ıltséhíí gáníí, Ni' nagohénií ni', áí nish'ıyú díyáá: shá ch'igon'aah, nánoshkąąh. ¹⁹Ła'ihíí gánádo'niid, Shíí magashi bena'ıbaąsé gonenan nahénií ni', áí bınshtááhyú díyáá: shá ch'igon'aah, nánoshkąąh. ²⁰Ła'ihíí áłdó' gánádo'niid, Shíí shı'aad

gozłij ni', áí bigha doo ákú nsháh da. ²¹Nal'a'á binant'a' áí nneehíí hat'íí daaniihíí yíl nagosni'. Nant'ánhíí bágóchijidgo binal'a'á gáyilnii, Ti'i, dahale, kih goznilií biyi' da'itinyú, kih bigizh ch'énadaagozt'i'yú nnee tédaat'yééhíí, baa dahnagoz'aaníí, doo nadaakai dahíí, la'íí bináá édaagodiníí, Yushdé, daabiłnii. ²²Áígé' nal'a'áhíí binant'a' gáyilnii, Shinant'a', áshilniihíí alk'iná' begolzaa, ndi t'ah goz'aa. ²³Nant'ánhíí binal'a'á gáyilnii, Ti'i, da'itinyú la'íí kih binaayú ch'il lédaant'i'yú nihiyóód, áík'ehgo shigowa yune' ch'ilaq doleeł. ²⁴Nnee, Kú da'otsaayú nohołkáh, ch'éh ádaabildéniidíí shi'idán doo daayolih at'éé da.

²⁵Jesus nnee ląágo yíl nálseeł: áí yich'i' adzaago gáyilniiid, ²⁶Dahadn shaa nyááhń bitaa, bimaa, bi'aad, bichagháshé, bik'isyú, bilahkíyú, la'íí dabíí bi'ihina' ndi shitisgo bił nzhoníí, án doo shiké' higaahíí át'éé da. ²⁷Dahadn bitsi'ılna'ááhíí doo dahiditijhgo shiké' dahdigháh dahń, doo shiké' higaahíí át'éé da. ²⁸Nohwitahyú dahadń yúdahyú nil'aągo ilk'e'isht'i nziyúgo, án iłtsé ndaahgoshá' da'kwíí ileeh shihíí yołtag, dá bínıl'aa shi aął ashléhzhí' nziigo? ²⁹Dahyúgohíí kih bitł'ááh lédn'aahíí aął áyílaaná' hat'íí áile'ihíí doo aął áile' yínés'aą dayúgo, nnee bináál doo aął áile' dahíí baa daadloh nkegonyaa, ³⁰Gádaaniigo, Áí nneehíí itł'i nkegonyaa ndi doo aął áile' yínés'aą da. ³¹La'íí nant'án, nant'án la' yíl nagonłkaad doleełyúgo, iłtsé ndaahgoshá' yaa natsekees, shisiláada gonenango doo náhółtag dayú la' nant'ánhíí bisiláada nadin doo náhółtag dayúhi bił nagonshkaad dá bik'eh shi, nziigo? ³²Dahyúgohíí, yíl nagonłkaadíí t'ah nzaadgé' hikaahná', bá ch'inííłh nadai'aahíí bidáhzhí' daidil'aa gádaayilđiniihgo, İt'eké náodleeł. ³³Áík'ehgo nohwitahyú dahadń bíyééhíí dawa bił nzhoghíí bigha doo yich'á'hígháh hát'ıı dahń, doo shiké' higaahíí át'éé da.

³⁴Ishijih nt't'éé, ndi ishijih doo nk'óqzh da silijyúgo, hat'íí bee nk'óqzhgo ánálne'? ³⁵Líí bichan ndi bił nadigeedgo kíyaayú doo nalkaad bik'eh da; daazhógo ch'élkAAD. Hadń bijeyi' golíńíí íyést'saą le.

15 ¹Tax bich'i' nadaahi'niilíí la'íí nnee doo bik'ehyú ádaat'ee dahíí dawa Jesus yídaayést'saągo yich'i' nihikáh lé'e. ²Phárisees daanlíni la'íí begoz'aaníí ye'ik'eda'ılchíhi Jesus yída'ıłtahgo gádaanii, Áí nnee, nnee doo bik'ehyú ádaat'ee dahíí yich'i' nihikáh, la'íí yíl da'ayaą.

³Áík'ehgo Jesus ilch'ígót'aahgo na'goni'íí yee yíl nagolni' gáníigo, ⁴Nohwitahyú la' dahadń dibelíı dał'a'á gonenadín da'izlijyú yinoyłgo, dał'a'á ch'a'oyááyúgo, ngost'ádin ngost'áihíí dakú nyiniłshá', áiná' dał'a'á bich'á' ch'a'oyááhíí yika ntaah, dá náidnłtijzhí'? ⁵Náidnłtijná' yaa bił gozhógo biwosyú dahiłteeh. ⁶Bigowayú nádzáago bit'eké la'íí ba'ashhahgé' daagolíníí dał'a'áyílaago gádaayilnii, Shił nohwıl daagozhó le; shidibelíı ch'a'oyáá n'íí nádiłtijh. ⁷Da'áík'ehgo ałdó' nnee dał'a'á ncho'go at'ééhń bincho' yich'á'zhí' adzaahn, ngost'ádin ngost'ái nnee daanjqo daanzigo bincho' doo yich'á'zhí' ádaane' dahíí bitisgo yaaká'yú baa koł daagozhó doleeł, nohwıłdishnii.

⁸İsdán la' zhaali béshligai be'alzaahi gonenan nainilgo, dał'a'á baa ch'a'olto'yúgo, kq' yidilłtaadgoshá' nágołshóhgé' yiká déz'ıı, danáidn'aązhí'?

⁹Náidn'aqaná' bit'eké ła'íi ba'ashhahgé' daagolíníi dała'áyíllaago gádaayínnii, Shił nohwíł daagozhóq le'; zhaali shich'a'oltq' n'íi nádi'ąą. ¹⁰Da'áik'ehgo ałdó' nnee dała'a nchq'go at'ééhn bincho' yich'ą'zhí' adzaahíi bighą Bik'ehgo'ihí'nan binal'a'a yaaká'yú daagolíníi bináál gózhóq doleel, nohwíłdishnii.

¹¹Jesus gánádo'nii, Ła' nnee biye' naki golíi l'é'e: ¹²Iké'gee nagháhihíi bitaa gáyínnii, Shitaa, dawahá n'yééhíi ła'zhí' shíyéé doleelíi shaa nné'. Áik'ehgo bá ílk'íyíné'go yaa yiné'. ¹³Da'kwíi iskaą hik'e iké'gee nagháhihíi dawahá bíyééhíi dała'áyíllaago nzaadyú óyáá, ákú da'adzaayú análwołgo dawahá bíyéé n'íi ąął ch'ayishchíi. ¹⁴Dá ąął ch'ayishchíiná' áígee shiná' góyéégo daagodeyaa l'é'e; áik'ehgo dawahá yídn nliigo nkenyaa. ¹⁵Nnee ła' áígee daagolíníi yá ná'nziid; góchi yá nádi'né'go. ¹⁶Góchi bi'idán dák'azhá yiyąą ndi nnee doo ła' bá'diné' da. ¹⁷Ídnágoszjídgo gádiłdi'nii, Shitaa yánada'iziidíi ląągo bi'idán daagolíi, ik'e'an naznilgo, áiná' shihíi shiná' dák'azhá shizilhee! ¹⁸Shíi nádishdáhgo shitaa bich'í'yú nádésdzá, áik'ehgo gábilđishnii, Shitaa, yaaká'zhí' bich'í', ła'íi ni nich'í' nchq'go asdzaa, ¹⁹Doo niye' daashilch'inii bik'eh sitíi da: nánada'iziidíi k'ehgo nashínłteeh. ²⁰Áik'ehgo nádiidzaago bitaa yich'í' onádzaa. T'ah nzaadgé' nádaalná' bitaa biltsąago baa ch'ozbaadgo bich'í' nádilwod, bizénaschidgo bizts'os l'é'e. ²¹Biye' gábilnii, Shitaa, yaaká'zhí' bich'í', ła'íi ni nich'í'nchq'go asdzaa, doo niye' daashilch'inii bik'eh sitíi da. ²²Áiná' bitaahíi yánada'iziidii gádaayínnii, Diyágé dážhó itisgo nłt'éhíhíi kú ndaanoltsoosgo bá ádaagote'; gan bik'edn'áne bik'e daadoł'aa, kee ałdó' bá ádaagote': ²³Magashi zhaazhé bidinesk'ah n'íi nádaadołt'e'go bá daazołhee; áik'ehgo daahiidaągo nohwíł daagozhóq le': ²⁴Díi shiye' daztsąą nsj n'íi t'ah hínaa ląą; ch'a'otłizh n'íi nádiltíi. Áik'ehgo bił daagozhóq nkegonyaa. ²⁵Biye' iltsé nagháhihíi k'edolzaayú naghaa n'íi nádaał: án kłh yit'ahzhí' nnyáaná' bésh dilwoshé bee idot'aalná' da'ch'ilzhishgo yidezts'ąą. ²⁶Nada'iziidii ła' yiká ánniidgo nayidilkid, Hat'íi bighą ágot'íi? ²⁷Gábilnii, Nidizhé nádzáá; nitaa magashi zhaazhé bidinesk'ah n'íi bá zesđj, nidizhé dánłt'éé nt'éégo baa nadzááhíi bighą. ²⁸Áik'ehgo bágóchjídgo doo ha'agháh dahíi bighą bitaa bich'í' ch'ínyáągo, Ha'annáh, biłniigo nábokaąh l'é'e. ²⁹Bitaa yich'í' hadziigo gáyínnii, Doo ałch'ídé łegodzaa da nich'oshniigo áshilniihíi dawa bikisk'eh ánsht'ee ni; ndi gantł'ízi zhaazhé ndi t'ah doo hwaa shaa nłteeh da, shit'eké bił shił daagozhóq le'at'éhi: ³⁰Áiná' díi niye', bizháan da'adzaahíi ył anákeelgo dawahá n'yéé n'íi ąął ch'ayishchíiná' nádzááyú, dagoshch'í' magashi bidinesk'ah n'íi bá zínłhíi. ³¹Bitaa gábilnii, Shiye', ni nił gonshłj, shíyééhíi dawa n'yéé. ³²Nohwíł daagozhóq, nohwíł gonedliigo dábik'eh go'íi: díi nidizhé daztsąągo daandzi n'íi hínaa; ch'a'otłizh n'íi nádiltíi.

16 ¹Jesus bitsilke'yu yich'í' hananádzii, Łah nnee ízigo it'íni ła' nnee bána'iziidiihíi bíyééhíi dawa yinádéz'jigo nyintłj l'é'e; áí nnee ízigo it'íi n'íi gádaabilch'inii, N'yééhíi yinádéz'iiníi dawahá nich'ą' da'izłłi áil'j. ²Áik'ehgo bána'iziidíi, Yushdé', yilniiidgo gáyínnii, Hat'íi ląą

daaniłch'iniigo naa idists'ag? Naltsoos biká'dawahá shíyééhíí shá beda'izoh n'íí shaa nán'aah; k'adíí dawahá shíyééhíí doo shá binádín'íí da. ³Na'iziidíí gádíldi'nii, Hago laq ashne'? Shinant'a' dawahá bá binádesh'íí n'íí shich'á' nágodn'aq: doo nagoshgeed bik'eh da; idóshkeedyúgohíí ádaayánsdzi. ⁴Shíí hago ashne' bígonsi, kodé' ch'ínáshí'dolt'e'go nnee bitashaa doleełgo. ⁵Áík'ehgo binant'a'íí yaa hadais'aa n'íí, Yushdé', daayiłniigo, da'íłtséhihíí gáyilnii, Shinant'a' da'kwíí naa ha'áá? ⁶Mazhíıl dała'á gonenadíni ik'ah bee kedaanes'aqgo, nii. Áík'ehgo gánáyıldo'niid, Dagoshch'í' ndaahgo ashldadin zhá shaa ha'áá ánágódle'go k'e'ılchíí. ⁷Ła' gánáyıldo'niid, Nihíí da'kwíí naa ha'áá? Áík'ehgo gánıí, T'oh naghái ízis nchaahíí dała'á gonenadın dádeskadgo. Áík'ehgo gánáyıldo'niid, Tsebıdın zhá shaa ha'áá ánágódle'go k'e'ılchíí. ⁸Nant'án bána'iziidná' bich'í' nach'aahń, Gonyáqyú ándzaa laq, yiłnii: díí jii ni'gosdzán biká' ágot'ee zhińéé nakaihíí daahınoł'ııłıí, idındıń zhińéé nakaihíí bitisgo daagoyáq. ⁹Ni'gosdzán biká' ízis it'iiníí bee nohwit'eké ádaagołdle'; áík'ehgo ásdııdgo dahazhı' daagolııyú nohwá ch'ıdaadotııł, nohwıłdishnii. ¹⁰Hadń da'ayáhago ágot'eehíí ndi begondlııgo nayik'ı'iziidyúgo ízisgo ágot'eehíí ałdó' begondlııgo nayik'ı'iziid doleeł: hadń ayáhago doo bik'ehyú át'ée dayúgo dázhó itisgo doo bik'ehyú át'ée da doleeł. ¹¹Áík'ehgo ni'gosdzán biká' it'iiníí doo nzhqogo ádaanołsi dayúgo, hadń yaaká'yú it'iiníí nohwa yiné' áiná'? ¹²Ła' bíyéhi doo bá nzhqogo ádaanołsi dayúgo, hadń dánohwıí nohwıyééhíí nohwa yiné' áiná'?

¹³Doo hadń binant'a' naki da: dała'a bıł nchq'ná' ła'ihíí bıł nzhqo doleełi at'ééhíí bigha, dagohíí dała'á yota'ná' ła'ihíí yich'otaa doleełi at'ée. Bik'ehgo'ihı'nań ła'ıí it'iiníí dała' doo hago'at'éeego bá na'ch'iziidi at'ée da. ¹⁴Phárisees daanlıni, zhaali ádáhádaat'ınihi, díí dawa daidezts'aqaná' Jesus yaa yádaałti'go yaa daadloh lé'e. ¹⁵Áík'ehgo gáyılınniid, Nnee binadzahgee daanołshqo ádaanoł'ıí ndihíí Bik'ehgo'ihı'nań nohwııı yune'ıí yígółsi: nnee hat'ıí itisgo ádaayonıihıí, áı Bik'ehgo'ihı'nań bıł nchq'. ¹⁶Bik'ehgo'ihı'nań yegos'aanıı ła'ıí binkááyú nada'iziidıí ádaanıihıí yebik'ehgo ngóhéyáá, John nyáázhı': áige' yushdé' godezt'ıgo Bik'ehgo'ihı'nań bilałt'áhgee begoz'aanıı nłt'éeego baa na'gonı'ıı t'ah baa nadaagolıı' goldoh, áík'ehgo nnee dała'á daantıııgee dázhó hádaat'ııgo ídeédaalnaa. ¹⁷Yáá ła'ıí ni'gosdzán bıłgo bech'ıgonáhgo doo nyee da, áiná' begoz'aanıı dázhó da'ayáhago ndi bech'ıgowáhgo nyee. ¹⁸Dahadń bı'aad yił ıłk'ınát'aazhgo ła'i yił nnaná'nááyúgo án nant'ı' naghaa: ła'ıí dahadń isdzán biká' yó'onáyıłt'e'n yił nnaáyúgo áı nnee nant'ı' naghaa.

¹⁹Łah nnee ízisgo it'iinıí, nak'a' nłt'ehi hichiigo dot'ızhi bidiyáge lé'e, dajji biigha idán łań ıłıınıı zhá yiyáni. ²⁰Áı nnee bich'ıgót'ıııgee ła' nnee idókeedi dá łóód zháhi, Lázarus holzéhi, ndaabich'ıstıı. ²¹Nnee ízis it'iinıí iyáage' bán bizhool nanidéhıí shá dó'ne' hadó' nzi lé'e: ła'ıí hıcháné baa hikáhgo biká' łóódıı daayiınaad. ²²Nnee tét'ıyé n'ıí daztsaqgo Bik'ehgo'ihı'nań binal'a'á yaaká'yú daagolıınıı Abraham bıjıılázhı' idéyólta'go onádaabıstıı lé'e: nnee ízis it'ıı n'ıí ałdó'

daztsaago leltji. ²³Ch'iidntahyú dážhó biniigonlt'éégo hadag déz'ijigo nzaadyú Abraham Lázarus idéyóltá'go yiltsaą. ²⁴Álk'ehgo Abraham nawode yich'i' ánniid, Abraham, shita, shaa ch'onba'go Lázarus shich'i' n'áá, bilázhoozhí t'ú bee náyólt'oodgo shizaad shá yinok'az; díí k'ó'íí biyi' nyeego shich'i' nagowaahí bighą. ²⁵Áiná' Abraham gábiłnniid, Shiye', t'ah hinnánáná' bínánłńh, dawahá nlt'ééhíí n'iyéé ni', áiná' Lázarus doo hat'íí nlt'éhi bíyéé da ni': k'ad'íí án nlt'éégo ábi'dilzi, áiná' nihí k'ad'íí niniigonlt'éé. ²⁶Nohwíí nohwigizhge dážhó yúyahgo nalwozh aldó': álk'ehgo kodé' azhi' nach'idikáh doleł n'íí doo hago'at'éégo akú nach'idikáh át'éé da; áiná' doo yushdé' nach'idikáh át'éé da. ²⁷Álk'ehgo nnee ízis it'ji n'íí gánniid, Shita, nánoshkaąh, Lázarus shita bigowayú n'áá: ²⁸Shik'isyú ashdla'i golji; áí doo kúyaa góyéégo goz'ąą yuyaa dikáh da dolełhíí bighą Lázarus bił nagoln'i'go n'áá. ²⁹Abraham gábiłnniid, Bíí Moses ła'íí Bik'ehgo'ih'i'nań binkááyú nada'iziidi n'íí k'eda'ashchiiní yedaagoyilji; áí yidaayést'ąą le. ³⁰Ágánniid, Dah, shita Abraham: áiná' dahadń daztsánihi bich'ą'gé' nán'ááyúgo shik'isyú binch'ó'íí yich'ą'zhi' ádaane' doleł. ³¹Abraham gánábiłdo'nniid, Moses ła'íí Bik'ehgo'ih'i'nań binkááyú nada'iziidi n'íí k'eda'ashchiiní doo daidits'ag dayúgo, daztsáni naadiidzaago bił nadaagoln'i' ndi doo da'odłą da doleł go'íí.

17 ¹Jesus bitsilke'yú gáyilnniid, Nakídintaahí dábegolne' go'íí, áiná' hadń na'ntaahí bá góyéé doleł. ²Tséé be'ik'áhi nchaahi bik'osyú bídest'qoogo túnteel beh hilt'e'go bá nzhqo doleł ni', díí doo ízisgo ádaat'ee dahíí dała'á nch'ogo at'íígo doo áile' da dolełhíí bighą.

³Ídáadaesólt'ji: nik'isn nich'i' nch'ogo at'ííyúgo bee bich'i' yáńłti'; álk'ehgo, Shaa nágodin'áah, niłniiyúgo baa nágodin'áah. ⁴Dała'á jii gots'idn nich'i' nch'ogo ánádzaayúgo, gots'idn nich'i' ánádzaago, Shaa nágodin'áah, niłniiyúgo, baa nágodin'áah. ⁵Jesus binadaal'a'á gádaabiłnii, Nohwi'odł'íí dayúweh nohwá bínáhodaal'go áńłs. ⁶Álk'ehgo Jesus gádaabiłnii, Nohwi'odł'íí mústard biyígé ga'at'ééyúgo ndi, díí tsj sýcamine holzéhi gádaabiłdo'nnii, Dáni nkeghadgé' hánłłts'qodgo túnteel biyi'gee ík'endléé; álk'ehgo da'ánniiyú ane' doleł. ⁷Nohwitahyú ła' bána'iziidíí bá nagodzijzyúgo, dagohíí magashi bá nanyoodyúgo, ya' kíyaagé' nádzáago gáyilniih née, Yushdé', dák'ad ndaahgo ináá? ⁸Dah, áiná' gáyilniih, Shá á'ile', áigé' ík'e'idleego shich'i' n'ííkáah, ąął iyáagé' ąął ishđłayúgo; bikédé'go ináá ła'íí íđłą. ⁹Ya' bana'iziidíí da'áyilniiyú adzaahí bighą, Ahíyi'ee, yiłnii née? Dah, nsj. ¹⁰Nohwíí aldó' da'ánohwłđi'niihíí dawa ádaasolaayúgo gádaado'nniih, Nohwíí doo nił daandłji dago ná nada'iidziid: hat'íí, Ádaale', nohwłđi'niihíí zhá ádaasiidlaa.

¹¹Jerúsalemyú higaatyú Jesus Samária ła'íí Gálilee bigizhyú higaal lé'e. ¹²Gotah yune' oyáago nnee gonenan lóód doo ínádłh dahi, léprosy holzéhi, yaa nakaihi baa hikai, áí da'anahyú nazijgo, ¹³Daadilwoshgo gádaannii, Jesus, Nant'án, nohwaa ch'onbáah. ¹⁴Jesus áí nneehíí yiltsaągo gádaayilnii, Daadołkáhgo okąąh yedaabik'ehi bich'i' ch'í'nah ádaadołde'. Hikahná' nlt'éé nádaasłji lé'e. ¹⁵Áí nnee dała'á nábi'dilziihíí yígotsjđdgo t'ąązhi' Jesus yaa nadzáá, nádziihíí Bik'ehgo'ih'i'nań ya'ahénzigo dilwoshgo, ¹⁶Jesus

biyahzhì' hayaa adzaa, Ahíyí'ee, yił̀niigo: án Samáriagé' gólínihi. 17 Áíge' Jesus gábił̀nii, Gonenan nádaadziihná' ngost'áíhíí hayú? 18 Dadín zhá łahgé' nneehihi t'aqzhì' nadzáá, Bik'ehgo'ihí'nań ya'ahénzigó. 19 Nádnáhgo híńáál, ni'odłá'tí nł't'éego ánániidlaa, yił̀nii.

20 Phárisees daanlíni Jesus nayídaadiłkido gádaayıł̀nii, Da'os'ah Bik'ehgo'ihí'nań nant'aa doleełí kú bengowáh? Jesus gánıí, Doo hwit'ııgo kú bengowáh da: 21 Kúńko dín'ıı! dagohıí, Nláhyú nłáh! doo daach'ınii da: Bik'ehgo'ihí'nań ałk'ıná' nohwiyi' yune' nant'aa. 22 Jesus bitsilke'yu gáyıł̀nii, Shıí, nnee k'ehgo Niyááhıí bijıı dała'á nách'oltséh hádó' daanołsııh doleeł, ndi doo ndaahołtséh át'ée da goldohıí dahagee biká' ngowáh. 23 Nláhyú daadeł'ıı, dagohıí, Kú daadeł'ıı, daanohwiłch'ınii doo: áıná' akú dołkáh hela', biké' dołkáh hela'. 24 Hada'didla'ıı bee yáá dáfázhińéégé' łahzhinéego bee got'ıı nágodleeh; áık'ehgo shıí, nnee k'ehgo Niyááhıí, ánsht'ee doleeł ch'ı'nah áshi'delzaahıí bijıı. 25 Dab'ıltsé łáqgo shiniıgodılne'go daakinolt'ııhıı doo hádaashit'ıı da doleeł. 26 Noe t'ah gollıńá' ágot'ee n'ıı k'ehgo shıí, nnee k'ehgo Niyááhıí, nánsdháhıí bijıı ałdó' ágágot'ee doleeł. 27 Áıná' Noe tsina'eełıı yiyi' oyaazhi' da'ch'iyáq ni', da'ch'idłaq ni', nnádaach'ılse' ni', łá'ıı łaa daagoch'ihiniıłgo nnádaaze' ni', áíge' tú idezjoolgo ałł tú bił daach'idesdzii'. 28 Lot t'ah gollıńá' ałdó' da'ágágot'ee ni'; da'ch'iyáq ni', da'ch'idłaq ni', nada'ch'ihıłniıh ni', kaa nadaahi'niıh ni', k'eda'ch'idılee ni', łá'ıı gowa' ádaagoch'ile' ni'; 29 Áıná' Lot Sódomgé' ch'ınyááhıí bijıı ko' łá'ıı tsée hıko'ı, brimstone holzéhi, yaaká'gé' náłtáqgo ałł daakowáq. 30 Shıí, nnee k'ehgo Niyááhıí, ch'ı'nah ádideshdle'hıı bijıı ałdó' ágágot'ee doleeł. 31 Áı bijıı hadń bikıh biká'yú dahsdaahń bikıh yune' bíyééhıı siné'ı, gódah yıká o'ánáođáh hela': da'áık'ehgo ałdó' nnee k'edolzaahıı yiyi' nagmaahń t'aqzhì' ánáo'ne' hela'. 32 Lot bi'aadń bınádaałniıh. 33 Dahadń bi'ihı'na' yaa bił goyééhń, áı bich'á' da'izlıı hılee; áıná' dahadń ádaayis'nahgo bi'ihı'na' da'izlıı silıı'ń ihı'naa doo ngonel'aq dahıı yee hiıaa doo. 34 Shıı gánohwiłdishnii, Áı bit'é' nnee naki dashteezhgo, dała'á nádilteehná' łá'ıı da'akú sitıı doo. 35 Isdzáné naki łıst'a da'ık'aayúgo, dała'á nádilteehná' łá'ıı da'akú sidaa doo. 36 Nnee naki k'edolzaayú na'aashyúgo, dała'á nádilteehná' łá'ıı da'akú sizıı doo. 37 Hayú, nohweBik'ehń? daabiłnii. Jesus gádaabiłnii, Dahayú its'ı siné'yú ch'ishoogi dała'at'ée doleeł.

18 1 Da'ch'okaqah nt'éego doo kił iyeeh dago Jesus na'gonı'ıı bee iłch'ıgó'aahgo 2 Gánniid, Łah kıh goznilyú yánáltihń gólıı, Bik'ehgoihı'nań doo yidńsıni da, nnee doo bił ilıni da: 3 Ła' isdzán, itsaa nłni, áígee golıni dakozhá baa nadáhgo gábiłnii, Shá iłk'ıgodńdóqoh, nnee łá shik'enniıhıı bigħa. 4 Dét'ıhézhi', Dah, yiłnii: ndi bikédé'gohıı dabıı gádiłdi'niı, Bik'ehgo'ihı'nań doo dınsı da, nnee doo shıł ilıı da; 5 Da'ágát'ée ndi díı itsaahıı ts'ıshıłdııhıı bigħa bá iłk'ıgodishdóqoh; dahyúgohıı kú nádáh nt'éeyúgo shiyıłhá. 6 Jesus gánádo'niid, Yánáltihń doo dábiłk'ehyú át'ée dahń ánniıdıı ídaayesólts'aq. 7 Bik'ehgo'ihı'nań nnee hayıniłııshá' dajıı biıgha łá'ıı dat'é' biıgha

bich'i' ádaaniihíí bich'i' ídést's'áago n'zaad godihigháh ndi yá ilk'ígodildqoh. 8Dagoshch'i' yá ilk'ígodildqoh, nohwildishnii. Da'ágát'ée ndi shíí n'nee k'ehgo Niyááhíí nánsdzaagoshá, n'goshd'án biká' n'nee daashodlaaníí ta' daastséh shi? 9Jesus n'nee ta' dázho nshqo daanzigo dabíí zhá ádaa da'odlíigo, k'á'íí doo hadn' yíí da'óltagi da, ílch'ígót'aahgo na'goni'íí yee hadziigo gáyih'nií: 10Lah n'nee naki wá'yú da'ch'okqah goz'áa yune' o'ázsh l'é; da'á'á **Phárisee** nlíni, ta'n tax bich'i' nadaahi'níí. 11Phárisee nlínihn' ídá'okqahgo gán'íí, Bik'ehgo'ihí'nań, shíí ta' n'nee ádaat'eehíí k'ehgo doo ánsht'ee dahíí bighá naa ahénsi, áí aadaanch'i'íí, doo bik'ehyú ádaat'ee dahíí, nant'i' nadaakaihíí, díí tax bich'i' nahi'nííhn' ndi doo bik'ehgo ánsht'ee da. 12Shíí da'án godilziníí biyi' nakidn' dáshin'á' oshkqah, k'á'íí dawahn' shíy'éehíí dágonenanyú ilk'é'níigo da'á'á Bik'ehgo'ihí'nań bich'i' nanáhishnii. 13Áiná' tax bich'i' nahi'nííhn' da'anahyú sizijigo bijíííálzh'i' nyínt's'i, dá doo hadag dighaaké gán'íigo okqah, Bik'ehgo'ihí'nań, shíí shincho' kánihi shaa ch'onba' le'. 14Shíí nohwíí nadaagoshni', Áí n'neeh'ń gowayú onádaa, Bik'ehgo'ihí'nań binadzahgee bízhá bincho' n'íí bich'á'né'ná' ta' n'neehíí, dah: hadn' itisgo ádést'ííhn' ádaagoch'olba'go ádolnii; áiná' hadn' ádaagoch'olba'n' itisgo at'éégo ádolnii. 15Jesus mé' baa ndaach'íhezniil l'é'e, yiká ndaadilniih daabich'ido'níigo: áiná' Jesus bitsilke'yu daayítsaago, Doo ágádaakt'íí da, daabi'n'niid. 16Áiná' Jesus, Yushdé', daayíniigo, Ch'ík'eh chagháshé shich'i' nihikáh le', doo t'áqzh'i' daahínóltá' da; bíí ga'ádaat'eehíí Bik'ehgo'ihí'nań bilakt'áhgee daanlij, niigo. 17Da'aniiigo gádaanohwíldishnii, Dahadn' chagháshé ach'ísé'híí k'ehgo Bik'ehgo'ihí'nań bilakt'áhgee begoz'aaníí nágodn'áayúgo zhá Bik'ehgo'ihí'nań bilakt'áhgee daanliiníí itah hileeh. 18Lah nant'án Jesus nayídílkidgo gáyih'nií, Ílch'ígót'aahíí n't'éhi n'lnínihi, hago laq áshne'go ihí'naa doo ngonel'áa dahíí bee hinsh'naa dolee? 19Jesus gábi'nii, Hat'íí bighá n'nee n't'éhi shílnii? doo hadn' n't'éé da go'íí, da'á'á zhá, Bik'ehgo'ihí'nań zhá. 20Bik'ehgo'ihí'nań ngon'áq l'é'híí bígon's'í go'íí, Doo nant'i' nach'íghaa da, Doo ich'izilhee da, Doo ich'in'ííh da, Doo lé'ch'ílchoo da. Kitaa k'á'íí kimaa ch'idn's'i. 21N'neehíí gábi'nii, Áníí nashaagé' godezt'i'go áí dawa bee ánsht'ee. 22Jesus áí yidezts'áqaná' gábi'nii, Da'á'á zhá doo bee ánt'ée da: ti'i, dawa n'yééhíí naa nahon'iihgo, zhaalíhíí tédaat'iyé'híí bita'n'ííh, áík'ehgo yaaká'yú dawahá kán' ílíni n'yéé dolee: áiná' yushdé', shiké' dahsinnáh. 23Áí yidezts'áqaná' doo bíí gozhóq da silij: dázho ízis it'ííhíí bighá. 24Doo bíí gozhóq da silijigo Jesus bígo's'ídná' gán'íí, N'nee ízis da'it'íiníí Bik'ehgo'ihí'nań bilakt'áhgee daanliiníí itah daaleehgo dázho bá nyee! 25Líí bighán' ha'í'áhíí bená'kadé bigha'í'ányú ch'égháhgo bá nyeená' ízis it'íiníí Bik'ehgo'ihí'nań bilakt'áhgee daanliiníí itah hileehgo itisgo bá nyee. 26N'nee áí daidezts'aaníí gádaanii, Áiná' hadn' zhá hasdábí'dilteeh? 27Jesus gán'íí, N'nee dahat'íhíta doo layole' at'éé dahíí Bik'ehgo'ihí'nań layile'hi at'éé. 28Peter gábi'nii, Nohwíí nohwíy'éé dawa bich'á' dahdihikainá' níké' dahsiikai ní. 29Jesus gánádaabi'do'niid, Da'anii gádaanohwíldishnii, Bik'ehgo'ihí'nań bilakt'áhgee daanlijzh'i' itah nlijhíí bighá bigowá, bí'aad, bik'isyú, bimaa, bitaa, dagohíí bichagháshé yich'á' dahnyááyúgo, 30Áí díí

goldohíí biyi' áí bitisgo doo aich'ídn baa na'né' doleeł, ła'íí łahgo náhodeszaago ihi'naa doo ngonel'ąą dahíí yee hi'naa doleeł.

³¹ Jesus bitsilke'yu nakits'adahíí yił its'ákaigo gádaayiłn'niid, Jerúsalem yúdag deikai, ákú Bik'ehgo'ih'i'nań binkááyú nada'iziidi n'íí shíí, n'nee k'ehgo Niyááhíí, shaa k'eda'ashchiiníí dawa begolne'. ³² N'nee doo Jews daanliji dahíí baa shi'dilteehgo shaa daadloł doleeł, yúyahgo shiniidaagodile' ła'íí shik'ídaadihizheeh doleeł: ³³ Hashída'itłsaas doo, ła'íí daashizil'hee doleeł, áígé' taagi jji hileehgo naadishdáh. ³⁴ Áíná' hat'íí niigo aníhíí doo ła' yídaagol'si da: aníhíí baa ch'anani'ł'go doo bił ıdaagozi da.

³⁵ Jesus Jériko k'ad yaa higháhná', ła' n'nee bináá ágodini ídókeedgo itín bahyú sidaa: ³⁶ Nách'olseełíí yidezts'ąągo, Hat'íí ląą ágodzaa, niigo na'ídil'kid l'é'e. ³⁷ Áík'ehgo gádaabiłch'inii, Jesus, Názarethgé' gólíni, kúk'e higaal. ³⁸ Áík'ehgo nádililghaazhgo gáníí, Jesus, David biYe' n'líni, shaa ch'onbáah. ³⁹ Ła' ádn náseełíí bił daadestehgo, Godnch'áad, daabiłnii, áíná' da'tiségo dilwosh, gáníigo, David biYe' n'líni, shaa ch'onbáah. ⁴⁰ Jesus nnyáágo, Yushdé' bił dołkáh, nii: bit'ahzhi' nyááná' nayídil'kidgo ⁴¹ Gáyil'ni, Hat'íí l'á ná áshłe' hánt'łi gá? N'nee bináá ágodiníí gábiłnii, SheBik'ehń, desh'łigo ánásh'łle'. ⁴² Jesus gábiłnii, Nináá nágólleeh, ni'odłá' nt'éégo ánániidłaa. ⁴³ Dagoshch'ł' go'łł nasdlłigo biké' dahiyaa, Bik'ehgo'ih'i'nań ba'ahenzigo: áík'ehgo n'nee dawa daayiłtsąąná' Bik'ehgo'ih'i'nań ya'ahédaanzł l'é'e.

19 ¹ Jesus Jerikoyú ch'ínyáá l'é'e. ² Ákú ła' n'nee **Zacchéus** holzéhi, tax bich'ł' nadaahi'niłłíí da'tiséyú sitíni, ízis it'ini golłł l'é'e. ³ Jesus holzeehń yiłtséh hat'łł; áíná' n'nee daalłjizhgé' bíí alch'íséhił bighą ch'éh hist'séh nzi l'é'e. ⁴ Áík'ehgo náseełíí yádn nádilwodgo Jesus ch'égháh doleełyú gashdłá'á nan'áhi yiká'zhi' hayáá. ⁵ Jesus áígee nyááná' hadag déz'łina' gábiłnii, Zacchéus, dáhale gódah ch'ín'náh; díí jji nich'ł' hasta' deyáá. ⁶ Áígé' dáhalego gódah ch'ínádzaago yaa bił gozhógo gowayú yił onát'aazh. ⁷ N'nee áí daayiłtsąąná' bída'łłtahgo gádaanii, N'nee doo bik'ehyú át'éé dahń yaa hasta' oyáá. ⁸ Zacchéus nnyáágo Jesus gáyil'ni, ShiNant'a', dawahá shíyéehíí il'ni'gé' tédaat'iyéhił baa hish'niil; áíná' dahat'łhíta bee bich'ł' nashich'a'yúgo, díídn dábitisyú da'ágánaóląągo bich'ł' nanádihish'nił. ⁹ Jesus gábiłnii, Díí jji behasdách'łgháhíí kogee naháztaanił bee bá goz'ąą, Zacchéus al'dó' Abraham bich'ł'gé' bi'dishchinił at'éégo. ¹⁰ Shíí, n'nee k'ehgo Niyááhíí, n'nee ch'a'onezdeehíí biká daadesh'łł ła'íí hasdáhish'niłłíí bighą niyáá. ¹¹ N'neehíí ıdaayésts'ąągo Jesus ilch'łgót'aahgo na'goni'łł yee bił nanádaagołni', Jerúsalemyú dák'azhá hígháhíí bighą, ła'íí Bik'ehgo'ih'i'nań nant'aa doleełíí dagoshch'ł' ch'ł'nah áile' daanzłhíí bighą. ¹² Łah n'nee ízigo at'éhi n'zaadyú óyáá, nant'án ábi'dil'ne'go, áígé' nádáhgo. ¹³ N'nee gonenan bánada'iziidíí, Yushdé', daayiłn'niidgo, bestso pounds holzéhi dał'ágo daant'łłgee yita'iznił gáyil'niigo, Díí zhaalihíí bigowáhgo ádaale', danánsdzaazhi'. ¹⁴ Áíná' n'nee áígee daagol'nił daabich'ól'aałł bighą ch'inił

nadai'aahíí biké' odais'a' gádaaniigo, Dín n̄eehń doo nohwinant'a' hileeh hádaahiit'íi da. ¹⁵Nant'án ábi'delzaagé' nádzáágo, Shánada'iziidi zhaali baa daasiñilíi yushdé' shá daabiłdołñiih, n̄ii l̄é'e, dał'a' daant'íígee zhaali da'kwíi ádaizlaahíi bígonsihíi bighą. ¹⁶Da'íłtsé baa nyááhń gábiłñii, Shinant'a', nizhaalihíi gonenan itisyú ánáyiidlaa. ¹⁷Áík'ehgo gáyilñii, Nłt'éégo shána'izíídi, nłt'ééyú ándzaa ląą: da'ayáhá ndi nłt'éégo shá ánlaahíi bighą gonenáágo k̄ih goznili bá nant'áágo ánishłe'. ¹⁸Iké'gee nanádzááhń gáníi, Shinant'a', nizhaalihíi ashđla' itisyú ánáyiidlaa. ¹⁹Áík'ehgo gáyilñii, Nihíi ashđla'go k̄ih goznili bá nant'áá doo. ²⁰Ła' nanádzáágo gáníi, Shinant'a', kóh nizhaali, bił isífidisgo ná síłné' ni': ²¹N̄ee doo begónedzaą dahi n̄l̄łłhíi bighą nénásdzid: hat'íi doo ninne' dahíi dahné', hat'íi doo k'edínlaa dahíi náhigéesh. ²²Nant'ánhíi gábiłñii, Dáni niyati'íi bee ch'éédént'ąa, nchọ'go shána'izíídi. N̄ee doo begónedzaą dahi nshłjigo bígołłs̄j, doo ni'niné' dahíi nádishné'hi, ła'íi doo k'edíłáá dahíi náhishgeeshi: ²³Hat'íi bighą áiná' shizhaalihíi doo shá ha'ánñil da, kú nánsdzaago bínágodzaahíi bił hananil doleeł ni'? ²⁴N̄ee bit'ahyú nadaaziinií gáyilñii, Bizhaali bich'ą' nadaadołñiigo n̄ee bizhaali gonenanhn̄ baa daanołñiił. ²⁵(Nohwinant'a', án la' ałk'iná' gonenan bíyéé, daabiłñii.) ²⁶Gádaanołhwiłdishñii, Dakówa hat'íi kiyééhíi kaa nado'né' doleeł; ła'íi doo hat'íi kiyéé dahíi, kiyéé l̄é'e ndi kich'ą' nadido'né' doleeł. ²⁷Áiná' đíi daashich'ólaahíi, doo binant'a' hishłeeh hádaashit'íi dahíi, kú shidáhyú ndaahołt'e'go shińáál nadaaltseed.

²⁸Jesus ąął nagosni'ná' ádn dahiyaa wá'yú Jerúsalemyú. ²⁹Béthphage ła'íi Béthany k'ad yaa higháná', dził Olives holzéhi si'ąagee nyááná' bitsiłke'yu naki oyil'a', ³⁰Gáyilñiigo, Ti'i, nohwádnýú gotahyú doł'aash; dáha'ał'aashgee túlgayé zhaazhé dahast'óógo baa noł'aash, t'ah doo hwahá hadń yiká' dahndaahi da: ái k'e'ol'adgo kú nánołqqs. ³¹Dahadń, Hat'íi bighą k'e'ol'ad? nohwiłñiiyúgo, gábiłdidołñiił, NohwiNant'a' hát'íígo áhiit'íi. ³²Doł'aash, yiłñii n'íi dahazh'aazh, áík'ehgo Jesus dá ábiłñii n'íi k'ehgo túlgayé zhaazhé yaa n'áázh. ³³K'edaayi'adná' n̄ee ái túlgayé bíyéhihi gádaabiłñii, Hat'íi bighą túlgayé zhaazhé k'e'ol'ad? ³⁴Gádaayiłñii, NohwiNant'a' hát'íígo áhiit'íi. ³⁵Áígé' túlgayé zhaazhé Jesus yaa daizłqzgo bidiyágéhi bíká' dahdaiheznílná' Jesus yiká' dainesdaa. ³⁶Bił higaalýú bádnyú n̄ee bidiyágé yídaagosteel l̄é'e. ³⁷Jerúsalemyú k'ad yaa higháhgo, dził Olives holzéhi si'ąagé' hayaa iditingee biké' náłseełíi ízisgo áná'ol'íiłłi daayiltsąahíi bighą bił daagozhóógo Bik'ehgo'ihinań ya'ahédaanzigo nádaadidilghaazhgo gádaani nkegonyaa: ³⁸Ízisgo Nant'án, nohweBik'ehń bizhi' yee higaahń ba'ahégosini at'éé: yaaká'yú ilch'į'gont'éé, da'tisé goz'ąagee idindíi. ³⁹N̄ee bińáál ágot'įđđíi ła' Phárisees daanlíni Jesus gádaayiłñii, Ilch'įgó'aahíi n̄líni, níké' náłseełíi, Doo daagonłch'aad da, daabiłñii. ⁴⁰Áiná' gádaayiłñii, Ái doo daagonłch'aad dayúgo dá tséé ndi nádaadidilghaash go'įłnohwiłdishñii. ⁴¹Ałhánégé' higaalná' k̄ih goznilił yiłtsąago yaa hichag. ⁴²Gáníigo, Díi jii ndi hat'íi bee niyi' ilch'į'gont'éé doleełíi bígołłsiyúgo nłt'éé doleeł

ni'! Áíná' naa ch'anal'í. ⁴³Nik'edaannihíí ninaa leedaagodigeedgo leezh ninaa leedn'aago doo hwaa ch'ígót'i' da doleelí bich'í' goldoh. ⁴⁴Nkínádaanidilt'eeh doo, ni la'íí nichagháshé niyi' daagolíníí; doo la' hayú tséé ilk'idaanasdláago ádaanile' da; Bik'ehgo'ihí'nañ naa nyáána' doo bígoñsji dahíí bigha. ⁴⁵Da'ch'okqaah goz'aq yune' Jesus ha'ayáago ákóne' baa nada'iniihíí ch'íinihiyood nkegonyaa lé'e; ⁴⁶Gádaayilniigo, Díínko bek'e'eshchji, Shikjhií kji biyi' da'ch'okqaahíí át'éé, áíná' nohwihíí daan'íihíí bigowa ádaagosolaa laq. ⁴⁷Dawa jji da'ch'okqaah goz'aq yune' ilch'ígó'aah lé'e. Okqaah yedaabik'ehi la'íí begoz'aaníí ye'ik'eda'ichíhi la'íí nnee itisgo nadaandeehi daabizilhee hádaat'íí, ⁴⁸Ndi doo hago ádaabile' da: nnee nt'éégo bich'í' ídaayést's'qahíí bigha.

20 ¹La'ch'okqaah goz'aq yune' Jesus nnee yił ch'ígó'aahgo nt'éégo na'goni'íí yaa nagoln'i'go okqaah yebik'ehi itisyú nadaandeehi, begoz'aaníí ye'ik'eda'ilchíhi, la'íí Jews yánazini baa hikaigo, ²Gádaabiñii, Hadn' bik'ehgo ánánt'íjil, nohwil' nagólni', hadn' naa godin'áqago ánt'íih? ³Jesus gádaabiñii, Shíí áldó' dała'á nanohwídishkid; áí shil' nadaagoñi': ⁴Ya' John baptize ádaagole'íí yaaká'gé'go née, dagohíí nnee bich'á'gé'go née? ⁵Lił yádaakti'go gádaaħildi'nii, Yaaká'gé'go daan'niihyúgo gánohwíldinih, Áíná' hat'íí bigha doo daahołdlq da lań? ⁶Áíná', Nnee bich'á'gé'go, daan'niihyúgo: nnee nohwil' tedaats'ihne': John da'anii Bik'ehgo'ihí'nañ binkááyú na'iziidi nlii ni' daanzhíh bigha. ⁷Áík'ehgo, Doo baa nadaagoln'i' da, daanii. ⁸Jesus gánábiłdo'niiid, Shíí áldó' hadn' bik'ehgo ánásht'íjilí doo nohwil' nagoshni' da. ⁹Jesus díí ilch'ígót'aahgo na'goni'íí yee nnee yił nanagoln'i' nkegonyaa; La' nnee dasts'aa k'eidnláago bá yinádaadéz'ini yá ch'ígohet'aqaná' lahyú ni' goz'aqyú óyáá, ákú sidaago nzaad begodigháhyú. ¹⁰Da'nest'áqágee ngonyáago la' bána'iziidi bidasts'aa bá yinádaadéz'ini yich'í' oyil'a', binest'a' la' bá náyiné'go: áíná' dasts'aa bá yinádaadéz'inihíí nbída'eshtłizhná' dá díłkqohgo onádaabis'a'. ¹¹Bána'iziidií la'ihí onaayil'a': án áldó' nyída'eshtłizhgo yiniidaagodezlaaná' dá díłkqohgo onádais'a'. ¹²Áíge' taagíee onaayil'a': án áldó' yináda'desnihgo ch'ídaist'e'. ¹³Dasts'aa hentíinií bíyéehíí, Hago ashle'? nii. Shiye' shil' nzhónihí dish'aa: án zhá daayiltsaago daidnłsji doleel shi. ¹⁴Áíná' dasts'aa yinádaadéz'ini án daayiltsaqaná' gádaaħildi'nii, Díí dasts'aa hentíinií bíyéé doleelí át'éé: halaq, daazołdee, áíge' bíyéé doleel n'íí daanohwíyéé doleel. ¹⁵Áík'ehgo dasts'aa hentíinií yiyi'ge' ch'ídaist'e'go daizes-híj. Áíná' dasts'aa hentíinií bíyéhi hago ádaabile'sha'? ¹⁶Áń nádáhgo dasts'aa bá yinádaadéz'íí n'íí nailtseedná' dasts'aa hentíinií la'ihí yá ch'ínághet'aah. Nnee áí daidezts'aqaná' gádaanniid, Begolneh' hela'. ¹⁷Áíná' yinel'íjigo gádaabiñii, Áíná' díí bek'e'eshchiinií hat'íí golzeego ágolzee, Tséé kji ádaagole'íí yó'odaisne' n'íí, ilhagon'áágee da'iltse' s'aaaníí silij? ¹⁸Dahadn' áí tséé yiká' nágo'yúgo bizéigo ábile'; áíná' dahadn' áí tséé biká' naltq'yúgo ik'án k'ehgo ábile' doleel.

¹⁹Da'áígee begoz'aaníí ye'ik'eda'ilchíhi la'íí okaqah yedaabik'ehi itisyú nandeehíí, ilch'ígót'aahgo na'goní'i yee hadzii n'íí bíf ádaabiłniigo yídaagołshíí bighą ha'ádailt'e' hádaat'íí, ndi nnee dała'adzaahíí yédaasdzii'. ²⁰Daabinel'íigo anadaal'izi bich'í' odais'a', nnee nzhóni ádaadil'íigo, Jesus biyati'íí bee daahiljizh daanzigo, nant'ánchań baa daanteehgo baa yá'ti'í doleełgo. ²¹Áík'ehgo nabídaadilkidgo gádaabiłnii, Ilch'ígó'aahíí, nlt'éego yáńłti', la'íí da'áígee ilch'ígón'aahgo bídaagonłzi, nnee doo la' itisgo sínłti' da, dawa nich'í' dáłekt'ee, Bik'ehgo'ihinań bich'í'zhin'éé goz'aaníí da'aniigo baa ilch'ígón'aah: ²²Ya' **Caesar** bich'í' nadaach'iniłgo begoz'aqá née, dah dó'nołi? ²³Áíná' nadaach'aahíí yígółsigo gádaabiłnii, Hat'íí bighą yashti'íí bee daashołjizhgo ádaashilđołnii? ²⁴Zhaali, penny holzéhi, la' shaa noł'aahgo nesh'íí. Hadń be'ilzaa, hadń bizhi' biká' dahgoz'aqá? Caesar bíyéhi laq, daabiłnii. ²⁵Jesus gánádaabiłdo'niid, Caesar bíyéehíí Caesar baa daanołnił, áíná' Bik'ehgo'ihinań bíyéehíí Bik'ehgo'ihinań baa daanołnił. ²⁶Nnee bińáał Jesus aníłhíí doo bee daahiljizh at'éé da: áíná' t'aqzhi' hanadzihíí baa bił díyadaagot'eego, doo hat'íí daanii da l'é.

²⁷Áíge' la' Sádducees daanłni, nanezna' n'íí doo naadiikáh da daanłhi, Jesus yaa hikaigo nabídaadilkid, ²⁸Gádaaniigo, Ilch'ígó'aahíí, Moses gáníigo nohwá k'e'eshchii l'é, La' nnee bik'isn bi'aad yich'a' daztsaqyúgo, bichagháshé doo la' dayúgo, nneehń bik'isn n'íí bi'aad yił nnádo'neełgo bik'isn n'íí chagháshé bá ágodolnił, niigo. ²⁹Łah nnee ilk'isn gosts'idi daanłi l'é: áí da'ıltséhíí nnáago bichagháshé doo la' dago daztsaq. ³⁰Bik'isn nakigeehíí isdzánhíí yił nnaná'ńáago bichagháshé doo la' dago dananástsqá. ³¹Taagigeehíí áđó' isdzánhíí yił nnaná'ńáago dananástsqá; gosts'idihíí dawa da'ágánádaadzaa: bichagháshé doo la' dago nanezna'. ³²Dá'ík'é'yú isdzánhíí áđó' daztsaq. ³³Áík'ehgo nanezna'gé' naach'idikáhgee hayí bi'aad doleeł, ilk'isyú gosts'idihíí dawa yił nadaaznaana'?' ³⁴Jesus gádaabiłnii, Nnee díí ni'gosdzán biká' nakaihíí nnádaatse', ndaagohiniłgo nnádaatse': ³⁵Áíná' yaaká'go yił da'otagihíí nanezna'gé' naadikaigo doo nnádaatse' da, doo ndaagohiniłgo nnádaatse' da: ³⁶Doo nanánne' da: Bik'ehgo'ihinań binal'a'á yaaká'yú daagolíní k'ehgo daagolí; naadikaihíí itah daanłiigo, Bik'ehgo'ihinań bichagháshé daanłi. ³⁷Nanezna'íí naadiikáhgo Moses, ch'íl yaa nagosni'íí bee nohwich'í' dá'ígóziigo ágolaa, gáníigo, Bik'ehgo'ihinań, Abraham yokaqahń, da'án Isaac, Jacob áđó' yokaqahń, yiłniigo yozhii. ³⁸Áń doo nanezna'íí yokaqahń nłi da, daahinaahíí zhá: nnee nanezna' ndi Bik'ehgo'ihinań binadzahgee t'ah daahinaa.

³⁹Áíge' begoz'aaníí ye'ik'eda'ilchíhi la' gádaabiłnii, Ilch'ígó'aahíí, nlt'éego háńdzii. ⁴⁰Áí bikéde'go nnee daaste'go doo hadń nabínánłkid da. ⁴¹Jesus gánádaabiłdo'niid, Hago'at'éégo, Christ David biye' nłi, daach'inií áíná'? ⁴²David dabíí naltsoos Psalms holzéhi biyi' k'e'eshchii gáníigo, Bik'ehgo'ihinań sheBik'ehń gáyilniid, Shigan dihe'nazhin'éégo sínđaa, ⁴³Nik'edaannihíí ni'isna' ashłe'go nikelł'áahyú nińilzhi'. ⁴⁴David, sheBik'ehń biłniigo bozhíí, áík'ehgo hago'at'éégo biye' nłi áíná'?

⁴⁵Nnee dawa bídaayésts'ąągo Jesus bitsilke'yú gádaayilnii,
⁴⁶Begoz'aaníí ye'ik'eda'ılchíhi baa daagonońsaą, áı bidiyágé daanneezihı
daagolıńgo nakaigo, ıa'ıı na'hıńıih nadaagoz'ąayú bich'ı' ádaach'ınıigo
zhá bıł daagozhóq, ıa'ıı Jews ha'ánáńséh nagozńıl yunę' nnee yánazını
dahnádinbıhyú itah dahnaháztaągo, ıa'ıı da'adaągee nnee ízisgo ádaat'eehıı
dahnádinbıhyú zhá itah dahnaháztaągo bıł daagozhóq. ⁴⁷Áı isdzánę
itsaa daanlíni bigową yich'ą' nádaagohı'aa ıa'ıı daazhógo ádaanıigo nıaad
gont'ı'go da'okaąh: áı itisgo biniigonłt'éeęo bándaaęodot'aał.

21 ¹Jesus hadag déz'ııgo nnee ízis da'ıt'ıınıı zhaalı biyi' ohılkaadıı
biyi' yuyaa bizhaalı odaayihılkaadgo yiłtsaa. ²Áıgę' isdzán itsaa
nłını tęt'iyéhi zhaalı naki doo ılıı le'at'ęhi oyılkaadgo yiłtsaa. ³Áık'ehgo
gánıı, Da'anıigo gádaanoħwıłdışnıı, áı itsaa tęt'iyéhiı nnee dawa zhaalı
odaiheskaadıı bitisgo zhaalı oyılkaad: ⁴Nnee ízis da'ıt'ıınıı bizhaalı
Bik'ehgo'ihı'nań yaa daayınıılgo zhaalı biyi' ohılkaadıı biyi' yuyaa
odaiheskaad: áıná' itsaahn tęt'iyé ndi bizhaalı da'ái zhá goyiłni oyılkaad.

⁵Nnee ıa' da'ch'okaąh goz'aanıı tsée dénzhónęhi ıa'ıı dawahá dénzhónęhi
ndaayıheznılıı be'ágolzaahi yaa yádaalı'ná' Jesus gánıı, ⁶Dıı daol'ıınıı tsée
ılká' dahnagozńılıı doo ıa' ılká' dahnast'ąą da doleeł, dawa nanehılkaad doleeł.
⁷Áık'ehgo nabıdaadıłkidgo gádaabıłnıı, ılch'ıgó'aahıı, da'os'ah ágonęhi, dawa
be'ágone'go hat'ıı bee bıgózı doleeł? ⁸Áık'ehgo gábiłnıı, Ádaa daagonońdzaą,
nnee ıa' ch'a'onoholt'e' hela: ıąągo shizhi' yee daahıkáh doleeł, Shıı Christ
nshłıı; ałk'ıná' Christ nádaalıı biká' ngonyáá, daanıigo: áı biké' dahdołkáh hela'.
⁹Áıgę' nagonłkaadıı ıa'ıı ılch'ı' nadaagont'ogıı baat'ıdaanońsı ndi doo ndaaldzıd
da: áı ıltsę begolne'hi at'ée; ndi nnágodáhıı doo dagoshch'ı' begolne' da.
¹⁰Áıgę' gánadaabıłdo'niid, Nnee ıltaħ at'éeęo hadaazt'ıı ılch'ı' nanágonłkaad
doleeł, ıa'ıı nnee dał'a'á binant'a' daagolnıhıı áłdó' ılch'ı' nanágonłkaad doleeł:
¹¹Da'adzaayú ízisgo ni' nagohı'naa doleeł, shıná' góyéełhıı benagowaa doo,
ıa'ıı nadaagont'ogıı ıltaħ at'éełhıı benadaagowaa doleeł; dázhq néęodzıdıı ıa'ıı
godıyıhgo be'ıgózınıı yaaká'gę'go bee ádaagot'ıı doleeł. ¹²Áı dawa t'ah doo
hwahá begolne' daná' nnee daanoħwıłtsoodgo noħwınııdaagodıle' doleeł, Jews
ha'ánáńséhıı bich'ı' odaanoħwıłt'e' doleeł, ıa'ıı ha'ádaanoħwıłkaad doo, ıa'ıı
shizhi' bee daanoħwich'ozhıłhıı bıghą ízisgo nant'an ıa'ıı nant'ančań bıyahzhı'
nádaanoħwıłt'eeħ doo, noħwaa yádaalı'go. ¹³Dzaągee shá nadaagołnı' doleeł.
¹⁴Doo ıltsę hat'ıı dıshnııh shıhıı baa natséskees dago noħwınıı' ıadaale': ¹⁵Shıı
yati' noħwaa hıshnııł doo, góyáągo ádaanoħwish'ıı doleeł, hayıı noħwaa
dahdaagoz'aanıı doo noħwıtisgo hanádaadzııh dago, doo noħwaa daagodııt'aaħ
dago. ¹⁶Dá daanoħwıtaa, noħwımaa, noħwik'ısyú, noħwik'ıı, ıa'ıı noħwit'ekę
ndi noħwaa yáda'ıtı'go ndaanoħwıńııł doleeł; ıa'ıı ádaanıigo noħwıı ıa'
nádaanoħwıłtseed doleeł. ¹⁷Shizhi' bee daanoħwich'ozhıłhıı bıghą nnee dawa
noħwik'edaannııh doleeł. ¹⁸Da'ágát'ée ndi noħwıtsı'tın bıká'gę' noħwıtsızılıı
dał'a'á ndi doo ch'a'odeeł da doleeł. ¹⁹Daagoyéeęo noħwich'ı' na'ıdzııd ndi hadag
ádaanołt'ee, áık'ehgo noħwıyı'sızıınıı bídaagowa'. ²⁰Jerúsalemyú sılááda bınaa

leednt'i'go daol'i'iyúgo, daagol'chqohíí biká' ngonáhgo bídaagonoŋsɿ doo. ²¹Nnee Judéa golzeeyú daagolíníí dził naz'aaníí yich'i' okeeh doo; Jerúsalem yuñe' daagolíníí ch'ínokáh; ła'íí da'dányú daagolíníí Jerúsalem yuñe' dáko ha'aokáh hela'. ²²Ílk'ínagodildqohíí goldoh biká' ngowaa, baa k'e'eshchiiníí dawa begolne' doleeł. ²³Áígee goldohíí daaltsaaníí ła'íí isdzáné mé' daabilbe'íí bá góyéé doleeł! Ni'gosdzán biká' góyéégo nagowaa doo, díí hat'i'íí áígee biniidaagodidolniił. ²⁴Bésh be'idiltishé bee nabi'ditseed doo, ła'íí nnee iltah at'éégo hadaazt'i'íí bi'isna' daanlii doo: doo Jews daanlii dahíí Jerúsalem yiká' nakai doleeł, doo Jews daanlii dahíí aqł bengonyaaazhi'.

²⁵Ch'ígoná'ái, t'é'gona'ái, ła'íí ts'ílsqqsé biyi' godiyihgo be'ígóziníí hit'i'ii doo; ni'gosdzán biká' nnee iltah at'éégo hadaazt'i'íí hat'íí bigha' ánagot'i'iił doo yídaagoŋsɿ dago bitah góyéégo nagowaa doo; túnteel ła'íí túnteel nádidáhíí díyat'éégo áníí doleeł; ²⁶Ni'gosdzán biká' hago ágonéh shihíí bik'e nnee natsídaalyiz doleeł: yaagé' benagowodíí ndi nahi'naa doo. ²⁷Áígee áníita shíí, nnee k'ehgo Niyááhíí, yaak'os biyi'gé' shinawod bee, ła'íí dážhó shich'á'idindláádgo náshdaałgo daashidołtseeł. ²⁸Díí benagowaahíí bee nkegonyaaná' hadag yaa daanołt'aągo hadag daadeł'íí; hasdánohwidi'niíł biká' ngonyááhíí bigha'. ²⁹Ílch'ígót'aahgo na'goni'íí yee yił nagolnii; Fig bitsiníí ła'íí tsɿ dawa daanoł'íí; ³⁰Bit'aą nádaagodleełgo daał'íiná' k'ad shii nágodleełgo bídaagonoŋsɿ. ³¹Da'áik'ehgo áí be'ádaagone'íí goldohgo daał'íiná' Bik'ehgo'ihí'nań nant'aahíí biká' nagowaago bídaagonoŋsɿ doo. ³²Da'anii gádaanohwiłdishnii, Díí daałinolt'iił doo nohwee ch'ígonáh da, díí ádaanohwiłdeñiidíí dawa begolzaago zhá' ³³Yáá ła'íí ni'gosdzán biłgo bech'ígonáh doleeł, áiná' shiyati'íí doo bech'ígowáh da doleeł.

³⁴Ídádaadesól'ii, daazhógo anákeehíí, bił nádaagodiysisíí, ła'íí ni'gosdzán biká' ágot'eehíí doo bee ádaanołt'ee da le'; ágádaanołt'eeýúgo dánohwinats'áqaná' áí bijii dánko bee nohwiká ngododaati at'éé. ³⁵Áí bijii be'ijizhé íljizhíí k'ehgo nnee dawa ni'gosdzán biká' daagolíníí bee biká' ngowáh. ³⁶Áik'ehgo dákozhá daadoł'íí ła'íí da'ołkaqah, áik'ehgo nohwidziilíí nohwá ágolzaahíí bee áí ágone'íí dawa bich'á'zhi' ádaałne' doleeł, ła'íí shíí, nnee k'ehgo Niyááhíí, shidáhzhí' daadołsjił. ³⁷Dajii biigha Jesus da'ch'okaqah goz'aą yuñe' ílch'ígó'aah; t'é'gohíí dził Olives golzéhi si'aąyú bee náikáhyú onadáh lé'e. ³⁸Dážhó t'ałbi nnee dawa da'ch'okaqah goz'aąyú nihikáh lé'e, bídaayéstsaąyú.

22 ¹Bán benilzoołé da'áđihgo bán álzaahi daadaaníí, bitis hagowáh n'íí bee bíná'goniihgo holzéhi ałhánégé' begogaal. ²Okaqah yebik'ehi itisyú nadaandeehíí ła'íí begoz'aaníí ye'ik'eda'íłchíhi Jesus dáhago'at'éégo daayizilheego ch'éh yiká daadéz'ii; nnee yédaaldzidhíí bigha.

³Áígé' Judas, Iscáriot holzéhi, Satan bihiyáá, án nakits'adahíí itah nłíni. ⁴Judas dahnyaago okaqah yebik'ehi itisyú nadaandeehíí ła'íí bisilááda yánadaant'aahíí hago'at'éégo Jesus ch'íyí'aah doleełí yaa yił yádaałti'. ⁵Áí yaa bił daagozhóqo zhaali ła' baa daach'iné'go

ndaagoch'is'aq l'é'e. ⁶Judas bił dábik'ehgo hago'at'éégo Jesus ch'iyí'aahí yiká déz'ii, nnee dała'at'ééhíí doo la' daná'.

⁷Bán benilzoolé da'ádihgo bán álzaahi daadaaní bijiiígee ngonyáá, dibelíí zhaazhé zesdiigo Bik'ehgo'ihí'nań baa hi'né', bitis-hagowáh n'íí bee bíná'goniihgo. ⁸Jesus Peter la'íí John oyil'a' gáníigo, Bitis-hagowáh n'íí bee bíná'goniihgo da'adaaní nohwá ilch'i'igołe', da'iidaq doleełgo. ⁹Áíge' gádaabiłnii, Hayú ná ilch'i'igohidle' hánt'ii? ¹⁰Jesus gádaabiłnii, Kih goznil yune' ha'ał'aashgee la' nnee tús tú beyo'áhi nohwaa higháh doleeł; hayí goz'aq yune' ha'agháhíí biké' ha'ał'aash; ¹¹Áígee bigowa golíńíí gáyilđołniih, ilch'ígó'aahíí gániłnii, Gosta' nakaahí hayú bágoz'aq, ákone' bitis-hagowáh n'íí bee bíná'godiníhgo shitsilke'yu bił da'ashaq doleeł? ¹²Áík'ehgo ik'ehyú dahnágost'aq yune' alk'iná' dawa sinili bił nkáh doleeł; ákone' nohwá ilch'i'igołe'. ¹³Ákú ó'áázh, áík'ehgo Jesus da'adaabiłnii n'íí k'ehgo yaa n'áázh: áígee bitis-hagowáh n'íí bee bíná'godiníhgo da'adaaní ilch'i'daizlaa. ¹⁴Da'adaqgee ngonyáágo bitsilke'yu biłgo dahdinezbił l'é'e. ¹⁵Gádaayiłnii, Doo hwahá shiniigodilne'é díí bitis hagowáh n'íí bee bíná'goniihgo da'adaaní dážhó nohwil daashaq hásh't'íí ni': ¹⁶Doo naanášhdáq da, Bik'ehgo'ihí'nań bilatt'áhgee goz'aayú díí bee bíná'goniihíí begolzaago zhá, nohwilđishnii. ¹⁷Idee yee náidnkaqgo ya'ahénziigo oskaqdgé' gáníí, Díí nádaadoł'aahgo daanołt'iiígee la' da'oldlaq: ¹⁸Gánohwilđishnii, Kogé' godezt'i'igo dasts'aa bitoohíí doo naanášhdłáq da, Bik'ehgo'ihí'nań nant'aa doleełíí begodeyaago zhá.

¹⁹Áíge' bán náidn'qago ya'ahénziigo oskaqdná' ilk'idaizné'go bitsilke'yu yitaizniih gáníigo, Díí shits'í át'éé, nohwaa hi'né'hi: díí be'ánaadaatt'iił, bee shínádaadołniihgo. ²⁰Da'áík'ehgo ałdó' da'ch'iyááníí bikédé'go idee beda'iskaaníí náidnkaqgo gáníí, Díí idee besikanihíí shidił nohwá idijoolíí bee áńídego Bik'ehgo'ihí'nań la'íí nnee biłgo lángont'aahi at'éé. ²¹La' ch'ishí'aahí kú bił ishąq, biká'da'adáné yiká' dahdésnii. ²²Shíí, nnee k'ehgo Niyááhíí, dá shá ngolchíńíí shegodolnii: áína' ch'ishí'aahíí bá góyéé doleeł! ²³Bitsilke'yu nalídaadiłkidgo nkegonyaa, gádaaıłdi'niigo, Hadń nohwitahyú nlíni ágáne'?

²⁴Lada'dit'áh nkegonyaa, Nohwitahyú hadń itisgo at'éhi baa ch'inií doo? daaıłdi'nií l'é'e. ²⁵Jesus gádaabiłnii, Doo Jews daanlii dahíí ízigo binadaant'a'íí isná ádaayiłsigo yá nadaant'aah; la'íí nnee yánadaant'aahíí ich'odaanıhi daaholzee. ²⁶Áí k'ehgo doo ádaanołt'ee da: nohwitahyú la' itisgo at'ééhíí dá'iké'yú naghaahíí ga'at'éé le'; itisgo nandeehíí kánada'iziidíí ga'at'éé le'. ²⁷Hayíhíí itisgo at'ééhíí, biká'da'adáné yich'i' dahsdáhihíí née, ya' bána'iziidhíí née? Biká'da'adáné yich'i' dahsdáhihíí go'íí. Áína' shihíí nohwá na'iziidhíí k'ehgo nohwitah nshłi. ²⁸Góyéégo shich'i' nagowaa ndi nohwíí da'akú shił daanołt'ii ni': ²⁹Beshik'eh doleełíí shiTaa shaa gon'ááníí k'ehgo, benohwik'eh doleełíí nohwaa dinsh'aah; ³⁰Nansht'aayú ná'ishdiihíí nohwil da'ashaq doleeł, la'íí nant'an dahsdaagee dahnadaasółtaq doleeł, Israel nakits'adah hat'i'íí bá nadaanołt'aah doleeł.

³¹Simon, Simon, ch'iidn nant'án, Satan holzéhi, nánohwidiniil hat'íí, t'oh naghái ch'ilch'íhí k'ehgo ádaanohwidoliigo: ³²Áíná' ni ná osékaqad ni', ni'odla'íí doo bee yó'ogonáhgo da: shich'i' nnándzaago nik'isyú ndzilgo ánádaandle'. ³³Peter Jesus gáyiñii, SheBik'ehñ, nił ha'anshteeshgo, nił shidizideego ndi alk'iná' naa ádinsht'aa. ³⁴Jesus gánabiłdo'niid, Peter, tazhik'áné doo hwahá ádí'niih daná' taadn, Án doo bígonsi da, shiłdiniil, niłdishñii. ³⁵Jesus gádaabiłñii, Nohwibestso bizis la'íí izis bena'iltiníí la'íí nohwiikee ik'e'anhíí da'ádjhgo odaanohwił'a'ná', ya' dahat'íhíta bídaanołdih lá née? Doo hat'íí da, daabiłñii. ³⁶Áíge' Jesus gádaabiłñii, K'adíí hadñ bibestso bizis la'íí izis bena'iltiníí gólínií daidoné': hadñ bibéshbe'idiltishé da'ádiníí bi'íicho baa nahóniigo la' nayółniłh. ³⁷Díí bek'e'eshchiiníí dá be'áshidilne' goz'aa, nohwidishñii, Begoz'aaníí doo yikísk'eh ádaat'ee dazhi' bił da'ch'ółtag l'é'e: hat'íí baa shak'e'eshchiiníí dawa begolne'go goz'aa. ³⁸Bitsilke'yu gádaabiłñii, NohweBik'ehñ, dín'íí, kúnko bésh be'idiltishé naki silaa. Jesus gáníí, Dá'aał.

³⁹Da'ch'iyááge' ch'ínyáágo dził, Olives holzéhi, si'aaýú onadáhíí k'ehgo ákú onázza; bitsilke'yu biké' onákai. ⁴⁰Akú nyááyú gádaabiłñii, Nakída'dintaahíí bídaanołdzil doleełhíí bigha da'olkaqah. ⁴¹Tséé bee its'idesne'i hayú nalto' shihíí dávik'ehyú yich'á' nyááyú hilzhiizhgo okaqah gáníigo, ⁴²ShiTaa, ni hánt'íiyú ánágot'íiyúgo, díí hishdlaq doleełíí shich'á'zhi' ánle': áiná' shíí doo beshik'eh da, ni zhá benik'eh. ⁴³Yaaká'ge' Bik'ehgo'ihí'nañ binal'a'a bił ch'í'nah adzaago, ndzilgo ánabiłdlaa. ⁴⁴Dázhó biniigodelzaago dázhó ndzilgo okaqah l'é'e: áík'ehgo bidíhíí biká'zhi' dasta'go ni'yú nahikaad. ⁴⁵Okaqahge' nádiidzaago bitsilke'yu, doo bił daagozhóq dahíí yik'e da'íhoshgo, yaa nyáágo, ⁴⁶Gádaayiłñii, Hat'íí bigha da'olhosh? Nádołkáhgo, nakída'dintaahíí bídaanołdzil doleełhíí bigha da'olkaqah.

⁴⁷Jesus t'ah yałtí'ná' nnee baa nántsáq l'é'e, nnee Judas holzéhi, nakits'adahíí bił itah nínihi, bádñ higaalgo, Jesus yit'ahzhi' nyáágo yizts'os l'é'e. ⁴⁸Jesus gábiłñii, Ya' shíí, nnee k'ehgo Niyááhíí, shizaa nint'aaqo ch'íshín'aah née? ⁴⁹Jesus yit'ahzhi' naziiníí hago ágone' shihíí bił ídaagozigo gádaañii, NohweBik'ehñ, ya' bésh be'idiltishé bee da'ntłish née?

⁵⁰Okaqah yebik'ehi da'tiséyú sitíni binal'a'áhi la' yóntłizhgo dihe'nazhineégo bijaa naidnłgizh l'é'e. ⁵¹Jesus, Dákozhi' áshle', daabiłñii l'é'e. Án bijaa'íí yedelniigo náyilzii. ⁵²Áíge' Jesus okaqah yebik'ehi itisyú nadaandeehíí, la'íí siláada yánadaant'aahíí, la'íí nnee yánaziiníí nádaabidiłteehgo baa hikaihíí gádaayiłñii, Ya' bésh be'idiltishé la'íí tsj be'idiltishé dahdaanołniigo nánołsaq née, in'íihíí daach'íłtsoodhíí k'ehgo? ⁵³Dawa jji da'ch'okaqah goz'aa yune' nohwitah nashaa ni', ndi doo hago ádaashole' da ni': k'adíí bee nohwik'eh, godiłhiłíí bee nohwinawod gozłji.

⁵⁴Áíge' daayiłtsoodgo onádaizt'e'go okaqah yebik'ehi da'tiséyú sitíni bikihyú yił hikai. Peter da'anahge' iké' higaal. ⁵⁵Okaqah yebik'ehi da'tiséyú sitíni bikih binaa l'é'dit'íih yune' iní'gee dedaach'idishjeego ch'ídinezbił, Peter ákú itah

nezdaa. ⁵⁶Isdzán na'iziidíí Peter kq'zhí' nezdaago yiltsaa, yinel'íígo gáníí, Dín nneehń Jesus yil na'aash ni'. ⁵⁷Áiná' Peter isdzánhíí gáyilńii, Dah, án doo bígonsj da. ⁵⁸Áíge' dét'íhe hik'e la' nnee biiltsaaago gánábildo'niid, Ni áldó' áí itah nííí. Áiná' Peter nneehíí gáyilńii, Doo áí itah nshłj da. ⁵⁹Dała'á lenádihikeez hak'e la'ihíí gánábildo'niid, Da'aniigo dín nneehń Jesus yil nlii ni'; Gálileegé' nneehi nlii. ⁶⁰Áiná' Peter nneehíí gánáyildo'niid, Shíí hat'íí nniigo ánnii shihíí doo bígonsj da. T'ah yałti'go tazhik'áne ánniid. ⁶¹Áík'ehgo Jesus Peter yich'í' nanesne'go yinel'íí. Peter Jesus, Tazhik'áne doo hwahá ád'ńiih daná' taadn, Doo bígonsj da, shıldinniił, bińnii níí yénálniih. ⁶²Áíge' ch'ínyáágo dázho doo bił gozhóq dago hichag lé'e.

⁶³Nnee Jesus yináadaadéz'iinihíí baa daadloh la'íí ndaabinłhaal lé'e; ⁶⁴La'íí bináá nada'ist'i'go biniyú nádainłts'íná' nayídaadiłkid gádaaniigo, Bik'ehgo'ihí'nań binkááyú yánłti'yúgo, hadń nnłnts'j shihíí nohwił nagólńi'. ⁶⁵Dayúweh ncho'go yich'í' yádaałti'go daayoch'íid lé'e.

⁶⁶Hayıłkáyú nnee báyáníí, okąqah yebik'ehi itisyú nadaandeehíí, la'íí begoz'aaníí ye'ik'eda'ılchíhi dała'adzaagé' yánádaaltihíí bich'í'yú Jesus odaist'e'ná' gádaabińnii, ⁶⁷Ni Christ nííí née? nohwił nagólńi', Áiná' Jesus gádaabińnii, Shíí nohwił nadaagoshńi'yúgo doo daashołdłq da doleeł go'íí: ⁶⁸La'íí shíí nanohwídaadishkidyúgo doo shich'í' hanádaadołdziih da, doo ch'ínádaashidoł'aa da go'íí. ⁶⁹Kogé' godezt'i'go Bik'ehgo'ihí'nań binawodi dihe'nazhińéego shíí nnee k'ehgo Niyááhíí dahnshdaa doleeł. ⁷⁰Dawa gádaabińnii, Ya' Bik'ehgo'ihí'nań biye' nííí née? Áík'ehgo gádaayińnii, Da'áígee ádaashiłdołnii. ⁷¹Hat'íísha' bighą la' nnee baa yánánalı' doleeł? Ałk'íná' dabíí bizé' yee ánniidhíí daadesiits'aa, daanii.

23 ¹Nnee dała'adzaahíí dawa nádiikaigo Pílate bich'í'yú Jesus yil onatsáq. ²Áíge' baa dahdaago'aa nkegonyaa, gádaaniigo, Dín nneehń déncho'ého ılch'ígó'aahgo nnee ch'a'oyihıłkaad, **Caesar** doo bich'í' nadaahołniił da, nohwiłnii la'íí, Shíí Christ, ízigo nant'án nshłj, nii. ³Pílate Jesus nayıdıłkid gáyilńiiigo, Ya' ni Jews ízigo binant'a'i nííí née? Da'áígee ánnii, bińnii, Jesus. ⁴Pílate okąqah yebik'ehi itisyú nadaandeehíí, la'íí nnee dała'at'éehíí yich'í' hadziigo gáníí, Dín nneehń doo nagont'og ye'at'éé dago bígosıłsıid. ⁵Ndi dayúweh gádaanii, Gálileegé' ılch'ígó'aah godeyaa lé'e, Jews daagolııgee nnee dahot'éhé yil daagoshkish, áíge' kú bengonyaa. ⁶Pílate díí yidezts'aqaná' na'ódiłkid gáníigo, Ya' dín nneehń Gálileegé' nagháhi née? ⁷Hérod yánant'a'íí yiyi' naghaa lágo yıgołsıid, áíge' Hérod bich'í' obidoł'aad, Hérod k'adıí Jerúsalemyú naghaa lé'e.

⁸Hérod Jesus yiltsaaná' dázho yaa bił gozhóq: káago baat'ınziłhíí bighą doo ániiná' yiltséh hát'ıı da lé'e; godiyıngo áná'ol'ıılıí la' hostséh nzigo. ⁹Áík'ehgo na'ódiłkidgo rızaad godeyáá ndi Jesus doo hat'íí bińnii da. ¹⁰Okąqah yebik'ehi itisyú nadaandeehíí la'íí begoz'aaníí ye'ik'eda'ılchíhi bit'ah nazıj, baa dahdaagoz'aaníí yee nawode ádaaniigo. ¹¹Hérod la'íí bisiláadahíí Jesus yaa daadlohgo yedaandıł'ııh lé'e, áíge' dázho nłt'éego yik'e da'ılaago Pílate bich'í'yú onádais'a.

¹²Hérod la'íi Pílate díi dabí'ítséná' dázho doo ilch'í' at'éé da n'íi, áníita ái bijji it'eké silji lé'e.

¹³Pílate okaqah yebik'ehi itisyú nadaandeehíi la'íi nadaant'aahíi la'íi nnee da'a'áyílaago, ¹⁴Gáiyilnii, Díi nneehín nnee ch'a'oyihilkaad daadohniigo shaa bíl nolkaihín nohwinááál nahódélkid ndi baa yádaalti'ihíi doo da'anii dago bi'at'e' n't'éégo bigosíisjíd: ¹⁵Hérod bich'í'yú odaanohwi'a' ni; áiná' Hérod díi k'ehgo bigosíisjíd: doo hat'íi yigha zidee bik'eh da, doo hago ánat'íjil da. ¹⁶Áik'ehgo habi'ítsaasgé' ch'ínánshteeh. ¹⁷(Da'adaagee kogo goz'aa lé'e, nnee la' ha'ásitini bich'í' ch'ínálteeh.) ¹⁸Nnee dála' nádidilghaazhgo, Ái nneehín yúwehyú, Barábbas nohwá ch'ínánl'teeh, daanii lé'e: ¹⁹(Nnee Barábbas holzéhi kih goznílii biyi' nant'án agohet'aa nkegonyaa, la'íi nnee nastseedhíi bigha ha'ábi'dolt'e.) ²⁰Nnee da'a'adzaahíi Pílate bich'í' hananádzii, Jesus ch'ínáyíltteeh hat'íjigo. ²¹Áiná' nnee dawa daadilwoshgo gádaanii, Tsí'ílna'áhi bíhołkałgo zodéé, tsí'ílna'áhi bíhołkałgo zodéé. ²²Taadngee Pílate gánádo'niid, Hat'íi bigha, hat'íi bee nch'ogo adzaago? Shíi díi nneehín doo hat'íi yigha datsaah dago bigosíisjíd: áik'ehgo habi'ítsaasgé' ch'ínánshteeh. ²³Áiná' nnee da'a'at'ééhíi nawode daadilwoshgo gádaanii, An tsí'ílna'áhi bíhołkałgo datsaah dábi'eh: daadilwoshíi bee nnee da'a'at'ééhíi la'íi okaqah yebik'ehi itisyú nadaandeehíi itis okai. ²⁴Áik'ehgo Pílate nnee dahádaat'iiníi begolne'go ngon'áá. ²⁵Nnee nant'án agohet'aa nkegonyaa n'íi, nnee nastseedhíi bigha ha'ábi'dolt'e'ihíi ch'ínánl'tíi, nnee nádaabokeedhíi bigha: áigé' Jesus nneehíi dahádaat'íiyú ádaabile'go yaa yidin'áá. ²⁶Siláada Jesus yil dahnasááyú la' nnee Simon holzéhi, **Cyrénegé'** gólíni, k'edolzaagé' nadáti yiká ádaanniidgo tsí'ílna'áhi yiká' dahdaistaq, án Jesus bine'gé' yá yogheetgo higaał.

²⁷Nnee dázho l'áago biké' nakseel, isdzáné ałdó' Jesus yaa chał daadilwosh lé'e. ²⁸Jesus bich'í' adzaago gádaabiłnii, Isdzáné Jerúsalemgee daagonol'ni, doo shíi shaa daałchag da, dánohwíi la'íi nohwichagháshé baa daałchag. ²⁹Isdzáné doo da'íłchii dahíi, bibishch'id biyi' doo mé' daagoleeh dahíi, doo daabi'dilbe' dahíi biyaa daagozhóq doleeł, daach'ididooníiłíi dahadíi bijji biká' ngowáh. ³⁰La'íi gádaanii doleeł, Dził nchaa'i, nohwiká'zhí' nahigeeh le'; ch'ínálk'idíi, nohwik'i goziid le'. ³¹Ch'il daadot'izhná' díi ye'ádaadzaayúgo, náhisgáyúgohíi hago ágone'? ³²La' nnee naki nch'ogo ádaadzaahíi bíłgo kił onazáá lé'e, nadaaki'ditseedyú. ³³Akú Cálvary golzeeyú kił nánz'ááyú tsí'ílna'áhi bídaahaskał, nnee nch'ogo ádaadzaahíi ałdó', Jesus ba'ashhahgé' dá'ał'an, la' dihe'nazhińéego, la'íi be'eshganzhińéego.

³⁴Jesus gáníi, ShiTaa, díi nch'ogo ádaat'íihíi bigha baa nádaagodín'aah; doo yídaagołsi dago ádaat'íi. Áigé' bidiyágéhíi ilta'isniigo yigha da'diljoł. ³⁵Nnee bit'ahgé' nazjigo daabineł'íi. Nant'án daanliiníi ałdó' Jesus yaa yádaalti'go yaa daadloh gádaaniigo, La' nnee hasdádaayiniłná' bíi ałdó' hasdá'ádólteeh le'at'éhi, bíi Christ, Bik'ehgo'ihí'nañ habiłtiiníi nliyyúgo. ³⁶Siláada ałdó' bedaanít'íihgo nk'ózhi, vinegar holzéhi, bich'í' dahyída'oltsi lé'e, ³⁷Gádaabiłniigo, Ni Jews ízisgo biNant'a'i níliyyúgo,

dáni hasdá'ánlteeḥ. ³⁸Jesus bik'ehgee Greek, Latin, ła'íí Hebrew k'ehgo k'e'eshchii lẹ'e, gágolzeego, Díí JEWS ÍZISGO BINANT'A'I NLIÍ.

³⁹Nnee nchq'go ádaadzaahíí, áígee tsj'ihna'áhi yídaayiskaíí dała'á beńdít'íihgo gábińni, Christ níí lẹ'eyúgo hasdánohwiléh, ła'íí ni ałdó' hasdá'ánlteeḥ. ⁴⁰Áiná' ła'ihíí áí áńíhíí gáyihńni, Ya' doo Bik'ehgo'ihí'nań beńldzid da, ni ałdó' dákoh niniigonł'téé, dálet'teego nohwá ngot'áq'á? ⁴¹Nohwíí da'ánohwidilne' dábik'ehyú ánohwí'delzaa: áiná' dín nneehń doo nagont'og ye'at'ehi da. ⁴²Áíge' Jesus gáyihńni, SheBik'ehń, nant'ááyúń yaago shénálniih doleeł. ⁴³Jesus gábińni, Shíí da'aniigo gánildishńni, Díí jii dážhó gózhóq goz'ayú shił níí doleeł. ⁴⁴Dáha'iz'aqagé' taagi nehenkéézgo dahot'éhé godihł gozłii lẹ'e. ⁴⁵Ch'ígona'ái bich'á'idindíńíí ásdjíd, kih biyi' da'ch'okqahíí biyi' yune' daadintsoozii il'edláád lẹ'e.

⁴⁶Jesus nádidilghaazhgo gáníí, ShiTaa, shiyi'siziiníí naa nshné': díí yee áńniidná' dá'iké'yú nádeyol. ⁴⁷Silááda yánant'aahi díí áńagot'jídíí yiłtsaqaná' Bik'ehgo'ihí'nań yich'j' ahénziigo gáníí, Da'aniigo dín nneehń nnee nł't'ehi nlii lẹ'e. ⁴⁸Nnee daadéz'jigo łáq'go dała'adzaahíí dawa áńagot'jilíí daayiłtsaqo bijííłázhj' nádainłts'ina' onáskai. ⁴⁹Jesus yídaagołsiníí dawa ła'íí isdzáné Gálileegé' biké' hikai n'íí anahgé' nazjigo díí áńagot'jilíí daayiłtsaq lẹ'e.

⁵⁰Ła' nnee Joseph holzéhi, nnee yánadaaltihíí itah níni; nnee nł't'ehi, dábik'ehyú át'ehi nlii: ⁵¹(Nnee yánadaaltihíí nadaagoshchijigo ánáda'ol'jídíí Joseph doo hwaa itah áńat'jíd da:) án Jews daanłni bikih gozłil Arimathéa golzeegé' gólłni; Bik'ehgo'ihí'nań nant'aa doleełíí ya'olíí lẹ'e. ⁵²Dín nneehń Pílate yich'j' oyáá, Jesus bits'ihíí yíyókeedgo. ⁵³Tsj'ihna'áhi yiká'gé' nanáidnłtjigo nak'a'łigaihi yik'j'idesdiz, áíge' tsébií'í'ángo ágolzaa yune' nyinkłj' lẹ'e, doo hwahá hadń ákone' nnilteeḥi da. ⁵⁴Jews daagonłsiníí bijjii bee nkegonyaago ilch'j'golne'íí bijjii lẹ'e. ⁵⁵Isdzáné Gálileegé' Jesus yił hikaihíí tsébií'í'ányú Joseph yiké' hikaigo Jesus bits'ihíí hago'at'éégo nniłtjii shihíí daayiłtsaq lẹ'e. ⁵⁶Onákaiyú łikagolchini ła'íí ik'ah yił ilch'j'daizlaa; áíge' Jews daagodnłsiníí bijjii hádaayoł, dąngot'aq lẹ'ehíí k'ehgo.

24 ¹Ái iskaq hik'e godilziníí bijjii dážhó t'ałbigo tsébií'í'ányú łikagolchini ilch'j'daizlaa n'íí odaizné, ła'íí ałdó' yił hikai. ²Tsébií'í'ányú hikaigo tséé daadin'áq n'íí yó'olyiz lẹ'e. ³Ákone' ha'ákaigé' Jesus nohweBik'ehń bits'ihíí doo hwaa da lẹ'e. ⁴Hayúshq' daanziná' nnee naki bidiyagé dážhó bik'enadidlaadi bit'ahgé' nazjii siljii: ⁵Isdzáné tsídaadolyizgo hayaa ádaadzaa nt'éégo nneehíí gádaabińni, Hat'íí bigħa hińáhi nanezna'íí bitahyú hádaade'j'j? ⁶Áń doo hwaa da, naadiidzaa: t'ah Gálileeyú naghaaná' gádaanohwilńni n'íí bénadaalńiih shj, ⁷Shíí, nnee k'ehgo Niyááhíí, nnee binchq' daagolíńnií baa shich'ilteeḥgo tsj'ihna'áhi biká' dastsaah, áiná' taagi jii hileehgo naadiishdáh. ⁸Áík'ehgo áí áńíí n'íí yénadaalńiih. ⁹Tsébií'í'ángo' nákaiyú łats'adahíí ła'íí ła' Jesus biké' hikahíí ałdó' bił nadaagosni'. ¹⁰Mary Mágdalene, Jóanna, ła'íí Mary, James bimaa,

la' isdzané biłgo nadaal'a'á díí yił nadaagosni'. 11 Ndi daazhógo ádaanii daanzigo doo daayodlaą da. 12 Áiná' Peter nádiidzaago tsébi'i'ányú nádilwod; hayaa adzaago ákóné' déz'iid, nak'a'łigai n'íi daazhógo sinilgo yiłtsaa, ák'ehgo t'aązhi' gowayú onádzaa, hagoshá' ágodzaa nziigo.

13 Da'ái bijii la' naki dilt'eego Jerúsalemhíi da'dányú gosts'idi dahgostq'yúshigotah, Emmáus golzeeyú dezhaazh. 14 Díí ánágot'ijłíi dawa yaa lił nagolni'go goldoh. 15 T'ah yádaalti'go lił nagolni' nt'éego Jesus bit'ah nyáago bił dahiskai. 16 Áiná' dainel'ii ndi hadn át'íiníi doo bídaagołsiid da alzaa l'é'e. 17 Jesus gádaabilnii, Hat'íilá baa lił nagołni' goldoh, doo nohwil daagozhóq dago? 18 Dał'a, Cléopas holzehihíi, gábilnii, Ya' dání zhá Jerúsalemýú asta'nyáhi, áníi áígee ánágot'ijłíi doo bígonsi da née? 19 Hago ágolzaahi áłdołnii? nii, Jesus. Ák'ehgo gánádaabikdo'niid, Jesus, Názareshgé' nłnihi, Bik'ehgo'ihina' binkááyú na'iziidi, dážhó íziso gán'ol'ijłi, biyati' nłdzili, Bik'ehgo'ihina' la'íi nnee dawa bińááłihi áhn'ni. 20 Án dánohwíi nohwi'okaąh yebik'ehi itisyú nadaandeehíi la'íi nohwá nadaant'aahíi bángot'aahgo bidizideego ndaisti, áigé' ts'iłna'áhi yiká' daizes-hii. 21 Áiná' nohwíi Israel hadaasiit'íi hasdánohwiniił ląą daandzi: n'íi díí ánágot'ijłi n'íi yúshde' taagi jii silii. 22 Nohwitahgé' la' isdzané nohwil díyadaagot'eego ádaanohwizlaa, áń dážhó t'ałbiná' tsébi'i'ányú okai ląą; 23 Ndi Jesus bits'łhíi ákú doo hwaa da ląągo, t'aązhi' nakai gádaaniigo, Bik'ehgo'ihina' binadaal'a'á yaaká'gé'hi nohwich'i' ch'i'nah ádaadzaago gádaanohwilnii, Jesus hinaa. 24 Ła' bił nahikaihíi tsébi'i'ányú okai, isdzané da'adaanii n'íi k'ehgo yaa hikai: ndi Jesus doo hwaa daayiltsaa da. 25 Áigé' Jesus gádaabilnii, Nohwíi nnee doo daagoyáni daanołnihi, Bik'ehgo'ihina' binkááyú nada'iziidi n'íi nadaagosni'íi doo dálah daahołdlaą da: 26 Christ ák'ehgo biniigodilne'go áigé' yee íziso at'ééhíi baa godidot'aalgo dábi'k'eh ląą née? 27 Mosesgé' godezt'igo Bik'ehgo'ihina' binkááyú nada'iziidi n'íi ádaaniihíi dawa, la'íi Bik'ehgo'ihina' biyati' bek'eda'ashchiiníi dahot'éhé dabíi baa k'eshchiiníi hat'íi golzeego ágolzeehíi yił nadaagosni'. 28 Gotah dezhaazh n'íiyú dák'ad nikáh: Jesus bádń dayúweh dahiyaa nt'éego, 29 Nił nahátą le', daabilniigo nádaabokaąh; ałk'iná' o'í'ąą, k'ad t'é' golee, daabilnii. Ák'ehgo yił ha'ákaiyú yił nahátąą. 30 Da'iyąago bił dinezbihgo bán náidn'ąago ya'ahenzigo oskaądná' ilk'iyiné'go baa daizné'. 31 Ániita áígee hadn át'ii shihíi nzhogo daayiltsaa; nt'éego Jesus dádainel'ii'zhi' yit'ąą tsídaazghal. 32 Gádaałłdi'nii, Nohwijii dážhó diltłi' ngonoligo at'éé, itínyú nohwich'i' yakti'ná, áń Bik'ehgo'ihina' biyati' bek'eda'ashchiiníi hat'íi niigo aníłhíi baa nohwil nagolni'ná'. 33 Áigé' dagoshch'i' nádiit'aazhgo Jerúsalemýú onát'aazh, ákú łats'adahíi la'íi nnee la' ishah dał'a'adaat'eego baa n'ááz, 34 Nt'éego gádaabilnii, NohweBik'ehń da'anii naadiidzaa lą, Simon bich'i' ch'i'nah ádilzaa áłdó'. 35 Nnee áni n'áázhií itínyú hago ágodzaahíi, la'íi hago at'éego Jesus bán ilk'iyiné'gee yinádaagosdziiđi yaa nadaagosni'.

36 Gádaaniiná' Jesus dabíi ái bitah sizii siliiigo gádaayilnii, Hch'i'gont'ééhíi bee nohwich'i' goz'ą le'. 37 Ndi bił díyadaagodzaago tsídaadesyiz, ch'iidn

daahiiltsaa daanzigo. ³⁸Jesus gádaabiñii, Hat'íi bigha tsídaadołyiz? Hat'íi bigha na'ódikidí nohwiini' biyi' begoz'aa? ³⁹Shigan la'íi shikee daanel'íi, da'anii shíi ásh'íi: shídaadołnih, áik'ehgo bidaagonolsi; ch'iidn bits'í la'íi bits'in doo golíi da go'íi, daal'ii go'íi nkoh, shíi shits'í la'íi shits'in golíi. ⁴⁰Anniidná' bigan la'íi bikee yił ch'í'nah áyílaa. ⁴¹Dázhó bił daagozhóq la'íi bił díyadaagot'ee ndi t'ah doo da'odlaa daná' Jesus gádaabiñii, Dahat'íhita hidaaahí la' daasolné' née? ⁴²Lóg sit'éédhíi la'íi gosnih yaa daizné'. ⁴³Náidnné'go bináál yíyáá lé'e. ⁴⁴Áigé' gádaayíñii, T'ah nohwił nshíiná' díi bee nohwił nadaagosisni' go'íi, Moses ngon'áá lé'ehi shaa k'e'eshchiiníi, la'íi Bik'ehgo'ihí'nań binkááyú nada'iziidi n'íi k'eda'ashchiiníi, psalms holzéhi ndi, biyi' dábegolne' goz'aa, daanohwiłdishnii ni'. ⁴⁵Áigé' Bik'ehgo'ihí'nań biyati' bek'e'eshchiiníi hat'íi niigo aníi shihíi bił ídaagoziigo ádaabizlaago, ⁴⁶Gádaabiñii, Shíi Christ nshíni, shiniigodilne'go taagi jii hileehgo naadiishdáh golzeego shak'e'ashchii, áik'ehgo dábik'ehyú ágodzaa: ⁴⁷La'íi Jerúsalemgé' godezt'ígo shizhi'íi bee yá'iti' nnee dahot'éhé hadaazt'íi bitahyú, bidaanchó'íi yich'á'zhí' ádaane'go binchó'híi bigha baa nádaagodit'aah golzeego. ⁴⁸Díi daal'ii go'íi ákoh baa nadaagolni'.

⁴⁹ShiTaa nohwaa yiné'go ngon'ááníi nohwaa dishné': Jerúsalem yune' nahísóltaa, yaaká'gé' nawodíi bee nohwaa ngonyáázhi'.

⁵⁰Áigé' Jesus Jerúsalemgé' binadaal'a'á yił ch'ékai, Béthanyzhí', yádn ninyáágo, áigee hadag yaa dilniigo yá da'oskaqd, Nohwiya gozhóq doleeł, nii. ⁵¹Yá da'oskaqdná' yich'á' yaaká'yú hadag be'ogoyáá. ⁵²Binadaal'a'á daaboskaqdgé' Jerúsalemyú onákai, dázhó bił daagozhóqgo: ⁵³Bik'ehgo'ihí'nań bich'í' ahédaanzigo da'ch'okaqah goz'aa yune' dáda'okaqah nt'éé lé'e.

THE GOSPEL ACCORDING TO JOHN

1 ¹Dantsé godeyaadá' Yati' golíí lèk'e, Yati' Bik'ehgo'ihì'nañ yìl nliì, Yati'íí Bik'ehgo'ihì'nañ nliì. ²Yati'íí dantsé godeyaadá' Bik'ehgo'ihì'nañ yìl nliì. ³Áñ dawahá áyíílaa; áñ doo hak'i dayúgo dawahá álzaahíí doo álzaa le'at'éé da. ⁴Ihì'naahíí biyi' golíí; áí ihì'naahíí nnee yee daago'íí. ⁵Got'iiníí godiñhiyú idindláád; godiñhiíí got'iiníí doo yitis nliì da.

⁶Bik'ehgo'ihì'nañ nnee John holzéhi yides'a'. ⁷Áñ Begot'ínihií nnee yìl nagolnì'go nyáá, bíí bee nnee dawa da'odlạ doleełgo. ⁸John doo Begot'iiníí nliì da, áídá' Begot'iiníí yaa nagolnì'go nyáá. ⁹Da'anii Begot'ínihií nnee ni'gosdzán biká' daagolíníí dawa bee daayo'íí. ¹⁰Áñ ni'gosdzán nneehíí yitah silíí, áñ ni'gosdzán áyíílaa, ndi ni'gosdzán biká' nneehíí doo bídaagołsì da lèk'e. ¹¹Dabíí áyíílaahíí yaa nyáá, áídá' dabíí hat'i'ihíí doo hádaabit'íí da. ¹²Áídá' hadíí hádaabit'iiníí, daabosdłạdíí, Bik'ehgo'ihì'nañ bichạgháshé daaleehgo yaa goden'áá: ¹³Áí nádaagosdliiníí doo nnee hadaazt'i'íí bee da, doo kots'íhíí bee da, doo nnee bits'á'dí'go da, áídá' Bik'ehgo'ihì'nañ bits'á'dí' nádaagosdliì. ¹⁴Yati'íí nnee silíigo nohwitahyú gólíí lèk'e, dawahá ye'at'éhihi biłgoch'oba'íí la'íí da'anii ágot'éhi nliì, (Bik'ehgo'ihì'nañ biYe' dała'áhi nliìhíí bighạ ízisgo at'éégo bits'á'idindláád, áí bits'á'idindláádíí daahihíiltsạ ní'.)

¹⁵John baa nagolnì'go nádidilghaazh lèk'e gáníígo, Dín áłdishnii ní', ágádéniid n'dá, Shiké'dí' hígháhíí dashíntsé golííhíí bighạ shitisgo at'éé. ¹⁶Dawahá yegoyííiníí nohwaa hi'né', biłgoch'oba'íí dałiké'go nohwaa hi'níí. ¹⁷Bik'ehgo'ihì'nañ yegos'aaníí Moses biláhyú ngot'ạ lèk'e, áídá' biłgoch'oba'íí hik'e da'anii ágot'éhi Jesus Christ yìl nyáá. ¹⁸Doo hadín Bik'ehgo'ihì'nañ yo'íí da; biYe' dała'áhi Bik'ehgo'ihì'nañ ádíbółtạ'ihì, áñ zhạ ch'í'nah áyíílaa.

¹⁹Jerúsalem golzeedí' okạh yedaabik'ehi hik'e Lévités daanlínihi Jews daanlíni odaabis'a', Hadín lạá ánt'ee? daabiñniigo nabídaadiłkidá' John gáníí lèk'e, ²⁰Shíí doo **Christ** ánsht'ee da, doo nayl'í'go da da'aniiigo ádaa nagolnì'. ²¹Áídí' nayínádaadiłkid, Hadín ánt'éé gá? **Elías** nlií née? Dah, doo áñ nshlì da, nii lèk'e. Bik'ehgo'ihì'nañ binkááyú na'iziidihíí, ya' áí

ńlǐí nées? Dah, ńiigo hadzii. ²²Gánádaayĩdo'ńiid, Áídá' hadín ánt'éé gá? Nohwił nagolńi'go hadín daanohwides'a'íi bił nadaagohiilńi'. Hant'é ńniigo ádaa nagolńi'? ²³Áídí' gáníí, NohweBik'ehń bádihyú ilch'ígodezdqhgo ádaahle', dishńiigo shíí da'igolńíyú dilwoshi nshńi, **Esáias**, Bik'ehgo'ihí'nań binkááyú nada'iziidi áńíí n'íi k'ehgo. ²⁴Nnee na'ídaadiłkidihíí Phárisees daanłni daabin'a'. ²⁵Nabídaadiłkidgo, Doo **Christ** ńlǐí dadá', ła'íi doo **Elías** dagohíí Bik'ehgo'ihí'nań binkááyú na'iziidihíí ńlǐí dadá', nt'é bighą baptize áń'íi? daanii. ²⁶John bich'í' hadzii, Shihíí tú bee baptize ash'íi: áídá' ła' nohwitahyú sizji, doo bídaagonołsı dahi; ²⁷Da'án shikédí' hígáhíí shitisgo at'éhi, biket'óól k'e'ish'adgo ndi doo bik'eh sítıí da. ²⁸Ái Bethábara golzeeyú Jórdan túńlńíí hanaayú ágodzaa, John baptize ágole'gee.

²⁹Iskaą hik'e John Jesus bich'í' higaalgo yo'ıigo gáníí, Daadeh'íí, dibetłíí **biZhaazhé** Bik'ehgo'ihí'nań bíyéhi áídí' higaal! Áń ni'gosdzán biká' nnee binchq'íi da'ńlǐí yilchiih. ³⁰Dín áldishńii ni' gádeńiid n'dá, Nnee ła' shikédí' hígáh, áń dashıntsé gólńíhíí bighą shitisgo at'éé. ³¹Dashíí ndi doo bígonsı da ni': áídá' Israel hat'ıi bił ch'f'nah ágolne'híí bighą tú bee baptize ádaagoshle'go niyáá. ³²John yaa nagolńi'go gáníí, Holy Spirit yaaká'dí' hawú k'ehgo Jesus yich'í' nke'enńihgo biká' dahnezdaago hish'íi. ³³Shíí ndi doo bígonsı da ni': áídá' hadín tú bee baptize ádaagoshle'go shides'a'ń shich'í' gánńiid ni', Hadín Holy Spirit yaaká'dí' bich'í' nke'enńihgo biká' dahnezdaago hí'ńńíí, áń Holy Spirit bee baptize ádaagole'íi át'éé. ³⁴Díí hiłtsaą hik'e baa nagosisńi', Dín da'anii Bik'ehgo'ihí'nań biYe' łaą, dishńiigo.

³⁵Iskaą hik'e John bitsilke'yu naki yil nadaazi'; ³⁶Jesus higaalyú ndaineł'ıı'go gánńiid, Daadeh'íí, dibetłíí **biZhaazhé**, Bik'ehgo'ihí'nań bíyéhi! ³⁷John bitsilke'yu nakihíí ágánıigo daabidezts'aągo Jesus yiké' dahizh'aazh. ³⁸Jesus t'aązhi' déz'ıigo biké' hi'ashgo yiltsaągo gáyıńii, Hant'é biká hanohtaago aht'ıı? Áík'ehgo gádaanii, Rábbi, (Ilch'ígó'aahíí golzeego ágolzee,) hayú gonłıı? ³⁹Jesus gádaabińii, Yushdé' ákú dokáhgo bígonołsıj. Áík'ehgo yil okaigo hayú sidaahíí yídaagołsıid, t'ahbídí' gonenádn łedihikęzyú nákaigo, ákú dá yil naháztaą lęk'e. ⁴⁰Nnee nakihíí John áńíhíí daidezts'aaníí, Jesus yiké' ó'áázhií dała'a Andrew holzee, Simon Peter bik'isnhi. ⁴¹Andrewhíí ntsé bik'isn Simon holzéhi yaa nyáágo gáyıńii, Messías baa nt'áázh, ái **Christ** golzeego ágolzee. ⁴²Áídí' Simon Jesus yaa yil n'áázh. Jesus Simon yineł'ıı hik'e gáyıńii, Simon, Jona biye' ńlńi, **Céphas** honlzéé doleeł, tséé golzeego ágolzee.

⁴³Iskaą hik'e Jesus Gálileeyú deyaago, Philip yaa nyáágo, Shiké' hínáál, yilńii. ⁴⁴Andrew ła'íi Peter Bethsáida golzeedí' na'aash, ła'íi Philip áldó' áídí' naghaa. ⁴⁵Philip Nathánael yaa nyáágo gáyıńii, Jesus, Joseph biye', Názařthdí' gólńi baa nkai, Bik'ehgo'ihí'nań yegos'aaníí biyi' Moses bak'e'eshchij lęk'ehi, Bik'ehgo'ihí'nań binkááyú nada'iziidi n'íi áldó' bak'eda'ashchij lęk'ehi. ⁴⁶Nathánael gábińii, Hant'é nzhooníí Názařthdí'

behagowáhshá? Philip gánábíldo'niid, Ákú dot'aashgo bígonłsįh.
 47 Jesus Nathánael bich'į' higaalgo yo'įigo gáníí, Da'anii Israel hat'į'íí
 nłíni kudí' higaal, doo k'izé'át'éhi da. 48 Nathánael gábiłnii, Hagot'éégo
 shígonłsį? Jesus gábiłnii, Philip doo hwahá níká áníí dadá', fig ch'il
 bitł'ááhyú síndaago nish'įí ni'. 49 Nathánael gábiłnii, Ni ilch'ígó'aahíífłłni,
 Bik'ehgo'ihí'nań biYe' nłíí ląá; Israel hat'į'ihí ízisgo biNant'a' nłíí ląá.
 50 Jesus gábiłnii, Fig ch'il bitł'ááhyú síndaago nish'įí niłdishnii n'íí bighą
 shondląą née? Díí bitisgo ágot'éhi hí'įí doleeł. 51 Jesus gánábíldo'niid,
 Da'anii, da'aniigo gánohwiłdishnii, Shíí, nnee k'ehgo Niyááhíí, yáá
 ilłs'ą'álnéhgo shik'ehdí' Bik'ehgo'ihí'nań binal'a'a yaaká'yú daagolíníí
 hadagodí' hayaago ilđenánádikahgo daah'įí doleeł.

2 1 Taagi hileehíí bijįí Gálileehíí biyi' Cána golzeegee ni'į'neh; ákú
 Jesus báąhi itah lęk'e: 2 Jesus alđó' bitsilke'yu biłgo ni'į'nehýú
 daabi'dokeed. 3 Dasts'aa bitoo ásdįidá' Jesus báą gábiłnii, Dasts'aa bitoo
 ásdįid. 4 Jesus gábiłnii, Shimaa, hago ląą ánishłéhgo ánnii? Shágoz'aaníí
 doo hwahá bengowáh da. 5 Báą nada'iziidíí gáyilnii, Hant'é daanohwiłniyú
 dakú ádaat'įí doleeł. 6 Áígee tús tséé álzaahi gostán sinil, Jews daanłni
 daagos'aąhíí k'ehgo yee táda'digisíí bighą, túsíí dała'ágo nadin dagohíí
 tádin gallons dávik'eh lęk'e. 7 Jesus gádaabiłnii, Túsíí tú bee hada'dołbi.
 Áłk'ehgo dáhalk'įlgo hada'desbi. 8 Jesus gánádaabiłdo'niid, Ła' hakaahgo
 bik'ehgo da'idaaníí bich'į' dohkaah. Áłk'ehgo odaiskaą. 9 Bik'ehgo da'idaaníí
 tú dasts'aa bitoo silįihíí yizłih, hadí' hídziid shįhíí doo yígółsį dago,
 (nada'iziidíí tú hadaiziidíí zhą yıdaagołsį ndihíí,) bik'ehgo da'idaaníí nnee
 niinehi yiká ánniidgo, 10 Gáyilnii, Nnee dawa da'idaąą débegonyaago dasts'aa
 bitoo nzhónihíí ntsé yita'ikaah; ádí' dahádaat'įzhį' da'odłąądá' doo nzhọ
 dahíí yita'ikaah: ádá' nihíí dasts'aa bitoo nzhónihíí áníita bitasínkaą. 11 Áí
 Jesus dantsé godiyįhgo adzaa, Gálilee biyi', Cána golzeegee, áłk'ehgo ízisgo
 ye'at'éhi bee bígoziid; ádí' bitsilke'yu daabosdłąą lęk'e.

12 Díí bikédí'go Capérnaum golzeeyú bíí hik'e báą, bik'isyú łá'íí
 bitsilke'yu yil okai; akú da'akwii bedahiskaą.

13 **Bitis-hagowáh** n'íí bíná'godinįhgo Jews daanłni da'iyąąhíí biká'
 ngonyáągo Jesus Jerúsalemyú óyáá. 14 Akú da'ch'okąąh goz'ąą yune' nnee łá'
 magashi, dibelįí, hawúcho baa nadaahiniihi, łá'íí zhaali ilkáh ch'įdaihiniiłíí
 binasdziid yaa naháztaągo yiká nnyáá. 15 Tł'óól ilkénąsgisíí il'áyíłlaago
 dawa, dibelįí, magashita biłgo da'ch'okąąh goz'ąą biyi'dí' ch'įinihiyood;
 łá'íí zhaali ilkáh ch'įdaihiniiłi bizhaalihíí yayinkąą, ádí' zhaali yiká ilkáh
 ch'ínádaihiniiłi naz'aaníí nanyihesgo. 16 Ádí' hawúcho baa nadaahiniiłi
 gáyilniid, Díhíí ch'įdaahohnił; shi'Taa bikįhíí kįh biyi' na'įnihi ádaagołe'
 hela'. 17 Nikįhíí dázhọ godilzinii begoz'ąą doleełgo dázhọ háshł'įhíí bighą
 shidizidee, golzeego bek'eshchiinií bitsilke'yu yínadaalnii.

18 Ádí' Jews daanłni gádaabiłnii, Nt'é godiyįhgo be'įgózinií nohwł
 ch'į'nah ánle', díí ánánt'įhíí bighą? 19 Jesus gádaabiłnii, Díí kįh biyi'

da'ch'okaqahíi aq̄ nanádaagoñiitgo, taagi jii hileehgo ánágoshdle'. ²⁰Jews daanlíni gábiñii, Díi k̄h biyi' da'ch'okaqahíi ágolne'go dizdin gostán legodzaa, áidá' nihíishá' taagi jii hileehgo ánágodle'? ²¹Ndi bíi bits'íhi k̄h biyi' da'ch'okaqahíi k'ehgo yaa yałti'. ²²Jesus daztsaq̄dí' naadiidzaadá' bitsilke'yu nt'é ñii n'íi yínadaalñii; áik'ehgo Bik'ehgo'ihí'nañ biyati' bek'e'eshchiiníi la'íi Jesus áñíi n'íi daayosdlaq̄ad lək'e.

²³Jerúsalem golzeeyú bitis-hagowáh n'íi bee bíná'godin̄hgo da'idaaníi bijii, Jesus akú itah n̄iigo n̄nee lą́ągo daabosdlaq̄ad, godiyihgo áná'ol'íiñíi daayiltsaq̄adá'. ²⁴Áidá' Jesus n̄neehíi doo yada'ol̄íi da, n̄nee dawa yígółs̄ihíi bighą. ²⁵Doo hadín n̄nee ye'at'ééhíi baa bił nagolñi' bik'eh da; dabíi n̄nee ye'at'ééhíi dawa yígółs̄ihíi bighą.

3 ¹N̄nee Phárisees daanliiníi itah n̄líni, Nicodémus n̄holzéhi, Jews binant'a' n̄líni lək'e. ²Án t'É'yú Jesus yaa nyáągo gáyit̄ñii, Ni, Iłch'ígó'aahíi n̄líni, doo hadín godiyihgo áná'ol'íiñíi áñ'íiñíi áyóléh át'éé da, Bik'ehgo'ihí'nañ yił n̄iyyúgo zhą: ái bighą Bik'ehgo'ihí'nañ bits'ąđí' iłch'ígó'aahíi n̄iyyúgo bídaagonlzi. ³Jesus gábiñii, Da'anii, da'aniigo gánik̄dishñii, N̄nee nágosdliyyúgo zhą Bik'ehgo'ihí'nañ bilatt'áhgee daanliiníi itah n̄iigo doo. ⁴Nicodémus gábiñii, Hagot'éégo n̄nee nágodleeh, báyan siljídá'? Ya' komaa bibishchid bih nách'idáhgo nágoch'idleeh née? ⁵Jesus gáníi, Da'anii, da'aniigo gánik̄dishñii, n̄nee tú bee la'íi Holy Spirit bee nágosdliyyúgo zhą Bik'ehgo'ihí'nañ bilatt'áhgee goz'ąq̄ yune' ha'agháh. ⁶Kots'í bee gozliiníi kots'í át'éé, áidá' Holy Spirit bee gozliiníi spirit at'éé. ⁷Doo nił díyagot'éé da le', Nágoch'idleeh, niłdishñiiñíi bighą. ⁸Nyolíi da'adzaayú nyol, ái dints'agdá' hadí' nyolíi, hayúgo nyolíi doo bígonłs̄i da; dawa Holy Spirit bee nádaagosdliiníi ágádaat'éhi at'éé. ⁹Nicodémus gábiñii, Hagot'éégo laq̄ ágołñíi? ¹⁰Jesus gábiñii, Ni Israel hat'íi yił ch'ígó'aahi n̄iyyúda, díishą' doo bígonłs̄i da? ¹¹Da'anii, da'aniigo gánik̄dishñii, née bídaagonlziníi zhą baa yádaahiłti', hant'é daahiit'iiníi zhą baa nadaagohiłñi'; áidá' baa nadaagosiłñi'íi doo nádaagodoh'aah da. ¹²Ni'gosdzán biká' ágot'eehíi baa nohwił nagosisn̄i' ndi doo shondlaq̄ dadá, yaaká'yú ágot'eehíi baa nohwił nagoshñi'yúgo hagot'éégo shondlaq̄? ¹³Doo hadín yaaká'yú bił ogoyáa da, shíi n̄nee k'ehgo Niyááhíi zhą, yaaká'dí' nkeniyáa, yaaká'yú gonshłji.

¹⁴Moses da'igolłyyú t'íiish dahyidn̄t̄iñíi k'ehgo, shíi áldó' n̄nee k'ehgo Niyááhíi dahshidi'dolteel: ¹⁵Hadín shosdlaq̄dihíi ihí'naa doo ngonel'ąq̄ dahíi yee hiñaa doleethíi bighą.

¹⁶Bik'ehgo'ihí'nañ ni'gosdzán biká' n̄nee dązhó bił daanzhóq̄híi bighą biYe' dała'áhi yaa yinłt̄íi, áik'ehgo dahadín bosdlaq̄dihíi doo da'íłi hileeh da, áidá' ihí'naa doo ngonel'ąq̄ dahíi yee hiñaa doleel. ¹⁷Bik'ehgo'ihí'nañ biYe' ni'gosdzán biká'zhí' nkeyinł'a'íi ni'gosdzán biká' n̄nee doo yił ch'ígóweh doleethíi bighą nkeyinł'a' da, áidá' ni'gosdzán biká' n̄nee bíi bee hasdádokaahíi bighą.

¹⁸Hadín bosdlaq̄díi doo bił ch'ígódeeh da: áidá' hadín doo bosdlaq̄ dahíi iłk'idá' bił ch'ígódini at'éé, Bik'ehgo'ihí'nañ biYe' dała'áhi doo

yosdlaḡad dahíí bigha. ¹⁹Díí bigha nḡee bił ch'ígóḡih, begot'iiníí ni'gosdzán biká' begonyáá, áídá' nḡee doo got'iiníí bił daanzhoḡ da, chagołheel zhá bił daanzhoḡ, nchoḡ'go ádaat'eehíí bigha. ²⁰Dahadín nchoḡ'go at'éé lək'eyúgo, got'iiníí bił nchoḡ', bi'at'e' nchoḡ'íí doo bígozjìh hat'íí dahíí bigha, doo got'jìyú ch'égháh hát'íí da. ²¹Hadín nłt'éégo at'ééhíí, bi'at'e'íí Bik'ehgo'ihí'nań ye'at'éégo bígozjìh doleelhíí bigha got'jìyú ch'égháh.

²²Áí bikédí'go Jesus, bitsilke'yu biłgo, Judéa golzeeyú okai; baptize ádaagole'go akú dé't'ihézhì' yil naháztaḡ lək'e.

²³John aldo' Aenon golzeeyú baptize ágoł'jì, Sálimhíí bit'ahyú, akú tú lą́ahíí bigha: áígee nḡee nehaskaigo baptize ádaasaa. ²⁴Doo hwahá John ha'ánteeh dadá'.

²⁵John bitsilke'yu la'íí Jews daanlíni la' oką́ahzhinéégo táko'digisíí yaa ladaagodit'áh nkegonyaa. ²⁶Áídí' John yaa hikaigo gádaayitnii, Ikch'ígó'aahíí nílni, nḡee Jórdan túnlílníí hanaayú bił na'aash n'íí, baa nagolnì' n'íí, án kú naghaa, baptize ádail'jìgo nḡee dawa bich'ì' nihikáh. ²⁷Áík'ehgo John gáníí, Nḡee doo hant'é yót'íí át'éé da, yaaká'dí' baa hi'né'yúgo zhá. ²⁸Nohwíí shídaanołsigo, Shíí doo **Christ** nshłjì da, dishnii ni', dabíntségo bidol'aadíí nshłjì. ²⁹Ishkiin niinéhíí na'ilíhn yil niinéhíí, bíí niinéhi at'éé: niinéhíí bit'ekéhíí, bíyést'saago sizjìgo, bizhii yidits'ago dázhó bił gozhóḡ: áí k'ehgo shíí aldo' dázhó shil gozhóḡ sílłjì. ³⁰Bíí itisgo bá godigháh, áídá' shihíí t'aą́zhì' shá godigháh. ³¹Hadín yaaká'dí' nkenyááhíí dawa yitismo nłjì: hadín ni'gosdzán biká'gee nliiníí ni'gosdzán ye'at'éé, áík'ehgo dá ni'gosdzán biká' ágot'eehíí zhá yaa yałti': hadín yaaká'dí'go nkenyááhíí dawa yitismo nłjì. ³²Áń nt'é yo'iiníí, nt'é yidezts'aaníí, áí dawa yaa nagolnì'; áídá' doo hadín bosdlaḡad da. ³³Hadín yaa nagosnì'íí bosdlaḡadíí, Bik'ehgo'ihí'nań da'anii laḡ niigo yiká' iskał. ³⁴Hadín Bik'ehgo'ihí'nań bides'a'íí Bik'ehgo'ihí'nań biyati' yee yałti': Bik'ehgo'ihí'nań Holy Spirit doo yídaanel'aago baa yiné' da. ³⁵Bik'ehgo'ihí'nań biYe' bił nzhóḡgo dawa yebik'ehgo yaidin'ą́ą. ³⁶Dahadín Bik'ehgo'ihí'nań biYe' yosdlaḡadíí, ihí'naa doo ngonel'aḡ dahíí yee hiḡaa doo: dahadín doo yosdlaḡad dahíí ihí'naa doo yiltséh da; áídá' Bik'ehgo'ihí'nań bihashke' biká'zhì' siné'.

4 ¹John biké' hikaahíí bitisgo Jesus biké' anáseehíí áyidedlaago, la'íí baptize ádaayizlaago **Phárisees** daanlíni ya'ikodaanzjìgo Jesus yígolsjìdá, ²(Da'ágát'éé ndi Jesus doo baptize áł'jì da, bitsilke'yu zhá.) ³Judéadí' Gálileeyú naadesdzaa. ⁴Dá Samáriayú zhá bá ch'ígót'í' lək'e. ⁵Áígee kìh goznilyú nýáá, Sýchar golzéhi, ni' Jacob biye', Joseph holzéhi, yaa gon'ą́ą n'íí bit'ahgee goz'áni. ⁶Áígee Jacob bitúhahidleehe goz'aḡ. Jesus higaałgo isk'áhnyááyú hiyaago túhahidleehege dahnezdaa. ⁷Isdzán, Samáritan nłlni, tú haileehyú nýáá: Jesus, Tú shá ná'łsłjìh, biłnii. ⁸(Bitsilke'yuhíí kìh goznilyú hidán nadaihlñiihyú okai.) ⁹Isdzán Samáritan nłlinihíí gábilnii, Hant'é lą́ bigha ni, Jew nílni, shíí Samáritan nshłłni tú shídókeed? Jews daanlíni Samáritans daanliiníí doo ilch'ì'ádaat'ee da. ¹⁰Jesus gábilnii, Hant'é

Bik'ehgo'ihinaan kaa yiné'íí, la'íí hadín, Tú shá ná'ílsíh, niñiihíí bígonłsýúgo shí'ókéeđ doleeł ni', áík'ehgo tú bits'á'dí' ihí'náhi naa nizíid doleeł ni'. ¹¹Isdzán gábiłñii, Doo nt'é bee tú haleeh da, túhahidleehíí yúyah: áídá' hadí' tú bits'á'dí' ihí'náhi nádnziid? ¹²Nishá' Jacob, bits'á'dí' daadihe'na'i, bitisgo ánt'ee? án díí túhahidleeh nohwá ágólaago, bits'á'dí' bíí la'íí bichagháshé la'íí bimagashi da'idlaą ni'. ¹³Jesus gánábiłdo'niid, Dahadín díí tú yodlaaní dibá' nánáđleeł: ¹⁴Áídá' dahadín tú baa nsiidgo yodlaaní doo dibá' nánáodleeł at'éé da; tú baa nsiidíí túhahidleehíí k'ehgo biyi'dí' tú hanáńłłí doleeł, dayúweh ihí'naa doo ngonel'ąą dayú ńłłí doleeł. ¹⁵Isdzán gánábiłdo'niid, Díí tú áłññiihíí la' shaa nzíid, doo dibá' nánáshđleełgo da, la'íí doo kú nánshđángo tú hanáhishđleeł dahí' bighą. ¹⁶Jesus gábiłñii, Ti'i, nika' biká nádndángo bił nánt'aash. ¹⁷Isdzán, Shika' da'áđih, biłñii. Jesus gánábiłdo'niid, Shika' da'áđih, nñiihíí da'anii áññii: ¹⁸Nika' ashđla'adá' k'adyúgo bił na'aashíí doo nika' at'éé da: díí da'anii áññii. ¹⁹Isdzán gábiłñii, Bik'ehgo'ihinaan binkááyú na'iziidi ńłłigo bígosíłsíid. ²⁰Daanohwitaa n'íí díí dzilíí biká' da'okąąh ni'; áídá' nohwihíí, Jerúsalemýú zhą nnee da'okąąhgo bá goz'ąą, daadohñii. ²¹Jesus gánábiłdo'niid, Isdzán, shondlaą, dahagee díí dzilíí biká'yú, dagohíí Jerúsalemýú shiTaa doo daahohkąąh da doleeł. ²²Nohwíí nt'é daahohkąąh shíhíí doo bídaagonłsı da: néehíí nt'é daahohiikąąh shíhíí bídaagonłzi; hasdách'igháhíí Jews daanliiníí bits'á'dí' benagowáhi. ²³Kodí' begoldoh, da'aniigo da'okąąhíí biyi'siziiníí bee da'aniigo shiTaa daayokąąh doleeł kú begoz'áni at'éé: shiTaahíí ágát'éégo da'okąąhíí yiká déz'ji. ²⁴Bik'ehgo'ihinaan spirit ńłłi, hadín daabokąąhíí biyi' siziiníí bee da'aniigo daabokąąhgo dábił'eh. ²⁵Isdzán gábiłñii, Messías, **Christ** holzéhi, híghángo bígonsı: án nyáágo dawa nohwil nagolñi' ndi at'éé. ²⁶Jesus gábiłñii, Shíí nich'j' yashti'ihíí án ánsht'ee.

²⁷Áík'ehgo bitsiłke'yu nákaigo isdzán bich'j' yałti'híí bighą bił díyadaagot'ee lék'e: áídá' doo la' gánñiid da, Nt'é bighą na'ídnłkid? dagohíí, Nt'é bighą bił ilch'j' yánłti'? ²⁸Áík'ehgo isdzán bitús da'akú si'ąądá' kįh goznilyú onálwodgo nnee yił nadaagolñi', ²⁹Yushdé', nnee dahot'éhé ánásht'j'idií yaa shil nagosni'íí daahołtséh: áńshą' **Christ** at'j'j'? ³⁰Áík'ehgo kįh goznildí' dahnádnząą, bich'j' dahdeskaigo.

³¹T'ah daahiikááhdá' Jesus bitsiłke'yu nádaabokąąh, NohwiNant'a', ináá, daabiłñiiigo. ³²Áídá' gádaabiłñii, Hidán hishaaní doo bídaagonłsı da. ³³Bitsiłke'yu gádaałłidi'ñii, Hadín la' hidán baa yiné'? ³⁴Jesus gádaabiłñii, Shin'á'n dabíí hát'íyú ánásht'j'j'łgo, la'íí binasziid bá laashł'ego shihidán át'éé. ³⁵T'ah díj'i daahiit'j'ih yidziishą' int'ąązhj', daadohñii? Nohwil nagoshñi', hadag ádaahñéngo daadeh'j'j'; ilk'idá' daadiigaago da'ildlaadgee ngonyaa. ³⁶Hadín ilđlaadíí nest'án dála'áile'go ihí'naa doo ngonel'áni bich'j' nahi'ñiił: áík'ehgo k'e'dileehíí la'íí ilđlaadíí biłgo dála' bił daagozhóq doleeł. ³⁷Díí beha'odziihíí da'anii ágolzee, Ła' k'e'dilee, la'íí ilđlaad. ³⁸Doo k'edaadisolaa dagee daahołđlaadyú nohwidél'a': nnee la'i k'ednláhi, binasziid n'íí daahisołđlaad.

³⁹Isdzán, Ánásh't'iid n'íi dawa yaa shił nagosni', niihíi bigha k'ih goznildí' Samáritans daanlíni l'áago Jesus daayosdlaqad l'ek'e.

⁴⁰Samáritans daanlíni baa hikaigo, Dakú síndaa, daabiñii: da'áige sidaago naki beiskaq. ⁴¹Biyati'híi bigha dayúwehégo l'áago nádaabosdlaqad; ⁴²Ái isdzánhíi gádaayiñii, K'adíi doo daniyati' zhá bigha da'osiidlaqad da, danéé da'disiit'aqahíi bigha, la'íi da'anii ni'gosdzan biká' nneehíi hasdáyiñii, ái Christ ni'igo bidaagonlzi.

⁴³Nakiskaq hik'e Gálileeyú onanázzaa. ⁴⁴Jesus ádaanagoñi'go gánniid, Bik'ehgo'ihí'nañ binkááyú na'iziidi dabíi bini'yú doo hadín bidn'síni at'éé da. ⁴⁵Gálileeyú nyáadá' Gálileeyú daagolíníi bił daagozhqogo k'édaabiñniid, Jerúsalemyú da'idaagee anát'iid n'íi dawa daayo'ii n'íi bigha: bíi al'dó' da'idaqayú naaskai ni'go. ⁴⁶Áídi' Gálilee biyi' Cána golzeeyú Jesus nádzáá, tú dasts'aa bitoo áyíflaa n'yú. Áíge nant'an la' biye' nñiih l'ek'e, Capérnaum golzeegee. ⁴⁷Ái nneehíi Jesus Judéadi' Gálileeyú nyáágo ya'ikonziidá' yaa nyáágo náyoskaqad, Shiye' nánlziihyú nñáh, yiñiiigo, dak'azhá datsaahi.

⁴⁸Jesus gábiñii, Godiyihgo be'idaagozini la'íi íziso anágot'iihíi daah'iiyúgo zhá da'ohdlaq. ⁴⁹Nant'ánhíi gábiñii, Shigowayú nñáh, shizhaazhé doo hwahá datsaah dadá. ⁵⁰Jesus gábiñii, Nádndáh; niye' hiñaa, nlt'éé násdlíi. Nnee Jesus aníhíi yosdlaqadgo dahnasdzáá. ⁵¹T'ah nádaaldá' bánada'iziidíi bidááh hikaigo bił nadaagolni', Niye' hiñaa, daabiñiiigo. ⁵²Nneehíi na'idn'ikid, Da'kwíi bik'ehenkéézdá' t'aqzhi' bá nágodesdzaa lán? biñiiigo. Gádaabiñii, Adaqadá' hayaazhi' da'la'á bik'ehenkéézdá' nezgai n'íi bits'á' gonyáá ni'. ⁵³Bitaa yígótsj, da'ái bik'ehenkééz n'dá' Jesus, Niye' hiñaa, biñii ni': áik'ehgo osdlaqad, la'íi bik'ih yune' naháztaaníi dawa al'dó' da'osdlaqad. ⁵⁴Jesus Judéadi' Gálileeyú nyáadá' díi nakigee godiyihgo adzaa l'ek'e.

5 ¹Díi bikédí'go Jews daanlíni da'iyaqhíi begonyáadá', Jesus wá'yú Jerúsalemyú óyáá. ²Jerúsalemyú dibelíi nahiih goz'aaníi bahgee túdahskaq l'ek'e, Hébrew biyati'ii k'ehgo Bethésda golzéhi, áígee ashdlayú chagosh'oh nagoz'aa. ³Áígee iltah at'éégo kah yaa nakaihíi l'áago, biñáá ádaagodini, doo nakai dahi, daadi'ilihíi al'dó', tú dihi'náhíi yiba' íla'at'éé. ⁴Bik'ehgo'ihí'nañ binal'a'a yaakádí'hi lahgee túdahskaaníi yeh nadáhgo tú nádihi'ná: tú dehes'naago hadín ntsé téh híyááhíi, nt'é yaa naghaa lášhi n'íi nádzii. ⁵Nnee la' tádin tsebíi bił legodzaago kah yaa naghaago áígee sitíi l'ek'e. ⁶Jesus bo'iidá' dásitiiigo nzaad ogoyááhíi yígótsigo gábiñii, Ya' nándzii hánt'ii néé? ⁷Nnee kah yaa naghaahíi gábiñii, Tú nahi'naagee doo hadín téh shiiteh da: dá doo téh hisháhé dashíntse la' téh nádáh. ⁸Jesus gábiñii, Nándndáh, biká'sintíihíi dahnádnne'go dahnádnndáh. ⁹Nneehíi dagoshch'i' nádziigo yiká' sitíi n'íi dahnáyidnne'go dahnasdzáá: ái Jews daagodn'siníi bijii l'ek'e.

¹⁰Áik'ehgo Jews daanlíni nnee nádziihíi gádaayiñii, Díi godilziníi bijii: biká'ntéhíi anané'go doo begoz'aa da. ¹¹Áik'ehgo gábiñii, Nnee náshilziihíi gáshiñniid, Biká'sintíihíi dahnádnne'go dahnádnndáh. ¹²Áídi' nabídaadi'kid, Nnee daat'éhi, Biká'sintíihíi dahnádnne'go dahnádnndáh, niñniid? ¹³Nnee

nádzihií hadín nábilzii shíhíí doo yígótsj da: áígee nnee láádá' Jesus lahýúgo oyáá lèk'e. ¹⁴Díí bikédí'go da'ch'okaqah goz'aa yune' Jesus nnee nádzii n'íí yaa nyáágo gáyilñii, Nht'éé násíndlií gádnii áko: ncho'go ánáo'ne' hela', ágánándzaayúgo dánko da'tiségo nich'i' nágodiidáh. ¹⁵Nneehíí Jews daanlíni yaa nyáágo, Náshidilzihií Jesus at'íí, daayilñii. ¹⁶Díí daagodnñsiníí bijíí adzaahíí bigha Jews daanlíni Jesus yaa yádaalti'go daizilhee hádaat'íí.

¹⁷Áídá' Jesus gádaabiñii, ShiTaa t'ah na'iziid, shí áldó' na'isiid. ¹⁸Godilziníí bijíí begoz'aaníí doo yikísk'eh at'éé dahíí bigha, la'íí Bik'ehgo'ihí'nañ shiTaa yiñniigo Bik'ehgo'ihí'nañ yił dała' nliigo ádilzihií bigha Jews daanlíni dayúwehégo daabizilhee hádaat'íí. ¹⁹Jesus gánádaabiłdo'niid, Da'anii, da'aniigo gádaanohwiłdishñii, Shíí, Bik'ehgo'ihí'nañ biYe' nshñiiníí, dashí zhá doo nt'é laoshlèh at'éé da, shiTaa ánát'ijlgo hish'iiníí zhá: shiTaa ánát'ijl'íí k'ehgo shíí áldó' ánásht'ijl. ²⁰ShiTaa shíí biYe' nshñiiníí dázho bił nshqo, dabíí ánát'ijl'íí dawa shil ch'í'nah áyíłs: díí bitisgo áná'ol'ijl'íí shil ch'í'nah áile'gee nohwił díyadaagot'ee doleel. ²¹ShiTaa nanezna'íí nádaayihilñahíí k'ehgo shíí, biYe' nshñiiníí, áldó' hadíí hásh'tíiníí nádaabihishñah doleel. ²²ShiTaa nnee doo la' yángo'áah da, shíí, biYe' nshñiiníí, dawa bándagosh'a'go shaidin'áq: ²³Nnee dawa shiTaa daayidnñshíí k'ehgo shíí, biYe' nshñiiníí, áldó' daashidnñs doleel'íí bigha adzaa. Hadín doo shidnñs dahíí shiTaa shides'a'n áldó' doo yidnñs da. ²⁴Da'anii, da'aniigo gádaanohwiłdishñii, Hadín shiyati' yidits'agíí, la'íí shin'a'n yodlaaníí, ihí'naa doo ngonel'aa dahíí yee hínaa doleel, án doo bił ch'ígódeeh da; án da'itsaahdí' ch'í'nyáá, ihí'naazhí'go. ²⁵Da'anii, da'aniigo gádaanohwiłdishñii, Nanezna'íí shíí, Bik'ehgo'ihí'nañ biYe' nshñiiníí, shizhihií daidiits'ih doleel'íí baa gowáh, iłk'idá' kú begoz'aa: hadíí áí daidezts'aaníí daahínaa doleel. ²⁶ShiTaa ihí'naa dabíí biyi' nlihií k'ehgo, shíí, biYe' nshñiiníí, áldó' ihí'naa dashíí shiyi' nliigo shaa godin'áq; ²⁷Shíí, nnee k'ehgo Niyááhíí nshñihíí bigha nnee bá ndaagosh'a'go shiTaa shaa godin'áq. ²⁸Doo nohwił díyadaagot'ee da le': leyi' nazñilíí dawa shizhii daidezts'aaqo nádiikáhíí baa gowáh, ²⁹Áí nádiikáhgee nht'éégo ádaadzaa n'íí yaaká'yú dahazhí' daahínaa doleel; áídá' ncho'go ádaadzaa n'íí bił ch'ígódeeh. ³⁰Dashíí shik'ehgo doo nt'é áoshlèh at'éé da: diists'agíí k'ehgo aayashti': dashíí hásh'tíiníí doo be'ánsht'ee da, áídá' shiTaa shides'a'n dabíí hát'íiníí zhá be'ánsht'eehíí bigha aayashti'íí dábik'eh. ³¹Dashíí ádaa nagoshñi'yúgo, ádaa nagoshñi'íí doo da'anii da. ³²La' shaa nagolñi'íí gólíí; áí shaa nagolñi'íí da'aniigo bígonsi. ³³John bich'i' oda'so'a', án da'aniigo shaa nagosñi'. ³⁴Da'aniigo shaa na'goni'íí doo nnee bits'á'dí' da: áídá' hasdánohwidí'niil doleel'íí bigha ágánohwiłdishñii. ³⁵John dilthi'íí hik'e bits'á'idindláádíí k'ehgo at'éé lèk'e: áík'ehgo bits'á'idindláádíí biyi' dé't'ih nohwił daagozhqohgo ádaasht'íid. ³⁶John shaa nagosñi'íí bitisgo shaa na'goni'íí gólíí: na'idziidíí shiTaa laashle' doleelgo shaa yidin'áaníí, áí ánásht'ijlgo shiTaa shides'a'go

shaa nagolnî'. ³⁷ShiTaa shides'a'n dabíí shaa nagolnî'. Bizhihíí doo hak'i daadesoŋts'aq da, ánoŋiníí doo hak'i daahoŋts'aq da. ³⁸Biyati'íí doo nohwiyi' golŋíí da: shíí shin'a'íí doo daashohdlaq dahíí bigha.

³⁹Bik'ehgo'ihî'nañ biyati' bek'e'eshchiiníí nzhōqōgo daahohshíí; áí biláhyú dahazhî' daahii'naa doleeŋ daanohsŋgo: da'ái shaa nagolnî'. ⁴⁰Ndi doo shich'î' nohkáh hádaaht'îí da, dahazhî' daahinoŋnaa doleeŋgo. ⁴¹Nnee shídnŋsŋhíí doo biká désh'îí da. ⁴²Nohwídaagonsj, Bik'ehgo'ihî'nañ nohwiŋ daanzhooníí doo ła' be'ádaanoht'ee da. ⁴³ShiTaa bizhi'íí bee niyáá ndi doo hádaashoht'îí da: áídá' ła' dabíí bizhi'íí yee nyááyúgo, án zhá hádaaht'îí doo. ⁴⁴Dánohwíí daaŋinoŋsiníí hádaaht'íídá', Bik'ehgo'ihî'nañ daŋa'áhi bits'á'dí' idilziníí doo hádaaht'îí da, áídá' hagot'éégo da'ohdlaq? ⁴⁵ShiTaa biŋááŋ nohwik'izhî' dish'aah doo daanohsŋ da le': Moses nohwik'izhî' dez'aq, bada'ohlíí n'íí. ⁴⁶Moses daahohdlaqyúgo shíí daashohdlaq doleeŋ ni', shaa k'e'eshchihíí bigha. ⁴⁷Áídá' bíí k'e'eshchiiníí doo daahohdlaq dayúgo, hagot'éégo shiyati'íí daahohdlaq áídá'?

6 ¹Díí bikédí'go Jesus túsikaaníí, Gálilee golzéhi, da'ái Tibéris golzéhi, hanaayú onanádzaa. ²Áígee nnee łaqágo biké' onaksáq, godiyihgo áná'ol'ííhíí kah yaa nakaihíí yá ánát'ííhíí daayo'iggo. ³Jesus dziŋyú háyáá, akú bitsilke'yu yiŋ dinezbj. ⁴**Bitis-hagowáh** n'íí bee bíná'godinŋhgo Jews daanlíni da'iyaaŋhíí biká' ngonyáá.

⁵Jesus déz'iggo nnee łaqágo bich'î' náŋseeŋgo yiŋts'aqadá' Philip gáyihnií, Hagot'éégo bán nadaahiŋniíh, díí nnee dawa da'iyaaqo? ⁶Díí ániíhíí daazhōgo Philip bebígoziŋhgo ánniid: dabíí hagot'éégo áile' yígóŋsŋ ndi. ⁷Philip gábiŋnií, Zhaali, **penny** holzéhi, naki gonenađín bán bee nahaznii ndi daŋa'á ntíígo ayáhágo bita'isné' ndi, doo bínenoŋ'aq at'éé da. ⁸Bitsilke'yu daŋa'á Andrew holzéhi, Simon Peter bik'isnhi, gábiŋnií, ⁹Kú ła' ishkiin bán dijolé ashdla'i barley alzáhi yisné', łog naki biŋgo: áídá' hagot'éégo dawa bínel'aq, nnee łaŋihíí? ¹⁰Jesus bitsilke'yu gáyihnií, Nnee dinohbiŋ, daabiŋdohnii. T'oh dázhō łaqágo łaq'e. Áík'ehgo nnee dinezbj, ashdlađn doo náhóŋtagyú áhoŋáni shj. ¹¹Áígee Jesus bán náidnné'go ya'ihéŋzigo oskaqadá', bitsilke'yu yaa daizné', áídí' bitsilke'yu nnee nadaaháztaaníí yitada'iznii; łógíí alđó' da'ái k'ehgo, dá daabiŋhwiihzhj'. ¹²Dawa náda'isdjídgo, bitsilke'yu gádaayihnií, Ch'ékaadíí nádaahohlá, doo ła' da'ílií hileehgo da. ¹³Áík'ehgo aqŋ nádaihezlaago táts'aa nakits'adah hadaidesbj, bán ashdla'i bits'á'dí' ch'ené'íí, nnee yi'oh da'iyáqáhíí. ¹⁴Nneehíí Jesus godiyihgo adzaahíí daayilts'aqadá' gádaanii, Án da'anii Bik'ehgo'ihî'nañ binkááyú Na'iziidihíí, ni'gosdzán biká'zhî' hiŋáhi.

¹⁵Jesus nnee dabízhá daabik'ehgo dak'azhá binant'a' ádaabidlého yígóŋsŋíídá', dasahn dziŋyú ch'a'onánóot'ííd. ¹⁶O'i'áqáyú bitsilke'yu túsikaayú onanákaí, ¹⁷Akú tsina'eehíí yeh hikaigo túsikaaníí hanaayú biŋ dahda'n'eel, Capérnaum golzeeyú. Godiŋhiŋ gozłiídá' Jesus doo hwahá baa hiŋáh da. ¹⁸Tú nádidáh, adjíd nyolhíí bigha. ¹⁹Taagi dagohíí díí' shj dahgostō'yú biŋ oda'is'eeldá', Jesus tú yiká' tsina'eehíí yich'î' higaalgo daayilts'aq: áík'ehgo tsidaadesyiz łaq'e. ²⁰Áídá' Jesus gádaabiŋnií, Shíí

ásht'íi, doo ndaaldzid da. ²¹Áídí' bíl daagozhógo tsina'eelíi beh núnáh, daabiñniid: dagoshch'i' n'izh'i' bíl nda'iz'eel, deskai n'yú.

²²Iskaq hik'e nnee túsikaaní hanaayú naháztaaníi akú tsina'eelíi da'a'á zhá si'aa n'go daayo'íi, la'íi Jesus bitsilke'yu tsina'eelíi yeh hikaiyú doo itah yeh hiyaa da, áídá' bitsilke'yu dasahndi okaigo daayo'íi. ²³(Jesus bán ya'ihénzigo oskaqdíi bikédí'go, bán daach'iyáá n'gee bahyú Tibérias golzeedí' tsina'eelíi ndaahaz'eel:) ²⁴Áík'ehgo nnee Jesus la'íi bitsilke'yu doo hak'i dago yídaago'sjídá, dabíi tsina'eelíi yeh heskaigo, Capérnaum golzeeyú bíl oda'iz'eel, Jesus yíka daantaago. ²⁵Túsikaaní hanaad' baa hikaidá' gádaabiñni, Hch'ígó'aahíi, dadá' kú nya? ²⁶Jesus bich'i' hadzii, Da'anii, da'aniigo gádaanohwidishni, Doo godiyihgo ánasht'íiíi daah'íi n'íi bigha shika daanohtaa da, bán bee náda'soldjíd n'íi zhá bigha ádaht'íi. ²⁷Doo hidán da'flíi hileehíi bigha nada'ohsiid da, hidán dahazh'i' ihi'naazh'i' nnel'aqahíi zhá hádaht'íi, shíi nnee k'ehgo Niyááhíi nohwaa nshné': Bik'ehgo'ihí'naán shiTaa, býéé nshíiigo shebígózihgo shiká' izkaí. ²⁸Áídí' gádaabiñni, Hago ádaahii'ne'go Bik'ehgo'ihí'naán binasdzidiíi nadaahiidziid? ²⁹Jesus gádaabiñni, Díi k'ehgo Bik'ehgo'ihí'naán bá na'idziidi at'éé, án shíi shides'a'n daashohdlaqo. ³⁰Áík'ehgo gádaabiñni, Godiyihgo be'ígóziníi daat'éhi nohwíi ch'í'nah ánle'go daahiiltséhgo daanohidláa dolee? Itah áná'ol'íiíi daat'éhi án'íi? ³¹Bits'á'dí' daadihe'na'íi da'igolííyú manna daayiyáa leh lék'e: díínko bek'e'eshchiiníi k'ehgo, Yaaká'dí' bán kaa daizné'go daach'iyáa. ³²Jesus gánádaabiñni, Da'anii, da'aniigo gádaanohwidishni, Yaaká'dí' bán nohwaa hi'né' n'íi doo Moses nohwaa daizné' da; shiTaa yaaká'dí' bán da'anihi nohwá da'dihiné'. ³³Yaaká'dí' nkenyááhíi Bik'ehgo'ihí'naán bits'á'dí' bánhi at'éé, án ni'gosdzán biká' nneehíi ihi'naa yaa yiné'. ³⁴Gádaabiñni, NohweBik'ehíi, díi bánhíi dayúweh nohwá dihi'né' le'. ³⁵Jesus gádaabiñni, Shíi bán be'ihí'naahíi nshíi: dahadíi shaa nyááhíi doo shiná' holeeh at'éé da; shodlaqahíi doo dibá' holee at'éé da. ³⁶Hk'ida' gádaanohwidéniid, Daashoh'íi ndi doo daashohdlaq da. ³⁷ShiTaa shaa yinilíi dawa shaa hikáh; dahadíi shaa nyááhíi doo yó'osht'e' at'éé da. ³⁸Yaaká'dí' n'yáá, doo dashíi hásh'tíyú ánasht'íiigo da, ndi shin'a'n dabíi há'tíyú ánasht'íiigo niyáá. ³⁹Díínko shiTaa shin'a'n há'tíi, shaa yinilíi doo la' shich'a'otíísh da, áídá' nnágodzaahíi bijíi dawa nádaabihishnah dolee. ⁴⁰Díínko shin'a'n há'tíi, hadín shíi, biYe' nshíiiníi, sho'iniíi la'íi shodlaaníi ihi'naa doo ngonel'aq dahíi yee hínaa dolee: áík'ehgo nnágodzaahíi bijíi nábihishnah doo. ⁴¹Yaaká'dí' bán nke'né'íi nshíi, nihiíi bigha Jews daanlíi baa daanet'íi lék'e. ⁴²Ái gádaatíidí'ni, Díi la' Jesus, Joseph biye', báá bitaa bílgo bídaagonlzihíi át'íi ya'? Hagot'éégo, Yaaká'dí' n'yáá, nií áídá'? ⁴³Áík'ehgo Jesus gádaabiñni, Doo shaa daaneht'íi da. ⁴⁴Doo hadín shaa nowáh at'éé da, shiTaa shin'a'n shich'i' ábíilaayúgo zhá: nnágodzaahíi bijíi nábihishnah dolee. ⁴⁵Bik'ehgo'ihí'naán binkáayú nada'iziidi binaltsoos biyi' k'e'eshchíi gáníigo, Dawa Bik'ehgo'ihí'naán bíl ch'ídaago'aah dolee. Dahadíi

shiTaa yidezts'aągo bits'ą'dí' ígoł'aaníí shaa hińáh. ⁴⁶Da'ágát'ée ndi doo hadín shiTaa yo'ii da, shíí bits'ą'dí' nshłiiníí zhá shiTaa yiłtsaa. ⁴⁷Da'anii, da'aniiigo gádaanohwiłdishnii, Shodlaaníí ihi'naa doo ngonel'aą dahíí yee hińáhi at'ée, ⁴⁸Bán be'ihí'naahíí nshłii. ⁴⁹Bits'ą'dí' daadesona'íí da'igol'ííyú manna daayiyaa n'íí nanezna'. ⁵⁰Díínko bán yaaká'dí' nke'né'hi at'ée, nnee yiyaa doo datsaah da. ⁵¹Shíí bán hińaahíí, yaaká'dí' nkenyááhíí nshłii: dahadín díí bánhíí yiyaa yúgo dahazhí' hińaa doleeł: ni'gosdzán biká' nnee bán yee daahinaa doleełgo baa daanshné'íí shitsj' at'ée. ⁵²Jews daanlíni łahada'dit'ahgo gádaahíłdii'nii, Hagot'ée go díí nneehíí bitsj' nohwaa yiné'go daahiiđaa? ⁵³Jesus gádaabiłnii, Da'anii, da'aniiigo gádaanohwiłdishnii, Shíí nnee k'ehgo Niyááhíí shitsj' daahsaągo, łá'íí shidił daahłaa yúgo zhá ihi'naahíí nohwiyi' gol'íí. ⁵⁴Hadín shitsj' yiyaaníí łá'íí shidił yidlaaníí ihi'naa doo ngonel'aą dahíí yee hińáhi at'ée; nnágodzaahíí bijii nábihishnah doleeł. ⁵⁵Shitsj' da'anii hidán át'ée, łá'íí shidił da'anii hidlaaníí át'ée. ⁵⁶Hadín shitsj' yiyaaníí łá'íí shidił yidlaaníí shiyi' gol'íí, bíí aldó' biyi' gonshłii. ⁵⁷ShiTaa hińáhi shiń'a'híí k'ehgo, łá'íí shiTaa bee hinshnaahíí k'ehgo hadín shiyaaníí shee hińaa doleeł. ⁵⁸Áń bán yaaká'dí' nke'né'hi at'ée: doo daanohwitaa n'íí manna daayiyaa ndi nanezna' n'íí k'ehgo da: hadín díí bán yiyaaníí dahazhí' hińaa doleeł. ⁵⁹Capérnaum golzeegee iłch'ígó'aahgo ágánniid, Jews ha'ánátséh goz'aą yune'. ⁶⁰Łáągo biké' hikaahíí aí daidezts'aąda' gádaanii, Dážhó doo bigózi dahi yee aníí; hadín aí yígółsi? ⁶¹Biké' hikaahíí Jesus anííhíí yaa yída'ıłtahgo yígółsi, áík'ehgo gádaabiłnii, Díí ádishniihíí doo nohwił daabik'eh da née? ⁶²Shíí, nnee k'ehgo Niyááhíí, dabintsé sídáá n'yú shił onágodzaago daashoh'iiyúgo, nt'é daadohni? ⁶³Spirit-híí ihi'naa aayiné'hi at'ée; kots'íhíí doo nt'é áile' da: yati' bee nohwich'i' hasdziihíí spirit hik'e ihi'naahíí át'ée. ⁶⁴Áídá' nohwiłahyú łá' doo da'ohłaa da. Jesus dantsé iłch'ígó'aah godeyaadá' hadíí doo daabodłaa dahíí, łá'íí hadín ch'ıbido'aalń yígółsi. ⁶⁵Áík'ehgo gánáđi'nii, Díí bigha gádaanohwiłdéniiid, Doo hadín dabíí bik'ehgo shaa hińáh da, shiTaa bik'ehyúgo zhá.

⁶⁶Díí bikéđi'go biké' hikaah n'íí łáągo t'aązhí' ádaadzaago, doo dayúweh yił nakai da lėk'e. ⁶⁷Jesus bitsiłke'yu nakits'adahíí gádaayiiłnii, Nohwíí aldó' shits'ą' dahdohkáh née? ⁶⁸Simon Peter gábiłnii, NohweBik'ehń, hadín bich'i' nkáhgo áídá'? Dani zhá yati' dahazhí' be'ihí'naahíí bee yánłti'. ⁶⁹Ni Christ, Bik'ehgo'ihí'nań hińáhi biYe' nłłigo, daahosiıđłaađgo da'aniiigo bídaagonłzi. ⁷⁰Jesus gánádaabiłdo'niid, Nohwíí nakits'adah hołt'eehíí hanohwińil, ndi nohwiłahyú dałá'a ch'iidn nłłii. ⁷¹Áí Judas Iscáriot, Simon biye' áyiłnii: áń nakits'adah itah nłłini ch'ıbido'aalń nłłii.

7 ¹Díí bikéđi'go Jesus Gálileeyú anádaał: Judéayú doo naghaa da, Jews daanlíni daabiziłtheego hádaat'iihíí bigha. ²Jews daanlíni t'ohdahskáń yune' náda'idiihíí biká' ngonyáá. ³Jesus bik'isyú gádaabiłniiid, Kodí' dahnnáhgo Judéayú nńáh, ákú níké' hikaahíí áná'ıl'iihíí daayıłtséh doleełhíí bigha. ⁴Nnee shígózi le' nziníí doo

dánant'í'ego ánát'íił da. Díí baa nannaayúgo, ni'gosdzán biká' nnee bíł ch'í'nah ádnłzi. ⁵Bik'isyú ndi doo daabodłąą da. ⁶Jesus gádaabiłnii, Shíí t'ah doo shaa gowáh da: áídá' nohwíí zhá da'ádzaagee nohwaa gowáh. ⁷Ni'gosdzán biká' nnee nohwíí doo nohwik'edaanniih da; dénchọ'go ánádaat'íił dishniigo baa nagoshni'híí bighą shíí zhá shik'edaanniih. ⁸Dánohwízhá da'idaąyú dohkáh: shíí t'ah doo shaa gowáh dahíí bighą doo dak'ad da'idaąyú déyáá da. ⁹Ágánniidá' da'akú Gálilee golzeeyú sidaa lęk'e.

¹⁰Bik'isyú da'idaąyú okaihíí bikédí'go, bíí áldó' dánant'í'ego akú óyáá. ¹¹Da'idaągee Jews daanłni biká daadéz'iiigo, Ánhíí hayú? daabiłnii. ¹²Nnee bitahyú ląągo baa daanet'íí lęk'e: ła', Nnee nnt'éhi nłi, daaniidá' ła'íí, Dah, nnee ch'a'oyiłkaadi nłi, daanii. ¹³Áídá' Jews daanłni yédaaldzidhíí bighą doo ch'í'nah baa yádaakti' da.

¹⁴Da'idaąhíí da'ihni'yú goldohdá' Jesus da'ch'okąąh goz'ąayú óyáągo iłch'ígó'aah. ¹⁵Jews daanłni bíł díyadaagot'ee gádaaniigo, Hagot'éégo díí nneehíí dawahá yígółsi, doo ółtagyú nayaa dadá'? ¹⁶Jesus gádaabiłnii, Iłch'ígonsh'aahíí doo dashíí ádíshnii da, shinł'a'n ánıłhíí át'éé. ¹⁷Nnee ła' Bik'ehgo'ihni'nań dáhat'ııhíí ánát'ıił hat'ııyúgo, iłch'ígonsh'aahíí Bik'ehgo'ihni'nań bits'ą'dí'hi at'éé, dagohíí dashínik'ehgo yashti'ıı yígółsi doleeł. ¹⁸Dahadıń dabínik'ehgo yałti'ıı dabıı íziso gádestıı hat'ıı: áídá' hadıń binł'a'n íziso ágot'eehíí yá hát'ııńıı, án da'anii ánıı, áık'ehgo án biyi' lęk'gochoohıı da'áđih. ¹⁹Ya' Moses begoz'aanıı yee doo nohwá ngon'ąą da née? Áídá' doo ła' bikısk'eh ádaanoht'ee da. Nt'é bighą daashizohhee hádaakt'ıı? ²⁰Nneehíí gádaabiłnii, Ch'iidn niyi' golıı ląą: hadıń niziłhee hat'ıı? ²¹Jesus gádaabiłnii, Dałán áná'ıı'ııdgee nohwıł díyadaagot'ee ni'. ²²Moses **circumcise** ádaanohtwidılne'go yee nohwá ngon'ąą; (ndi Moses doo bits'ą'dí' begodeyaa da, daanohtwıtaa n'ıı bits'ą'dí';) áık'ehgo godılzıńıı bijıı nnee circumcise ádaahłe'. ²³Godılzıńıı bijıı Moses yegos'aanıı doo k'ch'ıdzıı da doleełhıı bighą nnee circumcise alzaayúgo, godılzıńıı bijıı nnee bits'ı dawa nnt'éégo ánáshdlaahıı bighą shich'ı hadaashohkee née? ²⁴Doo da'ánolıńıı zhá bee aayádaakti' da, áídá' da'anii ágot'eehıı bee aayádaakti' le'. ²⁵Jerúsalemgee nnee ła' gádaanii, Díń daayizılheego hádaat'ııńıı shı ya'? ²⁶Áń kú doo biini' háh dago yałti'go naghaa, áídá' doo nt'é daayıłnii da. Nant'án daanłni díń da'anii Christ nłigo yıdaagołsiıđ shı. ²⁷Áídá' díı nnee hadı' naghaa shıhıı bídaagonłzi: Christ nyáągo hadı' naghaa shıhıı doo hadıń yígółsi da doleeł. ²⁸Áık'ehgo Jesus da'ch'okąąh goz'ąą yune' iłch'ígó'aahgo gánıı, Shıdaagonołsi, ła'ıı hadı' nashaahıı bídaagonołsi: doo dashıı háshııgo niyáá da, shinł'a'n da'anii, án doo bídaagonołsi da. ²⁹Shıı bígonsı; shinł'a'go bits'ą'dı' nıyááhıı bighą. ³⁰Áık'ehgo ha'ádaabiłt'e' hádaat'ıı: ndi doo daabiłtsood da, doo hwahá bidizi'deehıı biká' ngowáh dahıı bighą. ³¹Nnee ląągo daabosdłąądo gádaanii, Christ nyáągo, díı nnee godiyıhgo áná'ol'ııhıı bitisgo áná'ol'ııł doleeł née?

³²**Phárisees** daanłni nnee ágát'éégo baa yádaakti'go ba'ıkodaanzııdá', okąąh yedaabik'ehi itisyú nadaandeehi ła'ıı Phárisees daanłni bíłgo

aasinilíí bich'í' odais'a', daabiłtsoodgo. ³³Jesus gádaabiłnii, Dét'ihézhí' t'ah nohwił nashkai, ádí' shin'a'n bich'í' nádésdzá. ³⁴Shíka daanohtaa ndi doo shaa nohkáh át'éé da: hayú níyááyú doo nohkáh át'éé da. ³⁵Jews daanlíni gádaaıłdı'nii, Díí nnee hayú doo baa nkáh dayú deyaago anii? Jews daanliinií doo Jews daanlii dahíí bitahyú ıltanáhosaa n'ıı yich'ı' deyaayú, doo Jews daanlii dahíí yıł ch'ıdaago'aahgo anıı shı? ³⁶Nt'é níıgo anii, Shıka daanohtaa ndi doo shaa nohkáh át'éé da: ła'ıı, Hayú níyááyú doo nohkáh át'éé da? ³⁷Da'ıdaanıı bennágódáhıı biiıı, nnee ııágo ıla'adzaahıı biiıı, Jesus hizı'dá' adııd hadziigo, Dahadıń dibá' silııhń shich'ı' nowáhgo odlaa, nii. ³⁸Dahadıń shodlaahń biyi'dı' tú hináhi hálıı doleeł, Bik'ehgo'ihı'nań biyati' bek'e'eshchiinií k'ehgo. ³⁹(Dıı k'ehgo Holy Spirit yaa yatiı, án hadıı daabodlaanıı bee baa godot'aal: Holy Spirit doo hwahá hadıń baa det'aah dadá, Jesus ızisgo ye'at'ééhıı doo hwahá ch'ı'nah ábi'dılne' dahıı bigha.)

⁴⁰Nnee ııágo díı yati'ıı daidezts'aqadá' gádaanniid, Dıı da'anii Bik'ehgo'ihı'nań binkááyú Na'iziidiı át'ıı ııá. ⁴¹La'ıı gádaanii, Dıı da'anii Christ nlii ııá. La'ıı gádaanii, Ya' Christ Gálileedı' hıgháhgo lán? ⁴²Bik'ehgo'ihı'nań biyati' bek'e'eshchiiniısha' gánıı, Christ David hat'ııı bits'á'dı' goleeł, Béthlehem golzeedı' hıgháh, David golıı ııék'egee? ⁴³Áık'ehgo áıgee Jesus bigha nnee ııts'á'kai. ⁴⁴La' daabiłtsood hádaat'ıı ndi doo daabiłtsood da.

⁴⁵Aasinilíı okaałh yedaabik'ehi itisyú nadaandeehi ła'ıı Phárisees daanlíni bıłgo yaa nákaigo gádaabiłnii, Nt'é bigha doo daahołtsood da? ⁴⁶Aasinilíı gádaabiłnii, Doo ła' nnee díı nneehıı k'ehgo yatiı' da. ⁴⁷Phárisees daanlíni gánádaabiłdo'nii, Ya' nohwiı ałdó' nohwich'ı' na'deshch'a' née? ⁴⁸Ya' ła' nant'án daanlíni dagohıı Phárisees daanlíni daabosdlaa née? ⁴⁹Áıdá' díı nneehıı begoz'aanıı doo yıdaagołsı dahıı ncho'ıı bee bá ha'odzii. ⁵⁰Nicodémus, Phárisees itah nlıni, (łah t'é'yú Jesus yaa nyáá ııék'e n'ıı,) gádaabiłnii, ⁵¹Bedaagosıil'aanıı k'ehgo ya' nnee dá doo daadihiıts'ıhé, ła'ıı dá doo ánát'ıııı bıdaagonłzıhé baa yáhiıltı' née? ⁵²Áık'ehgo gánádaado'nii, Ya' ni ałdó' Gálileedı' nanıaa née? Bik'ehgo'ihı'nań biyati' bek'e'eshchiiniı biyi' dıııı, áık'ehgo bıgonłsııh ndi at'éé: Bik'ehgo'ihı'nań binkááyú na'iziidi doo ła' Gálileedı' hıgháh golzee da. ⁵³Áıdı' nnee dawa bigowayú nnáheskai ııék'e.

8 ¹Jesus dził Olives golzeeyú óyáá. ²Dázhó t'ahbí dach'okaałh goz'ayú nádzáá ııék'e, akú nnee dawa baa ıla'adzaa; áık'ehgo nezdaago bıłch'ıdaago'aah. ³Begoz'aanıı ye'ık'eda'ıłchıhi hik'e Phárisees daanlíni bıłgo isdzán ła' baa yıł hikai, án nant'ı' naghaago bıgoziıd ııék'e; áık'ehgo isdzánhıı ııhı'zhi' ndaist'e'dá, ⁴Jesus gádaayıłnii, ıłch'ıgó'aahıı, díı isdzánhıı nant'ı' naghaago, da'anii ánát'ıııgo bıgoziıd. ⁵Ágádaat'ıiniı bıł ndaats'inołne' le'gá, niigo Moses nohwee ngon'áá ni, begoz'áni biyi': nihıı ánnııyúgo nt'é nıııı? ⁶Nayıdaantaahgo ágádaayıłnii, dáhagot'éégo izadaahilt'e' daanzigo. Jesus hayaa adzaago bigan yee ıeezh yiıı'yú k'e'eshchıı ııék'e, doo yidezts'aq da hik'ehgo. ⁷Dayúweh nahódaadııkidgo Jesus hizı'go gádaabiłnii, Nohwitahyú ła'

bincho' da'ádihíí ntsé idolne'. ⁸Áígee hayaa ánádaago bigan yee leeze yiyi'yú k'ená'eshchíí lèk'e. ⁹Nnee díí daidezts'aqáda' bincho' daagolíníí yídaagołsıjıdgo, báyándı' áníí nagháhıyú onáhezkaı: áık'ehgo Jesus dasahn ch'íntlızh, isdzán bádıhgee sızıınıí bıłgo. ¹⁰Jesus hadag adzaago isdzán zhá sızıjıgo yıłtsaqago yich'ı'ı hadzii, Isdzán, nnee ncho' daanıñııhıí hayú okai? Ya' doo ła' nnee nił ch'ıgonyıı da? ¹¹Isdzánhıı gáбіñıı, SheBik'ehn, doo hadın da. Jesus gánáбіdo'niid, Shıı ndi doo nił ch'ıgonoshheeh at'éé da: ti'ı, ncho'ıı bee ánáo'ne' hela'.

¹²Łah Jesus nnee gánádaayıłdo'niid, Shıı ni'gosdzán biká' nnee begot'iinıı nshlıjı: dahadın shıké' hıgaahń doo chagołheelıyú hıgaah da doleeł, áıdá' ihı'naa be'idındıáadıı bıyéé doleeł. ¹³Phárisees daanlıńı gádaabıñıı, Dani zhá ádaa nagolnı'; ádaa nagolnı'ıı doo da'anıı da. ¹⁴Jesus gáбіñıı, Dashıı ádaa nagoshnı' ndihıí ádaa nagoshnı'ıı da'anıı: hadı' nıyááhıı ła'ıı hayú déyááhıı bıgonsıhıı bigha; áıdá' nohwıhıı hadı' nıyááhıı ła'ıı hayú déyááhıı doo bıdaagonołsı da. ¹⁵Nohwıhıı nnee k'ehgo zhá aayádaaktı'; shıhıı doo hadın baa yashti' da. ¹⁶Áıdá' shıı aayashti'yúgo, aayashti'ıı da'anııhi: shıı doo dasahn aayashti' dahıı bigha, shıı ła'ıı shıTaa shın'á'n bıłgo aayáhiiltı'. ¹⁷Bedaagoso'aanıı biyi' nnee naki dáteht'éégo yaa nadaagolnı'yúgo da'anıı golzeego dahgoz'aq. ¹⁸Dashıı ádaa nagoshnı', ła'ıı shıTaa shın'á'n áldó' shaa nagolnı'. ¹⁹Áık'ehgo gádaabıñıı, NıTaa hıı hayú? Jesus gánádaabıłdo'niid, Shıı doo shıdaagonołsı da, shıTaa ndi doo bıdaagonołsı da: shıdaagonołsıyúgo shıTaa áldó' bıdaagonołsı doleeł ni'. ²⁰Jesus zhaali ilch'ınihi'niıł goz'aq yune' anıı, da'ch'okaqah goz'aq yune' ilch'ıgóaahgo: áıdá' doo hadın bıłtsod da łaq: bidizi'deehıı doo hwahá biká' ngowáh dahıı bigha. ²¹Jesus gánádaabıłdo'niid, Shıı dahdisháh, ch'éh shıká daadeh'ıı doleełgo t'ah ncho'go ánádaaht'ııjıgo nanohne' doleeł: hayú déyááyú doo nohkáh át'éé da. ²²Jews daanlıńı gádaanıı, Hayú déyááyú doo nohkáh át'éé da, niıhııshaq, dabıı ádızıłdeego anıı nee? ²³Áıdı' gádaayıñıı, Nohwıı yáá bit'áahdı' nahkai; shıhıı yaaká'dı' nashaa: nohwıı díı ni'gosdzán biká' nnee daanołlıjı; shıhıı doo ni'gosdzán biká' nnee nshlıjı da. ²⁴Áı bigha, T'ah ncho'go ánádaaht'ııjıgo nanohne', daanołhwıłdishnıı: án nshıınıı doo daahohdlaq dayúgo, t'ah ncho'go ánádaaht'ııjıgo nanohne' doleeł. ²⁵Áık'ehgo gánádaabıłdo'niid, Hadın łaq ánt'ıı? Jesus gádaabıñıı, Dantsé nohwıł nagosisnı'dá' ánsht'ee daanołhwıłdishnıı n'ıı, da'án ánsht'ee. ²⁶T'ah łaqágo nohwıch'ı'ı hasdzııh godzııh, łaqágo nohwaa yádaashti' doleeł: áıdá' shın'á'n da'anııgo, án shıł nagosnı'ıı zhá ni'gosdzán biká' nnee baa bıł nagoshnı'. ²⁷Jesus bıTaa baa yałtı'ıı doo yídaagołsı da. ²⁸Jesus gánádaabıłdo'niid, Shıı, nnee k'ehgo Nıyááhıı, dahdaashołteehdá', án nshlıjıhıı bıdaagonołsı ndi at'éé, dashıı shınik'ehgo doo nt'é áshle' da; áıdá' shıTaa shıł ch'ıgon'áanıı bee yashti'. ²⁹Shın'á'n t'ah bıł nshlıjı: shıTaa doo hwahá dasahndı yó'oshiłt'e' da; dáбіk'ehn dá bıł bik'ehyú ánasht'ııł. ³⁰Ágánııgo yałtı'gee łaqágo daabosdlaqd. ³¹Jews daanlıńı Jesus daayosdlaqdıı gádaayıñıı, Shıyati'ıı dayúweh bıkısk'eh ádaanoht'eeyúgo da'anıı shıké' hıkaahıı daanołlıjı; ³²Áık'ehgo da'anıı ágot'eehıı bıdaagonołsı doleeł, áıdı' da'anıı ágot'eehıı ch'ıdaanołhwıñıı.

³³Gádaayih̄nii, Abraham hat'íí daandlíni ádaant'ee, doo hadín bi'isna' daasiidlī da: áidá' hagog'éeego ánn̄hi, Ch'ídaanohwide'n̄ī, n̄nīhíí? ³⁴Jesus gádaabīn̄ii, Da'an̄ii, da'an̄iigo gádaanohwīdishn̄ii, Dahadín ncho'go ánat'í̄h̄í ncho'í yisna' n̄lī. ³⁵Isna' n̄līnií doo dahazh̄i' binant'a' bigowā yune' golíí da: áidá' biye'h̄ī zh̄á dahazh̄i' bigowā yune' golíí. ³⁶Áík'ehgo Bik'ehgo'ih̄i'nān biYe' ch'ídaanohwiz̄nilyúgo, da'an̄iigo ch'ídaanohwi'des'n̄il. ³⁷Abraham hat'íi daanoh̄iigo nohwígonsi; da'ágát'ée ndi daashizothee hádaaht'íi, shiyati'íi doo hak'i nohwiyi' bá goz'aa dahíí bigh̄a. ³⁸Shíí shiTaa bits'á'dí' bígo'áqhíí bee nohwich'í yashti': nohwihíí nohwitaa bits'á'dí' bídaagono'áqhíí ánádaaht'íi. ³⁹Áidí' gádaabīn̄ii, Abraham bits'á'dí' daadihe'n̄a'. Jesus gádaabīn̄ii, Abraham bichagháshé daanoh̄iigyúgo Abraham at'íníí k'ehgo ánádaaht'íi doleeł ni'. ⁴⁰Áidá' k'adíí daashizothee hádaaht'íi, shíí da'an̄ii ágot'eehíí Bik'ehgo'ih̄i'nān bits'á'dí' disiits'áni baa nohwíł nagosh̄ni: díí doo Abraham ye'at'ée da ni'. ⁴¹Nohwíí nohwitaa ánat'í̄h̄í k'ehgo ádaaht'íi. Áidí' gádaabīn̄ii, Néé nant'í' na'ildeehíí doo bits'á'dí' daagosiidlī da; néé nohwíTaa da'á, áí Bik'ehgo'ih̄i'nān. ⁴²Jesus gádaabīn̄ii, Bik'ehgo'ih̄i'nān daanohwíTaa n̄līgyúgo, nohwíł daanshoq doleeł ni': Bik'ehgo'ih̄i'nān bits'á'dí'go niyááhíí bigh̄a; doo dashínik'eh niyáá da, Bik'ehgo'ih̄i'nān shin'á'. ⁴³Nt'é bigh̄a'shiyati'íi doo bídaagono'si da? Shiyati'íi doo ídaaye'ts'aa hádaaht'íi dahíí bigh̄a. ⁴⁴Daanohwítáa, ch'iidn nant'án, án hat'íí daanoh̄ī, áík'ehgo nohwitaa ncho'go hat'í̄h̄í k'ehgo ádaaht'íi: dantsé godeyaad' n̄nee naitseedi n̄lī, bíí la'íí da'an̄ii ágot'eehíí doo nalint'og da, da'an̄ii ágot'eehíí doo la' biyi' golíí dahíí bigh̄a. Lé'ichooogo ya'tí'dá' dabíí ye'at'éhi yee ya'tí: lé'ichóhi n̄līgo, lé'ichoohíí bitaa n̄lī. ⁴⁵Áidá' shíí da'an̄ii ádishn̄īhíí bigh̄a doo daashohdlaq da. ⁴⁶Hadín la' déncho'go ánasht'í̄h̄í ch'ishinoh'áah? Áidá' da'an̄ii ádishn̄īgyúgo, nt'é bigh̄a doo daashohdlaq da? ⁴⁷Dahadín Bik'ehgo'ih̄i'nān bíyééhíí Bik'ehgo'ih̄i'nān biyati'íi yídést'saa: Bik'ehgo'ih̄i'nān doo bíyéé daanoh̄ī dahíí bigh̄a doo ídaaye'ts'aa da. ⁴⁸Jews daanlíni gádaabīn̄ii, Samáritan n̄líni, ch'iidn niyi' golíni, daanīn̄nīhíí da'an̄ii ádaan'n̄ii shj ya'? ⁴⁹Jesus gáníí, Ch'iidn doo shiyi' golíí da; áidá' shiTaa dinísi, nohwihíí doo daashidino'si da. ⁵⁰N̄nee daashidn̄siníí doo biká désh'íi da: da'á'ánhíí zh̄á áí yiká déz'íi, án aayanáltih doleeł. ⁵¹Da'an̄ii, da'an̄iigo gádaanohwīdishn̄ii, Dahadín shiyati' yikísk'eh at'ééhíí, da'itsaahíí doo yo'íi da doleeł. ⁵²Jews daanlíni gánádaabīdo'n̄iid, K'adíí nídaagosiiłzīid, ch'iidn niyi' golííhíí. Abraham daztsaa, la'íí Bik'ehgo'ih̄i'nān binkááyú nada'iziidíí nanezna'; áidá' ni ánn̄ii, Dahadín shiyati' yikísk'eh at'ééhíí da'itsaahíí doo yolih at'éé da, n̄nii. ⁵³Ya' ni nohwitaa Abraham daztsaa n'íi bitisgo ánt'éhi néé? Bik'ehgo'ih̄i'nān binkááyú nada'iziidíí nanezna' n'íi akdó: hadín l̄áq ánsht'ee n̄nzi? ⁵⁴Jesus gábīn̄ii, Shíí ádīdinszīgyúgo, ádīdinszīhíí doo nt'é da: shidi'dilzīhíí shiTaa at'éé; án Bik'ehgo'ih̄i'nān daahoiikaqah̄n, daabīdoh̄nii: ⁵⁵Áidá' nohwíí án doo bídaagono'si da; shíí zh̄á án bígonsi: Doo án bígonsi da, dishn̄īgyúgo, nohwíí k'ehgo lé'ishchóhi yishleeh: áidá' shíí án da'an̄iigo bígonsi, biyati'íi bikísk'eh ánsht'ee. ⁵⁶Nohwítáa Abraham n'íi shee hayīlkaahíí yiłtséhgo bił gozhóq ni': áí yiłtsaadá' bił gozhóq ni'. ⁵⁷Jews

daanlíni gádaabiñii, Doo hwahá ashdladin nił légóDAH dadá, hagog'éégo Abraham hí'í lán? ⁵⁸Jesus gádaabiñii, Da'anii, da'aniigo gádaanohwiłdishiñii, Abraham dabíntségo shíí ánsht'ee. ⁵⁹Álk'ehgo tséé nádaayiheslaago daaboñe' nt'éégo Jesus bits'aqá ndest'iidgo, da'ch'okaqah goz'aqád' nnee biyi'dí' ch'ínadzaa.

9 ¹Jesus higaalyú nnee bináá ágodiñgo gozlíni sidaago yiłtsaqá lək'e. ²Bitsilke'yu nabídaadiłkid, NohwiNant'a, hant'é bigha díí nneehíí bináá ágodiñgo gozłi? Hadín nchq'go adzaa, díí nneehíí née, dagohíí bąqá hik'e bitaa née? ³Jesus gádaabiñii, Díí nneehíí, ła'íí bąqá hik'e bitaa doo nchq'go ádaadzaa da: áidá' Bik'ehgo'ihinań áná'ol'ijłí bee ch'í'nah alne'híí bigha at'éé. ⁴T'ah got'iidá' shiń'ań binasdziiđí áshłe': t'é'gohíí doo hadín na'iziid da. ⁵T'ah ni'gosdzán biká' nashaadá' ni'gosdzán biká' nnee begot'iiní nshłi. ⁶Ágánniidá' ni'zhi' hadnzhéégo bizhígíí łeezh yił naidiziidgo nnee bináá ágodinihíí bináágee yidezhizh, ⁷Gábiñiiigo, Ti'i, tá'ngisyú nńáh, túsikáni biyi', Silóam holzéhi, (Hil'á' golzeego ágolzéhi.) Álk'ehgo nneehíí tá'digisyú óyáá, áidí' go'ijigo nadzá.

⁸Nnee bit'ahdí' daagolíníí, ła'íí bináá ágodiñdá' daabo'íí n'íí gádaanii, Díí nneehíí idókeedgo sidaa n'íí ya'? ⁹Ła'íí gádaanii, Áń át'íí: ła'íí, Áń ga'anolini at'íí, daanii: bíí, Shíí áshł'íí, nii. ¹⁰Álk'ehgo, Hagot'éégo nińáá nágosdłi? daabiñii. ¹¹Gáníí, Nnee, Jesus holzéhi, gosht'ish áyíłlaago, shińáá yidezhizhdá' gáshiñniid, Ti'i, tá'ngis, túsikaqayú Silóam holzéhi: álk'ehgo ákú óyáágo ta'désgiz, áidí' shińáá nágosdłi. ¹²Áńhíí hayú? daabiñii. Doo bígonsi da, nii.

¹³Nnee bináá ágodiñ n'íí **Phárisees** daanlíni yaa yił hikai. ¹⁴Jews daagodnłsiníí bijii Jesus gosht'ish áyíłlaago nnee bináá nágosdłi lək'e. ¹⁵Phárisees daanlíni nabídaadiłkid, Hagot'éégo nińáá nágosdłi? Gádaayilñii, Jesus gosht'ish shińáá yidezhizh, áidí' ta'désgizgo gosh'ii násisdłi. ¹⁶Phárisees daanlíni ła' gádaanii, Díí nneehíí doo Bik'ehgo'ihinań bits'aqád'hi da łaq, godilzinií bijii doo godnłsi dahíí bigha. Ła'íí gádaanii, Hagot'éégo nnee Bik'ehgo'ihinań doo yidnłsi dahíí godiyiñgo áná'ol'ijł? Álk'ehgo bigha ilts'aq'kai. ¹⁷Nnee bináá ágodiñ n'íí gánadaayilđo'niid, Nihíí nińáá ánágodlaahíí nt'é biłnñii? Bik'ehgo'ihinań binkááyú na'iziidi at'íí biłdishnii, nii. ¹⁸Jews daanlíni nnee bináá ágodiñ n'íí bináá nágosdłiñhíí doo daayodłaq dago bąqá hik'e bitaa yiká ánniido, ¹⁹Nayídaadiłkid, Ya' díí nohwizhaazhé bináá ágodiñgo gozłi dohñii n'íí née? Hagot'éégo go'ii k'adí? ²⁰Bąqá hik'e bitaa gádaabiñii, Díń nohwizhaazhé át'éégo bígonłzi, bináá ágodiñgo gozłi ni': ²¹K'adíí hagot'éégo go'ii, hadín bináá ánágodlaahíí doo bígonłzi da: án goyaa silii; nahódaadołkid: dabíí adáyalti' le'. ²²Bąqá hik'e bitaa Jews daanlíni yédaaldzidhíí bigha ádaanii lək'e: dahadíń, Christ at'íí, niigo baa nagolni'yúgo Jews ha'ánałséhđí' ch'elt'e'go iłk'idá' ndaagoz'aq lək'e. ²³Áí bigha bąqá hik'e bitaa ágádaanniid, Áń goyaa silii; nahódaadołkid. ²⁴Nnee bináá ágodiñ n'íí yiká ánádo'niido, Bik'ehgo'ihinań zhá ba'ihéńzi: díí nneehíí Bik'ehgo'ihinań doo yidnłsi dago bídaagonłzi, daanii. ²⁵Nneehń

gáníí, Bik'ehgo'ihí'nań doo yidńsı da shıhıí, yidńsı shıhıí doo bıgonsı da: da'ágát'ée ndi dała'á zhá bıgonsı, shınáá ágodıh n'ıí, k'adıí gosh'ıı. 26 Phárisees daanlíni gánádaabińdo'ńiid, Hagot'éeego ánıflaa? Hagot'éeego nınáá ná ánágodlaa? 27 Nneehń gádaabińnii, İk'ıdá' nohwıl nagosisnı' ndi doo daashidołts'ąą da ni': nt'é bighą nohwıl nanágoşhni'? Ya' nohwıl ałdó' biké' hikaahıí daahłeeh née? 28 Áıdı' dénchq'ého bich'ı' yádaakti'go gádaanii, Ni zhá biké' higaałıí nıııı dagá; nééhıí Moses biké' hikaahıí daandlıı. 29 Bik'ehgo'ihí'nań Moses yich'ı' yakti' n'go bıdaagonlzi: áıdá' díı nneehıí hadı' naghaa shıhıí doo bıdaagonlzi da. 30 Nneehń gánádaabińdo'ńiid, Hagot'éeego hadı' naghaa shıhıí doo bıdaagonołsı da, áıdá' shınáá shá ánágodlaa. 31 Hadın Bik'ehgo'ihí'nań doo daayidńsı dahıí doo bıdaayést's'ąą dago bıdaagonlzi: áıdá' dahadın Bik'ehgo'ihí'nań yokaąhıí, la'ıı án dábił bik'ehgo ánát'ııhıí Bik'ehgo'ihí'nań bıyésts'ąą. 32 Ni'gosdzán álzaadı' yushdı' godezt'i'go nnee bınáá ágodıhgo gozlıı n'ıí go'ıı nasdlıı t'ah doo golzee da. 33 Díı nneehıí doo Bik'ehgo'ihí'nań bits'ą'dı' dayúgo, doo nt'é áyóléh át'ée da. 34 Gádaabińnii, Nchq'ıı zhá bił gosılńınihi, nohwıl ch'ıdaagons'h'aah nihó'ńii née? Áık'ehgo Jews ha'ánálséhdı' ch'ıdaabist'e'. 35 Ch'ıdaabist'e'ıı Jesus ya'ıkonzııdá' baa nyáágo gábińnii, Ya' Bik'ehgo'ihí'nań biYe' hondlaą née? 36 Nneehń gánıí, Hadıńhıı baa shıł nagolnı', sheBik'ehń, áık'ehgo hoshdlaą doleeł. 37 Jesus gábińnii, İk'ıdá' h'ıı, nich'ı' yakti'ıı án át'ıı. 38 Nneehń, SheBik'ehń, noshdlaą, ńii. Áıdı' yoskaąd.

39 Jesus gánıí, Aayá'iti'hıı bighą ni'gosdzán bikáz'zhı' niyáá, hadıí doo daago'ıı dahıí daago'ıı nádaadleehıı bighą; áıdá' hadıí daago'ıınıı bınáá ádaagodıh daaleeh. 40 Áıgee Phárisees daanlíni la' bit'ahıyú nadaaziınıı díı daidezts'ąądá' gádaabińnii, Ya' née ałdó' nohwináá ádaagodıh née? 41 Jesus gánádaabińdo'ńiid, Nohwináá ádaagodıhyúgo nohwinchq'ıı ádıh doleeł ni': áıdá' k'adıí, Daagohıit'ıı, daadohńii; áık'ehgo nohwinchq'ıı t'ah be'ádaanoht'ée.

10 1 Da'anii, da'aniigo gádaanohwıłdishnii, Dahadın dibelıı ha'ánánıhı ch'ıgót'ıdı' doo ha'ánádáh dadá' lahyúgo yıtisyú ha'ánádáhıı, án in'ııhi dagohıı aayihı'ńiikı nlıı. 2 Hadın ch'ıgót'ıdı' ha'ánádáhıı dibelıı nanyoodı nlıı. 3 Ch'ıná'ıtıh yaa sidaahń bá yó'o'ıtıh; án bidibelıı yich'ı' anııgo daıdıts'ag: dabıı bidibelıı bizhi' yee yich'ı' anııgo ch'ıyihıńiikı. 4 Dabıı bidibelıı ch'ıyihıńiııdá', yadıh dahdigháh, áık'ehgo dibelıı biké' dahnadııtséh: bizhiihıı yıdaagołsıhıı bighą. 5 Nnee doo yıdaagołsı dahıí doo yiké' dahdikáh da, daazhógo bits'ą' dahnadııtséh; án bizhiihıı doo yıdaagołsı dahıí bighą. 6 Áı Jesus bił ch'ıgó'aahgo ádaabińńiid; áıdá' nt'é ńiigo anii shıhıí doo bił ıdaagozi da. 7 Jesus gánádaabińdo'ńiid, Da'anii, da'aniigo gádaanohwıłdishnii, Shıı ch'ıgót'ııı nshıı, dibelıı ha'áná'ńıłgee. 8 Dashııtsé hıkaihıı dawa da'in'ııhıı la'ıı aadaayihı'ńiıhıı daanlıı; áı dibelıı doo daabidits'ag da. 9 Shıı ch'ıgót'ııı nshıı: hadın shıı shinkááyú ch'ınyááhıı hasdádogaal, áık'ehgo ha'ánádáhdı' ch'ınádáhgo da'iyąą doleeł. 10 In'ııhıı in'ııhıı bighą nadáh, la'ıı na'ıłtseedhıı

bigha, dawahá da'ílíi yĩchiihíi bigha: shihíi ko'ihí'na' daagolíi doleethíi bigha niyáá, dázho bitisyú ch'ida'izkaadyú ihí'naahíi bee daach'ihinaa doleel. ¹¹Shíi dibelíi nanyoodíi nlt'éhi nshlíi: dibelíi nanyoodíi nlt'éhi bi'ihí'na' ndi bidibelíi yá nyiné. ¹²Hadíi na'iziidíi, doo dibelíi nanyoodíi nlii dahíi, doo dibelíi býéé dahíi, ma'cho higaatgo yo'íidá' dibelíi yits'á'yúgo nádilwo'i; ák'ehgo ma'chohíi dibelíi la' yil ndaadeel, la'ihíi náhołsée. ¹³Na'iziidíi daazhógo na'iziidhíi bigha, dibelíi doo yaa bil goyéé dahíi bigha yits'á' nádilwo'. ¹⁴Shíi dibelíi nanyoodíi nlt'éhi nshlíi, shidibelíi bídaagonsi, shíyééhíi shídaagotsi. ¹⁵ShiTaa shígótsihíi k'ehgo shíi ałdó' shiTaa bígonsi: shi'ihí'na'íi dibelíi bá ndiishné. ¹⁶Shidibelíi lahyúgo ha'ánsinil: ái ałdó' bil nánishkáah, ái shizhiihíi daiiits'íh doleel; ái da'a'azhi' nádleeh, dibelíi nanyoodíi da'a'á hileeh. ¹⁷Shi'ihí'na'íi nniishné, nádiidishné' doleelgohíi bigha shiTaa bil nshoq. ¹⁸Doo hadín shits'á' náidoné' át'éé da, dashínik'eh ndiishné'. Dashíi shinawodíi bee ndiishné', dashíi shinawodíi bee nádiidishné'. Díi shiTaa yee shá ngon'áq ni'.

¹⁹Díi yati'híi bigha Jews daanlíni iłts'á'kai. ²⁰Láágo gádaanniid, Ch'iidn biyi' golíi, biini' ádi; nt'é bigha hídaayolts'aa? ²¹La'íi gádaanniid, Ch'iidn biyi' golíníi doo díi k'ehgo yałti' da go'íi. Ya' ch'iidn nnee bináá ágodiníi yináá yá ánágodle' née?

²²Haigo Jerúsalemgee da'ch'okqah goz'aaníi Bik'ehgo'ihí'nań bá its'ágót'áq bee bíná'goniihgo da'idaagee ngonyáá. ²³Da'ch'okqah goz'aagee Solomon bich'ínágohin'áq yune' Jesus anádaal lėk'e. ²⁴Jews daanlíni baa íla'adzaago gádaabiłnii, Da'os'ahzhi' láq nohwił nagolní'go ánt'ee? Christ íllyúgo dabígóziigo nohwił nadaagolní'. ²⁵Jesus gádaabiłnii, Nohwił nadaagosisni' ni', ndi doo daashohdlaq da: shiTaa bizhi' bee áná'esh'íiłíi dabígóziigo yee shaa nagolní'. ²⁶Áidá' doo shidibelíi daanohłii dahíi bigha doo daashohdlaq da. ²⁷Shidibelíi shizhiihíi daidits'ag, ái bídaagonsi, ái shiké' anákah: ²⁸Ihi'naa doo ngonel'aa dahíi baa daasiiné'; doo da'ílíi daaleeh dago doo hadín shilák'e hayoniił at'éé da. ²⁹ShiTaa shainilíi dawa yitiso at'éhi nlii; doo hadín shiTaa bilák'e hayinił yinel'aa da. ³⁰Shíi hik'e shiTaa bilgo da'a'á ndlii. ³¹Jews daanlíni tséé nádaayiheslaa, yee daabołne'go. ³²Jesus gádaabiłnii, ShiTaa bits'á'dí' nlt'éégo áná'ol'íiłíi doo ałch'ídn nohwił ch'í'nah ashłaa da; hadíihíi bigha ndaashidołne'? ³³Jews daanlíni gádaabiłnii, Nlt'éégo áná'íl'íiłíi bigha doo ndaaninłne' da; áidá' Bik'ehgo'ihí'nań dénehq'go baa yánłti'híi bigha; ni nnee ílíni Bik'ehgo'ihí'nań áná'ń'íiłíi bigha. ³⁴Jesus gádaabiłnii, Dilzini daanohłii nohwiłdéniiid, golzeego nohwá begoz'aaníi biyi' bek'e'eshchii shi ya'? ³⁵Bik'ehgo'ihí'nań biyati' baa daasné'íi nnee dilzini daiłniigo yozhiiyúgo, Bik'ehgo'ihí'nań biyati' bek'e'eshchiinií doo k'ihzhi' ngot'aa dago; ³⁶Ya' shíi shiTaa its'á'shínłtíiigo ni'gosdzán biká'zhi' nkeshinł'a'íi, Bik'ehgo'ihí'nań nchq'go baa yánłti', daashiłdohłnii née; Bik'ehgo'ihí'nań biYe' nshłii, dishniihíi bigha? ³⁷ShiTaa ánat'íiłíi k'ehgo doo ánasht'íił dayúgo, doo daashohdlaq da. ³⁸Áidá' be'ánasht'íiłyúgo, doo daashohdlaq

da ndi, ánásh't'ííhíí daahohdlaq; áí bee shiTaa shiyi' golííhíí, ła'íí shiTaa biyi' gonshííhíí bídaagonoŋsɨ, ła'íí daahohdlaq doleel. ³⁹Áí bigha daabiltsoodgo ch'éh ánáádaabi'íí; ndi bits'á' hach'iyáá. ⁴⁰Áídí' Jesus Jórdan túnlííníí hanaayú onaanádzaa, John dantsé baptize ágólaa goz'azhí'; akú naghaa. ⁴¹Nnee łáqágo baa heskaigo gádaanii, John doo godiyihgo áná'ol'ííhíí áyíílaa da: ndi John díí nneehíí yaa nagolnɨ' n'íí dawa da'anii lək'e. ⁴²Áík'ehgo áígee łáqágo daabosdlaqad.

11 ¹Béthany golzeegee nnee ła', Lázarus holzéhi, nniih lək'e, áí kɨh goznílgee Mary ła'íí bik'isn Martha daagolíí. ²(Án Maryhíí Jesus ik'ah yik'i yaa yiziidgo bitsizíl bee bikee yá k'eyíídee n'íí, án bilah Lázarus holzéhi nniih.) ³Lázarus bilahkíí Jesus yich'í' yati' bá ot'áq, NohweBik'ehń, nił nzhóni nniih, daayííniigo. ⁴Jesus yidezts'aqdá' gáníí, Díí nniihíí doo datsaahgo at'éé da, áídá' Bik'ehgo'ihí'nań ízisgo ye'at'ééhíí ch'í'nah álnehgo ágot'íí, ła'íí Bik'ehgo'ihí'nań biYe' ízisgo ye'at'ééhíí ch'í'nah hileeh doleelhíí bigha. ⁵Jesus, Martha hik'e bik'isn ła'íí Lázarus biłgo bił daanzhoq. ⁶Lázarus nniihgo ya'ikonziidá', da'akú sidaago naki bee náyiskaq lək'e. ⁷Áí bikédí'go Jesus bitsilke'yu gádaayííni, Judéayú náádookáh. ⁸Áídá' bitsilke'yu gádaabiłnii, NohwiNant'a', da'ániidégo Jews daanlíni nił ndaaziłné'go hádaat'íí ni'; ndi ya' akú nádíndzaa née? ⁹Jesus gánádaabiłdo'niid, Ya' dała'á jii doo nakits'adah lénádihikos da née? Dahadíń jiihíí yiyi' naghayúgo, doo hayaa nageeh at'éé da, díí ni'gosdzán biká' begot'iiníí yo'ííhíí bigha. ¹⁰Dahadíń t'é'yú higaayúgo hayaa nageeh, biyi' yune' begot'iiníí ádíhíí bigha. ¹¹Ánniidíí bikédí'go gánádaayíldo'niid, Nohwit'eké Lázarus íhosh; ch'ínánsiidyú déyáá. ¹²Bitsilke'yu gádaabiłnii, NohweBik'ehń, Lázarus íhoshyú nht'éé nádleeh gádnii. ¹³Jesus, Lázarus daztsaq, niigo aníí: áídá' bitsilke'yuhíí hánáyolgo íhoshgo áyíłnii łaq daanzí lək'e. ¹⁴Jesus áníita ch'í'nah ádaagozlaa, Lázarus daztsaq, niigo. ¹⁵Da'ohdlaq doleelhíí bigha doo akú nashaa dahíí nohwá shíł gozhóq; ndi halaq bich'í'yú dookáh. ¹⁶Thomas, Dídymus holzéhi, itsilke'yu yíł daanlíni gádaayíłnii, Néé ałdó' akú dookáh, Jesus bił nadaan'ne' doleelgo. ¹⁷Lázarus ilk'idá' ła'sitíigo díí'i bee yiskaayú Jesus nyáá lək'e. ¹⁸Jerúsalemdí' nakidn dahgostoyú shí Béthany goz'aa: ¹⁹Áídí' Jews daanlíni łaqágo Martha hik'e Mary bilah n'íí bigha bidag yadaahti'go baa heskai. ²⁰Martha Jesus higháhgo ya'ikonziigo dagoshch'í' yich'í' ch'ínyáágo yaa nyáá, Mary kɨh yune' sidaadá. ²¹Martha Jesus gáyíłnii, SheBik'ehń, kú síndaayúgo shilah doo daztsaq da doleel ni'. ²²K'ad ndi dant'éhéta Bik'ehgo'ihí'nań bíhónkeedíí naa yiné'go bígonsɨ. ²³Jesus gábiłnii, Nilah naadidodaal. ²⁴Martha gábiłnii, Nnágodzaahíí bijii nách'idikáhgee naadidodaalgo bígonsɨ. ²⁵Jesus gábiłnii, Shíí shilahyú nnee naadidokaah, shíí ihí'naahi nshíí: dahadíń shodlaayúgo daztsaq ndi, hínaa nádodleel: ²⁶Dahadíń hínaago shodlaaníí doo datsaah at'éé da. Ya' díí hondlaq née? ²⁷Martha gábiłnii, Ha'oh, sheBik'ehń: Christ, Bik'ehgo'ihí'nań biYe' ni'gosdzán biká' hígháhi níłlgo hoshdlaq. ²⁸Gánniidá' onádzago dant'éhego bik'isn Mary gáyíłnii, Iłh'ígó'aahíí kú nyáágo nokéed.

29 Mary áí yidezts'aqáda' dagoshch'i' nádiidzaago yich'i' oyáá. 30 Jesus Martha baa nyáá n'íígee t'ah sidaago, doo hwahá k'ih goznilyú hígháh da. 31 Jews daanlíni bidag yádaatti'go k'ih yune' yił naháztaq n'íí Mary hwéheego nádiidzaago ch'ínyááhíí daayo'íígo yiké' dahiskai, Lázarus k'e'sit'iyú hichagyú deyaa shi, daan'ii lék'e. 32 Mary, Jesus sidaayú nyááda' yiłtsaago yiyahzh'i' hayaa adzaa gán'íígo, SheBik'eh'n, kú síndaayúgo shilah doo daztsaq da doleeł ni'. 33 Jesus Mary la'íí Jews daanlíni yił hikai n'íí biłgo daachago yo'íidá' biyi'siziiníí doo bił gozhóq da lék'e, 34 Áík'ehgo gán'íí, Hayú ndaasołt'ij lán? NohweBik'eh'n, yushdé' ákú díń'íí, daabiłnii. 35 Jesus hichag lék'e. 36 Jews daanlíni, Dázhó bił nzhóq lék'e! daan'ii. 37 Áídí' la' gánádaado'níid, Nnee bináá ágodini déz'íígo ányiidlaa n'íí, díí nnee áldó' doo datsaah dago áyíílaa doleeł lán shi ya? 38 Jesus bidayi' chad nadeszaago, Lázarus k'e'sit'iyú nyáá. Tsébi'i'án yune' sit'ij, tséé binásgee daaden'áqágo. 39 Jesus gán'íí, Tséé yó'odaah'aah. Nnee daztsaaníí bilah Martha gábiłnii, SheBik'eh'n, k'ad'íí n'chó' silij go'íí, díí'i yiskaqáda' daztsaq n'íí bigha. 40 Jesus gábiłnii, Ondlaqayúgo Bik'ehgo 'ih'i'nań bits'á'dí' ízisgo ágot'eeh'íí hiłtséh doleeł, ya' doo ágán'íidnii da lá née? 41 Áík'ehgo daztsaaníí sit'ijgee tséé binásgee daaden'aan'íí yó'odaiz'aq. Jesus hadag déz'íidá'gán'íí, ShiTaa, shidints'ag'íí na'ihénsi. 42 Dábik'eh'n shidints'ago bígonsi, ndi kú nnee nadaazih'íí bigha ádén'íid, shin'á'íí daayodlaq doleełh'íí bigha. 43 Ágánn'íidá' ad'ijid yiká áń'íí, Lázarus, aad'í' ch'í'ń'áh, yiłnii. 44 Nnee daztsaq n'íí bigan la'íí bikee nadik'a' bik'ídaadesdizgo; binii áldó' nadik'a' bik'ídesdizgo ch'ínyáá. Jesus gádaabiłnii, K'eda'oh'ad, áík'ehgo dowáh. 45 Áídí' Jews daanlíni k'áqágo Mary yił hikai n'íí, Jesus adzaah'íí daayo'íígo daabosdlaq lék'e. 46 Áídá' la', Phárisees daanlíni yich'i' okaigo, Jesus ánat'íid'íí yaa yił nadaagosni'.

47 Áík'ehgo okaqah yedaabik'ehi itisyú nadaandeehi hik'e Phárisees daanlíni biłgo nnee yánádaaltih'íí íla'ádaizlaago gádaayiłnii, Hago láq ádaahi'ne'? Díí nneeh'íí godiyihgo ána'ol'ííh'íí k'áqágo ánat'íí. 48 Dayúweh díí k'ehgo ánat'ííyúgo nnee dawa dánko daabodlaqah doleełi at'éé; la'íí Romans daanlíni nałsééhgo nohwi'okaqah goz'aan'íí la'íí nohwini'íí nohwaa daagohet'aah. 49 Áídí' áí ádaann'íid'íí la', Cáíaphas holzéhi, áí łegodzaah'íí biyi' okaqah yebik'ehi da'tisyú sit'ini gádaabiłn'íid, Doo nt'é bídaagonołsi da, 50 Nnee dała'á nnee dawa yá datsaahgo zhá nzhóq, áík'ehgo zhá Jews daanlíni dawa doo da'ííli hileeh da, áí doo nohwil' bídaagozi da láq. 51 Díí doo dab'ínik'ehgo an'íí da: áí łegodzaah'íí biyi' okaqah yebik'ehi da'tisyú sit'ijgo, Jesus Jews daanlíni yá datsaah doleeł'íí dab'ínsé yaa nagoln'i'; 52 Doo Jews daanlíni zhá bá datsaah da, ndih'íí Bik'ehgo 'ih'i'nań bichagháshé dawa iłts'á'yú nadaakaih'íí dała'ázhi' ánalnéhgo áldó' bá datsaah doleeł. 53 Áí bij'íid'í' godezt'i'go hagot'éégo Jesus daayizih'eeh'íí yee nadaagoshch'ij. 54 Áí bigha Jesus doo dayúweh Jews daanlíni bitah ch'í'nań naghaa da; ndi áídí' da'igol'ííyú ba'ashhahgee goz'áni biyi' k'ih goznil Éphraim golzeeyú oyáá, áígee bitsilke'yu yił naháztaq.

⁵⁵ **Bitis-hagowáh** n'íí bee bíná'godin̄hgo Jews da'iyaaḥíí bich'í' goldohdá', Jews daanlíni lǎ́ágo okaḥ zhinéégo ilch'í' ádaach'idilne'híí bigha il'anidí' Jerúsalem yúdag oheskai. ⁵⁶ Da'ch'okaḥ goz'aa yune' nadaazi'go Jesus yiká daadéz'iigo gádaaḥíí'ni, Nt'é daanoḥsi, da'idaḥyú hínáh doleeḥ shí ya'? ⁵⁷ Okaḥ yedaabik'ehi itisyú nadaandeehi lǎ'íí Phárisees daanlíni, dahadín Jesus hayú nagmaahíí yígólsiyúgo bił nadaagoln̄i'go yá ndaagoz'aa, daayiltsoodhíí bigha.

12 ¹ **Bitis-hagowáh** n'íí bee bíná'godin̄hzhí' gostán yilkaah godzihdá' Jesus Béthanyú nyáá, Lázarus daztsaḥdí' náyihilna' n'íí golííyú. ² Áígee o'í'áayú bá áda'ch'izlaago Martha koch'í' ndaahazkaḥ, Lázarus itah bił da'ch'iyaa lék'e. ³ Mary ik'ah lán ílíni, spikenard holzéhi, daḥ'á dahdidleego Jesus bikee bikázhi' yaa yiziidgo bitsizl yee k'eyidée: kih yune' ik'ah likagolchiníí dahot'éhé godideznaḥ. ⁴ Áidá' Judas Iscáriot, Simon biye', Jesus bitsilke'yu itah nlíni, ch'íbid'o'aahíí gáníí, ⁵ Zhaalihíí tét'iyéhi bitah'í'niihíí bigha nt'é bigha díí ik'ah doo taagi gonenaḥn **penny** izliigo nahazni da? ⁶ Díí ánííhíí doo tédaat'iyéhi yaa bił goyéégo anii da; ndi in'ííhi nliihíí bigha anii, bestso bizis nay'aago bestso biyi' odaach'ihilkaadíí náyihinií. ⁷ Jesus gáníí, Ch'ík'eh at'íí: leeh shí'dilteehíí bijii doleeḥíí bigha da'áik'ehgo nainé' nzhō. ⁸ Tédaat'iyéhií dábi'ek'ehn nohwitahyú nadaakai; shihíí doo dábi'ek'ehn nohwitahyú nashaa da doleeḥ. ⁹ Jews daanlíni lǎ́ágo Jesus ákú nagmaago yidaagoḥsiigo baa náńsáá, doo dá Jesus zhá bigha da, Lázarus daztsaḥdí' náyihilna' n'íí daayiltsehií bigha áldó.

¹⁰ Áidá' okaḥ yedaabik'ehi itisyú nadaandeehi Lázarus áldó' zideego doleeḥíí yaa nadaagoshchii; ¹¹ Bíí bigha Jews daanlíni lǎ́ágo Jesus daayosdlaḥdgo bits'á' daheskaihíí bigha zideego hádaat'íí.

¹² Áí iskaḥ hik'e nnee lǎ́ágo da'idaḥyú híkaihíí Jesus Jerúsalemyú hígháhgo ya'ikodaanzijidá', ¹³ Ch'il, palm holzéhi, bits'ádaaz'aahíí daayoniigo, yidááhzhí' deskaigo nádaadidilghaazhgo gádaanii, Hosána: Israel hat'í'íí biNant'a' nlíni, Bik'ehgo'ihí'nań bizhi' yee higaahíí bits'á'dí' gózhō le'. ¹⁴ Jesus túlgayé bizhaazhé yaa nyáágo yiká' dahnezdaa; dá bek'e'eshchiinií k'ehgo, ¹⁵ Doo néndzid da, **Sion** bizhaazhé ílíni: nín'íí, niNant'a' higaal, túlgayé bizhaazhé yiká' dahsdaago, nii. ¹⁶ Jesus bitsilke'yu dantségee doo bił idaagozi da: ndi Jesus ízisgo ye'at'éehíí ch'í'nah ágolzaadá, díí bak'e'eshchii n'íí lǎ'íí ábi'dilzaahíí yínádaalnií. ¹⁷ Jesus Lázarus daztsaḥdí' náyihilna'go tsébi'í'ándí' ch'ínnáh yiłnniid n'dá' nnee bináál'ánagot'íí n'íí yaa nadaagosni'. ¹⁸ Godiyihgo ágodzaahíí ya'ikodaanziihíí bigha nnee Jesus yidááhzhí' onańsáá. ¹⁹ Áík'ehgo Phárisees daanlíni gádaaḥíí'ni, Doo hagot'éégo ladaahodle'go da lā; daadeh'íí, ni'gosdzán biká' nnee dawa biké' dahnádnńsáá.

²⁰ Nnee Greeks daanlíni lǎ' itah náńsáá, da'idaḥgee da'ch'okaḥyú. ²¹ Áí Philip yaa hikai, Gálilee biyi' Bethsáida golzeedí' gólíni, áík'ehgo gádaabiłnii, Jesus daahihiiłtséh hádaahiit'íí. ²² Philip Andrew yił nagoln̄i'yú óyáá: Andrew, Philip yił o'áázhgo Jesus yił nadaagosni'.

23 Jesus gádaabiñii, Shíí, nñee k'ehgo Niyááhíí, ízisgo be'ánsht'eehíí ch'í'nah hileehíí bee biká' ngonyáá. 24 Da'anii, da'aniigo gádaanohwíldishñii, T'oh nagháí biyigé doo leezh biyi' onehezdeego daztsaa dayúgo da'ágát'éeé nt'ée: áídá daztsaa'yúgo zhá binest'á' l'áá hileeh. 25 Dahadín bi'ihí'na' bił il'íhíí bi'ihí'na' bits'á' da'ílíí hileeh; áídá' dahadín díí n'í'gosdzán biká'gee bi'ihí'na' doo bił il'íí dahíí ihí'naa doo ngonel'aa dahíí yee hínaa doo. 26 Dahadín shá na'iziidyúgo shiké' higaal le'; hayú nashaayú ákú shá na'iziidíí ałdó' naghaa doleel: dahadín shá na'iziidíí shiTaa bidnłsłhi at'ée. 27 Shiyi'sizíni doo bił anii da k'adíí; nt'éshá' dishñiih? ShiTaa, díí shich'í' ágonéhíí bits'á' hasdáshínt'eeh, dishñiih née? Dah, díí shich'í' ágonéhíí bighá niyááhí at'ée. 28 ShiTaa, ízisgo nizhi'íí ch'í'nah ánle'. Áík'ehgo yaaká'dí' hadziihíí gánñiid, Ik'idá' ízisgo nizhi'íí ch'í'nah ásh'aa ni', áík'ehgo ch'í'nah ánánáshdle'. 29 Nñee bit'ahgee nadaaziiníí l'a' áí daidezts'aa'go gádaanii, Ides'nih: l'a'íí gádaanii, Bik'ehgo'ihí'nań binal'a'á yaaká'dí'hi bich'í' hadzii. 30 Jesus gáníí, Díí hadziihíí doo shíí shighá da, nohwíí nohwiğhá áññiid. 31 K'adíí díí n'í'gosdzán biká' ágot'eehíí baa yá'iti': áík'ehgo ni'gosdzán binant'a' ch'í'dolt'eeł. 32 Shíí ni'dí' ts'ídag dahshidi'diilti'yúgo nñee dawa ích'í'go ashdléh. 33 Hagot'éégo datsaah doleelíí bebígózihíí bighá ágáññiid. 34 Nñee gánádaado'ñiid, Begoz'aaníí biyi', Christ dahazhí' gol'íí, golzeego néé daasidiits'aa: nt'é bighá, Nñee k'ehgo Nyááhíí ts'ídago dahbidi'dolteeł, nñii áídá'? Nñee k'ehgo Nyááhíí nñiihíí hadín ałññii? 35 Jesus gádaabiñii, Be'idindláádíí dé't'ihézhí' t'ah nohwá begot'íí. Be'idindláádíí t'ah gol'íí'dá' bee nahkai, dahyúgo godiłhiłíí nohwitis hileeh: dahadín godiłhiłyú naghahíí hayúgo higaalíí doo yígółsı da. 36 Be'idindláádíí t'ah nohwá begot'íí'dá', be'idindláádíí daahodłaa, áík'ehgo idindláádíí bichagháshé daadołeeł. Jesus díí yee hadziidá' yits'á' n'yaágo yits'aa nádest'íid l'ék'e.

37 Godiyihgo áná'ol'ííhíí l'áágo bináál' áyíłlaa ndi t'ah doo daabodłaa da: 38 Esáias, Bik'ehgo'ihí'nań binkááyú na'iziidi gánñiid n'íí begolne'híí bighá ágodzaa, NohweBik'ehń, nadaagosiiłni'íí hadín yosdłaa'd? L'a'íí hadín nohweBik'ehń bigan binawodíí bił ch'í'nah alzaa? 39 Áí bighá doo da'odłaa da, Esáias gánádo'ñiidhíí bighá. 40 Bináá' ádaagodihgo, l'a'íí bijíí daant'izgo áyíłlaa; dahyúgo bináá yee daayo'íí, l'a'íí bijíí bee bił ídaagozi, áík'ehgo shich'í' ádaane'go nádaasziih doleel. 41 NohweBik'ehń bits'á'idindláádíí yo'íí'dá' yaa yałti'go Esáias ágáññiid l'ék'e.

42 Da'ágát'éeé ndi nant'án daanlíni l'áágo Jesus daayosdłaa'd ndi Phárisees daanlíni yédaaldzidgo doo ch'í'nah yaa nadaagolni' da, Jews ha'ánáłséhđí' ch'í'nohwidinedzoodhi at'ée dánko daanzigo: 43 Bik'ehgo'ihí'nań bił nzhooníí doo dážhó hádaat'íí dadá' nñee bił nzhooníí zhá itisgo hádaat'íí.

44 Jesus hadíid hadziigo gánñiid, Dahadín shodłaa'híí doo shíí zhá shodłaa da, áídá' shinł'a'n ałdó' yodłaa. 45 Hadín sho'iiníí shinł'a'n yo'íí. 46 Be'idindláádíí nshłiigo ni'gosdzán biká'zhí' niyáá, dahadín shodłaa'híí doo godiłhiłyú naghaa le' at'ée da. 47 Dahadín ádishñiihíí yidits'agdá' doo

yikísk'eh at'éé dahíí, án doo baa yashti' da: ni'gosdzán biká' nnee doo baa yashti'go niyáá da, hasdáhishñiiłgo niyáá. ⁴⁸Dahadín doo háshit'ñiigo shiyati' doo nágodí'aah dahíí baa yati'íí gólíí: yati' bee yásíłtí'íí nnágodzaahíí bijíí baa yati' doleeł. ⁴⁹Doo dashínik'eh yásíłtí' da, shiTaa shinł'a'n nt'é dishñiigo yashti'íí, nt'é dishñiigo hasdziihíí shá ngon'áá. ⁵⁰Díí bígonsí, hadín biyati' bikísk'eh at'ééhíí ihi'naa doo ngonel'aą dahíí yee hinaa doleeł: áík'ehgo shiTaa áshiłñiihíí bikísk'eh yashti'.

13 ¹**Bitis-hagowáh** n'íí bee bíná'godin'fngo da'idaąhíí dabíntse, Jesus ni'gosdzán yits'á' biTaa yich'í' nádiidáhíí biká' ngonýáágo yígółsídá', ni'gosdzán biká' biké' hikaahíí bił nzhqogo dąngonyáázhi' bił nzhqo. ²O'í'ááyú da'ch'iyáądá' Simon biye', Judas Iscáriot holzéhi, Jesus ch'íbidí'aahgo iłk'idá' ch'iidn nant'án natsíbiłkeesgo ábíłs; ³Jesus biTaa dawa baidin'áągo yígółs, ła'íí Bik'ehgo'ihí'nań yits'á'dí' nýáá, Bik'ehgo'ihí'nań yich'í' nádesdzaago ałdó' yígółs; ⁴Áík'ehgo da'iyáądí' nádiidzaago iká' bi'íhíí ıdaa yidiltsooz; ádíí' niibek'e'ildéhé náidntsoozgo ídínáisti'. ⁵Betádígise biy'zhí' tú yaa yiziidgo, bitsiłke'yu bikee yá tádaizgizdí' niibek'e'ildéhé binasti' n'íí bee yá k'edaayıldéh nkegonyaa. ⁶Ádíí' Simon Peter baa gonyáágo gábiłñii, SheBik'ehń, ya' shikee shá tánąngis née? ⁷Jesus gábiłñii, Nt'é bighą asht'íiní k'adyúgo doo bígonłs; da, ndi bígonłs;ñi ndi at'éé. ⁸Peter gábiłñii, Shikee doo shá tánąngis at'éé da. Jesus gánábiłdo'ñiid, Nikee doo ná tásígiz dayúgo, doo nił gonsht'íí da. ⁹Simon Peter gábiłñii, SheBik'ehń, doo shikee zhá shá tánąngis da, shigan hik'e shitsits'in ałdó' shá tánąngis. ¹⁰Jesus gábiłñii, Dahadín ténáłtí'íí bikee zhá táyigis bik'eh, áík'ehgo dásizíí nt'éégo tanąngiz: nohwíí tádaanohtwidsgiz, ndi doo dánohwigha da. ¹¹Hadín ch'íbidí'aahíí yígółs;ñi bighą ágánniid, Doo dánohwigha tádaanohtwidsgiz da. ¹²Aął bikee yá tádaizgizgo iká' bi'íhíí ánągodlaa, ádíí' dahnánezdzaago gádaabiłñii, Nohwá ásdzaahíí bídaagonłs; née? ¹³Iłch'ígó'aahíí ła'íí nohweBik'ehń daashiłdohñii: da'áígee ádaadohñii áí; án nshłíhíí bighą. ¹⁴Shíí nohweBik'ehń ła'íí nohwił ch'ígó'aahíí nshłini nohwiikee nohwá tádaasigizi: áík'ehgo nohwíí ałdó' nohwiikee látádaahgigo dábik'eh. ¹⁵Be'ol'íí doleełíí nohwińáál áshłaa, áík'ehgo nohwíí ałdó' ágádaht'íí le'. ¹⁶Da'anii, da'aniigo gádaanohtwidshñii, Na'iziidíí doo binant'a' yitigo at'éé da; hadín hil'a'íí binł'a'íí doo yitigo at'éé da. ¹⁷Díí bídaagonłs;igo, be'ánadaht'ííyúgo nohwił daagozhóq doleeł.

¹⁸Doo dánohwigha nohwaa yashti' da: hadíí hanohwińilíí bígons; ndi Bik'ehgo'ihí'nań biyati' bek'e'eshchiiníí begolne' doleełhíí bighą, Hadín bán bił hishaaníí shich'í' got'ííh. ¹⁹Doo hwahá begolne' dadá' baa nohwił nagoshñi', áík'ehgo be'ągodzaago da'án nshłiigo daahohdłą doleeł. ²⁰Da'anii, da'aniigo gádaanohtwidshñii, Dahadín deł'a'n náidntíiyúgo, shíí ałdó' náshidilteeh; hadín náshidntíihíí shinł'a'a ałdó' náidilteeh. ²¹Jesus ágánniidá' biy'isiziiníí doo bił gozhóq dago, nagoln'i'go gáníí, Da'anii, da'aniigo gádaanohtwidshñii,

Nohwíí ła' ch'íshinoh'aah doleeł. ²²Hadínshą' áyılıñii daanzigo bitsilke'yu nádaalinéł'íi. ²³Bitsilke'yu ła', Jesus bił nzhónihi, Jesus bitłfłzh'í bínentíi lęk'e. ²⁴Ák'ehgo Simon Peter ái nayf'izhgizhgo gáyılıñii, Nahódńłkid, hadín áyılıñii áí? ²⁵Bitłfłzh'í bínentíiníi Jesus gáyılıñii, SheBik'ehń, hadín áłññii áí? ²⁶Jesus gáníi, Ee'sí'ąągo baa dish'afíi, án áldishñii. Yee'iz'ąągo Judas Iscáriot yaa yin'ąą, Simon biye'. ²⁷Ee'ist'ąąhíi náidn'ąądá' ch'íidn nant'án, Satan holzéhi beh hiyáá. Jesus gábiłñii, Nt'é ánle'íi dahále ánle'. ²⁸Da'iyąągo naháztaaníi nt'é bigħą ágábiłñiiidíi doo ła' yígolşıjđ da. ²⁹Judas zhaali bizis nay'i aahíi bigħą Jesus ágábiłñii, daanzı ląą, Da'idaaníi bá hidán nayılıñiihgo, dagohíi, Tédaat'iyéhií nt'éhéta yaa daayiné, yo'niigo aníi ląą daanzı. ³⁰Judas ee'ist'ąąhíi náidn'ąąhíi bikéd'igo dagoshch'í' ch'ínyáá; áidí' t'ė' gozłji.

³¹Ch'ínyáádá' Jesus gáníi, K'adíi shíi, nńee k'ehgo Niyááhíi ízigo be'ánsht'eehíi ch'í'nah alńe', Bik'ehgo'ihí'nań ízigo ye'at'ééhíi shíi shee ch'í'nah alńe'. ³²Ák'ehgo Bik'ehgo'ihí'nań ízigo ye'at'ééhíi shíi shee ch'í'nah alzaayúgo, Bik'ehgo'ihí'nań alđó' ízigo be'ánsht'eehíi dabíi ch'í'nah áidolífł, dagoshch'í' ch'í'nah áidolífł. ³³Shichągháshé, dé't'ihézh'í' t'ah nohwíł nashkai. Shiká daadeh'íi doleeł; Jews daanłini ádaabiłdėniidíi k'ehgo nohwíi alđó' gánohwíłdishñii, Hayú déyááyú doo nohkáh át'ée da. ³⁴Begoz'aaníi ánídėhi bee nohwá ngonsh'aah, łł daanoħjoggo; dashíi shíł daanoħshogħíi k'ehgo nohwíi alđó' łł daanoħjog doleeł. ³⁵Díi bee shiké' hikaahíi daanoħłjigo nńee dawa yıdaagołşı doleeł.

³⁶Simon Peter gábiłñii, SheBik'ehń, hayú dńyaa? Jesus gábiłñii, Hayú déyááyú k'adyúgo doo shiké' nńáh da; áidá' ikéd'igo shiké' nńáh doleeł. ³⁷Peter gábiłñii, SheBik'ehń, nt'é bigħą k'adyúgo doo níké' disháh da? Shíi nighą dasiitsąą ndi dábik'eh. ³⁸Jesus gábiłñii, Ya' shíi shighą dantsaah née? Da'anii, da'aniigo gániłdishñii, Tazhik'áné doo hwahá áñiih dadá', taadn doo bígonsı da shíłñiih ndi at'ée.

14 ¹Doo nohwíií natsídaahılto' da le': Bik'ehgo'ihí'nań daahohdłąą, shíi alđó' daashohdłąą. ²ShiTaa golíiyú ląągo nohwiba' goz'ąą: doo ágát'ée dayúgo doo nohwíł nagoshñi' da doleeł ni'. Ákú nohwá ilch'ígoshłéhyú déyáá. ³Ákú nohwá ilch'ígoshłaadá' nánsłdąhgo t'ąązh'í' nohwíł nádishkáh; hayú sídááyú nohwíi alđó' ákú nasóltaą doo. ⁴Hayú déyááyú bídaagonolşı, itínhíi alđó' bídaagonolşı. ⁵Thomas gábiłñii, NohweBik'ehń, hayú dńyaaahíi doo bídaagonłzi dadá' hagot'éego itínhíi bídaagonłzi? ⁶Jesus gábiłñii, Shíi itínhíi nshłji, da'anii ágot'eehíi, ła'íi ihí'naahíi nshłji: shíi shinkááyú zhą shiTaa yaa higháhi at'ée. ⁷Shídaagonolşıyúgo shiTaa alđó' bídaagonolşı doleeł ni': kodí' godezt'igo bídaagonolşı, ła'íi daahołtsąą. ⁸Philip gábiłñii, NohweBik'ehń, niTaa nohwíł ch'í'nah ánle', ák'ehgo nohwíł dádaabik'eh. ⁹Jesus gábiłñii, Philip, ya' nohwíł nashkaigo nıaad ogoyáádá' t'ah doo shígonłşıłh da née? Hadín sho'iiníi shiTaa yo'ji; áidá' nt'é bigħą, NiTaa nohwíł ch'í'nah ánle', nńii? ¹⁰ShiTaa biyi' gonshłji, ła'íi shiTaa shiyi' golíi doo hondłąąh da née? Yati' bee yashti'íi doo dashínik'eh yashti' da: shiTaa shiyi' golíińi ánásht'íiłíi dabíi ánáyol'íi. ¹¹ShiTaa

biyi' gonshtjigo, la'ii shiTaa shiyi' goljigo shondlqah: dagohii anasht'ijlii zha bigha shondlqah. ¹²Da'anii, da'aniiigo gadaanohwidishnii, Hadin shodlaanii anasht'ijlii k'ehgo anati'ij dolee; anasht'ijlii bitisgo ndi anati'ij doo; shii shiTaa bich'i' nadesdzahii bigha. ¹³Shizhi' hohshiigo nt'eheta daahohkeedii nohwa lashle', shiTaa izisgo ye'at'ehii biYe' bee ch'fnah adolnii doleeigo. ¹⁴Shizhi' hohshiigo dant'eheta daahohkeedyigo nohwa lashle'.

¹⁵Nohwi daanshooyugo bengoni'anii bikisk'eh daanoht'ee. ¹⁶ShiTaa hoshkaah dolee, alk'ehgo la' Kich'oniihii nohwa naadit'aah, an dahazhi' nohwi nlii dolee. ¹⁷An Spirit da'anii agot'ehi ch'fnah aile'hi; da'an ni'gosdzan biká' nnee doo hagot'ee go nago di'aah da, doo daayo'ij da, doo yidaagotsi dahii bigha: aida' nohwi bidaagonosi; nohwi nlii, la'ii nohwiyi' goljiihii bigha. ¹⁸Nohwits'a' nadesdzago doo dasahndi daanoht'ee da dolee: aidi' nohwich'i' nadeshdaa. ¹⁹Det'ihzhi' ni'gosdzan biká' nnee doo nadaashitsé da; da'agati'ee ndi nohwi dashotsé: shii hinshnaahii bigha nohwi adó' daahinohnaa dolee. ²⁰Ái bijii shii shiTaa biyi' nshii, nohwi shiyi' daanohtii, shii nohwiyi' daanshtjiihii bidaagonosi dolee. ²¹Hadin bengoni'anii yigotsigo yikisk'eh at'ehii, an bi nshoq: hadin bi nshoonii shiTaa bi nzhoni at'ee, alk'ehgo an shi nzhogo bich'i' ch'fnah adinsii dolee. ²²Judas, doo Isariot dahi, gablnii, NohweBik'eh, nt'e bigha ni'gosdzan biká' nnee doo bich'i' ch'fnah adndleh dada', nee zha nohwich'i' ch'fnah adndleh dolee? ²³Jesus gablnii, Nnee bi nshooyugo shiyati'ii yikisk'eh at'ee dolee: shiTaa bi nzhog dolee, alk'ehgo baa nt'aashgo bi daagondlii dolee. ²⁴Hadin doo bi nshoq dahii shiyati'ii doo yikisk'eh at'ee da: yati' daadohts'agii doo dashii shiyati' at'ee da, shiTaa shin'a'n biyati' at'ee. ²⁵Di agot'eehii bee nohwich'i' yaslti', t'ah nohwhitahyu nshiidá'. ²⁶Kich'oniihii, Holy Spirit holzhi, shizhi' bilahyu shiTaa nohwich'i' daidi'aa doleeii dawa nohwi ch'igo'aah dolee, nohwi nagosisni'ii dahot'ehé binadaaniihgo anohwitsi dolee. ²⁷Ich'i'gont'ehii nohwa nshné', ich'i'gont'ehii shits'a'di' begoz'anihii nohwa daanshé: doo ni'gosdzan bits'a'di' agot'eehii k'ehgo nohwa daanshé' da. Doo nohwi natsidaahiltó' da le', doo nedaa dzid da le'. ²⁸Gadaanohwideniidii daadisots'aa, Deyadi' nohwa nashdah dolee. Nohwi daanshoq lek'eyugo nohwi daagozhog dolee ni', shiTaa bich'i' nadesdzá dishniihii bigha; shiTaa shitisgo at'ehi nlii. ²⁹Doo hwahá begolne' dada' nohwi nagosisni', be'agodaada' da'ohdla doleehii bigha. ³⁰Kodi' godezt'igo doo lqago nohwich'i' yadaashti' da: dii ni'gosdzan binant'a' higaahii bigha, an doo shebik'eh da. ³¹Ni'gosdzan biká' nnee shiTaa shi nzhogo yidaagotsi doleehii bigha, shiTaa sha ngon'aanii k'ehgo anasht'ijli. Daohsijh, hikaah le'.

15 ¹Shii dasts'aa dahnansé'ii da'aniihii nshii, shiTaahii dahnansé'ii nht'ee go ayilnii nlii. ²Shits'adaaz'aahii doo nest'a' aile' dahii dawa shits'ayinii: aida' shits'adaaz'aahii nest'a' aile'ii nayigeesh, nest'an dayuweh lqago ailéh doleehii bigha. ³Nohwi ilk'ida' yati' bee nohwich'i'

yásiłti'íí bee daanohwidiłkqod. ⁴Shiyi' daanohłji, shíí ałdó' nohwiyi' nshłji. Its'ádaaz'aahíí doo dabízhá nest'a' áyóléh át'éé da, bá'ó'áhi yiyi' nliyyúgo zhá; nohwíí ałdó' nest'a' doo ádaahlé' da, shiyi' daanohłjiyyúgo zhá. ⁵Shíí dasts'aa dahnanlsé'íí bá'ó'áhi nshłji, nohwíí shits'ádaaz'aahíí daanohłji. Dahadín shiyi' nliiníí, ła'íí biyi' nshłiiníí, án nest'a' łáągo áiléhi nli; shíí da'ánshdihyúgo doo nt'é ádaahléh át'éé da. ⁶Nnee ła' doo shiyi' nlii dayúgo, its'ádaaz'aahíí ła' yó'olt'e'go náhasganhíí k'ehgo yó'obi'dilt'e'; nnee áí its'ádaaz'aahíí lenádaihezlaago kq' biyi' odaiskaadgo nliid. ⁷Shiyi' daanohłjiyyúgo, shiyati' nohwiyi' begoz'ayúgo, dahádaaht'ijhíí daahóhkeedgo nohwá ádaadolnił. ⁸Nohwinest'a' łáągo ánádaal'ijhíí bee shiTaa izisgo at'ééhíí ch'í'nah ábi'dilzi; áfk'ehgo da'aniigo shiké' hikaahíí daanohłji. ⁹ShiTaa bił nshqohíí k'ehgo nohwíí shł daanohshqo: dayúweh shł daanohshqo le'. ¹⁰ShiTaa yegos'aaníí bikísk'eh ánsht'eego dávik'ehn bił nshqohíí k'ehgo bengoni'ááníí bikísk'eh ádaanoht'eeyúgo, dávik'ehn shł daanohshqo doleel. ¹¹Shits'á'df' kol'ijóóníí nohwiyi' daagolíí doleelgo, ła'íí dázhq nohwł daagozhqó doleelhíí bighá be'ánohwıldéniid. ¹²Díínko bengoni'áni at'éé, Shł daanohshooníí k'ehgo nohwíí ałdó' łł daanohjqq doleel. ¹³İ'ijóóníí díí bitisgo at'éhi doo hadín ye'at'éé da, nnee bi'ihina' bit'eké yá nyiné'i. ¹⁴Bengoni'ááníí be'ádaanoht'eeyúgo shit'eké daanohłji. ¹⁵Kodf' godezt'i'go doo dayúweh shá na'iziidíí daanohwıldishniigo daanohwoshíí da; na'iziidíí binant'a' ánát'ijhíí doo yígótsi da: áídá' shit'eké daanohwıldishniigo daanohwoshíí; shiTaa bits'á'dí' disiits'á'íí dawa nohwł ígózigo ashłaaahíí bighá. ¹⁶Nohwíí doo hadaasisołtji da, shíí hanohwihenil, nest'a' ánádaal'ijlyú dahdohkálhgo nohwaa godini'áá, áí nest'a' daagolíí nt'éé doleelgo; áfk'ehgo dant'éhéta shizhi' biláhyú shiTaa bídaahóhkeedyúgo, nohwaa yidoné'hi at'éé. ¹⁷Díínko nohwá ngoni'áá, łł daanohjqq le'. ¹⁸Ni'gosdzán biká' nnee nohwik'edaanniihyúgo, nohwik'edaanniihíí dabíntsé shik'edaanniihgo bídaagonołsi. ¹⁹Ni'gosdzán biká' ágot'eehíí bich'izhinéé daanohłjiyyúgo, ni'gosdzán biká' nnee dabíí bich'izhinééhíí bił daanzhóni at'éé; áídá' ni'gosdzán biká' ágot'eehíí doo bich'izhinéé daanohłji da, ndi bits'á' nohwinił, áí bighá ni'gosdzán biká' nnee nohwik'edaanniih. ²⁰Nohwich'i' hasdzii n'íí bínádaal'ni, Na'iziidíí doo binant'a' yitisgo at'éé da, nohwıldéniid. Shiniidaagodezlaayúgo, nohwíí ałdó' nohwiniidaagodile'; ádishniihíí yikísk'eh ádaat'ee lęk'eyúgo, nohwíí ałdó' ádaadohniihíí yikísk'eh ádaat'ee doleel. ²¹Shizhi'híí bighá díí dahot'éhé ye'ádaanohwile', shides'a'n doo yídaagotsi dahíí bighá. ²²Doo niyáágo bich'i' yádaasiłti' dayúgo, doo nchq'go ádaadzaa da doleel ni'; k'adíí binchq'íí bighá doo nt'é yik'ídaagodi'áh da. ²³Dahadín shik'enniíhíí shiTaa ałdó' yik'enniíh. ²⁴Bitahyú áná'ol'ijhíí doo hwahá hadín áile'hi ashłaa dayúgo, doo nchq'go ádaadzaa da doleel ni': k'adíí shíí hik'e shiTaa biłgo daanohwiłtsáago nohwik'edaannii. ²⁵Dabíí bich'i' begoz'aaníí biyi' k'e'eshchiiníí, Doo nt'é bighá shik'edaannii da, golzeego dahgoz'aaníí begolne'go ánágot'ijł. ²⁶Kich'oniihíí, án shiTaa bits'á'df'

nohwich'í' dish'aa doleelí' n'yaáago, Holy Spirit da'anii ágot'éhi ch'í'nah áile'hi, shiTaa yits'á'dí' n'lni, á' shaa nagoln'í' doleel: ²⁷Nohwí' á'dó', dantsé godezt'í'dí' nohwił nashkaihií bigha shaa nadaagołn'í' doleel.

16 ¹Doo t'aaqzhi' nanánohohdéh da doleehí' bigha dí' dawa bee nohwich'í' yádaasitti'. ²Jews ha'áná'séhdí' ch'í'daanohwinihiyood doleel: ła'í' dahadín nohwizes-hiiní' Bik'ehgo'ih'i'na' b'á ást'í' n'zi doleelí' baa gowáh. ³Á' shiTaa doo yídaagołs'í da, shí' ndi doo shídaagołs'í dahí' bigha ánádaat'í'ł doleel. ⁴Dí' baa nohwił nagosisn'í' baa gonyáágo, bínádaałn'iih doleehí' bigha nohwił nagosisn'í' n'. Iłch'ígonsh'aahgo godeyaadá' dí' doo baa nohwił nagosisn'í' da ni', t'ah nohwił nashkai n'í' bigha. ⁵K'ad'í' shides'a'n bich'í' deyaá; á'dá' doo ła', Hayú d'inyaa' daashiłdoh'niigo nashiıdaadołkid da. ⁶Dí' baa nohwił nagosisn'í' h'í' bigha nohwij'í' biyi' doo nohwił daagozhó' da daasol'í. ⁷Da'ágát'éé ndi da'aniiigo ánohwíłdish'ni; dahdisháh'í' nohwá nzhóq: doo dahdiyaa dayúgo, Kich'on'iih'í' doo nohwaa hi'nah da; á'dá' óyááyúgo zhá nohwich'í' dish'aa doo. ⁸Á' n'yaáago nch'ó'go ágot'éehí'í, nzhóqgo ágot'éehí'í, ła'í' aayá'iti'í' n'í'gosdzán biká' n'nee yił ch'í'nah ádaile' doo. ⁹Doo daashodłaq dahí' bigha nch'ó'go ágot'éehí'í bił ch'í'nah ádaile' doleel; ¹⁰ShiTaa bich'í' deyaáago doo nádaashołtséh dahí' bigha nzhóqgo ágot'éehí'í bił ch'í'nah ádaile' doleel; ¹¹Dí' n'í'gosdzán binant'a' baa yá'iti' h'í' bigha aayá'iti'í' bił ch'í'nah ádaile' doleel. ¹²Łá'ágo t'ah nohwich'í' yashti' ndi k'ad'í'f'úgo doo nohwił ídaagozi da. ¹³Á'dá' Spirit da'anii ágot'éhi ch'í'nah áile'hi nohwaa n'yaáago, da'anii ágot'éehí' dawa nohwá yígółs'í doleel: doo dab'ínik'eh yałti' da doleel; nt'éhéta yidits'ag'í' zhá yaa yałti' doo: ła'í' begoldoh'í' nohwił ch'í'nah áidolił. ¹⁴Shits'á'd'í'go be'ágot'éehí'í náidiiné'go, yaa nohwił nagoln'í' doleelí' ízisgo be'ánsht'éehí'í nohwił ch'í'nah áidolił. ¹⁵ShiTaa bits'á'd'í'go be'ágot'éehí'í dawa shí'yéhi at'éé. á'í bigha shits'á'd'í'go be'ágot'éehí'í náidiiné'go nohwił ch'í'nah áidolił, dé'niid. ¹⁶Dét'í'hézh'í' doo nádaashołtséh da: á'dí' dé't'í'hézh'í' nanádaashołtséh, shiTaa bich'í' deyaáh'í' bigha. ¹⁷Bits'íłke'yu ła' gádaałłdi'n'ii, Dé't'í'hézh'í' doo nádaashołtséh da: á'dí' dé't'í'hézh'í' nanádaashołtséh: ła'í', ShiTaa bich'í' deyaáh'í' bigha, daanohwiłn'iih'í', nt'é' niigo an'í' ¹⁸Gádaan'ii, Nt'é' niigo an'í', Dé't'í'hézh'í', n'iih'í' Née doo bídaagonłzi da nt'é' niigo an'iih'í'. ¹⁹Jesus nabídaadiłkid hádaat'í'igo yígółs'igo gádaabiłn'ii, Dé't'í'hézh'í' doo nádaashołtséh da: á'dí' dé't'í'hézh'í' nanádaashołtséh, dish'niih'í' bigha ná'ídaadołkid née? ²⁰Da'an'ii, da'aniiigo gádaanohwiłdish'ni, Daahchag, ła'í' chał ádaanoht'eedá' n'í'gosdzán biká' n'nee bił daagozhó' doleel; doo nohwił daagozhó' da doleel, á'dá' doo nohwił daagozhó' dahí' nohwił daagozhó' nádaadoleel. ²¹Isdzán iłchiigo doo bił gozhó' da, iłchiigeengonyááh'í' bigha: á'dá' ishch'í' h'í' bikéd'í'go, n'í'gosdzán biká'zh'í' n'nee yishch'í' h'í' yaa bił gozhó'go, n'niih n'í' doo yínál'niih da. ²²Á'ík'ehgo doo nohwił daagozhó' da k'ad'í': ndi nádaanohwiłtsáqgo nohwił daagozhó'

doleeł, doo hadín nohwil gozhóóníí nohwits'á' náidoné' át'ée da. ²³Áí bijii doo nashídaadołkid da doleeł. Da'anii, da'aniigo gádaanohwildishñii, Nt'éhéta shiTaa shizhi' biláhyú bídaahóhkeedíí nohwaa daayiné' doleeł. ²⁴Doo nt'é shizhi' biláhyú daahóhkeed da ngoheyya: da'óhkeedgo nohwaa hi'né', áík'ehgo dázhó nohwil daagozhóó doleeł. ²⁵Díí ilch'ígót'aahgo na'goni'íí bee nohwil nagosisni': ndi ilch'ígót'aahgo na'goni'íí doo dayúweh bee nohwil nadaagoshñi' dahíí baa gowáh, áidá' dabígóóziggo shiTaa baa nohwil nadaagoshñi' doleeł. ²⁶Áí bijii shizhi' biláhyú da'óhkeed doleeł: shiTaa nohwá hoshkaqah doo daanohwildishñiigo da: ²⁷ShiTaa dabíí bił daanoahshqo, nohwil daanshqohíí bigha, la'íí shiTaa bits'á'dí' nýyáágo daahosohdlaqadhíí bigha. ²⁸Shíí shiTaa bits'á'dí' ni'gosdzán biká'zhi' nkeniyáá: k'adíí ni'gosdzán bits'á'dí' shiTaa bich'i' nádésdzá. ²⁹Bitsilke'yú gádaanii, Áníta dabígóóziggo yánkti', ilch'ígót'aahgo na'goni'íí dee bee yánkti' da. ³⁰Dawa bigonłsigo k'adíí bídaagosiilzjid, doo hadín nanódiłkid bik'eh da: díí bee Bik'ehgo'ihina'na' bits'á'dí' nýyáago daanosidlaqad. ³¹Jesus gádaabiñii, Áníta da'osohdlaqad née? ³²Isaa, iltahosohkaigo danohłjigeegowayú onáhasohkaidá', shízhá dasahndi ch'ínłtłizh da, shiTaa bił nash'aashíí bigha. ³³Shíí shiláhyú ilch'i'gont'ééhíí be'ádaanoht'ee doleełhíí bigha díí bee nohwich'i' hasdzii. Ni'gosdzán biká' góyéégo nagowaahíí biyi' nahkai: áidá' nohwil daagozhóó le'; ni'gosdzán biká' ágot'eehíí bitis silíí.

17 ¹Jesus díí aqł ánniidá' yaaká'yú déz'jigo gáníí, ShiTaa, baa gowáh n'íí biká' ngonyáá; shíí, niYe' nshliiníí, ízigo be'ánsht'eehíí ch'í'nah ánle'go, shíí áldó' ízigo ánt'ééhíí ch'í'nah ánshté'. ²Daahinaahíí dawa beshik'ehgo shá ngoñ'aa, hadíí shaa daadín'aaqahíí dawa dahazhi' ihinaahíí baa daadinsh'aa doleełgo. ³Díínko dahazhi' ihinaahíí át'ée, danizhá Bik'ehgo'ihina'na' da'aníhi nłłhíí nídaagołsı, la'íí shíí, Jesus Christ shínún'a'íí, áldó' shídaagołsı doleeł. ⁴Ni'gosdzán biká' ízigo be'ánt'ééhíí ch'í'nah ánishłaa: na'idziid shaa dín'aaq n'íí aqł ashłaa. ⁵ShiTaa, k'adíí ni'gosdzán t'ah doo álne' dadá' ízigo nił be'ánsht'ee n'íí bee dani ízigo be'ánsht'eehíí ch'í'nah ánle'. ⁶Ni'gosdzán biká' nnee bitahdi' la' shaa nnilíí bich'i' nizhi' bigóóziggo ashłaa: nýyéé daanłji ni', shaa nnil; niyati' yikísk'eh ádaat'ee. ⁷Dawahá shaa dín'aaqahíí ni nits'á'dí'go yídaagołsı. ⁸Yati' shaa dín'aaqahíí bee bich'i' yádaasiłti'; áí nádaidnne', nits'á'dí' nýyááhíí da'aniigo yídaagołsı, la'íí shiún'a'íí daayosdlaqad. ⁹Bá da'oshkaqah: ni'gosdzán biká' nneehíí doo bá da'oshkaqah da, áidá' hadíí shaa nnilíí zhá bá da'oshkaqah; áí nýyéé daanłjihíí bigha. ¹⁰Shíyééhíí dawa nýyéé, nýyééhíí dawa shíyéé; áík'ehgo áí bee ízigo be'ánsht'eehíí ch'í'nah áshi'delzaa. ¹¹K'ad doo ni'gosdzán biká' nashaa da doleeł, áhíí ni'gosdzán biká' nakai, shihíí nich'i' dahnádishdáh. ShiTaa diyini, hadíí shaa nnilíí nizhi' binawodíí bee daahóntá', dała'a ndłjihíí k'ehgo dała'a daanłji doleełgo. ¹²Ni'gosdzán biká' t'ah bił nashkaidá', hadíí shaa nnilíí nizhi' binawodíí bee daahóshtá' ni'; bináadaadesh'jigo doo la' ch'a'otłizh da, ndi da'ílíí hileeh yá

gozlíni zhá, Bik'ehgo'ihí'nañ biyati' bek'e'eshchiiníí begolne'híí bigha. ¹³K'ad nich'i' nádesdzá; shíł gozhóóníí dážhó bee bił daagoyılshqó doleelhíí bigha díí ni'gosdzán biká'zhí' bee yashti'. ¹⁴Niyati'íí baa bił nadaagosisni'; ni'gosdzán biká' ágot'eehíí doo be'ánsht'ee dahíí k'ehgo ni'gosdzán biká' ágot'eehíí doo be'ádaat'ee dahíí bigha ni'gosdzán biká' nnee bik'edaanniih. ¹⁵Ni'gosdzán bits'á'nníí doo dishniigo oshkaqah da, ádá' ncho'íí bits'á'go ádaantsi, dishniigo oshkaqah. ¹⁶Ni'gosdzán biká' ágot'eehíí doo be'ánsht'ee dahíí k'ehgo ni'gosdzán biká' ágot'eehíí doo be'ádaat'ee da. ¹⁷Da'aniihíí nits'á'dí' begoz'aaníí bee hadaáníle: niyati' da'aníhi. ¹⁸Ni'gosdzán biká'zhí' shidíní'a' n'íí k'ehgo, bíí ni'gosdzán biká'zhí' odaa'a'. ¹⁹Bíí bigha godiyini be'ánsht'eego ádishdle', bíí áddó' da'aníhi bee hadaadilne' doleelhíí bigha. ²⁰Doo dabíí zhá bá da'oshkaqah da, hadín díí nnee biyati'híí bigha daashodlaq doleelíí áddó' bá da'oshkaqah; ²¹Áí dawa dała'á daanlii doleelgo; ni shiTaa nínihíí shiyi' nlii, ła'íí niyi' nshłłihíí k'ehgo bíí áddó' dała'á daanliigo nohwiyi' daanlii doleel: shińń'a'go ni'gosdzán biká' nnee daayodlaq doleelhíí bigha. ²²Ízigo be'ánsht'eehíí shaa níné'íí baa daasiiné; dała'á ndliihíí k'ehgo dała'á daanlii doleelhíí bigha; ²³Shíí biyi' daansłłiigo, ni shiyi' nliigo, díí nnee dážhó nł'éeego ádaabile'go dała'á daanlii doleel; áłk'ehgo ni'gosdzán biká' nnee shidíní'a'go yídaagołsi doleel, ła'íí nił nshqohíí k'ehgo nił daanzhqqhíí áddó' yídaagołsi doleel. ²⁴ShiTaa, hadíí shaa nńilíí hayú nashaayú bił daansłłi doleelgo hasht'íí; áłk'ehgo ízigo be'ánsht'eehíí shaa níné'íí daidołtséel, ni'gosdzán doo hwahá nnit'aa dadá' nił nshqo lék'ego. ²⁵ShiTaa, dážhó nł'éeego ánt'ée'híí, ni'gosdzán biká' nnee doo nídaagołsi da lék'e: ndi shíí nígonsi, ła'íí díí nneehíí shińń'a'go yídaagołsi. ²⁶Nizhi' baa bił nadaagosisni', baa bił nanádaagoshni' doleel; i'ijóni bee nił nshooníí biyi' daagolli doleel, ła'íí biyi' daansłłi doleelhíí bigha.

18 ¹Jesus ágánniidá' bitsilke'yu biłgo tú da'ayáhago nłni, Cédron golzéhi, hanaa deskai, ágee dégózhónégo goz'aqazhi' yił okai. ²Judas, ch'íbi'aahíí, áddó' dégózhónégo goz'aaníí yígółsi: Jesus łahtee akú bitsilke'yu yił onákah lék'e. ³Ákú siláada ła'íí aasinilíí, okaqah yedaabik'ehi itisyú nadaandeehi hik'e **Phárisees** odais'a'ihíí, kq'nalbaalıí, kq'diltłshíí ła'íí benagonlkaadí daayonilgo Judas yił hikai. ⁴Jesus díí bee bich'i' ágonéhíí dawa yígółsi go áí nneehíí yich'i' nyáago gádaayılńii, Hadín biká hadaanohntaa? ⁵Nneehíí gádaabińńii, Jesus, Názařethdí' gólíni. Shíí án ánsht'ee, ńii, Jesus. Judas, ch'íbi'aahíí, áddó' itah sizii lék'e. ⁶Shíí án ánsht'ee, daabińńiidá' dagoshch'i' t'aqazhi' deheskaigo ni'zhí' nanehezdee. ⁷Jesus gánádaabiłdo'ńiid, Hadín biká hadaanohntaa? Jesus, Názařethdí' gólíni, nádaado'ńiid. ⁸Jesus gánádí'ńii, Shíí án ánsht'ee, daanohwiłdéńiid: shíí shiká hadaanohntaayúgo, díí nneehíí ch'ík'eh nádókáh: ⁹Nnee shaa nńilíí doo ła' shaa ch'a'okáad da, áńíí n'íí begolne'híí bigha anii. ¹⁰Simon Peter, bésh be'idiltłshé naitłłihíí hayidziigo, okaqah yebik'ehi da'tiséyú sitíni yána'iziidíí bijaa dihe'nazhinéego naidnłgizh. Na'iziidíí Málkas holzéhi. ¹¹Jesus Peter gáyılńii, Nibízh be'idiltłshé bizis biyi' onántii: shiTaa idee yee sha'ikaahíí hishdlqá ndi at'ée. ¹²Ádíí siláada ła'íí

binant'a' la'íí aasinilíí Jews odais'a'íí Jesus daayiltsoodgo lídaayist'óo, ¹³Áídí' dantsé Ánnas holzéhi bich'í' odaizlqoz; án **Cáíaphas** baadaaní, Cáíaphas-híí áí legodzaahíí biyi' okaqah yebik'ehi da'tiséyú sitíí lèk'e. ¹⁴Cáíaphas Jews daanlíni yich'í' yaht'igo gán'niid lèk'e, Nnee dała'a nnee dawa yá datsaahgo zhá nzhqo.

¹⁵Simon Peter Jesus yiké' óyáá, bitsilke'yu la'i aldó': án okaqah yebik'ehi da'tiséyú sitíni bígólsigo k'ih yune' Jesus yił ha'a'azh. ¹⁶Áídá' Peter dáádít'ihgee sizíí. Áídí' Jesus bitsilke'yu la'ihíí, okaqah yebik'ehi da'tiséyú sitíni yígólsini, ch'ínyáágo, isdzán dáádít'ih yaa sitíni yich'í' hadziigo Peter yił ha'a'azh. ¹⁷Isdzán dáádít'ih yaa sitíni Peter gáyil'ni, Ni aldó' la' áí nneehíí bitsilke'yu itah nííí nsí. Dah, shí doo áí nsh'íí da, níí, Peter. ¹⁸Nada'iziidíí la'íí aasinilíí gozk'azíí bigha deda'deshjeedgo nádaaniidziigo k'oz'zhí' nadaazi: Peter aldó' itah nániildziigo sizíí lèk'e.

¹⁹Okaqah yebik'ehi da'tiséyú sitíni Jesus biké' hikaahíí la'íí ilch'ígó'aahíí yaa nabidil'kid lèk'e. ²⁰Jesus gábil'ni, Ni'gosdzán biká' nnee ch'í'nah bich'í' yádaashti' ni'; Jews ha'ánálséh nagoz'aq yune', la'íí da'ch'okaqah goz'aq yune' dábil'ehn ilch'ígons'h'aah ni', Jews daanlíni íla'ánádaat'íihgee; doo nt'é nash'í'go yashti' da ni'. ²¹Nt'é bigha nashid'nikid áídá'? Hadíí daashidezts'aaníí nt'é daabil'déniidíí yídaagołsı: áí nahódaan'likid.

²²Ágánniidá' aasinilíí la', Jesus bit'ahdí' sizíni, bonłts'í, gán'íigo, Ya' áík'ehgo okaqah yebik'ehi da'tiséyú sitíni bich'í' yách'ítí' née? ²³Jesus gábil'ni, Doo bik'ehgo hasdzii dayúgo baa shił nagol'ni': áídá' da'aniigo hasdziiyúgo nt'é bigha shónłts'í? ²⁴Annas, Jesus łest'óogo Cáíaphas, okaqah yebik'ehi da'tiséyú sitíni, bich'í' oyi'a' ni'. ²⁵Simon Peter nániildziigo sizíí lèk'e. Gádaabil'ch'íni, Ni aldó' la' bitsilke'yu nííí daandzi. Dah, shí doo án nsh'íí da, nádo'niid. ²⁶Okaqah yebik'ehi da'tiséyú sitíni yána'iziidíí la', án Peter yijaa naidn'gizh n'íí bik'íí nííni, gán'íí, Ni née, dégózhóné goz'aagee áí nneehíí bil' nish'íí ni'? ²⁷Peter, Dah, nádo'niid; áígee tazhik'áné ánniid.

²⁸Cáíaphas bik'ih goz'aqdí' yáná'itihé yune' Jesus odaizlqoz: dázhó t'ahbı lèk'e; Jews daanlíni ákóne' ha'á'ikaiyúgo **bitis-hagowáh** n'íí bee bíná'godin'łgo da'ídaagee doo itah daahiidleeh da, okaqah zhin'éego doo ilch'í'daandléh dahíí bigha daanzigo, doo ha'akáh da lèk'e. ²⁹Áík'ehgo nant'án, Pílate holzéhi, bich'í' ch'ínyáágo gádaabil'ni, Áí nneehíí hago l'áq adzaago bil' nohkai? ³⁰Jews gádaabil'ni, Doo ncho'go adzaa dayúgo doo naa bil' nokáh át'éé da. ³¹Pílate gánádi'ni, Dánohwíí bedaagoso'aaníí bee baa yádaakti'. Jews daanlíni gánádaadi'ni, Nnee zideego begozaaníí doo bee daagosil'aq da. ³²Jesus hagot'éego datsaah doleełíí dabíí yaa nagol'ni' n'íí begol'ne'go ánágot'íí. ³³Pílate yáná'itihé yune' onanádaago, Jesus yich'í' hadziigo gáyil'ni, Ya' ni Jews ízigo biNant'a' nííí née? ³⁴Jesus gábil'ni, Ya' danínik'eh ánnii née, dagohíí la' ágádaashi'niigo nił nadaagol'ni'híí bigha ánnii née? ³⁵Pílate gán'íí, Ya' shíí Jew nsh'íí gá? Dani bil' hánt'í'íí la'íí ni'okaqah yedaabik'ehi itisyú nadaandeehi shaa daanidez'aq: hago ándzaa áídá'? ³⁶Jesus gábil'ni, Beshik'ehíí doo díí ni'gosdzán biká' begozaq da: beshik'ehíí díí ni'gosdzán biká' begozaqyúgo,

Jews daanlíni doo baa shí'deltjì dahíí bighà shinadaal'a'á nadaagonlkaad doleel ni': n'íí beshik'ehíí díí ní'gosdzán doo bits'á'dí' begoz'aa da. ³⁷Pílate gábiñii, Nant'án ílílí ląá ya'? Jesus gábiñii, Da'áígee ánnii, Nant'án nshlìhíí. Da'anii ágot'eehíí baa nagoshñi' doleelhíí bighà gosilíí, ła'íí áí bighà ní'gosdzán biká'zhí' niyáá. Nnee daantíígee da'anii zhinéé ádaat'eehíí shiyati' yidits'ag doo. ³⁸Pílate gánábildi'nii, Da'anii ágot'eehíí nñihíí nt'é golzeego ágolzee? Díí ánniidá' Jews daanlíni yich'í' ch'ínánádzaago gádaayilñii, Díí nñeehíí doo hago adzaa dago bígosíłsjiid. ³⁹Bitis-hagowáh n'íí bee bíná'godinlñigo da'idaagee nnee ła' nohwá ch'ínálteehgo daagosol'aa: áík'ehgo Jews ízisgo biNant'a' nohwá ch'ínánssteeh néé? ⁴⁰Nanádaadilghaazhgo gádaanii, Díí nñeehíí dooda, Barábbas zhá nohwá ch'ínánltee. Barábbas-híí in'íihi nlii lẹk'e.

19 ¹Pílate aniiigo Jesus hab'oltsaz. ²Siláada ch'il diwozhi nánihezwodgo nant'án bich'ah k'ehgo alzaahi bik'edaidez'aa lẹk'e, ła'íí diyágé hichíí dotl'izhi bá ádaagozlaa, ³Áídí' bich'í' hayaa ánadaat'íigo, Gozhóq le', Jews ízisgo biNant'a' ílíní! daaniidá' daayołts'í. ⁴Pílate ch'ínánádzaago nnee gádaayilñii, Kúnko, doo hago adzaa dago bígosíłsjiid, áí bidaagonol'si doleelhíí bighà nohwich'í' bił ch'ínánsht'aazh. ⁵Áík'ehgo Jesus ch'il diwozhi bich'ahdá' bí'íhíí nñeezi hichiigo dotl'izhi golíígo ch'ínyáá. Pílate gádaabiñii, Kú nñeehíí sizjì nko! ⁶Okaqah yedaabik'ehi itisyú nadaandeehi ła'íí aasinilíí daabiłtsaqdá' nádaadidilghaazh, Tsj'ılna'áhi bíhołkałgo zodéé, tsj'ılna'áhi bíhołkałgo zodéé, daaniiigo. Pílate gánádaabiłdo'niiid, Dánohwíí tsj'ılna'áhi bídaahołkałgo daazołhée: shíí doo hago adzaa dago bígosíłsjiid. ⁷Jews daanlíni gádaabiñii, Da'áík'ehgo nohwá goz'áni bikísk'eh datsaah dábik'eh, Bik'ehgo'ihí'nań biYe' ádil'íihíí bighà.

⁸Pílate díí yidezts'aqdá' dayúwehého biini' háh siljì; ⁹Yáná'itihé yune' ha'ánánádzaago Jesus gáyilñii, Hadí' nannáhi? Ndi Jesus doo bich'í' hadzii da. ¹⁰Áík'ehgo Pílate gábiñii, Ya' doo shich'í' handziih da néé? Ya' ch'ínáninssteehgo dagohíí tsj'ılna'áhi bini'dilkałgo beshik'ehíí doo bígonłs'í da néé? ¹¹Jesus gábiñii, Doo shenik'eh da doleel ni', yaaká'dí' doo naa godet'aa dayúgo: áí bighà hadín naa shinłtíiníí itisgo ncho'go adzaa. ¹²Áídí' Pílate ch'ínábıltee hat'íí; ndi Jews daanlíni nádaadidilghaazhgo gádaanii, Díí nnee ch'ínánlteehyúgo doo **Caesar** bit'eké ílílí da: dahadín ízisgo nant'án ádil'íiníí Caesar yits'á'zhí'go na'ídiltee.

¹³Díí yidezts'aqdá' Jesus yil ch'ín'áázhgo Pílate yánáltihíí biká'asdáhá yiká' dahnezdaa, áí Pavement golzeegée ánagot'íił, Hebrew k'ehgo Gábbatha golzéhi. ¹⁴Bitis-hagowáh n'íí bee bíná'godinlñii bá ilch'í'golnėhíí bijjì, gostán bik'ehenkéézyú shì: Pílate Jews daanlíni gádaayilñii, Kú nohwíNant'a' sizjì nko! ¹⁵Áídá' nádaadidilghaazh, Zodéé, zodéé, tsj'ılna'áhi bíhołkał. Pílate gánádaabiłdo'niiid, Ya' nohwíNant'a' tsj'ılna'áhi bíhishkałgo zis-hée néé? Okaqah yedaabik'ehi itisyú nadaandeehi gádaanii, Caesar zhá nohwínant'a' nlii. ¹⁶Áídí' Pílate Jews daanlíni yaa daabistjì, tsj'ılna'áhi yídaabiłkałgo. Áík'ehgo Jesus nádaidnłt'e'go yil onalsáq lẹk'e.

17 Jesus dabíí bitsi'ılna'áhi yogheelgo, itsits'in si'áni, golzeego ágolzéhi goz'aqzhí' bił nánzqáq, áí Hebrew k'ehgo Gólgotha golzee: 18 Akú Jesus tsi'ılna'áhi yídaayiskał, ła'íi nnee naki áldó' ba'ashhahdí' tsi'ılna'áhi bídaabi'deskał, Jesus iłn'ı'gee dahdaistııd'á' nneehıı dá'ıl'an dahshteezh.

19 Pılate k'e'eshchıı, JESUS NÁZARETHDÍ' GÓLÍNI JEWS ÍZISGO BINANT'A' NLÍNI, golzeego dahgoz'áni tsi'ılna'áhi yıká' yıyiskał. 20 Jews daanliinıı ıáqgo k'e'eshchiinıı daayozhi'; Jesus tsi'ılna'áhi bíheskałıı kıh goznıılı da'ahánégo goz'aq: áík'e'eshchiinıı Hebrew, Greek, ła'íi Latin k'ehgo k'e'eshchıı lék'e. 21 Jews bi'okaqah yedaabik'ehi itisyú nadaandeehi Pılate gádaayıłnıı, Jews biNant'a' nlıı, doo ágóléh da; Jews biNant'a' nshıı nıigo ágóléh. 22 Pılate hanádzii, Nt'é ágoshlaahıı ıłk'idá' ágoshlaa, nıı lék'e.

23 Siláada Jesus tsi'ılna'áhi yıdaiskałd'á, bıdiyágéhıı dııyú ıłk'ıdaiznıı, dántıııgee dała'á bıyéégo; ıká'ıhıı doo hadııkał da: ndi dahot'éhé bıda'zhi' ngont'i'go hist'ool. 24 Áık'ehgo gádaaıłdı'ıı, Dıı doo k'ad ndaahiıdzqos da, daazhógo bigha da'doljołgo, hadın gonesnaahıı bıyéé doleeł: dıınko Bik'ehgo'ıhi'nań biyati' bek'e'eshchiinıı begolne'go ánágot'ııı, Shıdiyágéhıı ıłta'is'ııı, shı'ıhıı bigha da'dııjoł. Áık'ehgo siláada dıı ye'ánadáat'ııd.

25 Jesus tsi'ılna'áhi bıbideskałıı ba'ashhahgee bák ła'ıı bák bik'ısn, Mary, Cléophas bı'aad, ła'ıı Mary Mágdalene nazıı lék'e. 26 Jesus bák hik'e bitsııke'yu dała'á bił nzhónihıı ba'ashhahgee nazııgo yıłtsaqad'á, bák gáyıłnıı, Shımaa, kú nizhaazhé! 27 Áıdı' bitsııke'yu dała'á sızıinıı, Kú nımaa! yıııı. Áıdı' godezt'i'go yıł onát'aazh, bitsııke'yu bigowayú.

28 Dıı bikédı'go Jesus dawa aqł alzaahıı yıgólsgo, Bik'ehgo'ıhi'nań biyati' bek'e'eshchiinıı begolne'go gánıı, Dibá' sélıı. 29 Áıgee nk'ózhi, vinegar holzéhi, ts'aa bee sikaq: tú daayıłt'o'ıı vinegar yee daiz'aadı' tsi nneezi hýssop holzéhi, bıłatahgee yaa dahdaiz'aqgo, Jesus bizé'zhi' dahyıda'nłtsıı. 30 Jesus vinegar yıts'óqzdá' gánıı, Aqł alzaa: áıdı' hayaa onot'aqdá' dabıı biyı'sızıı be'ogoyáago áyıılaa lék'e. 31 İch'ı'golne'ıı bıııı lék'e, áı godılzinıı bıııı (dázho nzhoggo godılzııgo,) Jews daanlıni kots'ı tsi'ılna'áhi bıká' dahnaztııgo doo bıł dádaabik'eh dahıı bigha bııad daahotııgo nanáhó'nııı, daayıłnııgo Pılate nádaayoskaqad.

32 Áık'ehgo siláada hikaigo Jesus ba'ashhahdí' tsi'ılna'áhi bıdaahıskałıı dantséhıı bııad daayıhestıı, ła'ıhıı áldó. 33 Áıdá' Jesus yaa hikaigo, ıłk'idá' daztsaqgo yıdaagolsgııdhıı bigha yııad doo daayıheztıı da. 34 Siláada ła' ba'ask'eh yune' bésh nneezıı oyııgeed, áıdı' dagoshch'ıı dıı ła'ıı tú bıł ha'ııool. 35 Áı yo'ııhıı yaa nagolnıı, na'gonıı'ıı da'aniı; da'aniıgo nagolnııgo yıgólsgıı, nohwıı áldó da'ohdlaq doleełgo. 36 Dıı be'ánágot'ııdıı Bik'ehgo'ıhi'nań biyati' bek'e'eshchiinıı, Bits'in doo ła' k'e'ıłtoq da doleeł, nııhıı begolne'go ágodzaa. 37 Bik'ehgo'ıhi'nań biyati' bek'e'eshchiinıı ła'ı áldó gánadı'ııı, Hadın yıghátsı'ngııeedıı án daineł'ıı doleeł.

38 Dıı bikédı'go Joseph, Arımathéadı' gólını, Jesus yıts'á'dı' ıgoł'aahıı nlıni, dánant'ı'ego Jews daanlıni yénaldzııdhıı bigha, án Jesus bits'ıhıı yıyókeed: áık'ehgo Pılate baa godin'áq. Akú nıyáago Jesus bits'ıhıı naidnné. 39 Nicodémus áldó, tı'éyú Jesus yaa nyáa n'ıı, jeeh nch'ıı, myrrh holzéhi,

aloes bił nadesdziidi, dała'á gonenadín dahdidlee'i shj yogheelgo nyáá. ⁴⁰Jesus bits'íhíí nádaidnne'go nak'á'ligaihi yik'ídaidesdiz, hikagolchiníí biłgo, Jews daanlíni nnee ledaihiñiíhíí k'ehgo. ⁴¹Ts'í'lna'áhi bíheskałgee dégozhóné goz'ąą: áí biy' tsébií'i'án ánídéhi goz'ąą, doo hwahá hadín ákóné' nnilteehi da. ⁴²Jews daanlíni ilch'i'golne'íí bijiihíí bighą, ła'íí tsébií'i'án da'ahánédí' goz'ąąhíí bighą Jesus bits'í ákóné' ndaizné' lək'e.

20 ¹Godilziníí bijii Mary Mágdalene, t'ahbi, t'ah godilhidá' tsébií'i'ányú Jesus k'e'sitii n'íígee nyáá, nt'éeego tséé daadin'ąą n'íí yó'ot'ąągo yiłtsąą. ²Áídí' nádilwod, Simon Peter hik'e Jesus bitsilke'yu ła'íí, Jesus bił nzhoo n'íí, yiłgo yaa hílwodgo gáyilñii, NohweBik'ehń tsébií'i'ándí' ch'ídaistii ląą, hayú ndaistii shihíí doo bídaagonłzi da. ³Áík'ehgo Peter hik'e Jesus bitsilke'yu ła'ihíí biłgo ch'ín'áázngo tsébií'i'ányú ó'áázh. ⁴Dała' nátsidnłteeł: ndi bitsilke'yu ła'ihíí Peter yaa dilwod, tsébií'i'ányú dantsé hílwod: ⁵Ts'íyaa adzaago ákóné' déz'iidgo nak'á'ligaihíí zhą akú siñilgo yiłtsąą, ndi doo ha'ayáá da. ⁶Simon Peter ákú nyáá dábiké', án tsébií'i'án yune' ha'ayáágo nak'á'ligaihíí zhą siñilgo yiłtsąą, ⁷Nak'á'ligai bitsits'in bik'ídesdiz n'íí dasahn hisdisgo anahyú siné', doo nak'á'ligai ła'ihíí bił siñil da. ⁸Bitsilke'yu ła'i tsébií'i'ányú dantsé hílwodíí áldó' ha'ayáágo yiłtsąągo osdłąą. ⁹Bik'ehgo'ihí'nań biyati' bek'e'eshchiiníí, Daztsąądí' naadiidáh doleeł, ñiihíí doo hwahá bił ídaagoziłh da. ¹⁰Áídí' bitsilke'yu bigowayú onát'aazh.

¹¹Mary tsébií'i'ángee hichago sizii: hichagdá' ts'íyaa adzaago tsébií'i'án yune' déz'iid, ¹²Bik'ehgo'ihí'nań binal'a'a yaakád'íhi naki bidiyágé daałgaihi, Jesus bits'í siné' n'íígee sikeego yiłtsąą, ła' nés'ąą n'íígee sidaago, ła'íí dés'eez n'íígee. ¹³Gádaabiñii, Isdzán, nt'é bighą nchag? Mary gábiñii, SheBik'ehń nádaidnłtjii ląą, hayú ndaistii shihíí doo bígonsi da. ¹⁴Ágánniidá' t'ąązhi' adzaago Jesus sizii go yiłtsąą, ndi Jesus at'íhíí doo yigołsiid da. ¹⁵Jesus gábiñii, Isdzán, nt'é ląą bighą nchag? Hadín biká dín'ii? Áí ni' goz'aaníí dégozhónégo ágółsiníí at'íí ląą nzi go gáyilñii, Jesus bits'íhíí nádńłtjii lək'eyúgo, hayú nłłtjii shihíí shił nagoln'í, áík'ehgo nadishné'. ¹⁶Jesus, Mary, biñii. Mary lediidzaago Hebrew k'ehgo, Rabbóni, biñii; shilch'ígó'aahíí golzeego ágolzee. ¹⁷Jesus gábiñii, Shedinolchid hela'; doo hwahá shiTaa bich'i' dahnádishdáh dahíí bighą: áídá' shik'isyú bich'i' nńąhgo shá bił nadaagoln'í, ShiTaa, nohwíí áldó' nohwíTaa, Bik'ehgo'ihí'nań hoshkaąhń, nohwíí áldó' Bik'ehgo'ihí'nań daahohkaąhń bich'i' nádésdzá. ¹⁸Áík'ehgo Mary Mágdalene Jesus bitsilke'yu yaa nyáágo gádaayiñii, NohweBik'ehń hish'íí, áídí' ábiñii n'íí yił nadaagosn'í.

¹⁹Da'ái bijii o'í'ąáyú, godilziníí bijii, Jesus bitsilke'yu íła'adzaa lək'e, Jews daanlíni yédaaldzidhíí bighą dáádít'íhíí da'dentąądá' Jesus bitahyú sizii go daayiłtsąą, nt'éeego gábiñii, Ilch'i'gont'éehíí bee nohwich'i' goz'ąą le'. ²⁰Ágánniidá' bigan ła'íí ba'ask'ehgeehíí yił ch'í'nah áyíłaa. Bitsilke'yu beBik'ehń daayiłtsąądá' bił daagozhoo. ²¹Jesus gánádaabiłdo'niid, Ilch'i'gont'éehíí bee nohwich'i' goz'ąą le'. ShiTaa shides'a'híí k'ehgo

nohwíí ałdó' daanohwidish'aa. ²²Ágánñiidá' yiká'zhí' deyołgo gádaayılññiid, Holy Spirit nohwaa det'aa; ²³Dahadín binchó'híí bighá baa nágodenoh'aaqahíí, áí binchó'íí baa nágodet'aa; dahadín binchó'híí bighá doo baa nágodenoh'aa dahíí, binchó'íí t'ah yegoyılíí.

²⁴Thomas, nakits'adahíí itah nłını, Dídymus holzéhi, Jesus nyáadá' doo áígee itah sidaa da lék'e. ²⁵Bitsılke'yu ła'ihíí bıł nadaagolñi', NohweBik'ehń daahiıltsaa, daabiłñiigo. Thomas gáníí, Bigan biyi' bésh bikísk'eh nagoz'aaqahíí hish'ııyúgo zhá, bésh odaaz'aa n'ıí yuné' nadishñiihgo, ła'ıí ba'ask'ehgee o'ı'án yuné' nadishñiihyúgo zhá oshdłaa doleeł.

²⁶Tsebıí yiskaqa hik'e Jesus bitsılke'yu kış yuné' naháztaqa lék'e, k'adıí Thomas bıłgo: áígee dáádıtıh da'dentáa ndi Jesus ákone' bitahyú sizııgo nanádaayıltsaaqo gábiłñii, İch'ı'gont'ééhíí bee nohwich'ı' goz'aa le'. ²⁷Áıdı' Thomas gáyılñii, Dzaqa bedenñıhgo shigan nń'ıı; yushdé' dahdenñıhgo sha'ask'ehgee o'ı'ánhíí nabik'ınñıh; doo odlaa dahíí doo nıııgo da, ondłaa le'. ²⁸Thomas gábiłñii, SheBik'ehń, Bik'ehgohınshnahń nııı ląá. ²⁹Jesus gábiłñii, Shi'ıfñıí bighá shosındłaađ: hadın doo sho'ıı da ndi shodlaanıı biyaa gozhóq doo.

³⁰Jesus bitsılke'yu bınáál godiyıhgo áná'ol'ııhıí ląágo áyılłaa, ła' dıí naltsoosıı biyi' doo bak'e'eshchıı da: ³¹Áıdı' Jesus, Christ nııı, ła'ıí Bik'ehgo'ıhi'nań biYe' nııı daahohdłaa doleełgo; áıdı' daahohdłaaqo bizhi'ıı biláhyú daahinoñaa doleełhıí bighá dıí bak'e'eshchıı.

21 ¹Dıí bikédı'go túsikaanıı Tibérias golzéhi bahgee Jesus bitsılke'yu yich'ı' ch'ı'nah áná'delzaa; dıí k'ehgo ch'ı'nah áná'delzaa. ²Simon Peter, Thomas, Dídymus holzéhi, Nathánael, Gálilee biyi' Cánagee golını, Zébedee biye'ke, ła'ıí Jesus bitsılke'yu naki dawa dała' naháztaqa lék'e. ³Simon Peter gádaabiłñii, Ha'ishłeehyú déyáá. Yił nakaihiı gádaabiłñii, Néé ałdó' ákú nił nkáh. Dahiskaigo dagoshch'ı' tsina'eełıı yiı' okai; áí bit'é' doo nt'é hadaizlee da. ⁴Hayołkaaldá' Jesus tábaayú sizıı; áıdı' bitsılke'yu Jesus at'ıınıı doo yıdaagoıı da. ⁵Jesus gádaabiłñii, Shichagháshé, łóg ła' hadaasolee née? Dah, daabiłñii. ⁶Gánádaayıldo'ñiid, Tsina'eełıı dihe'nazhınéégo łóg behaidlehé nanest'ólıhıı tédaałkaad, áık'ehgo ła' hadaahłeeh. Áıdı' áı tédaıskaad nt'éégo łóg dážhó ląáhıı bighá doo hagot'éégo hadaıłtıı bik'eh da. ⁷Bitsılke'yu dała'á Jesus bıł nzhónihıı Peter yich'ı' gánıı, NohweBik'ehń át'ıı ląa. Simon Peter hadın át'ıınıı yaa idezts'aađá, na'ıdziid bighá bııı ádayidiltsooz n'ıı ánágodlaago tayı' yáhıt'ag. ⁸Jesus bitsılke'yu ła'ihıı, łóg behaidlehé nanest'ólıhıı łóg bee halk'ıłgo daidołshoołgo, tsina'eełıı yee hikai, (doo aňahdı' táts'á ngont'ı' da, dała'á gonenadın da'des'eezyú shı.) ⁹Táts'á haskaidá' tsııd dıłtı'go, łóg ła'ıı bán bıłgo ko'ká' sinılgo daayıltsaa. ¹⁰Jesus gádaabiłñii, Łóg hadaasolee'ıı ła' deda'nohñiił. ¹¹Simon Peter, tsina'eełıı yiı' oyáágo, łóg behaidlehé nanest'ólıhıı łóg nchaahıı bee halk'ıłgo tábaazhı' nyidenłshood, łógıı dała'á gonenadın biká'yú ashdladın taagi: łóg dážhó ląá ndi łóg behaidlehé nanest'ólıhıı doo odláád da. ¹²Jesus gádaabiłñii, Yushdé'

da'ohsaq̄. Bitsilke'yu daaste'go doo la', Hadín ánt'íi? daabiñni da, beBik'ehñ át'íiigo yídaagołsiđhíi bigha. ¹³Áídí' Jesus bání náidnné'go bita'izné', lóg ałdó'. ¹⁴Díi biłgo taadn Jesus bitsilke'yu yich'í' ch'í'nah ádelzaa, daztsaqđí' naadiidzaahíi bikédí'go.

¹⁵Aq̄ł da'iyaqđá' Jesus Simon Peter gáyilñii, Simon, Jonas biye' ílñi, ya' díi bitisgo nił nshq̄q̄ née? Peter gábiñni, Ha'oh, sheBik'ehñ; shił nzhóóníi bígonłsí. Jesus gánádo'niid, Shidibelíi bizhaazhé shá biza'hiníił. ¹⁶Nakidngee Jesus gánábiłdo'niid, Simon, Jonas biye' ílñi, nił nshq̄q̄ née? Peter gábiñni, Ha'oh, sheBik'ehñ, shił nzhóóníi bígonłsí gádnii. Jesus gánábiłdo'niid, Shidibelíi shá biza'hiníił. ¹⁷Taadngee gánábiłdo'niid, Simon, Jonas biye' ílñi, nił nshq̄q̄ née? Peter doo bił gozhq̄q̄ da, taadn, Nił nshq̄q̄ née? biłñiidhíi bigha. Áík'ehgo Peter gábiñni, SheBik'ehñ dáwa bígonłsí gádnii; shił nzhóóníi bígonłsí. Jesus gánábiłdo'niid, Shidibelíi shá biza'hiníił. ¹⁸Da'anii, da'aniigo gániłdishñii, Áníi nanñaadá' dani ák'ená'ídléehgo, dahánt'íiyú nanñaa ni': hastiin sínlíiigohíi ilts'á' dahdnłñihdá', la' n'íi ná ágole'go, doo hánt'íi dayú nidiłteeh doo. ¹⁹Díi Jesus yee ánniid, da'itsaah daat'éhi Peter yee datsaahgo Bik'ehgo'ihí'ñan ízisgo ye'at'ééhíi ch'í'nah ádolñiiłgo. Ágánniidá' Peter, Shiké' hínááł, yiłñii. ²⁰Peter t'aqzhí' déz'íidgo, Jesus bitsilke'yu bił nzhónihíi biké' higaalgo yiłtsaq̄; áñ da'iyáq̄ n'íige e Jesus bitíldí' yíñentíiđá', SheBik'ehñ, hadíihíi ch'íní'aah doleeł? nñiid lék'e. ²¹Peter biłtsaqđá' Jesus gáyilñii, SheBik'ehñ, láí nñeehñ hago annéh áídá'? ²²Jesus gábiñni, Hasht'íiyúgo nánisdzaazhí' hiñaa, hant'é naninłt'og áizhí'? Nkú shiké' hínááł! ²³Ái bitsilke'yu dała'á doo datsaah da, ch'íñiihíi Jesus yił nakaihíi bitah didezđlaad: ndi Jesus, Doo datsaah da, doo biłñniid da; daazhógo, Hasht'íiyúgo nánisdzaazhí' hiñaa, hant'é naninłt'og áizhí', biłñniidá'. ²⁴Da'án, doo datsaah da, daalch'íñiihíi biñááł díi dawa ánagot'íił lék'ehíi yaa nagolñi'dí' yak'e'eshchij ałdó': yaa nagosni'íi da'aniigo bídaagonłzi. ²⁵La'íi ląągo ałdó' Jesus ánát'íid; ái dawa naltsoos bee álzaayúgo, ni'gosdzán biká' doo hayú bá goz'aq̄ da doleeł shi nsj.

THE ACTS OF THE APOSTLES

1 ¹Theóphilus nílni, ak'íná' Jesus ánát'ííhíí ła'íí íłch'ígó'aah nkegonyaahíí dawa naltsoos biká' ashłaa, ²Binadaal'a'á hahesnilíí Holy Spirit binkááyú bił ch'ídaagoz'aaná' yaaká'yú onádzaazhí' áí naltsoos biyi' baa nagosisni': ³Jesus biniigodelzaahíí bikédé'go dizdin yiskaaníí biyi' binadaal'a'á bich'í' ch'í'nah ánádil'íih, da'anii hinaago yídaagołs'íihíí bigha, ła'íí Bik'ehgo'ihí'nań bilakt'áhgee bėgoz'aaníí bich'í' zhińéego ágot'éhíhíí baa yił nadaagolni': ⁴T'ah yił naháztaqaná' gádaabiłni, Jerúsalem bich'á' daadołkáh hela' shiTaa anííhíí begolzaazhí', áí baa nohwił nagosisni' n'íí. ⁵John da'anii tú bee baptize áil'íi ni; áiná' nohwił da'kwíí yiskaago Holy Spirit bee baptize ádaanohwi'dolnił. ⁶Łaahikaiyú nayídaadiłkid gádaaniigo, NohweBik'ehń, ya' dák'ad Israel hat'i'i dabíí naahdziidgo ánandle' née? ⁷Áíge' Jesus bich'í' hananádzii, Hagee ágone'ihíí nohwił doo hago'at'éego bídaagonołs'íi bik'eh da, shiTaa zhá yebik'ehi at'éé. ⁸Holy Spirit nohweh hiyáago nohwinawod goleeh: áígee Jerúsalemyú, Judéayú, Samáriayú ła'íí ni'gosdzán nanel'aayú shaa nadaagolni' doleeł. ⁹Aqł yaa hadzii'íí bikédé'go binadaal'a'á t'ah dainel'íigo dahbi'didilt'igo yaak'os biyi' yune' bił ogoyáá. ¹⁰Bił ogoyááyú binadaal'a'á t'ah daadéz'íigo nnee naki bidiyágé daahigaihi bit'ahgé' daahiz'igo; ¹¹Gádaabiłni, Gálileegé' nnee daanołni, hat'íí bigha yaaká'yú daadel'íi? Díí Jesus yaaká'yú nohwich'á' onábi'dolt'igo daal'iiníí da'ái k'ehgo nádodaał dahagee. ¹²Áíge' binadaal'a'á dził Ólivet golzeegé' Jerúsalemzhí' nákaa, áí da'áłhání, Jews daagodnłsiníí bijii oná'ıldahíí ga'áhosahyú goz'aq lė'e. ¹³Nákaiyú dák'ehéyú nágot'aq yune' onákai, áígee Peter, James, John, Andrew, Philip, Thomas, Barthólemew, Matthew, James, Alphéus biye', Simon Zelótes, ła'íí Judas, James bik'isn, naháztaq. ¹⁴Kóne' áí dawa isdzáné ła', Mary, Jesus bimaa, ła'íí Jesus bik'isyú biłgo dała'a daabiini'go da'okaqah lė'e. ¹⁵Áiná' Jesus daayodlaaníí dała'an gonenadínhíí biká'yú nadin shi dała'adzaagee Peter da'íłn'ígé' hiz'igo gáníí, ¹⁶Nnee daanołni, shik'íyú, Judas, Jesus ha'adaizt'e' n'íí yágo'iiníí, doo hwahá ágone' daná' Holy Spirit David binkááyú yałti'go baa nagolni' n'íí, áí Bik'ehgo'ihí'nań biyati'

bek'e'eshchiiníí baa nagolnii'íí begolne'hi at'éé. ¹⁷Judas nohwitah nliigo bíí biłgo Jesus bá nada'iidziidgo baa godet'aq ni'. ¹⁸Áí nnee ncho'go adzaahíí bidená bich'i'í nahesnilíí bee ni' nagohesnii', áigé' ts'iyaa nago'go bibid desdohgo bich'íí haago'. ¹⁹Díí Jerúsalemgee daagolíníí dawa yídaagołsiigo ni'ihíí dabíí biyati' k'ehgo Akéldama daayilnii, áí Dił Ni'goz'áni golzeego ágolzee. ²⁰Naltsoos Psalms holzeehíí biyi' gát'éégo bek'e'eshchii, Golíí n'íígeé déncho'égo yó'ogolne'go, doo hadn gólíí da doleeł: ła'íí, Na'iziid n'íígeé ła' nnánólteeh. ²¹Jesus nohwitahyú naghaaná' nnee ła' bíí nahikai ni', ²²John nnee baptize ádail'iigé' godezt'i'go Jesus nohwich'á' onábi'doltjizhi', áí nneehíí ła' hanábi'doltéeh, án Jesus naadiidzaahíí yo'iiníí bíí addó' bíí baa nadaagohiilni' doleeł. ²³Áík'ehgo naki hadaizlaa, Joseph, Bársabas holzéhi, iké'yú bizhi'íí Jústus holzee, ła'íí Matthías biłgo. ²⁴Áígeé da'okaqahgo gádaanii, NohweBik'ehń, ni nnee bijíí dawa bígonłsi, díí nnee naki halzaahíí hayíí hánłtiiníí nohwił ch'i'nah ánle', ²⁵Judas dabíí bá goz'aayú dahdidogaalgo, ná na'iziid n'íí, ninal'a'á nlii n'íí yich'á'zhi' adzaa, áík'ehgo nnee hánłtiiníí áígeé nnaltéeh doleeł. ²⁶Dahadn halteehíí bee bígozjiihíí ádaizlaa, áík'ehgo Matthías haltji: án nadaal'a'á itah silji, łats'adah zhágo ni'.

2 ¹Péntecost-híí bijii Jesus daayokaqahíí dała'á daabiini'go dałahágee dała'adzaa. ²Dahłko yaaká'gé' nawode rích'iidhíí k'ehgo áhłłts'áqgo naháztaq yune' dahot'éhé bengonyáá. ³Kq' izaad ga'at'éhi ilts'á'go adzaago dała'á daantíigo bikázhi dahilłti'go bíł ch'i'nah ádelzaa. ⁴Holy Spirit bee baa daagodest'aqgo yati' ilłtah at'éhi yee yádaalłti'go nkegonyaa, Holy Spirit áí k'ehgo yádaabiyłti'. ⁵Áiná' Jews daanłni Bik'ehgo'ih'i'nań daidnłsini, ni'gosdzán nánel'aqgé' Jerúsalemýú nádaagosdle' l'é'e. ⁶Díí baa ch'i'niiná' nnee łáqgo dała'adzaago hago łaq ágodzaa daanzi, dała'á daantíigo bíí biyati' yee yádaalłti'go da'dezts'aq'híí bigha. ⁷Dázhq bíł díyagodzaago gádaalłłdi'nii, Saa'a, aishq' dawa Gálileegé' nneehíí ádaanii? ⁸Áiná' hago'at'éégo dánohwíí daanohwiyałti'íí yee yádaalłti'go daadiits'ag? ⁹Párthians, Medes, Élamites, ła'íí nnee Mesopotámia, Judéa, Cappadócia, Póntus, Asia, ¹⁰Phrýgia, Pamphýlia, Egypt ła'íí Líbya **Cyréne** binaayú il'angé' łedaadilłtini, ła'íí Romegé' déł'ih hasta' hikaihi, Jews ła'íí nnee Jews bi'okaqahíí k'eh da'okaqah daazłni, ¹¹Cretes ła'íí Arábians daanłni, dánohwíí daanohwiyałti' yee yádaalłti'go Bik'ehgo'ih'i'nań ízigo ánát'jiiłíí yaa nadaagolnii'go daadiits'ag. ¹²Áík'ehgo dawa bíł díyadaagodzaa ła'íí hago łaq ágodzaa daanzigo gádaalłłdi'nii, Díishq' hago ánágot'jiiłihi? ¹³Ła'íí daazhógo déyaadaadłohgo gádaanii, Díí nneehíí wine ániidéhi daayodłaqgo ádaanii. ¹⁴Áiná' Peter łats'adahíí yił daahizi'go nnee dała'adzaahíí yich'i' hadzii, Nnee Judéagé' ła'íí Jerúsalemgee daagonłni, díí ádishniihíí nłt'éégo hodaayisólts'aqgo nohwił idaagozi le': ¹⁵Díí nneehíí bíł nádaagodiyis ádaanołsi ndi doo ágát'éé da, ánaazhá ngost'ái bik'ehenkééz ła'. ¹⁶Áiná' Joel, Bik'ehgo'ih'i'nań binkááyú na'iziidi n'íí díí ánágot'jiiłíí dabí'ıltsená' yaa nagosni' ni' gánniidgo;

17 Bik'ehgo'ihinaán gáníí, Ikék'eh nnágodzaayú be'ágodoníí, nnee dawa shiSpirit baa daadish'a' doleel: nohwiye'ke la'íí nohwitsi'ke dawa ágodoníí shá yaa nadaagolní' doleel, nnee áníí nakaiyehíí bíl ch'í'nah ádaagol'íí doleel, hastiyúhíí nadaayeel doleel: 18 Áí benagowaaná' nnee shánada'iziidíí la'íí isdzáné shánada'iziidíí shiSpirit baa daadish'a' doleel; álk'ehgo ágodoníí shá yaa nadaagolní' doleel: 19 Yáá biyi' íziso ánágot'íííí ch'í'nah ádeshíí, ní' biká' godiyihgo be'ígóziníí, áí díí, kq', la'íí hid aad k'ehgo at'éégo áldó' ch'í'nah ádeshíí: 20 Dá doo nohweBik'ehú nadáhíí bijíí, dázho gonkt'ééhíí bijíí biká' ngowaa daná' ch'ígona'áíhíí dííhíí doleel, t'é'gona'áíhíí díí doleel: 21 Áíná' hadn Bik'ehgo'ihinaán bizhi'íí yee yiká ánííhíí hasdádogaat. 22 Israel hat'í'íí daanoííni, díí yati'íí ídaayesóts'aq; nohwíí bídaagonótsi go'íí, Jesus Názarethgé' nííni, Bik'ehgo'ihinaán nohwináál Jesus binkááyú íziso áná'ol'íííí la'íí godiyihgo be'ígóziníí ánáyó'íííí go nohwich'í'íí bee bígózigo áyíílaa: 23 Áí Jesus-híí Bik'ehgo'ihinaán dabintsé yaa natsekeesgo yaa nagoshchíígo nohwaa hííltíígo nnee begoz'aaníí doo yikísk'eh ádaat'ee dahíí nohwíí ádaabíldóniigo tsí'íína'áhi yídaayiheskaigo daayizes-híí: 24 Áíná' Jesus nezgaigo da'itsaahíí Bik'ehgo'ihinaán nláhyú áyíílaaná' nábihil'na': da'itsaahíí doo dayúweh botq' bik'eh dahíí bigha. 25 David Jesus yaa nagolní'go gáníí, SheBik'ehú dawahn shádneyú hish'íí; shinawod shá ágótsíhíí bigha shigan dihe'nazhinéégo níí: 26 Áí bigha shííí bíl gozhóq' la'íí sizaa gozhóqo yashti'; la'íí án zhá ba'oshíígo shits'íí hanayot doleel: 27 Shiyi'siziiníí ch'íidntahyú doo nyinoné' at'éé dahíí bigha, Dilzini Nlíni níy'ééhíí díídzidihíí bich'á'zhí' ántsí doleel. 28 Hago'at'éégo ch'ihinaa doleelíí shíí ch'í'nah áílaa; shíí níííígo dázho shíí gozhóqo áshíí. 29 Nnee daanoíínií, shik'ííyú, bich'á'gé' daagosiidlíni David holzéhi, doo siste' dago da'aniigo baa nohwíí nagoshní', daztsaago ích'í'nniltíí ní', ích'í'nniltíí ní' díííí t'ah dzaagee begoz'aq. 30 David Bik'ehgo'ihinaán binkááyú na'iziidíí níí ní', la'íí Bik'ehgo'ihinaán bit'a dahdidilniigo gábiínniid, Nich'á'gé' hadaahishchiiníí la', Christ holzéhi, benik'eh níí yebik'ehgo ádishíí, níígo yígótsí; 31 Álk'ehgo áí dab'íítsé yígótsígo Christ nábi'dihil'na'híí baa nagolní' gánniidgo, Biyi'siziiníí ch'íidntahyú doo yó'oyone' da, la'íí bits'íhíí doo díídzid da. 32 Díí Jesus-híí Bik'ehgo'ihinaán nábihil'na'híí daanohwigha nohwináál ágodzaa. 33 Íziso at'éégo ábi'delzaago Bik'ehgo'ihinaán bigan dihe'nazhinéégo sidaago, la'íí Holy Spirit higháh doleelíí bíTaa bee bángon'áqo díí daa'ííhíí la'íí daadołts'agíí bíí áyíílaa. 34 David yaaká'yú doo bíl ogoyáá da; ndi dabíí gáníí, Bik'ehgo'ihinaán sheBik'ehú gáyíínniid, Shigan dihe'nazhinéégo síndaa, 35 Ní'ina'íí benik'eh silíígo nikel't'ááhyú níínííízhí'. 36 Áí bigha Israel hat'í'íí dawa da'aniigo díí yídaagołsí le', Jesus-híí tsí'íína'áhi bídaahesołkał níí Bik'ehgo'ihinaán nohweBik'ehú, Christ níígo nohwá áyíílaa. 37 Nnee díí daidezts'aqaná' bíl daagoshch'íí' lé'e, áíge' Peter la'íí la' nadaal'a'áhíí yich'í' gádaanii, Nnee daanoíínií, nohwik'ííyú, hago ádaahii'ne'? 38 Peter gádaabííni, Nohwincho'íí bich'á'yúgo ádaa'ne'go dała'á daanołtíígee

Jesus Christ bizhi' bee baptize ádaanohwi'dolne', nohwincho'íí nohwá da'izl'íí alne'híí bigha, áík'ehgo Holy Spirit bee nohwaa godit'aah doleel. 39-40 Nohwíí díí bee nohwángot'áa lá'íí nohwíí nohwich'á'gé' daaldid'chihíí, lá'íí doo daanohwik'íí dahíí áldó' bángot'áa, dahadn Bik'ehgo'ihí'nañ nohweBik'ehñ ích'i' yojíhíí. 41 Hadíí bíł daagozhóqo biyati' nádaidné'íí baptize ádaabi'deszaa: da'ái bijj' nnee taadn doo náhóltag dayú sh' Jesus daayodlaaní yedikai. 42 Áí nnee nadaal'a'a bee bíł ch'ídaago'aahíí, lá'íí híł daanl'ijigo, bán nihi'né'íí, lá'íí okaqahíí dayúweh nłdzilgo yaa nakai. 43 Dała'á daant'ijigo daidnłsigo ndaaldzid: izisgo ánágot'ijj'íí lá'íí godiyihgo be'ígóziníí nadaal'a'a binkááyú bee ánágot'ijj'. 44 Jesus daayodlaaní dawa dałahágee naháztaq, dawahá dałaházhi' daabiyéego; 45 Daabiyéehíí baa nadaahazniigo hadíí yidaadiníí yitaada'iznii. 46 Dajj' biigha dała'á daabiini'go da'ch'okaqah goz'áa yune' dała'ánát'ijh, bíł daagozhóqo, doo íłch'i' yaa daagoch'i'go da daabigowayú híł náda'idijh l'é. 47 Bik'ehgo'ihí'nañ yich'i' ahédaanzigo nnee dawa bíł dádaabik'ehgo ádaat'ee l'é. Áígé' lá' Bik'ehgo'ihí'nañ binkááyú hayíí hasdákaihíí dajj' biigha ínáhikah l'é.

3 1 Ha'iz'áagé' hayaazhi'yú Peter lá'íí John bíłgo da'ch'okaqah goz'áayú dezha'aah l'é. 2 Nnee dágozlijé' doo naghaa dahi dajj' biigha da'ch'okaqah goz'aaní ch'íná'it'íhíí Dénzhóné holzéhi bahgee nnádaach'iltééh l'é, da'ch'okaqah goz'áa yune' ha'áhikáhíí yídókeedgo; 3 Peter lá'íí John bíłgo da'ch'okaqah goz'áa yune' hi'ashgo yiltsaago, Dahat'íhíta shaa nohné', niigo yídókeed. 4 Peter lá'íí John bíłgo nnee sitiiníí da'as'ah daayiné'íiná' Peter gáníí, Nohwín'ijj'. 5 Nnee sitiiníí hat'íhíta shaa daayiné' nziigo yinel'íid. 6 Áíná' Peter gáníí, Shihíí bésh'igaihíí lá'íí óodo doo lá' nashné' da; ndi hat'íí bigonshijj'íhíí naa nshné': Jesus Christ Názarethgé' gól'ni bizhi' binkááyú nádnnahgo dah nnáh. 7 Bigan dihe'nazhinéé yiltsoodgo hadag ábíłaa: dagoshch'i' bikee lá'íí bikegod bíłgo nłdzil daazlijj'. 8 Hadag yáhlwodgo hizij', áígé' dahnyaagé' da'ch'okaqah goz'áa yune' Bik'ehgo'ihí'nañ yich'i' ahénzigo higaał lá'íí yáhilwo'go Peter lá'íí John bíłgo yil okai. 9 Higaalná' Bik'ehgo'ihí'nañ yich'i' ahénzigo nnee dawa daabo'ijj'. 10 Da'ch'okaqah goz'aaní ch'íná'it'íhíí Dénzhóné holzéhi bahgee idókeedgo sitj' n'íí át'ijigo nnee yídaagołsij: áík'ehgo hago'at'éégo bich'i' ágodzaahíí daanzigo bíł díyadaagot'ee l'é. 11 Nnee doo nagháhi da n'íí Peter lá'íí John bíłgo dayúweh yotá'ná' nnee łáqo bich'i' nádnkijigo bíł díyadaagot'eego baa dała'adzaa ch'ínágohin'áqágee, Sólomon's holzéhi. 12 Peter nnee dała'adzaahíí yiltsaana' yich'i' yatti' gáníigo, Israel hat'i'i daanoł'ni, hat'íí bigha nohwil díyadaagot'ee? Hat'íí bigha dánohwíí nohwinawodíí bee dagohíí dánohwíí njoqhií bee díí nneehíí naghago ánáhiidlaa daanołsigo da'os'ah daanohwineł'ijj'. 13 Bik'ehgo'ihí'nañ Abraham, Isaac, Jacob lá'íí bich'á'gé' hadaafidelchijhíí daayokaqahñ, biYe' Jesus izisgo at'éégo áyíłaa; Pílate baa daadeso'áago ch'ínábíłteeh hat'íí, ndi nohwíí, Doo hádaahiit'ijj'

da, daadołnii, Pílate binááł. ¹⁴Dilzini, Nt'éeego Ánát'ííłí, Doo hádaahiit'íi da, daabiłdołniiná, Nnee yizes-híni nohwá ch'ínanołteeh, daabiłdołni ni'; ¹⁵Áíge' Ihi'naa yeBik'ehń daazesołhijiná, án Bik'ehgo'ihinań daztsąage' nábihil'na; áí dawa nohwinááł ánágot'íił ni'. ¹⁶Da'án bizhi' yodłąągo díi nnee daał'iiníi ła'íi bídaagonołsiníi nłdzilgo ánábiidłaa: bi'odłą'íi díi nneehíi doo hayú baa dahgoz'ąą dago ánábiidłaa, daanohwigha nohwinááł. ¹⁷Shik'íyú, doo bídaagonołsyyú ádaałdzaa dago bígonsi, nohwá nadaant'aahíi ałdó. ¹⁸Áíná' díi k'ehgo Christ biniigodilně doleel, nihihí Bik'ehgo'ihinań binkááyú nada'iziidíi dabí'íłtsená' yaa nadaagolni' n'íi Bik'ehgo'ihinań ye'ilaa. ¹⁹Áík'ehgo nohwinchó'íi bich'ą'yúgo ádaałne', áíge' Bik'ehgo'ihinań bich'í' dahdołkáh, áík'ehgo nohwinchó'íi nohwá k'ená'ildéh, áík'ehgo Bik'ehgo'ihinań bich'ą'ge' nohwił gozhóóníi begoldoh ndi at'ée; ²⁰Áíge' Jesus Christ nohwich'í' náidil'aa doleel, án ałk'iná' baa nohwił na'gosni' ni'. ²¹Án ni'gosdzán alzaage' yushde' godezt'igo Bik'ehgo'ihinań binkááyú nada'iziidi daadilzini dabí'íłtsená' yaa nagolni' n'íi begolne'go dawahá iłch'ínágodle'híi begonyaazhí' yaaká'yú gólíi. ²²Moses daanohwitaa n'íi da'aniigo gáyilniiid, Nohwik'íyú bitahge' Bik'ehgo'ihinań nohwe Bik'ehń binkááyú Na'iziidíi nohwá hałteeh, shíi hashiltíiníi k'ehgo; án ádaanohwiłnihihí dawa nłt'éeego ídaayesołts'ąą doleel. ²³Díi k'ehgo doleel, dahadń áí Bik'ehgo'ihinań binkááyú Na'iziidíi doo íyést'sąą dahń nnee bitahge' da'izłíi doleel. ²⁴Samuel gólíige' yushde' godezt'igo Bik'ehgo'ihinań binkááyú nada'iziidíi dawa yádaałti' n'íi díi bijiiyúgo ánágot'íiłíi dabí'íłtsé yaa nadaagolni' ni'. ²⁵Nohwíi Bik'ehgo'ihinań binkááyú nada'iziidi n'íi bich'ą'ge' hadaaliłshołchij, ła'íi Bik'ehgo'ihinań Abraham bich'í' hadzii, Nich'ą'ge' daałideshchiinihíi ła' binkááyú ni'gosdzán biká' i'angé' łedaadilchiinihíi dawa biyaa gozhóq doleel, niigo daanohwitaa n'íi yił łángodest'ąą n'íi nohwá begolne'. ²⁶Bik'ehgo'ihinań biYe', Jesus, hayiłtíigo da'íłtsé nohwich'í' oyił'a' ni', dała'á nołtjigo nchó'go ágot'eehíi bich'ą'yúgo ádaanołt'eego nohwiya gzhóq doleehíi bighą nohwich'í' oyił'a' ni'.

4 ¹Peter ła'íi John biłgo nnee t'ah yich'í' yádaałti'ná' okąąh yedaabik'ehi, siláada da'ch'okąąh goz'aaníi yinádaadéz'ini binant'a' ła'íi **Sádducees** daanlíni baa hikai, ²Ái hadaashkee lę'e, Peter ła'íi John biłgo nanezna'íi Jesus binkááyú naadiikáh doleel, daaniigo, nnee yił ch'ídaago'aahíi bighą. ³Nnee hadaashkee n'íi Peter ła'íi John biłgo daayiltsoodgo ha'ánezhteezh iskaązhí': ałk'iná' o'í'ąąhíi bighą. ⁴Da'ágát'ée ndi nnee łąągo Peter ła'íi John biłgo biyati' daidezts'aaníi daayosdłąąd; ashładn doo náhółtag dayú shi da'osdłąąd. ⁵Iskaą hik'e Jews binadaant'a'íi, Jews yánazini ła'íi begoz'aaníi ye'ik'eda'íłchíhi Jerúsalemyú dała'adzaa, ⁶Okąąh yebik'ehi da'tiséyú sitíni, Ánnas holzéhi, **Cáiaphas**, John, Alexánder, ła'íi okąąh yebik'ehi da'tiséyú

sitíni bik'íí dawa áddó' dała'adzaa lé'e. 7Díí nñeehíí Peter la'íí John biłgo da'ahñí'gee daayineskeego nayídaadiłkid, Hat'íí binawod, hadń bizhi' bee díí ádaałdzaa? 8Peter, Holy Spirit bił nłiigo yábiyilti'go gádaabiłñii, Nñee bánadaanołt'aahíí la'íí Israel hat'i'íí bánasoziinií, 9Nñee doo nagháhíhíí bich'osii'ni'íí, díí nñee hago at'éégo nábi'dilzihíí bigha díí jji nanohwídaadołkidyúgo: 10Nohwíí la'íí Israel hat'i'íí dawa bídaagonołsi le', Jesus Christ, Názareshgé' gólíni, tsj'ihna'áhi bídaahesołkał n'íí, daztsaągé' Bik'ehgo'ihí'nań nábihil'na' n'íí, án bee díí nñee nłt'éé nasdłiigo nohwidáhyú sizji. 11Díí tséhíí kłh ádaagołe'íí daanołni yó'odaasołne' n'íí ihagon'aagee da'iltse si'aaní silji. 12Áń ba'ashhahyú doo hadń hasdákołteehíí gólíj da, díí yáa das'aaní bitł'ááhyú hizhíhíí bee hasdáhikáh doleełíí dała'á ndi doo ni' biká' nñee baa nádet'ąą da. 13Peter la'íí John biłgo nñee doo da'ołtag dahi, débaagoch'oba'íí daanłji ndi doo bił daagoyéé dago yádaakti', nñee nadaant'aahíí yídaagołsjiđgo bił díyadaagot'ee; áík'ehgo Jesis yił nakai n'íí yínadaagołsjiđ. 14Nñee nábi'dilzihíí bit'ahgé' sizjiigo daayo'ihíí bigha doo hat'íí nádaado'niid da. 15Áíná' Peter la'íí John biłgo ch'ínoł'aash daayiłñniidná', dasahn ilch'i' yádaakti', 16Díí nñeehíí hago ádaahiidle'? Godiyihgo ágodzaahíí binkááyú ágodzaago Jerúsalemyú daagolíníí dawa yídaagołsi; nohwíí doo daahohiidłąą da daan'niihíí doo bik'eh da, daaniigo. 17Nñee bitahyú doo dayúwehyú dididlaadgo da, haląą gádaabiłdo'niih, Áń bizhi'íí bee hadń bich'i' yánáhółti' hela'. 18Áík'ehgo yushde' daayiłniigo, Jesus bizhi' bee yánáhółti' hela' dagohíí ilch'ínánágonoł'aah hela', daabiłniigo bándagoz'ąą. 19Áíná' Peter la'íí John biłgo gádaabiłñii, Bik'ehgo'ihí'nań binadzahgee nohwíí nohwich'i' ídłłts'ąągo née, dagohíí Bik'ehgo'ihí'nańgo née, hayíí dábił'ehíí bendaagonoł'aah. 20Nohwíí hayíí hiit'iinií la'íí dihiits'agíí baa nagohiilni'hi at'éé. 21Nñee nadaant'aahíí, Jesus baa yánáhółti' hela', nádaabiłdo'niidná' nádołt'aash daabiłniid; nñee dawa ágodzaahíí bigha Bik'ehgo'ihí'nań ba'ahédaanzigo doo hago at'éégo ádaile' da. 22Nñee nábi'dilzihíí dizdinhíí bitisyú bił łegodzaahi. 23Peter la'íí John biłgo ch'ínát'áázhná' yił nakai n'íí yich'i' onát'aazhgo okąąh yedaabik'ehi yánadaant'aahíí la'íí Jews yánazíni ádaabiłñii n'íí yaa nadaagosni'. 24Áí daidezts'ąąná' Bik'ehgo'ihí'nań bich'i' da'okąąhgo gádaañii, NohweBik'ehń, yáa, ni'gosdzán, túnteel la'íí daabiýi' daagolíníí dawa Bik'ehgo'ihí'nań nłłiigo áńlaa; 25David, nánal'a'á, binkááyú yánłti'go gánñii ni', Hat'íí bigha doo Jews daanłji dahíí hadaashkee, la'íí nñee dawahá doo begolne' dahíí yaa natsídaakees? 26Ni'gosdzán biká' ízigo nant'án daanliinií ilk'izhi' ádaadzaa, la'íí nñee yánadaant'aahíí dała'adzaa, Bik'ehgo'ihí'nań la'íí Its'ánłtíni, Christ holzéhi, biłgo yich'i' náda'nziidgo. 27Da'aniigo, niYe' Dilzini, Jesus, Its'ánłtíni, yich'i' náda'nziidgo Hérod la'íí Póntius Pílate, doo Jews daanłji dahíí, la'íí Israel hat'i'íí biłgo dała'adzaa, 28Nigan binawodíí la'íí

niini' be'ágodoniiíí dabí'íltse bengón'aa n'íí yee ádaane'go dała'adzaa. ²⁹K'adíí nohweBik'ehń, nowhenadaago'aahíí hóyíníltse'aa, áfk'ehgo nánada'idziidíí niyati' doo daasiite'go bee yádaahiilti' dago bidag ádaant'eego ádaanohwinłsi, ³⁰Dahdnlńíhgo na'ílziih; ła'íí niYe' Dilzini, Jesus, bizhi'íí binkááyú godiyihgo be'ídaagoziníí ła'íí ízisgo ánágot'íííí ánán'ííí le', da'okaaąhgo daanii. ³¹Aał da'oskaądná' dała'adzaagee godihes'naa; áigé' Holy Spirit bee baa daagodest'aaąo Bik'ehgo'ihí'nań biyati' doo daaste'go yee yádaakti' da l'é'e. ³²Nnee łaąąo da'osdlaądíí biini' dała'á, bijíí dała'á nasdlíj: daabiyééhíí doo dasahn shíyée daanzj da; ndi dawahá dałaházhi' daabiyée l'é'e. ³³Nadaal'a'á dayúweh beBik'ehń Jesus daztsaaąé' naadiidzaahíí dážhó nłt'éégo yaa nadaagolńi', Bik'ehgo'ihí'nań biłgoch'oba'íí zhá bitisgo biká'zhi' at'éé daazlj l'é'e. ³⁴Tédaat'iyééhíí bitahyú doo ła' da siljí: hayíí bini' dagohíí bikłh daagolíníí baa nadaagohezniiigo, bich'ą'gé' daayist'íídíí ³⁵Nadaal'a'á bádńgee ndaayihezńil: áigé' hayíí tédaat'iyééhíí hat'íí yídaadiníí daant'íígee yitah da'izńii. ³⁶Joses, nadaal'a'á Bárnabas bizhi' bá ádaizlaahi, (Kodag yakti'íí ye'at'éhi golzeego ágolzee,) Cýprusgé' Levi hat'ííí nłńi, ³⁷Ni' biyééhíí baa nagohezniiigo zhaali baa hi'né'íí nadaal'a'á bádńgee nyiné'.

5 ¹Áiná' nnee ła', Ananías holzéhi, bi'aad, Sapphíra holzéhi, biłgo ni' baa nadaagoheznii, ²Bi'aad yígółsigo zhaali baa hi'né'íí ła' t'aaązhi' yota'ná' ła' zhá nadaal'a'á bádńgee nyiné' l'é'e. ³Áfk'ehgo Peter gáníí, Ananías, hat'íí bighą ch'iidn nant'án, Satan holzéhi, naniłaago Holy Spirit bich'í' nashínch'a', ni' bich'ą'gé' zhaali naa hi'né'íí łahzhi' t'aaązhi' hónłtaąo nńné'? ⁴Doo hwahá nahińiih daná' nńyée ni' ya'? Nahezniihíí bikédé'go zhaali naa hi'né'íí dáni benik'eh ni' ya'? Hago at'éégo tsídínkeezgo díí bee ándzaa? Doo nnee bich'í' nashínch'a' da, Bik'ehgo'ihí'nań bich'í' nashínch'a'. ⁵Díí yati'íí Ananías yidezts'aańá' nágo'go daztsaa: nnee dawa yaat'ídaanzihíí tsídaadesyiz. ⁶Nnee áńi nakaiyééhíí nádikaigo ch'id bił daizdis, áigé' ch'adaabizyijyú łehdaabistjí. ⁷Áigé' taadn łedihikeezyú shj nnee daztsaaníí bi'aad ágodzaahíí doo yígółsđ dago ha'ayáá. ⁸Peter gáyíłńii, Shił nagolńí, gáhołaaąo izljigo ni' nohwaa nagoheznii née? Áigé' gáníí, Ha'aa, akohgo izljí. ⁹Peter gánábíłdo'ńiid, Hat'íí bighą Bik'ehgo'ihí'nań biSpirit nabínołtaahgo bich'í' godeso'aa? Isaa, nika' łehdaistiinií ch'ígót'í'yú nadaazi, áí ni ałdó' ch'ídaaniłteeh. ¹⁰Áfk'ehgo dagoshch'í' Peter bádnyú nágo'go daztsaa: nnee áńi nakaiyééhíí ha'ákaigo isdzán daztsaaąo yídaagołsđid, áigé' ch'adaabizyijyú bika' łe'sitjí n'íí bahgee łehdaistjí. ¹¹Nnee da'osdlaądíí dała'ánát'íííí tsídaadesyiz l'é'e, ła'íí hayíí yaat'ídaanzihíí ałdó' tsídaadesyiz. ¹²Nnee bitahyú godiyihgo be'ídaagoziníí łaąąo, ła'íí ízisgo ánádaagot'íííí nadaal'a'á binkááyú ánágot'ííí; (Sólomon bich'ínághin'aaąee dała'á daabiini'go dała'ánát'ííh. ¹³Jesus doo daayodłaa dahíí ndaaldzidgo doo yéhikai da ndi nnee nłt'éégo baa natsídaakees. ¹⁴Nnee dayúweh łaąąo ła'íí

isdzáné biłgo Jesus daayodlaaníí yénáhkai;) ¹⁵Áík'ehgo daanezgaihíí da'intinyú ch'ínadáı'niłgo biká'da'astiné ła'íí ch'id biká' nazhjeed, Peter higaałgo bichagosh'oh zhá ndi biká'zhı' áone' daanzıgo. ¹⁶Jerúsalem bınaayú kih nagoznılgé' áldó' nnee łaągo daanezgaihíí ła'íí nnee spirits daanchq'íí biyi' daagolıńıí yił nihikáh, áı dawa nádaadzıih lé'e. ¹⁷Okaąh yebik'ehi da'tiséyú sitıni yił nakaihíí dábiłgo (**Sádducees** daanlıni,) dázhó hadaashkeego, ¹⁸Nadaal'a'á daayıłtsoodgo ha'áná'ilka'a'á yune' ha'ádaaskaad lé'e. ¹⁹Tł'é'yú Bik'ehgo'ihı'nań binal'a'á yaaká'gé'hi ha'áná'ilka'ágee ch'íná'ıtıhıí yá ch'ıntáągo ákú yił ch'ıkai, áıgé' gábiłnıi, ²⁰Tı'ı, da'ch'okaąh goz'aąyú dołkáh, áıgee nasozııgo díí nłt'éégo ihı'naahıí baa yati'ıí dawa nnee baa bił nadaagołnı'. ²¹Dıí daidezts'aąnán' hayıłkaatyú da'ch'okaąh goz'aą yune' ha'ákaigo bił ch'ıdaago'aah. Okaąh yebik'ehi da'tiséyú sitıni yił nakaihíí biłgo hikaiigo nnee yánadaaltihıí ła'íí Israel hat'i'ı yánaziinıí dała'áyıłlaaná' ha'áná'ilka'áyú nadaal'a'á yıká o'ı'á'. ²²Áıná' aasıtıni ha'áná'ilka'áyú okai, n'ıí nadaal'a'á n'ıí doo hwaa da lé'e, áıgé' nákaigo nadaagosnı', ²³Gádaanıigo, Ha'áná'ilka'áyú nłt'éégo o'ogęzná' aasıtıni dáadıłıhgee t'ah nazııná' baa nkai ndi ch'ıdaasıitąą hik'e doo hadıń ákóne' naháztąą da łaą. ²⁴Okaąh yebik'ehi da'tiséyú sitıni ła'íí siláada da'ch'okaąh goz'aanıí yınádaadéz'ıni binant'a' ła'íí okaąh yedaabik'ehi itısyú nadaandeehi díí daidezts'aąnán' hagoshą' at'éégo łaą dayúweh bá daagowáh daanzı lé'e. ²⁵Ła' nyáago gádaabiłnıi, Nnee ha'ádaasołkaad n'ıí da'ch'okaąh goz'aą yune' nazıı, nnee yił ch'ıdaago'aahgo. ²⁶Áík'ehgo siláada da'ch'okaąh goz'aanıí yınádaadéz'ıni ła'íí binant'a' nadaal'a'á yıká okaıgé' dánt'éhego yił nakai: nnee tséé bee daanohwiłnė' doleełhi at'éé daanzıgo ndaaldzıdhıí bıghą. ²⁷Yıł nakainá' nnee yánadaaltihıí naháztąągee yił hikai baa ya'tı'ı'ıı bıghą: áıgee okaąh yebik'ehi dá'tiséyú sitıni nabıdaadıłkid, ²⁸Gánııgo, Díí yızhıhıí bee ıłch'ınágonoł'aah hela', daanohwiłn'ııigo nohwá ndaagosiit'aą nı', n'ıí kú lá Jerúsalem dágoz'aą nt'éégo bił ch'ınánágonoł't'aah, ła'ıí áı nnee zesdiinıí nohwıı nohwı'ızhı' daadoł'áhgo ádaalt'ıı. ²⁹Peter ła'ıí nadaal'a'á ła'ıhıí biłgo hadaaszııgo gádaanıı, Nohwıı Bik'ehgo'ihı'nań da'ánıyú ádaant'eego dáıık'eh, doo nnee da. ³⁰Jesus tsı'ıłna'áhi bıdaahesołkałgo daazesołhıı n'ıí daanohwıtaa n'ıí Bik'ehgo'ihı'nań daayokaąhń daztsaągé' náııhıł'na'. ³¹Áń Nant'án ła'ıí Hasdá'ıınıı nıııgo Bik'ehgo'ihı'nań ábıılaago bigan dihe'nazhıneégo dahbınesdaa nı', Israel hat'i'ı bınoh'ı bıch'á'zhı'go ádaile'go bınoh'ıı bıch'á'gé' baa nádaagodet'aąhıı bıghą. ³²Dıí ánágot'ııhıı daahiit'ııgo baa nadaagohıını'; Holy Spirit áldó' yaa nagolnı', áı Holy Spirit-hıı hayıı Bik'ehgo'ihı'nań bıyati' yıkısk'eh ádaat'eehıı yaa daidez'aą nı'. ³³Yánadaaltihıı áı daidezts'aąnán' bił daagoshch'ııgo, nadadıłtseed hádaat'ııgo yendaagoshchıı lé'e. ³⁴Áıná' **Phárisee** ła' nnee yánadaaltihıı itah nlıni, Gamáıel holzéhi, begoz'aanıı ıłch'ıgo'aahi, nnee dawa nłt'éégo baa natsekeesi hızi'go, Díí nneehıı det'ıhézı' nłáhyú ch'ınókáh,

n̄niid; ³⁵Áiná' gáníí, Israel hat'i'íí daanołíni, díí n̄nee hago ádaale'íí baa daagonołsaq. ³⁶Doo áníná' n̄nee la' Theúdas holzéhi ízisgo at'éhi ídeshchijgo n̄nee ląągo díigo nanadínyú sh̄i béhikai ni': án zesdijgo bikísk'eh ádaat'ee n'íí dawa iltanáhosąqo begoldoh n'íí doo hat'íí da silji ni'. ³⁷Ái bikédé'go Judas, Gálileegé' gólíni, n̄nee tax nahi'n̄nił doleelhíí bighą daaholtag ni'ná' nyáá, án aldó' n̄nee ląągo its'áín̄nił: án aldó' daztsąq, áigé' bikísk'eh ádaat'ee n'íí dawa iltanáhosąq ni'. ³⁸K'adíí gánohwłd̄ish̄n̄ii, Díí n̄neehíí doo baa nałkai da, doo nadaanołt'og da: díí begoldohíí n̄nee bich'ą'gé' bee ánágot'ijł lę'eyúgo, doo hat'íí da hileeh: ³⁹Áiná' Bik'ehgo'ih̄i'n̄nań bich'ą'gé' lę'eyúgo doo bengowáh ádaale' at'éé da; nohwíí dánko Bik'ehgo'ih̄i'n̄nań bich'i' nadaagonołkaadgo nohwígózi. ⁴⁰N̄nee yánadaaltihíí Gamálieł anífhíí bił dádaabik'ehgo nadaal'a'á yushdé' daayih̄niigo ánákai, áigé' Jesus bizhi'íí bee yánánałti' hela', daabiłn̄iiná' ndaabineestsaz, áigé' onádaabis'a'. ⁴¹Áík'ehgo yánadaaltihíí yich'ą' dahnaskai, Jesus bizhi'híí bighą ádaayágosih̄yú ádaats'izlaa lę'e ndi Bik'ehgo'ih̄i'n̄nań binadzahgee nt'éégo ádaat'eego yídaagołsh̄ihí bighą bił daagozhóq lę'e. ⁴²Dajji biigha da'ch'okaqah goz'ąq yune' la'íí daagowayú Jesus Christ yaa nadaagoln̄i'go yaa ih̄ch'ídaago'aah lę'e.

6 ¹Áiná' Jesus daayokaqahíí ląągo silijná' Jews daanłíni Greek biyati' yee yádaałti'íí doo bił daagozhóqgo Hebrews daanłíni gádaayih̄n̄niid, Dajji biigha ch'iyán na'n̄iilgee nohwíí nohwitahyú isdzáné bika' nanezna'ihíí doo yich'i' zhinéé ádaat'ee da lę'e. ²Áík'ehgo nakits'ádahíí n̄nee Jesus daayokaqahíí dawa yushdé' daayih̄n̄niid, áigé' gádaayih̄n̄ii, Ch'iyán nadaahii'n̄iilhíí bighą Bik'ehgo'ih̄i'n̄nań biyati' baa nadaagoln̄i'íí doo k'ihzh̄i' ndaagont'aa bik'eh da. ³Áík'ehgo, nohwik'íyú, n̄nee gosts'idi, nt'éégo baa yádaałti'íí, Holy Spirit ye'ádaat'eehíí, daagoyááníí nohwitahgé' hadaałn̄iil, áí n̄nee díí na'idziidíí yedaabik'ehgo ádaahiidle'. ⁴Áiná' nohwíí dágodest'iyú da'ohiikaqah la'íí Bik'ehgo'ih̄i'n̄nań biyati' baa yádaahiilti' doleel. ⁵Ádaañiilíí n̄nee dawa bił dádaabik'eh: áík'ehgo Stephen dážhó n̄dzilgo odláni, Holy Spirit ye'at'éhi, Philip, Prókorus, Nicánor, Tímon, Pármenas, la'íí Nicolás, Jews bi'okaqahíí yenyáhi, Ántiochgé' gólíni, hadaihezn̄il. ⁶Ái hadaisn̄ilíí nadaal'a'á yidáhzh̄i' yił nnikaigee yiká' ndaadesniigo yá da'oskaqad. ⁷Bik'ehgo'ih̄i'n̄nań biyati' dayúweh begodeyaago Jerúsalemgee Jesus daayokaqahíí ląągo bínáhiikai; okaqah yedaabik'ehi aldó' ląągo odlaaníí yikísk'eh ádaat'ee lę'e. ⁸Stephen, dážhó n̄dzilgo odláni, Holy Spirit bee binawod golíni, ízisgo ánágot'ijłhíí la'íí godiyih̄go be'ídaagoziníí n̄nee bitahyú ye'áná'ol'ijł. ⁹N̄nee la', Líbertines daaholzéhi, la'íí **Cyrénegé'** la'íí Alexándriagé' daagolíni, la'íí n̄nee Cilíciagé' la'íí Asiagé' nakaihi ha'ánáséhíí bitahgé' Stephen yił ładaadit'ah nkegonyaa. ¹⁰Áiná' Stephen goyáągo la'íí Holy Spirit yábiyilti'go n̄neehíí doo la' bitisgo hadziil da lę'e. ¹¹Áík'ehgo n̄nee la' yich'i' na'daahezn̄ilgo gáyih̄n̄ii, Nadaałch'aago Stephen baa yádaałti', áík'ehgo gádaañi, Moses la'íí Bik'ehgo'ih̄i'n̄nań

ncho'go yaa yakti'go daadihiits'ag. ¹²Áíge' nnee Stephen yik'edaanniihíí, Jews yánazíni, la'íi begoz'aaníi ye'ik'eda'ilchíhi, la'íi nnee dawa hadaashkee ádaizlaago Stephen yaa hikaigo daayiltsood, áíge' nnee yánádaaltihíi yil yaa hikai. ¹³Nnee nadaach'áhi yil hikai, áík'ehgo gádaanii, Díi nneehń díi godiyihgo goz'aaníi la'íi begoz'aaníi dawahn ncho'go yaa yakti'; ¹⁴Gániigo daadihiits'ag, Jesus Názarethge' gólíni díi godilzihgo goz'aaníi nagohilkaad, la'íi Moses nohwá yengon'áá n'íi lahgo ánáyidle'. ¹⁵Nnee yánádaaltihíi dawa Stephen da'is'ah daineł'íigo binii Bik'ehgo'ihí'nań binal'a'a yaaká'gé'hi biniihíi k'ehgo at'éégo daayiltsaą.

7 ¹Okaąh yebik'ehi da'tiséyú sitni gábitńii, Ádaaniłch'iniihíi da'anii née? ²Stephen gáníi, Nnee daanołni, shik'íyú, nnee báyan daanołni, shídaayesółts'ą; nohwitaa n'íi Abraham, doo hwahá **Chárranyú** ngoleeh daná' Mesopotámíayú gólíi ni'ná' Bik'ehgo'ihí'nań bich'ą'idindláád nłni bich'í' ch'f'nah ádelzaa, ³Áígee gábitńiid, Nini' la'íi nik'íi bich'ą' dahnnąhgo ni' nił ch'f'nah áshłe'yú ńńááł. ⁴Áík'ehgo Abraham Kaldéans bini'gé' dahnyaago Charran golzeege gólíi lẹ'e: bitaa daztsąnáná' díi ni' biyi' daagonołizhi' Bik'ehgo'ihí'nań bik'ehgo onágódle' lẹ'e. ⁵Áíná' ni' býééhíi doo la' baa gon'áá da, doo ndi dałahndi nch'idel'eezgo da: áíná' bichagháshé doo la' da ndi bíi la'íi bich'ą'gé' daalideshchiinihíi daabíyéé doleełgo yángoń'áá lẹ'e. ⁶Bik'ehgo'ihí'nań Abraham bich'í' hananádziigo gánńiid, Nich'ą'gé' daalideshchiini' ni' doo yídaagołsi da n'íi yiyi' daagolíi doleeł; áígee nnee ni' daabíyééhíi isná ádaabidle'go dífdn gonenadín łegodzaazhi' biniidaagonłt'éé doleeł. ⁷Nnee isná ádaabisdlaahíi biniidaagodishłe' doleeł; ái bikédé'go áíge' ch'ékąhgo dzaągee daashokaąh doleeł, nii lẹ'e, Bik'ehgo'ihí'nań. ⁸Áíge' Bik'ehgo'ihí'nań **circumcision** bee Abraham yil lángot'ą: áík'ehgo Abraham biye' Isaac gozłigo tsebíi behiskaaníi bijii circumcise áyíłaa; áíge' Isaac biye' Jacob gozłii; Jacobhíi biye'ke nakits'adah daagozłii, ái bich'ą'gé' nakits'adahyú nnee hat'i' silii. ⁹Jacob biye'kehíi daabidizhé Joseph daayołch'ii'go, yik'edaanniihgo Egyptyú baa nadaaheznii: áíná' Bik'ehgo'ihí'nań bił nłiiigo, ¹⁰Bich'í' nadaagont'ogíi bighą dawa yich'ą' binłtíi, áíge' Pháraoh, Egypt yánant'aahíi, yil nzhooogo la'íi binadzahgee goyáągo Bik'ehgo'ihí'nań ábíłsi; Pháraohíi Egypt dahot'éhé la'íi bikih biyi' daagolíini yánant'aago ábíłaa. ¹¹Egypt la'íi Cánaanyú dahot'éhé shiná' góyéégo daagodeyaa: áígee daanohwitaa n'íi bich'iyá' n'íi bich'ą' ádaasđidgo biniidaagonłt'éé lẹ'e. ¹²Egyptyú nadá' gólíi łąągo Jacob yaat'inzijná' daanohwitaa n'íi da'iltse áku odais'a' lẹ'e. ¹³Iké'gee nanákainá' Joseph, Daanohwik'isn nshłii n'íi shíi ánsht'ee, daayłniigo bídaagołsıid; la'íi Joseph bik'íi Pháraoh yígółsıid. ¹⁴Áíge' Joseph bitaa la'íi bik'íi dawa biłgo gosts'idin ashđla' hilt'eego yiká'o'ıł'a', ¹⁵Áík'ehgo Jacob Egyptyú o'ńnil, áku Jacob daztsą, la'íi daanohwitaa n'íi ákđó' da'ıłké'go nanezna', ¹⁶Ái dawa Sýkemyú onádaiheznilgo ilch'į'ndaahi'niil goz'ąą yune' da'ıłké'go łedaahasnil, ái goz'aaníi Abraham Sýkem biye' **Emmor** biye'ke bich'ą'gé' zhaali bee

nagoheŋii ni'. ¹⁷Bik'ehgo'ihina Abraham bāngon'áá n'íi begolne'íi athánégé' goldohná' Abraham bich'á'gé' daaŋideshchiinihíi Egyptgee lǎá silij lǎ'e. ¹⁸Áiná' Egyptyú lǎ' nant'án nanásdlíi, án Joseph doo yígótsi da lǎ'e. ¹⁹Án nohwíi hahiit'íi yik'edaanniih lǎ'e, lǎ'íi daanohwitaa n'íi gádaayiŋiigo bāndaagoz'aa, Mé' daagozliihíi da'izliiyú ch'ídaaohkaadgo da'akú nanne' le'. ²⁰Áígee Moses gozliigo dázhó dénzhóné lǎ'e, án bitaa golíi yune' nadaach'itteego taagi daahitaá: ²¹Áígé' da'izliiyú ch'ídaach'istijiyú Pháraoh bitsi' nábinltijigo dabíi bizhaazhé k'ehgo yíhiina'. ²²Egyptyú daagolíníi bigoya'íi dawa Moses bił ch'et'á'ágo dázhó nlt'éégo yałti' lǎ'íi nlt'éégo ánát'íi silij. ²³Moses dizdin bił łegodzaaná', shik'íiyú Israel hat'íi bich'í' doshá nzi lǎ'e. ²⁴Áík'ehgo lǎ' inaghanaghaago yiłtsaágo, án yik'izhi' onálwodgo yił nats'ihgo daztsaá: ²⁵Shíi hat'íi biniidaagonł'ééhíi biyi'gé' Bik'ehgo'ihina shich'oniiigo bił ch'ídishkaahíi yidaagołsi shi nzi lǎ'e; ndi doo bidaagołsi da. ²⁶Iskaá hik'e dabíi hat'íi naki ilch'í' dahnádilwo'go yiká nýáá, nkenágehłtoqđ nziigo gádaayiŋii, Ik'isyú nołdlíina' hat'íi bighá ihní'doŋh? ²⁷Áiná' ba'ashhahgé' gólíni doo bik'ehyú ánáyo'íi dahn Moses k'ihzhi' yenyilná' gáníi, Hadn nohwinant'a' lǎ'íi nohwaa yałti'i áníflaago ánt'íi? ²⁸Adaąaná' nnee Egyptian nlíni zínfłihíi k'ehgo shíi addó' shiziniłhéé née? ²⁹Díi áníłhíi bighá Moses dabíi hat'íi yich'á' halwodgo **Mádiangee** golíi ngohéyáá, áígee biye'ke naki gozlii. ³⁰Áígé' dizdin łegodzaa bikédé'go Dzil **Sína** holzéhi binaayú da'izliiyú ch'il dilti'i biyi'gé' Bik'ehgo'ihina binal'a'a yaaká'gé'hi bich'í' ch'í'nah ádelzaa. ³¹Moses yo'íina' bił díyagot'ee lǎ'e: ihánégo yinel'íiigo nyáá hik'e Bik'ehgo'ihina bich'í' hadzii, ³²Gáníigo, Shíi daanita n'íi Bik'ehgo'ihina daayokaąahń nshłi, Abraham, Isaac lǎ'íi Jacob Bik'ehgo'ihina daayokaąahń nshłi. Moses tsídolyizgo ditłidgo doo ázhí' nádést'íid da. ³³Bik'ehgo'ihina gábiłnii, Nikee ádaandlee: ni' biká' sínzii ni' godiyini at'éé. ³⁴Egyptyú shichagháshé biniidaagonł'éégo hish'íi, ái hish'íigo ik'ídaadi'niihíi dists'ag, áík'ehgo ái bich'á' nshniiyú nýáá. Ti'i, dák'ad Egyptyú nideł'a'. ³⁵Dadíi Moses Israel hat'íi doo hádaabit'ijigo gádaanii n'íi, Hadn nohwinant'a' lǎ'íi nohwaa yałti'íi áníflaa? Da'ái Moses n'íi Bik'ehgo'ihina binal'a'a yaaká'gé'hi ch'il biyi'gé' bich'í' ch'í'nah ádelzaa n'íi binkááyú Bik'ehgo'ihina bides'a', nant'án nliigo lǎ'íi Israel hat'íi biniidaagonł'ééhíi yich'á' yíniłigo bides'a'. ³⁶Ái Moses n'íi ízigo ánágot'íi lǎ'íi godiyihgo be'ídaagoziníi Egyptyú lǎ'íi Red Seayú ánát'íi ni'ná' Egyptgé' ch'íinilgo da'izliiyú nanatse'go dizdin łegodzaa. ³⁷Da'ái Moses-híi Israel hat'íi gádaayiŋii ni', Bik'ehgo'ihina binkááyú Na'iziidi hileehgo nohwik'íiyú bitahgé' Bik'ehgo'ihina nohweBik'ehń nohwá habiłteeh, shíi hashiłtíi k'ehgo; án hodaayesołts'aa. ³⁸Da'izliiyú ha'ánáséh n'ná', díi Moses-híi Bik'ehgo'ihina binal'a'a yaaká'gé'hi Dzil **Sína** holzeeyú bich'í' yałti' n'íi lǎ'íi daanohwitaa n'íi bigizhgee yałti'íi nliigo yati' hińahi nohwá baa hi'né' ni': ³⁹Án daanohwitaa n'íi doo bidaayéstsaá hádaat'íi da ni', doo hádaabit'íi da, áiná' Egyptyúgo nádiikáhíi zhá bijíigé'

hádaat'ij l'é'e. ⁴⁰Aaron gádaayiñii, Hat'íhíta daahohiikaqahíí nohwá ánlé', áí nohwá go'ij dolee: díí Moses Egyptgé' ch'ínohwinil n'íí hago adzaa shíhíí doo bídaagonlzi da. ⁴¹Áíná' magashi bizhaazhé be'ilzaa'i ndi ádaizlaago dahat'íhíta yiyaa odaayihiniigo daayokaqah, dabíí ádaizlaahíí yaa bił daagozhóqo. ⁴²Áík'ehgo yáá biyi'gé' dawaháhíí daayokaqahgo Bik'ehgo'ihí'nañ dabiini'zhi' ch'ídaabiznil; Bik'ehgo'ihí'nañ binkááyú nada'iziidi n'íí binaltsoos biyi' k'e'eshchijihíí k'ehgo, Israel hat'i'i daanoíni, da'izliiyú dizdin nohwee lèdaagosdzaa n'ná' magashi bizhaazhé, dibelíí bizhaazhéta nadaaltseedíí l'a'íí dahat'íhíta shaa daahoñiił l'a' née? ⁴³Gowałolgai biyi' Mólok holzéhi daayokaqahíí nadaañil, l'a'íí daahołkaqahíí Rémpphan holzéhi bits'íksqosé k'ehgo be'ilzaahíí aldo' nadaañil, díí be'ilzaago ádaasolaahíí daahołkaqahgo: áík'ehgo Bábylon bitisyú ch'ínołkáhgo ánohwishlé'. ⁴⁴Daanohwitaa n'íí gowałolgai biyi' da'okaqahi Bik'ehgo'ihí'nañ yił daanliigo bebígózini da'izliiyú goz'aq, áí hago'at'éégo alnéhíí Bik'ehgo'ihí'nañ Moses yił ch'í'nah áyíílaahíí k'ehgo alzaa. ⁴⁵Daanohwitaa n'íí **Jesus** bá nant'aago Bik'ehgo'ihí'nañ doo Jews daanlii dahíí bá ch'íneheyoodná' gowałolgai biyi' da'okaqahíí ni' daabiyéé gozliiyú daistsoozgo hikai, áí doo Jews daanlii dahíí David dánant'aa silijzhi' Bik'ehgo'ihí'nañ daanohwitaa n'íí dábidáhgee ch'ídaaniheyood; ⁴⁶David Bik'ehgo'ihí'nañ yił nzhq silij, áík'ehgo Jacob Bik'ehgo'ihí'nañ yokaqahíí yi' golíí doleełí bá ágóshlé' nzi l'é'e. ⁴⁷Ndi Sólonon holzéhigo Bik'ehgo'ihí'nañ kih yi' golíí níí bá ágólaa. ⁴⁸Áíná' Da'tiséyú At'éhi kih dá nnee bigan yee ádaizlaahi doo yi' golíí da; Bik'ehgo'ihí'nañ binkááyú na'iziidíí gáníí n'íí k'ehgo, ⁴⁹Yaaká'yú goz'aaníí biká'dah'asdáhá biká'gé' nansht'aahíí át'éé, ni'gosdzánhíí biká' dahnádes'isíí át'éé: kih hago'at'éhi shá ágóle'? níí l'é'e Bik'ehgo'ihí'nañ: hayúsha' hanasółgo áíná'? ⁵⁰Aisha' shiganíí doo dawa bee ashłaa da l'é'e? ⁵¹Doo nohwee daagondlii dahi, nohwijíí l'a'íí nohwijeyi' doo **circumcise** ádaanołt'e'i dahíí k'ehgo doo daagodinołsini da, dawahn Holy Spirit bich'á'zhi'go ádaanołt'ee, daanohwitaa n'íí ánadaat'ijíí n'íí k'ehgo nohwíí aldo' ánadaalt'ijíí. ⁵²Hagee daanohwitaa n'íí Bik'ehgo'ihí'nañ binkááyú nada'iziidi n'íí doo yiniidaagodezlaa da? Nht'éégo Ánat'ijíí yígháhíí dabí'íłtséna' yaa nadaagoln'íí nadaistseed; áí Nht'éégo Ánat'ijíí nyee'íí biyi'zhi' ch'ídaasołt'ijigo daazesołhijí: ⁵³Bik'ehgo'ihí'nañ binadaal'a'á yaaká'gé'hi begoz'aaníí nohwaa daidez'aq ndi doo bikísk'eh ádaanołt'ee da. ⁵⁴Nnee dał'adzaahíí Stephen ánííhíí daidezts'aqaná' dážhó bił daagoshch'ii'go biwoo nádaagai. ⁵⁵Áíná' Stephen, Holy Spirit ye'at'éégo, yaaká'yú dezghalgo Bik'ehgo'ihí'nañ bich'á'idindláádíí l'a'íí Jesus Bik'ehgo'ihí'nañ dihe'nazhi'éégo sizijigo yiłtsaq, ⁵⁶Áígé' gáníí, Yáá ilch'á' adzaago yaaká'yú nnee k'ehgo Nyááhíí Bik'ehgo'ihí'nañ dihe'nazhi'éégo sizijigo hish'ijí. ⁵⁷Nádaadidilghaazhná' bijeyi' ndaadeshchidgo dawa bich'í' nádnkijí. ⁵⁸Kih gozníí bich'á'yú ch'ídaabist'e'go nyída'isne': tséé yee da'dilniihíí bidiyagé nnee áníí nagháhá, Saul holzéhi, dées'eezgee

ndaayihezñil. ⁵⁹Stephen t'ah nyída'iñe'ná' gáníigo oskaqad, Jesus sheBik'ehñ, shiyi'siziinií nádnné'. ⁶⁰Hayaa adzaago nawode gánniid, SheBik'ehñ, díi ncho'ihíí dákoh bik'izhí' ádaaholé hela'. Ánniidná' daztsaa.

8 ¹Stephen daabizil'heehíí Saul da'áigee bił dábik'eh lẹ'e. Áigé' godeyaago Jesus daayokaqahíí Jerúsalemgee ha'ánátséhíí biniidaagonł'éeego inaghanakai begodeyaa; áik'ehgo dawa iłtanáhosaaqo Judéayú la'íí Samáriayú oheskai, nadaal'a'á zhá da'akú naháztaq lẹ'e. ²Nnee daagodnłsini Stephen dát'eego yaa daachagná' łedaistij. ³Áiná' Saulhíí Jesus daayokaqahíí dayúweh binaghanakai, gowa'híí dała'á gon'áqo nantaago, nnee la'íí isdzáné daayiltsoodgo ha'áyilkaad lẹ'e. ⁴Jesus daayokaqahíí iłtanáhosaaq n'íí dahot'éhé anákahyú yati' baa gozhóni yaa nadaagolñi'. ⁵Philip Samáriayú óyáá, áí biyi' kih goznilgee Christ yaa yił nadaagolñi'. ⁶Nnee ląáqo Philip yałti'ihíí daidezts'aaqo la'íí godiyihgo ánagot'ijihíí ye'ánát'ijihíí daayiltsaaqo, áníłhíí dałekt'eego yaa natsídaakeesgo bídaayésts'aaq lẹ'e. ⁷Spirits daanchq'í nnee ląáqo biyi' daagolñi' n'íí daadilwoshná' biyi'gé' hanáhesaa, la'íí ląáqo daadi'il n'íí la'íí doo nadaakai da n'íí nádaabi'dilziih. ⁸Áik'ehgo áí kih goznilgee dážhó koł daagozhóq lẹ'e. ⁹Áí kih goznilgee nnee la' Simon holzéhi dabi'iltсэнá' nnee Samáriayú daagolíníí daabo'ni'go k'izéyonihíi golñi' lẹ'e, nnee ízisgo at'éhi ádil'ijigo: ¹⁰Án nnee dawa bídaayésts'aaq, nnee doo ízisgo ádaat'ee dahíí, nnee ízisgo ádaat'eehíí ndi gádaaniigo, Díi nnee Bik'ehgo'ihí'nañ binawod bił nlii ląá. ¹¹Daabo'ni'go nzaad ogoyaahíí bigha nnee yédaaldzidgo daayidnłsij lẹ'e. ¹²Áiná' Philip, Bik'ehgo'ihí'nañ bilalt'áhgee begoz'aanił nł'éeego baa na'goni'íí la'íí Jesus Christ bizhi' daayozhíigo yaa nagolñi'go nnee la'íí isdzáné daayosdłaqdgo baptize ádaasaa. ¹³Simon dabi'í ndi osdłaqdgo baptize ábi'delzaa: áigé' Philip yił dahizh'aazhgo godiyihgo be'ídaagoziníí la'íí ízisgo áná'ol'ijihíí yiłtsaaqo bił díyagot'ee lẹ'e. ¹⁴Jerúsalemgee nadaal'a'á nnee Samáriayú daagolíníí Bik'ehgo'ihí'nañ biyati' nádaagodn'áq yaat'ídaanzijná' Peter la'íí John biłgo bich'í' odais'a': ¹⁵Ákú n'áázhná' Holy Spirit baa daadót'aah daanzigo yá da'oskaqad: ¹⁶(BeBik'ehñ Jesus bizhi' bee baptize ádaasaa ndi doo hwahá hadn' la' Holy Spirit bee baa godet'aah da lẹ'e.) ¹⁷Peter la'íí John biłgo biká' ndaadelniiigo Holy Spirit bee baa daagodest'aaq. ¹⁸Nadaal'a'á nnee yiká' ndaadezñiiigo Holy Spirit bee baa daagodest'aaqahíí Simon yiłtsaaná' nadaal'a'á zhaali yaa náiné', ¹⁹Gáníigo, Shíí akdó' díi beshik'ehgo shaa godinot'aah, áik'ehgo dáhayíí biká' ndaadeshñiihíí Holy Spirit baa daadit'aah doleeł. ²⁰Áiná' Peter gábiłnii, Bik'ehgo'ihí'nañ bich'á'gé' aahi'né'íí nahashñiih núnzihíí bigha nizhaalihíí dábił da'izlii nleeh. ²¹Bik'ehgo'ihí'nañ binadzahgee nijíí doo bik'ehyú át'éé dahíí bigha díí ánáhiit'ijihíí doo hwaa ná goz'aaq da. ²²Nincho'íí bich'á'yúgo áñne'go onkaqah, áik'ehgo nijíí biyi'gé' déncho'égo tsidínkeezíí da'izlíné da'ánádolñiil. ²³Ncho'go ágot'eehíí zhá niyi' begoz'aaqo nincho'íí línest'ł'oo bígosłsijid. ²⁴Áik'ehgo Simon gádaabiłnii, Áshil'dolñiihíí doo shich'í' be'ágone' dahíí bigha Bik'ehgo'ihí'nañ

shá honoŋkaḡah. ²⁵Peter la'íi John biŋgo daayo'íi' n'íi yaa nadaagosni', la'íi Jesus biyati'íi yaa yiŋ nadaagosni'ná' Jerúsalemyú onát'aazh; ná't'aashyú Samária biyi' gotahyú yati' baa gozhóni yaa nadaagolni'go ánágoldoh. ²⁶Bik'ehgo'ih'i'nañ binal'a'á yaaká'gé'hi Philip yich'i' hadziigo gáyihni, Dahnnángo yagiyú nnáh, Jerúsalemgé' Gázazhi' intínhií bich'i'go, da'izliiyú. ²⁷Náidiidaago dahiyaa: áigé' nnee Ethiopian **eunuch** nlíni, isdzán Cándace holzéhi, Ethiópians yánant'aahíi yiké'gee sitíni, dawahá tán ílíní Cándace býééhíi yebik'ehi, Jerúsalemyú okaḡahyú naghaagé' ²⁸T'áazhi' nádaaŋ l'é'e, bitsinaghái bijad nakihíi yiyi' dahsdaago Bik'ehgo'ih'i'nañ binkááyú na'iziidi n'íi, **Esáias** holzéhi, binaltsoos yozhíi goldoh. ²⁹Holy Spirit Philip gáyihni, Tsinagháihíi aŋhánégo bich'i' nnáh. ³⁰Áik'ehgo Philip bich'i' nádilwodgo Bik'ehgo'ih'i'nañ binkááyú na'iziidi n'íi, Esáias holzéhi, binaltsoos yozhíihíi yidezts'áago gáyihni, Ya' ái hónzhiihíi bígonstí née? ³¹Ethiopian gáníi, Hago'at'éégo bígonsini, dahadn shiŋ ch'ígó'aahyúgo zhá go'íi? Hasiinángo shit'ahgé' dahndaa, nii. ³²Bik'ehgo'ih'i'nañ biyati' bek'e'eshchiiníi díi k'ehgo anŋhi yozhíi l'é'e, Dibelíi zideeyú ch'olqosíi k'ehgo, dagohíi dibelíi bizhaazhé biŋshéhíi yádngée sitíiigo doo hat'íi níi dahíi k'ehgo bizé' doo ilch'á' ágole' da: ³³Ádaayágošiyú ádaizlaagé' dá doo nzhógo baa yá'iti' da: hadnshá' bich'á'gé' daaŋideshchiinihíi yaa nagolni'? Ni'gosdzán bich'á'gé' bi'ih'i'na' nádiiné', niigo. ³⁴Áigé' nneehñ Philip gánábiŋdo'niid, Nánoshkaḡah, díi Bik'ehgo'ih'i'nañ binkááyú na'iziidi n'íi áníihíi hadn áihniihíi? Dabíi ádaayalti' née, dagohíi nnee la' yaa yalti' née? ³⁵Áik'ehgo da'ái Bek'e'eshchiiníi biyi'gé' Philip yalti' nkegonyaago Jesus yaa yiŋ nagolni'. ³⁶Ch'okahyú tú bich'i' dahch'idikaigo nneehñ gáníi, Kú tú la' laḡ; hat'íi bigha doo baptize áshi'dilne' da doleel? ³⁷Philip gáníi, Nijíi dawa bee ondlaayúgo ágáni'dilne'. Nneehñ gábiŋni, Jesus Christ Bik'ehgo'ih'i'nañ biYe' nliigo hoshdlaḡ. ³⁸Tsinaghái nnólgheed, nniid: áigé' tú yiyi' o'áázngo Philip nneehñ baptize áyíílaa. ³⁹Tú biyi'gé' hanát'aazngo Bik'ehgo'ih'i'nañ biSpirithíi dagoshch'i' Philip onábííŋtíi: nnee Ethiopian nlíni doo hwaá nábiŋtsaḡ da, ndi biŋ gozhógo dahiyaa. ⁴⁰Philip Azótusgee náhiiltsaḡ: áigé' kíh nagoznilyú yati' baa gozhóni yaa nagolni'go naghaa, áigé' **Caesaréa** golzeezhi' nnyaa.

9 ¹Saul, Jesus daayokaḡahíi nagont'og yá hát'íiigo la'íi naotseed yo'níigo okaḡah yebik'ehi da'tiséyú sitíni yaa nyáá, ²Áigee gáyihni, Damáscusgee Jews ha'ánáshéhíi bich'i' naltsoos shá áñle', áik'ehgo nnee la'íi isdzáné hayíi Jesus yikisk'eh daahikahíi la' baa niyááyúgo hídaasht'óogo Jerúsalemyú shinaghadokah. ³Áigé' Saul Damáscus golzeehíi bit'ahyú higaalgo, dahíko yaaká'gé' bich'i' nke'idindláad l'é'e: ⁴Áigee hayaa nágo'ná' yati' yidezts'áa l'é'e, gáníigo, Saul, Saul, hat'íi laḡ bigha shiniigonŋt'éégo áshiñstí? ⁵Saul gáníi, Hadn ánt'íi, shiNant'a'? Áigé' nohweBik'ehñ gábiŋni, Shiniigonŋt'éégo áshiñsinihíi shíi ást'íi, Jesus honszéhi: tsídik'iihíi bee níts'i'ishgo'yúgo dayúweh t'áazhi' hónŋalyúgo dayúweh dáni ídída'nŋni'. ⁶Saul biŋ díyagot'eego

ditlidgo gáníí, SheBik'ehń, hat'íí áshléhgo hánt'íí? Jesus gábińńii, Nádndáhgo kịh gozńilyú ńńáh, ákú hat'íí ánléhíí baa nił na'goni' ndi at'éé. ⁷Nńee yił hikah n'íí doo hadaadzii dago nazijíná' yati' daidits'ag ndi doo hadń daayo'íí da l'é'e. ⁸Saul ni'gé' nádiidzaago bináá iłch'á'ágołaa ndi doo go'íí da l'é'e: áík'ehgo bigan daach'ot'á'go Damáscusyú odaach'izłqoz. ⁹Doo go'íí dago taagi be'iskaa, dáshíná' ła'íí dáđibá'. ¹⁰Damáscusgee nńee Jesus yokaańń Ananías holzéhí golíí l'é'e; án Jesus bił ch'í'nah ágóláago, Ananías, bińńii. Ananías gáníí, Kú sídáá, sheBik'ehń. ¹¹Jesus gábińńii, Nádndáhgo kịh bigizhyú itín Ts'ígodezdqđ golzeegee ńńáh, áígee nńee Saul holzéhí, Társusgé' gólńi, Judas golíígee biká na'ńńikid: áígee án okaań łaq. ¹²Áígee nńee Ananías holzéhí ha'ayáago, go'íí náđleeh doleethíí bigha ndelńiigo Saul bił ch'í'nah ágołaa l'é'e. ¹³Ananías gábińńii, SheBik'ehń, án nńeeń Jerúsalemgee nńee daanokaańí nyeego yiniidaagodezlaahíí baat'ńsį ni': ¹⁴K'adńí án kú hígháhgo hayíi nizhi'íí yeda'okaańíí híđaitł'o'go baa godet'aa l'é'e, okaań yebik'ehi itisyú nadaandeehi ádaanńiigo. ¹⁵Jesus gábińńii, Ti'i: án ich'á'ńńłńi at'éé, shá na'iziidgo doo Jews daanńi dahíí, ízisgo nadaant'aahíí, ła'íí Israel hat'íí shizhi'íí yidaagońsį áiléh doleełgo: ¹⁶Shíí shigha hago'at'éégo biniidaagonł't'éé doleełí baa bił ch'í'nah ágoshł'e'. ¹⁷Áík'ehgo Ananías dahiyaago kịh yune' ha'ayáá; Saul yiká' ndelńiíná' gáníí, Shik'isń, Saul, Jesus nohweBik'ehń, itínyú yushde' híńááńá' nich'í' ch'í'nah ádelzaahń, gon'íí náńđleeh doleełgo, ła'íí Holy Spirit bee nagodet'aago nich'í' shides'a'. ¹⁸Dagoshch'í' bináá biká' siłtsooz silńi l'é'e n'íí yó'ózhóodgo go'íí násdłńi. Áígé' nádiidzaago baptize ábi'delzaa. ¹⁹Áígé' iyaaqo nalwod nasđłńi. Damáscusgee Jesus daayokaańíí yił naháztaago da'kwíishį behiskaa. ²⁰Dagoshch ị' Jews ha'ánáńséh nagozńil yune' Saul, Christ Bik'ehgo'ihí'nań biYe' nńi, ńiigo yaa nagolńi'. ²¹Nńee daabidezts'aa'íí dawa bił díyadaagot'eego gádaanńi, Díńshá' nńeeń Jerúsalemgee nńee Jesus bizhi' daayozhíigo da'okaańíí naistseedń at'ńi; áí bigha kú ńyáá ni', híđaitł'o'go okaań yebik'ehi itisyú nadaandeehi yich'í' yił dikáhgo? ²²Áíná' Saul dayúweh nńzilgo yałti'go Jesus da'anńi Christ nńi łaq, ńiigo Jews Damáscusgee daagolńińi doo bich'í' hanádaasdzii dago áyíłaa. ²³Łáqago hiskaaní bikédé'go Jews daanńińi Saul daiziltheego ndaagoshchįi: ²⁴Áíná' ndaagoshchiińi Saul yigońsįid ni': daabizilthee hádaat'ńiigo dajńi biigha, datł'é' biigha kịh gozńilńi binaayú łeda'dilt'ńi'ńi'gee dááda'ditłńi' nzhógo yinádaadéz'ńi; ²⁵Áíná' Jesus daayokaańíí tł'é'yú łeda'dilt'ńi'ńi' bitis yuyaa góđah ch'íđaabileeh, táts'aa yiyi' dahsdaago. ²⁶Saul Jerúsalemýú ńyáána' Jesus daayokaańíí yedigháh hát'ńi' ndi bédaaldzid l'é'e, da'anńi Jesus yokaańń silńi ndi doo daabodłaa dahíí bigha. ²⁷Áíná' Bárnabas Saul édeidilńiigo nadaal'a'a yaa yił n'áázhgo gánńiigo yaa nagolńi', Díń nńeeń higaalýú Jesus yo'ńiigo bich'í' yałti' ni', ła'íí Damáscusgee doo biini' háń dago Jesus yá sizńiigo yaa yałti' ni'. ²⁸Áígé' Jerúsalemýú da'adzaayú yił nkedikai. ²⁹Áígee doo biini' háń dago Jesus yá sizńiigo yaa yałti', Jews daanńińi Greek biyati' yee yádaat'ńi' yich'í' yałti'go yił łahadaadit'áńńá' daabizilthee hádaat'ńi' l'é'e.

³⁰Áí odlá' bee ilk'íyú yidaagolsjiddná' **Caesaréayú** yil hikai, áigé' Társusyú onádaabis'a'. ³¹Áík'ehgo Jesus daayokqahgo ha'análséhíí Judéayú, Gálileyú, Samáriayú daagolíníí bił nkenádaagodez'ąągo hadag bá nádaagodeyaa lẹ'e, áí Bik'ehgo'ihí'nań daidnłsigo dayúweh bá daagowáhgo, ła'íí Holy Spirit bidag ádaat'eego, dážhó ląą silij. ³²Peter gotah anádaalgo Jesus daayokqahíí Lýdda golzeeyú daagolíníí alđó' yaa nyáá. ³³Ákú nnee Enéas holzéhi yaa nyáá, di'ilhíí bighą sitjigo tsebíí legodzaahi. ³⁴Peter gáyilnii, Enéas, Jesus Christ nánilziih: nádndáhgo nitsesk'eh ilch'í' nandle'. Áigé' dagoshch'í' Enéas nádiidzaa. ³⁵Áík'ehgo Lýddagee daagolíníí ła'íí Sárongee daagolíníí daayiltsąągo Jesus yich'í' dahaskai. ³⁶Áigé' Jóppla golzeegee isdzán Jesus yokqahń gólj, Tábita holzéhi. Tábita golzeeyú Dórcas golzeego ágolzee: án nłt'éego at'éhi, tédaat'iyéhíí yich'onłhi. ³⁷Áiná' án yóiyahgo ndezgaa'go daztsąą, áigé' bits'í tádaizgizgo ik'éhéyú kih dahnágost'ąą yuné' ndaistjij lẹ'e. ³⁸Lýdda golzeehíí Jóppla dábit'ahyú goz'ąą, áík'ehgo Jesus daayokqahíí Peter akú naghaago yaat'idaanzijigo nnee naki yich'í' odais'a' nádaayokqahyú, Doo nt'áhgo da, dák'ad akú nńáh, daabiłniiigo. ³⁹Áigé' Peter dagoshch'í' yil onákaigo ik'éhéyú kih dahnágost'ąayú yil okai. Ákone' itsaahíí Peter yit'ahgé' daachago nazij, íicho ła'íí diyágé Dórcas t'ah hįnaaná' áyíflaa n'íí dahdaayinłłgo. ⁴⁰Áiná' Peter dawa ch'inołkáh yilniiidgo, ch'ékainá' Peter hishzhizhgo oskađ; áigé' its'í siné'zhí' déz'jiddná' gánj, Tábita, nádndáh. Áík'ehgo ch'ínghalgo Peter yiltsąąná' nádiidzaago nezdaa. ⁴¹Yich'í' dahdidilniiigo náidnłq; áigé' Jesus daayokqahíí ła'íí itsaa daanliiníí dawa yushdé' daayilniiidgo gádaabiłnii, Kú Tábita náhi'na'. ⁴²Jóppagee dahot'éhé baa godidezlaadgo łanihi Jesus daayosdłąđ. ⁴³Jóppla golzeegee Peter, Simon ikágé yildzahn yil sikeego doo alch'idé hiskađ da.

10 ¹**Caesaréa** golzeegee nnee Cornélius holzéhi, siláada dałán gonenadín Italian band holzéhi yinant'a' nłni, golj lẹ'e. ²Áń nneehń godnłsni, ła'íí yil naháztaaníí biłgo Bik'ehgo'ihí'nań daidnłsij lẹ'e, tédaat'iyéhíí yich'í' odaagohijáhi, ła'íí Bik'ehgo'ihí'nań dá yokqah nt'éhi. ³Ha'iz'ąagé' hayaazhij' taagi łedihikeezyúshij Bik'ehgo'ihí'nań binal'a'a yaaká'gé'hi bił ch'í'nah ádelzaa, áí baa nyáágo, Cornélius, biłniiid. ⁴Yinel'jiddná' tsidolyizgo gánj, Hat'íí ląąhi, shiNant'a'? Bik'ehgo'ihí'nań binal'a'áhíí bich'í' hadziigo gábiłnii, Bik'ehgo'ihí'nań binadzahgee ni'okqahíí ła'íí niłgoch'oba'íí bił nelą'. ⁵Nnee Jóppla golzeeyú daadnł'áá, Simon da'án Peter holzéhi, yil nánókáh: ⁶Simon ikágé yildzahn yil sikee, bigową túnteel sikaaníí bit'ahyú goz'ąą: hago áńne' shłhíí yaa nił nagolnł'. ⁷Bik'ehgo'ihí'nań binal'a'a bich'í' yakti' n'íí da'aazhij' ásdjiddná' Cornélius binal'a'a naki yich'í' ánniiid, siláada godnłsinihi dawahn nai'a'ihí alđó'; ⁸Áík'ehgo bił ch'í'nah ágolzaahíí dawa yaa yil nadaagolnł'ná' Jóppla golzeeyú odais'a'. ⁹Áigé' hiskađ hik'e odais'a' n'íí kih goznlií yich'í' alhánégo hikahná' ha'iz'ąazhij' godeyaayú Peter kih biká'yú okqah lẹ'e. ¹⁰Dážhó shįná' silijigo dahat'íhíta hoshąą nzi: áiná' áda'ilne'ná' nt'éego

bił ch'í'nah ágolne'go nágodiidzaa, ¹¹Yaaká'gé' bich'i' ilch'á' ágodzaago yiłtsaa, hat'íishí ligaihi bich'i' bił nkegonyáá, nadik'a' ligaihi k'a'at'éhi, dijigé' daayotá'go ni'zhi' yił nkedaistsooz: ¹²Ái biká'gee ba' iltah at'éhi, dziłká'yú daagolíni, ch'osh la'íi dló' nadaakaigo yiłtsaa. ¹³Yaaká'gé' yati' yidezts'aa gáníigo, Peter, nándáh; la' nałtseedgo nnáá. ¹⁴Áiná' Peter gáníi, SheBik'ehń, doodah, da'izlíné dagohíi doo daahidaago nohwá goz'aa dahíi doo hwaa hishaa da. ¹⁵Yati'íi náyidezts'aa gáníigo, Bik'ehgo'ihí'nań nłt'éégo áyíilaahíi doo da'izlíné biknnii bik'eh da. ¹⁶Díi k'ehgo taadn da'íłké'go bich'i' ágodzaa: áigé' nadik'a' ligaihií yaaká'yú bił onágodzaa. ¹⁷Peter, shíł ch'í'nah ágolzaahíi hagosha' ágot'eego shich'i' ágót'iid, nzíná' nńee Cornélius daades'a' n'íi hikai, Simon hayú gólíi? daanigo na'ódaadiłkidgo ch'í'itinyú nazi. ¹⁸Ya' Simon, Peter aldó' bizhi'ń kú sidaa née? daanigo na'ónádaadiłkid. ¹⁹Peter bich'i' ágodzaahíi t'ah yaa natsekeesgo Holy Spirit gábiłńii, Nńee taagi níka daantaago kú hikai. ²⁰Náńndáhgo gódah ch'ínnáh. Bił náńńákáh, doo t'aqzhi' nt'éégo da: shíi kú odaasil'á'i at'éé. ²¹Áík'ehgo Peter nńee Cornélius odais'a' n'íi yich'i' gódah ch'ínyáago gádaayińńii, Nńee bika daanołtaahíi shíi ásh't'íi. Hat'íi bigha kú nołkai? ²²Gádaabiłńii, Cornélius, siláada dałán gonenađń yinant'a' nłni, nńee bi'at'e' nzhóni, Bik'ehgo'ihí'nań yidńńsini, Jews dawa nłt'éégo baa yádaalti'i, Bik'ehgo'ihí'nań binal'a'a dílzini yaaká'gé'hi bich'i' hadziigo níka idol'áa ńiigo, bigowayú ńńáhgo niyati' yidits'ihyú. ²³Áík'ehgo Peter, Ha'ałkáh, yiłńńiid, áigé' da'akú bedaiskaa. Iskaa hik'e Peter yił onákai, la'íi la' odla' bee ilk'isyú daanliiníi Jóppagé'hi aldó' itah onákai. ²⁴Áigé' náiskaagee Caesaréa golzeeyú hikai. Áigee Cornélius bik'íyú la'íi daabit'ekéhií dała'áyíilaago biba' naháztaa. ²⁵Peter t'ah bich'i' higaalńá' Cornélius bidedeswodgo biyahzhi' hayaa na'ádolt'e'go yokaqah nágodiidzaa. ²⁶Áiná' Peter nábidnłqozgo, Hizij: shíi aldó' dáni k'ehgo nńee nshłni ánsht'ee, biłńii. ²⁷Ilch'i' yałti'go ha'a'áazh, áigee ląágo biba' dała'ách'ít'éégo yiłtsaa. ²⁸Peter gádaayiłńii, Nńee Jew nłni nńee lahgo hadaazt'íi yił na'aashgo, dagohíi yich'i' onadáhgo doo bee bá goz'aa da nohwíi bidaagonołsi; ndi shíi Bik'ehgo'ihí'nań gáshiłńiigo shíł ch'í'nah áyíila, Nńee da'izlii ádaat'ee, dagohíi déńchog'go ádaat'ee, doo daabiłńii da. ²⁹Ái bigha shiká odaasoł'a'na' doo t'aqzhi' ánsht'eego da, dagoshch'i' niyáa: k'adii nanohwídishkid, hat'íi bigha shiká odaasoł'a' ląá? ³⁰Cornélius gábiłńii, Díi'hi hiskaana' dákogee in'áqzhi' dáshiná' oshkaqah ni; áigé' ha'iz'aaagé' hayaazhi' taagi łedihikeezyú oshkaqah nt'éégo nńee bidiyagé bich'á'idindládi shich'i' sizij ni', ³¹Gáshiłńńiid, Cornélius, Bik'ehgo'ihí'nań ni'okaqahíi yidezts'aa, la'íi tédaat'iyéhií baa ch'onba'íi yee nínálńiih. ³²Áík'ehgo nńee Jóppa golzeeyú daadn'áago Simon, da'án Peter holzéhi, yił nánókáh; Simon, ikágé yiłdzehń, yił sikee, bigowa túnteel sikaaníi bit'ahyú goz'aa: án nyáago nich'i' yałti' doleel. ³³Ái bigha dagoshch'i' níka o'í'aad ni; nłt'éégo áńdzaago nyaa. K'adii daanohwigha

dała'ánt'ee, Bik'ehgo'ihí'nań binadzahgee, Bik'ehgo'ihí'nań hago'at'éégo nánгон'áq shíhíí dawa daadnts'ihíí bigha. ³⁴Peter yałti' nkegonyaa go gánniid, Bik'ehgo'ihí'nań nnee dałeft'eego yaa natsekees bígosíłsjiid: ³⁵Nnee iltah at'éégo hadaazt'i'íí daantíígee dahadń Bik'ehgo'ihí'nań yidńłsiníí ła'íí nłt'éégo at'ééhíí Bik'ehgo'ihí'nań bił dábik'ehi at'éé. ³⁶Bik'ehgo'ihí'nań biyati' Israel hat'i'i bich'i' bił o'ol'a'íí bídaagonołsi, Jesus Christ binkááyú nkegohen'áqgo yá'iti': (án dawahá yebik'ehń nłji:)
³⁷Da'ái yati'íí John, Baptize ádaanołwi'dolne', niigo yaa yałti'íí bikédé'go Gálilee golzeegé' Judéa dahot'éhé biyi' baa na'goni'go bídaagonołsi dishni; ³⁸Bik'ehgo'ihí'nań Jesus Názareth golzeegé' gólłni, Holy Spirit ła'íí binawodíí bee baa godin'áqgo its'áyinłtíí: áígé' nłt'éégo ánát'jiłgo ánádaał l'é'e, ła'íí ch'iidn yisná ádaabiłsini n'íí nádailzi; Bik'ehgo'ihí'nań yilńłjhií bigha. ³⁹Jews daabini'yú ła'íí Jerúsalemyú dawa ye'ánát'jiłłi nołwił nołwińáał ánágot'jił; án tsi'ılna'áhi yídaayiheskałgo daizes-hji: ⁴⁰Álná' áígé' taagi jji hileehgo Bik'ehgo'ihí'nań nábiłil'na'ná' ch'i'nah hit'jiigo ábílłaa; ⁴¹Doo nnee dawa bich'i' da, álná' nołwił daahihilłséh doleełgo Bik'ehgo'ihí'nań hadaanołwihezniłłi nołwich'i' Jesus daztsaqgé' naadiidzaahíí bikédé'go bił da'iidaq n'íí Bik'ehgo'ihí'nań nołwich'i' ch'i'nah hit'jiigo ábílłaa. ⁴²Jesus gánohwiłniigo nołwá ndaagoz'aa, Yati' baa gozhóni nnee baa bił nadaagołni', ła'íí bich'i' gáshilđołnił, Daahinaahíí ła'íí nanezna'íí yaa Yałti' doleełgo Bik'ehgo'ihí'nań haiyilłtíí. ⁴³Bik'ehgo'ihí'nań binkááyú nada'iziidi n'íí dawa án yaa nadaagołni'go gádaanniid, Áń bizhi'íí bee dahadń bodłłago ba'ol'íłhń bincho'íí da'izłłné doleeł. ⁴⁴Peter t'ah díí yaa yałti'go hayíí daidezts'aanií dawa Holy Spirit bee baa daagodełt'aa. ⁴⁵**Circumcise** ádaabi'deszaahíí bitahgé' Jesus daayodlaanií Peter yil hikaiłłi bił díyadaagodzaa, áí nnee doo Jews daanłni da ndi Holy Spirit bee baa daagodełt'aałłi bigha. ⁴⁶Holy Spirit-híí yati' ła'i yee yádaałti'go ádaabiłsigo ła'íí, Bik'ehgo'ihí'nań bich'i' ahédaandzi, daaniigo daidezts'aa. Áłk'ehgo Peter gánłłi, ⁴⁷Hadń díí nnee dánohwíł k'ehgo Holy Spirit bee baa daagodełt'aanií doo tú bee baptize ádaabi'dilne' bik'eh da nzi? ⁴⁸Áłk'ehgo Jesus Christ bizhi' bee baptize ádaanołwi'dolnił, niigo yee yágon'áq. Áígé' gádaabiłni, Da'kwíł hiskaqzhi' kú nołwitałhú síndaa.

11 ¹Nadaal'a'á ła'íí Jesus bee ilł'íyú daanliinií Judéayú daagolłinií, doo Jews daanłłi dahíí Bik'ehgo'ihí'nań biyati' ałdó' nádaagodn'aa go yaat'ídaanzj. ²Áłk'ehgo Peter Jerúsalem yúdag onanádzaago nnee **circumcise** ádaaszaa zhińéé daanliinií doo bił daabik'eh dago ³Gádaabiłni, Nnee doo circumcise ádaaszaa dahi bił da'ináá l'áq. ⁴Áłk'ehgo Peter hago'at'éégo ánádaagot'jiłłi ilłké' nyinilgo yaa yil nadaagołni' nkegonyaa gánłłigo, ⁵Joppa golzeeyú sídáago oshkaqłhgo shilł ch'i'nah ágolłnéh nkegonyaa: Hat'íshj łigaihi shich'i' bił nkegonyáá, nadik'a' łigaihi dijigé' daayota'go shich'i' yil nkeđaiłsoozgo hiłłtsaq. ⁶Da'as'ah neł'jidgo áí biká'gee ba' iltah at'éhi, dziłká'yú daagolłini, ch'osh ła'íí dló' nadaakaigo hiłłtsaq. ⁷Yati' desiits'áq

gáníigo, Peter, nádndáh, nahtseedgo nnáá. ⁸Áiná' gádéniid, SheBik'ehń, doodah, da'izlíné dagohíi doo daahiidaago nohwá goz'aq dahíi doo hwaá ízaashné'i at'éé da. ⁹Yati'íi yaaká'gé' gánáshido'niid, Bik'ehgo'ihí'nań nt'éégo áyílaahíi doo da'izlíné biłnńi bik'eh da, ni. ¹⁰Díi k'ehgo taadn da'ílk'égo shich'í' ágodzaa: áige' nadik'a' ígaihíi yaaká'yú bił onágodzaa. ¹¹Áige' dagoshch'í' nnee taagi **Caeseréa** golzeegé' shich'í' hil'aad ląqhi shaa hikai. ¹²Holy Spirit gáshihńniid, Ákú bił nádńkáh, doo t'aqzhi' nt'éégo da. Odlą' bee ílk'isyú daanlińií gostán áldó' bilonáhiikai, áige nkaigo nneehíi bigową yune' ha'áhiikai: ¹³Áik'ehgo nohwíł nagosni' hago'at'éégo bigową yune' Bik'ehgo'ihí'nań binal'a'á yaaká'gé'hi sizíigo yiltsągo gábiłnńi, Nnee la' Jópna golzeeyú daadn'áá, Simon, da'án Peter holzéhi, yil nánókáh; ¹⁴Áń ni la'íi bił nahántaaníi biłgo yati' bee hasdádołkahíi yaa nił nagodolńi. ¹⁵Áik'ehgo bich'í' yádaashti' nágodiidzaago Holy Spirit bee baa daagodest'aq, ntsé godeyaaná' nohwaa daagodest'aq n'íi k'ehgo. ¹⁶Jesus áńi n'íi, John tú zhá yee baptize ádaayizlaa; ndi nohwíi Holy Spirit bee baptize ádaanohwi'dolńi, nohwíłni n'íi bėnashńi. ¹⁷NohweBik'ehń Jesus Christ daahosiidłądná' Bik'ehgo'ihí'nań Holy Spirit nohwaa daizné'íi bíi áldó' da'ái k'ehgo baa daizné'yúgo, shíi doo hat'íi bee inshłi dago, doo doodah dishńi da ni. ¹⁸Ái daidezts'aqaná' doo hat'íi ndaado'niid da, áiná' Bik'ehgo'ihí'nań ya'ahėdaanzigo gádaanńi, Áik'ehgo nnee doo Jews daanłi dahíi áldó' bincho'íi yich'a'zhi' ádaasdaayúgo ihí'naa doo ngonel'aq dahíi Bik'ehgo'ihí'nań baidin'aq. ¹⁹Stephen zesdijłi bikédé'go Jesus daayokaqahíi biniidaagodeszaahíi bighą ilch'a'yú ohekaiłi, la' **Phenice** golzeezhi', la'íi Cýprus golzeezhi', la'íi Ántioch golzeezhi' ohekai, dá Jews daanlińií zhá Bik'ehgo'ihí'nań biyati' yee yich'í' yádaakti'go. ²⁰La'íi nnee Cýprus golzeegé' la'íi **Cyréne** golzeegé' daagolńií Ántioch golzeeyú hikainá' nnee Greek biyati' yee yádaakti'íi yich'í' yádaakti', Jesus nohweBik'ehń yaa yil nadaagolńi'go. ²¹Bik'ehgo'ihí'nań yil daanłiigo nnee ląqgo da'osdłądgo Bik'ehgo'ihí'nań yich'í' dahaskai. ²²Jesus daayokaqahíi Jerúsalemgee ha'ánáséhíi ái yaat'idaanzigo Bárnabas Ántiochyú odais'a'. ²³Ákú nyááyú Bik'ehgo'ihí'nań biłgoch'oba'íi ye'ánát'ijłi yiltsągo bił gozhóq lė'e, Nohwi'odłą' nłdzilgo bee nasolįigo nohweBik'ehń doo bich'a'zhi' ánadaahołne' da, daayilńiigo yidag yádaakti'. ²⁴Bárnabasń nnee nt'ėhi nłi, Holy Spirit ye'at'ėhi, la'íi bi'odłą' nłdzili: áik'ehgo nnee ląqgo Bik'ehgo'ihí'nań daayosdłąd. ²⁵Áige' Bárnabas Társus golzeeyú Saul yika ntaayú óyáá: ²⁶Ákú yaa nyáago Ántiochyú yil nat'ááz. Áige Jesus daayokaqahíi yil ha'ánásėhgo dał'a łegodzaa, áik'ehgo nnee ląqgo yil ch'idaagoz'aq. Ántiochgee Jesus daayokaqahíi da'iłtsé ínashood daahosze'. ²⁷Ái benagowaaná' nnee Bik'ehgo'ihí'nań binkááyú yádaakti'íi Jerúsalemge' Ántiochzhi' hikai. ²⁸Ái la' Ágabus holzéhi hizí'go, Holy Spirit yábiiłti'go, Ni'gosdzán dahot'ėhė shiná' góyéego begodigháh, niid: Cláudius **Caesar** nant'án nłijná' díi begolzaa. ²⁹Ínashood daantíige dayídaanel'aqgee Jesus bee bik'íyú Judėayú

daagolíníí bich'odaahi'nii daanzigo biini' ladaizlaa: ³⁰Gádaadzaago Bárnabas la'íí Saul yaa daizné'gé' Judéayú ínashood yánaziiníí yich'í' odaizné'.

12 ¹Áí benagowaaná' Hérod nant'án nliigo ínashood la' yiniidaagontsi nkegonyaa. ²Án bik'ehgo James, John bik'isn, besh be'idiltishé bee zesdji. ³Áí Jews daanliiníí bił dádaabik'ehgo yígolsjiddná, Peter aldó' ha'alt'e'go yee nagoshchji l'é'e. (Bán benilzoolé da'ádihgo bán alzaahi daach'iyaaaná' díí be'ánagot'jil.) ⁴Áík'ehgo Peter Hérod bik'ehgo daayiltsoodgo ha'ádaist'e', áigé' siláada díí'go sinili bináadaadéz'jigo baa neltji; **Bitis-hagowáh** bee bíná'godiníhgo bikédé'go nnee binááł ch'ínádishteel nzigo. ⁵Peter ha'áná'ilka' yune' ásitjiná' Bik'ehgo'ihí'nań bich'í' ínashood ha'ánáíséhíí dá bá da'okaqah nt'éé l'é'e. ⁶Iskaq hik'e Hérod Peter ch'ínádishteel nzi lágo, ndi da'ái bit'l'é' besh hishbizhíí naki bee íb'i'dest'qogo siláada naki bigizhyú alhosh: siláada la'ihíí dáádítjhee yináadaadéz'jigo l'é'e. ⁷Dahiko Bik'ehgo'ihí'nań binal'a'a yaaká'gé'hi ch'í'nah ádelzaago ha'ásitji yune' ididezlaad: Peter bi'ask'ehyú bedelchidgo, Dahale nádndáh, bilnñiid. Besh hishbizhíí bigan bee łest'qó n'íí nanehesdee. ⁸Áigé' Bik'ehgo'ihí'nań binal'a'a gánábildo'nñiid, Nidiyagé ánágodle'go áde'it'ó, la'íí nikee na'ast'óné bee ná'íl'éés: áík'ehgo ágázzaa. Áigé' gánábildo'nñiid, Iká' ninasti'íí ídinántihgo shiké' nñáh. ⁹Áigé' ch'ínyáago yiké' dahiyaa; Bik'ehgo'ihí'nań binal'a'a ánát'jilíí da'anii bich'í' ánát'jilíí doo yígolsji da; áiná' daazhógo shil ch'í'nah ágodzaa nzi l'é'e. ¹⁰Siláada yinádéz'iiníí íłtséhíí la'íí iké'geehíí yitis ch'ín'áázhná' kji gozníí bich'í'zhi'go besh dáádítjhi yaa n'ááz; áí dabínik'eh ch'ínkééz: áigé' ch'ín'áázhgo kji bigizhyú itín yune' o'ááz; áigee dagoshch'í' Bik'ehgo'ihí'nań binal'a'a bich'á' onázzaa. ¹¹Peter dabíí ídínágołziidgo gánñiid, Bik'ehgo'ihí'nań binal'a'a shich'í' yi'aadgo, Hérod bíla'łt'áhge' la'íí Jews daanliiníí hago áshidilne'go ndaayołíí n'íí yich'á' ch'íshinłtjigo bigosłtsiid. ¹²Díí yígolsjiddná' John, da'án Mark holzéhi, bima Mary bigowayú óyáá; áigee łáago dał'adzaago da'okaqah l'é'e. ¹³Peter ch'í'itinyú dáádítjhií nýinests'igo it'eedn, Rhoda holzéhi, dáádítjhyú nýyáa. ¹⁴Peter bizhiihíí yígolsjiddgo dá doo yá ch'í'itiinhé bił gozhóqogo ha'ánálwodgo, Peter dáádítjhee sizji, niigo nnee ákóné' naháztaaníí yił nadaagosni'. ¹⁵Niini' áđih née! daabilnñiid. Áiná' dayúweh ágáníí. Gánádaabiłdo'nñiid, Binádidzołíí zhá benagowaa. ¹⁶Áiná' Peter dayúweh dáádítjhi nýinłts'i: áigé' bá ch'ída'iztaago daabiłtsaaaná' bił díyadaagot'ee l'é'e. ¹⁷Dant'éhe naháztaq doleełhíí bigħ nabída'igizh, áigé' hago'at'éégo Bik'ehgo'ihí'nań ha'áná'ilka'gé' ch'íbinłtiiníí yaa nagosni'. Áigé' gánñiid, Díí ágodzaahíí James la'íí odlá' bee nohwik'íiyú baa bił nadaagołni'. Áigé' dahnyaago łahyúgo onanázzaa. ¹⁸Hayıłkaq hik'e siláada bitahyú ch'ínii hadnłłáad, Peter hago adzaa, daanñigo. ¹⁹Áigé' Hérod bíka ntaa ndi doo hwaa baa nyaa da, áík'ehgo siláada yináadaadéz'jigo n'íí baa yá'iti'go natseedgo yándaagoz'aa. Áigé' Judéagé' **Caesaréayú** óyáago da'áigee sidaa l'é'e. ²⁰Hérod, Tyre la'íí Sídongee nnee daagolíníí yich'í' hashkee: Blástus, Hérod yánal'a'a, t'eké ádaisdlaago dałaházhi' dał'adzaago Hérod

yaa hikai, nkegohen'áá le', daaniigo yich'i' yádaalti', nant'an bini' bich'á'gé' zhá da'iyaaḥíí bigha. ²¹Áík'ehgo ch'ídaagoz'aanií bijii Hérod nant'an k'ehgo ík'e'idlaago nant'an dahsdaa n'gee dahnezdaago nnee hikaiḥíí nlt'éego yich'i' yatti'. ²²Áík'ehgo nneehíí, Díí bich'i' da'ch'okaḥhíí bizhiíhíí áníí, doo nnee da' daaniigo ndaadidilghaazh. ²³Hérod, Bik'ehgo'ihí'nañ zhá daach'idnłsini at'éé, doo nii dahíí bigha dagoshch'i' Bik'ehgo'ihí'nañ binal'a'á yaaká'gé'hi kah bik'izh'i' áyíłaa: áí'gé' ch'osh bitsi daiyaago bizes-híí. ²⁴Áíná' Bik'ehgo'ihí'nañ biyati'íí dayúweh didezdaadgo nchaa silii. ²⁵Bárnabas ła'íí Saul biłgo, bigha daades'a' n'íí aḥá'ádaizlaaná' Jerúsalemgé' John, da'án Mark holzéhi, yił nakai.

13 ¹Ántiochgee ínashood ha'ánáłséhíí Bik'ehgo'ihí'nañ binkááyú yádaalti'íí ła'íí íłch'ídaago'aahíí, áí Bárnabas ła'íí Símeon, **Niger** holzéhi, Lúcius, Cyrénegé' gólíni, Mánaen, Hérod nant'an yił daahina'ñ, ła'íí Saul itah ha'ánákah lé'e. ²Dáshiná' Bik'ehgo'ihí'nañ daayokaḥhíí Holy Spirit gábiłnii, Bárnabas ła'íí Saul shá nada'iziidgo bich'i' ádėniid n'íí shá its'ánote. ³Áík'ehgo dáshiná' náda'oskaḥdná' Bárnabas ła'íí Saul yiká' ndaadesnii, áí'gé' odais'a'. ⁴Áí'gé' Holy Spirit odaabis'a'go Selėuciayú n'áázh; áí'gé' Cýprusyú bił oda'izeel. ⁵Sálamisgee n'áázhná' Jews ha'ánáłséh nagoz'aḥ yune' Bik'ehgo'ihí'nañ biyati' yaa yádaalti': John bich'odaanii lé'e. ⁶Páphos golzeegee ni' tayi' dahgoz'áni yiká' ch'ín'áázh; áí'gee nnee Bar-Jesus holzéhi, Jew nłni, bena'ich'aahíí íłtah at'éégo áná'ol'íłi, Bik'ehgo'ihí'nañ binkááyú na'iziid ádil'ínihi, Paul ła'íí Bárnabas baa n'áázh lé'e. ⁷Áñ nnee góyáni, nant'an nłni, Sérgius Paulus holzéhi yił n'áázh; áñ Bik'ehgo'ihí'nañ biyati'íí yidits'íłh hát'íłhíí bigha Bárnabas ła'íí Saul yiká'iił'a'. ⁸Áíná' Bar-Jesus, da'án Élymas holzéhi, (Élymas golzeehíí bena'ich'aahíí íłtah at'éégo áná'ol'íłi golzeego ágolzee) nant'an dánko odłḥ hileeh nzihíí bigha Bárnabas ła'íí Saul yidáhzh'i' yatti' lé'e. ⁹Áíná' Saul, (da'án Paul holzéhi) Holy Spirit yábiyíłti'go da'as'ah yineł'íí, ¹⁰Áí'gé' gáyíłnii, Ni, ch'iidn bik'ehgo ánt'íni, dawahn nnee bich'i' nach'áhi, dawahn nch'ogo ánt'éhi, nlt'éego ágot'eehíí dawa doo nił nzh'ogo dahi, Bik'ehgo'ihí'nañ bich'i' ts'ígodesd'oh itínhíí digizgo ánłsini, doo dayúweh ágánt'íi da le'. ¹¹K'adíí Bik'ehgo'ihí'nañ nich'i' ná'diziidgo dét'íhéhzh'i' ni'náá ágodihgo ch'ígona'ái doo hí'íi da nleeh. Dagoshch'i' biná'oh golbaa gozłii, áí'gé' godíłhíł bik'egonyáá; áík'ehgo hadn bidiloqsń yíka nantaa nágodiidzaa. ¹²Áí'gé' nant'an ánágot'íłhíí yo'íiná', Bik'ehgo'ihí'nañ biyati' yee bił ch'ígót'aah n'íí baa yił díyagot'eego osdłḥ. ¹³Paul yił nakaiḥíí biłgo Páphosgé' bił oda'izeel, ni' Pamphýlia golzeehíí biyi' Pérga golzeezh'i' hikai: áí'gé' John bich'á' Jerúsalemýú onáđzaa. ¹⁴Áí'gé' Pérgagé' yúweh ni' Pisidia golzeehíí biyi' Ántioch golzeeyú onanákaí, Jews daagodnłsinii bijii ha'ánáłséh goz'aḥ yune' ha'ákaigé' dahdinezbih. ¹⁵Begoz'aanií ła'íí Bik'ehgo'ihí'nañ binkááyú nada'iziidi n'íí biyati' daayozhiihíí bikédé'go Jews ha'ánáłséhíí binadaant'a' bich'i' oda'is'a' gádaaniigo, Nnee daanołni, shik'íyú, yati' ła' nnee bich'i' bidag yádaalti'

lẹ'eyúgo dák'ad ágádaadoṣṣiih. ¹⁶Áík'ehgo Paul hizì'go na'ígizhná' gáníí, Israel hat'i'i daanoṣṣni, Bik'ehgo'ihì'nañ daadinoṣṣni, ídaayesoṣṣt's'aa. ¹⁷Díí Isreal hat'i'i Bik'ehgo'ihì'nañ daayokaṣṣhñ daanohwitaa n'íí hayiheznìlgo n'í Egypt, doo daabíyéhì biyi' daagolíí n'ná' nṣee ízisgo ádaat'eego áyíflaa ni', la'íí binawod bee ni' Egyptgé' ch'ínìl ni'. ¹⁸Dénchò'go ádaat'ee ndi yinádéz'jigo da'izlìyú dizdinhíí hagee biṣ lẹgodzaa. ¹⁹Ni' Cánaan golzeegee nṣee gosts'idyú hat'i'i doo hat'íí dago áyíflaaná' bini' n'íí Israel hat'i'i daṣá'á daantíígee biyéé doleelíí bebígozìíhíí yá áyíflaago ni' yá ilk'idaahosdzog. ²⁰Áí bikédé'go aayádaaltihíí bánadaant'aago bá ágólaa, díídn gonenadínyú ashdladin lẹgodzaayú shì, Bik'ehgo'ihì'nañ binkááyú na'iziidi, Samuel holzéhi, nyáázhì'. ²¹Áígé' ízisgo nant'án daayokeed; áík'ehgo Saul, Kish biye', Benjamin hat'i'íí nṣni, Bik'ehgo'ihì'nañ baa destjigo bánant'aago dizdin lẹgodzaazhì'. ²²Án k'ihzhì' nnáíntíí'íná' David nant'án ánálzaa; án díí k'ehgo áníígo yaa nagolnì', David, Jesse biye'híí shìṣ dábik'ehyú át'ééhíí la'íí dáhasht'ííyú ánát'íííí bígosííjìd. ²³Díí nṣee bich'á'gé' hadaaṣhchínihíí bitahgé' Bik'ehgo'ihì'nañ ngon'ááníí k'ehgo Israel hat'i'i bá Hasdá'iiniííí bá yíṣtíí, án Jesus holzee: ²⁴Doo hwahá Jesus higháh daná' John, Nohwinchò'íí bich'á'zhì' ádaatne'go baptize ádaanohwi'dolne', niigo Israel hat'i'íí dawa yich'ì' yaṣtì' lẹ'e. ²⁵John binasdzid k'ad aṣṣ áile'ná' gáníí, Hadn át'íí daashidoṣṣiih? Shíí doo án ásh't'íí da. Ndi shikédé'go higháhihíí biket'óól k'e'ish'adgo ndi doo bik'eh sitíí da. ²⁶Nṣee daanoṣṣni, shik'ííyú, Abraham hat'i'i daanoṣṣni, la'íí nohwitahgé' Bik'ehgo'ihì'nañ daadinoṣṣni, hasdách'ikáhíí baa na'gonì'íí nohwíí nohwich'ì' alzaa. ²⁷Jerúsalemyú daagolíníí binadaant'a' dábiṣgo Jesus doo yínadaagolzì da, la'íí Bik'ehgo'ihì'nañ binkááyú nada'iziidi ádaanii n'íí, godilziníí bijjì dawahn náhójii n'íí doo biṣ ídaagozì dahíí bighá ádaanii n'íí begolzaa, da'itsaahíí bee bá ndaagoz'áago. ²⁸Hat'íí bighá daayizííhéhíí doo yídaagoṣṣi da, ndi Pílate nádaayokaṣṣh, zííhéhé daayíṣniigo. ²⁹Bek'e'eshchiiníí aṣṣ begolzaaná' tsì'ílna'áhi biká'gé' godah ch'ínadaiztjigo, tsébi'í'án yune' ílch'ì'ndaiztjì. ³⁰Ndi daztsaagé' Bik'ehgo'ihì'nañ nábihil'na': ³¹Áígé' lẹ́ágo iskaṣṣo hayíí Gálileegé' Jerúsalemzhì' yíṣ hikaihíí yich'ì' ch'í'nah ánádil'íí lẹ'e, áí k'adyúgo binááá ánágot'íídíí nṣee yíṣ nadaagolnì'. ³²Yati' baa gozhóni baa nohwíí nadaagolnì', bich'á'gé' hadaaṣhchínelt'aaníí Bik'ehgo'ihì'nañ bángon'áá n'íí k'ehgo, ³³Jesus nábi'dihil'na'íí, nohwíí bichagháshé daandliiníí nohwá ye'ílaa; psalm nakígee aṣṣó' biyi' gáníígo k'e'eshchijì, ShiYe' nṣíí, díí jìjìgé' nitaa sílìí. ³⁴Doo díídzid nanádleeṣ dago daztsaagé' náyihil'na'íí yaa nagolnì'go gáníí, Da'aniigo David bángoni'ááníí nohwíí nohwaa nshné'. ³⁵Psalm la'íí aṣṣó' biyi' gánadí'nii, Dilzini Nṣni níyéhíí díídzidíí doo bee bángon'áah da. ³⁶Davidhíí naghaa n'ná' habinoṣṣ'íííí bá Bik'ehgo'ihì'nañ yighá bin'a'íí aṣṣ áyíflaahíí bikédé'go, David daztsaṣṣo bik'íí n'íí lẹ'sinìlìí bitahyú nbi'deltíí lẹ'e, áík'ehgo nṣdzid; ³⁷Ndi Bik'ehgo'ihì'nañ nábihil'na'íí doo nṣdzid da. ³⁸Áí bighá nṣee daanoṣṣni, shik'ííyú, bídaagonoṣṣi le', díí

nneehń baa nohwił nagolńi, binkááyú dénchọ'go ádaanołt'ee n'íi nzhooníi bee nohwaa nágodit'aahíi bighą: ³⁹Hayíi án yodlaqahń dawahá biyi'gé' nłt'ée'go ch'íbilteehi at'éeé, áiná' Bik'ehgo'ihí'nań yegos'aaníi Moses binkááyú ni'né'i doo dawa bee ch'íkółteehi at'éeé da. ⁴⁰Bik'ehgo'ihí'nań binkááyú nada'iziidi ágádaanii n'íi doo bee nohwich'į' ágonéh da doleełhíi bighą baa daagonołsaą; ⁴¹Są, aadaadłohíi daanołini, nohwił díyadaagot'ee, doo haada daadołeł: nohwíi yolkaalıi biyi' hat'fhíta ashłe', ái ashłe'íi ła' nohwił nagolńi'yúgo ndi doo daahołdłą da. ⁴²Jews daanlińi ch'ínákainá' doo Jews daanlii dahíi, Iké'gee godilziníi bijii da'áik'ehgo nohwił nanádaagodołnih, daabiłniigo nádaabokąqah. ⁴³Áik'ehgo dała'ách'ít'ée'hií ąął tanách'osąqaná' Jews daanlińi ła'íi Jews bi'okąqahíi yedikaihií daidńsini łąągo Paul ła'íi Bárnabas yiké' dahiskai; ái bich'į' yádaakti' ła'íi, Bik'ehgo'ihí'nań biłgoch'oba'íi dayúweh nłt'ée'go baa hołkaah, daabiłniigo bidag yádaakti'. ⁴⁴Áige' godilził hik'e kįł gozńilgee nneehíi dásdozhą dawa dała'adzaa, Bik'ehgo'ihí'nań biyati' ídaayést'sąayú. ⁴⁵Jews daanlińi nnee dała'at'ée'hií daayiltsąqaná' dážhọ da'olch'iid lẹ'e, Paul áńífihií doo áige' da, daanii ła'íi nchọ'go yaa yádaakti'. ⁴⁶Paul ła'íi Bárnabas doo biini' hął dago gádaanii, Bik'ehgo'ihí'nań biyati'íi nohwíi iłtsé nohwich'į' bee yá'iti'go dábik'eh: ndi daanołhíi k'ihził' bídaasoyilgo dahazhi' ihí'naahíi doo bik'eh sitii da daanołsi dago, ádándaagosołt'ąqahíi bighą doo Jews daanlii dahíi bich'į'go dahsiikai. ⁴⁷Ágáníigo nohweBik'ehń nohwá ngon'ąą, Doo Jews daanlii dahíi bá idindláadíi nłłigo haniłtíi, ni'gosdzáń náhen'ąáyú nnee iłtah at'ée'go hadaazt'ii ninkááyú hasdákáh doleeł. ⁴⁸Doo Jews daanlii dahíi díi daidezts'ąqaná' bił daagozhọ'go Bik'ehgo'ihí'nań biyati' ya'ahédaanzı lẹ'e: dahazhi' daahinaa doleełgo nábidihesdlaahíi dawa da'osdłąqad. ⁴⁹Bik'ehgo'ihí'nań biyati' Antioch biąaayú dáhot'éhé didesdlaad lẹ'e. ⁵⁰Ndi Jews daanlińi isdzáné daagodńsini nłt'ée'go bídaagozini, ła'íi nnee nant'án daanlińi ákú daagolńińi biini' yá ádaagozlaa, Paul ła'íi Bárnabas biniidaagododle', daaniigo, áik'ehgo daabini'gé' ch'ídaayineyood. ⁵¹Bikee leełh yaa daayilłháal, doo hádaabich'it'ii dahíi nnee bee bígózihíi bighą, áige' Icóniumyú onanát'aazh. ⁵²Hayíi da'osdłąqadíi bijii dawa yee bił daagozhọ, ła'íi Holy Spirit ye'ádaat'ee lẹ'e.

14 ¹Icónium golzeegee Paul ła'íi Bárnabas biłgo Jews ha'ánáłséh goz'ąą yune' ha'a'áazhgo yádaakti', áik'ehgo nnee łąągo da'osdłąqad, ła' Jews daanlińi, ła' Greeks daanlińi. ²Áiná' Jews doo da'odłąq dahíi, doo Jews daanlii dahíi yił daagoshkishgo odlą' bee iłk'íyú daanlińi bich'į' nchọ'go natsídaakeesgo ádaizlaa. ³Da'áige' sikeego nzaad ogoyaago, doo biini' hął dago Bik'ehgo'ihí'nań yá yádaakti' lẹ'e, áik'ehgo godiyiłgo be'ígózini ła'íi ízisgo áná'ol'iiłi Paul ła'íi Bárnabas binkááyú Bik'ehgo'ihí'nań ánat'iiłgo biyati' yee biłgoch'oba'íi da'anii at'ée'go bígózigo áyíłlaa. ⁴Áige' nnee daagolńińi iłk'ékai; ła' Jews daanlińi yił daagost'iiłd; ła'íi Paul ła'íi Bárnabas yił daagost'iiłd. ⁵Doo Jews daanlii dahíi ła'íi Jews

daanliiníí bindaant'a' biłgo biñí'da'diñíh ła'íí nbída'ihne'go ndaagoshchijj,
 6Áí yídaagotsjiddná' Lýstra ła'íí Dérbe, Lycaónia biyi' kñh nagozñilyú ła'íí
 biñaayú dahtsídinkijj. 7Ákú yati' baa gozhóni yaa nadaagolñi'. 8Lýstra
 golzeegee nnee di'ilihi sidaa lẹ'e, dągozłijná' dasa'go doo nagháhi da:
 9Án Paul yatti'go yidits'ag: Paul da'as'ah binef'įigo bi'odla' golįigo
 nádziihgo bígotsjidd, 10Ák'ehgo, Nądndáhgo hizijj, biñni. Nnee di'iln dáhah
 nádihitahgo dahiyaa. 11Nnee dała'at'éełhí Paul adzaahíí daayiltsąąná'
 Lycaónia biyati'íí yee nádaadidilghaazhgo gádaanii, Daadinłziníí nohwich'į'
 nken'ášsh, nnee k'ehgo nohwitahyú anát'ash. 12Bárnabasñ Júpiter
 daayilñii; Paulhíí, itisgo yałti'híí bighą Mercúrius daayilñii. 13Kñh gozñilíí
 bądngée kñh biyi' Júpiter bich'į' da'ch'okąąhíí goz'ąą lẹ'e; áigeé Júpiter
 bich'į' okąąh yebik'ehñ magashi ła'íí ch'il hishbizhgo alzaahíí ch'é'tiinzñ'
 ła'ádaizlaa, magashihíí natseedgo Paul ła'íí Bárnabas okąąhgo baa hi'ñilł
 nzigo, nnee dała'adzaahíí binadzahgee. 14Áiná' nadaal'a'a, Paul ła'íí
 Bárnabas, díí yaat'įdaanzigo doo bił daanzhọ dago ák'e nada'ihidziiz
 nágodiidzaago, nnee dała'at'éełhíí yitah anákeel lẹ'e, nawode gádaaniigo,
 15Nnee daanołni, hat'íí ląą bighą ágádaalt'įj? Nohwíí ałdó' nohwíí
 k'ehgo nnee ndłni ant'ee; daazhógo ádaat'ehi bich'ązñ' ádaatne'na'
 Bik'ehgo'ihí'nañ hiñáhi daahołkąąh le', án yáá, ni'gosdzán, túnteel ła'íí
 dawa biyi' daagolñihíí áyilłaaahi at'ée: 16Án doo ánfiná' nnee iltah at'éeego
 hadaazt'įi dabiini'yú nadaakeego áyilłs lẹ'e. 17Da'ágát'ée ndi be'įgólzj
 doleełíí dawahn nohwich'į' ch'į'nah áyilłs, nt'éeego nohwich'į' at'ée,
 nanágoltłhgo ła'íí nánt'łhgo nohwá ágólłs, ch'iyán ła'íí ilgoyilłshóóníí bee
 hwoi daandłjigo ánohwilłs ałdó'. 18Áí gąnniidgo magashi nastseedgo bee
 daahohiikąąh daanzj n'íí t'ąązñ' ádaadzaa, ndi dąsdozhą begolzaa. 19Jews
 daanłni Ántiochgé' ła'íí Icóniumgé' hikaihíí nnee ła' yiini' yá ádaagozlaago
 Paul łeyída'isne'go, daztsąą ląą daanzigo kñh gozñil bitisyú ch'įdaideshood.
 20Áiná' ínashood biñaayú nazjigo, nádiidzaago kñh gozñil yune' onanázzaa:
 áige' iskąą hik'e Dərbeyú ó'ášsh, Bárnabas biłgo. 21Áí kñh gozñilyú yati'
 baa gozhóni yaa nadaagolñi'go ląągo da'osdłąądná' Lýstra, Icónium ła'íí
 Ántioch golzeeyú t'ąązñ' onákai, 22Ínashood nłdzilgo ádaile'go, yidag
 yádaalt'įgo, Dayúweh da'olđla le', daayilñiiigo, ła'íí, Nyé'i daadihiits'ago
 zhą Bik'ehgo'ihí'nañ bilakt'įhgee daanliiníí itah daahiidleeh, daayilñiiigo
 ałdó'. 23Dášhíná' da'okąąhgo ínashood ha'ánáłséhíí dawago yánazini yá
 hadaiheznłlná' Bik'ehgo'ihí'nañ yada'olłíhíí yaa yidin'ąą. 24Pisidia yiyi'
 ch'ín'áázhná' Pamphýliagee n'ášsh. 25Pérgagee Bik'ehgo'ihí'nañ biyati' yee
 yádaalt'įgé' Attália golzee yuyaa onanát'aazh. 26Áige' Ántiochyú t'ąązñ'
 bił onada'iz'eeł, áige' odaach'is'a' ni', áige' binasdziidíí ąął ładaizlaahíí
 Bik'ehgo'ihí'nañ biłgoch'oba'íí yee baa daagodest'ąą ni'. 27Ákú nakainá'
 ínashood dała'adzaago hago'at'éeego Bik'ehgo'ihí'nañ binkááyú nada'iziidíí
 dawa yaa yił nadaagolñi', ła'íí doo Jews daanłj dahíí odłąago yá yił
 ch'įda'iztaaníí ałdó'. 28Da'áigeé ínashood yił naháztaągo nzaad godeyaa.

15 ¹La' nnee Judéa golzeegé' hikaigo odlá' bee iłk'íyú daanlíni yil ch'ídaago'aah, Moses yegos'aaní bik'ehgo **circumcise** ádaanohwi'deszaayúgo zhá hasdálkáh, daaniiigo. ²Paul la'íi Bárnabas díi yaa yádaalti'go díyat'eego yil lahada'dit'áh, áik'ehgo Paul la'íi Bárnabas, la'ihíi áldó' Jerúsalem yúdag nadaal'a'á la'íi ínashood yánazíni díi baa nahódaidilíkidyú dolkah, daayilniigo hadaiznil. ³Ínashood ha'ánáséhií daabides'a'go dahdiikai; doo Jews daanlii dahíi Jesus yich'í' dahaskaihií yaa nadaagolni'go **Pheníce** la'íi Samária golzeeyú ch'íkai: odlá' bee iłk'íyú daanliinií dawa yaa bil daagozhóq. ⁴Jerúsalemyú hikainá' ínashood ha'ánáséhií, nadaal'a'á la'íi ínashood yánazíni bilgo yaa hikaihií ba'ahédaanzigo hago'at'éégo Bik'ehgo'ihí'nań binkááyú nada'iziidií dawa yaa yil nadaagolni'. ⁵La' ínashood **Phárisees** zhinéégo daagot'iinií daahizí'go gádaanniid, Da'anii **circumcise** ádaal'ijigo dávik'eh, la'íi Moses yegos'aaní bikísk'eh ádaanoł't'eego daan'niigo bándagosiit'aq. ⁶Nadaal'a'á la'íi ínashood yánazíni díi yaa yádaalti'híi bighá dała'adzaa. ⁷Nzaad godeyaago lahada'dit'áhná' Peter hizí'go hadzii, Nnee daanoł'ni, shik'íyú, dá'alk'iná' yati' baa gozhóni, Jesus baa yati'íi, shíi shinkááyú doo Jews daanlii dahíi daidits'ago Jesus daayodlaq doleełgo Bik'ehgo'ihí'nań nohwitahgé' hanáshíłt'íi ni'. ⁸Bik'ehgo'ihí'nań daakojíi dawa yígółsini Holy Spirit nohwíi nohwaa daadest'aaní k'ehgo bíi áldó' baa daadest'aqgo bil'ijóónií yee yil ch'í'nah áyilsi; ⁹Nohwíi la'íi bíi bilgo dátełt'eego nohwaa natsekeesgo bi'odla' bee bijíi nłt'éégo ánádaisdlaa. ¹⁰Áik'ehgo hat'íi bighá nohwíi la'íi daanohwita n'íi ch'éh ádaahiil'ijí n'íi, Jesus daayodláni doo Jews daanlii dahíi ładaile'go ádaalt'ijigo Bik'ehgo'ihí'nań nabídaanoł'taa? ¹¹Jesus Christ nohweBik'ehń dážhó bilgoch'oba'íi bee hasdáhii'niłgo bíi áldó' da'áik'ehgo hasdákángo dahohiidlaq. ¹²Nnee dała'adzaahíi dawa doo hat'íi daahilts'ag daná' Bárnabas la'íi Saul yídaayésts'aq, hago'at'éégo doo Jews daanlii dahíi bitahyú Bik'ehgo'ihí'nań binkááyú godiyilngo anágot'ijilíi la'íi íziso aná'ol'ijilíi anáda'ol'ijilíi n'íi yaa nadaagolni' l'é'e. ¹³Aqł hadaasziniá' James hadziigo gánniid, Nnee daanoł'ni, shik'íyú, shídaayełts'áq: ¹⁴Símeon gáníi ni', Da'ıltsená' doo Jews daanlii dahíi Bik'ehgo'ihí'nań bizhi' yee da'okaqhgo hayiníł doleełhíi bighá yaa nyáá l'é'e. ¹⁵Dátełt'eego Bik'ehgo'ihí'nań binkááyú nada'iziidi n'íi yaa nadaagosni'; díi k'ehgo k'e'eshchijí ni', ¹⁶Díi bikédé'go nádishdaalgo David bich'á'gé' hadaalışchínihíi nadaant'ángo ánádaashdle', kih anágoch'idle' łehíi k'ehgo; nagohezgo' n'íi dawa nágodisht'ijilíi, nłt'éégo nnágodish'aal: ¹⁷Nnee la'ihíi áldó' Bik'ehgo'ihí'nań hádaabit'ijí doleełhíi bighá, la'íi doo Jews daanlii dahíi shizhi' bee daahojíihíi áldó', nii nohweBik'ehń, díi dawa anát'ijilíi. ¹⁸Bik'ehgo'ihí'nań ni'gosdzán ágólzaagé' yushdé' godezt'igo binaszidií yígółsi ni'. ¹⁹Ái bighá shíi díi k'ehgo shil dávik'eh, doo Jews daanlii dahíi Bik'ehgo'ihí'nań bich'í' dahnáhikáhíi doo hat'íi bighá bich'í' nadaagont'og bik'eh da: ²⁰Díi zhá bee bich'í' k'eda'ilchii, Beda'okaqhíi nastseedgo nadn'ái yaa hi'niilíi n'íi

doo daatsaa da, doo nant'i' nach'ikai da, la'ii dawaha bize'da'ist'oonii la'ii dihihi aldó' doo daatsaa da. ²¹Doo anina'ge' godezt'i'go kih nagoznili dawagee hadn Moses yaa nadaagolnii'ii goli, Jews daagodnininii bijii Jews ha'anaséh nagoz'aa yune' Moses binaltsoos dawahn nadaahojii. ²²Nadaal'a'a, inashood yanzini, la'ii inashood ha'anaséhii dawa biigo dabii bitahyu nnee hadaiheznilgo Antiochyú Paul la'ii Barnabas yi daides'a'go bi dádaabik'eh; ák'ehgo Judas, Barsabbas holzéhi la'ii Silas, inashood bitahyu nnee ádn nazinihi: ²³Naltsoos dí k'ehgo k'eshchiinii yi odais'a': Odlá' bee nohwik'íyú daandlini, nadaal'a'a, la'ii inashood yanzini biigo, nohwii doo Jews daanojii dahii, Antiochyú, Síriayú, Ciliciayú odlá' bee nohwik'íyú daanojini, Gozhóq, daanohwiln'ni. ²⁴Doo hadn ágadaabiln'ni da ndi, nohwich'á'gé' la' yati' yee nanohwint'ogo, **Circumcise** ádaanohwil'ne', la'ii Jews bich'i' begoz'aanii yikisk'eh ádaano't'ee, daanohwil'niigo nohwiiini nadaidezgeedii baat'idaandzi ni: ²⁵Ák'ehgo da'a'ahiizaaan' nnee la' hadaahii'niil, á Paul la'ii Barnabas, nohwil daanzhóni, ákú bi nádaadn'aago daanohwigha nohwil dádaabik'eh. ²⁶Dii nneehii dásdozhá daabi'distseed, Jesus Christ nohweBik'ehn bizhi' bee daabich'ozhiihi bigha. ²⁷Ák'ehgo Judas la'ii Silas díi naltsoosii bi daadel'a', dá díi bek'eshchihii k'ehgo dabii nohwil nadaagodolnii. ²⁸Holy Spirit la'ii nohwii nohwil dádaabik'eh, doo nohwá nyéé dago, dá díi zhá bee nohwá ndaagosiit'aa; ²⁹Beda'okaqahii nastseedgo nadn'ái yaa hi'niil n'ii, la'ii di, la'ii dawaha bize'da'ist'oonii doo daatsaa da, doo nant'i' nach'ikai da aldó': díi bich'á'zhi' ádaano't'eego nzhq. Da'ái zhá nohwich'i' k'eda'shiilchii. ³⁰Dahdes'a'na' Antioch golzee yuyaa okai: ákú hikainá' inashood da'a'adaizlaaná' naltsoosii yaa daistsooz: ³¹Bek'eshchiinii daayozhi'ná', á bee hadag ádaat'eehii bigha bi daagozhóq. ³²Judas la'ii Silas, dabii Bik'ehgo'ihina'na' binkáayú ya'ti' daanliigo, odlá' bee bik'íyú lággo yich'i' yadaakti', la'ii ndzilgo bi'odla' goleehii bigha yidag yadaakti' lé'e. ³³Dét'ihézhii naháztqa hik'e odlá' bee bik'íyú nadaal'a'a bich'i' onádais'a', bi daagozhóqgo. ³⁴Áiná' Silas, Dákú sídáá ndizhqq, nniid. ³⁵Paul la'ii Barnabas aldó' Antiochyú sikee, Bik'ehgo'ihina'na' biyati' yee ilch'idaago'aahgo la'ii yaa nadaagolnii'go, la'ihii aldó' lággo ágadaat'ii ni. ³⁶Da'kwii hiskaanii ch'igoyáá hik'e Paul Barnabas gáyilnii, Noo', t'aaqzhi' nádot'aash kih goznii n'íyú, Bik'ehgo'ihina'na' biyati' baa nagohiilni' n'íyú, odlá' bee nohwik'íyú baa nanádaanotaa hagosha' ádaat'ee. ³⁷Barnabasn John, da'án Mark holzéhi, yi dikáh hát'ii. ³⁸Ndi Pauln doo yi dikáh hát'ii da, dabii'ítsená' Pamphýliagee bich'á' t'aaqzhi' ádeheltii ni, doo dayúweh bich'odaaniigo yi okai da ni. ³⁹Ái bigha la', Ch'ík'eh, niiná' la'ii, Dah, niigo yigha díyat'eego lahadi't'áh, ái bigha iik'é'áázh: Barnabasn Mark biigo bi oda'iz'eel, Kýprus golzeeyú; ⁴⁰Pauln Silas hayiltiiigo dahn'áázh, odlá' bee bik'íyú, Bik'ehgo'ihina'na' biigoch'oba'ii nohwil daanlii, daabilniigo. ⁴¹Ák'ehgo Síria golzeeyú la'ii **Cilicia** golzeeyú inashood ha'anaséhii bi'odla' ndzil hileehii bigha akú ch'in'áázh.

16 ¹Áíge' Paul Dérbeyú nanadzaa, Lýstrayú áddó': áígee Jesus yodláni sidaa lé'e, Timothy holzéhi, isdzán odláni Jew nlíni bima; áiná' bitaahíí Greek nlii: ²Án Lýstragee ła'íí Icóniumgee odlá' bee íłk'íyú daanliiníí nł't'éégo baa yádaakti'. ³Paul Timothy yíł di'aash hat'íígo **circumcise** ábíílaa, bitaa Greek nliigo Jews ákú daagolíníí dawa yídaagołshíhí bigha. ⁴Kíh nagoznilyú hikahná' Jerúsalemgee nadaal'a'a ła'íí ínashood yánazíni begoz'aaníí bá ádaizlaahíí bek'e'eshchíni baa daistsooz, yikísk'eh ádaat'ee doleełíí. ⁵Áík'ehgo ínashood ha'ánáséhíí bí'odlá' nđzil daasilíi, ła'íí dajii biigha bínáhíkah lé'e. ⁶Holy Spirit, Asia biyi' doo Bik'ehgo'ihí'nań biyati' bee yádaakti' da, biñniigo Phrygia ła'íí Galátaiyúgo ch'ékai. ⁷Mýsiayú hikainá' Bithýniayú dikáh nł't'éégo Holy Spirit doo hádaabist'ji da. ⁸Áík'ehgo Mýsiahií ch'ekaigo Tróasyú hikai. ⁹Tł'é'yú Paul bił ch'í'nah ágolzaa: nñee Macedóniagee golíni sizji; án gábiñniigo náboqaah, Yushdé', kú Macedóniayú nñahgo nohwich'onñii. ¹⁰Bił ch'í'nah ágodzaaná dagoshch'i' Macedóniayú nkáh daaniidzi, yati' baa gozhóni, Jesus baa yati'íí, baa nadaagohiilni'go Bik'ehgo'ihí'nań ánohwíłñii łąá daandziigo. ¹¹Áík'ehgo Tróasgé' ts'igozdoh Samothráciazh'i' nohwíł dahdez'eeł, iskaą hik'e Neápolis'yú nohwíł naada'iz'eel; ¹²Áíge' Philíppizhi' ohiikai, áí Macedónia biyi' itisgo kíh goznili, Rome yebik'ehi: kú naháataągo da'kwíí hiskaą. ¹³Jews daagodnłsiníí bijii túnlíni bahgee kíh goznilgé' ch'ínkai, ákú náda'ch'okaąah goz'aą; áígee dinebiigo isdzané nihikáhíí bich'i' yádaahiilti' ni'. ¹⁴Isdzán Lydia holzéhi, Thyatragé' gólíni, nak'a' łichiigo dot'izhíí baa nahíniihń, Bik'ehgo'ihí'nań yokaąahń, nohwidezts'aą: án Bik'ehgo'ihí'nań bijii łch'a' áyíílaago Paul áníłhí nł't'éégo yidezts'aą. ¹⁵Án ła'íí yíł naháztaaníí biłgo baptize ádaabi'delzaaná' nádaanohwokaąahgo gánohwiłñii, NohweBik'ehń da'anii yodlaągo daashidołñiiyúgo, shigowayú nahísółtaą. Dayúweh yushdé' daanohwíłñiiyú ohiikai. ¹⁶Náda'ch'okaąah goz'aąyú hiikaahná' it'eedn, ch'iidn biyi' golíigo o'íiń, biyisnahíí zhaali yá ágole'ń nohwaa nyáá: ¹⁷Án Paul ła'íí nohwíí nohwiké' naghaa, dilwoshgo gáníigo, Díí nñeehíí Bik'ehgo'ihí'nań da'tiséyú at'ehi bánada'iziidíí ádaat'ee, hago'at'éégo hasdách'igháhíí yaa nohwíł nadaagolni'i. ¹⁸Da'ágánát'jigo łąágo iskaą. Áí Paul yik'etsézdjidgo t'aązhi' adzaago spirit ncho'íí gáyíłñii, Jesus Christ bizhi'íí bee gániłdishñii, Biyi'gé' hannáh. Áík'ehgo dagoshch'i' hayáá. ¹⁹Biyisnahíí zhaali yá ádaile' n'íí bich'a' ásdjidgo yídaagołsidná' Paul ła'íí Silas yíł ndaazdeelgo na'hiniih goz'aąyú nadaant'an biyahzhi' ndaideshood, ²⁰Áíge' nant'ančań daanliiníí yaa yíł hikaigo gádaayiłñii, Díí nñeehíí, Jews daanlíni, kú nadaagont'ogo nadaago'aa, ²¹Bi'at'e'íí nohwíí Romans daandlíni nádaagodiit'aago doo nohwá goz'aą dahíí yee łch'ídaago'aah, áí bikísk'eh ádaant'eego doo nohwá goz'aą da. ²²Áíge' nñee łąágo dał'a'adzaahíí bik'i dahishjeed; áíge' nadaant'aahíí Paul ła'íí Silas bidiyagé baa nadaihezdziizná' habída'ıltsaasgo bá ndaagoz'aą. ²³Aasinlíí nádaabinestsazná' ha'áná'ilka' yune'

ha'ádaabisdeel, bena'igesé nai'níllí gádaayiñniigo, Nht'éégo binádaadn'íi: 24 Ágabiñnihií bigha da'ihni'yú ha'áná'ilka' yune' da'obiláá, bikee o'i'án yune' oadaadés'eezgo ádaabizlaago doo nahi'naa da. 25 Áíge' t'é'ís'ahyú Paul la'íi Silas Bik'ehgo'ihni'naa daayokaqahgo la'íi ya'ahédaanzigo da'do'aalgo ha'áshijeedíi daabidezts'aq l'é'e. 26 Dágosi'e ni' godihes'naago, ha'áná'ilka'á biká' goz'aaníi dihes'naago dagoshch'i' dáádítíh dawa ch'ída'ezkqez, la'íi bésh hishbizhíi belídaahest'óó n'íi k'eda'os'nah. 27 Bena'igesé nai'níllí ch'ínádzidná' ha'áná'ilka'á bidáádítíhíi ch'ída'astaqago yo'iigo ha'áshijeedíi hahizkijí lą nzigo bésh be'idiltíshé hayiidzízgo ídzilídee niizijí. 28 Áiná' Paul nádidilghaazhgo gáníi, Íní'dólníh hela': daanohwigha t'ah kú naháataq. 29 Bena'igesé nai'níllí, Kọ' shaa no'aa, niigo ha'alwod, áiná' tsídolyizgo dítídná' Paul la'íi Silas yiyahzhí' nágo', 30 Áíge' yí ch'ékainá' gádaayiñni, Hago ashnéhgo hasdáshidilteeh? 31 Gádaabiñni, Jesus Christ nohweBik'ehñ hondlaqyúgo hasdáníteeh, la'íi bí nahántaaníhíí áldó'. 32 Áígee án la'íi yí naháztaaníhíi dawa Bik'ehgo'ihni'naa biyati' bee yich'i' yádaakti'. 33 Da'ái bit'é' binída'desnihgee bá tádaizgiz; áíge' dagoshch'i' án la'íi yí naháztaaníi dawa baptize ádaabi'deszaa. 34 Bigowayú yí onákaiyú yá da'dezné', áíge' án la'íi yí naháztaaníi dawa Bik'ehgo'ihni'naa daayosdlaqadhíi bigha bí daagozhqó l'é'e. 35 Got'i' gozljíná' nant'an iké'gee siníllí aasiníllí akú odes'a', Nqeehíi ch'ínánót'aash, daaniigo. 36 Bena'igesé nai'níllí ádaanihíi Paul yí nagosni' gáníigo, Nant'an iké'gee siníllí ínl'a', ch'ínánót'aashgo: áík'ehgo ch'ínó'aashgo nohwí gozhqógo nádo't'aash. 37 Áiná' Paul gábiñni, Nohwíi Romans ndlíni dá doo nohwaa yá'iti'é nqee binááal nohwída'ashtízh, ha'áná'ilka' yune' ha'ádaanohwisdeel; ya' k'adíi dánant'i'é ch'ínánohwiléé née? Dah; dabíi kú nókángo ch'ídaanohwinoléé. 38 Aasiníllí díi yati'íi nant'an iké'gee siníllí yí nadaagosni': ái Paul la'íi Silas Romans daanliiníi yídaago'sjídna' ndaaldzid. 39 Áík'ehgo akú hikaigo nht'éégo yich'i' hanádaasdziná' ch'ínádaabizlaago, Kíh goznílgé' ch'ínó'aash, daabiñni. 40 Áík'ehgo ha'áná'ilka'gé' ch'ínát'aazh, áíge' Lydia bigowayú ó'áázh: odlq' bee bik'íyú daanliiníi daayo'íiná' yidag yádaakti'ná' onát'aazh.

17 1 Áíge' Amphípolisúy la'íi Apollóniayú ch'ékainá' Thessalónicayú nanákai, akú Jews ha'áná'séh goz'aq l'é'e: 2 Ákone' Paul ha'ayáá, da'át'íhíi k'ehgo, áígee Jews daagodn'siníi bijíi Bik'ehgo'ihni'naa biyati' bek'e'shchiiníi yaa yándaaltihgo taadn godilzih. 3 Christ biniigodelzaaná' daztsaqgé' naadiidzaahíi dávik'ehyú adzaa, daayiñniigo nht'éégo ch'í'nah ádaayiñsigo yaa yádaakti'; áíge' gádaayiñni, Díi Jesus baa nohwí nagosni'n **Christ** nlij. 4 Áík'ehgo la' da'osdlaqadgo Paul la'íi Silas yíhikai; Greeks daagodn'síni ląqágo, isdzané itisyú nandeehíi doo ałch'idé áldó' ádaadzaa da. 5 Áiná' Jews daanlíni da'olch'íidgo nqee ncho'go nadaakaihíi da'ádaizlaago nqee áígee daagolíníi yí daagołkizh, Jason bigowayú ch'ída'isdziz, Paul la'íi Silas nqee da'ádazaahíi bich'i' ch'ídaanendzood daanzigo. 6 Doo

hwaaw da yídaagotsjiddná' Jasongo ła'íí odlá' bee ilk'íyú daanlíni áldó' ła' bílgo nadaant'án bidázhj' ndaineyood, daadilwoshgo gádaaniiná, Díí nneehíí ní'gosdzán biká' dahot'éhé daagołkizhgo na'aash n'íí kú n'áázhgo, 7 Jason k'íyó'ńíí l'é'e: nant'án ła'ihíí nlij, Jesus holzéhi, daanjiigo, áí dawa **Caesar** yegos'aaníí doo yikísk'eh ádaat'ee da. 8 Nnee dała'adzaahíí ła'íí nant'án daanliiníí díí daidezts'aaná' doo bíł dábik'eh da. 9 Jason ła'ihíí bílgo ídánada'hes'ńilná' nańdaabines'jíd. 10 Odlá' bee ilk'íyú daanliiníí t'é'yú Paul ła'íí Silas Beréayú odais'a: ákú n'áázhná' Jews ha'ánátséh goz'aq yuné' ha'a'áázh. 11 Jews áígee daagolíni Jews Thessalónicagee daagolíni bitisgo nt'éégo natsidaakees l'é'e, Jesus baa na'goni'íí dážhó hádaat'jigo nádaidnné'go Bik'ehgo'ihí'nań biyati' bek'e'shchiiníí dajji biigha yitah daadéz'jigo daayozhíí l'é'e, Jesus baa na'goni'íí da'anii shj daanzigo. 12 Áí bigha ląágo da'osdlaqad; isdzáné Greeks daanlíni itisyú nandeehíí doo atch'ídé da, nnee áldó' ląágo da'osdlaqad. 13 Áíná' Thessalónicagé' Jews daanlíni Beréagee Paul Bik'ehgo'ihí'nań biyati' yee yalti'íí yídaagotsjiddgo, ákú nánńsąágo, Beréagee daagolínií yil daagoshkizh l'é'e. 14 Áík'ehgo odlá' bee ilk'íyú daanlíni dagoshch'j' Paul túnteel bich'j'go odais'a: Silas ła'íí Timothy da'áígee sikeená'. 15 Paul yil okaihíí Áthenszhj' yil niikai: t'aqzhj' nádesht'aazhná' Paul gábińii, Silas ła'íí Timothy dagoshch'j' shaa no'aash le'gá shá bíldońii. 16 Paul Áthensgee biba' sidaaná' beda'aszaahíí bich'j' da'ch'okąqahíí dážhó ląágo yo'jigo biyi'siziiníí doo bíł gozhóq da. 17 Áík'ehgo Jews ha'ánátséh goz'aq yuné' Jews daanlíni ła'íí nnee daagodńsini yil łahada'dit'áh, ła'íí na'ńiih nagoz'aayú dajji biigha nákaahíí áldó' yil łahada'dit'áh. 18 Igoya' yaa nakaihíí, ła' Epicuréans daaholzéhi, ła'íí Stóics daaholzéhi baa hikai. Ła' gádaanii, Díí bizaagoláníhíí ląá hat'íí ńiih? Ła'ihíí, Bich'j' da'ch'okąqahíí doo bígózi dahi yaa nagolńi' ngonolńíí, daanii, Jesus yaa nagolńi' ła'íí nanezna'íí naadiikáhíí yaa nagolńi'híí bigha. 19 Daabiłsoodgo dahisk'id Areópagus golzeeyú yil hikai gádaayilńiiigo, Áńfidégo ilch'ígót'aahíí baa nohwił nagolńi'. 20 Hat'íishj' doo bígózi dahi baa nagolńi'go da'ńts'ag: áí bídaagonlzi hádaahiit'j. 21 (Athensgee dasa' daagolínií ła'íí nzaadgé' daagolńi' n'íí dawa daazhógo na'goni' áńfidéhíí yaa nadaagolńi'go dagohíí yídaayésts'aago naháztaq.) 22 Paul dahisk'idgé' Mars golzeeyú sizjigo gáníí, Athensgee daagonolńi, dážhó nohwił daagodiyih ląágo bígosilńiid. 23 Hishgaalyú dawahá daaholąqahíí daanesh'j, ła'íí da'oląqahgee DILZINI DOO BÍGÓZINI BICH'j' golzeego k'e'shchiiníí hish'j ni'. Áík'ehgo daaholąqahíí doo bídaagonolńi dahíí baa nohwił nagoshńi'. 24 Bik'ehgo'ihí'nań ní'gosdzán ła'íí dawahá biká' daagolńiíńí áyílaahn yaaká'yú ła'íí ní'gosdzán bílgo yeBik'ehń nlijgo da'ch'okąqah nagoz'aaníí nnee áyílaahíí doo yiyl' golj' da. 25 Doo hat'íí yidń nlij dahíí bigha dawahá nnee ádaizlaahíí doo bee daach'okąqah da, dabíí nnee dawa ihí'naahíí, nádidzołí ła'íí dawahá yá ágółshíhí bigha. 26 Nnee dała'á bich'ągé' nnee iltah at'éégo hadaazt'íi ní'gosdzán biká' dahot'éhé góljigo yá áyílaa, ła'íí hazh'j' daahinaahíí ła'íí hayú daagolńińí yá ngon'ąq; 27 Bik'ehgo'ihí'nań yiká daadéz'j doleethíí bigha, baa deshaat daanzigo,

dat'ée ndi dała'a ntjigo doo nohwich'á' nzaadyú gólíni at'ée da, ²⁸Bee daahin'naa, la'íi bee nadaahiikai, la'íi binkááyú daagondlji; nohwitahgé' biyati' nzhónihíi la' gádaanihií k'ehgo, Nohwíi da'anii bichagháshé daandlji. ²⁹Nohwíi Bik'ehgo'ihí'nañ bichagháshé daandljiigo, nnee dábiini'ihíi yee Bik'ehgo'ihí'nañ ádaile', óodo dagohíi béshligaii, tséeta bee nnt'éego be'ilzaahíi áyíflaahíi k'ehgo doo baa natsídaahiikes da le'. ³⁰Nnee Bik'ehgo'ihí'nañ doo yídaagolsi daná' binch'íi doo yinel'íi da ni': ndi k'adíi Bik'ehgo'ihí'nañ nnee dahot'éhé gádaayihniigo bá ndaagoz'aa, Nohwinch'íi bich'á'yúgo ádaatne': ³¹Nnee háyiktíníi ni'gosdzán biká' nnee dávik'ehgo yaa yafti' doleeigo la'a jji ngon'áqáhíi bigha; áí da'anii ágodoniiíi da'ái nnee daztsaagé' náyihil'na'íi bee nnee dawa yígólsigo áyíflaa. ³²Nanezna'íi naadiikáhíi yaa da'dezts'aqaná' la' baa daadloh lé'e; la'íi, Baa nohwíi nanagoln'í' ndi at'ée, daanii lé'e. ³³Áik'ehgo áigé' Paul ch'ínyáa. ³⁴Nnee la' bíhikaigo da'osdlaqad: Dionýsius, **Areópagite** nlíni, la'íi isdzán Dámaris holzéhi, la'ihíi bílgo áldó.

18 ¹Díi bikédé'go Paul Áthensgé' dahnyaago Córinthgee nyáa. ²Áígee Áquila, Jew nlíni, Póntusgé' gólíni yaa nyáa, áí bí'aad Priscílla bílgo da'ánihíi Italygé' n'áázh, (Jews daanlíni Romegee daagolíníi, Daanohwigha ch'ínólkáh, niigo Cláudius ngon'áqáhíi bigha,) áik'ehgo Paul yaa nyáa. ³Paul áldó' gowaqolgai ágole'íi nliigo yił daagolíigo yił nada'iziid lé'e: (áí gowaqolgai ádaile'íi daanlii.) ⁴Jews daagodnksiníi bijji dawahn ha'ánálséh goz'aa yune' Paul Jews daanlíni la'íi Greeks daanlíni yich'í' yánádaaltihgo biini' yá ádaagozlaa. ⁵Silas la'íi Timothy Macedóniagé' n'áázhná' Paul dá yafti' nt'ée, Jesus, **Christ** nlii, niigo Jews daanlíni yil nadaagoln'í'. ⁶Jews daanlíni doo hádaabit'íi dahíi bigha dénych'ého bidázhzi' yádaakti'ná' Paul bidiyagé' yilháalگو gádaabiñii, Dáhaago ádaaldzaa lé'eyúgo dánohwíi nadaanohwintł'og; shíi doo nashintł'og da: kodé' godezt'igo doo Jews daanlii dahíi bich'í' dahdisháh. ⁷Áigé' dahnyaago nnee Jústus holzéhi, Bik'ehgo'ihí'nañ yokaqahí, bigowayú óyáa; áí gowaquíi Jews ha'ánálséh goz'aaníi dábit'ahgé' goz'aa lé'e. ⁸Crispus, Jews ha'ánálséh yinant'a' nlíni, yił naháztaaníi dawa Jesus daayosdlaqad; la'íi Córinthgee daagolíníi Paul biyati' daidezts'aqaná' da'osdlaqadgo baptize ádaaszaa. ⁹Áigé' t'é'yú Jesus Paul bíł ch'í'nah ágóláago gábiñii, Doo néndzid da, yánłti', doo t'aqzhí' ánt'ée da: ¹⁰Shíi nił nshłjiigo nnee doo la' nni'dolnih at'ée da: dzaagee shichagháshé l'áqago daagolíi. ¹¹Áik'ehgo áígee golíigo dałádn łegodzaagé' gostán dahitaa, nnee bitahyú Bik'ehgo'ihí'nañ biyati' yee ilch'igo'aah lé'e. ¹²Áigé' Akéyagee Gállio nant'án nliiná' Jews daanlíni łedikaigo Paul yich'í' nanakíi, áik'ehgo yáná'itihéyú yił hikai, ¹³Gádaaniigo, Díi nneehń begoz'aaníi doo yikísk'eh at'ée dago, Bik'ehgo'ihí'nañ daayokaqahgo nnee biini' yá ádaagoléh. ¹⁴Paul k'ad hadziih nt'éego Gállio Jews gádaayihni, Nch'ogo ánágot'ijł dagohíi nyee'yú ádzaahíi baa yádaakti'yúgo nohwíyést's'áqago dávik'eh doleeł ni', Jews daanołini: ¹⁵Áiná' yati', hizhíi la'íi benagosł'aaníi zhá baa łahada'doł'áhíi bighayúgo, dánohwíi nadaanohwintł'og; shíi díi k'ehgo ágot'eehíi doo

baa yashti' at'éé da. ¹⁶Áík'ehgo yáná'itihégé' ch'íyineńyood. ¹⁷Greeks daanlíni dawa Sósthenees, Jews ha'ánálséhií yinant'a', yil ndaazdééłgo yánáltihíi dahnándaahíi bádngeey níyáda'shtłizh. Gállio ánágot'íidíi doo yich'í' zhińéé át'éé da ni'. ¹⁸Díi bikédé'go Paul da'áigeey sidaago nzaad ogoyáá, áigé' odla' bee bik'íyú daanlíni yich'á' bił o'íéel Síriayú, Priscilla la'íi Áquila biłgo; **Cenchréagee** bitsizil yilshéég: godnłsigo ngon'áá n'íi bigha. ¹⁹Áigé' Éphesusyú hikai, áigeey Priscilla la'íi Áquila sikeená' yich'á' óyáá: áiná' bíhíi Jews ha'ánálséh goz'ąą yune' oyáago Jews daanlíni yich'í' yádaakti' lé'e. ²⁰Da'anahzhi' síndaa, daabińniiná, Dah, niigo, ²¹Yich'á' dahnánásdzaa, gáyilniigo, Okaąhgo da'idaayú dážhó disháh hásh'íi, Jerúsalemyú: Bik'ehgo'ihí'nań hāt'íyúgo nohwaa nádishdáál. Áík'ehgo Éphesusgé' bił oná'íéel. ²²Caesaréayú bił na'n'éelná' ínashood ha'ánálséh yúdag óyáago dé't'ihézhí' yil yádaakti' lé'e, áigé' yagi Antiochyú onanázdaa. ²³Dét'ih akú sidaa hik'e dahnadiidzaa, łahyúgo onanázdaago Galátia la'íi Phrygia golzeeyú ch'ínyáá, ínashood dawa bi'odla' nłdzil ánádaidle'go. ²⁴Jew nłni, Apóllos holzéhi, Alexándriayú gólíni, Éphesusyú nyáá; dážhó nł'éégo yakti', Bik'ehgo'ihí'nań biyati' bek'e'eshchiiníi nł'éégo yígółsi. ²⁵NohweBik'ehń bikísk'eh ch'ogaakti' nł'éégo baa bił ch'ígot'áni; bijíi yune' diltł'igo, dawahn nohweBik'ehń yaa yakti'go ilch'ígó'aah lé'e, John baptize ábi'delzaahíi zhá yígółsi ndi. ²⁶Áń Jews ha'ánálséh goz'ąą yune' doo biini' hah dago yakti' nkegonyaa; Priscilla la'íi Áquila daabidezts'ąąná' dasádnýú yil okaigo Bik'ehgo'ihí'nań bikísk'eh ch'ogaakti' nł'éégo doo hidziih dago bił ch'ídaago'aah lé'e. ²⁷Akéyayú shil ido'eel nzina' odla' bee bik'íyú daanlíni, Apóllos akú deyaa, ndaadołteeh le'gá, daayilniigo ínashood Akéyagee daagolíníi yich'í' k'eda'ashchiji: akú nyáána' ínashood ilgoch'oba'íi bee da'osdlađdíi nł'éégo yich'onii lé'e. ²⁸Bik'ehgo'ihí'nań biyati' bek'e'eshchiiníi bee Jesus, **Christ** nłji, bił ch'í'nah ádaayilsiigo nnee bináál Jews daanliiníi yil łahada'dit'ahgo biini' yá ádaagozlaa.

19 ¹Apóllos Córinthgeey sidaaná' Paul ni' bidazhińéégo ch'ínyáago Éphesusyú nyáá; akú ínashood la' yaa nyáago, ²Gádaayilni, Ya' Holy Spirit bee nohwaa daagost'ąą lánée da'osodlađdná'? Gádaanii, Dah, Holy Spirit nliiníi doo hwaa baat'idaandzi da. ³Paul gáyilni, Hat'íishá' bikísk'eh baptize ádaanohwi'deszaa ląą? John ilch'ígó'aahíi bikísk'eh, daanii. ⁴Paul gánádo'niid, John, Nohwinchó'íi bich'á'zhi' ádaalne'go baptize ádaanohwi'dolne', niigo nnee baptize ádaile' ni', Shiké'gé' hígháhíi, Jesus holzéhi, daahołdlaą, daayilniigo. ⁵Díi daidezts'ąąná' Jesus nohweBik'ehń bizhi' bee baptize ádaabi'deszaa. ⁶Áigé' Paul biká' ndaadesniigo Holy Spirit bee baa daagodešt'ąago yati' la'i yee yádaakti', la'íi Bik'ehgo'ihí'nań binkááyú yádaakti' lé'e. ⁷Nnee nakits'adah shi hilt'ee lé'e. ⁸Áigé' Paul Jews ha'ánálséh goz'ąą yune' onadángo doo biini' hah dago yakti'go taagi dahitąą, Bik'ehgo'ihí'nań bilakt'áhgeey begoz'aaníi yaa yakti'go la' biini' yá ádaagozlaa. ⁹Áiná' la' t'ąązhi' na'ádi'nilgo doo da'odlađ da lé'e, ái dałat'éełhíi bináál Jesus bikísk'eh

da'ch'okahíí nchọ'go yaa yádaatti', áí bigha Paul, ínashood biłgo, yich'á' dahdikaiigo, Tyránnus holzéhi bida'oltag yune' dajii biigha iłch'i' yánadaaltih. ¹⁰Díí k'ehgo ádaat'iiigo naki łegodzaa; ák'ehgo Asia biyi' daagolíníí dawa, Jews daanlíni łá'íí Greeks daanlíni Jesus nohweBik'ehń biyati' daidezts'aa. ¹¹Bik'ehgo'ihí'nań Paul binkááyú íziso áná'ol'iihíí doo hwaa hit'ii dahi ye'ánát'iił: ¹²Bááyo dagohíí itł sitzoozé Paul bich'á'gé' daanezgaihíí bich'i' onádaach'iniił, ák'ehgo kah yaa nakaihíí nádaabi'dilziih, łá'íí nnee spirits nchọ'i biyi' daagolíí n'íí hahikáh. ¹³Ła' Jews daanlíni dá nakai nt'éhi nnee biyi'gé' spirits nchọ'i hadainiyoodíí daanlíni, Jesus nohweBik'ehń bizhi' yee ádaaniigo spirits nchọ'íí hadainiyood daanzigo gádaayihńii, Jesus, Paul yaa yatti'ihí, bee ná ngon'áá. ¹⁴Jews bi'okaał yedaabik'ehi yánant'a'i, Sceva holzéhi, biye'ke gots'idihíí ádaat'iid l'é'e. ¹⁵Áiná' spirit nchọ'i gádaabihńii, Jesus bígonsi, Paul ałdó' bígonsi; nohwíí hadń ádaat'ii shi? ¹⁶Nnee spirit nchọ'i biyi' golínihíí nnee gots'idi yich'i' yaahilwodgo dawa yich'i' dahnadilwo'go yitis silii, ák'ehgo gowa'gé' dádaałichiigo biní'da'deznihgo ch'ínkíí. ¹⁷Éphesusgee daagolíníí, Jews daanlíni łá'íí Greeks daanlíni díí yídaagołsiidná' dawa tsídaadesyiz l'é'e; ák'ehgo Jesus nohweBik'ehń bizhi' nnee dawa daidnłsi nkegonyaa. ¹⁸Nnee łáágo da'osdłaađíí nehaskaigo nchọ'go ánádaat'iił n'íí yaa nadaagolni'. ¹⁹Bena'ch'aahíí ye'ánádaat'iił n'íí łá' binaltsoos dałá'ádaizlaago nnee dawa bináál daidnłid: áí da'izłiihíí daayołtag hik'e zhaali béshłigaihíí ashłladin doo náhółtagyú da'izłíni l'é'e. ²⁰Ák'ehgo Bik'ehgo'ihí'nań biyati' dayúweh biná'godaalgo itisgo at'éé silii. ²¹Díí ánágot'iidíí bikédé'go Holy Spirit bik'ehgo Paul Jerúsalemyú déyáágo Macedóniyú łá'íí Akéyayú ch'idishaal nziigo gáníí, Ákú déyááhíí bikédé'go Romeyú ałdó' dishaal. ²²Ágé' bich'odaaniihíí naki, **Timótheus** łá'íí Erástus Macedóniyú odes'a'; bíí Asiyú det'ihézhí' sidaa l'é'e. ²³Áiná' Jesus bikísk'eh da'ch'okaałhíí nnee dénchọ'go yaa hagoł'áa nkegonyaa. ²⁴Ła' nnee Demétrius holzéhi, béshłigaihíí yitsidi nlíni, kłih biyi' Diána daach'okaałhíí béshłigai bee be'ılzaago áile'i, án béshłigai daayitsidíí łáágo yich'i' nadaahi'niil l'é'e; ²⁵Áń áí nnee łá'íí da'ágát'éégo binasdziidíí biłgo dałá'áyíılaago gádaayihńii, Shik'isyú, díí nada'idziidíí bich'á'gé' íziso da'it'iihíí bídaagonłsi. ²⁶Díí daal'ii łá'íí daadołts'ag, Dawahá bich'i' da'ch'okaałhíí nnee ádaile'íí doo bich'i' da'ch'okaał bik'eh da, niigo Paul, nnee łáágo biini' yá ádaagozlaago nohwich'á'yúgo ádaadzaa, doo dá Éphesus zhá da, Asia biyi' dák'azhá dahot'éhé ałdó': ²⁷Díí nohwinasdziidíí nohwich'á' daayılchọ; doo áí zhá da, ndi Diána, isdzán bich'i' daach'okaałhíí íziso at'éhi, kłih biyi' daach'okaałhíí doo íłii da hileeh, áí Asia dahot'éhé łá'íí ni'gosdzán biká' nnee dawa daabokaał n'íí bich'á'gé' íziso gos'ánihíí bech'ígowáh doleeł. ²⁸Díí daidezts'aańa' díyat'eego bádaagozłchiiđgo nádaadidilghaazł, Éphesusgee daagolíníí daayokaałhíí, Diána holzéhi, íziso at'éhi nlíni at'éé, daaniigo. ²⁹Ák'ehgo kłih gozłilgee godikish gozłiiigo, dałá'ánách'it'iił goz'aa yune' nádnlkii, Paul yıl nakaihi Gáius łá'íí Aristárkus, Macedóniagé' daagolíni, ákóne' odaideshoodgo. ³⁰Paul

nnee lą́ągo dała'adzaahíí bitahyú digháh hát'íí ndi yił nakaihíí, Dah, daabiłnii. ³¹Asiagee nant'án, Paul bit'eké daanlíni, ałdó' bich'í' o'í'a', Dała'ánách'it'íih goz'ąą yune' donah hela', daabiłniigo nádaabokaąą. ³²Nnee ła' kogo ádaaniiná' ła'íí łahgo ádaanii: áígee godikish; hat'íí bighą dała'ádaach'idzaahíí ła' doo yídaagołsıjıd da lẹ'e. ³³Nnee ła' Alexándér holzéhi, Jews daanlíni, Nohwá hadziih, daabiłniigo ádnyú nadaabizlqos. Án na'ígizh, nnee yich'í', Jews daanlíni bá yashti' nzigo. ³⁴Ndi Jew nliigo yídaagołsıjıdná' dáta't'ohe, Éphesusgee daagolíni daayokaąąhíí, Diána holzéhi, ízisgo at'éhi nlíni at'éé, daaniigo daadilwoshgo nakidn ledihikeęz. ³⁵Áíge' kih goznılıí begoz'aaní yek'e'shchíni nnee dała'at'ééhíí, Doo hago'aa da, yilniiidná' gádaayilnii, Éphesusgee daagonolíni, díí kih goznılgee daagolínií, Diána, ízisgo at'éhi, daayokaąąhgo hadn doo yígółsı da? Ła'íí be'ilzaahíí Júpiter bich'ą'ge' naltq'íí daayokaąąhgo ałdó' hadn doo yígółsı da? ³⁶Díí doo da'anii da doo hadn nii le' at'éé dahíí bighą doo daagonólch'aad dago dávik'eh, doo nats'ikees dahíí doo ádaalt'ii da. ³⁷Díí nnee kú daanenoyoodfı dilzıhgo nagoz'aaní doo daiłchqoh da, ła'íí isdzán be'ilzaahi daahohiikaąąhíí doo nchq'ogo yaa yádaalti' da. ³⁸Áík'ehgo Demétrius ła'íí da'itsidi yił nada'iziidíí dahadn yaa yádaalti'go hádaat'iiyúgo, yáná'itihé ch'ı'otaą, ła'íí aayádaalti'íí gólíí, akú łaa yádaalti' dávik'eh. ³⁹Dayúweh ła' hádaalt'iiyúgo nnee yándaaltihíí ilch'ı' hilnéh ndi at'éé. ⁴⁰Díí jii be'ánagot'ıjıdhíí bighą nohwaa yáda'iti' ngolnıí, hat'íí baa daagonch'aadihíí doo ła' da. ⁴¹Díí yee gánniiidná' nnee dała'at'ééhíí, Nádaadołkáh, yilniiid.

20 ¹Godikish n'íí aąłná', Paul ínashood yushdé' daayilniiidná' yinádaadezhchid, áíge' yich'ą' Macedóniayú dah nadiidzaa, ²Macedónia biyi' daagolínií yitaaghaago yidag yádaalti'ná' Greeceyú nýáá. ³Ákú taagi bedahitąą. Jews daanlíni benadaago'aaná' Sýriayú bił naadez'eel nt'éégo Macedóniayúgo ch'ínánóshdáh nzi lẹ'e. ⁴Sópater Beréagé' gólíni, Aristárkus ła'íí Secúndus, Thessalonícagé' daagolíni; Gáius, Dérbege' gólíni, ła'íí **Timótheus**; Tıkakus ła'íí Tróphimus, Asiagé' daagolíni, áí dawa yił deskai. ⁵Áí Tróasyú okaigo áígee nohwiba' naháztaą lẹ'e. ⁶Bán benilzoolé da'ádıhgo bán alzaahi daahi'daą ni', áíge' Philıppigé' Tróaszhi' ashdla'i nohwee daizkaą nohwıl dah'o'olgo; áígee naháataągo gosts'idi nohwee daizkaą. ⁷Godilziníí bijii ínashood da'okaąąhgo da'iyąągo dała'adzaaná' Paul iskaą dahnádishdáh nzigo dá yił yádaalti'go t'í'ıs'ah. ⁸Dá'ík'ehyú dahnágost'ąayú dała'adzaa yune' ik'ah kq'i lą́ągo daadilthi' lẹ'e. ⁹Ákú nnee ánií nagháhi Éútikus holzéhi biká'got'íné daadentąągee dahsdaago iilhaazh: Paul dá yałti' nt'éégo nneehíí gódah ch'inenlóól, áí taagi nágost'ąągé' lẹ'e, áíge' daztsąągo nádainłtii lẹ'e. ¹⁰Áík'ehgo Paul gódah ch'inyáągo hayaa adzaago yinazhchidná' gánii, Doo hago nohwıl ádaagot'ee da le'; t'ah hiıaa. ¹¹Paul wá'yúdag onádzaaná' bán yehesdlaadgo da'iyáą, áíge' yił ilch'ı' yánádaalti'go nızaad ogoyáá gost'ıjıdzhı', áíge' yich'ą' dahnadiidzaa. ¹²Nnee ánií nagháhá gódah ch'inenlóól n'íí hiıaago yił onákai, dázhq bił daagozhqógo. ¹³Paul dabı'ıltsé tsina'eelí

si'ąayú nkaigé' Ássosyú nohwił da'des'eel, ákú nkaigo Paul tsina'eelíi yi'yi' dahndáah doleel, daandzigo: Paul dání' ákú higháhgo ngonchííhíi bighą. ¹⁴Ássosgee nohwaa nyááná' tsina'eelíi yeh hiyáago Mityléneyú bił nohwił da'iz'eel. ¹⁵Áigé' nohwił dahna'iz'eelgo iskaą hik'e **Chios** ba'ashhahyú nohwił ch'ida'iz'eel; áigé' iskaą hik'e Sámosyú nohwił nada'iz'eel, áigé' Trogýlliumgee dé't'ih naháataą; iskaą hik'e Milétusyú nohwił nada'iz'eel. ¹⁶Paul Asiahíi biyi' doo nzaad begodigháh dahíi bighą Éphesus bitis bił ch'ida'i'eelgo ngon'ąą: dávik'ehyúgo Péntecost-híi bijii Jerúsalemyú dáhah hikáhíi bighą. ¹⁷Paul Milétusyú sidaago Éphesusyú ínashood yánazíni, Kú nólkáh, daabiłniigo o'ih'a'. ¹⁸Ákú hikainá' gádaayilni, Da'iltse Asiagee nfyáágé' godezt'i'go dawahn hago'at'éego nohwitahyú gonshłii n'íi bídaagonołsi, ¹⁹Dá shaa goch'oba'go, łahgee shináá túnálíiná' Jews daanlíni shenadaago'ahíi bee shich'i' nagont'ogo Bik'ehgo'ih'i'nań bá na'isiid ni': ²⁰Dawahá nohwá nzhooníi doo łá' t'ąazhi' ánsi dago baa nohwił nadaagoshni'go nohwił ch'i'nah ashłaa ni', dałá'ánadaałt'i'iyú łá'ii daagotahyú, ²¹Jews łá'ii Greeks daanlíni, Nohwincho'íi bich'ą'zhi'go ádaałne'ná' Bik'ehgo'ih'i'nań bich'i'go ádaałneh, łá'ii Jesus Christ nohweBik'ehń daahotłłago bada'otłłi, dishniigo baa bił nadaagoshni' n'íi ałdó' bídaagonołsi. ²²Áik'ehgo k'adíi Holy Spirit nashiłiłnaa'go Jerúsalemyú nádésdzá, ákú shidáhyú goz'ąą doleelíi doo bígonsi da: ²³Ndihił ha'ánshteeh łá'ii shiniigonłt'éé doleelíi shiba' goz'ąago Holy Spirit shił nanágołnih, kłih nagoznilyú nashaayú. ²⁴Áiná' ái doo shił hago'at'éé da, shi'ih'i'na'íi doo shił ilłi da, shił gozhógo shinasdziid łashłé zhá hásht'íi, łá'ii yati' Jesus nohweBik'ehń shaa yiné'íi Bik'ehgo'ih'i'nań bił goch'oba'íi nt'éego baa na'goni'íi ąął baa nagoshni'go hasht'íi. ²⁵Nohwíi nohwitahyú Bik'ehgo'ih'i'nań bilałt'áhgee begoz'aaníi baa nagoshni'go nashaa n'íi doo nádaashołtséh dahíi bígonsi. ²⁶Áik'ehgo díi jii gádaanołdizishni, Doo da'đołts'ag daná, ch'a'onesołdeeyúgo doo hat'íi nashinołt'og da. ²⁷Doo łá' t'ąazhi' ánsi dago Bik'ehgo'ih'i'nań nohwá ngon'áaníi dawa baa nohwił nadaagosisni'híi bighą. ²⁸Ádaa daagonołdzaą, łá'ii ínashood dawa bá daagonołsaą, Bik'ehgo'ih'i'nań daayokaąhgo ha'ánátséhíi dabíi bidil yee yist'iidíi Bik'ehgo'ih'i'nań bá da'đołné; ái binádaadel'íigo Holy Spirit ádaanołwizłaa. ²⁹Díi bígonsi, nohwich'ą' dahdiyaahíi bikédégo nnee ba'cho bégodzidi ga'ádaat'ehi nohwitahyú hikáhgo ínashood ndi k'izédaidihinił doleel. ³⁰Nohwíi nohwitahyú ndi nnee łá' yati' doo da'anii dahíi yee yádaałti nkegoniigháh, ínashood daanlíni bich'ą'zhi' yaa da'niigo, bíigo bikísk'eh dahikáh doleel. ³¹Ái bighą ádaa daagonołdzaą, t'é' biigha łá'ii jii biigha dá godezt'i' nt'éego taagi łegodzaazhi' shináá túnálíiná' dałá'á nołtjigo nohwił ch'igonsh'aah n'íi bínadaałni. ³²K'adíi, shik'íiyú, Bik'ehgo'ih'i'nań łá'ii biyati biłgoch'oba'íi baa nohwinshnił, ái yati'íi daanołdzilgo ádaanołwile', łá'ii Bik'ehgo'ih'i'nań báhadaadeszaahíi bitahyú nohwíyée doleelíi nohwaa yiné'go yinel'ąą. ³³Béshłigaihił, óodo, dagohíi diyáge łá' daabi'yéehíi doo ádá hásht'íi da. ³⁴Nohwíi bídaagonołsi, dashíi ídee hinsh'naa ni', łá'ii bił nashkaihił

dawahá bá ádaagonsj ni'. ³⁵Díí k'ehgo nada'òsiidgo doo daanłdzil dahíí bich'odaanłniigo dávik'eh nohwił ch'í'nah ashłaa, ła'íí Jesus nohweBik'ehń gáníí n'íí bínadaanłniihgo nohwił ch'ígonsh'aah ni', Dahadń hat'íí kaa yiné'yúgo áí doo dá baa gozhóq da, áiná' dahadń hat'íí baa ch'iné'yúgo, áí zhá itisgo baa gozhóq. ³⁶Díí aqł yee yałti'ná' hilzhiizhgo dawa yił da'oskaqad. ³⁷Dawa daachagná' Paul yinádaazhchidgo daazts'qs, ³⁸Doo nádaashołtséh da, niłhíí bighą itisgo doo bił daagozhóq da. Áíge' tsina'eełíí si'ayú yił nakai l'é'e.

21 ¹Áíge' bich'ą' nohwił da'iz'eelńá' Cóos golzeezhi' ts'igozdqł nohwił oda'iz'eel, iskaq hik'e Rhodes golzeezhi', áíge' Pátara golzeezhi'; ²**Phenécia** tsina'eełíí dez'fli łaq baa nkaigo beh hiikaigo nohwił dahna'iz'eel. ³Áíge' Cýprus golzeehíí nohwe'eshganzhinéego hit'ji silijńá' nohwił ch'ída'iz'eel Sýriazhi', Tyregee nohwił nda'iz'eel: áígee tsina'eełíí yogheelíí nahi'niłhíí bighą. ⁴Ínashood baa nkaigo áígee gosts'idi nohwee da'izkaq: áí Holy Spirit yádaabiłti'go Paul, Jerúsalemyú donáh hela', daabiłniigo. ⁵Gosts'idihíí aqł nohwee nyíńłkqńá' dahnádihiikai; ínashood dawa bi'aad ła'íí bichągháshé biłgo kłh gozłilíí bich'ązhi' bił ch'ínkai: ákú tábaayú daahiłzhiizhná' da'osiikaqad. ⁶Bik'ehgo'ihí'nań nohwił daanłji doleeł, daałn'niiná' tsina'eełíí beh hiikainá' bíłhíí gowayú onákai. ⁷Tyrege' Ptolemáiszhi' nohwił da'iz'eel, áígee odlą' bee nohwik'íyú bił łch'j' yádaahiłti'go dała'a jji bił naháataq. ⁸Iskaq hik'e Paul bił nahiikaihíí **Caesaréazhi'** nohwił onáda'iz'eel; áígee Philip, Jesus yá nagolńi, gosts'idi ha'ńilíí itah ńłni; bigową yune' ohiikaigo bił naháataq. ⁹Bits'ke doo ndaanee dahíí díj'i, áí Bik'ehgo'ihí'nań binkááyú yádaałti' l'é'e. ¹⁰Áígee naháataqo dá'annah godeyaago Bik'ehgo'ihí'nań binkááyú yałti'i, Ágabus holzéhi, Judéage' nyáá. ¹¹Nohwaa nyáágo Paul biziz náidnlaago dabíí bikee ła'íí bigan kyst'qoná' gánniid, Holy Spirit gáníí, Jerúsalemgee Jews daanłni nnee díí sis býéehíí díí k'ehgo kídaabiłt'ohgo doo Jews daanłji dahíí yaa daabiłtéeh doleeł. ¹²Díí da'disiits'ąqńá' nohwíí ła'íí nnee áígee daagolńnił biłgo Paul, Jerúsalem yúdag donáh hela', daabiłn'niigo nádaahohiikaqah. ¹³Paul gánniid, Hat'íí bighą daałchago shijji nniihgo ádaanołsj? Shíí Jesus nohweBik'ehń bizhi'híí bighą Jerúsalemyú ha'ánshteel, ła'íí dastsaahgo ndi shił dávik'eh. ¹⁴Ch'éh ádaaln'nił hik'e gádaade'niid, NohweBik'ehń hát'íńił bikísk'ehyú ágodonnił. ¹⁵Díí bikédé'go łch'j'da'siidlaago Jerúsalem yúdag ohiikai. ¹⁶Ínashood ła' Caesaréage' daagolńi bił ohiikai, áí **Mnáson**, Cýprusgé' gólńi, doo ániiná' ínashood silńi, bigowayú bił nkai, án bił naháataq. ¹⁷Áíge' Jerúsalemyú nkainá' odlą' bee nohwik'isyú baa nkaihíí bighą nohwa'ahédaanzji'. ¹⁸Iskaq hik'e Paul bił ha'áhiikai James bich'j'; áígee ínashood yánazini dała'adzaa. ¹⁹Łch'j' yádaałti'ná' Paul binkááyú doo Jews daanłji dahíí bitahyú Bik'ehgo'ihí'nań hat'íí áyíłlaahíí dała'ágo łké' gon'ąqo yaa yił nadaagosni'. ²⁰Díí daidezts'ąqńá', NohweBik'ehń ízisgo at'éhi ńłji, daanji, áíge' Paul gádaayiłnniid, Isqą, nohwik'isn, Jews daanłni

bitahgé' lǎ́ágo doo náhóltagyú da'osdlaqad; áí dawa Jews bich'í' begoz'aaníf dázho ntt'éégo yikísk'eh ádaat'ee: ²¹Áíná' naat'ídaanzí, Jews daanlíni doo Jews daanlíj dahíí bitahyú daagolínihíí, Moses nohwił ch'ídaagos'aaníf yó'odaadoł'aago nohwichagháshé doo **círcumcise** ádaał'íj da, ła'íí nohwi'at'e' doo bikísk'eh ádaanołt'ee da, biłńniigo bił ch'ídaagon'áah, nídaagołsijd. ²²Hago'at'éégoshą' ádaahii'ne'? Nnee lǎ́ágo dała'ane' doleek: kú nýaahíí yaat'ídaanzijih go'íj. ²³Áí bighą' ádaaniłn'niihíí k'ehgo áñne': nohwitahyú nnee díj'í godnłsiníí yich'í' hadaagodile'go ndaagoz'aą lę'e; ²⁴Ni áłdó' godnłnsigo bił iłch'í'da'odołdlé'go bił nkáhgo ákú bá nadahínił, bitsits'in lǐgaigo daiłshéhíí bighą: díí bee nnee dawa bich'í' bígózi doleek, naat'ídaanzí n'íí doo da'anii da, ndi begoz'aaníf bikísk'eh ánt'ée. ²⁵Áíná' doo Jews daanlíj dahíí da'osdlaqadíí bich'í' naltsoos ádaasiidlaa gádaan'niigo, Ágádaat'eehíí doo be'ádaanołt'ee da nzhqo, áíná' beda'okaqahíí nastseedgo nadn'ái yaa hi'niłíí, ła'íí dił, ła'íí dawahá bize'da'ist'ooníí doo daalsą da, doo nant'í' nach'ikai da áłdó'. ²⁶Áík'ehgo Paul nnee díj'ihíí yil okaigo iskaą hik'e godnłnsigo yil iłch'í'áda'desdlaaná' da'ch'okaqah goz'aą yune' yil okai, godnłnsigo iłch'í'ádaach'idle' aął bengowáhíí bebígoziłhíí bighą, ła'íí dała'á ntjigo dahat'łhıta Bik'ehgo'ihı'nań bá baa hi'né'híí áłdó' bebígoziłhíí bighą. ²⁷Gosts'idiskaaníí k'azhá aął bengowáhna' Jews Asiagé' daagolíníí da'ch'okaqah goz'aą yune' Paul daayiłtsaąaná' nnee dawa yil daagoshkishgo Paul yil ndaazdeelgo, ²⁸Nádaadidilghaazhna' gádaanniid, Israel hat'í'í daanołíni, nohwich'odaałni: Díń nneehń nnee dahot'éhé yil ch'ígó'aah ánágoldoh, Israel hat'í'í ła'íí begoz'aaníf ła'íí díí goz'aaníf bich'ą'yúgo ádaanołt'ee, daayiłniigo: dayúwehyú Greeks daanlíni áłdó' da'ch'okaqah goz'aą yune' yil okaigo díí godiyihgo goz'aaníf daayiłchqod. ²⁹(Dabi'łtsená' kłh goznilyú Tróphimus, Éphesusgé' gólíni, yil na'aashgo daabo'ij ni'go, áń Paul da'ch'okaqah goz'aą yune' yil o'ázah daanzij ni'.) ³⁰Kłh goznilgee nnee daagolíni dawa godikish nagodiidzaa ni', áígé' iłch'í' nádńkijgo dała'adzaa ni': áígé' Paul yil ndaazdeelgo da'ch'okaqah goz'aągé' ch'ídaabist'e'ná' ch'íná'it'łhíí dagoshch'í' daada'deztaą ni'. ³¹Daabizilhee nkegonyaaná' siláada binant'a' Jerúsalem dahot'éhé godikish gozłjigo yaat'inzj: ³²Áík'ehgo dagoshch'í' siláada ła'íí binadaant'a' biłgo nnee dała'adzaahíí yich'í' gódah ch'ínkij: áí nnee daayiłtsaąaná' Paul nyída'iz-haal n'íí dákehégo ádaisijd. ³³Áígé' siláada binant'a'íí Paul yaa nyáago biłtsodgo, Bésh hishbizhíí naki bee łbi'dołt'óh, nii; áígé', Hadń át'ij, hat'íí hago áyíłaa? niigo yiká na'ódiłkid. ³⁴Nnee dała'at'ééhíí ła' kogo ádaaniiná' ła'íí łhgo ádaanii: áík'ehgo godńch'aadhíí bighą ch'éh yigołsijihgo at'ijgo, Siláada sinilyú bił dołkáh, nniid. ³⁵Gódah ch'í'itiinzłj' nyáána' nnee lǎ́ágo dała'at'ééhíí hadaashkeehíí bighą siláada dahdaabinłtjij. ³⁶Nnee dała'at'ééhíí daadilwoshgo bıké' náłseeł, Daazołhee, daaniigo. ³⁷Paul k'ad siláada sinil yune' yil ha'akáhná' siláada binant'a'íí gáyilni, Nich'í' hasdziih née? Siláada binant'a'íí gánj, Greek biyati' bee yánłti' née?

³⁸Ni Egyptgé' nnee nílni née, da'ílk'ehéná' nnee godikishgo díjdn doo náhóltagyú nada'íltseedíí da'ígozljíyú oyinil n'íí ni née? ³⁹Paul gáníí, Shíí Jew nshíí, **Cilícia** biyi' ízisgo kǫh goznilíí Társus golzeege' gonshlíni: nánoshkaqǫh, ch'ík'eh nnee bich'í' hasdziih. ⁴⁰Silááda binant'a', Ch'ík'eh hadziih, yílnniidná' Paul gódah ch'í'itingé' dahsziǫgo nnee dała'at'ééhíí yich'í' na'ígizh. Doo hat'íí náhists'aa daná' Hebrew biyati' bee yich'í' yafti' nkegonyaa.

22 ¹Nnee daanołni, shik'ífyú, ła'íí nibáyán daanołni, nohwińáál ádá hasdziihíí ídaayesółts'aa. ²(Hebrew biyati'íí yee hadziigo da'dezts'aańá' dayúwehégo doo hat'íí náhists'aa da: Paul gánniid,) ³Shíí Jew nshíí, **Cilícia** biyi' kǫh goznilíí Társus golzeegee gosilíí, ndi dzaqgee díí kǫh goznilgee shí'dihiilńa', begoz'aaníí daanohwitaa yikísk'eh ádaat'ee n'íí Gamálieł holzéhi shíł ch'ígon'áá, nohwíí ádaanołt'eehíí k'ehgo ndzilgo Bik'ehgo'ihí'ńań bá sızíí ni'. ⁴Nnee ła'íí isdzáné Jesus yikísk'eh daayikahíí kídaasht'ógo ha'áná'ilka'á yune' odaahiskaad ni', biniigonłt'éégo ádaansj, dak'azhá hishhaqgo. ⁵Díí ánát'íidíí okaqǫh yebik'ehi da'tiséyú sitíni ła'íí nnee yándaaltihíí shídaagołsǫ: áí bik'isyú daanłni, Damáscusyú daagolńihíí, bá naltsoos shaa daiznil, áík'ehgo ákú níyáá, Jesus yikísk'eh daayikahíí áígee daagolńini kídaasht'ógo Jerúsalemyú bił nshkǫh, biniidaagodilńe' doleethíí bigǫ. ⁶Damáscusyú dak'azhá nsháhgo ha'iz'aaýú shj, dahłko yaaká'gé' shich'í' nke'idindłáád. ⁷Áígee hayaa nago'ná' yati' gáshilńiigo idisiits'áá, Saul, Saul, hat'íí lǫqǫ bighǫ shiniigonłt'éégo áshińłsǫ? ⁸Áík'ehgo gádéniid, Hadń ánt'íí, shiNant'a'? Gánáshilńo'niid, Shiniigonłt'éégo áshińłsinihíí shíí áshł'íí, Jesus, Názarethgé' gonshlíni. ⁹Bił hishkaahíí alđó' nke'dindłáádíí daayiltsaa ndi izhii shich'í' yafti'íí doo daidezts'aa da. ¹⁰Áík'ehgo gádéniid, Hago lǫqǫ áshne', sheBik'ehń? Jesus gáshilńniid, Nádnđáhgo Damáscusyú ńńáh; ákú hat'íí ánléhíí aqł baa nił na'goni' ndi at'éé. ¹¹Dážhó lǫgaigo nke'idindłáádhií bigǫ doo gosh'íí da silíígo bił hishkaahíí Damáscusyú odaashizłqz. ¹²Ła' nnee Ananíás holzéhi, begoz'aaníí yikísk'eh nłjigo Bik'ehgo'ihí'ńań yidńłsini, Jews áígee daagolńini dawa nłt'éégo baa yádaałti'i, ¹³Áń shaa nyáágo shit'ahgee hizí'go gáshilńniid, Shik'isn Saul, go'íí nándleeh. Áík'ehgo dagoshch'í' gosh'íí násisdłjigo Ananíás yiltsaa. ¹⁴Gánáshilńo'niid, Bik'ehgo'ihí'ńań, nohwitaa n'íí daayokaqǫh, hat'íínií bigonsj doleelgo hanitíí, Nłt'éégo Anát'ííhíí hiłtséhgo, ła'íí bizhiihíí dints'íhgo. ¹⁵Hat'íí hí'ínií ła'íí hat'íí dints'agíí nnee dawa áń bá baa bił nagolńi' doleel. ¹⁶Áík'ehgo hat'íí biba' síndaa? Nádnđáhgo nohweBik'ehń bizhi' bee bich'í' ánniigo baptize áni'dolńéh, áík'ehgo ninchǫ'íí yó'o'eel. ¹⁷Jerúsalemyú nánsdzaaná' da'ch'okaqǫh goz'aa yune' oshkaqǫh nt'éégo shíł ch'í'ńah ágolzaago, ¹⁸Gáshilńiigo hiłtsaa, Dahale, Jerúsalemgé' dagoshch'í' ch'íńńáh: shaa bił nadaagolńi'íí doo hádaat'íí da doleethíí bigǫ. ¹⁹Áík'ehgo gádéniid, SheBik'ehń, Jews ha'ánáłséh nagoz'aa dahot'éhé daanodlaanií ha'áná'ilka'á baa hińil, ła'íí nbída'niłhaal

n'í dabíí yídaagołsji: ²⁰Ła'íí Stephen, ná nagoln'i'íí nłíni, bidił idezjoolná' bit'ahge' síz'íigo shił dábik'eh ni', hayíí daabizis-hiinihíí iká' daabi'ííhíí bá biñádesh'íí ni'. ²¹Áíge' gánashiłdo'níid, Dahnñáh: nzaadyú doo Jews daanlii dahíí bich'í' nideł'a'. ²²Nñee dała'adzaahíí bídaayést'sąą lẹ'e, ndi díí yee ánniindná' nádaadidilghaazhgo gádaanníid, Yúwehyú, daazołhee: nñee ga'at'éhihíí ni'godszań biká' doo hínaa bik'eh da. ²³Nádaadidilghaazhgo iká' daabi'ííhíí dahnadaí'ah, ła'íí łeezh hadag daiki', ²⁴Áík'ehgo siláada binant'a' da'tiséyú sitíni, Siláada sinilyú bił nołkáh, biłnñiid, ła'íí habída'ołhaałgo nahódaadołkid, hat'íí bighą baa daadilwoshíí bígonoz'íih. ²⁵Áíná' lídaabist'łqoná' Paul siláada dała'á gonenadín binant'a'i bit'ahgee siziiníí gáyilñniid, Nñee Roman nłíni doo baa yá'it'i'í habi'łhaałgo ná goz'ąą née? ²⁶Siláada binant'a'i díí yidezts'ąąná' siláada binant'a' da'tiséyú sitíni yich'í' oyáago gáyilñni, Hago ánn'e'go lán? díń nñeehn Roman nłíni łaą. ²⁷Áík'ehgo siláada binant'a'íí Paul yaa nyáago gáyilñni, Shił nagoln'i', ya' Roman nłíí née? Paul gáníí, Ha'aa. ²⁸Siláada binant'a'i gánádo'níid, Roman nshłinií ląągo bighą nahanłilhi at'éé. Paul gáníí, Shíí dá Roman nshłiigo gosilíni ánsht'ee. ²⁹Áík'ehgo k'ad nabídaadiłkid n'íí bich'ą' nádnkji: ła'íí siláada binant'a'i ałdó', Paul łhist'ooníí, Roman nłiigo yigołsjiđhíí bighą tsídolyiz. ³⁰Iskaą hik'e siláada binant'a'i hat'íí bighą Jews daanłíni baa dahdaagoz'aaníí da'anii yigołsjiđ hat'íígo, k'ena'bí'ahná' okaąh yedaabik'ehi itisyú nadaandeehi ła'íí yándaaltihí, Dała' ałñéh, daayiłnñiid, áík'ehgo Paul yił gódał ch'i'áázhgo yándaaltihíí biyahzhí' yił nn'áázł.

23 ¹Paul yándaaltihíí da'as'ah yineł'jiiđná' gáníí, Nñee daanołni, shik'isyú, díí jjižhí' ngont'igo Bik'ehgo'ihí'nań shineł'jigo nł't'éego ánasht'íił bigonsji go hinshnaa. ²Okaąh yebik'ehi da'tiséyú sitíni, Ananías holzéhí, bit'ahgee naziiníí, Bizadaalts'j, daayiłñni. ³Áík'ehgo Paul gábiłñni, Dá'íká'gee zhą figaigo ánálzaahi nłíni, Bik'ehgo'ihí'nań nił hayaa nałts'j go'jji: begoz'aaníí bee shaa yánłti'go dahsíndaa née, áíná' begoz'aaníí doo bikísk'eh ánt'éé dago nik'ehgo shi'dolts'j? ⁴Bit'ahgee naziiníí gádaabiłñni, Bik'ehgo'ihí'nań bi'okaąh yebik'ehi da'tiséyú sitíni ncho'go baa yánłti' née? ⁵Paul gánádo'níid, Shik'isyú, okaąh yebik'ehi da'tiséyú sitíni nłii ląáhíí doo bígonsj da ni': nohwíí nohwihat'í'í binant'a' doo ncho'go baa yádaalt'i' da le', niigo bek'e'eshchij. ⁶Nñee ła' Sádducees daanliigo ła'íí **Phárisees** daanliigo Paul yigołsjiđná', yándaaltihíí yich'í' gáníí, Nñee daanołni, shik'isyú, shíí Phárisee nshłji, Phárisee nłíni biye' nshłji: nanezna'íí naadiikáh hoshłłąhíí bighą shaa yá'it'i'. ⁷Díí ánniindná' Phárisees daanliiníí ła'íí Sádducees daanliiníí łahada'dit'áh nkegonyaa: áík'ehgo nñee dała'at'éehíí nakiyú iłk'ékai. ⁸Sádducees, Nanezna'íí doo naadiikáh da, Bik'ehgo'ihí'nań binal'a'á yaaká'gé'hi dagohíí spirit ta doo ła' golłj da, daanii: áíná' Phárisees daanłinihíí, Ái golłj, daanii. ⁹Áík'ehgo nawode hagołdog: begoz'aaníí ye'ik'eda'akłhíhi Phárisees yił daagot'iiníí daahizi'go gádaanii, Díń nñeehn doo hat'íí ncho'j'í ye'adzaa dago bídaagosiilziid: spirit dagohíí Bik'ehgo'ihí'nań binal'a'á yaaká'gé'hi bich'í' yałti' lẹ'eyúgo, doo Bik'ehgo'ihí'nań bich'í' nadaagonłkaad da ndizhoq. ¹⁰Łahada'dit'áh

n'íí hagowáh nkegonyaaná' silááda binant'a' Paul dánko ilk'ídaach'idzijs he'at'éé nzigo, silááda, Ákú dolkángo baa hadaanolteehgo nol'jahyú bíl nádolkáh, daayih̄nii. ¹¹Iskaq̄ t'é' hik'e Jesus Paul bit'ahgee sizijiná' gáníí, Paul, bidag ánt'éé: Jerúsalemýú shaa nagosín̄nii' h̄íí k'ehgo Romeyú áldó' shá nagoln̄í' doleét. ¹²Jj̄i gozlj̄iná' Jews daanliiníí la' ndaagoshchij̄igo, Paul daayizes-hij̄zh̄i' doo da'yaq̄ago, doo da'idlaq̄ago ádándaagost'áq̄. ¹³Ndaagoshchiiiníí dizdin bitisyú hilt'ee lé'e. ¹⁴Okaq̄ah yedaabik'ehi itisyú nadaandeehi la'íí Jews yánazini yich'í' okaigo gádaayih̄nii, Ndzilgo ádándaagosiit'áq̄, Paul daazeldij̄zh̄i' doo da'iddaq̄ dago. ¹⁵Áík'ehgo nohwíí la'íí yándaaltihíí bílgo silááda binant'a'í bich'í' ch'ínii daadoł'aah nohwaa yił nolkángo, dayúweh na'ídaadołkid k'a'at'éégo: nohwíí al'k'iná' biba' naháataq̄, daazildeego dénohwit'ah dahiyaago. ¹⁶Paul daazil'heego yiba' naháztaaníí Paul bilah bizhaazhé yaat'ínzjiná' Paul silááda sinilyú yich'í' oyáágo yił nagosni'. ¹⁷Áík'ehgo Paul silááda dał'a'á gonenadín binant'a' la' yushd'é' yiłniigo gáyih̄nii, Dín n̄nee áníí naghahn̄ silááda binant'a' da'tiséyú sitini bich'í' bíl n'áash: yił nagoln̄í' hat'ííh̄íí bigh̄. ¹⁸Silááda binant'a' yaa yił n'aazhná' gáníí, Paul, ha'ásitini yushd'é' shih̄n̄iidgo, Dín n̄nee áníí naghahn̄ hat'íí sh̄i nildishn̄ii niłniigo bich'í' bíl n'áash, shih̄n̄ii. ¹⁹Áík'ehgo silááda binant'a' dasahn nabidil'kid yune' obiiłq̄z, Hat'íí baa shil' nagoln̄í'go lán? biłnii. ²⁰Paul bidá'áhn̄ gáníí, Jews daanlíni iskaq̄ n̄nee yándaaltihíí bich'í' Paul bíl n'aash daaniln̄nii, daan̄iigo ndaagoshchij̄, n̄t'éégo baa na'ódiłkidíí k'a'at'éégo. ²¹Áíná' baa godeno'áah hela': n̄nee dizdin bitisyú hilt'éégo daazil'heego yiba' naháztaq̄, Paul daizes-hij̄zh̄i' doo da'yaq̄ago, doo da'idlaq̄ago ndzilgo ádándaagost'áq̄: áík'ehgo, Ha'aa, r̄n̄ih̄íí yiba' naháztaq̄. ²²Áík'ehgo silááda binant'a' n̄nee áníí naghahn̄, Shil' nagosín̄nii'íí hadn̄ bíl nagoln̄í' hela', yiłn̄niidná', Nádn̄dáh, yiłn̄niid. ²³Áíge' silááda dał'a'á gonenadín binant'a' naki yushd'é' yiłn̄niidgo gáyih̄nii, Silááda naki gonenadín, la'íí h̄íí bee silááda daanliiníí gosts'idin, la'íí silááda bésh yee nadaagonl'kaadíí naki gonenadín dagoshch'í' **Caesaréayú** dahnádiłkséngo áhłéh, t'é'go ngost'ái bik'ehenkéézgo; ²⁴Paul áldó' h̄íí bíl hiltéhíí bá ilch'í'hołéh, áík'ehgo Félix, nant'ánchañ, baa bíl nolkáh. ²⁵Díí k'ehgo áníigo Félix yich'í' k'e'eshchij̄i. ²⁶Shíí Cláudius Lysias nshl̄ni Félix nant'ánchañ, ízigo ánt'éhi, Gozhóq̄, nildishn̄iigo nich'í' k'e'eshchiih. ²⁷Dín n̄neeh̄n Jews daanlíni la' daabiltsoodgo nabizil'hee nt'éégo Roman n̄nee nlij̄ lq̄áhíí bigosil'sij̄idgo silááda kú bíl nshkaigo bich'á' r̄daadihiiltij̄i. ²⁸Hat'íí bee baa dahgost'aaníí bigonsj̄i hasht'íigo bá yándaaltihíí baa bíl ni'áázh. ²⁹Dabíí yehahas'aaníí bik'izh̄i' baa dahgost'áq̄ lq̄ágo bigosil'sij̄id, ndi ha'ásitinií dagohíí da'itsaahíí doo la' bee bángot'áq̄ da. ³⁰Dín n̄neeh̄n zideego yaa ndaagoshchiiiníí baa shil' nagosni'ná' dagoshch'í' nich'í' oł'a', hayíí baa dahdaagoz'aaníí niñáál baa nadaagodoln̄ih̄i bıldishn̄iigo bándaaagosii'áq̄. Da'ái zhá nich'í' k'e'shiltch̄ij̄i. ³¹Áík'ehgo silááda ádaabiłdo'niidhíí k'ehgo t'é'yú Antipatrisyú Paul yił okai. ³²Iskaq̄ hik'e siláádahíí sinilyú nákaína' h̄íí bee silááda daanliiníí Paul yúweh yił okai: ³³Áí **Caesaréayú** hikainá' nant'ánchañ naltsoos yaa daistsooz, Paul áldó' yaa yił hikai. ³⁴Naltsoosíí yozhi'ná', Ni' hat'íí golzéhi biyi' gonlíni, niigo Paul nayidil'kid. **Ciliciagé'** gólligo yígolsij̄idná', ³⁵Gáyih̄nii, Naa dahdaagoz'aaníí

hikaigo naa yashti' ndi at'ée. Hérod yánáltih goz'agee Paul siláada bináadaadz'iggo ngon'áá.

24 ¹Áigé' ashdla'iskaaní bikédé'go okaqah yebik'ehi da'tiséyú sitíni, Ananías holzéhi, ɬa'íí Jews yánazíni biłgo hayaayú hikai, nnee, Tertúllus holzéhi, bá yádaakti'go yił hikai, an Paul bee baa dahgost'aaní nant'ánchañ yaa yił nagolni' doleełgo. ²Paul yiká anniidná' Tertúllus baa dahgo'aa nkegonyaa gáníigo, Nigha nohwini' ilch'i'gont'ée, ɬa'íí nohwitahyú ncho' n'íí nlt'éeego ánándlaa, ³Áí dawahn ɬa'íí dahayú ba'ahédaandzi, Félix, ízigo ánt'éhi. ⁴Niłgoch'oba'go ayáhago nich'i' hasdzihií idínłts'aago nánoshkaqah. ⁵Dín nneehú baa nagont'ogíí nliigo bídaagosiilziid, Jews daanlíni ni' dahot'éhé biká' daagolíníí yił daagołkizh, ɬa'íí Nazarénes daanlii zhinéego yásizíni bídaagosiilziid: ⁶Da'ch'okaqah goz'aq yune' gołchoqoh nt'éeego bił ndaasiideel: nohwí benagosiil'aaní bee baa yádaasiilti' doleeł ni'. ⁷Ndi Lysias, siláada binant'a'n, nohwaa nyáago hagoshkéhego nohwilák'e hayidziiz ni'. ⁸Baa dahdaagoz'aaní naa hikáhgo, niigo ngon'áá: dá ni nahidnłkidgo hat'íí bigha baa dahdaagoziit'aaní dawa bigonłsiih doleeł. ⁹Jews daanlíni aldo' díí aníhií da'anií aníí daanniid. ¹⁰Nant'ánchañ nab'i'igizhná' Paul yałti' nkegonyaa gáníigo, Doo alch'ídn łegodzaa dago díí hat'i'íí bá yánáltihíí nliigo bigonłsihií bigha shił gozhóogo ninadzahgee ada hasdziih: ¹¹Díí bigonłsiih, nakits'adah iskaqaná' Jerúsalem yúdag oshkaqahyú níyáá ni'. ¹²Áígee da'ch'okaqah goz'aq yune', ɬa'íí Jews ha'ánáséh goz'aq yune', ɬa'íí kih goznilyú ɬa' bił ɬaha'disht'áhgo doo hadn sho'ii da ni', ɬa'íí nnee bił daagodikishgo doo hadn sho'ii da ni': ¹³Shaa dahgoz'aaní daazhógo ágolzéhi. ¹⁴Áiná' díí nich'i' ada nagoshni', Jesus bikísk'eh da'ch'okahíí, okaqah bee sahngo na'ádi'nilií daabiłdi'niihií, áí itah nshii, bich'á'gé' nnee silínií Bik'ehgo'ihinañ daayokaqah le'e n'íí hoshkaqah, begoz'aaní bee nohwá ngot'aq n'íí ɬa'íí Bik'ehgo'ihinañ binkááyú na'iziidi n'íí bek'e'shchiinií dawa hoshdlaq: ¹⁵Nlt'éeego ádaat'eehií ɬa'íí doo dábikeyú ádaat'ee dahíí nanezna'gé' naadiikáh doleełíí áí nnee yiká daadéz'iihií shíí aldo' Bik'ehgo'ihinañ binkááyú biká desh'ii. ¹⁶Áigé' dawahn Bik'ehgo'ihinañ ɬa'íí nnee aldo' daashineł'iiigo nlt'éeego ánásht'iiłgo bigonł doleełhií bigha ndzilgo nabik'i'isiid. ¹⁷Da'kwíí łegodzaahí bikédé'go tédaat'iyéhií hat'ihíta baa daanshné'go, ɬa'íí Bik'ehgo'ihinañ hoshkaqahgo hat'ihíta baa nshné'go bił ní't'íí bich'i' násdzaa. ¹⁸Díí bee ánásht'iiłná' da'ch'okaqah goz'aq yune' godnłsiigo ilch'i' áde'dinshdlaago, doo shinaayú nnee łáago dała'adzaa da, doo godnch'áad dago Jews daanlíni ɬa' Asiagé' daagolíníí shaa hikai ni'. ¹⁹Áí hat'ihíta bee shaa dahdaago'aayúgo niñáál shaa dahdaago'aago kú híkáhgo dábikey. ²⁰Dagohíí yándaaltihíí shaa yádaakti' n'ná' hago'at'éeego ncho'go ánát'iidíí shídaagołsiidíí, nnee kú nich'i' hikaihií yaa nadaagolni'go dábikey, ²¹Díí dała'á zhá doo bił dábikey da ni', bitahyú síziigo nádidishghaazhgo gádéniid n'ná', Nanezna'íí naadiikáhíí hoshdlaqahíí bigha díí jii nohwinaál shaa yá'iti'. ²²Áí

Félix yidezts'aqaná', Jesus bikísk'eh da'ch'okahíí nlt'éégo yígotsihíí bigha gáníí, Dét'ihégo Lýsias, siláada binant'a'íí, kú nyáágo bá ngonsh'aa ndi at'éé. ²³Áíge' siláada gonenadín binant'a'íí gáyilnii, Paul binádín'íí, ndi lahgee dabíí hát'ííyú naghaa le', la'íí bit'eké baa nákáh nnizhqq, hat'íhíta yídn nliiníí baa nádain'égo nnizhqq. ²⁴Da'kwíí iskaaníí bikédé'go Félix bi'aad Drusílla, Jew nlíni, yíl n'áázgho Paul yiká o'íí'a', áfk'ehgo Christ ch'odlaqahíí yaa yałti'go daidezts'aq. ²⁵Dábik'ehyú ánách'ot'ííłíí, la'íí ádaagoch'idzaaníí, la'íí yunáásyú kaa yá'ti'íí yaa yałti'go Félix ditlidgo tsídolyizgo gáníí, Dák'ad yúwehyú dahnnáh, dahagee dábik'ehgee níká ánádeshne' ndi at'éé. ²⁶Ndi yiká oná'il'aa nt'éégo ilch'i' yałti', Paul ch'ínánshteehíí bigha zhaali shaa yiné' shi nzi lé'e. ²⁷Naki łegodzaahíí ch'ígóyááná' Félix nant'ánchañ n'íígee Pórcius Féstus nant'ánchañ silíj; áfk'ehgo Félix Jews daanlíni bił dádaabik'ehyú ashne' nziqo Paul dáha'ásitij nt'ééná' óyáá.

25 ¹Féstus ni' yánant'aa doleelí biyi' nyááná' taagiskaaníí bikédé'go **Caesaréagé'** Jerúsalem yúdag oyáá. ²Okaqah yedaabik'ehi da'tiséyú sitíni la'íí Jews daanlíni ádn nazínihií Paul bee dahdaagost'aaníí Féstus yaa yíl nadaagoln'i'ná nádaayokaqah, ³Paul Jerúsalemyú dol'áá, daabiłniiid, higaałgo daayizilheego ndaagoshchijiná'. ⁴Áíná' Féstus gániiid, Paul, Caesaréayú t'ah bi'dota' ni', shíí dák'adégo ákú nádésdzá. ⁵Áfk'ehgo nohwitahyú nohwá nadaant'aahíí bił nádóshkáh, áígee nneehń ncho'go adzaayúgo ch'ík'eh baa nadaagoln'i'. ⁶Féstus itah sidaago gonenan bitisyú iskaq, áíge' Caesaréayú onádzaa; ákú iskaq hik'e yánáltihíí dahnándaahgee dahnezdaago, Paul yushdé' bił nołkáh, nniid. ⁷Ákú nyááná' Jews Jerúsalemgé' hikailhíí binaayú nadaazij, daazhógo ágolzeego, Doo ałch'ídn déncho'go adzaa da, daabiłniigo baa dahdaagoz'aq. ⁸Paul ádá hadzii gáníigo, Jews yenagos'aaníí, dagohíí da'ch'okaqah goz'aaníí, dagohíí **Caesar** ndi doo hago ashłaa da. ⁹Áíná' Féstus, Jews daanlíni bił dádaabik'ehyú áshneh nziqo Paul gáyilnii, Ya' Jerúsalem yúdag núnáhgo ákú shináál naa dahgoz'aaníí bigha naa yá'ti' hánt'ij née? ¹⁰Paul gáníí, Caesar bá yánáltihíí bidáhgee sízíl, da'áígee shaa yá'ti'go dábik'eh: Jews daanlíni doo déncho'go ánásh'tíł dahíí nlt'éégo bígonłsı. ¹¹Ncho'go ánásh'tíł lé'eyúgo hat'íí bigha dastsaahgo ásdzaayúgo dastsaahíí doo bich'á' ch'a'oshgheed at'éé da; bigha shaa yá'ti'íí doo hat'íí dayúgo, doo hadń Jews daanlíni yaa shaa dino'aa at'éé da. Caesar shaa yałti'go hasht'íí. ¹²Áfk'ehgo Féstus, yíl nant'án daanliiníí ilch'i' yádaałti'ná' Paul gáyilnii, Caesar naa yałti' hánt'ij, áfk'ehgo án bich'i' núnáh doleel. ¹³Da'kwíí iskaaníí ch'ígóyááná' Agríppa, ízisgo nant'án nlíni, la'íí Berníce biłgo Féstus, kozh'i' nant'án silíjhií bigha, Caesaréayú yaa n'áázh. ¹⁴Ákú sikeego ląágo bedaizkaqaná' Féstus Agríppa Paul yaa yíl nagosni' gáníigo, Nnee la' dá ha'ásitij nt'ééná' Félix onádzaa ni': ¹⁵Jerúsalemyú sídááná' Jews bi'okaqah yebik'ehi itisyú nadaandeehi la'íí Jews yánazíni, áí nneehń yaa shił nadaagosni', Bá ngono'aah, daaniigo.

¹⁶Gádaabiłdéniiid, Nnee baa dahgost'aaníí hayíí baa dahdaagoz'aaníí doo baa yádaałtı'ęgo, ła'íí baa dahgost'aahíí bighą dá doo ádá hadziihé yó'olt'e'ęgo Romans daanliiníí doo áfk'ehgo daagoz'aą da. ¹⁷Áík'ehgo baa dahdaagoz'aaníí kú hikainá' doo nt'ah nsigo da, iskaą hik'e yánáltihíí dahnándaahgee dahnídáągo, Yushdé' nneehń bił nołkáh, déniid. ¹⁸Baa dahdaagoz'aaníí daahizi'ná' nchọ'ęgo ánágot'įłlıí bee baa dahdaago'aa shį niizįí, ndi doo hwaa da: ¹⁹Dabíí daabi'okaąahíí yaa łahada'dit'áh ła'íí nnee ła' Jesus holzéhi daztsąą n'íí Paul yaa nagolnı'yúgo, T'ah hınaa, niihíí alđó' yaa łahada'dit'áh. ²⁰Díí k'a'at'ééhíí hago'at'éęgo baa yashti' shįhíí doo bígonsį dago, Jerúsalemyú nńáh hánt'įí née, ákú naa yá'iti'yú? biłdéniiid. ²¹Áíná' Paul gáshıłnńiiid, Augústus, nant'án da'tiséyú sitíni zhą shaa yałtı'ęgo hasht'įí, áík'ehgo Caesar bich'į' ol'a'zhi' binádaadeł'įí, daabiłdéniiidgo bá ndaagosii'ąą. ²²Agrıppa Féstus gáyıłńii, Nneehń dabíí yałtı'ęgo dists'fh hást'įí. Féstus gánıí, Iskaągo nts'fh ndi at'éé. ²³Iskaą hik'e Agrıppa ła'íí Berníce biłgo baa da'olnı'ęgo n'áázh, siláada yánadaant'aahíí ła'íí kįh goznılgee nnee itisyú nadaandeehíí biłgo dała'ánách'it'įh goz'aą yune' yił onalsąą, áigé' Féstus bik'ehgo Paul yił ha'ákai. ²⁴Féstus gánıí, Agrıppa, ízigo nant'án nłńi, ła'íí kú neheskaihíí daanohwigha, díń nneehń daal'įi ako, dzaągee Jews daagolńıńıí dawa ła'íí Jerúsalemyú daagolńıńıí alđó' daadilwoshgo gádaashiłńii, Díń nneehń doo hınaa bik'eh da. ²⁵Áíná' bighą da'itsaahíí doo ła' yee adzaa da łaągo bígosıłsıid, ła'íí dabíí gáshıłnńiiid, Augústus, nant'án da'tiséyú sitíni shaa yałtı'ęgo hasht'įí, áík'ehgo ákú bich'į' dish'aago ngonı'ąą. ²⁶Áíná' shinant'a' bich'į' doo hat'íí baa bek'e'eshchii da. Áí bighą nohwaa bił ni'áázh, ni zhą Agrıppa, ízigo nant'án nłńi, naa bił ni'áázh, áík'ehgo nahıdaadelkidíí bikédé'ęgo shinant'a' hat'ıhıta baa bich'į' k'e'eshchii doleeł. ²⁷Ha'ásitińıí hat'íí bee baa dahgost'aaníí doo bígoziné dago deł'a'ęgo doo shıł bik'eh da, shıí.

26 ¹Agrıppa Paul gáyıłńii, Ádá hadziihgo naa godet'aą. Áík'ehgo Paul na'įgizhná' ádá hadzii, gánı'ęgo: ²Agrıppa, ízigo nant'án nłńi, Jews daanliiníí yee shaa dahdaagoz'aaníí dawa díí jįi nińáál bee ádá hasdziihíí baa shıł gozhóę: ³Jews daanlıńi bi'at'e' ła'íí łahada'dit'áhıí nłt'éęgo bígonłshıhıí bighą: nłt'éęgo shıyınłts'aą, nánoshkaąh. ⁴Jerúsalemgee bił nıt'ı'įí daagolńıńıí bitahyú ishkiin nshłįi ni', áigé' yushdé' godezt'ı'ęgo hago'at'éęgo hinshnaahıí Jews daanlıńi dawa yıdaagołsı. ⁵Doo áńı shıdaagołsı da ni', shá hadaadziih hádaat'įıyúgo, **Phárisee** nłįigo, Phárisees daandliiníí nohwı'okaąh itisgo daidnłsıńıí yikísk'eh hınaa ni', daashiłńii doleeł ni'. ⁶Daanohwitaa n'íí Bik'ehgo'ihı'nań bándagoz'aą n'íí hoshdląąhıí bighą shaa yá'iti'ęgo kú sızį: ⁷Díí Bik'ehgo'ihı'nań ngon'áanıí begolne'ęgo nohwıí nakits'adáhyú hahiit'ı'įí dąjįi biigha dát'é' biigha nłdzilgo Bik'ehgo'ihı'nań daahohikaąh. Díí oshdlaanıí Jews daanlıńi shaa dahdaagoz'aą, Agrıppa, ízigo nant'án nłńi. ⁸Bik'ehgo'ihı'nań nanezna'ıí naadaayihıl'nahıí hat'íí bighą doo daaholđłą hádaal't'įi da? ⁹Jesus, Názarethge' gólńi, bizhi'

bich'á'zhí'go dashíí ánásh't'íí'go dábi'k'eh nsj ni'. ¹⁰Áík'ehgo Jerúsalemyú ágásdzaa: okaqah yedaabik'ehi yánadaant'aahíí bik'ehgo Jesus daayokaqahíí lqágo ha'áhálkaad ni'; la'íí natseedgo bándagot'a'íí, Ha'aa, dishniigo bá da'isoh ni'. ¹¹Jews ha'ánátséh nagoz'aq yune' lahgee biniidaagodinsj ni', Jesus ncho'go yaa yádaakti'go ádaashle' ni'; la'íí dázho bik'edaadinshniigo doo Jews daanlii dahíí bik'ih nagoznilyú ndi biniidaagodinsj ni'. ¹²Ágánásh't'íí'go okaqah yedaabik'ehi itisyú nadaandeehi shaa daagodez'aq, Ti'í ákú ínáh, daashilniiidgo Damáscusyú óyáá. ¹³Ízisgo nant'an nílni, hishaalyú ha'iz'aqago shíí la'íí bił hishkaahíí biłgo nohwinayú ch'ígona'ái be'idindláádíí bitisgo yaaká'gé' nohwich'i' nke'dindláád ni'. ¹⁴Daanohtwigha hayaa nandeená' Hebrew biyati' k'ehgo yati' gáshilniigo idisiits'áq, Saul, Saul, hat'íí lqá bigha shiniigonł't'éégo áshinł'si? Tsjdik'iihíí bee níts'i'ishgo'yúgo dayúweh t'aqzhi' hóntalyúgo dayúweh dáni ídída'nł'ni'. ¹⁵Gádéniid, Hadn'ánt'íí, shiNant'a'? Gáshilniiid, Shiniigonł't'éégo áshinł'sinihíí shíí ásh't'íí, Jesus honszéhi. ¹⁶Nádnáhgo hizji: díí bigha nił ch'í'nah ádeshdlaa, shá na'iziidgo hanit'íí, hago'at'éégo shinkł'saaníí la'íí hat'íí nił ch'í'nah ádidishliiíí shá baa nagoln'í' doleełgo; ¹⁷Jews daanliiníí la'íí doo Jews daanlii dahíí áldó' bich'á' niishteeh, doo Jews daanlii dahíí bich'i' nidish'aa, ¹⁸Bináá got'íigo ánádaadle'go chagolheelgé' idindiinzh'i' ánáda'ne'go, la'íí Satan nadaabiłaaahíí bich'á'yúgo Bik'ehgo'ih'i'nañ bich'i' ánáda'ne'go bincho'íí bich'á'zh'i' ádaile', la'íí daashodlaqahíí bee hadaadeszaahíí bitah daanlii doleełhíí bigha bich'i' nidish'aa. ¹⁹Áík'ehgo Agríppa, ízisgo nant'an nílni, díí yaaká'gé' shił ch'í'nah ágolzaahíí da'áshilniiyú ásdzaa: ²⁰Damáscusyú daagolníníí iltsé, áigé' Jerúsalemyú daagolníníí, la'íí ni' Judéa dahot'éhé biyi'yú daagolníníí, la'íí doo Jews daanlii dahíí áldó' gádaaldishni, Nohwincho'íí bich'á'yúgo ádaat'ne'go Bik'ehgo'ih'i'nañ bich'i' ánádaat'ne', la'íí nohwincho'íí bich'á'yúgo ádaaldzaahíí dábel't'eego ánádaat'íí. ²¹Díí bigha Jews daanlii da'ch'okaqah goz'aq yune' shił ndaazdeelgo daashizilheego ch'éh ádaat'íid ni'. ²²Díí jii'zh'i' ngoñt'i'go Bik'ehgo'ih'i'nañ shich'oniiigo kú síz'íí, nnee doo ízisgo ádaat'ee dahíí, ízisgo ádaat'eehíí biłgo Bik'ehgo'ih'i'nañ binkááyú nada'iziidi n'íí la'íí Moses be'ágoñe' daanii n'íí zhá baa nagoshni'go gádaabiłdishni: ²³Christ biniigodilne' doleeł, la'íí da'íłtsé daztsaqgé' naadiidáhíí nlii doleeł, be'idindíníí Jews daanliiníí la'íí doo Jews daanlii dahíí yił ch'í'nah áyíłs'i doleeł. ²⁴Ágáníigo ádá yałti'ná' Féstus nawode gánniid, Paul, niini' édił lqá; lqágo ígonł'aaníí niini' édiłgo áníłlaa lqá. ²⁵Paul gánádo'niid, Féstus, ízisgo ánt'éhi, doo shiini' édił da: da'anii ágot'eehíí shiini' golíigo baa yashti'. ²⁶Ízisgo nant'an nílni, díí baa yashti'íí bígonł'sí, doo hat'íí t'aqzhi' be'ánsht'ee dago nich'i' yashti'; díí dahot'éhé bígonł'si; doo la' nagont'i' dayú ba'ánágot'íidhíí bigha. ²⁷Agríppa, ízisgo nant'an nílni, Bik'ehgo'ih'i'nañ binkááyú nada'iziidi n'íí hondlqá née? Hondlqágo nígonsi. ²⁸Agríppa Paul gáyilni, Ínashood hishleehego dásdozhá shiini' shá ágonlaa. ²⁹Paul gánádo'niid, Doo dásdozhá da, da'anii odláni níł'í doleeł, doo dáni zhá

da, áíná' díí jii daasidezts'aaníí dawa da'ánsht'eehíí k'ehgo ágát'ée doleel, dishniigo Bik'ehgo'ihí'nañ hoshkaqah, díí lishi'dest'ooníí zhá dahgo. ³⁰Paul ánniidná' ízigo nant'án, la'íí nant'ánchañ, la'íí Berníce la'íí yił naháztaaníí biłgo nádiikai. ³¹K'ihzhí'yú niikaigo gádaaħłıdı'nii, Dín nneehñ bigha datsaahíí dagohíí bigha ha'á'istiiníí doo ye'ánát'ııd da laa. ³²Agrıppa Féstus gáyıħnii, Dín nneehñ ch'ínádzá doleel ni, **Caesar** doo yaa ádet'aq dayúgo.

27 ¹Italyú nohwił dahdez'eelgo nagot'aqaná' Paul, la' ha'áshijeedíí biłgo siláada dañan gonenadın binant'a, Július holzéhi, binádaadéz'ıı doleelgo baa ni_nil, án siláada Augústus yánant'aahíí itah nliı. ²Tsina'eelíí Adramýttiumgé' Asia bitábaq zhinéeyú k'ad des'éli bih hiikaigo nohwił dahda'n'eel; Aristárkus, Macedónia biyi' Thessalonicagé' gólını, bił dekaı. ³Iskaq hik'e Sidon golzeegee nohwił nda'iz'eel; áıgee Július Paul yaa ch'oba'go, Nit'eké bich'ıı' nñahgo nł'éégo ádaanııı le', biłnııid. ⁴Áıgé' nohwił dahnáda'n'eelna' Cýprus bit'ahyú isht'agonch'iidyú nohwił ch'ıda'iz'eel, nohwich'ııgo nch'iıdhiı bigha. ⁵**Cilícia** la'ıı Pamphýlia bit'ahyú túnteel biyi' nohwił ch'ıda'iz'eel, áıgé' Lýcia biyi' kıh goznılı Mýra golzeezhi' nohwił nda'iz'eel. ⁶Áıgee siláada gonenadın binant'a' tsina'eelı Alexándriagé'ıhi Italyú dez'éli yaa nyáago, Beh hołkáh, nohwiłnııid. ⁷Dátaqadégo nohwił da'o'olgo doo ałch'ıdn nohweda'ıskaq da, nohwich'ıı' nagont'ogo, ni' tayı' dahgoz'áni **Cnidus** golzéhi bit'ahzhi' nohwił ch'ıda'iz'eel, nch'iıdhiı bigha doo dayúweh nohwił da'o'ol bik'eh dago Salmóne bitis Crete bit'ahyú isht'agonch'iidyú nohwił ch'ıda'iz'eel; ⁸Nohwich'ıı' nagont'ogo tábaq zhinéé nohwił da'o'olgo Fair Havens golzeezhi' nohwił nda'iz'eel, kıh goznıł Laséa golzeehıı bit'ahyú. ⁹Nohwich'ıı' nagont'ogıı bigha, la'ıı daagodnıııgo dáshıná' da'ch'okaqahıı ałk'ına' bitis ch'ıgóyááhıı bigha ił'o'ohıı bégódzid ni', áık'ehgo Paul gádaabiłnııı, ¹⁰Shik'ısyú, díí bıgonsı, nohwił da'o'olıyú tsina'eelı la'ıı daayogheelıı bich'ıı', nohwııı dó' nohwich'ıı' nadaagont'og doleel. ¹¹Áına' siláada gonenadın binant'a'n, o'ohıı yebik'ehñ la'ıı tsina'eelıı bıyéé gólıın zhá óyésts'aq, áına' Pauln doo óyésts'aq da. ¹²Tsina'eelıı nna'ıı'olgee doo nohwehai bik'eh dahıı bigha ch'ılaqago gádaanııı, Nohwił da'o'ol le', dáhago'at'éégo **Pheníceyú** niıkáh, áıgee nohwehai doleel, daanzigo; Pheníce áı Crete biyi' goz'aq, áıgee tsina'eelıı nna'ol northwestzhi'go la'ıı southwestzhi'go ch'ıgót'ıı. ¹³Hayaagé' taqadégo nch'iıdná', nohwá iıts'ııd daanzigo, bésh ndaazıı tsina'eelıı bee dahast'q n'ıı ihnádaiz'aqaná' Crete bıbaıyú bił ch'ıda'iz'eel. ¹⁴Dét'ıhék'e tsina'eelıı hıłch'ıı'cho bił hayaa, Euroclýdon holzéhi. ¹⁵Nawode desch'iıdhiı bigha tsina'eelıı doo hıłch'ıı'dázhıı' dahdı'eel da, dabiini'yú dez'eel lé'e. ¹⁶Nı' táyi' dahgoz'áni ałch'ıséhi, Cláudia golzéhi, bit'ahyú isht'agonch'iidyú nohwił ch'ıda'iz'eelgo tsina'eelıı ałch'ıséhiı da'ónanta tsina'eelıı nchaahıı bit'ahyú ndaiz'aq. ¹⁷Áıgé' tsina'eelıı nchaahıı biká'yú dahdaiz'aqaná' bésh hishbızhiı nchaahıı tsina'eelıı bik'ıdesdzı; gosht'ıshcho yédaaldzıdgo gowałgai biká' dastsoozıı nadaayınłsoozná' nch'iıdıı zhá bee dez'eel. ¹⁸Nawode nohwił iłch'á' nách'ıhiı bigha iskaq

hik'e tsina'eelíí yoghélíhíí ła' yó'odaiskaad; ¹⁹Nakiskaq̄ hik'e tsina'eelíí benadziidi dabíí yó'odaiskaad. ²⁰Ch'ígona'ái ła'íí ts'isq̄sé doo hwaabee got'íí dago doo alch'ideskaq̄ da, ła'íí díyat'éégo nohwił ich'á'q̄ nách'ih, áík'ehgo doo hago'at'éégo hasdáhiikáh da łaq̄ daandzi ni'. ²¹Dá doo da'iyáné nzaad begodeyaaná' Paul iłn'í'gé' hizjigo gáníí, Shik'isyú, shich'í' ídaayesólts'aayúgo, Cretege' doo nohwił dahda'n'eel dayúgo, doo díí k'ehgo nohwich'í' nadaagont'og da doleel ni', ła'íí doo hat'íí ch'a'oné' da doleel ni'. ²²Áíná' gádaanołwıldishnii, Bidag ádaanoł'ee le': doo ła' daaholtsaah at'éé da, tsina'eelíí zhá da'izl'íí hileeh. ²³T'é'ná' Bik'ehgo'ihí'nań, bíyéé nshl'jín ła'íí hoshkaq̄hń, binal'a'á yaaká'gé'hi shit'ahgé sizjigo, ²⁴Gáshiln'niid, Paul, doo niini' hah da le'; Caesar bidáhgee sínzjii doleel: ła'íí bił nił da'o'ol'íí dawa daahinaahgo Bik'ehgo'ihí'nań naa godin'áq̄. ²⁵Áík'ehgo shik'isyú, bidag ádaanoł'ee le': Bik'ehgo'ihí'nań hoshdláq̄híí bighá da'áshiln'niihíí k'ehgo ágone'go bígonsj. ²⁶Áíná' ni' táyi' dahgoz'aaníí biká'gee yónohwi'dilkaad doleel. ²⁷Díí'ts'áadah ilkaahíí bit'é' túnteel Ádria holzéhi biyi'gé' tsina'eelíí bił ich'á'q̄ nnáilniiná' t'é'ís'ahyú shi nada'ih'eelíí ni' bich'í'yú nohwił da'n'eel daanzj lé'e; ²⁸Áík'ehgo hayaa tú yída'nes'aq̄dgo nadin ilk'ich'idesniih, k'a'áhosah lągo yídaagolsjii: yunáasyú tú yínáda'nes'aq̄dgo k'adíí ashdlá'adah ilk'ich'idesniih k'a'áhosah. ²⁹Dánko tséé biká' h'eel'íí bighá bił daagoyé'égo bésh ndaazíí tsina'eelíí bedahast'óníí díí'í nkedeznil, tsina'eelíí biké'n'naá yúyaa, áiná' jji góleeh, daaniigo da'okaq̄h. ³⁰Nadaa'eełíí tsina'eelíí biyi'gé' hahiikeeh daanzjigo, tsina'eelíí alch'íséhíí téh daayiheznil, bésh ndaazíí tsina'eelíí bádngé' nkedaayin'íí ádaagodil'jigo, ³¹Paul siláada ła'íí siláada gonenađin binant'a'íí gáyiłnii, Díí nneehíí dá tsina'eelíí biyi' naháztaayúgo zhá daahołnaa. ³²Áík'ehgo siláada tsina'eelíí alch'íséhíí bedahdaahest'ooníí daayiheshgizhgo bił odaagohez'eel. ³³K'ad haiłkaahyú Paul nádaayokaq̄hgo gádaayiłnii, Da'olsaago nzhq̄, nda'ol'íigo dáshiná' díí'ts'áadahyú nohwíyołkaał. ³⁴Áík'ehgo nádaanołwoshkaq̄h, da'olsaą, áí bee daanołdzilgo; nohwitszil dał'a'á ndi doo nohwich'á'q̄ ch'a'odeel da. ³⁵Díí yee ánniidná' bán náidnné'go dawa bináál Bik'ehgo'ihí'nań áshq̄od yiłniigo oskaq̄dná' ilk'íy'íłdláadgo yiyąą nágodiidzaa. ³⁶Áík'ehgo nnee ła'ihíí yidag ádaat'eego dabíí alđó' da'iyáq̄. ³⁷Daanołwighago naki gonenađin iká'yú gosts'idin gostán hiil't'ee, tsina'eelíí biyi'. ³⁸Náda'isdjiddzhí' da'iyáq̄aná' t'oh naghái téh daayeskaadgo tsina'eelíí dá'alđzólé siljii. ³⁹Got'íí gozłjina' ni'híí doo yídaagolsj da: ndi tú ónáhíkáq̄go ténagohj'áq̄ daayo'jii, áígee nohwił ndaanó'eel daanzj. ⁴⁰Áík'ehgo bésh ndaazíí tsina'eelíí bee dahast'ó n'íí daazhógo yó'odaiskaadgo be'anáhot'aal'íí bit'ól k'eda'iz'ahgo, ła'íí tsina'eelíí bit'a' bádń zhinééhíí hadag ádaizlaago nch'iid bich'í'go tábaq̄zhí' bił nda'iz'eel. ⁴¹Ndi tú łednlijjee tsina'eelíí łehigo'go doo nahi'naa da siljii; biké'dinnáágé'íí tú nádidáhíí nbiheztj'. ⁴²Ha'áshjjeedíí ła' nada'dil'kq̄h daanzjigo, siláada nadaabiłtseedgo ndaagoshchjii, ⁴³Áíná' siláada gonenađin binant'a'ń Paul doo zidee hat'íí dago, Dah, biłn'niid; Hayíí nada'ol'kq̄'íí

tsina'eelíí bitisyú'an odaoljago táts'áda'olkòh, daayilnii: ⁴⁴La'íí gáyilnii, Tsì nteelíí la'íí tsina'eelíí baa nahastò'íí bee hanaazhì' nada'olkòh. Áík'ehgo dawa ni'zhì' nádaaheskai.

28 ¹Táts'áskainá' ni' táyi' dahgoz'aaníí Melíta golzee lago bídaagosilzjíd. ²Nnee áígee daagolíníí k'ídaanzigo deda'deshjeedná', Yushdé' nádaanołdziil, daanohwiłnñiid, nagoltjh nkegonyaa, la'íí gozk'azíí bigha. ³Paul chizh la' náyihezlaago dayinnilná' t'iish bik'asda' golíni ndoogo áíge' hayáago Paul bigan baa dahisdeel. ⁴Nnee áígee daagolíníí t'iishíí Paul bigangé' nahitjigo daayiltsaana' gádaahildí'nii, Dín nñeehñ nnee naitseedíí nłíni ląá, túnteel bich'ą'gé' hína' ndi, doo hínaa bik'eh dahíí bigha datsaah. ⁵Áíná' Paul t'iishíí dá kò' biyí'zhì' nayíft'e'ná' Paul doo hago adzaa da. ⁶K'ad nilzool shì daabo'njigo, dagohíí datsaah shì daanzigo biba' naháztaq; ndi nzaad godeyaago doo hago adzaa dago daayo'jiná' biini' lahgo ánadaizdlaago, Diyin nłjì ląá, daanzj. ⁷Ni' táyi' dahgoz'ąayú daagolíníí binant'a, Públius holzéhi áígee la' bini' lę'e; án k'ínoho'njigo bigowayú taago nohweskaq. ⁸Públius bitaa yóiyahgo nezgaigo chan dilé yaa naghaago sitjì: Paul baa nyáago biká' ndelñiná' bá oskaqadgo nábi'dilziih. ⁹Ágagodzaaná' nnee táyi' dahgoz'ąayú daagolíníí la'ihíí kah yaa nakaihíí nehaskaigo nádaabi'dilziih: ¹⁰Daanohwidnłsigo dawahá nohwá daayiheznil; la'íí k'ad nohwił da'dez'eelná' dawahá bídaandinihíí tsina'eelíí yih daiheznil. ¹¹Taagi nohwedahitaqaná' tsina'eelíí áígee behaihi, Alexándriagé'ihíí, Cástor la'íí Póllux beda'aszaahi bádngée nazijigo ádaaszaago bił nohwił da'dez'eel. ¹²Sýracuse nohwił nda'iz'eelgo áígee taagi nohweskaq. ¹³Áíge' nohwił léda'n'eelgo Rhégium nohwił nda'iz'eel: áíge' iskaq hik'e hayaagé'go dezch'iidgo iskaq hik'e Putéoliyú nohwił nda'iz'eel: ¹⁴Ákú odlą' bee nohwik'íyú baa nkaigo, Nohwił nahísółtaq le', daanohwiłniigo, bił naháataq gosts'idiskaq: áíge' Romeyú ohiikai. ¹⁵Odlą' bee nohwik'íyú ákú daagolíníí hiikahgo nohwaat'ídaanzjiná' Ápiai Forum la'íí Three Taverns golzeeshì' nohwiba' hikai; áí Paul yiltsaana' Bik'ehgo'ihí'nañ ya'ahenzigo bił gozhógo hadag adzaa. ¹⁶Romeyú nkainá' siláada binant'a' ha'áshjeedíí binádaadéz'iiníí binant'a' yaa nñil: ndi Paulhíí dasahn goljigo baa godet'ąą, siláada la' bináadéz'jigo. ¹⁷Taagiskaqaná' Paul Jews áígee daagolíníí yánazini, Dała'atñéh, daayilnii: dała'adzaaná' gádaayilnii, Nnee daanołfíni, shik'íyú, Jews daanliiníí dagohíí daanohwitaa n'íí bi'at'e' doo hago ashłaa da ndi, Jerúsalemgé' ha'ásitjigo niyáago Romans daanlíni baa shi'deltjì. ¹⁸Shaa yádaałti'ná' bigha dastsaaahíí doo la' dahíí bigha ch'ínadaashłteeh hádaat'jì ni'. ¹⁹Ndi Jews daanliiníí áí doo hádaat'jì dago, **Caesar** shaa yałti' hasht'jì, dishnii lę'e, bił nít'íí doo hat'íí bee baa dahdaagosh'aa da ndi. ²⁰Áík'ehgo Israel hat'íí bíngot'ąahíí bigha díí bésh hishbizhíí bee hshí'destł'qohíí bigha dała'ánohwishłaa, nohwines'jigo, nohwich'jì yashti'go: ²¹Gádaabiłnñiid, Judége' naltsoos naa nagolnì'go doo la' nohwaa hi'nìl da, la'íí nohwik'íyú áíge' kú neheskaihíí doo la' naa naagolnì' da, doo la' nchò'go naa yałti' da. ²²Dahot'éh díí

okqah bee sahngo na'adi'nilihíí baa ya'iti'go bídaagonlzi: ni hago'at'éégo baa natsínkeesíí daadihiits'ih hádaahiit'íí. ²³Bángot'aaníí bijíí nnee l'áágo Paul dásidaayú da'a'adzaa; t'albige' o'i'áázhí' Bik'ehgo'ihí'nañ bilalt'áhgee begoz'aaníí nlt'éégo yaa nagosni, Moses yegos'aaníí la'íí Bik'ehgo'ihí'nañ binkááyú nada'iziidíí k'eda'ashchiiníí bich'á'gé' Jesus yaa nagosni'go biini' yá ádaagole'go nzí. ²⁴La' yaa yałti'íí daayosdlaqad, la'ihíí doo daayosdlaqad da. ²⁵Lahada'dit'áhgo Paul dałán yee hananádzii'ná' onákai, **Esáias**, Bik'ehgo'ihí'nañ binkááyú na'iziidi n'íí, Holy Spirit binkááyú daanohwitaa n'íí da'aniigo gáyıłnniid, ²⁶Díí hat'í'íí bich'í' nñáhgo gádaabiłnniih, Daadołts'ag ndi doo nohwıl ídaagozi da doleeł; daaneł'íí ndi doo da'anii daal'íí da doleeł: ²⁷Díí nneehíí biini' daanyee' daazlıj, doo da'diits'ag da daazlıj, la'íí daaneshch'il daazlıj; doo ágádaat'ee dayúgo bináá yee daago'íí doleeł ni', bijeyi' yee da'diits'ag doleeł ni', la'íí biini' yee bıł ídaagozi doleeł ni', áfk'ehgo shich'í' ádaane'go nádaasdziih doleeł ni'. ²⁸Díí bídaagonolsı le', Bik'ehgo'ihí'nañ bich'á'gé' bee hasdách'igháhíí doo Jews daanlıj dahíí bich'í' ol'a', nohwıłdishni, áhíí ídaadésts'aq ndi at'éé. ²⁹Díí yee hadziiná' Jews daanliiníí dázhó lahada'dit'áhgo onákai. ³⁰Paul ákú kılh yigha na'ihiniłíí yiyi' golı'go naki łegodzaa, la'íí baa hikáhíí dawa ya'ahénzi ni', ³¹Doo nanł'í' dago, nnee doo la' tsfıłdıj dago Bik'ehgo'ihí'nañ bilalt'áhgee begoz'aaníí yaa nagolni' ni', la'íí Jesus Christ nohweBik'eh'n yaa ilch'ıg'oaah ni'.

THE EPISTLE OF PAUL THE APOSTLE TO THE ROMANS

1 ¹Shíí, Paul, Jesus Christ bána'isiidi, án binal'a'á nshíjigo shich'í' ánniid, 1a'íí Bik'ehgo'ihí'nań bits'á'dí' yati' baa gozhónihíí baa nagoshni'híí bigha its'áshi'doltjii, ²(Da'ái Bik'ehgo'ihí'nań binkááyú nada'iziid n'íí binkááyú yałti'go dabíntsé yengon'áá, áí godiyihgo Bek'e'eshchiiníí biyi' bek'eda'ishchijj lék'e.) ³Áí yati' baa gozhóni Bik'ehgo'ihí'nań biYe' Jesus Christ nohweBik'ehń yaa nagolni', án nnee k'ehgo nyáágo David finolt'ijjii nlii; ⁴Jesus Christ daztsaqdí' naadiidzaahíí bee Bik'ehgo'ihí'nań biYe' nliigo ch'í'nah alzaa, Holy Spirit bits'á'dí' binawod golíigo: ⁵Holy Spirit biláhyú Bik'ehgo'ihí'nań bits'á'dí' ilgoch'oba'íí shaa det'aa, binal'a'á nshíjii doleełgo, áík'ehgo Jesus bizhi'íí ba'ihégoş doleełhíí bigha baa nagoshni'go, nnee iltah at'éégo hadaazt'ii daabodlaqahgo bikísk'eh ádaat'eego ashle': ⁶Nohwíí ałdó' Jesus Christ bíyéé daanohíjii doleełgo nohwich'í' ánniid: ⁷Daanohwigha Romeyú daagonohíiníí nohwich'í' k'e'eshchii, Bik'ehgo'ihí'nań bił daanohshoqgo báhadaadeszaahíí daanohíjigo nohwich'í' ánniid: Bik'ehgo'ihí'nań nohwiTaa 1a'íí Jesus Christ nohweBik'ehń biłgoch'oba'íí 1a'íí bits'á'dí' ich'í'gont'ééhíí bee nohwich'í' goz'aa le'. ⁸Dantsé Jesus Christ binkááyú daanohwigha Bik'ehgohinshnań nohwigha ba'ihénsj, nohwi'odla' ní'gosdzán biká' dahot'éhé baa ch'iniihíí bigha. ⁹Bik'ehgo'ihí'nań, biYe' baa yati' nlt'éhi baa nagoshni'go, shijjii biyi'dí' bána'isiidíí da'ákozhá nohwá oshkaqah nt'éé shá yígółsj; ¹⁰Díinko bigha dá oshkaqah nt'éé, Bik'ehgo'ihí'nań bik'ehgo ániita dáhago'at'éégo nlt'éégo nohwaa desháál. ¹¹K'azhá daanohwistséh, nt'é Holy Spirit bits'á'dí' shaa hi'né'íí 1a' nohwaa nshné'híí bigha, áí bee nłdzilgo daahodohşijj doleełgo; ¹²Díí áldishnií, nohwíí hik'e shíí biłgo nohwi'odla' da'a'azhi' iłdenáágo bee hadag ádaańlnzi doleeł. ¹³Shik'íyú, doo ałch'ídnđi nohwich'í' disháh háshť'ijjigo ni' bídaagonołsjigo hasht'íí, doo Jews daanlii dahíí 1a'ihíí bitahyú nnee Bik'ehgo'ihí'nań bich'í' hosilbáqahíí k'ehgo nohwitahyú ałdó' 1a' hodishbijjiihíí bigha, (ndi nashi'dintł'ogo t'ahkó goldoh.) ¹⁴Greeks daanliiníí

hik'e nanidí' n̄nee daanliiníí áldó', daagoyááhíí hik'e doo daagoyáá dahíí áldó' shaa hadais'aahíí k'ehgo t'ah Christ baa bił nagoshn̄i'go shá goz'ąą. ¹⁵Áík'ehgo iłk'idá' yati' baa gozhóni nohwił nagoshn̄i'go dážhó hást'íí, Romeyú nadaahisohtaaníí ndi. ¹⁶Christ baa yati' baa gozhóni doo bik'e ídaayánsdzí da: áí Bik'ehgo'ihí'nań binawodíí biláhyú behasdách'igháhi at'éé, da'odlaaníí dawa bá, Jews daanliiníí dantsé, ła'íí Greeks daanliiníí áldó'. ¹⁷Áí yati'íí biyi' Bik'ehgo'ihí'nań bits'ą'dí' n̄nee bich'í' dábik'ehyú át'ééhíí ch'í'nah alzi, odlą' begodeyaadí' odlą' bengont'í'zhi': bek'e'eshchiiníí gánííhíí k'ehgo, Hadín dábik'ehyú át'ééhíí odlą' zhá yee hínaa doleel. ¹⁸N̄nee Bik'ehgo'ihí'nań doo daidn̄s̄j dahíí ła'íí nchọ'íí ye'ánadaat'ííhíí dawa yich'í' Bik'ehgo'ihí'nań bihashke' yaaká'dí' ch'í'nah alzi, áí nchọ'íí ye'ánadaat'ííhíí yee da'anii ágot'eehíí t'ąązhi' ádaayıłs̄j; ¹⁹Bik'ehgo'ihí'nań bebígózi doleelíí ch'í'nah alzaago yídaagołs̄j, Bik'ehgo'ihí'nań dabíí bił ch'í'nah áyıłs̄jihíí bighą. ²⁰Ni'gosdzán alzaadí' godezt'í'go Bik'ehgo'ihí'nań ye'at'éhi doo hit'íí dahíí nt'éégo bígózi, dahazhi' binawod golíníí, ła'íí Bik'ehgo'ihí'nań nliiníí nt'é áyíılaahíí bebígózi; áí bighą áí n̄nee nchọ'go ánadaat'ííhíí doo nt'é bee bich'í' ch'í'ndaagonowáh át'éé da: ²¹Bik'ehgo'ihí'nań yídaagołs̄j ndi doo daidn̄s̄j da, doo ya'ihédaanzí dahíí bighą doo nt'é bee bich'í' ch'í'ndaagonowáh át'éé da; áídá' da'ılínego natsídaakees, ła'íí biini' doo goyáá dahíí godiłhił bezog'ąą daasilji. ²²Ídił daagodząągo doo daagoyáá da daasilji, ²³N̄nee datsaahi, ła'íí dló', ła'íí dawahá bijad díí'igo nadaakaihíí ła'íí nada'nagíí yeda'ile'go daayokąąh lék'e; áí bee Bik'ehgo'ihí'nań doo datsaah dahi bits'ą'dindládíí hik'e díí kogan be'ádaaszaahíí biłgo iłdenáago ch'í'ndaizn̄il. ²⁴Áí bighą bijíí yun̄e' nchọ'go zhá natsídaakeesgo dážhó nchọ'íí bich'í' Bik'ehgo'ihí'nań yó'odaabidez'ąą, daabits'íhíí iłdenáago doo daidn̄s̄j da: ²⁵Bik'ehgo'ihí'nań bits'ą'dí' da'anii ágot'eehíí hik'e l'é'ılchoohíí biłgo iłdenáago ch'í'ndaizn̄il, ła'íí Bik'ehgo'ihí'nań áyíılaahíí zhá daidn̄s̄jgo daayokąąhdá' bíhíí doo daach'okąąh da; Bik'ehgo'ihí'nań zhá dahazhi' ba'ihégołs̄j. Doleelgo at'éé. ²⁶Áí bighą bits'íí bee ídaayágołs̄j yú ánadaat'ííł hádaat'ííhíí bich'í' Bik'ehgo'ihí'nań yó'odaabidez'ąą: isdzáné n̄nee bá álzaa n'íí isdzáné dabíí hıł ídaayágołs̄j yú ánadaat'ííł: ²⁷Da'áík'ehgo áldó' n̄nee isdzáné bá álzaa n'íí k'ihzhi' ádaizlaago, dabíí iłch'í' biini' daama'; n̄nee dabíí hıł ídaayágołs̄j yú ánadaat'ííł, áí bighą nda'ıłsihíí dabíí ích'í' nadaayi'niil, áí da'áígee dábik'eh. ²⁸Bik'ehgo'ihí'nań doo dayúweh yídaagołs̄j hádaat'íí dahíí bighą dážhó binatsekees daanchọ'íí yich'í' Bik'ehgo'ihí'nań yó'odaabidez'ąą, doo ánách'ot'ííł dahíí ye'ánadaat'íí doleelgo; ²⁹Doo bik'ehyú ágot'ee dahíí behadaatk'ıl, ła'íí nant'í' na'ídaahíí, nchọ'go ánadaat'ííhíí, dawahá dayúwehégo ídáhádaat'iiiníí, da'o'ni'íí; ła' bíyééhíí ídáhádaat'iiiníí áldó' behadaatk'ıl, ła'íí its'izilheehíí, ła'hadaadit'áhíí, nadaach'aahíí, bi'at'e' nchọ'íí, ła'íí ch'inii daaniihíí áldó' behadaatk'ıl; ³⁰Ła' yiní'nda'ıłniłgo ch'inii daanii, Bik'ehgo'ihí'nań yik'edaanniih, doo hadín daidn̄s̄j da, ídaa da'odlıgo dabíí ídaa yádaakti', dabíí nchọ'í' ádaile'go yídaagoł'aah, daabishchji n'íí doo daidits'ag da, ³¹Doo daagoyáá da, doo

da'ádaan̄iyú ádaat'ee da, doo hadín bił daanzh̄oq da, doo hadín yaa nádaagode'aah hádaat'ii da, doo bił daagoch'oba' da: ³²Bik'ehgo'ih̄i'nān n̄nee ágánádaat'iiłí da'tsaahíí bee yándaagoz'aago yídaagots̄i ndi, doo dabízh̄á ágánádaat'iił da ndi n̄nee ágánádaat'iiłí bił dádaabik'eh.

2 ¹Ái bigh̄a n̄nee níłini, ni hadín ánt'ee sh̄ihíí, n̄nee ła' baa yánłti'yúgo doo nt'é bee nł'éeego nich'í' ch'ígonowáh át'ée da; n̄nee ła' baa yánłti'yúgo dani ídłł ch'ígondeehi at'ée, ni dó' da'ágánt'éełhíí bigh̄a. ²Díıko bídaagonłzi, ágánádaat'iiłí Bik'ehgo'ih̄i'nān dábił'ehgo bándago'aah. ³Áłk'ehgo n̄nee níłini, dani áłdó' ágánt'iiłá' ágánádaat'iiłí baa yánłti'yúgo, ya' Bik'ehgo'ih̄i'nān doo nángo'aah da doleeł núnzi gá? ⁴Ła'íí Bik'ehgo'ih̄i'nān biłgoch'oba'íí ła'íí nidag at'éełhíí hik'e rízaadyú nágoho'aalíí ch'ída'izkaadíí doo bił ónłtag da go'ii; Bik'ehgo'ih̄i'nān biłgoch'oba'íí nincho'íí bits'á'zh̄i' hińááłgo nelnááłhíí doo bígonłs̄i da gá? ⁵Áıdá' nijíı nł'izıı bigh̄a ła'íí nincho'íí doo bits'á'zh̄i' áńneh hánt'ii dahíı bigh̄a, dani goyéé'íı bee ích'í'godnt'áah, Bik'ehgo'ih̄i'nān bihashke' yłł ch'í'ıtiiłhíí bijiiłzh̄i'; áı bijii dabíı dábił'ehyú át'éeego nángo'aahíı ch'í'nah áıdolił; ⁶Bik'ehgo'ih̄i'nān n̄nee dała'á daantíıgee da'ánádaat'iił n'íı dábił'ehgo biyaa gozhóónıı dagohíı biniidaagodile'íı yich'í' nahinił. ⁷Hadíı nł'éeego ánádaat'iiłí yich'í' dahdaanłdoh nł'éeegohíı Bik'ehgo'ih̄i'nān bits'á'dindláádıı ła'íı bił dábił'eh doleełıı, ła'íı dahazh̄i' ih̄i'naahíı yıká daadéz'iińıı, ih̄i'ná doo ngonel'aq dahíı Bik'ehgo'ih̄i'nān baa daidı'aah: ⁸Áıdá' łahadaadit'áhgo łanakaiłıı, ła'íı da'anıı ágot'eełhíı doo yıkısk'eh ádaat'ee da ndi ncho'go ágot'eełhíı yıkısk'eh ádaat'eełhíı Bik'ehgo'ih̄i'nān bihashke'íı bee biniidaagodilne'. ⁹N̄nee dała'á daantíıgee ncho'go ánádaat'iiłıı bich'í' goyéé'go godigháh, ła'íı biniidaagont'ée doleeł, Jews daanlińıı ntsé, doo Jews daanliıı dahíı áłdó; ¹⁰Áıdá' dała'á daantíıgee nł'éeego ánádaat'iiłıı Bik'ehgo'ih̄i'nān bits'á'dindláádıı bíyéé doleeł, bił dábił'eh doleeł, ła'íı ilch'í'daagont'éełhíı bíyéé doleeł, Jews daanlińıı ntsé, doo Jews daanliıı dahíı áłdó: ¹¹Bik'ehgo'ih̄i'nān binadzahgee n̄nee doo ła' itisgo yistii da. ¹²Hadíı Jews bich'í' begoz'aanıı doo bit'ááhyú ádaat'ee dago ncho'go ánádaat'iiłıı begoz'aanıı doo bee bándagot'aah da ndi da'ılıı daaleeh; áıdá' begoz'aanıı bit'ááhyú ádaat'eego ncho'go ánádaat'iiłıı begoz'aanıı bee bándagot'aah; ¹³(Áı begoz'aanıı dédaidits'agıı zh̄á doo Bik'ehgo'ih̄i'nān binadzahgee dábił'ehyú ádaat'ee da, ndi begoz'aanıı yıkısk'eh ánádaat'iiłıı zh̄á dábił'ehyú ádaat'ee daabiłdi'nii doleeł. ¹⁴Doo Jews daanliıı dahíı Jews bich'í' begoz'aanıı doo yídaagots̄i da ndi dabíı ye'ádaat'eełhíı bik'ehgo áı begoz'aanıı áńıłhíı yıkısk'eh ádaat'eego Jews bich'í' begoz'aanıı doo yídaagots̄i da ndi begoz'aanıı dabíı ídá ádaıslaa: ¹⁵Begoz'aanıı bijii yune' dahgoz'aanıı ch'í'nah ádaayıłs̄i, nt'é nł'éełhíı dagohíı ncho'ıı dabíı yídaagots̄i, ła'íı binatsekesıı łahgo ánýodlił, łahn nł'éeego ánsht'ee ni' daanzı, áıdá' łahnıı ncho'go ánsht'ee ni' daanzıgo;) ¹⁶N̄nee Bik'ehgo'ih̄i'nān yándaago'aahıı bijii yati' baa gozhónıı baa nagoshni' n'ıı áńıłhíı k'ehgo bi'at'e' nadain'ii' n'ıı Jesus Christ biláhyú yándaago'aah doleeł.

17 Jew nĩdĩ'niihĩí, begoz'aanĩí bikísk'eh ánsht'eego dábik'ehyú ánsht'ee nĩnzĩ, 18 Án hāt'ĩnĩí bígonsĩ nĩnzĩ, 19 Bĩnǎá ágodinĩí yágo'iinĩí nshĩĩ nĩnzĩgo, 19 ƒa'ĩí godĩĩhĩí biyĩ nakaihĩí bá'ĩdĩndlǎadĩí nshĩĩ nĩnzĩgo ƒda'óndlii, 20 Jews bich'ĩ' begoz'aanĩí biyĩ ƒ'ĩgózinĩí ƒa'ĩí da'anii ágot'eehĩí begoz'ǎahĩí bígonłsĩdá' doo daagoyǎá dahĩí bĩł ch'ĩdaagon'ǎah, ƒa'ĩí mé' daanliĩhĩí k'ehgo doo hwahá yĩdaagolłsĩh dahĩí bĩł ch'ĩdaagon'ǎah. 21 Ni, ƒa' bĩł ch'ĩdaagon'ǎahĩí nĩlnĩ, dani ƒĩdĩ ch'ĩgont'ǎah née? Doo da'noh'ĩh da nniigo ƒ ch'ĩgon'ǎahdá' in'ĩh née? 22 Doo nant'ĩ' nahkai da nniigo ƒ ch'ĩgon'ǎahdá' nant'ĩ' nanǎa née? K'eda'ashchĩn nĩł nchǒdá' áĩ daach'okǎahgo nagoz'ǎayú nanǎago in'ĩh née? 23 Ni, begoz'aanĩí bee ƒda'óndliihĩí, begoz'aanĩí doo bikísk'eh ánt'ée dahĩí bighǎ Bik'ehgo'ihĩ'ǎan doo nĩł ƒĩĩ da go'ĩ. 24 Bik'ehgo'ihĩ'ǎan biyati' bek'e'eshchiinĩí ániĩhĩí k'ehgo doo Jews daanliĩ dahĩí bitahyú Bik'ehgo'ihĩ'ǎan bizhi'ĩ nchǒgo baa yá'iti', nohwĩ nohwiǎhǎ. 25 Begoz'aanĩí bikísk'eh ánt'éeýúgo **circumcise** áni'delzaahĩí ná ƒĩĩ: áĩdá' begoz'aanĩí doo bikísk'eh ánt'ee dayúgo doo circumcise áni'delzaa dahĩí k'ehgo ánt'ée. 26 Da'áłk'ehgo nnee ƒa' doo circumcise ábi'delzaa da ndihĩí begoz'aanĩí ániĩhĩí k'ehgo at'éeýúgo, doo circumcise ábi'delzaa da ndi circumcise ábi'delzaahĩí k'ehgo bĩł otag ya'? 27 Nnee bits'ĩ bee doo circumcise ádaabi'delzaa da ndi begoz'aanĩí yikísk'eh ádaat'eeyúgo, ni, begoz'aanĩí bek'e'eshchiinĩí bígonłsĩ ndi doo bikísk'eh ánt'ée dahĩí ya' doo ch'ĩ'nah ádaanile' da née? 28 Nnee Jew nliĩgo gozliĩ ndi doo áĩ zhǎ bighǎ Bik'ehgo'ihĩ'ǎan binadzahgee da'anii Jewhi nliĩ da; ƒa'ĩí nnee bits'ĩ zhǎ circumcise ábi'delzaahĩí doo Bik'ehgo'ihĩ'ǎan binadzahgee da'anii circumcise ábi'delzaa da: 29 Áĩdá' bijĩí biyĩ'df' Bik'ehgo'ihĩ'ǎan yidnłsinĩí, án da'anii Jewhi nliĩ; ƒa'ĩí bijĩí yun'e' circumcise ábi'delzaahĩí da'anii circumcise ábi'delzaahi at'ée, biyĩ' siziinĩí Bik'ehgo'ihĩ'ǎan bĩł goyĩłshǒgo áile'hĩí bighǎ, doo begoz'aanĩí ániĩhĩí zhǎ bighǎ da; hadĩn ágát'ée hĩí doo nnee zhǎ nłt'ée go baa yádaakti' da, áĩdá' Bik'ehgo'ihĩ'ǎan binadzahgee nłt'ée.

3 1 Áłk'ehgo Jew nĩnĩ nt'é bee itisgo at'ée? Circumcise áko'delzaahĩí hant'é ƒĩĩ? 2 Dawa bee dǎzhǒ ƒĩĩhĩ at'ée: dantségee Jews daanliinĩí Bik'ehgo'ihĩ'ǎan biyati' baa daadest'ǎahi at'ée. 3 ƒa' doo da'odłǎ dayúgo hĩí? Ya' doo da'odłǎ dahĩí bighǎ Bik'ehgo'ihĩ'ǎan doo da'áłch'iniiyú áť'ehi áť'ée da née? 4 Dah, da'anii doo ágát'ée da: nnee daant'ĩĩgee ƒeda'ĩłchoo ndi Bik'ehgo'ihĩ'ǎan da'aniihĩ nliĩgo bígózi le'; bek'e'eshchiinĩí Bik'ehgo'ihĩ'ǎan yich'ĩ' yałti'go gánĩí, Dábik'ehyú ánt'ée go niyati' bee nígózi doleeł, ƒa'ĩí dahagee dahadĩn ni'ĩtahyúgo bitis nnléeł, nii. 5 Áĩdá' doo bik'ehyú ádaant'ee dahĩí Bik'ehgo'ihĩ'ǎan dábik'ehyú áť'ée hĩí ch'ĩ'nah áyĩłsiyúgo hant'é daan'niĩ? Bik'ehgo'ihĩ'ǎan bidenágo nohwiniidaagodile'yúgo, ya' áĩ bighǎ doo bik'ehyú nohwich'ĩ' at'ée da daan'niĩ née? (Ágádishniigo ni'gosdzǎn biká' nnee k'ehgo yashti') 6 Dah, da'anii doo ágát'ée da: Bik'ehgo'ihĩ'ǎan doo bik'ehyú áť'ée dayúgo, hagog'ée go ni'gosdzǎn biká' nnee yándaago'ǎah doleeł? 7 ƒé'ishchoohĩí

Bik'ehgo'ihinaan da'aniigo at'eehii ch'inah ayisigo izisigo at'eehii ai bee bigoziyigo, nt'e bigha shii nshcho'hii k'ehgo shaa yalti'go shango'aaah? ⁸(La' nnee nohwini'daadi'ni'ngo nohwaa ch'ini daanii,) Nlt'eehii bengowahii bigha ncho'go adaahiit'ii le, daan'niigo nohwa'adaagozlaa. Nnee adaanohwini'ni'ni'ni' bndaagont'aahii dabik'eh. ⁹A'ik'ehgo hago'at'ee? Ya' nee Jews daandliini' itisigo shinjeed'nee? Dah, doo agat'ee da: nnee dawa, Jews daandliini' la'ii doo Jews daanlii' dahii ncho'ii bi'sna' daanliigo ilk'ida' ch'inah adaasiidlaa; ¹⁰Bek'e'eshchiini' gani', Doo hadin' dabik'ehyu' at'ee da, dah, da'la'a ndi doo la' da: ¹¹Doo hadin' bi' igozii da, doo hadin' Bik'ehgo'ihinaan yika' dez'ii da. ¹²Dawa k'ihzhi'go adaasdzaa, dawa doo da'li'ii da daasilii; doo hadin' nlt'ee'go anati'ii da, dah, da'la'a ndi doo la' da. ¹³Bidayi'hii nnee le'sit'ii'ni' bi' ch'otaa'hii k'ehgo at'ee; bizaadi' bee k'ize'da'dil'teehgo yadaakti'; ch'osh bik'asda' yee na'iltseedhi bize' yune' benagoz'aa: ¹⁴Yati' be'okaa'ii' la'ii yati' koni'daadi'ni'ni' bize' bee hadaalk'ii: ¹⁵Da'dizo'le'et'zhi' daadijaadgo daahikeeh: ¹⁶Hayu' nadaakaiyu' bik'e'dina'ayu' da'ich'ohii hik'e iniidaagodile'ii benagoz'aa: ¹⁷Nkegohen'aani' begoz'aahii doo yidaagosi da: ¹⁸Bik'ehgo'ihinaan doo daidnisi da, doo yaa natsidaakees da, nii, bek'e'eshchiini'. ¹⁹Jews bich'i' begoz'aani' anii'hii nnee da'ai bit'aahzhi' daat'eehii yich'i' anii'go bidaagonlzi: a'ik'ehgo nnee daant'ii'gee doo hago't'ee'go idaa yanadaalti' da dolee', la'ii ni'gosdza'n bik'a' nnee dawa Bik'ehgo'ihinaan binadzahgee doo dabik'ehyu' daat'ee dago bndaago'aaah dolee'. ²⁰Nnee doo la' Jews bich'i' begoz'aani' yikisk'eh anati'ii'ni' zha' bigha Bik'ehgo'ihinaan binadzahgee dabik'ehyu' at'ee da: begoz'aani' anii'hii bigha ncho'go anach'ot'ii'ni' bigoch'isj. ²¹Nnee Jews bich'i' begoz'aani' doo yikisk'eh at'ee da ndi hago't'ee'go Bik'ehgo'ihinaan binadzahgee dabik'ehyu' at'ee dolee'ki' k'adi' nohwil' ch'inah alzaa, ai doo anida' begoz'aani' bek'e'eshchiini' baa na'goni', la'ii Bik'ehgo'ihinaan binka'ayu' nada'iziid'ni' yaa nadaagosni'; ²²Di'inko yaa nadaagosni', Jesus Christ ch'odla'ago Bik'ehgo'ihinaan binadzahgee dabik'ehyu' ach'it'ee, da'odlaani' dawa agadaat'ee; nnee la' doo lahgo at'ee da, dawa dale't'ee: ²³Nnee dawa ncho'go adaadzaago Bik'ehgo'ihinaan izisigo ye'at'ehii dayich'i' nihikah; ²⁴Aida' bincho'ii' bits'a'zhi' Christ Jesus ch'inadainil, a'ik'ehgo Bik'ehgo'ihinaan baa daach'oba'go dabik'ehyu' daat'ehi daayini, doo nt'e bigha nahi'ni'ni' da: ²⁵Bik'ehgo'ihinaan Jesus zideego bidii'ni' bee nnee bincho'ii' ya nahi'ni'ni' dolee'go yi'aad, ai daayodla'ago bincho'hii bigha baa nagodet'aa dolee'go; ai bigha Bik'ehgo'ihinaan dabik'ehyu' at'eehii nnee bich'i' ch'inah alzaa, an'naadyu' badaagoho'aa'go nnee ncho'go anadaat'iidii' doo yi' otag da; ²⁶Bik'ehgo'ihinaan dabi' dabik'ehyu' at'eehii di' goldohi' biyi' nnee bich'i' ch'inah alne'go, dishni: dabi' dabik'ehyu' at'ehi ni'igo ch'inah alne'go, la'ii dahadi'ni' Jesus yodla'hii dabik'ehyu' at'ee yini'ni' at'ee. ²⁷Idaa ch'odli'igo yach'it'ii'ni' hayu' begoz'aa? Doo hayu' begoz'aa da. Hant'e bigha? Ya' dak'o nlt'ee'go anach'ot'ii'ni' bigha Bik'ehgo'ihinaan binadzahgee dabik'ehyu' ach'it'ee'nee? Dah, ki'odla'ii zha' bigha. ²⁸A'ik'ehgo di' bidaagosiil'ziid,

nnee Jews bich'i' begoz'aaní doo yikísk'eh at'éé da ndi bi'odla'híi bigha Bik'ehgo'ihí'nañ dábik'ehyú át'éhi biñii. ²⁹Ya' Bik'ehgo'ihí'nañ Jews daanliiní zhá daabokaqahíi nlii née? Doo Jews daanlii dahíi áldó' daabokaqahíi nlii ya'? Ha'oh, doo Jews daanlii dahíi áldó': ³⁰Bik'ehgo'ihí'nañ dała'á nlii, áik'ehgo nnee circumcise ádaabi'deszaahíi bi'odla'híi bigha Bik'ehgo'ihí'nañ dábik'ehyú ádaat'éhi daabiñii doleeł, ła'íi doo circumcise ádaabi'deszaa dahíi áldó' bi'odla'híi bigha dábik'ehyú ádaat'éhi daabiñii doleeł. ³¹Ágádaan'niigo begoz'aaní doo ílíi dago ádaahiidle' née? dah, da'anii doo ágát'éé da, áidá' begoz'aaní nldzilgo ádaanzli.

4 ¹Áik'ehgo Abraham, bits'á'dí' daadihe'na'íi, nt'é daan'niigo baa nadaagohiilni' doleeł? ²Abraham dabíi nlt'éégo ánát'íiñhíi bigha Bik'ehgo'ihí'nañ dábik'ehyú át'éhi yiñii lək'eyúgo, ái bigha ída'odlíi doleeł ni'; ndi doo Bik'ehgo'ihí'nañ binadzahgee ágát'éé da lək'e. ³Bik'ehgo'ihí'nañ biyati' bek'e'eshchiiníi nt'é nii? Abraham Bik'ehgo'ihí'nañ yosdlaqad, áik'ehgo bi'odla'híi bigha dábik'ehyú át'éégo bá hóttag lək'e, nii. ⁴Hadín na'iziidi bich'i' na'iñiihíi doo baa ch'oba'go nahi'niil da, ndi binasdziidhíi bigha bich'i' nahi'niil. ⁵Áidá' Bik'ehgo'ihí'nañ doo bik'ehyú ádaat'ee dahíi ch'ínáyihiniñhi at'éé, hadín án yodlaqahíi bi'odla' bee dábik'ehyú át'éégo bá hóttag, doo nlt'éégo ánát'íiñhíi bigha da. ⁶Da'áik'ehgo nnee doo nlt'éégo ánát'íiñhíi bigha da Bik'ehgo'ihí'nañ dábik'ehyú át'éégo bá yóltagíi biyaa gozhóqo David áldó' yaa k'e'eshchii, ⁷Gáníigo, Hadín doo bik'ehyú ánádaat'íiñ dahíi bigha baa nádaagodeest'aa, ła'íi binchq'íi bá k'e'oldeehíi biyaa daagozhóq le'. ⁸Nnee binchq'íi nohweBik'ehú doo bá yóltag dahíi biyaa gozhóq le', nii, David. ⁹Ya' nnee **circumcise** ádaabi'deszaahíi zhá ágát'éégo biyaa gozhóq le' biñii'nee? Doo circumcise ádaabi'deszaa dahíi áldó' née? Abraham bi'odla'híi bigha dábik'ehyú át'éégo bá hóttag lək'e daan'ni. ¹⁰Dadá' bich'i' ágot'éhi? Doo hwahá circumcise ábi'dilne' dadá' née? Née bikédí'go née? Doo bikédí'go da, áidá' doo hwahá circumcise ábi'dilne' dadá'. ¹¹Abraham circumcise ábi'deszaahíi biká'skałhíi k'ehgo bi'odla'íi bee dábik'ehyú át'éehíi bebígózi, áidá' doo hwahá circumcise ábi'dilne' dadá' bi'odla' golíi ni'; da'odlaaníi dawa doo circumcise ádaabi'deszaa da ndi bitaa nlii doleełgo; ái áldó' dábik'ehyú ádaat'eehíi bá daahóttag doleełhíi bigha. ¹²Nnee circumcise ádaabi'deszaahíi áldó' bitaa nlii, ái doo dá circumcise ádaabi'deszaahíi zhá bigha da, ndi nohwiTaa Abraham bi'odla'ihíi yikísk'eh hikahíi bigha áldó', án doo hwahá circumcise ábi'dilne' dadá' bi'odla' golíiníi áldishnii. ¹³Bik'ehgo'ihí'nañ Abraham ła'íi bits'á'dí' hadaatinolt'aaníi ni'gosdzán daabiyéé doleełgo yee bángon'áq ni', ndi doo begoz'aaníi yikísk'eh ádaat'eehíi bigha da, bi'odla'íi biláhyú dábik'ehyú ádaat'eehíi bigha. ¹⁴Bik'ehgo'ihí'nañ yegos'aaníi yikísk'eh ádaat'eehíi zhá Bik'ehgo'ihí'nañ yágon'áaníi daabiyéé doleełyúgo, odla'ihíi da'íliné hileeh, ła'íi Abraham bángont'áaníi doo ílíi da hileeh: ¹⁵Begoz'aaníi golíiyúgo nnee doo yikísk'eh ádaat'ee dahíi yiniidaagodile': begoz'aaníi

da'ádihyúgo begoz'aaníí bił nach'ighaahíí ádił. ¹⁶Áí bighą da'odlaaníí zhá, Bik'ehgo'ihí'nań biłgoch'oba'íí biláhyú, Abraham bángont'áaníí daabíyée doleeł; Abraham bits'ą'dí' hadaalinolt'aaníí dawa Bik'ehgo'ihí'nań Abraham yángon'áaníí daabíyée doleeł; doo hadíí begoz'aaníí daayotą'híí zhá da, ndi Abraham k'a'at'éégo da'odlaaníí ałdó; áń daanohwigha da'ohiidlaaníí daanohwitaa nłiı. ¹⁷(Bik'ehgo'ihí'nań Abraham gáyılñiigo bek'e'eshchij, Nñee iltah at'éégo hadaazt'í'í bitaa nłiıgo ánishłaa, yiłñii,) Abraham Bik'ehgo'ihí'nań yodłąhíí bighą áyiłñiigo yángon'ąą lęk'e, Bik'ehgo'ihí'nań, nanezna' n'íí nádaayihil'nahíí, ła'íí doo daagolıı da n'íí daagolııgo ádaile'íí nłiı: ¹⁸Abraham hastiin nłiıgo doo bá ichii da ndi Bik'ehgo'ihí'nań yodłągo áń bits'ą'dí' t'ah nyohołíí, Nits'ą'dí' łąą doleeł, biłdo'niidhíí k'ehgo nñee łąągo iltah at'éégo hadaazt'í'í bitaa nłiı doleełgo. ¹⁹Abraham dała'á gonenadín hak'e shij biłegodzaago bits'í daztsąhíí k'ehgo adzaa, ła'íí bi'aa, Sarah, doo iłchii da, ágát'éé ndi Abraham áí doo yaa natskees da, áídá' bi'odłą doo t'ąazhij' bágodeyaa da lęk'e: ²⁰Bik'ehgo'ihí'nań bángon'áaníí doo t'ąazhij' natsíná'íkeesgo yodłą da; áídá' Bik'ehgo'ihí'nań ya'ihénzigo bi'odłą'íí nłdzil silij; ²¹Bik'ehgo'ihí'nań hadíí yee bángon'áaníí ye'ile'go yínel'ąhíí Abraham da'anii yígółsi lęk'e. ²²Áík'ehgo bi'odłą goliłhíí bighą Bik'ehgo'ihí'nań dábił'ehyú át'éhi yiłñii. ²³Áídá' áyiłñiilhíí doo dabíí zhá bee bá k'e'eshchij da; ²⁴Ndi néé ałdó' nohwá bek'e'eshchij, néé Jesus nohweBik'ehń daztsąqd' naadiidzaago ábíłlaahíí daahohiidlaaníí ałdó' nohwá hótag doleeł; ²⁵Jesus nohwi'at'e' ncho'híí bighą zesdij, ch'ínánohwiñiilhíí bighą naadiidzaago ábi'delzaa.

5 ¹Áík'ehgo da'osiidłądhił bighą nohwincho'íí bits'ą'zhij' ch'ínánohwiñilgo Jesus Christ nohweBik'ehń biláhyú Bik'ehgo'ihí'nań nkegohen'áaníí yee nohwiñel'ıı: ²Jesus biláhyú nohwi'odłą'íí bee Bik'ehgo'ihí'nań biłgoch'oba'íí goz'ąą yune' hah'agóót'ıgo nohwá alzaa ałdó, áí biyi' yune' nasiidzij, ła'íí Bik'ehgo'ihí'nań ízigo ye'at'ééhíí łałd' nohwíyée doleełíí ndaahóndliigo baa nohwił daagozhóq. ³Doo da'ái zhá da, Christ bighą nohwiniidaagont'éé ndi baa nohwił daagozhóq; koniigonłt'ééhíí kóni' k'eh ách'ıłsiníí ákółshíí bídaagonłzihíí bighą; ⁴La'íí kóni' k'eh ách'ıłsiníí ko'at'e' nłt'éégo áyiłsi, ła'íí ko'at'e' nłt'ééhíí Bik'ehgo'ihí'nań ízigo ye'at'ééhíí łałd' kóyée doleełíí nch'ohıgo ákółsi; ⁵La'íí Holy Spirit nohwaidin'áaníí biláhyú Bik'ehgo'ihí'nań bił daanjóqhíí nohwijíí behalk'ıłhíí bighą áí ndaahóndliihíí begolne', áík'ehgo doo baa yádaandzi da doleeł. ⁶Doo hagot'éégo ích'odaahi'nii dadá, Bik'ehgo'ihí'nań t'ah doo daadinłzi dadá, da'áıgee biká' ngonyáago Christ nohwá daztsą. ⁷Nñee dábił'ehyú át'ééhíí ndi doo hadín yá datsaah at'éé da; dagohíí ła' nñee nłt'éégo at'ééhíí yá datsaah shij. ⁸Áídá' t'ah ncho'go ádaant'eedá' Christ nohwá daztsą, áí bee Bik'ehgo'ihí'nań bił daanjóqhíí nohwił ch'ı'nah áyíłaa. ⁹Áík'ehgo bidil bee Bik'ehgo'ihí'nań binadzahgee dábił'ehyú ádaant'ee daasiidłiigo, da'aniigo áń binkááyú Bik'ehgo'ihí'nań bihashke'íí bee nohwiniidaagodilne' doleeł n'íí bits'ą'nohwide'nił. ¹⁰T'ah Bik'ehgo'ihí'nań

bi'ina' daandlį́dá' biYe' daztsaahíí bee bił k'íí nádaasiidlį́ lęk'eyúgo, áí bitisgo bił k'íí daasiidlį́go biYe' nohwiyi' hiŋaahíí bigha hasdánohwiido'nıl. ¹¹Doo áí zhá da, Jesus Christ nohweBik'ehń biláhyú Bik'ehgo'ihí'nań baa nohwił daagozhóq, da'án biláhyú Bik'ehgo'ihí'nań bił k'íí nádaasiidlį́. ¹²Díí k'ehgo nko ágót'į́d, nnee dała'a, Adam holzéhi, bee ni'gosdzán biká' nchq'íí la'íí nchq'íí biláhyú da'itsaahíí bengonyáá; áík'ehgo nnee dawa da'itsaahíí bee bich'į́ godeyaa, nnee dawa nchq'go ánádaat'į́łhíí bigha. ¹³(Bik'ehgo'ihí'nań yegos'aaníí doo hwahá alne' dadá' nchq'íí ni'gosdzán biká' benagowaa, ndi begoz'aaníí da'ádihyú nnee nchq'go ádáát'į́d ndi doo bándaaqot'a' da. ¹⁴Áídá' Adam dehezná'dí' Moses naghaazhi' da'itsaahíí bik'ehgo nagowaa lęk'e, nnee Adam į́siihíí k'ehgo doo da'į́siih da ndi; Adam da'itsaah zhińéego nnee dawa yá sizį́ lęk'e, ndi la' dogaał doleełíí ihí'ńa zhińéego nnee dawa yá hizį́. ¹⁵Bik'ehgo'ihí'nań daazhógo kainé'íí doo Adam į́siihíí bił łett'ee da: nnee dała'a, Adam holzéhi, į́siihíí bigha nnee łąągo da'itsaahíí bee bich'į́ godeyaa, áídá' áí bitisgo Bik'ehgo'ihí'nań biłgoch'oba'íí la'íí áí biláhyú kainé'íí, nnee dała'a Jesus Christ holzéhi biláhyú, nnee łąągo ihí'naahíí yaa daidez'aq. ¹⁶La'íí daazhógo kaa hi'né'íí doo áí nnee nchq'go adzaa n'íí áile'íí bił łett'ee da: áí nnee dała'a į́siihíí bił ch'į́gódeehgo áile', ndihíí łąągo nda'hesiídá' daazhógo kaa hi'né'íí Bik'ehgo'ihí'nań binadzahgee dávik'ehyú ádaach'it'éego áile'. ¹⁷Áík'ehgo nnee dała'a, Adam holzéhi, į́siihíí bigha da'itsaahíí bik'ehgo nagowaa, áí nnee dała'a binkááyú; áí bitisgo nnee dała'a, Jesus Christ holzéhi, binkááyú nnee Bik'ehgo'ihí'nań biłgoch'oba'íí dázhq ch'į́da'izkaadíí daayit'į́łh, la'íí dávik'ehyú ágót'eehíí daazhógo kainé'íí áldó' daayit'į́łh, áík'ehgo dawahá yitis daanlį́go daahį́naa doleeł.) ¹⁸Áík'ehgo nnee dała'a į́siihíí bigha nnee dawa baa yá'iti'go bił ch'į́gódeeh; la'íí nnee dała'a dávik'ehyú át'éehíí biláhyú Bik'ehgo'ihí'nań binadzahgee nnee dawa dávik'ehyú ádaat'eego daahį́naa doleeł, áí Bik'ehgo'ihí'nań daazhógo nnee yaa daidez'áni at'éé. ¹⁹Nnee dała'a doo áldi'ńiiyú át'éé dahíí bee łąągo doo bik'ehyú ádaat'ee da daasilį́, da'áík'ehgo nnee dała'a áldi'ńiiyú át'éehíí bee łąągo dávik'ehyú ádaat'eego ádaadolńiił. ²⁰Jews bich'į́ begoz'aaníí bengonyáágo nda'į́siihíí łąą silį́. Áídá' nda'į́siihíí łąą silį́yú Bik'ehgo'ihí'nań biłgoch'oba'íí itisgo łąągo begoz'aq; ²¹Nda'į́siihíí bigha da'itsaahíí bik'ehgo nagowaa lęk'e, da'áík'ehgo dávik'ehyú ágót'eehíí bee Bik'ehgo'ihí'nań biłgoch'oba'íí bik'ehgo nagowaa, la'íí nnee Jesus Christ nohweBik'ehń biláhyú ihí'ńa doo ngonel'aq dahíí yee daahį́naa doleeł.

6 ¹Nt'é daan'ńii doleeł áídá'? Ya' Bik'ehgo'ihí'nań biłgoch'oba'íí łąągo begoz'aq doleełhíí bigha nchq'íí dayúwehyú baa nahiikai doleeł née? ²Dah, da'anii doo ágát'éé da. Hagot'éégo nohwinchq'íí bich'į́ dasiitsaqád' dayúwehyú nchq'íí biyi' nahiikai doleeł? ³Ya' díí doo bídaagonłsį da née? Daanohwigha baptize ádaanohwi'deszaahíí Jesus Christ bił dała'a daasiidlį́go, baptism bee án bił dasiitsaqahi at'éé. ⁴Áík'ehgo łebi'doltį́łhíí k'ehgo baptism bee bił dasiitsaqád' bíí bił lenohwido'nıl: áík'ehgo nohwiTaa binawod dák'a'at'éhi bee Christ daztsaqád' naadiidzaahíí k'ehgo née áldó'

nohwe'ina' ánídégo análzaahíí bikísk'eh hiidaatgo dábik'eh. ⁵Áík'ehgo Jesus bił dała'á daasiidliigo bił dasiitsaqádá' dabíí daztsaqádí' naadiidzaagee aldó' dała'á bił daandlii doleeł: ⁶Díínko bídaagonlzi, nohwinchó'í be'ádaant'eehíí dawa bił ch'íhideeh doleełgo, ła'íí nchó'íí doo dayúweh bi'isna' daandlii da doleełhíí bighą nchó'íí be'ádaant'ee n'íí tsí'ílna'áhi biká' Christ bił bínohwi'deskał. ⁷Hadín daztsaqáhíí nchó'íí doo dayúweh bi'isna' nlii da. ⁸Néé Christ bił dasiitsaqayúgo, bił daahin'naa doleełgo daahohiidłaa: ⁹Christ daztsaqádí' naadiidzaago doo dananátsaah dago bídaagonlzi; da'itsaahíí doo dayúweh botą' da. ¹⁰Jesus nchó'go ágot'eehíí bighą daztsaqá, dałandigeę aął ła'yiilaago: áídá' hínaahíí Bik'ehgo'ihí'nań zhinéégo hínaa. ¹¹Da'áík'ehgo ídaa natsídaahkees, nohwíí aldó' nchó'go ágot'eehíí bich'í' dasohtsaą, áídá' Jesus Christ biláhyú Bik'ehgo'ihí'nań bá daahinohnaa. ¹²Áí bighą nohwits'í datsaahíí doo nchó'íí bich'í' bił ch'í'notíjh hela', ágádaanoht'eeýúgo nchó'íí nohwelik'eh doleeł, nohwits'í nchó'go hádaat'iiníí doo bikísk'eh ádaanoht'ee da le'. ¹³Nohwits'í doo ła' ndi bee nchó'go ágot'eehíí bich'í' bídaańnaa da le', doo bee nchó'go ádaanoht'ee da le': áídá' nnee nanezna'dí' naadiikaihíí k'a'at'éégo nohwinchó'híí bighą nanesona' ndi k'adíí hasdáhkaigo daahinohnaa, áík'ehgo Bik'ehgo'ihí'nań bich'í' ídídaań'naa le', ła'íí nohwits'í dawa Bik'ehgo'ihí'nań bich'í' bídaańnaa le', áí bee dábik'ehyú ádaanoht'ee le'. ¹⁴Begoz'aaníí doo nohwelik'eh da, áídá' Bik'ehgo'ihí'nań biłgoch'oba'íí nohwelik'ehi at'éé: áík'ehgo nchó'íí doo dayúweh nohwelik'eh da le'. ¹⁵Hago'at'éé áídá'? Begoz'aaníí doo nohwelik'eh da, áídá' Bik'ehgo'ihí'nań biłgoch'oba'íí nohwelik'ehíí bighą ya' dayúweh nchó'go ánádaahiit'íił née? Dah, da'anii doo ágát'éé da. ¹⁶Ya' díínko doo bídaagonońsi da née? Hadín bikísk'eh ádaanoht'ee doleełhíí bighą baa ídaadesoht'aąyúgo, áí bánada'ohsiidhi at'éé; nchó'íí baa ídaadesoht'aąyúgo da'itsaahíí nohwidahyú begoz'aą, áídá' Bik'ehgo'ihí'nań baa ídaadesoht'aąyúgo dábik'ehyú ágot'eehíí nohwidahyú begoz'aą. ¹⁷Áídá' Bik'ehgo'ihí'nań ba'ihégońi, ła'ah nchó'go ágot'eehíí bánada'ohsiid ni', ndi yati' bee nohwíł ch'ígót'ááníí nohwíiíidí' bikísk'eh ádaanoht'ee daasolii. ¹⁸Áík'ehgo nchó'íí doo hagot'éégo be'ádaanoht'ee da daasoliihíí bighą dábik'ehyú ágot'eehíí bánada'ohsiidíí daasolii. ¹⁹Yati' dabígózinéhi bee yashti', doo áík'ehgo yashti' dayúgo doo nohwíł ígózi da doleeł ni': nohwits'í ła' bee nchó'go na'ídahí ła'íí nchó'go ágot'eehíí dayúweh ilk'edaahit'í'íhíí bich'í' ídídaań'naa ni'; k'adíí da'ágát'éégo nohwits'í dawa bee dábik'ehyú ágot'eehíí bich'í' ídídaań'naa le', áík'ehgo nłt'éégo hadaanohwidiléh doleeł. ²⁰Nchó'go ágot'eehíí bánada'ohsiidá' dábik'ehyú ágot'eehíí doo hagot'éégo be'ádaanoht'ee da ni'. ²¹Ánádaaht'íidíí k'adíí bik'ee ídaayádaanohdzihíí nt'é bee daasoht'íid? Ágádaat'eehíí aąłgee da'itsaahíí begoz'aą. ²²Áídá' k'adíí nchó'íí doo hagot'éégo be'ádaanoht'ee da, ła'íí Bik'ehgo'ihí'nań bánada'ohsiidíí daasolii, áík'ehgo nłt'éégo hadaanohwidile', áí aąłgee yaaká'yú dahazhí' ihí'naahíí begoz'aą. ²³Konchó'íí da'itsaahíí bidená nahi'niil, áídá' Bik'ehgo'ihí'nań dahazhí' ihí'naahíí kaidoné', Jesus Christ nohweBik'ehń biláhyú.

7 ¹Shik'íyú, (begoz'aaníí bídaagonołsini nohwich'i' k'e'eshchii,) begoz'aaníí n̄nee dánehena'zhí' yebik'ehgo bídaagonołsi. ²Isdzán biká' t'ah hínaago yiké'zhí' n̄l̄iigo begoz'aq; áidá' biká'íi daztsaqyúgo dábiini'yú át'ée hileeh. ³Áík'ehgo biká'íi hínaadá' la' n̄nee yil naná'nááyúgo, nant'i' naghaa daayil̄nii doleel: áidá' biká' daztsaqyúgo dábiini'yú át'ée; áík'ehgo la' n̄nee yil naná'nááyúgo doo nant'i' naghaa da. ⁴Áík'ehgo shik'íyú, Christ daztsaqhíí bigha nohwíí bil dała'á daasol̄iigo begoz'aaníí doo nohwenábik'eh dago bich'i' dasohtsaq; la'ihíí býyée daanołh̄i doleelgo, án daztsaqad' naadiidzáhi n̄l̄i, áík'ehgo n̄t'éeego ágot'eehíí Bik'ehgo'ihí'nań bá ádaahiidle'. ⁵Ncho'go be'ádaant'eehíí nohwebik'ehgo daahi'naadá' begoz'aaníí ncho'go hádaahiit'iiníí nohwiyi' hizí'go áyíílaahíí nohwits'í yiyi' na'iziid ni', áík'ehgo ncho'go ánadaahiit'íihíí bigha da'itsaahíí bee nohwich'i' goz'aq ni'. ⁶Jews bich'i' begoz'aaníí bi'isna' daandl̄iigo nohwota' n'íi bits'á'zhí' nane'na'go, k'adíí begoz'aaníí bits'á'zhí' ch'ínánkai; doo begoz'aaníí ilk'idá' bek'e'eshchii n'íi nanohwííáago Bik'ehgo'ihí'nań bá nada'idziid da, áidá' Holy Spirit nanohwííáago nada'idziid. ⁷Nt'é daan'nií doleel áidá'? Begoz'aaníí ncho'íi bil dátełt'ee née? Dah, da'anii doo ágát'ée da. Begoz'aaníí da'adíhyúgo ncho'íi doo bígonsi da doleel ni': begoz'aaníí, Doo dawahá ídáhánt'íi da le', doo shil̄nii dayúgo, dawahá ídáhách'it'íiníí doo bígonsi da doleel ni'. ⁸Áí bengot'áaníí, Doo dawahá ídáhánt'íi da le', shil̄niigo dayúwehégo ídáhásht'íigo áshíílaa. Begoz'aaníí ánííhíí doo hwahá bígonsiíh dadá' nshcho'yúgo ndi doo bígonsi dahíí bigha ncho'íi shich'i' daztsáni k'ehgo at'ée ni'. ⁹Lah begoz'aaníí doo bígonsi dago hinshnaa ni': áidá' bengot'áaníí bígosíłsijidá' ncho'íi híina', áík'ehgo ncho'íi baa nanñaayúgo ndizołhíi at'ée shil̄niigo shizes-hijíhí k'ehgo at'ée. ¹⁰Áík'ehgo bengot'áaníí, da'ái ihí'naahíí shainé' doleel n'íi, da'itsaahíí shá áyíílaago bígosíłsijid. ¹¹Bengot'áaníí nashiłáago ncho'íi shich'i' nazhch'a', la'íi bee shidizesd̄i. ¹²Áík'ehgo begoz'aaníí dilzih, la'íi bengot'áaníí dilzih, dávik'ehyú át'ée, la'íi n̄t'éhi at'ée. ¹³Áík'ehgo ya' áí n̄t'éhíhíí da'itsaahíí shá áyíílaa née? Dah, da'anii doo ágát'ée da. Áidá' nehíłsídá' begoz'aaníí doo bikísk'eh ánsht'ee da ni', áík'ehgo begoz'aaníí da'itsaahíí shángot'áq, ncho'íi da'anii ncho'íi át'éeego bígozi doleelhíí bigha begoz'aaníí alaa; áík'ehgo bengot'áaníí biláhyú ncho'íi dážhó itisyú ncho'go hileeh. ¹⁴Begoz'aaníí yaaká'dí'hi at'éeego bídaagonlzi: áidá' shíí ncho'go be'ánsht'eehíí bigha ncho'íi bich'i' nashi'deheznií. ¹⁵Nt'é bigha ánasht'íihíí doo bígonsi da: doo hasht'íyú ánasht'íił da; áidá' shil̄ ncho'íi be'ánasht'íił. ¹⁶Doo hasht'íyú ánasht'íił dago begoz'aaníí bee nshcho'íi bígosíłsijid, áík'ehgo begoz'aaníí ánííhíí n̄t'ée l̄áq, dishnií. ¹⁷Áík'ehgo doo dashíí ánasht'íił da, ndi ncho'i shiyi' golíiníí ánát'íił. ¹⁸Doo n̄t'éehíí shiyi' golíi dago bígonsi (dashíí she'at'e'íi áldishnií:) dávik'ehyú ánsht'eego hasht'íi ndi be'ánasht'íihíí doo hagot'éeego be'ánash'ne' da. ¹⁹N̄t'éehíí be'ánasht'íiłgo hasht'íihíí doo be'ánasht'íił da: áidá' ncho'íi doo hasht'íi dahíí zhá be'ánasht'íił. ²⁰Doo hasht'íyú be'ánasht'íił dayúgo doo dashíí ánasht'íił hasht'íige ncho'íi shiyi' golíiníí ánát'íił. ²¹Díinko

be'ansht'eego bígosíłsııd, nıt'éeéhıı be'ánasht'ııł hasht'ııge nchq'ıı shidáhgee begoz'ąą. ²²Shııı yune' Bik'ehgo'ihı'nań yegos'aanıı nıt'ée, ídıldısh'ııı: ²³Áıdá' ídıldıstsaągo dıńko bígosíłsııd, shıts'ı nchq'go hádaat'ıınıı shınatsékees nıt'éeéhıı yıl nagonłkaad, ák'ehgo shıyı'yú nchq'ıı bı'ısna' nshłııgo áshıłsı. ²⁴Nıee débaagoch'oba'ihıı nshłııı ląą! Dıı shııı bıyı' nchq'ıı shızılheehıı hadıń yıts'ą'shıłteeh? ²⁵Bik'ehgo'ihı'nań zhá, Jesus Christ nohweBik'ehń biláhyú ląą, áı bıghą Bik'ehgo'ihı'nań ba'ihénsı. Ák'ehgo dashıı shınatsékeesıı bee Bik'ehgo'ihı'nań yegos'aanıı bıkısk'eh ánsht'ee; áıdá' shıts'ı be'ánsht'eehıı nchq'ıı zhá bıkısk'eh ánsht'ee.

8 ¹Ák'ehgo k'adıı Christ Jesus bıyı' daanlııı, bıghą bıł ch'ıgódeeh doleeıı da'adıh, áı doo bı'at'e' nchq'ıı yıkısk'eh ádaat'ee da, áıdá' Holy Spirit zhá yıkısk'eh ádaat'ee. ²Christ Jesus bıyı' nshłııgo, Holy Spirit behınshnaahıı bııawodıı nchq'ıı bııawodıı bee dastsaaħ doleeı n'ıı yıts'ą' shıntıı. ³Jews bıch'ı' begoz'aanıı nchq'go be'ádaant'eehıı bıghą doo nalwod da sıllı, ák'ehgo begoz'aanıı doo áyóléh át'ée da n'ıı Bik'ehgo'ihı'nań áyılłaa, áń dabıı bıYe' nohwıts'ı nda'ıłsııhıı k'ehgo at'éeego nohwinchq'ıı bıghą yınl'a, ák'ehgo nchq'ıı nohwıts'ı yıyı' gollııı bıł ch'ıgódeeh doleeıgo bángot'ąą. ⁴Née doo nohwı'at'e' nchq'ıı bıkısk'eh ádaant'ee da, áıdá' Holy Spirit zhá bıkısk'eh ádaant'eehıı bıghą begoz'aanıı dábık'ehgo anıhıı bıkısk'eh ádaant'ee. ⁵Hadıı dabıı bı'at'e' yıkısk'eh ádaat'eehıı bıts'ı hádaat'ıınıı zhá yaa daabıııı; áıdá' Holy Spirit yıkısk'eh ádaat'eehıı Holy Spirit hádaat'ıınıı yaa daabıııı. ⁶Ko'at'e' nchq'ıı bıkısk'ehyú ágot'eehıı baa konı'ıı da'ıtsaaħıı bee ká goz'ąą; áıdá' Holy Spirit bıkısk'ehyú ágot'eehıı baa konı'ıı ihı'naahıı ł'ıı ıłch'ı'gont'éeéhıı bee ká goz'ąą. ⁷Hadıı bı'at'e' nchq'ıı yıkısk'ehyú ágot'eehıı yaa bıııı'ıı Bik'ehgo'ihı'nań yık'ennııh: Bik'ehgo'ihı'nań yegos'aanıı doo ye'at'ée da, da'anıı doo áonéh át'ée da. ⁸Ák'ehgo hadıı dabıı bı'at'e'ıı yıkısk'eh ádaat'eehıı doo hagot'éeego Bik'ehgo'ihı'nań yıl daagoyıłshónı at'ée da. ⁹Áıdá' nohwıı doo nohwı'at'e' nchq'ıı bıkısk'eh ádaanoht'ee da, áıdá' Holy Spirit yıkısk'eh ádaanoht'ee, Bik'ehgo'ihı'nań bıSpirit da'anıı nohwiıı' gollııyúgo. Nıee ł'ı' Christ bıSpirit doo da'anıı bıyı' gollıı dayúgo, áń doo Christ bıyée nlıı da. ¹⁰Christ nohwiıı' gollııyúgo, nohwıts'ı nanne' ndı Holy Spirit biláhyú daahınohnaa, dábık'ehyú ádaanoht'eego ánohwılaahıı bıghą. ¹¹Jesus daztsađı' naadııdzaago áyılłaaħıı bıSpirit nohwiıı' gollııyúgo, Christ daztsađı' naadııdzaago áyılłaaħıı bıSpirit nohwiıı' gollıııı biláhyú nohwıts'ı datsaaħ doleeıı áldó' hııaago ánáıdle'. ¹²Áı bıghą, shık'ııyú, doo nt'é bıghą nohwı'at'e' nchq'ıı bıkısk'eh ádaant'ee da. ¹³Dánohwıı nohwı'at'e' bıkısk'eh ádaanoht'eeyúgo nanohne': áıdá' nohwı'at'e' nchq'ıı Holy Spirit bee nadaahtseedyúgo da'anıı daahınohnaa. ¹⁴Bik'ehgo'ihı'nań bıSpirit nadaabııłaaħıı dawa, áı da'anıı Bik'ehgo'ihı'nań bıchagháshé daanlııı ádaat'ee. ¹⁵Holy Spirit biláhyú Bik'ehgo'ihı'nań bıchagháshé daasııdłıı, ák'ehgo k'adıı doo ısnaħ bııant'a' yédaaldzıdhıı k'ehgo Bik'ehgo'ihı'nań bédaahııldzıd da, áıdá', Ábba, shıTaa, daabııł'ııı. ¹⁶Bik'ehgo'ihı'nań bıchagháshé daandlııgo nohwııı yune' Holy Spirit dabıı nohwıł nadaagolıı': ¹⁷Bıchagháshé

daandliiyúgo Bik'ehgo'ihinaan bíyéehíí nohwíyée doleeł, néé hik'e Christ biłgo; Christ bił nohwiniidaagonł'ée lək'eyúgo, dabíí bił dała' ízisgo be'adaant'eego ádaanohwi'dolniił. ¹⁸Yunáasyú baa gozhóóníí nohwádihyú goz'aaníí ch'í'nah ádolniił, áí baa natseskeesgo díí jjiigo nyee'í biyi' nashaahíí doo shił hago'at'ée da. ¹⁹Dawa Bik'ehgo'ihinaan áyíflaahíí Bik'ehgo'ihinaan bichagháshé da'anii bíyéégo ch'í'nah ádolniiłíí dážhó yiká daadéz'jigo biba' ádaat'ee. ²⁰Dawahá alzaahíí doo nt'é da'íłíí dago alzaa, doo hádaat'jhií bigha da, áídá' ágádaat'eego Bik'ehgo'ihinaan bándagoz'aa, ágát'ée ndi díńko Bik'ehgo'ihinaan nyohíí; ²¹Dawahá alzaahíí da'íłíí hileeh di'nii ndi bits'á'zhí' hasdádokah, Bik'ehgo'ihinaan bichagháshé baa gozhóq doleełgo da'itsaahíí yits'á'káhíí k'ehgo dawahá alzaahíí áldó' da'íłíí hileehíí yits'á'dokah. ²²Dawa alzaahíí dała' bił na'dini'go ík'idi'nii, díí jji t'ah ágát'ée go bidaagonłzi. ²³Áídá' doo áí zhá da, néé dó, Bik'ehgo'ihinaan bichagháshé daandliigo ch'í'nah ádaanohwi'dolniiłgo nohwits'í la'í ánálneh doleełíí biba' ádaant'eedá' ík'ida'n'nii, néé Holy Spirit nohwi'í na'iziid nkegonyaahíí ndi ík'ida'n'nii. ²⁴Díí nł'ehi ndaahóndliigo hasdánohwi'do'niił: nł'ehi ch'o'jiiyúgo doo nt'é bigha nnach'ódlíí da: hadín nt'éhéta yiłtsaayúgo nt'é bigha dayúweh nyihohíí doleeł? ²⁵Áídá' nt'éhéta doo daahiit'jii dahíí ndaahóndliiyúgo, hada'ólniiigo biba' ádaant'ee. ²⁶Ágát'ée go doo daanldzil dagee Holy Spirit nohwich'oniił: nt'é bigha da'ohiikaqah doleełíí doo bidaagonłzi da ndi Holy Spirit dabíí nohwá okaqah, néé ch'eh ádaan'niihíí bigha ík'eda'n'niiigo. ²⁷Holy Spirit nnee Bik'ehgo'ihinaan báhadaadeszaahíí yá okaqah, Bik'ehgo'ihinaan hát'jiihíí k'ehgo okaqahíí bigha Bik'ehgo'ihinaan, kojíí yune' nantaahíí, Holy Spirit binatsekeesíí yígółsi. ²⁸Díńko bidaagonłzi, hadíí Bik'ehgo'ihinaan bił daanzhooníí, la'íí dabíí ngonłchjigo yiká ádaanniidíí dawa dała' nł'ée go bá ádaalne'go áyíłsi. ²⁹Bik'ehgo'ihinaan nnee bíyéé doleełíí dabíntségo yidaagołsi, áí biYe' yedaalt'ée go ádaabidilne'go dabíntsé yengon'áq, biYe' bik'isyú lá'ágo bíí dantsé naghaa doleełíí bigha. ³⁰Bik'ehgo'ihinaan bíyéé doleełíí dabíntsé yidaagołsiníí yiká ádaanniid: yiká ádaanniidíí bincho'íí yits'á'zhí' ch'ínádaayizniił: la'íí ch'ínádaayizniiłíí ilch'í'daabi'dolniiłgo yángo'áq. ³¹Áík'ehgo nt'é daan'nii áídá'? Bik'ehgo'ihinaan bił daagohiit'jiiyúgo, hadínshá' nohwich'í' na'iziidgo nohwaa gonłnee doleeł? ³²Bik'ehgo'ihinaan dabíí biYe' ndi doo t'aqzhí' yota' dago daanohwigha nohwá nyinłtííníí, da'án bił dała' dawahá daazhógo nohwainé' go'jii. ³³Nnee Bik'ehgo'ihinaan yita'hazlaahíí hadín nt'é yik'izhí' yidi'aah? Bik'ehgo'ihinaan dábi'ehyú ádaat'ehi yiłnniidi at'ée. ³⁴Hadín nohwíł ch'ídaagógheehgo nohwándaago'aah áídá'? Christ Jesus doo nohwándaago'aah da, án nohwá daztsaa, áídí' daztsaadí' naadiidzaa, án Bik'ehgo'ihinaan bigan dihe'nazhi'né go dahsdaa, da'án áldó' nohwá ná'okaqahi at'ée. ³⁵Hadínshá' Christ bił daanjoqohíí yits'á'zhí' ánohwile'? Doo hadín da go'jii. Ya' nyee'íí biyi' hiikahíí Christ bił daanjoqohíí yits'á'zhí' ánohwile' née, ya' nohwich'í' nagont'ogíí née, ya' nohwiniidaagonłt'ée'íí née, ya' shiná' góyée'íí née, ya' nohwidiyágé ádiłhíí née, ya' ngodzidíí née, dagohíí ya' besh be'idiltishé bee nohwidizideehíí née? ³⁶Bek'e'eshchiiníí gáníigo, Níyée

daandliihíí bigha nadaanohwi'ditseedgo o'í'ááh; dibelíí natseedgo bágoz'aaḥíí k'ehgo nohwaa natsídaats'ikees. ³⁷Dah, díí dawa bee nohwich'í' ánágot'ííí ndi, Christ bił daanjõqohíí biláhyú doo adzaayú itisgo daagonelnaa da. ³⁸Da'anii bigonsi, doo nt'é Bik'ehgo'ihí'nań bił daanjõqohíí yits'á'zhí' nohwinonííł át'ée da, da'itsaahíí ndi, ihí'naahíí ndi, Bik'ehgo'ihí'nań binal'a'á yaaká'yú daagolíníí ndi, spirits nchõ'íí binadaant'a'íí ndi, spirits binawodíí ndi, dák'ad be'ágot'eehíí ndi, yunáásdí' nohwich'í' goldohíí ndi, ³⁹Yudahyú ágot'eehíí hik'e yuyahyú ágot'eehíí ndi, nt'éhéta alzaahíí ndi, díí dawa doo Bik'ehgo'ihí'nań bił daanjõqohíí yits'á'zhí' nohwinonííł át'ée da, Christ Jesus nohweBik'ehń biláhyú Bik'ehgo'ihí'nań bił daanjõq.

9 ¹Christ binadzahgee da'anii ádishnii, doo k'efishchoo da, da'anii ádishniigo Holy Spirit shijíí yuné' shił nagolní', ²Doo shił gozhõq da, shijíí dážõq nniih nt'ée. ³Bigonedzaayúgo shik'ííyú, bił hat'í'í, hasdakáh doleehíí bigha Christ bits'á'dí' shił ch'ígõdeeh ndi nzhõq doleel ni: ⁴Áí Israel hat'í'í daanli; Bik'ehgo'ihí'nań bichagháshé daanliigo baa daagodest'aa, la'íí Bik'ehgo'ihí'nań bits'á'idindláádíí yil daanli, la'íí Bik'ehgo'ihí'nań bił lándagost'aa, yegos'aaníí ałdó' baa daidez'aa, hagot'éeego da'okaaḥ doleehíí baa daadest'aa, la'íí Bik'ehgo'ihí'nań nt'éeego ágot'eehíí nohwíyée doleel daayiñniigo yaa daagodez'aa; ⁵Israel hat'í'í ilk'idá' nnee n'íí, Bik'ehgo'ihí'nań hadaabidezníí, bits'á'dí' hadaatinolt'aa, áí bits'á'dí' Christ gozliigo nnee silii, án dawa yitis nlii, Bik'ehgo'ihí'nań nlii, dahazhi' ba'ihégoši le. Doleelgo at'ée. ⁶Bik'ehgo'ihí'nań Israel hat'í'í yágon'áání doo edelniigo baa natsekees da. Israel holzéhi bits'á'dí' hadaatinolt'aaníí Bik'ehgo'ihí'nań binadzahgee doo dawa da'anii Israel hat'í'ihíí daanli da: ⁷La'íí Bik'ehgo'ihí'nań Abraham bits'á'dí' hadaatinolt'aaníí doo dawa hadaihezníil da: áídá' Abraham gáyílnniid, Niye' Isaac bits'á'dí' hídeshchiiníí zhá nichagháshé biłd'ni doleel. ⁸Díínko áldishnii, Abraham bits'á'dí' hadaatinolt'aaníí doo áí zhá bigha Bik'ehgo'ihí'nań bichagháshé bił otag da: áídá' Bik'ehgo'ihí'nań Abraham yágon'áání bik'ehgo hadaatinolt'aaníí, áí da'anii bichagháshé bił otag. ⁹Bik'ehgo'ihí'nań gáníigo Abraham yágon'áá, Kodí' lenágodzaago kú nánsdzaago ní'aa, Sarah, bizhaazhé ishkiin golíí doleel, nii l'ek'e. ¹⁰Doo áí zhá da; áídá' Rebecca ałdó' nnee, Isaac holzéhi, bits'á'dí' daadihe'na'i, yá hiltsaḥ silii. ¹¹(Bik'ehgo'ihí'nań dabíí bik'ehgo nnee hadaayinił, doo ánádaat'ííhíí bigha da, áík'ehgo Rebecca bichagháshé doo hwahá daagoleeh dadá', la'íí doo hwahá nt'éeego dagohíí nchõ'go ánádaat'íí dadá', Bik'ehgo'ihí'nań Isaac hayit'íí bighanigolííhíí begolne' doleelgo.) ¹²Rebecca bił nagosni', Dantsé nagháhihíí iké'yú nagmaahíí binal'a'á nlii doleel. ¹³Bek'e'eshchiiníí gáníigo, Jacob shił nzhõq ni, áídá' Esauhíí doo hasht'íí da ni. ¹⁴Nt'é daan'nii áídá'? Ya' Bik'ehgo'ihí'nań doo dávik'ehyú át'ée da née? Dah, da'anii doo ágát'ée da. ¹⁵Bik'ehgo'ihí'nań Moses gáyílnii, Hadíí hádaasht'iiníí baa daach'oshba' doleel, la'íí hadíí hádaasht'iiníí baa tídaasht'ii doleel, nii. ¹⁶Áík'ehgo nnee nt'é hát'íiníí dagohíí nnee binawodíí doo bigha Bik'ehgo'ihí'nań habíłt'íí da, ndi biłgoch'oba'íí

ch'í'nah hileehíí bigha. ¹⁷Bik'ehgo'ihí'nań biyati'íí biyi' Pháraoh gáyíłnii, Shinawodíí ninkááyú hit'íí doleethíí bigha, la'íí ni'gosdzán biká' dágoz'ąą nt'éégo shizhi' bigózi doleethíí bighá nant'aago ániishłaa, nii. ¹⁸Áík'ehgo Bik'ehgo'ihí'nań dabíí hát'íígo la' yaa ch'oba', áídá' la' bjií nt'izgo ádaile'. ¹⁹Gáshíłnńii áídá', Nt'é bigha Bik'ehgo'ihí'nań t'ah nnee nch'ogo ánat'íígo yik'izhi' di'aah? Bik'ehgo'ihí'nań nt'é hát'ííni doo hadín hago áyoléh át'éé da. ²⁰Dah, nnee zhá íłńi, hago'at'éégo Bik'ehgo'ihí'nań t'ąązhi' bich'í' yánańłitih? Ábi'deszaahíí ábíłlaahíí, Nt'é bigha gát'éégo áshiinłaa, yiłnii doleet' née? ²¹Nnee gosht'í'ish tús áile'íí gosht'í'ish dała'á sitłegi yee tús íłńihíí áile', la'íí da'ái bee tús doo íłíí dahíí yee áile', ya' áí doo áile'go goz'ąą da née? ²²Bik'ehgo'ihí'nań bihashke'íí la'íí binawodíí ch'í'nah áile' hat'íígo nnee bił ch'ígódeeh doleet' n'íí yá daagoho'aalgo nzaad godeyaa lęk'eyúgohíí, nt'é daan'ńii áídá'? ²³La'íí dabíí bits'ą'dí' ízigo ágot'eehíí ch'ída'izkaadíí ch'í'nah áile'híí bigha hadín áí ízigo ágot'eehíí dabínsé yá íłch'í'golaahíí yaa ch'oba', ²⁴Néé da'ái daandłi, nohwiká ádaanniidíí, doo Jews daanlińińi yitahd' zhá da, ndi doo Jews daanłi dahíí yitahd' áłdó. ²⁵Osee holzéhi binaltsoos biyi' Bik'ehgo'ihí'nań gáníí, Doo shichagháshé daanłi da n'íí shichagháshé bildishńii doleet', la'íí, Doo shił daanzhóq da n'íí shił daanzhóq bildishńii doleet'. ²⁶La'íí, Shichagháshé doo daanołłi da, yiłnii n'gee, da'áígee, Bik'ehgo'ihí'nań hinaahíí bichagháshé daanłi bíłdi'ńii doleet', nii. ²⁷Esaias áłdó' Israel hat'í'í yaa yádaalti'go gáníí lęk'e, Israel bits'ą'dí' hadaalıńolt'aaníí túnteel bahyú sáńhíí k'ehgo łąą ndi ayąhągo zhá hasdádokah: ²⁸NohweBik'ehń dábik'ehyú ánat'íígo binasdziiđi ąął áile' doleet', doo nt'ahgo da, áń ni'gosdzán biká' nneehíí bándaagot'áanıí dáłahago bándaagot'aahgo áile', nii ni'. ²⁹Esaias dabínsésédá' gánádo'ńiidgo, Bik'ehgo'ihí'nań nnee doo náhóltagyú biNant'a'íí doo bichagháshé ayąhągo nohwá ánáisjíd dayúgo, Sódomee daagolíńińi k'ehgo ádaant'ee doleet' ni', la'íí Gomórrah alzaahíí k'ehgo ádaanołwi'deszaa doleet' ni', nńiid. ³⁰Nt'é daan'ńii áídá'? Doo Jews daanłi dahíí dábik'ehyú ádaat'ee doleet' doo yiká ádáát'íid da ndi Bik'ehgo'ihí'nań binadzahgee dábik'ehyú ádaat'ee daasilí, bi'odłá' daagolíńińi bigha. ³¹Áídá' Israel hat'í'í begoz'aaníí biláhyú dábik'ehyú ádaat'ee doleet' yiká ádáát'íid ndi áí begoz'aaníí yikísk'eh ádaat'eego ch'éh ádáát'íid. ³²Nt'éshą' bigha? Doo bi'odłá'íí yee yiká ádáát'íid dahíí bigha, áídá' begoz'aaníí bikísk'eh ádaant'eeyúgo dábik'ehyú ádaant'ee doleet' daanzigo ch'éh yiká ádáát'íid. Áí Christ doo daayodłą dahíí bigha tséé bigha nach'igeehíí daineztalıhíí k'ehgo ye'ádaat'ee lęk'e; ³³Bek'e'eshchiiníí biyi' Bik'ehgo'ihí'nań gáníígo, Isąą, **Sion** gee tséé bigha nach'igeehíí, tséé ts'iztałgo nach'ikaadíí nnsh'aah: hadín bodłąhíí doo hant'é yik'ee ídaayándzi doleet', nii.

10 ¹Shik'íyú, shijíí yune' dázhó hást'íí, Israel hat'í'íí hasdádokahgo, la'íí áí bigha Bik'ehgo'ihí'nań náhoshkąą. ²Díí bigonsjigo baa nagoshńi', Bik'ehgo'ihí'nań yich'í' dahdaanłdohgo hádaat'íí ndi hagot'éégo bich'í' ách'ít'ééhíí doo yídaagołsi da. ³Hagot'éégo Bik'ehgo'ihí'nań nnee dábik'ehyú áile'íí doo yídaagołsi dago, dabíí dábik'ehyú ídaadilne'go yiká

ádaát'iidgo, hagog'éégo Bik'ehgo'ihí'nań nnee dávik'ehyú áile'íi doo yaa ídaadest'aa da. ⁴Christ ch'odlaayúgo doo dayúweh Jews bich'í' begoz'aaní bikísk'eh ách'ít'ééhíi bigha dávik'ehyú ách'ít'éé da, áidá' nnee dała'á daant'íígee Christ daayosdlaqdíi Bik'ehgo'ihí'nań binadzahgee dávik'ehyú át'éé dolee. ⁵Begoz'aaní bikísk'eh at'ééhíi bee dávik'ehyú ágot'eehíi Moses yee k'eshchijigo gáníi, Nnee begoz'aaní yikísk'eh ánát'ííhíi da'ái yee hinaa doo. ⁶Odlá'íi bee dávik'ehyú ágot'eehíi Moses yee k'enaashchijigo gáníi, Nijíi biyi' yune' doo gánii da, Hadínshá' yaakáyú digháh? (Christ ádí' bíl godah ch'ínánt'ashgo:) ⁷La'íi doo gánii da, Yuyahgo o'í'án yuyaa hadínshá' digháh? (Christ daztsaqadí' t'aazhí' yil nat'aashgo.) ⁸Ádí' bek'e'shchiiníi nt'é níi? Yati'íi nt'ahdí' nlii, dá nize' yune', la'íi nijii yune' ndi begoz'aa, nii: ái yati'íi ko'odla' bee hasdách'ighah, ái zhá baa yáhiilti'; ⁹Nizé'dí', Jesus sheBik'ehń hoshdlaa, nniiyúgo, la'íi Bik'ehgo'ihí'nań Jesus daztsaqadí' náyihilna'íi nijii yune' hondlaayúgo hasdánnań dolee. ¹⁰Nnee bijii yune' odlayúgo dávik'ehyú át'éégo ábi'delzaa; la'íi bizé'dí' oshdlaa niigo hasdayáahi at'éé. ¹¹Bik'ehgo'ihí'nań biyati' bek'e'shchiiníi gáníi, Hadín bodlaqhíi doo hant'é yik'e ídaayándzi da dolee. ¹²Jews daanliiníi la'íi Greeks daanliiníi dálett'ee, Bik'ehgo'ihí'nań binadzahgee doo la' íahgo ádaat'ee da: nohweBik'ehń dała'á nnee dawa yeBik'ehń nliigo, hadíi bich'í' ch'oba' ádaaniihíi bílgoch'oba'íi ch'ída'izkaadíi yaa yiné'. ¹³Áík'ehgo hadín nohweBik'ehń bizhi'íi yozhíigo yich'í' ch'oba' ánniidíi hasdádogaal. ¹⁴Áń hagog'éégo yich'í' ádaanii, doo hwahá daayodlaqh dadá'? Hagog'éégo daayodlaqh, án doo hwahá ya'íkodaaniiziih dadá'? Hagog'éégo daidits'íh, doo hadín bíl nadaagolni' dadá'? ¹⁵Hagog'éégo bíl nadaagolni', la' daabi'dol'aadgo zhá? bek'e'shchiiníi gáníigo, Dahadín yati' baa gozhóni, bee nkenágheltqodíi, yaa yałti'go higaakí ba'ihégoši, ái ntt'éégo ágot'eehíi nnee yaa bíl gozhóq doleeíi yaa nadaagolni'! ¹⁶Ndi doo dawa yati' baa gozhóni yikísk'eh ádaasdzaa da. Esaias gáníihíi k'ehgo, NohweBik'ehń, hadín bíl nagosiilni'íi yodlaa áidá'? ¹⁷Bik'ehgo'ihí'nań biyati' dihiits'ago zhá nohwi'odla' golee, Bik'ehgo'ihí'nań biyati' baa nohwił na'goni'go zhá dihiits'ag. ¹⁸Áidá' na'ídishkid, Ya' doo daidests'aa da née? Ha'oh, daidests'aa, ni'gosdzán biká' dágoz'aa nt'éégo baa na'goni'íi begoz'aa, ni'gosdzán náhin'áayú biyati' daats'idests'aa. ¹⁹Áidá' naná'idishkid, Ya' Israel hat'í'íi doo bíl ídaagozi da lək'e née? Dantsé Moses gáníi, Lahgo hat'í'íi, nnee doo bíl da'otag da daabiłch'iniihíi bee daanohwiłch'olch'ijigo ádaanohwishle', la'íi hat'í'íi doo daagoyáq da daabiłch'iniihíi bee hadaashohkeego ádaanohwishle'. ²⁰Áidí' Esaias doo biini' háh dago Bik'ehgo'ihí'nań yá yałti'go gáníi, Nnee doo shiká hadaantaa da n'íi shídaagosjíd; doo shiká nada'ódíłkid da n'íi bíl ch'í'nah ádishdlaa. ²¹Áidá' Israel hat'í'íi gáyihni, Nnee doo daashidits'ag dahíi la'íi shidázhzi' yadaakti'íi bich'í' iłts'á' dahdideshniigo o'í'aa.

11 ¹Áík'ehgo na'ídishkid, Ya' Bik'ehgo'ihí'nań bichagháshé yó'oyilkaad née? Dah, da'anii doo ágát'éé da. Shíi áldó' Israelite nnee nshlii, Abraham bits'á'dí'go hashidolchij, Benjamin hat'í'íi bits'á'dí' gosilíi. ²Bik'ehgo'ihí'nań

bichagháshé dabíntsé yídaagolsíní doo yó'oyilkaad da. Ya' biyati' bek'e'shchiiní **Elias** yaa nagoln'íí doo bídaagonolsj da née? Bik'ehgo'ihí'nañ yokaqahgo Israel yaa yafti'go gáníí, ³SheBik'ehñ, nnee binkááyú na'izíidíí nadaistseed, la'íí naa hi'né'íí biká' dahi'niihi nagoz'aa n'íí tadaayoznil; dashízhá isdziih, la'íí shidizideego nadaagotchi', nii. ⁴Áidá' Bik'ehgo'ihí'nañ nt'é bílnii? Nnee gosts'idi doo náhóltagyú ídá'ásílsjíd, doo **Baal** be'ilzaahíí yich'i' nádaahilzhish dahíí. ⁵Áík'ehgo díí goldohíí biyi' nnee Bik'ehgo'ihí'nañ bílgoch'oba'go da'ayáhágo ídá'áyiidlaago hayihezníl. ⁶Bílgoch'oba'íí bee hayiheznilyúgo, doo nnt'éégo ánádaat'íílhíí bigha da: doo ágát'éé dayúgo Bik'ehgo'ihí'nañ bílgoch'oba'íí yunáásyú doo ílíí da doleel. Áidá' nnee nnt'éégo ánát'íílhíí bigha hayiniilyúgo doo bílgoch'oba'híí bigha da: doo ágát'éé dayúgo nnt'éégo ánát'íílhíí yunáásyú doo ílíí da doleel. ⁷Hago'at'éégo áidá'? Israel hat'ííí yiká hádaat'iiníí ch'éh yigha ádáát'íí; hayiheznííí zhá nádaidné, áidá' la'ihíí bináá ádaagosdjid. ⁸(Bek'e'shchiiníí gánííhíí k'ehgo, Bik'ehgo'ihí'nañ áí da'ahshoggo nakaihíí k'ehgo natsídaakeesgo ádaabizlaa, bináá doo yee daago'íí dago, bijeyi' áldó' doo yee da'dits'ag dago;) díí jji t'ah ágádaat'ee. ⁹La'íí David gáníí, Bíl daagonedljiigo da'iyaa'híí bee bánakí'áágo daabiljizh le', nt'éhéta bidáh siné'go yitis hakaadhíí k'ehgo, da'ái bincho'íí bee bich'i' nanáhi'niihle: ¹⁰Bináá doo nzhógo yee daago'íí dago alnéhgo doo daago'íí da le', biyíl ndaazíí bigha dahazhi' da'isk'id le'. ¹¹Na'ónádishkid áidá', Ya' Israel hat'ííí nanihezdeehíí doo nádaahidzji da née? Dah, da'anii doo ágát'éé da: ndi nanihezdeehíí biláhyú doo Jews daanliji dahíí hasdákai, Israel hat'ííí hasdách'ikaihíí danéé zhá daanzigo dayúweh yiká hádaat'íí doleelhíí bigha. ¹²Israel hat'ííí nanihezdee n'íí biláhyú ni'gosdzán biká' nnee da'it'ííyúgo, la'íí ch'éh ádáát'íídíí biláhyú doo Jews daanliji dahíí da'it'ííyúgo, áí bitisgo Israel hat'ííí dawa Bik'ehgo'ihí'nañ yich'i' ninábide'niihíí biláhyú nnee dawa da'it'íí doleel. ¹³K'adíí doo Jews daano'híí dahíí nohwich'i' yashti', shíí doo Jews daanliji dahíí bich'i' shi'dol'aadgo shinasdziidíí líígo ánsj: ¹⁴Dáhago'at'éégo bíl daa' hat'ííí hasdách'ikaihíí danéé zhá daanzigo dayúweh yiká hádaat'íígo ádaashle'go la' hasdádokah. ¹⁵Israel hat'ííí yó'olkaadíí biláhyú ni'gosdzán biká' nnee Bik'ehgo'ihí'nañ bíl k'íí nádaasdljiyúgo, áí Bik'ehgo'ihí'nañ bich'i' ninábide'niihííshq' hago'at'éé? Da'itsaahdí' nádaahi'nahíí k'ehgo at'éé. ¹⁶Ná'ast'oodgee dantsé bido'né'ihíí Bik'ehgo'ihí'nañ baa nané'íí diyihyúgo, ná'ast'oodíí dawa áldó' diyih: la'íí ch'il bikeghad diyihyúgo, bits'ádaaz'aahíí áldó' diyih. ¹⁷Jews daanliiníí ch'il olive holzeehíí k'ehgo ádaat'ee; ch'il olive holzéhi bits'ádaaz'aahíí la' nehestó'yúgo, áidí' ni, doo Jew nííí dahíí, ch'il olive da'íílyú hadajeehíí k'ehgo ánt'éhi, áí naheshch'iizhgee onáni'dotsiyúgo, áík'ehgo olive bikeghad yenosehíí ni áldó' bee nanlwodgo bee nkséelyúgo; ¹⁸Olive bits'ádaaz'aahíí doo bich'i' ída'óndlii da. Ída'óndliiyúgo bínálnih, ni ikeghadíí doo nee hi'naa da, áidá' bíí bee hinnáá. ¹⁹Ya' gániií née, Shíí áígee onáshí'doltsiihíí bigha its'ádaaz'aahíí nahestó'? ²⁰Da'anii ágát'éé, ndi áí doo da'odlaq dahíí bigha nahestó', áidá' nihíí ni'odla' zhá bee sínzji. Áík'ehgo doo bee ída'óndlii da, áidá' nzhógo godínsj: ²¹Bik'ehgo'ihí'nañ doo t'aaqzhi'

at'éé dago its'ádaaz'aahíí nayiheztò', áík'ehgo ídaa gondzàá, ni áldó' dánko ágánidolíí at'éé. ²²Bik'ehgo'ihí'nań bíłgoch'oba'íí ła'íí bihashke'íí baa natsínkees: nanihezdeehíí bihashke' yiká'zhí' áile'; áídá' nihíí naa ch'oba', bíłgoch'oba'íí da'áík'ehgo biyí' hinááłyúgo: áídá' doo ágánt'éé dayúgo ni áldó' yó'onidí'aah. ²³Jews daanliiníí, doo da'odlłá dahíí doo dayúweh ye'ádaat'ee dayúgo, ch'il olive biyí' onádaabi'ditsiih: Bik'ehgo'ihí'nań zhá' áík'ehgo ádaabile'go yik'e sitíí. ²⁴Olive da'ilíjyú hadajeehíí bits'á' nanideshgizhdá' ch'il olive nłt'ééhíí biyí' onánidotsiiyúgo, ch'il olive nłt'ééhíí dabíí bits'ádaaz'aahíí nahezto' n'íí biyí' onádaitsiihíí itisgo doo bá nyee da. ²⁵Shik'ífyú, doo ídaa da'ohdlíí da doleełgo díí doo bígóží da n'íí bídaagonłsijih hádaanohwisht'íí, Israel hat'íí'íí łahzhí' doo daago'íí da daasilíí, doo Jews daanlií dahíí dawa ha'ádokahíí begolzaazhí'. ²⁶Áík'ehgo Israel hat'íí'íí dawa hasdádokah: bek'e'eshchiiníí gáníígo, **Siondí'** Hasdá'íiníí dogaal, án Jacob hat'íí'íí doo Bik'ehgo'ihí'nań daidnłsı da n'íí daidnłsıgo ádaabidolií: ²⁷Bincho'íí baa nádaagodesii'áqáda', da'ái ilk'idá' bándaaagosii'áqá ni' yínádaalniih doleeł, nii. ²⁸Yatí' baa gozhóni nádaagonoh'aahíí bighą Bik'ehgo'ihí'nań Israel hat'íí'íí k'ihzhí' ádaizłaa: áídá' daabita a n'íí hadaiyiehzłilíí bighą Israel hat'íí'íí bíł daanzhọ. ²⁹Bik'ehgo'ihí'nań nłt'éhéta kaa yiné'yúgo, dagohíí koká ánniidyúgo doo łahgo áná'ne' da. ³⁰Łah Bik'ehgo'ihí'nań doo daahohdlłá da ni', áídá' k'adíí Israel hat'íí'íí doo da'odlłá dahíí biláhyú Bik'ehgo'ihí'nań bíłgoch'oba'íí nohwaa daadest'ąą: ³¹K'adíí Israel hat'íí'íí doo da'odlłá da, áík'ehgo Bik'ehgo'ihí'nań bíłgoch'oba'íí nohwaa daadest'aaníí biláhyú bíí áldó' Bik'ehgo'ihí'nań bíłgoch'oba'íí baa daaidot'aal. ³²Bik'ehgo'ihí'nań nnee dawa doo da'odlłá dahíí yich'í' ndaayinil, dawa yaa ch'oba' doleełgo. ³³Bik'ehgo'ihí'nań bigoya'íí hik'e bíł ígóziníí bíłgo łáągo ch'ída'izkaad! Hagot'éégo nnee yich'í' godí'aahíí doo hagot'éégo ba'ch'iiłkáah da, bí'at'e'íí doo hagot'éégo bígóží da! ³⁴Hadíńshą' nohweBik'ehń binatsekeesíí yígólśi? Hadíńshą' nabinezłąą? ³⁵Dagohíí hadíńshą' nohweBik'ehń dant'éhéta yaa yiné', t'ąązhí' dant'éhéta baa náyiné' doleełhíí bighą? Doo hadíń da. ³⁶Dawa bits'á'dí' daagolíí, ła'íí dawa biláhyú daahinaa, ła'íí dawa bá daahinaa, án dahazhí' ba'ihégośi doo. Doleełgo at'éé.

12 ¹Shik'ífyú, Bik'ehgo'ihí'nań bíłgoch'oba'híí bighą nádaanohwoshkąą, dant'éhéta natseedgo Bik'ehgo'ihí'nań baa daach'iné'híí k'ehgo nohwíí t'ah daahinohnaadá' nohwits'íhíí hadaadesdzaago baa daadenoh'aah, áí Bik'ehgo'ihí'nań bíł gozhọ, áík'ehgo daadinolśigo daahohkąąhgo dávik'eh. ²Díí ni'gosdzán biká' doo bik'ehyú ágot'ee dahíí doo be'ádaanoht'ee da: áídá' dawa bee nohwinatsekeesíí ániídégo ánálne'go łahgo ádaanoht'ee le', áík'ehgo Bik'ehgo'ihí'nań nohwá hát'íiníí nłt'éégo at'ééhíí, bíł goyılshóóníí, ła'íí dážhọ nzhooníí bídaagonłsijih. ³Bik'ehgo'ihí'nań bíłgoch'oba'íí biláhyú báyashtí'go shaa godet'ąą; áík'ehgo dała'á notíjgee gádaanohwłdishnii, Doo itisgo ídaa daagonohdzaągo dała'á notíjgee Bik'ehgo'ihí'nań odlł' dahołąągo nohwainé'íí dávik'ehgo ídaa natsídaahkees. ⁴Nohwits'í dała'á ndi łąąyú

henláá ndi doo dała' dálet'eego nada'iziid da: ⁵Da'ágát'éégo néé hiidlaa ndi its'í dała'á k'ehgo ádaant'ee, Christ bił dała'á daandlįigo, la'íi its'í dała'á ndi łaayú henlááhíi k'ehgo daandlįigo iłch'odaahii'ni. ⁶Nt'éhéta Bik'ehgo'ihí'nań biłgoch'oba'íi nohwainé'íi iłtah ádaat'ee; Bik'ehgo'ihí'nań nohwinkááyú yałti' nohwaa det'aayúgo halaą nohwi'odla' dahołąągo nohwainé'íi dávik'ehgo bee yádaahiłti' le'; ⁷La' bich'odaahii'niigo nohwaa det'aayúgo halaą ágánádaahiit'įi le'; hadín iłch'ígót'aahgo baa det'aayúgo nłt'éégo iłch'ígó'aah le'; ⁸Hadín idag yałti'go baa det'aayúgo ák'ehgo nnee yidag yałti' le'; hadín dawahá nayinihií doo yaanchi' dago nayinihi le'; hadín dawahá yebik'ehíi nłt'éégo nabi'dinłt'og le'; la'íi hadín la' yaa ch'oba'íi yaa bił gozhóqo anát'įi le'. ⁹Da'anii nohwił'įiqo le', doo daazhógo da. Nch'ogo ágot'eehíi bik'edaadinohni; nzhooníi zhá nłdzilgo daahinohta'. ¹⁰Lił daanohjoq le', iłk'íyú lił daanjóhíi k'ehgo; daahidinolsigo nnee la'íi ntsé siłįigo ádaanołsi le'; ¹¹Doo nohwił daagoyéé'go nada'ohsiid da; Holy Spirit nohwiji yune' diltłi'go ádaanohwiłsi le'; nohweBik'ehń bá nada'ohsiid; ¹²Nohwáđihyú nłt'ééhíi ndaahóndlihií bigha nohwił daagozhóq le'; nohwiniidaagonłt'ééyúgo bidag ádaanoht'ee le'; dáda'ohkaąh nt'éé le'; ¹³Bik'ehgo'ihí'nań daayokaąhíi hant'é yidłi daanliinií bitaadaahni; nohwista' nakáhií baa nohwił daagozhóq le'. ¹⁴Nohwik'edaannihií biyaa gozhóq le' daadohniigo bá da'ohkaąh; doo yałti' bee daahokáa da. ¹⁵Bił daagozhóónií dába'ashhah nohwił daagozhóq le', la'íi daachagíi ałdó' dába'ashhah daahchag le'. ¹⁶Dálet'eego natsídaahkees. Doo itisgo ádaadisol'nil da, débaagoch'oba'ihíi doo bińáál'ídaadołkaąh da. Doo ídaa natsídaahkees da le'. ¹⁷Dahadín doo bik'ehyú ádaanohwizlaa dayúgo doo iké'déńá ágánádaahdle' da. Nnee dawa binadzahgee dawahá nłt'ééhíi zhá baa nahkai le'. ¹⁸Bígonedzaą lék'eyúgo nnee dawa nkegohen'áqo bił daagonohłi. ¹⁹Shił daanohshóni, hadín doo bik'ehyú ádaanohwizlaa dayúgo, doo k'enaahné' da, áídá' Bik'ehgo'ihí'nań nohwá k'ena'né'íi biba' goz'aągo ádaagonołsi le': gáníigo bek'e'eshchii, Goyéégo koch'į' godish'aahi ansht'ee, ik'enashné' ndi at'éé, nohweBik'ehń aníi. ²⁰Ái bigha, nik'ennihíi shiná' silįiyúgo bá'nné'; dibá' silįiyúgo tú bá ná'łstłi: ák'ehgo ágánt'įiyúgo bitsit'á' tsiid dahnásíkaahíi k'ehgo ánle'. ²¹Nch'ó'íi doo nohwitis hileeh da le', áídá' nłt'ééhíi bee nch'ó'íi bitis daahłeeh.

13 ¹Nnee dała'á daantłi'gee nadaant'aahíi bikisk'eh ádaat'ee le'. Bik'ehgo'ihí'nań nadaant'aahíi dawa yebik'eh: nadaant'aahíi binawodíi Bik'ehgo'ihí'nań yengon'áq. ²Ái bigha hadín nadaant'aahíi yits'á'zhį' at'ééhíi Bik'ehgo'ihí'nań yegos'ánihií doo yikisk'eh at'éé da: ái ídándaagot'a'hi at'éé. ³Nnee nłt'éégo anádaat'įihií nadaant'aahíi doo yédaaldzid da, nch'ogo anádaat'įihií zhá nadaant'aahíi yédaaldzid. Ya' nant'an doo béńldzid hant'įi da née? Nłt'éégo anánt'įi, ák'ehgo nzhóqo naa yałti' doleeł. ⁴Ninant'a' ná nłt'éé doleełhií bigha Bik'ehgo'ihí'nań yá na'iziid. Nch'ogo anánt'įiyúgo béńldzid; doo da'łłi'zhį' bésh be'idiltłishé dahyotłi da: an Bik'ehgo'ihí'nań yána'iziidgo

nnee doo bik'ehyú ánát'íił dahíí Bik'ehgo'ihí'nań bihashke' yik'izhi' áile'.
 5Ái bighą nadaant'aahíí bikísk'eh ádaanoht'ee le', Bik'ehgo'ihí'nań bihashke'
 doo bits'ązhi' ánadaaht'íiłhíí zhą bighą da, áídá' nlt'éégo ánadaaht'íiłgo
 ídídaagonozihíí bighą áldó'. 6Da'ái bighą tax nadaahohniil: tax bich'í'
 nadaahi'niilíí Bik'ehgo'ihí'nań yánada'iziidíí daanłiigo ái nayik'ída'iziid. 7Ái
 bighą bich'í' nada'ohniil le'at'ééhíí dawa bich'í' nada'ohniil: tribute bich'í'
 nadaahohniil le'at'ééhíí tribute bich'í' nadaahohniil; tax bich'í' nadaahohniil
 le'at'ééhíí tax bich'í' nadaahohniil; hadíí bédaaldzid le'at'ééhíí bédaaldzid;
 hadíí daadinłsį le'at'ééhíí daadinłsį. 8Nnee doo ła' naa hayi'áa da le',
 i'ijóóníí zhą łaa hadaaso'aa le': hadín ła' bił nzhqohíí Bik'ehgo'ihí'nań
 yegos'aaníí yikísk'eh at'éé. 9Begoz'aaníí gáníí, Doo nant'í' nach'ighaa da, Doo
 nach'iltsee da, Doo ich'in'ijih da, Doo k'ch'ılchoo da, Doo dawahá ídáhách'it'íi
 da; ái begoz'aaníí ła' áldó' dawa ínání'niłgo díńko begoz'ąą, Nit'ahdí'
 gólíńíí nił nzhqo le', dání ídíl njoqohíí k'ehgo. 10Hadín bit'ahdí' gólíńíí bił
 nzhooníí doo yin'íidiłhíí da; ái bighą koł ijóóníí begoz'aaníí ye'íiláa. 11Ła'íí
 goldohíí bídaagonłsį, k'adíí da'olhoshdí' ch'ínadaanozdziidíí biká' ngonyáá,
 hasdánohwidi'niilíí alháníí' begoz'ąą, dantsé da'osiidłqádá' n'íí bitisgo.
 12T'p'é'híí k'ad bech'fgonáh, k'ad haiłkáah: halaą, ái bighą chagotheel zhinéégo
 ágot'eehíí nohwits'ązhi' ádaahidle', ła'íí bésh diyágé idindláád zhinéégohíí
 ík'e daahidleeh. 13Nlt'éégo hiidaal le', jįigo ch'ogaalhíí k'ehgo: doo nchq'íí bee
 nohwil daagonedłiigo da, doo nohwil nágodeyisgo da, doo nant'í' nahiidaago
 da, nchq'íí doo bich'í' t'ąązhi' ách'ít'éé dahíí doo be'adaant'ee da, doo
 ilk'edaan'niłhgo da, ła' bíyééhíí doo ídáhádaahiit'įigo da: 14Nohwits'í nchq'go
 hádaat'inií doo bee da'ohle' dahíí bighą doo nohwijíí yune' nchq'íí bágoz'ąągo
 ádaanołsį da, áídá' bésh diyágé benagonłkaadíí biyi' nasozihíí k'ehgo Jesus
 Christ nohweBik'ehń biyi' nasozij.

14 1Hadín bi'odłą' doo nłdzil dahíí bich'í' daanołshqo le', doo bił
 łaadaoht'ąhgo da. 2Nnee ła' bi'odłą' gólíńíí hidán da'adzaahíí
 yiyąą, áídá' ła' bi'odłą' doo nłdzil dahíí hidán hadaajeehíí zhą yiyąą. 3Nnee
 hidán dawa yiyąąhíí ła' nnee doo dawa yiyąą dahíí doo da'ílnégo yaa
 natsekees da le'; ła'íí nnee doo dawa yiyąą dahíí ła' nnee dawa yiyąąhíí
 áldó' doo da'ílnégo yaa natsekees da le': bíí áldó' Bik'ehgo'ihí'nań nábinłtíni
 at'éé. 4Nihíí hant'é nłjįgo ła'i yána'iziidíí baa yánłti'go? Binant'a'íí nlt'éégo
 yána'iziidyúgo dá na'iziid doleeł, doo nlt'éégo yána'iziidíí ch'ínált'e'.
 Binawod bá ágolzi doo, Bik'ehgo'ihí'nań zhą binawod gólįigo sizįigo
 ábile'. 5Nnee ła' ła'jįi ła'ihíí yitisgo yidnłsį: ła'íí dawa datelt'eego yidnłsį.
 Nnee dała'á daantįįgee doo bił nagokigo yaa natsekees da le'. 6Hadín ła'jįi
 yidnłsįhíí nohweBik'ehń yidnłsįgo at'įi; hadín ła'jįi doo yidnłsį dahíí bíí áldó'
 nohweBik'ehń yidnłsįgo at'įi. Hadín hidán dawa yiyąąhíí nohweBik'ehń
 yidnłsįgo iyąą, Bik'ehgo'ihí'nań ya'ihénzigo; nnee doo dawa yiyąą dahíí
 áldó' nohweBik'ehń yidnłsįgo at'įi, bíí dó' Bik'ehgo'ihí'nań ya'ihénzigo iyąą.
 7Nnee hiąayúgo doo dabíí ídebik'ehgo hiąaa da, datsaahyúgo doo dabíí

bik'ehgo datsaah da. ⁸Daahin'naayúgo nohweBik'ehń daanohwineł'íígo daahin'naa; daahiitsaahyúgo nohweBik'ehń daanohwineł'íígo daahiitsaah: áík'ehgo daahin'naa ndi dagohíí daahiitsaah ndi nohweBik'ehń bíyéé daandlii. ⁹Díí bighą Christ daztsąą, ádíí' naadiidzaago naahi'na', nanezna'íí hik'e daahinaahíí biłgo yeBik'eh doleełgo. ¹⁰Nt'é bighą nohwik'isyú baa yádaakti'? Nt'é bighą nohwik'isyú da'ílínégo baa natsídaahkees? Néé Christ ndaago'a'go dahsdaagee daanohwigha bich'í' daahiidzjijh doleeł. ¹¹Bek'e'eshchiiníí gáníígo, NohweBik'ehń gáníí, Da'anii hinshnaago da'anii gádishnii, dakowa kogod bee shich'í' daach'ilzhíish, dakowa kozé' bee Bik'ehgo'ihí'nań ba'ihédaach'inzi doleeł, nii. ¹²Áík'ehgo daanohwigha dała'á daantíígee Bik'ehgo'ihí'nań bich'í' ídaa nadaagohiilni' doleeł. ¹³Áí bighą kodí' godezt'í'go doo łaa yádaahilti' da le': díí k'ehgo nko nohiini' łaadaahiidle', doo nohwik'íyú yighą nadokańíí bádijhyú begoz'aągo ádaahiidle' da, dagohíí dant'éhéta yeni'ílsiihíí doo bádijhyú begoz'aągo ádaahiidle' da. ¹⁴Díí bígonsi, Jesus nohweBik'ehń shił ígózigo áshíłsi, hidánhíí doo nchọ' da; áídá' hadín hidán nchọ' nzijhíí bíí bich'í' nchọ'. ¹⁵Nt'é nnaahíí bighą nik'isn bińi'ńnihiyúgo doo kolijóóníí be'ánt'éé da. Nt'é nnaahíí nnee ła' bee bił ch'ígonoghéeh hela', án Christ bá daztsáni at'éé. ¹⁶Nt'éhéta nt'éé ńńzi ndi, dénchọ'égo baa yá'iti'yúgo, doo be'ánádaaht'íił da le': ¹⁷Bik'ehgo'ihí'nań bilałt'áhgee itah ch'iljijyúgo, doo nt'éhéta ch'iyąąhíí ła'íí ch'idlaąhíí zhą bighą da; áídá' Holy Spirit binkááyú dábik'ehyú ách'ít'ééhíí, ła'íí kił nkegohen'ąąhíí, ła'íí kił gozhóqhíí bighą itah ch'ilijhi at'éé. ¹⁸Hadín díí ye'at'éégo Christ yána'iziidíí, Bik'ehgo'ihí'nań bił dábik'eh, nnee ałdó' bił dádaabik'eh. ¹⁹Áík'ehgo halaą nt'éhéta nkegohen'ąągo áyíłsiníí biká hádaahiit'íi le', ła'íí nt'éhéta daanldzilgo be'ádaahiidle'íí biká hádaahiit'íi le'. ²⁰Doo nt'éhéta daahsaąhíí bighą Bik'ehgo'ihí'nań binasdziidíí daalchọq da. Hidán dawa nt'éé; ndi hadín nt'éhéta yiyąąhíí bighą ła' nanakaadyúgo, áí yee ni'ílsiih. ²¹Itsi' nnaahíí dagohíí wine ndlaąhíí dagohíí dahago ánánt'ijhíí bighą nik'isn nanakaadyúgo, dagohíí nt'éhéta nchọ'go ánát'ijłgo ábile'yúgo, dagohíí nt'éhéta bighą bi'odłą' doo nłdzil dago ábile'yúgo doo be'ánánt'ijł dago nzhọq. ²²Ni'odłą' nłdzil néé? Bik'ehgo'ihí'nań binadzahgee nt'éégo ánt'ééhíí bígonsi le'. Hadín áík'ehgo ánát'ijhíí doo ídąngot'aa dago biyaa gozhóq doleeł. ²³Hadín biini' nakigo da'adzaahíí yiyąąhíí, áí bighą ídąngot'áni at'éé, doo bi'odłą' ye'at'íi dahíí bighą; doo ki'odłą' be'ánách'ot'ijł dahíí nchọ'go ánách'ot'ijhi at'éé.

15 ¹Néé nohwí'odłą' daanldzilíí, hadíi biini' nakigo bi'odłą' doo daanłdzil dahíi bich'odaahi'nii le', doo danéé ídaa natsídaahiikeesíi bighą da. ²Áídá' néé dała'á daantíígee nohwit'ahdí' daagolíníi bá nt'éé doleełíi baa natsídaahiikees le', bi'odłą' nłdzil hileehíi bighą. ³Christ ndi doo dabízhą ídaa natsekees da ni'; bek'e'eshchiiníi biyi' bi'Taa gáyilnii, Hadíi bee daanich'o'ni' níi shik'izhí' nasłlii, nii. ⁴Doo ánídá' Bik'ehgo'ihí'nań biyati' bek'e'eshchiiníi bee nohwíł ch'ígót'aahíi bighą alzaa, nohwí'odłą' nłdzilgo áile'go hadah

ádaanohwiłsigo, nohwádihyú nł'éhi goz'aaní ndaahóndlii doleethíí bighą alzaahi at'éé. ⁵Bik'ehgo'ihí'nań, kóni' k'eh ách'ı̄sigo ła'ı̄i ko'odłą nđzilgo áyı̄siniı̄, dalet'eego natsıdaahkeesgo nohwaa daidino'áah, Christ Jesus be'ádaanoht'eego: ⁶Áık'ehgo nohwinatsekees dała'ągo, nohwiyati' dała'ągo Bik'ehgo'ihí'nań, Jesus Christ nohweBik'ehń biTaahı̄ı̄, ba'ihédaanohsı̄ doleel. ⁷Christ k'inoho'niihı̄ı̄ k'ehgo k'ı̄daałoh'nii, áık'ehgo nnee Bik'ehgo'ihí'nań ya'ihédaanzı̄ doleel. ⁸Gánohwiłdishnii, Jesus Christ nnee **circumcise** ádaabi'deszaahı̄ı̄ binal'a'á silı̄ı̄, Bik'ehgo'ihí'nań bits'ąđı̄' da'aniihı̄ı̄ baa bił ch'ı̄'nah ągoléngo, ła'ı̄ı̄ daanohwitaa n'ı̄ı̄ Bik'ehgo'ihí'nań nt'é bee yąngon'áanıı̄ begolne' doleelgo: ⁹Ła'ı̄ı̄ doo Jews daanliı̄ı̄ dahı̄ı̄ Bik'ehgo'ihí'nań biłgoch'oba'ı̄ı̄ ya'ihédaanzı̄ doleelgo; bek'e'eshchiiniı̄ gánı̄ı̄go, Dı̄ı̄ bighą doo Jews daanliı̄ı̄ dahı̄ı̄ naa bił nadaagoshniı̄, ła'ı̄ı̄ nizhi' baa idish'aalągo na'ihensı̄ doleel. ¹⁰Gánadı̄ı̄nii, Doo Jews daanołliı̄ı̄ dahı̄ı̄, Bik'ehgo'ihí'nań bichągháshé bił nohwił daagozhóı̄ le'. ¹¹Ła'ı̄ı̄ gánadı̄ı̄nii, Doo Jews daanołliı̄ı̄ dahı̄ı̄ dawa, nohweBik'ehń ba'ihédaanohsı̄ le'; nnee dawa ałdó' ba'ihédaanohsı̄ le'. ¹²Esaias ałdó' gánı̄ı̄, Ch'ıl bikeghad bits'ąđı̄' hanajéedı̄ı̄ k'ehgo Jesse bits'ąđı̄' hanádaałołchiiniı̄ı̄ dała'á doo Jews daanliı̄ı̄ dahı̄ı̄ yá nant'aa doleelı̄ı̄ hígháh; áń doo Jews daanliı̄ı̄ dahı̄ı̄ bada'ołı̄ı̄ doleel. ¹³Holy Spirit binawod biláhyú nł'éhi nohwádihyú goz'aaní ndaahohłı̄ı̄ı̄ itis odaazliı̄ı̄ doleethı̄ı̄ bighą Bik'ehgo'ihí'nań, nł'éehı̄ı̄ ndaahohłı̄ı̄go ádaanohwile'ı̄ı̄, daahohdłągo koł gozhóónı̄ı̄ ła'ı̄ı̄ ilch'ı̄'gont'éehı̄ı̄ nohwee halk'ı̄ı̄ le'. ¹⁴Shik'ı̄ı̄yú, nł'éehı̄ı̄ be'ádaanoht'eego, dązhó daagonohsągo nohwı̄gonsı̄, ła'ı̄ı̄ lił ch'ı̄daagoht'aahgo bıdaagono'ąą. ¹⁵Da'ągát'éé ndi doo shiini' háh dago ła' nohwich'ı̄' bek'e'shiłchı̄ı̄, bınádaadołı̄ı̄ doleelgo, Bik'ehgo'ihí'nań biłgoch'oba'ı̄ı̄ shik'izhi' áyı̄ı̄laahı̄ı̄ bighą, ¹⁶Okaąh yedaabik'ehi Bik'ehgo'ihí'nań yánada'iziid n'ı̄ı̄ k'ehgo Jesus Christ bá na'isiidgo Bik'ehgo'ihí'nań bits'ąđı̄' yati' baa gozhóni doo Jews daanliı̄ı̄ dahı̄ı̄ bił nadaagoshniı̄, áık'ehgo doo Jews daanliı̄ı̄ dahı̄ı̄ Holy Spirit bee hadaadelzaago Bik'ehgo'ihí'nań baa nánshniı̄ı̄go naidiiniı̄ı̄ doleel. ¹⁷Bik'ehgo'ihí'nań bána'isiidhı̄ı̄ bighą Jesus Christ biláhyú ıda'oshdlı̄ı̄. ¹⁸Christ shiláhyú ánát'ı̄ı̄ı̄ zhą doo shiini' háh dago baa nagoshniı̄' doleel, shinkááyú doo Jews daanliı̄ı̄ dahı̄ı̄ Bik'ehgo'ihí'nań biyati'ı̄ı̄ yikı̄sk'eh ádaat'eego ádaayı̄sı̄, shinkááyú yałti'go hik'e ánát'ı̄ı̄ı̄go, ła'ı̄ı̄ ¹⁹Godiyı̄ı̄go be'ı̄góziniı̄ hik'e ı̄gozisgo ánagot'ı̄ı̄ı̄ı̄ Christ shinkááyú ánát'ı̄ı̄ı̄go, ła'ı̄ı̄ Bik'ehgo'ihí'nań biSpirit binawodı̄ı̄ shinkááyú na'iziidgo Jerusalemđı̄ı̄ Ilirikamzhı̄ı̄ daagotahyú Christ nł'éego baa na'gonı̄ı̄ı̄ ąą baa yásı̄ı̄ı̄ ni'. ²⁰Áık'ehgo Christ doo bigózi dayı̄ı̄ yati' baa gozhóni baa yashti'go nabik'ı̄ı̄ı̄ı̄ ni', Christ ilk'ı̄dá' bigóziyú baa yashti'yúgo, ła' nnee kı̄h bitı̄'ááh si'aanıı̄ áyı̄ı̄laahı̄ı̄ biká'gee na'ishti'ı̄ı̄ı̄ k'ehgo ashne' doleel ni': ²¹Áı̄dá' bek'e'eshchiiniı̄ gánı̄ı̄go, Hadı̄n doo hwahá baa bił nagonı̄ı̄ dahı̄ı̄ bił ch'ı̄'nah daaleeh: hadı̄n doo hwahá ya'ıkodaanzı̄ dahı̄ı̄ yıdaagołsı̄ doo, nı̄ı̄. ²²Áık'ehgo yashti'go nashi'dint'ogı̄ı̄ bighą ch'éh nohwich'ı̄' dishąngo asht'ı̄ı̄ ni'. ²³Áı̄dá' k'adı̄ı̄ dzaągee doo hayú yánánashtih dago, ła'ı̄ı̄ doo ałch'ı̄de łegodzaa da nohwich'ı̄' disháh háshı̄ı̄go, ²⁴Spainyı̄ı̄ déyáago nohwini'gee ch'ınshąngo daanohwidistseełı̄ı̄ háshı̄ı̄ı̄, áı̄gee déł'ı̄hézhi' nohwił daagozhóı̄go nahétaą

hik'e Spainyú naadesdzaago shich'odaadohñiit nsj. ²⁵K'adifí Jerusalemyú Jesus daayokaqahí bich'odaashñiihyú déyáá. ²⁶Macedóniyáú ña'í Akéyayú daagolínihí bíl daagozhóqo Jerusalemgée Jesus daayokaqahí tédaat'iyéhií zhaali yich'í' ádaile'. ²⁷Da'anii yaa bíl daagozhóqo ádaile'; áí da'anii baa hadais'áhi daanlii. Áígeé Jesus daayokaqahí yaaká'dí' begoz'áni daabiyéehí lahzhí' doo Jews daanlii dahíí yaa daizné'híí bighá n'í'goshzáñ biká'geé nandeehíí ña' yee yich'odaaniihgo dávik'eh. ²⁸Díí ąął ashlaago zhaali bá ñenáhesdlaahíí baa daadeni'ąągo nohwaa deshaał, Spainyú déyáágo. ²⁹Nohwaa níyáágo Christ nł'téego baa na'goni'íí bee gozhóóníí ch'ída'izkaadgo bee nohwaa nsháhíí bígonsj. ³⁰Áí bighá shik'ííyú, Jesus Christ nohweBik'ehń, ña'íí Holy Spirit bee lił daanjóqohíí bighá nánohwoshkaqah, Bik'ehgo'ihí'ñań shá nádaahohkaqahgo dała' nohwił dahdaanshdqh le'. ³¹Áík'ehgo Judéagee doo da'odłąą dahíí doo hago ádaashile' dago shá da'ohkaqah; ña'íí zhaali Jerusalemgée Jesus daayokaqahíí bá ña'áshłaaahíí yaa bíłdaagozhóqo nádaidoné'go addó' shá da'ohkaqah; ³²Áík'ehgo Bik'ehgo'ihí'ñań bik'ehgo shiłgozhóqo nohwaa nsháh, ña'íí nohwigotahgeé det'ih nohwista' nsháhgo nohwił hanasól. ³³Bik'ehgo'ihí'ñań be'íłch'í'gont'éehíí nohwił nlii le'. Doleelgo at'éé.

16 ¹Nohwilah, Phoebe holzéhi, bá nohwich'í' k'e'eshchii, **Cenchréagee** ha'ánátséhíí yitahyú na'iziidihi: ²Áń Jesus daayokaqahí k'ehgo nohweBik'ehń biláhyú k'ídaahoh'ñii, ña'íí shich'odaahñiih nohwiłñiiyúgo bich'odaahñiih: áń ñánihi yich'odaazñi', shíí addó' shich'ozñi'. ³Priscilla hik'e Áquila, Christ Jesus biláhyú shich'odaanñi, Gozhóq, shá daabiłdohñii. ⁴Áí shighá goyéego bich'í' nadaagoyaa, dásdozhá shighá nanezna', áí ba'ihénsj; ña'íí hayú doo Jews daanlii dahíí ha'ánátséhíí nagoznilyú ínashood dawa ya'ihédaanzí ałdó'. ⁵Áí bigowayú ínashood da'okaqahgo ña'ánát'íií dawa ałdó', Gozhóq, shá daabiłdohñii. Epenétus, dážhó shił nzhónihíí, Gozhóq, shá daabiłdohñii, áń Akéyayú dantsé Christ yich'í' dahiyáhi. ⁶Mary, Gozhóq, shá daabiłdohñii, áń nyeego nohwá na'iziid ni'. ⁷Andronikas hik'e Junia, bíł hat'í'ihí, bíł ha'áshjéd n'íí, Gozhóq, shá daabiłdohñii, áí Jesus binadaal'a'á itah daanlii, daach'ínksini ádaat'ee, áí dashíntsé Christ yich'í' dah hizh'ázhi at'éé. ⁸Ámplias, nohweBik'ehń biláhyú shił nzhóni, Gozhóq, shá daabiłdohñii. ⁹Úrbane, Christ biláhyú nohwich'odaanñi, ña'íí Stákiš shił nzhóni, Gozhóq, shá daabiłdohñii. ¹⁰Apélles, Christ bíł dávik'ehi, Gozhóq, shá daabiłdohñii. Aristobúlus yił daagolíníí ałdó', Gozhóq, shá daabiłdohñii. ¹¹Heródion, bíł hat'í'ihí, Gozhóq, shá daabiłdohñii. Narcíssus yił daagolíníí, nohweBik'ehń daayokaqahí, Gozhóq, shá daabiłdohñii. ¹²Tryfína hik'e Tryfósa, nohweBik'ehń yánada'iziidi, Gozhóq, shá daabiłdohñii. Pérsis, bíł daach'izhóni, nohweBik'ehń ląągo yána'iziidíí ałdó', Gozhóq, shá daabiłdohñii. ¹³Rufus, nohweBik'ehń habiłtíinií, Gozhóq, shá daabiłdohñii, áń báąhíí, shíí ałdó' shimaa bíłdishñi, Gozhóq, shá daabiłdohñii. ¹⁴Asýncritus, Phlégon, Hérmas, Pátrobas, ña'íí Hérmes, Gozhóq, shá daabiłdohñii, nohwik'isyú yił nakaihií ałdó'. ¹⁵Philólogus hik'e Julia, Nérius hik'e bilah, Olýmpas ña'íí Jesus

daayokaqahíi yil nakaihíi dawa, Gozhóó, shá daabiłdohñii. ¹⁶Daagodinolsigo daałots'qs le'. Christ daayokaqahgo ha'ánałséhíi nagoznılıi, Gozhóó, daanohwiłñii. ¹⁷Shik'íiyú, nadaanohwoshkaqah, hadín nohwił ch'ígon'áqahíi yídaagoł'aa n'íi délahgota nohwił ch'ídaago'áahgo ilch'ínohwiłííi la'íi nohwich'í' daagodiłkishií, daat'éhi ádaat'íi shíhíi bídaagonolsijhgo bits'á'zhí' ádaanoht'ee. ¹⁸Ágádaat'eehíi Jesus Christ nohweBik'ehñ doo yánada'iziidihi at'éé da, daabibid zhá yaa natsídaakees; ái nłt'éégo ádaañi ndihíi, la'íi nzhqogo hanádaadzih ndihíi doo daagoyáá dahíi k'izédaabidinił. ¹⁹Bik'ehgo'ihí'nañ bikísk'eh ádaanoht'eehíi nñee dawa yídaagolsihíi bigha nohwaa shil gozhóó; áidá' nłt'éégo ágot'eehíi zhá bich'í' daagonohsaago, la'íi ncho'go ágot'eehíi doo bídaagonolsi dago hasht'íi. ²⁰Bik'ehgo'ihí'nañ be'ılch'í'gont'ééhíi dak'adégo Satan nohwá yaa gont'neego biłedaadoł'ées. Jesus Christ nohweBik'ehñ biłgoch'oba'íi bee nohwich'í' goz'aa le'. Doleelgo at'éé. ²¹**Timotheus**, bił na'isiidíi, la'íi Lúcius, Jason, la'íi Sosípater, bił hat'í'ihí, Gozhóó, daanohwiłñii. ²²Shíi, Tértius, díi naltsoosíi Paul bá k'e'shiłchínihi, nohweBik'ehñ biláhyú, Gozhóó, nohwiłdishñii. ²³Gáius golíígee sídáá, dzaagee ínashood íla'ánát'íih, án, Gozhóó, daanohwiłñii. Erástus, dzaa kñh goznilgee zhaali yaa sidaahíi, la'íi Quártus, nohwik'isn, addó, Gozhóó, daanohwiłñii. ²⁴Jesus Christ nohweBik'ehñ biłgoch'oba'íi daanohwigha bee nohwich'í' goz'aa le'. Doleelgo at'éé. ²⁵Yati' baa gozhóni baa nagoshñi'íi, ái Jesus Christ baa na'goni'íi bikísk'ehyú Bik'ehgo'ihí'nañ nohwinawod nohwá ánágodléhi at'éé; ni'gosdzán alzaadí' yushdí' godezt'í'go na'goni' doo bígózi da n'íi, ái Jesus Christ baa na'goni'íi, bee ch'í'nah silji, ²⁶Ái k'adíi bígózi go alzaa, Bik'ehgo'ihí'nañ binkááyú nada'iziidi n'íi bek'e'eshchiiníi k'ehgo nñee ılłtah at'éégo hadaazt'í'íi dawa bił na'goni', daayodlaqahgo yikísk'eh ádaat'ee doleelhíi bigha, ái Bik'ehgo'ihí'nañ doo benogowáh dahi yegos'aaníi bik'ehgo at'éé: ²⁷Bik'ehgo'ihí'nañ, án zhá goyánihi, Jesus Christ biláhyú dahazhí' ba'ihégoši le'. Doleelgo at'éé.

THE FIRST EPISTLE OF PAUL THE APOSTLE TO THE CORINTHIANS

1 ¹Shíí, Paul, Jesus Christ binal'a'á nshíjigo Bik'ehgo'ih'nań háshit'jigo shi'dokéed, ła'íí nohwik'isn Sosthenes, ²Ínashood Corinthgee ha'ánáńséhíí bich'í' k'e'iilchii, áí Christ Jesus biláhyú godilzihgo ádaat'eego ádaabi'deszaa, Bik'ehgo'ih'nań báhadaadeszaahíí daalehgo daabi'dokéed, ła'íí dahot'éhé Jesus Christ nohweBik'ehń bizhi' biláhyú daayokaqahíí dawa bich'í' k'e'iilchii, áń dabíí beBik'ehń ła'íí néé nohweBik'ehń nlii: ³Bik'ehgo'ih'nań nohwiTaa hik'e Jesus Christ nohweBik'ehń bits'á'dí' ilgoch'oba'íí ła'íí ilch'í'gont'ééhíí bee nohwich'í' goz'ąą le'. ⁴Bik'ehgo'ih'nań bilgoch'oba'íí Jesus Christ biláhyú nohwaa yiné'híí bighą dábik'ehń oshkaqahgo nohwá ba'ihénsi; ⁵Áń dawahá yee nohwich'onii, yati' yee nohwich'onii, nohwigoyą' ndi nohwá ágółsi; ⁶Áík'ehgo Christ baa nadaagohiilni'íí nohwitahyú ndzilgo áyíłsi; ⁷Áík'ehgo yaaká'dí' nohwaa hi'né'íí doo ła' binohdih da; Jesus Christ nohweBik'ehń nadáhíí biba' ádaanoht'eedá: ⁸Bik'ehgo'ih'nań nołdzilgo ánohwiksį doleel danágódzáázhi', áík'ehgo Jesus Christ nohweBik'ehń nadáhíí bijii doo nt'é bee nohwaa dahgoz'ąą da doleel. ⁹Bik'ehgo'ih'nań da'ánííyú át'éé, áń biYe' Jesus Christ nohweBik'ehń bił hił daanohdljigo nohwich'í' ánniid. ¹⁰K'adíí nánohwoshkaqah, shik'ííyú, Jesus Christ nohweBik'ehń bizhi' biláyú dálełt'eego yádaati' doleelgo, nohwitahyú doo ilts'ą' ádaanoht'ee da doleelgo: áídá' nohwiini' dálełt'eego ła'íí dálełt'eego natsídaahkeesgo dałaházhi' be'ádaanoht'ee le'. ¹¹Shik'ííyú, ilch'í' nanádaagonołkaad łaą, Klóe yił naháztaaníí shił nadaagolni'. ¹²Gádishniigo ádishnii, ła', Shíí Paul zhińéé nshłj; ła'íí, Shíí Apółlos zhińéé nshłj; ła'íí, Shíí **Céphas** zhińéé nshłj, ła'íí, Shíí Christ zhińéé nshłj, daadohni łaą. ¹³Ya' Christshą' dákwiíhi daahoiikaqah néé? Ya' Paul tsj'ılna'áhi nohwá bíheskał néé? Ya' Paul bizhi' bee baptize ádaanoht'ee néé? ¹⁴Bik'ehgo'ih'nań ba'ihénsi, doo ła' baptize ádaanoht'ee da, Crispus hik'e Gáius zhą; ¹⁵Baptize

ánohwishlaayúgo dánko dahadín gánii, Dabíi bizhi' yee baptize ágoł'ii.
 16 Áídá' Stéphanas bił daagolíníi baptize ashłaa ałdó': ba'ashhah ła' baptize ashłaa shihíi doo bígonsj da. 17 Christ doo baptize ash'íigo shinł'a' da, áídá' yati' baa gozhóni baa nagoshni'go shinł'a': doo yati' goyááníi bee yashti' da, áík'ehgo yashti'yúgo dánko tsj'ılna'áhi baa na'goni'íi doo nt'é áile' da doleel ni'. 18 Tsj'ılna'áhi baa na'goni'íi ch'á'onehezdeehíi bich'iyúgo déba'odlohé; áídá' néé hasdáhiikaihíi nohwich'iyúgo Bik'ehgo'ihinań binawod at'éé. 19 Bek'e'eshchiiníi gáníigo, Nnee daagoyáni bigoyą' da'adıhgo ádaashłe' doleel, nnee bił idaagoziníi ałdó' doo bił idaagozih dago ádaashłe' doleel. 20 Nnee goyáni n'íi hayú lán? Begoz'aaníi ye'ik'e'ılchíhi n'íi hayú lán? Ni'gosdzán biká' ágot'eehíi ye'agodet'áhi n'íi hayú lán? Díi ni'gosdzán biká' igoyą'íi, Bik'ehgo'ihinań doo nt'é dago áyíılaahi at'éé. 21 Bik'ehgo'ihinań góyą́ągo ngonłchíi lék'ehíi k'ehgo ni'gosdzán biká' nnee dabíi bigoyą'íi bee Bik'ehgo'ihinań ch'éh yıdaagoksijh, áídá' yati' baa gozhóni yaa yałti'íi, ni'gosdzán biká' nnee bich'iyúgo doo nt'é da ndi, biláhyú da'odlaaníi hasdáhi'niilgo Bik'ehgo'ihinań ngon'ą́ą. 22 Jews daanlíni godiyihgo be'ígózinihíi yiká hádaat'ii, ła'íi Greeks daanlíni kogoyą' zhą́ yiká daadéz'ii: 23 Áídá' nééhíi Christ tsj'ılna'áhi bíheskałíi baa nadaagohiilni', ái Jews daanlíni bidáh sizij, Greeks daanlíni bich'iyúgo déba'odlohé; 24 Áídá' Bik'ehgo'ihinań bich'iyúgo ádaanniidíi, Jews daanlíni ła'íi Greeks daanlíni dawa yich'iyúgo Christ, Bik'ehgo'ihinań binawodíi át'éé, ła'íi Bik'ehgo'ihinań bigoyą' at'éé. 25 Bik'ehgo'ihinań bigoyą'íi, ni'gosdzán biká' nnee bich'iyúgo déba'odlohé ndi, nnee bigoyą'íi yitiso goyą́ą; ni'gosdzán biká' nnee bich'iyúgo Bik'ehgo'ihinań doo nalwod da ndi, nnee binawodíi yitiso nalwodhi at'éé. 26 Shik'íyú, Bik'ehgo'ihinań nohwich'iyúgo ádaanniidíi baa natsídaahkees; doo hołąągo nnee bigoyą' bee daagonohsąą da, doo hołąągo dák'a'ádaanoht'ee da, doo hołąągo íziso ágot'ee zhińéego gosolíi da: 27 Ndi Bik'ehgo'ihinań ni'gosdzán biká' nt'é doo góyą́ą dahíi hayihezníl, daagoyááníi ídaayádaandzigo áile'híi bighą; ła'íi Bik'ehgo'ihinań doo daanłdzil dahíi hayihezníl, nadaalwodíi ídaayádaandzigo áile'híi bighą; 28 Ni'gosdzán biká' doo íziso ádaat'eego daagozliiníi, ła'íi daach'ich'ółaháhíi Bik'ehgo'ihinań hayihezníl, doo begonáh dahíi hayihezníl, dząągee begoz'aaníi doo nt'é dago ch'iyúgo áile'híi bighą; 29 Áík'ehgo nnee doo ła' Bik'ehgo'ihinań binadzahgee ída'odlíi da doleel. 30 Áídá' Bik'ehgo'ihinań ánát'ijgo Christ Jesus bił dał'a'á daanołhíi, án biláhyú Bik'ehgo'ihinań daagondzą́ągo ádaanohwizłaa, dábi'ehyú ádaant'ee, ła'íi godilzihgo ádaant'eego ádaanohwizłaa, án biláhyú ałdó' hanádaanohwidihez'níl: 31 Bek'e'eshchiiníi gáníihíi k'ehgo, Hadín ída'odlíihíi nohweBik'ehń yee ída'odlíi le'.

2 1 Shik'íyú, nohwaa niyáádá' Bik'ehgo'ihinań baa na'goni'íi ni'gosdzán biká' yati' dénzhóné ła'íi kogoyą'íi doo bee nohwich'iyúgo yashti'go niyáá da. 2 Áídá' nohwił nashkai n'dá' Jesus Christ zhą́, tsj'ılna'áhi bíheskał

n'íí, baa yashti'go shiini' lasha'a ni', la'ihíí doo nt'é da. ³Doo ndzil dago, nesdzidgo, la'íí dázhó deshtlidgo nohwił nashkai ni'. ⁴Shiyati'íí la'íí na'goshni'íí n̄nee goyáni biyati' ích'í' goltsódi doo bee yashti' da ni', ndi Holy Spirit na'iziidgo la'íí binawod ch'í'nah ánsihgo yashti' ni': ⁵Áík'ehgo nohwi'odla' n̄nee bigoya'íí bich'í'zhin'éégo doo bada'ohlíí dago, ndi Bik'ehgo'ihí'nań binawodíí bada'ohlíí. ⁶Nohwitahyú n̄nee Holy Spirit bee báyán daasiliinií bich'í' igoya' bee yádaahiilti', doo díí goldohíí bits'á'dí' igoya'íí da, la'íí ni'gospdzán biká' nadaant'aahíí bigoya'íí doo bee yádaahiilti' da, áí doo nt'é daaleeh da: ⁷Áídá' Bik'ehgo'ihí'nań bigoya' doo bígózi da n'íí, nanl'í'íí bee yádaahiilti', áí Bik'ehgo'ihí'nań ni'gospdzán dabintsédá' ngonlchíígo yengon'áá lék'ehíí, áí bee Bik'ehgo'ihí'nań bits'á'dí' anáyet'iinií biyi' bíl daandlii doleełhíí bigha: ⁸Áí díí ni'gospdzán biká' nadaant'aahíí doo la' yígótsi da: yídaagolsiyúgo nohweBik'ehń bits'á'dindláád nlni tsí'ihna'áhi doo yídaayokkał at'éé da. ⁹Bek'e'eshchiinií gánííhíí k'ehgo at'éé, Konáá doo yo'íi dahíí, kojaa doo idits'ag dahíí, la'íí n̄nee bijíí yune' doo hwahá be'ogowáh dahíí, Bik'ehgo'ihí'nań hadíí yił daanzhooníí yá łayiilaa, n̄ni. ¹⁰Áídá' Bik'ehgo'ihí'nań biSpirit bee nohwich'í' ch'í'nah áyíílaa: Holy Spirit dawahá yinel'íí, Bik'ehgo'ihí'nań bits'á'dí' doo bígózi dahíí ye'at'ééhíí ndi. ¹¹Hadín n̄nee nliinií n̄nee ye'at'éhi yígótsi? N̄nee biyi'siziinií zhá; da'áík'ehgo Bik'ehgo'ihí'nań ye'at'éhi n̄nee doo la' yígótsi da, dabíí biSpirit zhá. ¹²Áík'ehgo ni'gospdzán biká'gee spirit benagowahíí doo nohwaa hi'né' da, ndi Holy Spirit Bik'ehgo'ihí'nań bits'á'dí'hi nohwaa hi'né'; dant'éhéta Bik'ehgo'ihí'nań nohwaa ch'oba'go nohwaa yiné'íí bídaagonlzi doleełhíí bigha. ¹³Áí ałdó' bee yádaahiilti', doo yati' n̄nee bigoya' ílch'ígó'aahíí bee da, ndi yati' Holy Spirit nohwił ch'ígó'aahíí bee yádaahiilti'; Bik'ehgo'ihí'nań bits'á'dí'go ágot'eehíí yaaká'dí' yati'íí bee n̄t'éégo ch'í'nah ágohiidle'. ¹⁴Áídá' n̄nee Bik'ehgo'ihí'nań biSpirit doo ye'at'éé dahíí Bik'ehgo'ihí'nań biSpirit bits'á'dí' ágot'eehíí doo náidiné' da: bíí bich'í'yúgo déba'odlohé: doo yígonolsi at'éé da, Holy Spirit binkááyú zhá yígótsihíí bigha. ¹⁵Ndi hadín Holy Spirit ye'at'éhi dawahá yígótsi, áídá' dabíí n̄nee doo Holy Spirit ye'at'éé dahíí doo yígótsini at'éé da. ¹⁶Hadínshá' nohweBik'ehń binatsekeesíí yígótsi, bíl ch'ígó'aah doleełgo? Doo hadín da. Áídá' néé Christ binatsekeesíí bídaagonlzi.

3 ¹Shik'íiyú, Holy Spirit be'ádaanoht'eehíí k'ehgo doo nohwich'í' yáoshti' at'éé da ni', ndi ni'gospdzán be'ádaanoht'eehíí k'ehgo, ánígo ínashood daasoljihíí bigha mé' daanołhííhíí k'ehgo nohwich'í' yashti' ni'. ²Ibe' nohwá náda'siłsiidhíí k'ehgo yati' dabígóziníí bee nohwich'í' yashti' ni', its'íí dah, áí yati' nyee'íí at'éé: doo hwahá bídaagonolsi dahíí bigha doo bee nohwich'í' yashti' da ni', dak'ad ndi doo bídaagonolsi da. ³T'ah ni'gospdzán biká' ágot'eehíí be'ádaanoht'ee, doo Holy Spirit be'ádaanoht'ee da: nohwitahyú la' bíyééhíí ídáhadaaht'íí, ílch'í' daashonkee, la'íí íłts'á'zhí' daahohkah, áí bigha t'ah ni'gospdzán biká' ágot'eehíí be'ádaanoht'ee, la'íí ni'gospdzán biká' n̄neehíí k'ehgo t'ah nadaahkai go'íí. ⁴La'

gáníidá, Shíí Paul zhiñéé nshíj; 1a'íí, Shíí Apollos zhiñéé nshíj, nii; álk'ehgo ni'gosdzán biká' ágot'eehíí be'ádaanoht'ee go'íí. ⁵Paulhííshq' hadín? Apollosííshq' hadín? Nada'iziidíí biláhyú da'osodlaqádíí zhá ndlíj, nohweBik'ehñ née dántjigege binasdziid nohwaa din'ááhíí k'ehgo na'idziid. ⁶Shííhí k'ediiláá, Apollosíí yiyaa naná'nttish: ndi Bik'ehgo'ihí'nañ deshjeedgo áyíílaa. ⁷Álk'ehgo hadín k'e'dileehíí dagohíí hadín naná'nttishíí doo nt'é nlií da; ndi Bik'ehgo'ihí'nañ deshjeedgo áile'íí zhá. ⁸K'e'dileehíí 1a'íí naná'nttishíí bílgo dálett'ee: 1a'íí nnee daantjigege binasdziidíí bidená bich'í' nahi'níil. ⁹Née Bik'ehgo'ihí'nañ da'a' bíl nada'idziidíí daandljí: nohwíí Bik'ehgo'ihí'nañ k'e'nlááhíí 1a'íí nayik'í'iziidíí daanohtjii, Bik'ehgo'ihí'nañ bikjñ yit'íhíí k'ehgo ádaanoht'ee. ¹⁰Nnee góyáni kjñ ágole'íí kjñ bit'ááh 1edn'aahíí áile', ágát'éege shíí Bik'ehgo'ihí'nañ bílgoch'oba'íí shaa yiné'íí bik'ehgo nohwí'odla' bit'ááh 1edn'aahíí ash'aa, áíd'í' nnee 1a' yiká' hadag yit'íh. Áídá' nnee daantjigege hago't'éege ágole'íí yaa goyáá le'. ¹¹Nohwí'odla' bit'ááh 1edn'aahíí ílk'idá' ágolzaa, áhíí Jesus Christ, nnee doo 1a' ánágódle' at'ée da. ¹²Dahadín díí it'ááh 1edn'aahíí biká' ágole'íí, óodo, béshligai, tsée 1áá ílíní, ndilchi', t'oh, dagohíí t'oh náhesgani yee hadag ágole'yúgo; ¹³Nnee daantjigege binasdziidíí ch'í'nah alne' doleel: kaa yá'tí'íí bijjigege kq' bee ch'í'nah hileeh; nnee daantjigege binasdziidíí hago't'éeéhíí kq' bee bígozjij doleel. ¹⁴Nnee 1a' hadag ágolaahíí t'ah goz'ayúgo, bidená bich'í' nahi'níil doleel. ¹⁵Áídá' nnee 1a' binasdziidíí qánlid 1ék'eyúgo, nt'é bich'í' nahi'níil le'at'ée n'íí baa ch'a'one': ndi bíhíí hasdábíidilteeh, kq' biyi' ch'í'nyááhíí k'ehgo. ¹⁶Bik'ehgo'ihí'nañ bikjñ biyi' daach'okaqáhíí daanoht'eehíí, 1a'íí Bik'ehgo'ihí'nañ biSpirit nohwiyi' golííhíí bídaagonotsj ya'? ¹⁷Nnee 1a' Bik'ehgo'ihí'nañ bikjñ biyi' daach'okaqáhíí dénch'ogo áyíílaa 1ék'eyúgo, Bik'ehgo'ihí'nañ da'ílíí hileehgo ábile' doleel, Bik'ehgo'ihí'nañ bikjñ biyi' daach'okaqáhíí godiyíhíí bighá, áí kjhíí nohwíí daanohtjii. ¹⁸Nnee doo 1a' ích'í' nach'aa da le'. Nohwitahyú nnee 1a' ni'gosdzán bigoya' ye'at'ée ngolníí 1ék'eyúgo, áí doo nt'é yígótsiníí k'ehgo ádódle', álk'ehgo goyáá hileeh. ¹⁹Díí ni'gosdzán biká' igoyá'íí Bik'ehgo'ihí'nañ bich'í'yúgo déba'odlohé át'ée: bek'e'shchiiníí gáníí, Nnee daagondzaq daanziníí nadaach'aago nadaagolch'í'íí bee Bik'ehgo'ihí'nañ daabíljizh. ²⁰1a'íí gánadí'nii, NohweBik'ehñ nnee daagondzaq daanziníí binatsekeesíí yígótsj, doo nt'é bee alne' dago. ²¹Áí bighá nnee doo 1a' bada'okíí da le': dawahá nohwí'yéhi ádaat'ee; ²²Paul, dagohíí Apollos, **Cephas**, dagohíí ni'gosdzán, ihí'naahíí, dagohíí da'itsaahíí, dawahá k'adíí daagolíní, dagohíí dawahá begonáhi, dawa nohwí'yéhi ádaat'ee. ²³Áídá' Christ bíyée daanohtjii; Christ-híí Bik'ehgo'ihí'nañ bíyée nlií.

4 ¹Christ yánada'iziidíí 1a'íí Bik'ehgo'ihí'nañ bits'á'dí' doo bígózj da n'íí nt'éege dainel'íígo yaa nadaagolní'íí daandljigo nohwaa nats'íikees le'. ²Álk'ehgo nnee nada'iziidíí binant'a' da'ábíhniiyú ánát'íílgo goz'aa. ³Nohwíí shaa yádaakti'yúgo, 1a'íí nnee aayanáltihíí shaa yahti' ndi, doo shíí hago't'ée da; shíí ndi doo ídaayashti' da. ⁴Dénch'ého asdzaahíí doo bígonsj da, ndi áí bighá nt'éege shich'í' ch'ígowáh doo dishnii da: áídá' nohweBik'ehñ zhá shaa yahti'. ⁵Áí bighá doo hwhahá biká' ngowáh dadá' doo aayádaakti' da, nohweBik'ehñ nádzáágo zhá, án dawahá godíhííí biyi'

nanl'i' n'ii got'iizh'i' ch'i'nah áidoliit, la'ii nnee bijii yune' yaa natsídaakesí ch'i'nah áidoliit: áik'ehgo nnee daantíígee nlt'éégo ánádaat'íi' lék'eyúgo, Bik'ehgo'ih'i'nañ, Nlt'éégo ánádaaht'íi' ni', daabitnii doleeł. ⁶Shik'íyú, shíi hik'e Apollos bitgo nohwe'ídaagono'aah doleełgo nohwich'i' ádaayásiilti; bek'e'eshchiinií áníhíi bitisgo nnee doo baa natsídaahkees da doleełgo, la'ii nohwíi nnee doo dała'á bee ídaada'ohdlíidá' la'ihíi nohwíł daanch'o' da doleełgo. ⁷Hagot'éégo láą łahgo ánt'éégo sínlii? Nt'é láą níyéhi doo naa hi'né'hi da lán? Naa hi'né' lék'eyúgo, nt'é bighą ída'óndlii? Doo naa hi'né'híi k'ehgo láą ánt'ee. ⁸Ík'idá' dawahá daanohwíyéé ya', ík'idá' hadaanoldzil ya', nant'án k'ehgo nadaanoht'aa, daanohwíđih ndi: nadaanoht'aahí dázhó hásh'tíi, néé ádó' nohwíł nadaant'aa doleełhíi bighą. ⁹Néé, Jesus binal'a'á daandliinií, Bik'ehgo'ih'i'nañ iké'yú ch'ínohwinil shi nsj, nnee natseedgo bándaağost'ağhíi k'ehgo: ni'gosdzán biká' daagolíníi, Bik'ehgo'ih'i'nañ binal'a'á yaaká'yú daagolíníi, la'ii nnee dawa daanohwine'íi'go ádaanohwi'deszaa. ¹⁰Néé Christ bighą nnee déba'odlohé daandlii, nohwihíi Christ binkááyú daagondzaą daanohsi; néé doo daanłdzil dahíi k'ehgo nohwaa nats'íikees, nohwihíi nadaanłwod daanohsi; nohwíi nnee daanohwidnłs, nééhíi daanohwich'ich'o'łaa. ¹¹Díi jii t'ah shińá' la'ii dibá' daandlii, nohwidiyáge ádaadih, da'adzaayú nanohwida'dindzil, nohwigowa' ádaagodłhgo da'łłíi nahiikai; ¹²Danéé nohwigan bee nada'ídziid: daanohwoch'iid lék'eyúgo bá da'ohiikağh; nohwiniidaagontłs ndi bich'i' dahdaanłdoh. ¹³Ncho'go nohwaa yádaałt'íi biyaa gozhóq doleełíi bá hádaaħiit'ii: ni'gosdzán biká' dawahá ncho'i ch'í'ideehíi daandliihíi k'ehgo nohwaa nats'íikees, díi jii ndi nohwíł ch'ídaagosdinihíi k'ehgo nohwaa nats'íikees. ¹⁴Díi doo bik'ee ídaayádaanohdzihíi bighą nohwich'i' k'e'eshchii da, áidá' shichagháshé shił daanzhooníi daanohłiigo nohwíł ch'ídaagonsh'aahíi bighą ádaanohwíłdishnii. ¹⁵Christ bá nohwíł ch'ídaago'aahíi gonenan doo náhółtag dayú gólłışha' ndi nohwitaahíi dała'á: Christ Jesus baa yati' baa gozhóni baa nohwíł nagoshni'go nohwitaa síłłi. ¹⁶Ái bighą nádaanohwoshkağh, shedaat'íi le'. ¹⁷Ái bighą **Timotheus**, nohweBik'ehń biláhyú shizhaazhé shił nzhoggo ba'oshłíhi, nohwich'i' o'ła', Christ biláhyú shi'at'e'íi binádaagono'łzigo áidoliit, dáhot'éhé ha'ánázéhyú be'ích'ígosh'aahíi k'ehgo. ¹⁸Doo nohwaa higháh da daanzhíi bighą la' ídaada'odlíi. ¹⁹Ndi det'ihégo nohwaa nsháh doleeł, nohweBik'ehń hát'íyúgo, áik'ehgo ái nnee ídaada'odlíihíi doo biyati' zhá bígonsih da, ndi binawod golłíyúgo bígonsih. ²⁰Bik'ehgo'ih'i'nañ bilałt'áhgee begoz'aanií doo dáyati' zhá yee ch'i'nah hit'ii da, binawodíi yee ch'i'nah hit'ii. ²¹Hadíihíi be'ánsht'eego hádaaht'ii? Gish be'idiltłshé hishtłłgo nohwaa nsháh néé, dagohíi shił daanohshoggo doo hashishkee dago nohwaa nsháh néé?

5 ¹Nohwitaahyú nant'i' na'ıldeehíi be'ádaanoht'eego nohwaa ch'inií, agat'éégo nant'i' na'ıldeehíi nnee Bik'ehgo'ih'i'nañ doo daayokağh dahíi bitahyú ndi doo hak'e begoz'aą da, kotaa bi'aahíi ko'aago. ²Dázhó ídaadołkağh laą, baa daachag le'at'éhi, díi ye'ánat'íi'łií nohwitaħd'i'

ch'ilt'é' doleeł ni'. ³Doo nohwitahyú nashaa da ndi dashiini' zhá bee nohwitahyú nshłi, áík'ehgo shiṇááł ánágot'įiłhí k'ehgo iłk'idá' dí nṇee ánát'įidí baa yásłti, ⁴Jesus Christ nohweBik'ehń bizhi'í bee ıła'ádaanoht'eeyú, doo shiṇááł da ndi shiini' bee shiṇááłhí k'ehgo, Jesus Christ nohweBik'ehń binawod nohwił nłiigo, ⁵Nṇee ágádzaahí Satan baa daadinoh'aah, bits'ı bin'ıdınh doleełhí bigħa, áík'ehgo biyi'siziiní hasdágháh doleeł, Jesus nohweBik'ehń nadáhí bijii. ⁶Ídaada'ohdlíhí doo nzhqo da. Ya' bán benilzoolé da'ayáhágo ik'áan nást'óodí dahot'éhé daabındiłsołıshá' doo bídaagonołsi da née? ⁷Ncho'go ánadaaht'įiłi nohwitahyú begoz'aaní bán benilzoolé doo ánıdá' n'ı y'odaahné'hí k'ehgo y'odaagodoh'aah, áík'ehgo ánıdého ná'ist'oodhí k'ehgo daateeh, bán benilzoolé da'ádıgho bán alzaahí k'a'ádaanoht'ee doleeł. **Bitis-hagowáh** n'ı bee bınadaahiłnıihgo dibelı bizhaazhé zesdįihí k'ehgo Christ nohwá zesdįi lék'e: ⁸Áík'ehgo halaa, ıenágodáhgo náda'idıihí da'áík'ehgo begoz'aq le', bán benilzoolé doo ánıdá' be'alzaahí doo daahiidaq dago, dagohí bán benilzoolı k'ehgo natsekes o'nı'hí ıa'ıi ncho'go ágot'eehí bił alzaahí doo daahiidaq dago; áıdá' bán benilzoolé dá'ádıgho bán alzaahí nádaahiıdįih le', áı bánhı nı't'éégo ıa'ıi da'aniigo natsıts'ikeesi golzeego ágot'ınihi. ⁹Nant'ı' nakaihí doo bił nahkai da, nohwıdışnıigo nohwich'ı' k'e'eshıłchıı ni': ¹⁰Áıdá' nant'ı' nakaihı, dawahá dayúwehégo ıdáhádaat'ıinı, daan'ıihı, dagohı k'e'eshchın daayokaqahı doo ınashood daanlı dahı doo ádálđışnıi da; áı ádálđışnıi lék'eyúgo, ni'gosdzán bits'á' nohkáhyúgo zhá doo bił nahkai da doleeł ni'. ¹¹Áıdá' gánohwıdışnıigo nohwich'ı' k'e'eshchii, Nṇee ıa' ınashood daayıłnıihı nant'ı' naghaa lék'eyúgo, dagohı dawahá dayúwehégo ıdáhát'ıinı, k'e'eshchın yokaqahı, yati' ye'okáahı, da'idıaq nı'ééhı, dagohı aháda'ı'niłı nlı lék'eyúgo, doo bił nahkai da; ágádaat'eehı doo bił daohsaq da. ¹²Hant'é nashınłt'ogo yánáltihı ádish'ıigo doo ınashood daanlı dahı baa yashti' doleeł? ınashood daanliinı zhá baa yádaaktı'go goz'aq. ¹³Doo ınashood daanlı dahı Bik'ehgo'ihı'nań zhá yánáltihı nlıigo yaa yádaaktı'. Áík'ehgo nṇee ncho'go ánát'ıiłi nohwits'á' nołteeh.

6 ¹Nohwı ıa' dahagot'éégo iłch'ı' gosol'aq lék'eyúgo, doo ıdaa yágosı dago doo ınashood daanlı dahı binadzahgee ıaa yati' née, ınashood daanliinı binadzahgee zhá ıaa yati' le'at'éhi? ²ınashood daanliinı dahagee ni'gosdzán biká' nṇee yaa yádaaktı' doleełı doo bídaagonołsi da née? Ni'gosdzán biká' nṇee baa yádaaktı'ıi nohwıdáhı begoz'aqadá, da'ayáhágo goz'anihı baa yádaaktı'go doo bik'eh shohjeed da ya'? ³Bik'ehgo'ihı'nań binal'a'á yaaká'yú daagolıni baa yádaaktı'ıi nohwıdáhı begoz'aanı doo bídaagonołsi da gá? Áı ndi baa yádaahiıłtı'dá' ni'gosdzán biká' zhinéégo ágot'eehı nı't'éégo baa yádaahiıłtı' go'ıı. ⁴Dıı ni'gosdzán biká' zhinéégo dant'éhé bigħa ıaa yádaaktı' lék'eyúgo, nṇee ınashood daanlıni doo daidnısi dahı yaa yádaaktı'go hanádaahııł née? ⁵Dıı bik'ee ıdaa yádaanołđzigo

ánohwishl'ęgo ánohwildishnii. Ya' nnee góyáání nohwitahyú doo ła' da née? Doo ła' bik'isyú lił dahnagos'ąagee yaa yatti' doleelí yik'eh sitiđ da née? ⁶Áídá' nnee ła' bik'isn biłgo łaa yatti'go, aayánáltihí doo inashood daanliđ dahí binadzahgee łaa yatti'. ⁷Áík'ehgo nohwitahyú dážhó dégoch'ęgo goz'ąa, aayánáltihí binadzahgee łaa yádaati'hí bighą. Áídá' nt'é bighą doo ch'ík'eh ánánohwił'įđ da? Nt'é bighą doo ch'ík'eh nohwich'į' nadaach'aa da? ⁸Áídá' nda'otsiih, Christ biláhyú nohwik'isyú ndi doo bik'ehyú ádaat'įđ da, bich'į' nadaach'aa. ⁹Doo bik'ehyú ádaat'ee dahí Bik'ehgo'ihii'nań bilatt'áhgee begoz'aaní doo itah býéé daaleh dago doo bídaagonońđ da gá? Nohwich'į' na'doch'aa hela: iké' na'idaahí, k'e'eshchín daayokąąhí, nant'į' nakaihí, nnee daanliiniđ nnee yiłgo doo bik'ehyú ádaat'įđ dahí, ¹⁰Da'n'įđhí, dawahá dayúwehęgo ídáhadaat'iiniđ, da'idlaą nt'ééhí, yati' yeda'okáahí, ła'í ahada'į'niihí, díi dawa Bik'ehgo'ihii'nań bilatt'áhgee begoz'aaní doo itah býéé daaleh da. ¹¹Nohwí ła' ágádaanoht'ee ni: áídá' Jesus nohweBik'ehń bizhi' bee ła'í Bik'ehgo'ihii'nań daahohiikąąhí biSpirit biláhyú taadaanohwi'desgiz, bá hadaanohwi'deszaa, ła'í dábik'ehyú ádaanoht'ee daanohwiłdo'niid. ¹²Dawahá shá bił ch'į'otaą ndi doo dawa bee shich'ogo'ńii da: dawahá shá bił ch'į'otaą ndi doo ła' ích'į' shiltsood da áshidilńe' da. ¹³Hidán nohwiłd bá át'éé, ła'í nohwiłd hidán bá át'éé: ndi Bik'ehgo'ihii'nań da'ála doo nt'é dago áiléh doleel. Nohwits'íhí doo nant'į' na'idahí bá át'éé da, ndi nohweBik'ehń bá át'éé, ła'í nohweBik'ehń binawodí nohwits'í bá át'éé. ¹⁴Bik'ehgo'ihii'nań nohweBik'ehń naahi'na'go áyíłaa, née áldó' binawod bee naadaahihii'nahgo ádaanohwiłéh. ¹⁵Ya' nohwits'í Christ bił dała'á daanliđgo at'ééhí doo bídaagonońđ da gá? Áík'ehgo ya' Christ bił dała'á nliiniđ isdzán nant'į' nagháhi bił dała'á ádíshdléh née? Dah, da'anii doo ágát'éé da doleel. ¹⁶Ya' nnee ła' isdzán nant'į' nagháhi ya'ádidiltiđgo isdzánhí bił bits'í dała'á nadleehí doo bídaagonońđ da gá? Gáníđgo dahgoz'ąa, Nakihí bits'í dała'á nádodleel. ¹⁷Áídá' hadín nohweBik'ehń ya'ádidiltiđhí spirit dała'á át'éé. ¹⁸Nant'į' na'idahí bits'ą' nadohkeeh. Nnee ni'įtsiih ła'ihí doo bits'í yee ni'įhįtsiih da; áídá' dahadín nant'į' nagmaahí bits'í yee ni'įhįtsiih. ¹⁹Ya' nohwits'íhí Holy Spirit nohwiyi' golíniđ bikįh biyi' daach'okąąhí ádaat'eehí doo bídaagonońđ da gá? Nohwits'íhí Bik'ehgo'ihii'nań nohwa yiné'ihí at'éé, doo daanohwił nohwíyéhí ádaanoht'ee da go'įđ. ²⁰Łán izliđgo nadaanohwi'dehezńiihi ádaanoht'ee: ái bighą Bik'ehgo'ihii'nań ízigo at'ééhí ch'į'nah ádaanońđ, nohwits'íhí ła'í nohwiyi'siziiniđ bee, ái Bik'ehgo'ihii'nań býéé.

7 ¹Baa shich'į' k'eda'shołchii n'íi bee nohwich'į' k'e'ná'ishchii: Nnee doo nannee dayúgo bá nłt'éé. ²Áídá' dńko nant'į' nakáhí bighą nnee dała'á daantíđgee dabí bi'aa golíđ le', ła'í isdzáné dała'á daantíđgee dabí biką' golíđ le'. ³Isdzán biką' yił nteesh hat'įyúgo nneehí doo dah ńii da le': ła'í nnee áldó' da'áik'ehgo bi'aa áidolił. ⁴Isdzán doo dabí bik'ehgo ánát'įđ da le', ndi biką' bik'ehgo: nnee áldó' da'áik'ehgo doo dabí bik'ehgo ánát'įđ da le', ndi bi'aa bik'ehgo. ⁵Doo iłch'į' a'nohch'į' da, dahagee dáshiną' ohkąągeeyúgo

zhá daazhógo ngonoh'aah; áí bikédí'go ɫaa naht'aash, doo ágáhoht'ííɫ dayúgo dánko nohwits'í yíká hát'ííníí doo bidag ánoht'ee da doleelhíí bigha Satan nanohwíntaah doleeɫ. ⁶Díí nohwiɫ ch'ínsh'aahíí bigha nohwich'í' yashti', doo bee nohwá ngonsh'aahgo da. ⁷Shíí ánsht'eehíí k'ehgo nnee dawa ádó' ádaat'eego hasht'íí. Áídá' nnee daɫá'á ntíígee bi'at'e'ihíí Bik'ehgo'ihí'nań bits'á'dí' begoz'aa, ɫa' nadaaneedá' ɫa'ihíí doo nadaanee dago. ⁸Áík'ehgo doo nadaanee dahíí ɫa'íí isdzáné itsaa daanliiníí gádaabiɫdishnii, Shíí k'ehgo doo nadaahnee da ndizhoq. ⁹Áídá' na'í'neehíí bich'í' doo ích'idildih dayúgo, ch'ík'eh nadaach'inéh ndizhoq: nach'ineehíí shich'í'yúgo doo nht'éé da ndi na'í'neehíí bidázhí' ch'ilííyúgo dánko nant'í' ch'idigháhíí itisgo doo nzhoq da. ¹⁰Áídá' nadaaneehíí gádaaldishnii, doo shíí da, nohweBik'ehń gáyitnii, Isdzán bika' yíɫ ík'ínáot'aash hela: ¹¹Áídá' yíɫ ík'ínát'aazh lék'eyúgo, daazhógo naghaa le', dagohíí bika' yaa nánódáh: ɫa'íí nnee bi'aa yíɫ ík'ínáot'aash hela'. ¹²ɫa'íhíí shíí gádaaldishnii, nohweBik'ehń doo gáníí da, ɫa' nnee Christ biláhyú nohwik'isn, bi'aa doo da'odlaq da ndi, bika' odláni yíɫ golíígo biɫ dábik'ehyúgo, yó'ayótt'e' hela'. ¹³ɫa'íí isdzán odláni bika' doo odlaq da ndi yíɫ golíígo biɫ dábik'ehyúgo yó'ayótt'e' hela'. ¹⁴Nnee doo odlaq dahíí bi'aa bi'odla'híí bigha Bik'ehgo'ihí'nań bits'á'dí'go hakodilne'íí bee bich'í' goz'aa, ɫa'íí isdzán doo odlaq dahíí bika' bi'odla'híí bigha Bik'ehgo'ihí'nań bits'á'dí'go hakodilne'íí bee bich'í' goz'aa ádó': áík'ehgo nohwichagháshé da'ch'odlaqzhí' biɫ da'otag doleeɫ, doo ágát'éé da lék'eyúgo doo da'ch'odlaqzhí' biɫ da'otag da doleeɫ ní'. ¹⁵ɫa' doo odlaq dahíí nádilwod lék'eyúgo ch'ík'eh nádilgheed. Christ biláhyú nohwik'isn dagohíí nohwilah, bi'aa dagohíí bika' bits'á' nýááyúgo doo daabihest'oq da, áídá' Bik'ehgo'ihí'nań, Nkegohen'áqago nahkai, daanohtíí. ¹⁶Isdzán, ínashood nílni, díí baa natsínkees, ninkááyú nika' dánko hasdábi'didooteeɫ. Nnee, ínashood nílni, díí baa natsínkees, ninkááyú ní'aa dánko hasdábi'didooteeɫ. ¹⁷Nnee daantíígee Bik'ehgo'ihí'nań baa daagodez'aqahíí k'ehgo hikaah le', nohweBik'ehń bich'í' ánniidíí k'ehgo yikísk'eh hikaah le'. Ádishniigo ínashood ha'ánálséh nagoznílíí dawa baa goni'áq. ¹⁸Nnee ɫa' Bik'ehgo'ihí'nań bich'í' ánniidá' ík'idá' **circumcise** ábi'delzaa lá née? Áí shidíí doo k'ena'óshdéh nzi da le'. Nnee ɫa' Bik'ehgo'ihí'nań bich'í' ánniidá' doo circumcise ábi'delzaa da lá née? Áń circumcise ábi'dolne' hela'. ¹⁹Circumcise áko'delzaahíí dagohíí doo circumcise áko'delzaa dahíí doo hago'at'éé da, Bik'ehgo'ihí'nań yengon'ááníí bikísk'eh ách'ít'éeyúgo zhá ílíí. ²⁰Nnee daantíígee Bik'ehgo'ihí'nań bich'í' ánniidá' nt'é binasdziid lán shí n'íí dayúweh nayik'í'iziid le'. ²¹Ya' nich'í' ánniidá' isnáh nílni lq née? Áí doo niɫ hago'at'éé da le': ndi ná ch'í'otaq lék'eyúgo ch'ínánádáh. ²²Dahadín nohweBik'ehń bich'í' ánniidá' isnáh nlii ndi, nohweBik'ehń binadzahgee doo isnáh nílni at'éé da: áídá' dahadín bich'í' ánniidá' doo isnáh nlii da ndi, Christ bi'isna' silíí. ²³ɫán izlíigo nadaanohtíídeheznihi ádaanoht'ee; nnee zhá bi'isna' nádaahdleeh hela'. ²⁴Shik'ííyú, nohwich'í' ánniidá' daanohtíígee hago't'éégo nohwich'í' goz'aa lék'eyúgo, da'ágádaanoht'eego Bik'ehgo'ihí'nań biɫ daanohtíí le'. ²⁵K'adíí ch'íkíí

doo hwahá nnéh dahíí baa yashti', doo nohweBik'ehń yegos'aaníí bee da, ndi nohweBik'ehń biłgoch'oba'íí shaa yiné'go shada'ołłigo áshíílaahíí bigha bee yashti'. ²⁶Nagont'ogíí bengonyááhíí bigha dahadín da'at'ééhíí k'ehgo naghhaago bá nzhqo shj nsj. ²⁷Ya' nannee née? Hagot'éégoshq' bił k'ínasht'aazh doo núnzi da. Ya' doo nannee da née? Doo isdzán biká dín'jji da le'. ²⁸Áída' nńnaayúgo, doo isínłsii da; ła'íí na'ilłhn nńáayúgo doo isiih da. Áída' hadíí lił nńádaasaaníí ni'gosdzán biká' nagont'ogíí bee bich'j' nagoz'aq doleel: áí bits'á'zhj' daanohwoshtq' hasht'jji. ²⁹Shik'ííyú, goldohgo nohwá ngont'aaníí hileehgo ayáhágo godziih, nohwikdishniiigo ádishnii: áík'ehgo kodf' godezt'igo hadíí bi'aa daagolíníí, bi'aa doo daagoljji dahíí k'ehgo ádaat'ee le', bi'aa doo nohweBik'ehń bitisgo yaa natsídaakees dago; ³⁰Hadíí daachagíí doo daachag dahíí k'ehgo ádaat'ee le', nt'é bigha daachagíí doo itisgo yaa natsídaakees dago; hadíí bił daagozhóóníí doo bił daagozhqó dahíí k'ehgo ádaat'ee le'; hadíí nada'ihńiihíí doo nt'é daabiy'éehíí k'ehgo ádaat'ee le'; ³¹Ła'íí hadíí ni'gosdzán biká' ágot'eehíí nabik'j'iziidíí, doo áí zhá nabik'j'iziidhíí k'ehgo ádaat'ee da le', díí ni'gosdzán biká' benagowaahíí bech'jgowáhi at'ééhíí bigha. ³²Doo nohwiini' kqá dago nohwá hasht'jji. Hadín doo nanee dahíí nohweBik'ehń bich'j' zhinéégo ágot'eehíí zhá yaa natsekeesgo, nohweBik'ehń hagot'éégo yil goyilshqógo áile'íí yaa natsekees: ³³Áída' nnee naneehíí ni'gosdzán bich'j' zhinéégo ágot'eehíí zhá yaa natsekees, hagot'éégo bi'aa yil goyilshqógo áile'go yaa natsekees. ³⁴Isdzán naneehíí hik'e isdzán doo nanee dahíí biłgo doo łet'ee da. Isdzán doo nanee dahíí nohweBik'ehń bich'j' zhinéégo ágot'eehíí yaa natsekees, hagot'éégo bits'í hik'e biy'isiziinií godilzihgo at'éégo áyilsi doleelgo: áída' isdzán naneehíí ni'gosdzán bich'j' zhinéégo ágot'eehíí yaa natsekees, hagot'éégo bika' yil goyilshqógo áile'íí yaa natsekees. ³⁵Díí daanohwíí nohwá nzhqogo yashti'; doo nohwishjizhgo da, ndi nohwá nń'ééhíí bigha, doo nakigo nohwiini'go da nohweBik'ehń bá nada'ohsiidhíí bigha. ³⁶Nnee ła' bitsi' doo nniinéh hát'jji dahíí bigha, doo sitsi' bich'j' nń'éégo ánsht'ee da, nzi lək'eyúgo, ła'íí na'ilłhn bayánzhj' dahiyaayúgo, ła'íí na'i'neehíí bá nń'éé nziyúgo, áí doo hago'at'éé da, doo nchq'go ánát'jji da, ch'ík'eh nniinéh ndi nzhqo. ³⁷Áída' nnee ła' nńdzilgo tsídezkeezgo, ła'íí doo nt'é daabini'aayúgo, dabíí hát'íinií yitis nłłigo, bitsi' doo nniinéh dago biini' łayiiláa lək'eyúgo nń'éégo adzaahi at'éé. ³⁸Áík'ehgo nnee bitsi' ła' nnee yaa yinłtjjiyúgo nń'éégo adzaa; áída' doo ła' nnee yaa yinłtjji dayúgo itisgo nń'éégo adzaa. ³⁹Isdzán bika' danihi'náázhi' begoz'aaníí bee łibi'dezt'qo, ndi bika' daztsaayúgo daazhógo naghha, dabíí hát'íinií yil niinéh doleel; nohweBik'ehń bił dávik'ehyúgo zhá. ⁴⁰Ndi itsaa nliinií doo nnaná'náá dayúgo zhá bił gozhqó shj nsj: Bik'ehgo'ih'i'nań biSpirit áík'ehgo nashitsiyilkees shj nsj.

8 ¹K'e'eshchín daach'okqahgo hidán baa hi'niil n'íí baa yashti': daanohwigha hidán doo godiyih dago bidaagonlzi. Ndi shí itisgo gonsaq ch'inziyúgo itisgo da'ich'idolteeł, áída' ilgoch'oba'íí ínashood nńdzilgo ábile'. ²Dahadín shí itisgo gonsaq ch'inziníí, bígoch'ılısı le'at'éhi

doo la' bígoch'ih̄s̄j da. ³Áídá' dahadín Bik'ehgo'ih̄i'nān bił nzh̄oq̄yúgo, án Bik'ehgo'ih̄i'nān bígól̄s̄j. ⁴Áík'ehgo k'e'eshchín daach'ok̄āq̄hgo hidán baa hi'nīił n'íi daach'iȳāq̄híi baa yashti', k'e'eshchín doo da'anīi hīnaa dago bídaagonl̄z̄i, la'íi Bik'ehgo'ih̄i'nān dała'á zh̄á gól̄ínīi áłdó' bídaagonl̄z̄i. ⁵Yaaká'yú la'íi ni'gosdzán biká'yú dant'éhéta daach'ok̄āq̄híi, gods daaholzéhi, l̄áá ndi, (bich'i' daach'ok̄āq̄híi l̄áágo, la'íi nadaant'án l̄áágo daagol̄íi ndi,) ⁶Néé Bik'ehgo'ih̄i'nān dała'á nohwá gól̄íi, nohwiTaa, án bits'á'dí' dawa daagol̄íi, la'íi án bá daahin'naa; la'íi nohweBik'eh̄n dała'á gól̄íi, Jesus Christ, án binkááyú dawa daagol̄íi, la'íi án binkááyú daahin'naa. ⁷Da'ágát'éé ndi ínashood doo dawa ái yídaagoł̄s̄j da: áídá' kú begonyaazh̄i' la' k'e'eshchín zh̄á daach'ok̄āq̄híi yídaagoł̄s̄j ni'; ái hidán godiȳhgo at'éé daanz̄igo hidán k'e'eshchín daach'ok̄āq̄hgo baa hi'nīił n'íi daayiȳāyúgo, yunáásyú itisgo doo daanł̄dzil naz̄ij da daaleeh. ⁸Doo hidán Bik'ehgo'ih̄i'nān bit'ahgo nohwinon̄íił át'éé da: daahiidaq̄yúgo doo ái bigh̄a Bik'ehgo'ih̄i'nān binadzahgee itisgo daanj̄oq da, dagohíi doo daahiidaq̄ dayúgo doo ái bigh̄a Bik'ehgo'ih̄i'nān binadzahgee itisgo daancho' da. ⁹Áídá' ídaa daagonohdz̄a, nohwi'odla' daanł̄dzillhíi bigh̄a hidán k'e'eshchín baa hi'nīił n'íi daahohyaq̄yúgo, dánko n̄nee bi'odla' doo daanł̄dzil dahíi la' nageehgo ádaahle'. ¹⁰Ni, hidán doo godiȳhgo at'éé da bígonł̄s̄ni, k'e'eshchín náda'ok̄āq̄hé yun̄e' nnaago n̄nee la', bi'odla' doo nł̄dzil dahíi no'iȳyúgo, dánko doo hago'at'éé l̄a q̄n̄zigo bíi áłdó' yiȳa q̄ doleek; ¹¹Áík'ehgo shí itisgo gons̄a n̄z̄ihíi bik'izh̄i' ái n̄nee bi'odla' doo nł̄dzil dahíi dánko ch'a'otł̄z̄h, án Christ biláhyú nik'isnhi, Christ bá daztsáni. ¹²Nohwik'isn bi'odla' doo nł̄dzil dago doo bik'ehyú ágot'eehíi dábik'ehyú át'éé n̄zigo ádaabinoł̄s̄igo bich'i' ncho'go ánádaaht'ij̄ł̄go Christ bich'i' ncho'go ánádaaht'ij̄ł̄ hileeh. ¹³Áík'ehgo hidán hish̄a q̄híi bigh̄a shik'isn nanago'yúgo, dánnágódz̄aázh̄i' doo itsi' náoshdaq̄ at'éé da, shik'isn doo nanashgéēh hasht'ij̄ł̄ dahíi bigh̄a.

9 ¹Ya' doo Christ binal'a'á itah nsh̄ij̄i da gá? Ya' doo dawahá shá bił ch'í'ot̄a q̄ da gá? Ya' doo Jesus Christ nohweBik'eh̄n biláhyú shinasdziid daanoh̄ij̄i da gá? ²La' bich'i' doo Christ binal'a'á nsh̄ij̄i dayúgo, nohwíi nohwich'i' ái nsh̄ij̄i go'ij̄i: nohweBik'eh̄n biyati' bee nohwich'i' yashti' n'íi biláhyú hasdánohwido'niłhíi bigh̄a Christ binal'a'á nsh̄ij̄igo sh̄ígózi. ³Díi bee ádáyashti', hadín nashíidil̄kidyúgo: ⁴Ya' néé Christ binal'a'á daandliiníi da'iid̄a q̄go doo nohwá goz'aa da gá? ⁵Ya' isdzán ínashood daanlíni bił ndaan'nehgo bił nahiikaigo doo nohwá goz'aa da gá, la' nadaal'a'ihíi, nohweBik'eh̄n bik'isyú, hik'e **Céphas** ádaadzaahíi k'ehgo? ⁶La'íi ya' shíi hik'e Barnabas zh̄á behih̄i'naahíi bigh̄a doo na'idziid da ndi doo hago'at'éé dago nohwá goz'aa gá? ⁷Hadín dabíi na'iz̄niłgosh̄a' siláada nlij̄i? Hadín dahts'aa k'eidnł̄aágo binest'á'íi doo yiȳa q̄ dash̄a? Hadín dibel̄ij̄i yin̄ádez'iiníi bibe' doo yidl̄a dash̄a? ⁸Ya' dashíi zh̄á ádish̄nīi gá? Bik'ehgo'ih̄i'nān yegos'aaníi áłdó' áníi go'ij̄i. ⁹Bik'ehgo'ih̄i'nān yegos'aaníi Moses binkááyú nohwich'i' alzaahíi gán̄ij̄i go bek'e'eshchij̄i, l̄ch'ih̄gee

magashi t'oh naghái nyí'í'eesíí doo bize' na'ilt'éh da, nii. Ya' díí dá magashi zhá yaa natsekeesgo aníí née? ¹⁰Dagohíí née nohwaa natsekeesgo aníí née? Da'aníí nohwá bek'e'eshchíí: nnee nágodzjizíí nest'án nyohohíígo nágodzjiz, la'íí ilch'ihíí áldó' t'oh naghái nyohohíígo at'íí. ¹¹Áík'ehgo nohwitahyú Holy Spirit bits'á'dí' nlt'ééhíí bee nohwił ch'ídaagosíit'áqdá, ni'gosdzán biká' nandeehíí nohwaa daanojnë'yúgo, ya' nohwił dík'eh ádaagot'ee née? ¹²La' nnee dant'éhéta bídaandíhíí nohwaa daanojnë' daanoñwiłniigo bá goz'ayúgo, ya' neéhíí doo ágádaan'niigo nohwá goz'áq da gá? Da'ágát'éé ndi doo hak'i ída'ónkeed da ni', Christ baa yati' baa gozhóni bidáhgee doo nadaagont'og da doleełhíí bigħa dawahá bidag ádaant'ee. ¹³Kíh biyi' da'ch'okaqahíí biyi' dilzihgo ádaagot'eehíí nayik'ída'iziidíí hidán Bik'ehgo'ihí'nañ baa hi'níilíí lahzhí' daayiyaqahíí ya' doo bídaagonoısj da née? La'íí dawahá beda'okaqahíí biká' dahi'níilgee nada'iziidíí hidán Bik'ehgo'ihí'nañ áígee baa hi'níilíí lahzhí' daayiyaq áldó'. ¹⁴Áík'ehgo hadín yati' baa gozhóni yaa nadaagoln'íí da'ái yits'á'dí' yedaahinaago nohweBik'ehń bándagoz'áq. ¹⁵Shíí áldó' díí bee shá goz'áq ndi doo hak'i be'asdzaa da: k'adíí doo ágádaashohle' dishniigo nohwich'í' k'e'eshchii da: doo shich'í' nahi'níilgo da yati' baa gozhóni baa yasht'igo be'ansht'eehíí shits'á' náidoné' át'éé da, dahyúgohíí shiná' shizes-híí ndi nzhq. ¹⁶Yati' baa gozhóni baa nagoshni' ndi doo áí bigħa ída'oshdlíí da: áí na'ídziidíí shaa det'áqahíí bigħa dáshíní'ayúú áshléhgo, yati' baa gozhóni doo baa nagoshni' dayúgo goyééhíí bee shich'í' goz'áq! ¹⁷Díí na'ídziidíí dashíí hasht'íígo ánásht'íílyúgo, bigħa shich'í' nahi'níil: áídá' dashíí doo hasht'íí da ndi ashle'yúgo, díí na'ídziidíí shaa det'áqahíí bigħa ashle'. ¹⁸Nt'é shich'í' nahi'níil' áídá'? Díínko, Christ baa yati' baa gozhóni baa nagoshni'dá' doo áí bigħa nahi'níil da, áík'ehgo yati' baa gozhóni yaa yałt'íí nshłjigo, áí bigħa shich'í' nahi'níilgo shá begoz'áq ndi doo be'ánásht'íí da. ¹⁹Nnee doo la' binal'a'á nshłj da ndi, nnee dawa binal'a'á nshłjigo ádeshdlaa, nnee íáqgo Christ bich'í'go honshbíhíí bigħa. ²⁰Jews daanlíni bich'í' Jew nneehíí k'ehgo ádeshdlaa, Jews daanlíni Christ bich'í'go honshbíhíí bigħa; Jews bich'í' begoz'aaníí yikísk'eh ádaat'eehíí k'ehgo ádeshdlaa, begoz'aaníí yikísk'eh ádaat'eehíí Christ bich'í'go honshbíhíí bigħa; ²¹Jews bich'í' begoz'aaníí doo yikísk'eh ádaat'ee dahíí k'ehgo ádeshdlaa, begoz'aaníí doo yikísk'eh ádaat'ee dahíí Christ bich'í'go honshbíhíí bigħa, (Bik'ehgo'ihí'nañ yegos'aaníí doo bikísk'eh ánsht'ee da doo dishni da, ndi Christ yegos'aaníí be'ansht'ee.) ²²Doo daanłdzil dahíí bich'í' doo nłdzil dahíí k'ehgo ádeshdlaa, doo daanłdzil dahíí Christ bich'í'go honshbíhíí bigħa: nnee dawa bich'í' dabíí k'ehgo á'denszi ni', dahagot'éégo la' hasdakáh doleełhíí bigħa. ²³Áík'ehgo be'ánásht'íí, yati' baa gozhónihíí bigħa, áí bits'á'dí' shíí áldó' nohwiłgo itah shiyaa gozhóq doleełhíí bigħa. ²⁴Iłhanách'idikahgee dawa hadíí iłhandeskaihíí dała'á aadilwodíí gonłnéé goz'áqahíí doo bídaagonoısj da née? Áík'ehgo daagonoñeehíí bigħa nádohkeeh. ²⁵Itah nagolzéhíí dawahá bee ídaagodzq, ch'ah **hobjijhíí** daayołbíhíí bigħa. Áí ch'ah hobjijhíí da'as'ah hichqohi ndi ágádaat'íih; áídá' neéhíí doo hichqohi daahonłbíhíí bigħa ádaahiit'íih. ²⁶Áík'ehgo hayú na'ídzogíí

doo bígonsi dahíi k'ehgo doo hishwoł da; na'ínłts'iníi da'adzaayú díłts'ihíi k'ehgo doo dists'ih da: ²⁷Áídá' shits'í hát'íiníi dawa baa gonsaą, na'ínłts'ihíi k'ehgo shits'í ts'iyaa bił onasts'í beshik'ehíi bighą: doo ágásh't'íił dayúgo yati' baa gozhóni baa yásiłthíi bikéd'ígo dánko shíi ndi ch'ínásh'i'dilt'e'.

10 ¹Shik'íyú, díi bídaagonołsi hasht'íi, daanohwitaa n'íi dawa yaak'os yitł'ááh naseel lėk'e, ła'íi túnteel yiyi' ch'ínáłsąą lėk'e; ²Ła'íi dawa yaak'os yitł'ááh ła'íi túnteel yiyi' ch'ínáłsąągee baptize ádaako'deszaahíi k'ehgo binant'a, Moses holzéhi, yłgo dała'á daazłij; ³Ła'íi dawa yaak'á'd' hidánéhi daayiyaą lėk'e; ⁴Ła'íi dawa tsee biyi'dí' tú hálłni daayidląą lėk'e; Bik'ehgo'ih'i'nań ái túhíi tsee biyi'dí' hálłgo áyíłaa, Christ ái tseehíi k'ehgo at'éé: Christ ái nņeehíi dá'aanákahyú yil daanłij lėk'e. ⁵Áídá' łani Bik'ehgo'ih'i'nań doo yil daagoyiłshóq da lėk'e: áik'ehgo da'igol'íyú neznaago ádaabi'deszaa. ⁶Díi ánągot'íił n'íi yee nohwił ch'ígó'aahíi bighą ánągot'íił lėk'e: ái nņee nch'ogo ágot'eehíi hádaat'íi lėk'ehíi k'ehgo doo hádaahiit'íi da doleełhíi bighą. ⁷Ái ła' k'e'eshchín daayokaąh lėk'ehíi k'ehgo doo ádaanoht'ee da le'; bek'e'eshchiiníi gán'íhíi k'ehgo, Nņee dah dinezbłhgo da'iyąą, ła'íi da'idłąą, áídi' náádikaahgo gotaał lėk'e. ⁸Ła' nant'í' nakai lėk'ehíi k'ehgo halaą doo ágádaant'ee da le', nadiin taadn doo náhółtagyú hilt'eego dała'á jii neznaa lėk'e. ⁹Ła' Bik'ehgo'ih'i'nań nayídaantaah lėk'ehíi k'ehgo halaą néé doo Christ nabídaantaah da le', ágádaaszaahíi bighą ch'osh bik'asda' daagolłni nadaabistseed. ¹⁰Ła' Bik'ehgo'ih'i'nań yaa daanet'íiłhíi k'ehgo doo ádaanoht'ee da le', ágádaaszaahíi na'áltseedíi nadaabistseed. ¹¹Ái yee nohwił ch'ídaago'aahíi bighą bich'í' ádaagosdzaa; ła'íi nohwá bek'e'eshchij, bits'ą'dí' bídaagon'laah doleełgo, néé begoldohíi bengont'íił bee nohwaa gonyáá. ¹²Áik'ehgo hadín sízłił nziłhíi ídaagodzaą le', dánko nadokałhíi bighą. ¹³Nņee dawa dałahágo at'éégo nabídaadintaah, nohwíi áłdó' da'áik'ehgo nanohwídaadintaah: áídá' Bik'ehgo'ih'i'nań da'án'íyú át'éé, áik'ehgo nt'é doo dánohwik'eh dahíi bee doo nanohwínotaah at'éé da; ndi nanohwí'dintaahíi biyi'dí' ch'ígót'igo nohwá ágoléh, bich'í' dahdaanołđoh doleełgo. ¹⁴Ái bighą, dázhó shił daanohshóni, k'e'eshchín daach'okaąhíi bits'ą'zh'igo ádaahne'. ¹⁵Nņee daagoyáni bich'í' yashti'híi k'ehgo nohwich'í' yashti; daanohwíi díińko baa natsídaahkees. ¹⁶Idee biyi' siziidíi bee daach'okaąhíi ba'ihédaandzigo da'ohiikaąhdá' daahiidląąhíi, ya' ái doo Christ bidil bee itah daandłij da gá? Bán nadaahii'né'dá' nádaahidijhíi, ya' ái doo Christ bits'í bee itah daandłij da gá? ¹⁷Bán dała'áhíi k'ehgo néé hiidląą ndi dała'á daandłij, bán dała'áhíi nádaahidijhíi bighą. ¹⁸Israel hat'íił ánádaat'íiłhíi baa natsídaahkees: Bik'ehgo'ih'i'nań daach'okaąhgo baa hi'niłi łahzhi' nádaidijhíi, ya' do ái bee itah daanłij da gá? ¹⁹Nt'é dishnii áídá'? K'e'eshchín da'aniłi nłij néé? Hidán k'e'eshchín baa hi'niłiłi godiyłh néé? ²⁰Dah, ndi gádishnii, doo Bik'ehgo'ih'i'nań daayokaąh dahíi hant'é daayokaąhíi yaa ndaahiniłiłi ch'iidn yaa daahiniłi, doo Bik'ehgo'ih'i'nań da: doo ch'iidn bitah daanohłij hasht'íi da. ²¹NohweBik'ehń bi'ide' bee da'ohđłąądá' łahyúhíi ch'iidn bi'ide' bee doo

hagot'éégo da'ohdlaḡa da: dilzihgo nohweBik'ehń bił da'ohsaḡadá' łahyúhíi ch'iidn doo hagot'éégo bił da'ohsaḡ da. ²²Ya' nohweBik'ehń nohwich'i' hashkeego ádaanzłi née? Ya' née bitisgo nadaanlwod née? ²³Dawahá shá bił ch'i'otaḡa ndi doo dawa bee shich'ogo'nii da: dawahá shá bił ch'i'otaḡa ndi doo dawa shi'odla'íi nłdzilgo áile' da. ²⁴Doo dakózhá nł't'ehi ídáhách'ít'íi da le', áídá' nnee łá'i nł't'ehi bá hách'ít'íi le'. ²⁵Dant'éhéta itsi' nanáhi'niihgee nahiniihíi daahsaḡ, hishaḡ shi, dagohíi doo hishaḡ da shi daanohsigo doo biká na'ídaadołkidgo da: ²⁶Ni'gosdzán łá'íi biká' daagolíníi dawa nohweBik'ehń bíyééhíi bigḡa dawa daahiidaḡago dábik'eh. ²⁷Nnee doo da'odlaḡ dahíi łá' shigowayú íinááyú nńáh nohwiłnii l'ek'eyúgo, łá'íi akú nohwiini'yúgo, nł't'ehéta nohwich'i' nniikáḡhíi daahsaḡ, hishaḡ shi, dagohíi doo hishaḡ da shi daanohsigo doo biká na'ídaadołkidgo da. ²⁸Áídá' łá', Díi hidán k'e'eschín baa hi'nili at'éé, nohwiłniiyúgo, daohsaḡ hela', nohwił nagolnii'híi núbigha, łá'íi ch'iyáago doo dábik'eh da nziłhíi bigḡa: ni'gosdzán łá'íi biká' daagolíníi dawa nohweBik'ehń bíyééhíi bigḡa dawa daahiidaḡago dábik'eh: ²⁹Ch'iyáago doo dábik'eh da nziłhíi bigḡa doo dishniiigo ádishnii da, áídá' nnee nił nagolnii'íi ch'iyáago doo dábik'eh da nziłhíi bigḡa: gánnii shi, Hidán dawa shá bił ch'i'otaḡadá' nł't' bigḡa łá' nnee hidán doo dawa bił ch'i'otaḡa dahíi shaa néit'íi? ³⁰Bik'ehgo'ihinań shaa ch'oba'go nł't'ehéta hishaḡadá', nł't' bigḡa ba'ihénsigo hishaḡ n'íihíi bigḡa ncho'go shaa yá'iti'? nńii shi. ³¹Áídá' gánohwiłdishnii, Da'ohsaḡee łá'íi dant'é ádaahłeehgee Bik'ehgo'ihinań ba'ihégoši doleehíi bigḡa ádaahł'íi. ³²Jews daanliini' hik'e doo Jews daanlii dahíi, łá'íi Bik'ehgo'ihinań daayokaḡhgo ha'ánáłséhíi nohwiḡhḡa nanánóhdéh hela': ³³Shíi dawa ánásht'íiłíi bee nnee dawa bił goyiłshoḡ háshł'íi, doo dashíi zhá nł't'ééhíi ídáhásht'íi da, ndi łáni nł't'ééhíi bá háshł'íi, yee hasdádokah doleelgo.

11 ¹Shíi Christ be'esh'íihíi k'ehgo nohwíi áldó' sheda'ol'íi le'. ²Shik'íyú, nohwa'ihédaansł, dawa bee shénádaałniihíi bigḡa, łá'íi nł't' nohwił ch'ini'áḡ n'íi dánohwił nagosisnii'híi k'ehgo t'ah bikísk'eh ádaanoht'eehíi bigḡa. ³Áídá' díi bídaagonołsi hasht'íi, Christ nnee daantíi'gee yá siziiigo bitsits'inhíi k'ehgo nlii; łá'íi nneehíi isdzáné yá siziiigo bitsits'inhíi k'ehgo nlii; łá'íi áldó' Bik'ehgo'ihinań Christ yá siziiigo bitsits'inhíi k'ehgo nlii. ⁴Nnee nłni bitsits'in doo bina'deńtsóozdá' okaḡhyúgo, dagohíi Bik'ehgo'ihinań binkááyú yałti'yúgo, bitsits'in doo yidnłsi dago ánát'íi. ⁵Áídá' isdzáné bitsits'in doo bina'deńtsóoz dago okaḡhyúgo, dagohíi Bik'ehgo'ihinań binkááyú yałti'yúgo, bitsits'in doo yidnłsi dago ánát'íi: ái isdzán bitsits'in hilzheedhíi k'ehgo at'éé. ⁶Áík'ehgo isdzán doo bitsits'in bina'deńtsóoz dayúgo bitsizil k'ínógéesh: áídá' isdzán bitsizil k'égizhgo dagohíi hilzheedgo yik'ee ídaayándziyúgo bitsits'in bina'deńtsóoz le'. ⁷Nnee nłni bitsits'in doo bina'deńtsóoz bik'eh da, Bik'ehgo'ihinań be'ılzaahíi nliigo ízisgo ye'at'ééhíi ch'i'nah áyılıshíi bigḡa: áídá' isdzánhíi nnee ízisgo ye'at'ééhíi ch'i'nah áyılısi. ⁸Nnee doo isdzán bits'á'di' alzaa da; ndi isdzánhíi nnee bits'á'di' alzaa. ⁹Łá'íi nnee doo isdzán bá ábi'delzaa da; ndi isdzánhíi nnee bá ábi'delzaa. ¹⁰Ái bigḡa isdzán bitsits'in

bina'deñtsóoz bik'eh, áí bika' yidits'agíí bebígózhíí bigha, Bik'ehgo'ihí'nañ binal'a'a yaaká'dí' daagolíníí daabo'íhíí ałdó' bigha. ¹¹Ágát'ée ndi, nohweBik'ehñ binadzahgee nnee doo hagot'éeego hileeh da, isdzán da'áđihgo, ła'íí isdzán ałdó' doo hagot'éeego hileeh da, nnee da'áđihgo. ¹²Isdzán nnee bits'á'dí' ábi'delzaa, da'ágát'éeego nnee isdzán bits'á'dí' goleehgo ábi'delzaa; ndi dawahá Bik'ehgo'ihí'nañ bits'á'dí' daaleehi ádaat'ee. ¹³Dánohwíí díí nzhogo baa natsídaahkees: ya' isdzán bitsits'in doo bina'deñtsóoz dago Bik'ehgo'ihí'nañ yokaqahíí dábi'k'eh née? ¹⁴Da'ádaant'eehíí bee nohwił ch'ígót'aah, nnee bitsizíl nneezyúgo yik'ee ídaayándzi. ¹⁵Áídá' isdzán bitsizíl nneezíí bee ba'olnfi at'ée: bitsizílíí bitsits'in bik'eñłtsóoz doleełgo baa hi'né. ¹⁶Áídí' nnee ła' díí bigha ła'hadaadit'áh hádaat'íyúgo, díńko bee bił nadaagołni, ádishñii n'íí k'ehgo ádaant'ee, ła'íí Bik'ehgo'ihí'nañ daayokaqahgo ha'ánátséhíí dawa ałdó' yikísk'eh ádaat'ee. ¹⁷Áídá' díí bee nohwił nagoshñí'íí nt'éeego ánadaaht'íił doo hagot'éeego nohwiłdishñii da, ła'ánáht'íhíí bits'á'dí' doo nt'ée daahłeeh da, da'itisgo nchq' daahłeeh. ¹⁸Dantsé baa yashti'íí díńko, ínashood da'okaqah yune' ła'ánáht'íhgee ilts'á'yú daahohkahgo nohwa'ikonsi; áshiłñiihíí ła'zhí' hoshłłaq. ¹⁹Hadíí da'anii da'odlaaníí nohwitahyú bebídaagozi doleełhíí bigha ilts'á'yú daahohkahíí nohwitahyú begoz'aq doo. ²⁰Dałahágee ła'ánáht'íhgee nohweBik'ehñ doo da'anii dilziłhgo bá da'ohsaq da go'íí. ²¹Áídá' da'ídaqgee dahałe dánohwíí nohwi'ídánéhi daahsaqgo nohwa'ikonsi, nnee ła' doo hwahá da'iyaa dadá: áí bigha ła' shińá daanlii, ła'ihíí ła'ágo da'idłaq. ²²Ya' nohwigowa' nagoz'aq yune' doo da'ohsaq da gá? Dagohíí Bik'ehgo'ihí'nañ daayokaqahgo ha'ánátséhíí doo bił da'oltag da née, ła'íí nohwitahyú tédaat'iyéhíí ídaayádaandzi go ádaahłe' née? Nt'é nohwiłdishñii áídá'? Ya' díí bigha nohwa'ihénsigo yashti' doleeł gá? Dah, doo áłk'ehgo nohwaa yashti' da. ²³Nohwitahyú nashaadá' nohwił ch'ígoní'áq n'íí nohweBik'ehñ shił ch'ígon'áni at'ée, áí díńko, Jesus nohweBik'ehñ yik'edaanniihíí bíłák'edaabistíídá', da'ái bit'é'gee bán náidn'aq: ²⁴Áídí' ya'ihéńzigo oskaqadá' ilk'édaizné'go gánñiid, Nkóh, daohsaq; díí shits'í at'ée, nohwá nehestq'i: díí bee shínádaadołniłhgo ánadaaht'íił. ²⁵Da'iyaaníí bikédí'go da'ágát'éeego idee beda'iskaaníí náidnkaqgo gánñiid, Díí idee besikaaníí shidił bee áníídégo Bik'ehgo'ihí'nañ hik'e nnee biłgo łańgot'aaníí at'ée: náda'ohłłhgee bee shínádaadołniłhgo ánadaaht'íił. ²⁶Díí k'ehgo bán nádaahđiihgee, ła'íí díí k'ehgo idee bee náda'ohłłhgee, nohweBik'ehñ daztsaaníí ch'í'nah ádaanołsi, nádzáázhi'. ²⁷Áí bigha hadín doo godnłsi dago díí bán yiyayúgo, dagohíí díí nohweBik'ehñ bi'ide' bee idłayúgo, nohweBik'ehñ bits'í ła'íí bidił yich'i' nihesíí. ²⁸Áłk'ehgo nnee dawa ídinel'igo zhá bán yiyaa ła'íí idee bee idłaq le'. ²⁹Hadín doo dábi'k'ehyú at'ée dadá' iyayúgo ła'íí idłayúgo, áí bee dabíí góyéego ích'i'godot'áál, da'anii nohweBik'ehñ bits'í doo yidnłsi dahíí bigha. ³⁰Áí bigha nohwitahyú łáni doo nadaalwod da ła'íí kaa yaa nakai, ła'íí łáni **da'ihosh**. ³¹Née da'anii ídaadinel'ii lék'eyúgo doo nohwaa yá'iti' da doleeł. ³²Áídá' nohwaa yá'iti'

lék'eyúgo nohweBik'ehń nohwił ch'idaago'aahgo nohwiniidaagodńsi, ni'gosdzán biká' nnee doo bił nohwił ch'ígódeeh da doleethíí bighą. ³³Áí bighą, shik'íyú, da'ohsaagee íła'ánáht'íihyúgo íłba' nasoohtąą. ³⁴Nnee ía' shiná' silij lék'eyúgo gowayú iyąą le'; áík'ehgo íła'ánáht'íihíí doo nohwił ch'ígódeeh da. Ía' biká nadaashídołkid n'íí náńsdzáągo hasht'egodeshńfíł.

12 ¹Shik'íyú, k'adíí Holy Spirit bits'ą'dí' kaa hi'né'íí hagot'éégo at'éé shíhíí bídaagonońsijh hasht'íí. ²Bik'ehgo'ihí'ńań doo daahohkąąh dadá' k'e'shchíń doo yádaakti' dahi daahohkąąhgo ch'a'onáńsąą ni'íí bídaagonońsi. ³Áí bighą díí bídaagonońsijh dážhó háshť'íí, nnee ía' Bik'ehgo'ihí'ńań biSpirit binkááyú yałti'yúgo doo Jesus bił ch'ígodńi at'éé ńi da go'íí; ía'íí nnee ía' Holy Spirit binkááyú yałti'yúgo zhą Jesus nohweBik'ehń nlij, ńi. ⁴Holy Spirit bits'ą'dí' kaa hi'né'íí íłtah at'éé ndi Holy Spirit dała'áhi at'éé. ⁵Bik'ehgo'ihí'ńań bá na'izidií íłtah ádaat'ee ndi nohweBik'ehń dała'áhi. ⁶Íłtah at'éégo nnee Bik'ehgo'ihí'ńań yá nada'iziid, ndi Bik'ehgo'ihí'ńań dała'áhi nnee bíyééhíí dawa biláhyú íłtah at'éégo na'iziid. ⁷Nnee daantíígee Holy Spirit binkááyú na'iziidíí baa daagodet'ąą, nnee dawa bá nzhq doleelgo. ⁸Áík'ehgo ía' Holy Spirit binkááyú yałti' góyáni baa daagodet'ąą; ía'ihíí da'ái Spirit-híí binkááyú yałti' bee koł ígózini baa daagodet'ąą; ⁹Ía'ihíí odlą' bee daagodet'ąą, da'ái Spirit binkááyú; ía'ihíí da'ái Spirit binkááyú ná'hilziihgo baa daagodet'ąą; ¹⁰Ía'íí godiyihgo áná'ol'ííłgo baa daagodet'ąą; ía'íí Bik'ehgo'ihí'ńań binkááyú yádaakti'go; ía'íí spirits hago'at'éhíhíí yídaagońsigo; ía'íí Holy Spirit binkááyú yałti' doo bígózí dahíí yee yádaakti'go; ía'íí yałti' doo bígózí dahíí ńiigo aníhíí yaa nanádaagolń'igo baa daagodet'ąą. ¹¹Díí dawa Spirit dała'áhi bits'ą'dí' kaa daahi'né', da'ái Spirit-híí dáhat'íígee nnee daantíígee yaa daagode'a'. ¹²Kots'í dała'á ndi íąayú henláá, ía'íí íąayú henláá ndi kots'í dała'áhi at'éé: Christ áldó' da'ágát'éé. ¹³Áík'ehgo Holy Spirit dała'áhi bee daanohwigha dała'ázhi' baptize ádaanohwi'deszaa, Jews daandliiníí dagohíí doo Jews daandlij dahíí, isnáh daandliiníí dagohíí doo isnáh daandlij dahíí; Holy Spirit dała'áhihi bits'ą'dí' daahiidląągo ádaanohwi'deszaa. ¹⁴Kots'í dała'áhi íąayú henláá, doo dała'á zhą da. ¹⁵Kokeehíí, Shíí doo kogan nshłj dahíí bighą doo kots'í itah nshłj da, ńi lék'eyúgo, ya' doo kots'í itah nlij da gá? ¹⁶Ía'íí kojaahíí, Shíí doo końaa nshłj dahíí bighą doo kots'í itah nshłj da, ńi lék'eyúgo, ya' doo kots'í itah nlij da gá? ¹⁷Kots'íhíí dawa końaa nlijyúgo hagot'éégo ch'íđits'ag? Kots'íhíí dawa końaa nlijyúgo hagot'éégo ich'íłchijh doo? ¹⁸Áídá' Bik'ehgo'ihí'ńań dabíí hát'ííhíí k'ehgo kots'í íąayú henlááhíí daanné'gee kots'í bee hadaadeszaa. ¹⁹Kots'í bits'ádaadehezlaahíí dała'áyúgo, hagot'éégo its'í hileeh áídá'? ²⁰Áídá' kots'í íąayú henláá ndi kots'íhíí dała'áhi. ²¹Áík'ehgo końaaahíí doo hagot'éégo koganhíí, Doo hánesht'ij da, yilńi da; ía'íí kotsits'inhíí doo hagot'éégo kokeehíí, Doo hánesht'ij da, yilńi da. ²²Doo ágát'éé da, kots'í íąayú henlááhíí doo nalwod da ngolńiíhíí ákone' itah nlijgo zhą kots'í gólj: ²³Nohwits'í íąayú henlááhíí ía' dá'ich'j'go baa natsídaahiikees ndi, áí ía'íhíí

bitisgo ntt'éégo bił da'ónltag; nohwits'í łayú henlááhíí doo hagot'éégo nel'íí bígonedzaą dahíí dayúwehyú ntt'éégo bił da'ónltag. ²⁴Áídá' nohwits'í łayú henlááhíí daadilkqohyú hit'íigo alzaahíí doo bił da'ónltag da: áídá' Bik'ehgo'ihí'nań dawa dała' ładaayiznil, doo bił da'ónltag dahíí dabíí ntt'éégo áyłsı; ²⁵Áık'ehgo nohwits'í łayú henlááhíí doo ilk'edaadi'niih da doleeł; áídá' ntt'éégo ádaańilzı doleełgo Bik'ehgo'ihí'nań dała'ázhi' ładaayiznil. ²⁶Áık'ehgo dała'á biniigonłt'ée łék'eyúgo dawa yıł biniidaagonłt'ée; dagohíí dała'á daach'idnłsı łék'eyúgo dawa yaa bił daagozhqó doleeł. ²⁷Áık'ehgo nohwí itah Christ bits'í daanołłı, łá'íí dała'á daanołłıgee łayú henlááhíí daanołłı. ²⁸Bik'ehgo'ihí'nań díí k'ehgo ínashood daanlińıí bitahyú nyińnil łék'e, dantséee bindaal'a'á daanłıgo, nakıgeehíí binkááyú yádaałt'ıgo, taagıgeehíí ilch'ígó'aahgo, iké'geehíí godiyıhgo áná'ol'ııłgo, ná'ilziıhgo, ich'onııgo, nant'án daanłıgo, łá'íí Holy Spirit binkááyú yati' doo bígózi dahíí yee yádaałt'ıgo. ²⁹Ya' dawa Bik'ehgo'ihí'nań bindaal'a'á daanłı née? Ya' dawa binkááyú yádaałt'ı née? Ya' dawa ilch'ígó'aahíí daanłı née? Ya' dawa godiyıhgo ánáda'ol'ııł née? ³⁰Ya' dawa nná'daahilziıhgo baa godet'aą née? Ya' dawa Holy Spirit binkááyú yati' doo bígózi dahíí yee yádaałt'ı née? Ya' dawa nt'é ńıigo anıfıhíí yaa nanádaagolńı'go baa godet'aą née? ³¹Áídá' Holy Spirit bits'á'dı' kaa hi'né'ıí itisgo at'éehíí zhá hádaaht'ıı le': áídı' díńko itisgo ágot'éhi nohwıł ch'ı'nah ágóshłéh.

13 ¹Nnee daanlińıí ntt'éégo yádaałt'ıí łá'íí Bik'ehgo'ihí'nań binal'a'á yaaká'yú daagolńıhíí biyati' bee yashti'sha' ndi, shı'ıjónıń da'ádıhyúgo bésh dilwoshé áhıłts'agıí, dagohıí bésh be'idot'até łıdııldıłgo áhıłts'agıí k'ehgo ánsht'ee. ²Bik'ehgo'ihí'nań shıńkááyú yałt'ıí shaa godet'aąsha' ndi, nt'é doo bígózi da n'ıí dawa bígonsısha' ndi, dawa shıł ígóziısha' ndi, łá'íí shı'odłá'ıí bee dził láshı godihı'ńııl łék'e ndi, shı'ıjónıń da'ádıhyúgo shıı doo nt'é nshłıı da. ³Dawa shıyéehıí tédaat'ıyéhıí baa hishńıfłsha' ndi, łá'íí shıdı'dıldıgo baa ídınsht'aą łék'e ndi, shıł ıjónıń da'ádıhyúgo shıı doo nt'é bee hisht'ıı da. ⁴Koł ıjónıń nyéé łék'e ndi nzaadzhı' bıdag ách'ıt'ée, łá'íí koł goch'oba'; łá' bıyéehıí doo ídáhách'ıt'ıı da; doo ída'ch'odłıı da, doo ích'idilkąąh da, ⁵Koł ıjónıń doo nch'ogo ách'ıt'ıı da, doo dashızhá ch'inzi da, doo dágóshch'ı' bıgoch'ıłchııh da, doo dénch'óego baa nats'ıtsıkee da; ⁶Doo nch'ogo ágot'eehıí baa koł gozhqó da, áídá' da'anıı ágot'eehıí zhá baa koł gozhqó; ⁷Dawa bıdag ách'ıt'ée, dawa ch'odłąą, ntt'éehıí dawa nch'ońı, dawa bich'ı' dahch'idnłdoh. ⁸Koł ıjónıń doo ádıfıh da: yunáásyú ágone'ıí baa nagolńı' łék'e ndi bech'ıgonáh; Holy Spirit binkááyú yati' doo bígózi dahıí bee yách'ıłt'ı' łék'e ndi bengowáh; bee koł ígózinıı bech'ıgowáh. ⁹K'adıı łahzhı' zhá bıdaagonłzı, hik'e yunáásyú ágone'ıí łahzhı' zhá baa nadaagohıılńı'. ¹⁰Áídá' Bik'ehgo'ihí'nań ngonłchıfıhıí dawa łalzaagee, doo dayúweh łahzhı' zhá bıdaagonłzı da doo, áídá' dawa nohwıł ídaagozi doleeł. ¹¹Chągháshé nshııdı' chągháshé k'ehgo yashti' ni', chągháshé k'ehgo doo gonsáą dago natséskee ni': áídá' nnee sıfıı

hik'e chagháshé k'ehgo ánsht'ee n'íí shits'á' bee yó'ogoyáá ni'. ¹²K'adyúgo kát'íné doo nzhqogo biyi' got'íi dahíi biyi' daadet'íihíi k'a'at'éeé, áidá' biká' ngonyáágo daalinél'íihíi k'ehgo nzhqogo got'íi doleel: k'adyúgo łahzhí' zhá bigonsi, áidá' biká' ngonyáágo dawa bigonsi doleel, dashíi shigózíihíi k'ehgo. ¹³Áík'ehgo ki'odla', hik'e nlt'éeéhíi nch'ohołíihíi, ła'íi koł ijóóníi biłgo, díi taagihíi begoz'aq; ndi koł ijóóníi itisgo at'éeé.

14 ¹Ił ijóóníi be'adaanoht'eego biká' hádaaht'íi, ła'íi Holy Spirit bits'á'dí' kaa hi'né'íi hádaaht'íi, ndi Bik'ehgo'ihí'nań nohwinkááyú yałti'íi itisgo hádaaht'íi. ²Hadín Holy Spirit binkááyú yati' doo bigózi dahíi yee yałti'íi doo nnee yich'í' yałti' da, ndi Bik'ehgo'ihí'nań zhá yich'í' yałti': nnee doo ła' yígółsi dago; áidá' doo bigózi dahíi biyi'siziiníi yee yaa yałti'. ³Áidá' hadín Bik'ehgo'ihí'nań binkááyú yałti'íi nnee yich'í' yałti', nnee bi'odla' nđzilgo áile' doleelgo, ła'íi yidag yałti'go, ła'íi yił goyiłshóógo ánádaahidle'go. ⁴Hadín yati' doo bigózi dahíi yee yałti'íi dabíi bi'odla' nđzilgo áile', áidá' Bik'ehgo'ihí'nań binkááyú yałti'íi ínashood ha'ánáśéhíi bi'odla' nđzilgo ádaile'. ⁵Daanoht'ee Holy Spirit nohwinkááyú yati' doo bigózi dahíi yee yałti'go hádaanoht'íi, ndi Bik'ehgo'ihí'nań nohwinkááyú yałti'íi itisgo nohwá hást'íi: hadín Bik'ehgo'ihí'nań binkááyú yałti'íi hadín yati' doo bigózi dahíi nt'é niigo aníihíi yaa nanágołni'yúgo zhá nlt'éeé, ínashood ha'ánáśéhíi bi'odla' nđzilgo áile' doleelhíi bigha. ⁶Shik'íyú, Holy Spirit shinkááyú yati' doo bigózi dahíi yee yałtigo nohwaa níyááyúgo, doo nt'é bigonosiłh at'éeé da, Bik'ehgo'ihí'nań shił ch'í'nah áyíllaahíi nohwił ch'í'nah ádaashle'yúgo zhá, dagohíi bigonsiłhíi nohwił nagoshni'yúgo zhá, dagohíi Bik'ehgo'ihí'nań shinkááyú yałti'yúgo zhá, dagohíi nohwił ch'í'gonsh'aahyúgo zhá. ⁷Be'idaadot'ále, ái tsisólta ła'íi béshts'qoséta, doo daahinaa da ndi aníihíi dits'ag, áidá' doo áígee aníi dayúgo, hagot'éégo nt'é idot'ále'híi bídaagoch'íłsi? ⁸Ła'íi siláada bibéshdilwoshé doo áígee aníi dayúgo, hadínshaq' nagonłkaadhíi bigha iłch'í'ídidle'? ⁹Nohwihíi ágádaanoht'ee, yati' doo bigózi dahíi bee yádaalt'i'yúgo, hagot'éégo nt'é daadohniihíi yádaagołsi doleel? Daazhógo da'ilijzhí' yádaalt'i'. ¹⁰Ni'gosdzán biká' yati' iltah at'éégo doo áłch'ídé da sha' ndi, dawa bigózigo yádaalt'i'. ¹¹Áík'ehgo yati' doo bigonsi dayúgo, nnee aníihíi nnee łahgo hadaazt'í'híi k'ehgo bich'í' ánsht'ee doleel, ła'íi da'áík'ehgo shich'í' at'éeé doleel. ¹²Áík'ehgo nohwíi Holy Spirit bits'á'dí' kaa hi'né'íi dázhó hádaaht'íigo, ínashood ha'ánáśéhíi bi'odla' nđzilgo ádaile'íi itisgo hádaaht'íi, áík'ehgo bee nada'ohsiid. ¹³Áík'ehgo hadín Holy Spirit binkááyú yati' doo bigózi dahíi yee yałti' lək'eyúgo, nt'é niigo aníihíi yaa nanágołni'híi bigha okaqah le'. ¹⁴Yati' doo bigózi dahíi bee oshkaqah lək'eyúgo, shiyi'siziiníi okaqah ndi nt'é dishniigo ádishniihíi doo bigonsi dago, doo shiini' bee oshkaqah da. ¹⁵Hagolá ashne' áidá'? Shiyi'siziiníi bee oshkaqah, ła'íi bigonsigo oshkaqah ałdó'; shiyi'siziiníi bee idish'aał, ła'íi bigonsigo ałdó' idish'aał. ¹⁶Dagohíi niyi'siziiníi zhá bee Bik'ehgo'ihí'nań ba'ihénziyúgo, nnee Christ doo hwahá nlt'éégo yígółsiđ

dahíí onkaqahgo ánniihíí doo yígótsi dadá', hagog'éeego, Da'anii doleelgo at'ée, nii doleel? ¹⁷Nht'éeego ihénnzigo onkaqah ndi nidits'agíí doo bich'odaasínni' da. ¹⁸Daanohwigha nohwitigo Holy Spirit shinkááyú yati' doo bigózi dahíí yee yałti'go Bik'ehgo'ihí'nań ba'ihénsi: ¹⁹Ágát'ée ndi ínashood ha'ánáśéhgee goneznán doo náhóltag dayú yati' doo bigózi dahíí bee yashti'shą' ndi, yati' ashdla' yídaagołsiníí nnee ła' bee bił ch'ígonsh'aahíí bighą bee yashti'íí itisgo shił nht'ée. ²⁰Shik'ííyú, nohwił ıdaagozi zhin'éeego doo chągháshé k'ehgo zhą be'ádaanoht'ee da le': áídá' nchọ'íí zhin'éeego mé'híí k'ehgo be'ádaanoht'ee, nohwił ıdaagozi zhin'éeego nnee báyań daasilíihíí k'ehgo be'ádaanoht'ee le'. ²¹Bik'ehgo'ihí'nań yegos'aaníí biyi' gáníigo bek'e'shchíí, Nnee biyati' łahgo at'éhi, ła'íí nnee nanidí'íí biyati' bee díí nneehíí bich'í' yashti' doo; ágát'ée ndi doo daashidits'ag da doleel, nii, nohweBik'ehń. ²²Áík'ehgo Holy Spirit binkááyú yati' doo bigózi dahíí godiyihgo be'ígóziníí át'ée, áí da'odlaaníí doo bá alzaa da, áídá' doo da'odląą dahíí bá alzaa: ndi Bik'ehgo'ihí'nań binkááyú yati'íí doo da'odląą dahíí doo bá alzaa da, áídá' da'odlaaníí bá alzaa. ²³Áík'ehgo ínashood dawa ła'a'adzaadá' dawa yati' doo bigózi dahíí yee yádaakti' l'ék'eyúgo, ła'íí nnee ła' Christ doo hwahá nht'éeego yídaagołsijd dahíí, dagohíí doo da'odląą dahíí hah'ákaiyúgo, Nohwiini' ádaadih, daanohwiłnii doleel go'íí. ²⁴Áídá' dawa Bik'ehgo'ihí'nań binkááyú yádaakti' l'ék'eyúgo, ła' nnee doo odląą dahíí, dagohíí Christ doo hwahá nht'éeego yígótsijd dahíí hah'ayááyúgo, binchọ'íí bił ch'í'nah áile', ła'íí yá'iti'íí yidezts'aqahíí bighą ıdinel'ii doo: ²⁵Áík'ehgo bijíí biyi' nainł'í' n'íí ch'í'nah áyílaago, Bik'ehgo'ihí'nań yich'í' hishzhiihgo yokaqah doleel, Da'anii Bik'ehgo'ihí'nań nohwił nlii ła, niigo. ²⁶Hagolá ádaahne' áídá', shik'ííyú? ła'ánáht'iihgee daanohtiihgee ła' ido'aal, ła' ıłch'ígó'aah, ła' Holy Spirit binkááyú yati' doo bigózi dahíí yee yałti, ła' bił ch'í'nah ágółzigo yaa nagolni', ła' yati' doo bigózi dahíí nt'é niigo anííhíí yaa nanágolni'. Áí dawa ínashood ndzilgo nazii doleelhíí bighą ánadaaht'iił le'. ²⁷Nnee ła' yati' doo bigózi dahíí yee yádaakti' l'ék'eyúgo, naki dagohíí taalt'éeego zhą begoz'aq, áí bitisgo dah, dálıké'go yádaakti' le'; ła'íí nt'é niigo anííhíí dała'a yaa nanágolni' le'. ²⁸Áídá' nt'é niigo aniihíí yaa nanágolni'íí doo hak'ı dayúgo, doo yádaakti' dago nht'ée, ha'ánázéh yune', ıch'í' yádaakti'go zhą, ła'íí Bik'ehgo'ihí'nań yich'í' yádaakti'go nht'ée. ²⁹Bik'ehgo'ihí'nań binkááyú yádaakti'íí naki dagohíí taalt'éeego yádaakti' le', ła'ihíí nt'é daaniigo yádaakti'íí yaa natsídaakees le'. ³⁰Ła' itah dahsdaahíí nt'éhéta Bik'ehgo'ihí'nań bits'ą'dí' bił ch'í'nah alzaayúgo, dantsé yałti'íí dant'éheego at'ée le'. ³¹Áík'ehgo daanohwigha Bik'ehgo'ihí'nań nohwinkááyú yałti'íí nohwá bił ch'í'otaq, dálıké'go, daanohwigha bídaagono'aa doleelgo, ła'íí daanohwigha nohwił daagoyıłshóq doleelgo. ³²Bik'ehgo'ihí'nań binkááyú yádaakti'íí ıdaa daagodzago dálık'eh. ³³Godikishíí doo Bik'ehgo'ihí'nań bits'ą'dí'hi at'ée da, áídá' nkegohen'áaníí zhą, Bik'ehgo'ihí'nań bá hadaadeszaahíí, ínashood daanliinií, ha'ánáśéhgee ágagot'ee. ³⁴Ha'ánázéh yune' isdzané

dant'éheego ádaat'ee le': doo ákóne' yádaalti' dago bágoz'aa; da'dits'ago bágoz'aa, begoz'aaníí áldó' ánííhíí k'ehgo. ³⁵Dant'éhéta yídaagoł'aa hádaat'íiyúgo yił nadaanneehíí gowayú nayídaadiłkid le': isdzáné ha'ánázéh yune' yádaalti'yúgo bik'e ídaayágosj. ³⁶Ya' ádishñiihíí doo nohwíł dábik'eh da née? Ya' Bik'ehgo'ihí'nań biyati'íí nohwíí nohwits'áđí' begodeyaahi daanoħsj née? Dagohíí dánohwízhá nohwaa hi'né'i daanoħsj née? ³⁷Nnee ła' Bik'ehgo'ihí'nań shinkááyú yałti', dagohíí Holy Spirit be'ánsht'ee nziyúgo, nohwich'í' k'e'eshchiihíí nohwe Bik'ehń yegos'ánihi at'ééhíí yígółsj doleeł. ³⁸Ła' nnee díí doo yígółsj hát'íí dahíí, dayúwehégo doo yígółsj da le'. ³⁹Áłk'ehgo shik'íiyú, Bik'ehgo'ihí'nań nohwinkááyú yałti'íí dážhó hádaaht'íj, ła'íí Holy Spirit nohwinkááyú yałti' doo bígózj dahíí bee yałti'íí dah doo daabiłdohñii da. ⁴⁰Ha'ánázéh yune' doo godikish dago ła'íí iłch'íídaagodinółsjgo goz'aaníí k'ehgo ánadaaht'íj le'.

15 ¹K'adíí shik'íiyú, yałti' baa gozhóni nohwich'í' baa nagosisni' n'íí nohwíł ch'í'nah ánánáshdle'; áí nágodoh'aa n'íí, áí bee ndaasozi; ²Da'áií bee hasdánohwidi'ñiił, baa nohwíł nagosisni' n'íí bínádaałñiihgo daahonohta'yúgo; doo ágádaanoht'ee dayúgo doo da'aniigo da'osoħdłaađ da. ³Yałti' shaa hi'né'íí itisgo at'éhi nohwaa daasiné' ni', gánohwiłdéniiđgo, Christ nohwinchó'híí bigha daztsaa, Bik'ehgo'ihí'nań biyati' bek'e'eshchiini' k'ehgo; ⁴Áđí' łehiiltj, taagi hileehíí bijjii naadiidzaa, Bik'ehgo'ihí'nań biyati' bek'e'eshchiini' k'ehgo. ⁵Áđí' **Céphas** bo'íj lėk'e, áđí' binal'a'á nakits'adáhíí áldó' daabo'íj lėk'e: ⁶Áí bikédí'go nohwik'isyú, ínashood daanłnihi'í, ashđla' gonenadín bitisyú dała' daabo'íj lėk'e; áí dásdozhá dawa díí jji t'ah daahinaa, áđá' ła' **da'ilhaazh**. ⁷Áí bikédí'go James bo'íj lėk'e; áđí' nadaal'a'á dawa áldó'. ⁸Da'ík'é'yú shíí áldó' hiłtsaa ni', doo gonshteeh dagee gosilłíhíí k'ehgo. ⁹Nadaal'a'á dawago shíí doo bił ótag dahíí nshj, nal'a'híí k'ehgo doo shido'jji bik'eh da, Bik'ehgo'ihí'nań daayokaahgo ha'ánáłshéhi' góyéego bich'í' nagosh'áá lėk'ehíí bigha. ¹⁰Bik'ehgo'ihí'nań biłgoch'oba'íí bee ánsht'eehíí k'ehgo ánsht'ee: biłgoch'oba'íí bee shaa godet'aaníí doo daazhógo shainé' da; áđá' da'des'a'íí dawa bitisgo nyeego nasíziiđ: áđá' doo shíí áshł'íí da, Bik'ehgo'ihí'nań biłgoch'oba'íí shł nliini' át'íí. ¹¹Ágát'éé ndi shíí dagohíí ła' da'des'a'íí nohwich'í' yádaalti' ndi, díí k'ehgo yádaahiilti'go da'osoħdłaađ. ¹²Christ daztsaađí' naadiidzaago baa na'goni'dá, hagot'éégo nohwitahyú ła', nanezna'íí doo naadikáh da, daadohñii? ¹³Nanezna'íí doo naadikáh dayúgo Christ doo naadiidzaa da: ¹⁴Ła'íí Christ doo naadiidzaa dayúgo, nohwíł nadaagohiilni'íí doo ilłj da silłj, ła'íí nohwi'odłá'íí áldó' doo nt'é da silłj. ¹⁵Nanezna'íí doo naadikáh dayúgo Bik'ehgo'ihí'nań doo Christ naadiidzaago áyíłaa da, áłk'ehgo Bik'ehgo'ihí'nań baa łéda'ilchoogo nohwígózi, Bik'ehgo'ihí'nań Christ naadiidzaago áyíłaa, daan'ñiihíí bigha. ¹⁶Nanezna'íí doo naadikáh da lėk'eyúgo, Christ áldó' doo naadiidzaa da: ¹⁷Ła'íí Christ doo naadiidzaa dayúgo, nohwi'odłá' doo ilłj da; áłk'ehgo nohwinchó'íí t'ah biyi' nahkai. ¹⁸Áłk'ehgo Christ bił dał'a'á daanłjigo **da'ilhaazhíí** áldó' ch'a'ondéeh.

19Dadíí ni'gosdzán biká'gee daahin'naago zhá Christ bee nlt'éégo ágot'eehíí ndaahóndliiyúgo, néee nnee dawa bitisgo dénohwaagoch'oba'é. 20Áída' da'anii Christ daztsaądí' naadiidzaa, **da'ihhoshíí** bitahdí' dantsé naadiidzáhi nlii. 21Áík'ehgo nnee dała'á biláhyú da'itsaahi bengonyááhíí k'ehgo nnee dała'á biláhyú nanezna' n'íí naadikáh doo. 22Adam bits'ądí' nnee dawa nanne'híí k'ehgo Christ bił dała'á daanliiníí dawa nadaahi'naa doleeł. 23Áída' nnee dała'á daantíígee naahikáh doleeł, Christ dantsé naadiidzaahíí nlii; áí bikédí'go Christ daabiyééhíí ałdó' naadikáh, dabíí nádzáągo. 24Nadaant'aahíí dawa, la'íí yedaabik'ehgo binawod daagolíí n'íí dawa Christ da'ííli yłchihíí bikédí'go, án bilatł'áhgee begoz'ąą n'íí biTaa, Bik'ehgo'ihí'nań, yainadí'aahdá' goldohíí bengodogaal. 25Christ be'ina'íí dawa biketł'ááh nni'nılzhí' yebik'eh doleeł at'éé. 26Da'iké'yú be'ina' da'ííli yłchihíí áí da'itsaahi. 27Bik'ehgo'ihí'nań dawahá Christ biketł'ááhzhí' nyinnil. Áída', Dawahá biketł'ááhzhí' nni'nıl, niidá' hadín biketł'ááh dawahá nyinnilíí doo itah nlii dahíí nlt'éégo bígozi. 28Dawahá biyahzhí' alzaadá', Bik'ehgo'ihí'nań dawahá biYe' biyahzhí' áyíílaa n'íí biYe' ałdó' dabíí biyahzhí' ádedlaa, áík'ehgo Bik'ehgo'ihí'nań dawa yebik'eh doleeł. 29Doo ágát'éé dayúgo, daztsáni bá baptize ádaabi' — dilne'íí nt'é bighą ádaat'íi? Nanezna'íí doo naadikáh dadá' nt'ésha' bighą bá baptize ádaabi'dilne'? 30La'íí nt'ésha' bighą dawa jii da'o'aalgee négodzidíí bidahzhí' nasiidzi? 31Shik'ííyú, Christ Jesus biláhyú nohwee shił gozhóqíí bighą gánohwıłdishnii, Dawa jii da'itsaahíí bee shich'í' goz'ąą. 32Nnee ni'gosdzán biká' zhıneehíí yádaakti'híí k'ehgo yashti'go gádishnii, Dziłká'yú bégódzidi daagolíníí Ephesusgee bił nadaagonskaad lęk'eyúgo, nt'é bee hisht'íi, nanezna'íí doo naadikáh dadá'? Ła' gádaanii, Halaą da'idaą le', da'idlaą le': hiskáą dahiitsaahíí bighą. 33Nohwich'í' nadoch'aa hela'; nnee daanchó'ihíí bił nach'ikaiyúgo nlt'éégo ách'ıt'ééhíí yłchóq. 34Ch'ínádaanozdziid, nlt'éégo ihí'naahíí baa nánohkáh, nchó'go ánádaahne' hela'; nohwitahyú la' Bik'ehgo'ihí'nań doo yıdaagołsi da: bik'ee ıdaayádaanozdzi doleełhíí bighą ádaanohwıłdishnii. 35Áída' nnee la' na'ídaadiłkid, Hagot'éégo nanezna' n'íí naadikáh? Bits'í hago'at'éhi yee naadikáh doleeł? daaniiigo. 36Ni, nnee doo gonyáni, nt'éhéta k'edínlaahíí ntsé datsaahíí k'ehgo alne'yúgo zhá hajéeh: 37Hant'é hajéedíí doo áí ga'at'éhi k'edínlaa da, k'edilzíí zhá k'edínlaa, t'oh naghái dagohíí łahgo at'éhinhí shi: 38Hant'é hajéedíí Bik'ehgo'ihí'nań dabíí hát'ííyú áile', áík'ehgo k'edilzíí dała'á n'ąągo hajéedgo ıłtah at'éégo ánołigo áile'. 39Its'í doo dawa łet'ee da: la' nnee bits'í, la'íí dawahá nadaakaihíí, la'íí łóg, la'íí dló' ałdó'. 40Its'í la' yaaká'yú daagolíí, la'ihíí ni'gosdzán biká' daagolíí: yaaká'yuhíí be'ızisgo at'éhi doo ni'gosdzán biká'yuhíí be'ızisgo at'éhi łet'ee da. 41Ya'ái dásahngo bits'ą'dindláád, t'é'gona'ái dásahngo ałdó' bits'ą'dindláád, ts'ıłsqósé dásahngo bits'ą'dindláád; ts'ıłsqósé dała'á n'ąągo łahgo at'éégo bits'ą'dindláád. 42Nanezna' n'íí naadikáhíí ałdó' ágát'éé. Its'í k'edilzíí k'ehgo łehi'né'íí hichóq, its'í łahgo at'éhi yee naadikáh, doo daahichóqhi da. 43Its'í doo ıłłigo

lehi'né' n'íí ízísigo at'éégo nádidáhgo alne': doo nalwodgo lehi'né' n'íí binawod golíígo nádidáhgo alne'. ⁴⁴Dá ni'gospdzán biká'gee kots'íhíhíí lehi'né' n'íí yaaká'dí'go kots'íhíhíí bee nách'ididáh. Kots'í ni'gospdzán biká'gee golíí, la'íí yaaká'dí'go kots'í golíí. ⁴⁵Gáníígo bek'e'eshchíí, Dantsé nnee alzaahíí Adam holzéhi hínaa silíí; Adam iké'yúhíí spirit be'íhi'naahíí silíí. ⁴⁶Áídá' its'í yaaká'dí' gólííníí doo ntsé begonyáá da, ndi its'í ni'gospdzán biká' gólííníí ntsé begonyáá, ánííta its'í yaaká'dí' gólííníí begonyáá. ⁴⁷Dantsé nnee alzaahi ni'gospdzán bits'á'dí' nlií, leezh bee alzaa: iké'gee nneehíí yaaká'dí' nyáá, án nohweBik'ehíí nlií. ⁴⁸Ni'gospdzán biká' nnee leezh be'ádaaszaahíí, dantsé nnee leezh be'alzaahíí k'ehgo ádaat'ee: la'íí yaaká'yú daagolíníí, nnee yaaká'dí' nyááhíí k'ehgo ádaat'ee. ⁴⁹Nnee leezh be'alzaahíí k'a'ádaandlíggo daagosiidliíhíí k'ehgo yaaká'dí' nnee áldó' k'a'ádaandlií doleeł. ⁵⁰Shik'ííyú, díí nohwił nagoshni', nnee daanliiníí bits'í hik'e díł biłgo Bik'ehgo'íhi'nań bilatt'áhgee daanliiníí doo itah daaleeh da; its'í nanne' doleełíí ihí'naa doo ngonel'aa dahíí doo bíyéé daaleeh at'éé da. ⁵¹Isaa, doo bígózí da n'íí nohwił ch'í'nah ashle'; doo daanohwigha **da'iilwosh** da doleeł, áídá' lahgo ádaant'eego ánohwi'dilne' doleeł, ⁵²Dagoshch'í, ch'inesk'ołíí k'ehgo, iké'yú béshdilwoshé ánniidgee: béshdilwoshé áníí doleeł, la'íí nanezna' n'íí its'í doo hichqohíí bee naadikáhgo ádolniíł, la'íí néé lahgo ádaant'eego ánohwi'dilne' doleeł. ⁵³Díí its'í hichqohíí its'í áníídéhi doo hichqoh dahíí ik'eyidleeh doleeł, la'íí díí its'í datsaahíí its'í áníídéhi doo datsaah dahíí ik'eyidleeh doleeł. ⁵⁴Áík'ehgo díí its'í hichqohíí doo hichqoh dahíí ik'eyiidlaago, la'íí díí its'í datsaahíí doo datsaah dahíí ik'eyiidlaago, gáníígo bek'e'eshchiiníí begolne' doleeł, Da'itsaah n'íí baa goneznaago doo nt'é da silíí. ⁵⁵Da'itsaahíí rílni, ninawod bee nohwicháq n'íí hayú begoz'aa? Da'itsaahíí rílni, gonłnéé n'íí hayú goz'aa? ⁵⁶Nohwincho'híí bigha da'itsaahíí nalwod; la'íí begoz'aaníí biláhyú ncho'íí nalwod. ⁵⁷Áídá' Bik'ehgo'íhi'nań ba'ihégoši, án nohweBik'ehíí Jesus Christ biláhyú da'itsaahíí baa daagonłnééhgo ánohwile'. ⁵⁸Áí bigha, shik'ííyú, shił daanohshóni, nłdzilgo nasozíí, doo bits'á' daadiho'náhgo da, da'ákozhá káágo nohweBik'ehíí bá nada'ohsiid, nohweBik'ehíí biláhyú bá nada'ohsiidíí doo da'ílnéhi at'éé dago bídaagonłsíhíí bigha.

16 ¹K'adíí nnee Bik'ehgo'íhi'nań báhadaadeszaahíí zhaali bá ndaahohniíhíí bee nohwich'í' yashti': Galatiayú ínashood ha'ánáséhíí gábíłdishnií n'íí k'ehgo nohwił áldó' ágádaahne'. ²Godilziníí bijíí dábik'ehíí dała'á nohtiígee Bik'ehgo'íhi'nań danelt'eego bee nohwich'ozni'híí k'ehgo zhaali la' k'ihzhí' ndaahohniíłgo ilch'í' ndaahohniíł, áík'ehgo níyáágee doo zhaali ndaahohniíł da doleeł. ³Áík'ehgo akú níyáágo nnee la' nzhqo daadohniíhíí naaltsoos baa daanohniíł, áí zhaali baa daasoné'íí Jerusalemyú daidiiné'híí bigha akú daadish'aał. ⁴Shíí áldó' akú disháh dábik'ehyúgo, akú bił dishkah. ⁵Macedóniayú ch'ínsháh shí: Macedóniayú ch'íníyáágo nohwaa deshaał. ⁶Akú déť'ihézhí' nohwił nahashtá shí, dagohíí da'akú sheehai shí, áík'ehgo dahayú dahnáádishdáhyú

bee shich'odaahñii doleeł. ⁷ Akú ch'ínsháhgo doo dét'ihézhì' nohwistsééh hásh't'íí da, áídá' nohweBik'ehñ hát'ííyúgo nohwił nahashtá hásh't'íí. ⁸ Pentecost bengonyáázhì' Éphesusgee siidáa doo. ⁹ Ntt'éeego na'isiidíí dahot'éhé bee shá ch'íntáá, ła'íí shich'ì' nadaagonłkaadíí łáá. ¹⁰ **Timótheus** nohwaa nyáágo doo neldzidgo ádaanołsì da le': nohweBik'ehñ binasdziidíí nayik'í'iziid, shíí na'isiidhíí k'ehgo. ¹¹ Doo hadín da'íílnégo baa natsekees da le': áídá' bich'odaahñiigo bił gozhóqo shich'ì' dowáh: bíí hik'e shik'isyú ła' áldó' shaa hikáhíí nhoshłíí. ¹² Nohwik'isn Apollos holzéhi, nohwik'isyú ła' biłgo nohwaa hikáh dážhó hásh't'íí ndi k'adyúgo doo digháh hát'íí da; ndi bá ch'ígót'ì' gozłíigo nohwich'ì' digháh ndi at'éé. ¹³ Daadeh'íí, nohwi'odłá'íí bee ndzilgo nasozìí, báyán k'ehgo ádaanoht'ee, nadaatwodgo nadaasozìí le'. ¹⁴ Dawa ánadaah't'ííhíí hìł daanojhqoqo ánadaah't'ííhì le'. ¹⁵ Shik'ííyú, Stéphanas bigowá dągoz'ąą nt'éeego Akéyagee dantsé da'osdłądgo bídaagonłsì, ła'íí ínashood daanliiníí yinádaadéz'ìigo yaa ádaadest'ąą, ¹⁶ Nñee ágádaat'eehíí hik'e nohwich'odaanìihíí, ła'íí Bik'ehgo'ihì'nañ bánada'iziidíí dawa daadohts'ago nánohwoshkąąh. ¹⁷ Stéphanas hik'e Fortunátas ła'íí Akéyas hikaihíí baa shìł gozhóq: nohwíí doo nohkáh dagee áí hikai. ¹⁸ Shiyi'siziiníí hanáyotołgo ádaashiilaa, ła'íí nohwíí áldó' ágádaanohwislaa: nñee ágádaat'eehíí daadinołsigo ba'ihédaanołsì. ¹⁹ Asiagee ínashood ha'ánátséhíí dawa, Gozhóq, daanołhwiłñii. Áquila hik'e Priscilla ła'íí bigowá yune' ha'ánátséhíí áldó' dawa nohweBik'ehñ binkááyú, Gozhóq, daanołhwiłñii. ²⁰ Christ biláhyú nohwik'ííyú daanliiníí dawa, Gozhóq, daanołhwiłñii. Daagodinołsigo daatłohts'qs le'. ²¹ Shíí, Paul, Gozhóq, nohwiłdishñiihíí dashíí shigan bee k'eshiłchíí. ²² Nñee ła' doo Jesus Christ nohweBik'ehñ bił nzhqo dayúgo, bił ch'ígodíni at'éé. NohweBik'ehñ nánídáh. ²³ Jesus Christ nohweBik'ehñ biłgoch'oba'íí bee nohwił goz'ąą le'. ²⁴ Christ Jesus binkááyú shìł ijóóníí bee nohwich'ì' goz'ąą le'. Doleełgo at'éé.

THE SECOND EPISTLE OF PAUL THE APOSTLE TO THE CORINTHIANS

---

1 ¹Shíí, Paul, Bik'ehgo'ihí'nań bik'ehgo Jesus Christ binal'a'á nshłíni, ła'íí nohwik'isn **Timotheus** holzéhi biłgo, Bik'ehgo'ihí'nań daayokaqahíí Corinthgee ha'ánálséhíí bich'í' k'e'iilchii, ínashood daanliiníí dawa Akéya biyi' dahot'éhé daagolíníí biłgo: ²Bik'ehgo'ihí'nań nohwiTaa, Jesus Christ nohweBik'ehń biłgo biłgoch'oba'íí ła'íí bits'á'dí' iłch'í'gont'ééhíí bee nohwich'í' goz'aq le'. ³Bik'ehgo'ihí'nań, Jesus Christ nohweBik'ehń biTaa, ba'ihégoş le', án bits'á'dí' aatét'íi begoz'aq, Bik'ehgo'ihí'nań dawa bee hadag ánágodle'íí; ⁴Áń góyéégo nohwich'í' nagowaagee hadag ádaanohwiłş, nnee dant'éhéta bee bich'í' nadaagont'ogyúgo hadag ánádaahiidle'híí bigha, danée Bik'ehgo'ihí'nań hadag ádaanohwiłşihíí bee hadag ánádaahiidle'go. ⁵Christ biłgo dánohwiniigonłt'éé nt'ééhíí k'ehgo Christ nłdzilgo hadag da'ánohwiłş nt'éé. ⁶Née nohwiniigodilne' lék'eyúgo, hadag ádaanoht'ee doleełhíí ła'íí hasdánohwińiil doleełhíí bighaħi at'éé, áí nohwiniigonłt'ééhíí k'ehgo nohwíí ałdó' nohwiniigonłt'ééhíí bee hadag ádaanoht'eego ádaanohwiłş, ła'íí née hadag ánohwi'dilne' lék'eyúgo hadag ádaanoht'ee doleełhíí ła'íí hasdánohwińiil doleełhíí bighaħi at'éé. ⁷Nłdzilgo nohwa da'óndlii, díńko bígonłzihíí bigha, née nohwiniigodilne'híí k'ehgo nohwíí ałdó' nohwiniigodilne' ndi Bik'ehgo'ihí'nań hadag ádaanohwiłşihíí k'ehgo nohwíí ałdó' Bik'ehgo'ihí'nań hadag ádaanohwiłş doleeł. ⁸Christ biláhyú nohwik'íyú daanołhíni, Asiayú góyéégo nohwich'í' nagoyaahíí bídaagonołşí háhiit'íj, dážhó góyéégo nohwich'í' nagoyaahíí bigha nohwinawod dásdozhá asđiđgo daahiitsaah łaq niidzi: ⁹Da'itsaahíí bee nohwá ngot'aq niidzi, áídá' danée doo ída'óndlii da, ndi Bik'ehgo'ihí'nań nanezna'íí nádaayihii'na'íí ba'óndlii doleełhíí bigha nohwich'í' ágodzaa. ¹⁰Áń góyéégo da'itsaahíí yits'á' nohwińil ádí' yits'á' nánohwińíł: ła'íí ágánánohwidle' doleełgo ba'óndlii; ¹¹Nohwíí ałdó' nohwi'okaqahíí bee nohwich'odaahnii, áík'ehgo nnee łaqgo nohwa da'oskađgo hagoł'éégo Bik'ehgo'ihí'nań nohwich'ozni'íí nnee łaqgo

ba'ihédaanzí doleeł. ¹²Díí baa nohwilgozhóq, díínko nohwíí yune' bígonlzi, ni'goszdań biká' nnee bitahyú ła'íí itisgo nohwíí nohwitahyú Bik'ehgo'ihí'nań binadzahgee da'aniiigo, doo daazhógo da ánáhiit'ííł, doo ni'goszdań biká'dí' igoyá'íí bee da, Bik'ehgo'ihí'nań biłgoch'oba'íí binkááyú ánáhiit'ííł. ¹³Daahohshíhíí ła'íí dá bee nohwíł idaagoziníí zhá baa nohwich'í' k'e'iilchii; áí dahot'éhé baa nohwíł idaagozi doleełgo hasht'íí; ¹⁴Ilk'idá' łazhí' nohwídaagonońsi n'íí k'ehgo, áík'ehgo néé nohwaa nohwíł gozhóq'íí k'ehgo nohwíí ałdó' nohwaa nohwíł gozhóq doleeł, Jesus nohweBik'ehń nádáhíí bijíí. ¹⁵Áí da'aniiigo bígonsihíí bighá ntsé nohwaa nsháhgo ni', nakidn nohwíł daagoyilshóq doleełgo; ¹⁶Macedóniayú hishaalyú ła'íí t'aazhí' náshdaalgo nohwaa nsháhgo ni', ádíí' Judeayú shich'odaahniigo disháhgo ni'. ¹⁷Ya' daazhógo ádishniigo ágádishnii lá néé? Ya' ni'goszdań biká' nnee k'ehgo nagoshchi' néé, ya' shíł nagokigo, Ha'oh, ła'íí, Dah, dishnii néé? ¹⁸Dah, ádá' Bik'ehgo'ihí'nań da'anii nliíhíí k'ehgo doo nohwíł nagokigo, Ha'oh, ła'íí, Dah, nohwiń'ni da. ¹⁹Silvánus ła'íí Timotheus hik'e shíí biłgo Bik'ehgo'ihí'nań biYe', Jesus Christ, nohwitahyú baa nohwíł nadaagosilni'íí doo bił nagokigo, Ha'oh, ła'íí, Dah, nii da, ádá' án dábik'ehn, Ha'oh, nii. ²⁰Dábik'ehn Bik'ehgo'ihí'nań nt'é niigo yengon'áqáda' Christ, Ha'oh, da'anii nii ni', ła'íí án binkááyú, Doleełgo at'éé, daan'nii, Bik'ehgo'ihí'nań ba'ihégoşı doleełgo. ²¹Bik'ehgo'ihí'nań néé hik'e nohwíí biłgo Christ bił dała'á daandliigo ndzilgo ánohwilshíhi at'éé, ła'íí da'án hadaanohwidilaahi at'éé; ²²Áń nohwiká' da'izkałhíí k'ehgo bíyéé daandliigo nohwígóziigo áyíłaa, ła'íí nohwíí biyi' Holy Spirit nohwaidin'áqá, áí Bik'ehgo'ihí'nań nohwíłniigo yengon'áání begolne'go ch'í'nah hileeh. ²³Díí da'anii ádishniigo Bik'ehgo'ihí'nań shá yígółsiigo biká' ádishnii, doo nohwíł daagozhóq dago ánohwishłe' doo hasht'íí dahíí bighá doo hwahá Corinthyú náshdáh da. ²⁴Doo nohwe'odla' bee nant'aahíí k'ehgo nohwaa natsídaahkees da, ádá' nohwíł daagozhóq doleełgo nohwíł nada'idziid; nohwi'odla'íí ilk'idá' nalwod.

2 ¹Nohwaa nánáshdáhgo doo nohwíł daagozhóqogo ádaanohwishłe'go da shiini' łašłaa. ²Doo nohwíł daagozhóqogo ánohwishłaa'yúgo hadín lá shíł gozhóqogo áshile', nohwíí zhá gónko doo nohwíł daagozhóqogo ánohwiishłaa n'íí? ³Áí bighá áík'ehgo nohwich'í' k'eshilchíí, nohwaa niyáago nohwíí shíł daagoyilshóq le'at'éhi doo shiini' bídaadołniíhgo da; díí da'anii nohwá bígonsi, nt'é baa shíł gozhóóníí nohwíí ałdó' baa nohwíł daagozhóq doleeł. ⁴Nohwich'í' k'e'shilchíí'dá' doo shíł gozhóq da ni', shijíí doo nkehen'áqá da ni', ła'íí hishchag ni'; doo nohwiini' daadishniihíí bighá da, ádá' dážhó shíł daanoahshoqogo baa nohwíł nagoshni'híí bighá. ⁵Dahadínta biní'ńniihyúgo, doo dashízhá shich'í' at'íí da, ádá' daanohwigha nohwich'í' at'íí, ndi doo yóyáhgo da, doo idaagosh'a'go ádishnii hasht'íí da. ⁶Nnee ágát'ééhíí łáqágo nołt'eego biniidaagodołtaa n'íí da'ágee dábik'eh. ⁷Áík'ehgo bich'í' ánadaahne'go bincho'híí bighá baa nádaagonoh'aahgo hadag ádaanońsi, doo ágádaanoht'ee dayúgo, dánko

dázhq itiségo ts'iyaa ábile'. ⁸Álk'ehgo nohwił daanzhooníi bił ch'í'nah ádaahle'go nádaanochwoshkaqah. ⁹Nt'é nohwił déniidíi bikísk'eh ádaanoht'ee shi bígonsiñhíi bigha nohwich'i' k'e'eshiłchíi. ¹⁰Dahadín nchq'híi bigha baa nádaagonoh'aahíi shíi aldo' baa nágodinsh'aah: dant'éhéta baa nádaagoni'ááyúgo nohwíi nohwiłgha asht'íi, Christ binadzahgee. ¹¹Doo ágádaant'ee dayúgo dánko ch'iidn nant'án, Satan holzéhi, nohwitis hileeh: hagog'éégo nohwich'i' na'iziidíi bídaagonlzi. ¹²Troasyú Christ baa yati' baa gozhóni baa yashti'yú nýáadá' nohweBik'ehín shá ch'íntáq, ¹³Áidá' shik'isn Titus ákú doo hak'i dahíi bigha shiyi'siziiníi biyi' doo ilch'i'gont'éé da ni'; álk'ehgo áidí' bits'á' dahdiyaago Macedóniayú dahnaadiiszaa. ¹⁴Bik'ehgo'ihí'nañ ba'ihégoši, án dákozhá Christ binkááyú nagonl'ného ánohwíłsi, la'íi nohwinkááyú bígozi go ádilzi, ái łikagolchihíi k'a'at'éégo da'adzaayú benagowaa. ¹⁵Hadíi hasdákáhíi la'íi doo hasdákáh dahíi bitahyú Bik'ehgo'ihí'nañ bich'i' Christ yee łikagolchihíi k'a'at'éégo ndlii: ¹⁶Hadíi doo hasdákáh dahíi bich'i'yúgo golchiníi da'itsaah áidoliłhíi k'a'at'éégo ndlii; áidá' hadíi hasdákáhíi bich'i'yúgo hígolchiníi ihí'naa áidoliłhíi k'a'at'éégo ndlii. Hadín láq díi yínel'aa? ¹⁷Láqgo Bik'ehgo'ihí'nañ biyati' doo da'anií ádaaniigo yaa yádaakti', áidá' néé doo ágánt'ee da; néé Bik'ehgo'ihí'nañ biyati' da'aniigo baa yáhiilti', Bik'ehgo'ihí'nañ nohwinł'ago, da'án binadzahgee Christ binkááyú yáhiilti'.

3 ¹Ya' nohwich'i' ídaayanáhiilti'go godeyaa néé? Ya' naltsoos néé nlt'éégo nohwaa nagoln'i'íi hádaah't'i néé, dagohíi nohwits'á'dí' la' naltsoos ágát'ééhíi háhiit'i néé, la' ágádaat'ihíi k'ehgo? ²Nohwíi naltsoos nlt'éégo nohwaa nagoln'i'íik'a'at'éégo ádaanoht'ee, nohwíi bíká' bek'e'eshchii, nnee dawa daayozhíigo yídaagołsi: ³Nohwíi naltsoos Christ yaa nagoln'i'íi néé áhiidlaahíi daanołhíigo bígózi, doo ink bek'e'eshchii da, ndihíi Bik'ehgo'ihí'nañ hináhi biSpirit bek'e'eshchii, doo tséé nteelíi bíká' da, ndihíi nnee daabijíi bíká' k'e'eshchii. ⁴Christ binkááyú Bik'ehgo'ihí'nañ ba'óndliihíi bigha án'nii: ⁵Dant'é bíniil'aaqahíi doo néé nohwits'á'dí' benagowaa da; áidá' Bik'ehgo'ihí'nañ zhá bits'á'dí' benagowáhi at'éé; ⁶Án ániídégo nohwá ngon'ááníi baa nagohiiln'i'go bíniil'aaqo ánohwilaa; doo yati' bee nohwá ngon'ááníi zhá baa yáhiilti' da, áidá' nt'é niigo aníhíi yaa yáhiilti', Holy Spirit nohwinkááyú yati'go: Jews bich'i' begoz'aaníi da'itsaahíi bee nnee bángot'aa, áidá' Holy Spirit-híi nnee ihí'naa yaa daidi'aah. ⁷Begoz'aaníi tséé bíká' k'e'eshchiiníi da'itsaahíi áile' ndi dázhq bits'á'dindláádgo bengonyáá, álk'ehgo Israel hat'i'i Moses binii' bits'á'dindláádíi bigha ch'éh daayineł'íi, bits'á'dindláádíi bech'igonáh doleel ndi; ⁸Ái ndi ágádzaago, Holy Spirit binkááyú begoz'aaníi dázhq itisgo bits'á'dindláád doleel go'íi. ⁹Da'itsaah áile'go begoz'aaníi bits'á'dindláád lək'eyúgo, dávik'ehyú áile'go begoz'aaníi itisgo bits'á'dindládi at'éé. ¹⁰Da'aniigo begoz'aaníi lah bits'á'dindláád n'íi, k'adíi doo bits'á'dindláád da silii, la'i bitisgo bits'á'dindláádhií bigha. ¹¹Begoz'aaníi bech'igonyáá n'íi

bits'á'dindláád lèk'eyúgo, doo bech'ígowáh dahíí bitisgo bits'á'dindláád go'íí. ¹²Áí ndaahóndliigo dabígóziigo yáhiilti': ¹³Doo Moses k'ehgo yáhiilti' da, án Israel hat'i'i nt'é bits'á'dindláádíí édjihíí doo daayítséh dago biniizhí' nná'íltos: ¹⁴Daabiini' bee doo daago'íí da silíí; áík'ehgo díí jii ndi doo ánídá' Bik'ehgo'ihí'naán hik'e bíí biłgo łangon'áni daayozhíigo binatsekeesíí biná'isti' n'íí t'ah da'ágát'ée; áí Christ binkááyú zhá yó'oltsoos. ¹⁵Díí jii ndi Moses binaltsoos daahojíigo binatsekeesíí t'ah biná'isti' k'a'at'éégo t'ah doo yídaagołsji da. ¹⁶Da'ágát'ée ndi nohweBik'ehń bich'í' ách'idzaayúgo konatsekees biná'isti' n'íí k'ihzhí' yó'oltsoos. ¹⁷NohweBik'ehń Holy Spirit at'éé: hayú nohweBik'ehń biSpirit nliıgee daanohwigha nohwil ch'í'otaq. ¹⁸Daanohwigha, nohwini doo bináda'isti' dago, kát'íné biyi'zhí' daadinéel'íihíí k'a'at'éégo nohweBik'ehń bits'á'dindláádíí daanéel'íí, áík'ehgo án bits'á'dindláádíí nohwits'á'dindláádgo daahiidleeh, dayúweh nohwá goldohgo, áí nohweBik'ehń biSpirit bits'á'dí' begonáh.

4 ¹Áík'ehgo díí na'idziidíí Bik'ehgo'ihí'naán biłgoch'oba'híí bigha nohwaa dain'áqago nyee ndi dahndq; ²Nadaant'igo ncho'go ágot'eehíí doo be'ánt'ee da, doo lé'ilchoogo nahiit'aash da, Bik'ehgo'ihí'naán biyati' doo bee nahiich'aa da; ndi biyati' da'aniihíí ch'í'nah ánłzi, áík'ehgo nıee dała'a daant'igo Bik'ehgo'ihí'naán binadzahgee da'áıee yáhiilti'go yídaagołsji. ³Yati' baa gozhóni baa nagohiilni'íí hadín bich'í' bená'isti'yúgo, doo hwahá hasdákáh dahíí zhá bich'í' bená'isti'hi at'éé: ⁴Ni'gosdzán biká' ágot'eehíí yebik'ehi, ch'iidn nant'án, doo da'odłq dahíí biini' yileda'istsooz, Christ, Bik'ehgo'ihí'naán ye'at'éhi da'áiyihíí ye'at'éhi, baa na'goni'íí bits'á'dindláádíí doo bee bich'í' got'íí hileeh dahíí bigha. ⁵Doo néé ídaanagohiilni' da, Christ Jesus nohweBik'ehń nłni zhá baa nagohiilni'; áídá' nééhíí nohwá na'idziidíí ndliı, Jesus bigha. ⁶Bik'ehgo'ihí'naán, Chagołheeyıne' idindláád le', nniidíí nohwijíí yıne' odaadezdlaad, Bik'ehgo'ihí'naán bits'á'dindláádíí bídaagonłzihíí bigha, áí Jesus Christ binii biká'zhí' hit'íí. ⁷Néé tus gosht'ish be'alzaahíí k'ehgo ánt'ee ndi áí łán íłinihíí nohwiyi' golıı, í nawod dázho k'a'at'éhi doo néé nohwits'á'dí' da, áídá' Bik'ehgo'ihí'naán bits'á'dí'hi bígózi doleełhíí bigha. ⁸İtah at'éédí' nohwich'í' nagont'og ndi doo hayaa ánohwile' da; hagog'éégo ánágot'ııł shihíí doo bídaagonłzi da ndi biyah daandq; ⁹Nohwiniıgodnłsji ndi doo yó'onohwidi'aah da; nkínohwidest'e' ndi doo nohwizes-hıı da; ¹⁰Jesus bi'ihí'na'íí nohwiká'zhí' hit'ıı doleełhíí bigha, Jesus adzaahíí k'a'at'éégo néé ndi dáıik'ehń da'itsaahíí bee nohwich'í' goz'aa. ¹¹Nohwits'ıı dadotsaahíí ndi Jesus bi'ihí'na'ıı bee ch'í'nah doleełhíí bigha t'ah hin'naa ndi Jesus bigha nohwidi'zodeełgo baa nohwidi'det'aa. ¹²Áík'ehgo Jesus baa yáhiilti'híí bigha da'itsaahíí bee nohwich'í' goz'aa, áídá' áı bigha nohwihíí ihí'naahíí nohwaa gode'aa. ¹³Osisdłqadhíí bigha bá yashti', niigo k'e'eshchıı; néé ałdó' da'ágát'éégo ohiidłq, áík'ehgo ágádi'niigo bá yáhiilti'; ¹⁴Díí bígonłzi, hadín Jesus naadiidzaago áyılıaa n'íí, néé ałdó' Jesus biłgo náđihiikáh ánohwile' doleeł,

áidí' dabíí binadzahgee nnohwidoníł, nohwíí bíłgo. ¹⁵Ádaagodzaahíí dawa nohwíí nohwiğhą ádaagodzaa, Bik'ehgo'ihí'nań bíłgoch'oba'íí an'odaazłiğhíí nņee bitahyú dayúweh nołseełgo ba'ihégosiníí ádó' dayúweh nołseeł doleeł, Bik'ehgo'ihí'nań dážhó ba'ihégosı doleełgo. ¹⁶Áí bighą doo hayaa ánohwile' da; nohwits'í ndihit'ood ndi dajji bíłgha nohwiyi'siziniíí ániidégo ánálñiıł. ¹⁷Dét'ih nohwich'ı' nadaagont'ogíí dážhó nohwaa gozhóóníí doo ngonel'ąą dahi dawahá bitisgo at'éhi nohwá iłch'ı'yile'; ¹⁸Dawahá hit'iinií doo néel'ıı dadá' doo hit'ıı dahíí zhá néel'ıı: dawahá hit'iinií bech'ıgowáh; áidá' doo hit'ıı dahíí dahazhı' begoz'ąą.

5 ¹Díınko bídaagonłzi, ni'goszán biká' nohwits'ı' bee gowałolgai k'ehgo biyi' daagondliinií nankaadgo, gowa doo kogan be'alzaa dahíí, Bik'ehgo'ihí'nań áyılıaahíí, yaaká'yú dahazhı' goz'áni nohwá goz'ąą. ²Kogee díí nohwits'ı' bee nahiikaidá' ík'edaan'ñíí, yaaká'yú biyi' daagondliı doleełíí bídiğ daandliıgo ík'edaahihiidléh hádaahiit'ııgo: ³Ík'eda'iidlaayúgo dádaałinchiigo doo daanohwi'diltséh le'at'éé dahíí bighą hádaahiit'ıı. ⁴Díí nohwits'ı' gowałolgai k'a'at'éhi t'ah biyi' daagondliıgo, nohwich'ı' badaagont'ogíí bighą ík'edaan'ñíí: nohwits'ı' diyágé k'a'at'éégo doo ídaadihi'niıłgo da, ndi dayúweh nohwik'ena'izlaa hádaahiit'ııhíí bighą, áık'ehgo ihí'naahíí da'itsaahíí yidag hadogáál. ⁵Bik'ehgo'ihí'nań dabíí áí bighą iłch'ı'nohwilaa, ła'ıí Holy Spirit nohwaidin'ąą, áí bee Bik'ehgo'ihí'nań íłk'idá' ánniidií da'anii begolne'go nohwıł ch'ı'ğah hileeh. ⁶Áí bighą dáıik'ehn bidag ádaant'ee, nohwits'ı'hií nohwiğowağhıı k'ehgo t'ah biyi' daagondliıgo nohweBik'ehn doo bíł daagondliıgo bídaagonłzi ndi: ⁷(Nohwi'odłá'ıı zhá bee hiikaah, doo daahiit'iinií bee da:). ⁸Bidag ádaant'ee, nohwıłdishñii, nohwits'ı' bits'ą'dí' dahdiniikáhgo nohweBik'ehn bíł ndaagondleehgo dážhó hádaahiit'ıı. ⁹Áık'ehgo nohwits'ı' biyi' daagondliıyúgo, dagohíí bits'ą'yú daagondliıyúgo, Bik'ehgo'ihí'nań bíł daagoyihılzhóq doleełhíí bighą nada'idziid. ¹⁰Daanohwiğha Christ bidázhı' nkáhgo nohwaa yá'iti' doleeł; nohwits'ı' biyi' daagondliıdád' ánádaahiit'ııł n'ıí dáıik'ehgo daanohwich'ı' nahi'niıł, nht'éehíí dagohíí ncho'ııta. ¹¹Áık'ehgo nohweBik'ehn bégódzidíí bígonłziğhıı bighą nņee bich'ı' yáhiilti'go biini' bá ádaagohiidleeh; hago ánt'eehíí Bik'ehgo'ihí'nań yígółsı; nohwíí ádó' nohwııí naz'ąadı' nohwídaagonłsı shı. ¹²Néé doo daazhógo nohwich'ı' ídaayánahiilti' da, áidá' nohwee ída'ólíí doleełhíí bighą nohwich'ı' k'e'iılchii, áık'ehgo nņee koká'yú hago ádaanoliníí zhá yee ídaada'odlıí, áidá' kojii yune' begoz'ánihií doo yee ídaada'odlıí dahíí bich'ı' t'ąazhı' hanádaahdzii doleełhíí bighą nohwich'ı' k'e'iılchii. ¹³Nohwiini' ádiğh k'a'ánondliıyúgo Bik'ehgo'ihí'nań bá áhiit'ıı: nohwiini' golııyúgo nohwíí nohwiğhą áhiit'ıı. ¹⁴Dał'a, nņee dawa yá daztsąą; áık'ehgo nņee dawa nanezna'hi at'éé bídaagonłziğhıı bighą Christ bíł ijóóníí nanohwiıłaa: ¹⁵Áń nņee dawa yá daztsąą, hadín hiıaahíí doo dayúweh dabíí ídahi'naa da doleełgo, áidá' hadín bá daztsąadı' naadiidzaahíí yá hiıaa doleełgo. ¹⁶Áí bighą kodı' godezt'ı'go nņee doo ła' nņee at'éé zhińéégo baa natsıhiikees da: Christ nņee zhińéégo at'éégo baa natsıhiikees ni' ndi, doo dayúweh nņee zhińéégo baa natsıhiikees

da. ¹⁷Áík'ehgo hadín Christ yíl dała'a nasdlíj lẹk'eyúgo, nnee ánídégo ánábi'delzaa: dabíntséda' ye'at'éé n'íi ąął bech'ígoyáa; dawahá áníúdego ánálzaa go'íi. ¹⁸Díi dawa Bik'ehgo'ihí'nań bits'ą'dí' begoz'ąą, án Jesus Christ biláhyú bik'íi ánádaanohwisdlaa, ła'íi nnee hik'e Bik'ehgo'ihí'nań bił itk'íi nádaasdlíjhií baa nagohiilni'go nohwaa godin'ąą. ¹⁹Díinکو ádishńii, Bik'ehgo'ihí'nań Christ biláhyú nnee ni'gosdzán biká' daagolíníi bik'íi ánáyiđlaa, doo binchq'íi bá yíl ołtag dago; ła'íi nnee bik'íi ánáyidle'íi baa nagohiilni'go nohwaa godin'ąą. ²⁰Áík'ehgo Christ binal'a'á ndlįigo, Bik'ehgo'ihí'nań nohwinkááyú nádaanohwokaąh: Bik'ehgo'ihí'nań bik'íi nádaahdleeh, nohwiłn'niigo Christ bá yáhiilti'go nánohwihikaąh. ²¹Christ biyi' daahiidleehgo Bik'ehgo'ihí'nań dábił'ehyú át'ééhíi be'ádaant'ee doleełhíi bigħa Bik'ehgo'ihí'nań Christ, doo nchq'go at'éé n'íi, néé nohwinchq'íi biká'zhi' áile'go nchq'go at'éégo áyíłaa.

6 ¹Néé ałdó', Bik'ehgo'ihí'nań bił na'idziidíi ndlįigo, bił goch'oba'íi doo da'flíjzhi' nádaadohné' da le', nohwiłn'niigo nánohwihikaąh. ²(Bik'ehgo'ihí'nań gáníi, Yati' baa gozhóni nágodn'aahíi nił ch'í'otaągee nidesiits'ąą, hasdách'igháhíi bijji nich'osińf' ni', nii: isaą, dák'ad begoz'ąą; díi jji hasdách'igháhíi nohwá begoz'ąą.) ³Doo hadín nohwiğħa nakaadgo da Bik'ehgo'ihí'nań bá na'idziid, bá na'idziidíi doo hadín yik'ígodi'áh da doleełhíi bigħa: ⁴Áída' néé Bik'ehgo'ihí'nań bá na'idziidíi dáhot'éhé bee nłt'éégo ánt'eego nohwígózi, nyéé ndi bidag ánt'ee, nohwich'í' nadaagont'og ndi, nyéé' nts'ag ndi, goyéégo nohwich'í' nagowaa ndi, ⁵Hagee hánohwí'dinłtsaas ndi, ha'ánánohwidilka' ndi, nohwił'í dahnáđzaa ndi, nyeego na'idziid ndi, doo ilwosh dagee, shińá' góyéé ndi bidag ánt'ee; ⁶Dilkqoğho ádinłzhi'íi bee Bik'ehgo'ihí'nań bá na'idziidíi nłt'éégo ánt'eego nohwígózi, nohwił ígózini' bee, bągohii'aalíi bee, nohwiłgoch'oba'íi bee, Holy Spirit bee, doo ádinł'íi dago nohwił ijóóníi bee nłt'éégo ánt'eego nohwígózi, ⁷Yati' da'aniihíi áłn'ni, Bik'ehgo'ihí'nań binawodíi bee hin'naa, nłt'éé zhińéégo benagonłkaadíi nohwigan dihe'na zhińéégo dahiitijíi ła'íi nohwe'eshgan zhińéégo dahiitijíi bee Bik'ehgo'ihí'nań nłt'éégo bá na'idziidgo nohwígózi, ⁸Hagee nnee daanohwidnłsigeeg dagohíi doo daanohwidnłsigeeg dagee, nnee nłt'éégo nohwaa yádaalłt'íi'gee dagohíi dénchq'go nohwaa yádaalłt'íi'gee nłdzilgo nasiidziji; nahich'aahíi k'ehgo nohwaa natsídaakees ndi da'aniihíi be'ánt'ee; ⁹Doo nohwígózi da ndi ła'ihíi nłt'éégo nohwídaagołsi; k'azhą dahiitsaah ndi hin'naa łąą; nohwińi'daadezńih ndi doo nanohwi'distseed da; ¹⁰Doo nohwił gozhq' da ndi nohwijíi biyi'dí' dábił'ehn nohwił gozhq'; tént'iyé ndi nnee łąągo hádaalłdzilgo áidle'; nohwíyéé da'áđiğho ndi da'anii dawahá nohwíyéé. ¹¹Corinthgee daagonohłiiníi, doo nt'é nohwits'ą' nanł'ij dago nohwich'í' yáhiilti', nohwijíidí' dawa bee nohwich'í' bił ch'í'otaą. ¹²Néé nohwijíi yune' nohwíi nohwá goz'ąą, áída' nohwíi nohwijíi yune' doo néé nohwá goz'ąą da. ¹³(Shichągháshé bich'í' yashti'híi k'ehgo nohwich'í' yashti,) néé nohwijíi nohwich'í' ilłts'ą' át'éé, áík'ehgo bidenągo nohwíi ałdó' nohwijíi

nohwich'í' ílts'á' ádaahle'. ¹⁴Doo da'odlaq dahí' hik'e da'odlaqahí' doo bíl fídaanohwi'dest'f'oo da le': dá'ábik'ehyú át'ééhí' í' í' doo dá'ábik'ehyú át'éé dahí' hagot'éégo í' t'eké daanlí'í? í' í' idindláádí' hik'e chagotheelí' hagot'éégo da'la'á nli'í? ¹⁵Hagot'éégo Christ í' í' ch'iidn nant'án dá'le'f'eego natsídaakees? Hagot'éégo odlaqahí' í' í' doo odlaq dahí' da'la' natsídaakees? ¹⁶Kíh biyi' Bik'ehgo'íhi'na'na' daach'okáqahí' í' í' k'e'eshchín hagot'éégo dá'le'f'ee? Nohwí' Bik'ehgo'íhi'na'na' hínáhi bikíhí' k'ehgo daanohjí; Bik'ehgo'íhi'na'na' gání, Shí' í' biyi'gonshjí, í' í' bitahyú anáshdaal; shí' Bik'ehgo'íhi'na'na' nshínihi daashokáqah doleel, á' shichagháshé daanlí' doleel. ¹⁷Á' bighá bitahdí' hahkáh, sahngo nahkai, ní, nohweBik'ehí, dant'éhéta nch'í' doo baa nahkai da; á'k'ehgo nánohwidishní, ¹⁸Shí' nohwiTaa nshjí doo, nohwí' shiye'ke í' í' shitsi'ke daanohjí doo, ní, nohweBik'ehí, Dák'a'at'éhi.

7 ¹Shí' daanohshóni, á' nohwá ngot'aqadá, haláq nohwits'í í' í' nohwi'isiziiní' yí'ch'qohí' dawa í' daadihiilk'qohgo bits'á'yú nihiikáh le', á'íd' Bik'ehgo'íhi'na'na' bédaahiildzidgo daadinl'zigo í'ch'í'da'índle'. ²Nohwí'jí biyi' nohwá goz'aqago ádaahle'; doo hadín bich'í' dénch'og'go ásiidzaa da, doo hadín dénch'og'go áhiidlaa da, doo hadín bich'í' nahich'aa da. ³Dí' doo nohwi'í'dish'áhí' bighá ádishní da; Nohwí'jí biyi' daanohjí, da'la' da'íitsaah doleelgo í' í' da'la' daahin'naa doleelgo, í'k'ídá' nohwi'dishní ni'. ⁴Doo shiini' háh dago nohwich'í' yashti', dázh'q nohwaa da'oshí'í: nohwichá bidag ánsht'ee, néé nohwich'í' goyéégo nagowaa ndi dázh'q shí' gozh'q. ⁵Macedóniayú ní't'aazhdá' nohwits'í doo hanáyol da ni', í'ch'íd'í' nagont'og ni'; nohwinaadyú nagonlkaad ni', í' í' nohwí'jí biyi' néhiildzid ni'. ⁶Da'ágát'éé ndi Bik'ehgo'íhi'na'na', doo ko' daagozh'q dahí' ko' daagozh'q'go ánádaakodle'í, Titus nyááhí' bee nohwi' gozh'q'go ánánohwiidlaa; ⁷Doo án' ní'yááhí' zhá bee da, á'ídá' án nohwaa bí' gozh'q'go ádaasolaahí' bee; shaa ch'íná daasol'igo, cha' nahkaigo, í' í' shaa daanohwiini'go Titus yaa nohwi' nagol'ní'dá' dázh'q itisgo shí' gozh'q ni'. ⁸Naltsoos nohwich'í' ágosh'laa ní' bighá dé't'í'hézh'í' doo nohwi' daagozh'q dago bí'gosí'sí'íd, á' bighá doo shí' gozh'q da ni': da'ágát'éé ndi k'adí' doo shí' hago'at'éé da. ⁹K'adyúgo baa shí' gozh'q, doo nohwi' daagozh'q da ní' doo bighá da, á'ídá' doo nohwi' daagozh'q dago nch'og'go ánádaah't'í' ní' bits'á'zh'í'go ánádaasodzaahí' bighá: doo nohwi' daagozh'q da ní' Bik'ehgo'íhi'na'na' bits'á'dí, á'k'ehgo doo nt'é nohwits'á'né' da, nohwich'í' k'e'shí'ch'í'í' bee. ¹⁰Doo ko' gozh'q dahí' Bik'ehgo'íhi'na'na' bits'á'dí'hi konch'í' bits'á'zh'í' á'ch'íné' ákole', á'k'ehgo hasdách'í'gháh, doo ko' gozh'q dago áná'kodle' da: á'ídá' ní'g'osdzán biká' ágot'eehí' zhínéégo doo ko' gozh'q dahí' izil'héhi at'éé. ¹¹Doo nohwi' daagozh'q da ní', Bik'ehgo'íhi'na'na' bits'á'dí'hi, í' daagonohdzaqago ádaanohwizlaahí' baa natsídaahkees, doo hadín hagot'éégo bí' daagosol'aq da hádaah't'í'go ádaanohwizlaa, nch'í' bik'ee daashol'í'igo, Bik'ehgo'íhi'na'na' bédaaldzidgo daadinol'sigo, shíd'í' daanoh'igo, dázh'q baa daanohwiini'go, í' í' doo bik'ehyú át'éé dahí'

biniidaagodołéhgo ádaanohwizlaa! Dawa bee doo nohwaa dahgosiit'ąą dago bígózi. ¹²Naltsoos nohwich'i' ągoshłaa ndi nnee doo bik'ehyú át'ée dahíi doo ń bighą nohwich'i' k'e'shłchíi da, dagohíi nnee doo bik'ehyú bich'i' at'ée dahíi bighą, áidá' Bik'ehgo'ihí'nań binadzahgee dązhó nohwaa daanohwiini'go bídaagonotsj doleelíi bighą nohwich'i' k'e'shłchíi. ¹³Ái bighą nohwíi nohwił daagozhóqóhíi bighą néé ałdó' nohwił gozhóqógo ńnohwi'deszaa: ła'íi ái bitisgo Titus biyi'siziiníi nohwaa bił nágojqodhíi bighą néé ałdó' dązhó nohwił gozhóqógo ńńnohwi'deszaa. ¹⁴Nohwaa da'oshłíigo Titus bił nagoshńi'íi doo bik'ee ádaayńsdzi da; áidá' dawa baa nohwił nagoshńi'íi da'ńniigo ádishńiíi k'a'at'éeego nohwaa da'oshłíigo Titus bił nagoshńi'íi ałdó' da'ńniigo bígózi. ¹⁵Ła'íi hagot'éeego da'ńńi'iyú ádaahdzaa, ła'íi hagot'éeego nohwiini' daahąhgo daadohtłidgo nohwaa nyáá yénalńniíi bighą bijíi biyi'dí' itisgo bił daanohshoq. ¹⁶Ái bighą dawa bee nohwaa da'oshłíi'íi bighą shł gozhóq.

8 ¹Shik'íiyú, Bik'ehgo'ihí'nań biłgoch'oba'íi Macedóniayú ńnashood ha'ńńńséhíi baa godet'aaníi bídaagonotsjigo háhiit'íi; ²Doo ałch'idéyú bich'i' nadaagont'ogíi bee nabída'dintaahgee dązhó bił daagozhóqógo, ła'íi dązhó tédaat'iyé ndi bijíi biyi'dí' ich'odaazńi'go ndaizné'. ³Díńko bá baa nagoshńi', dáyídaanel'ąązhí' ła'íi itisgo ndi ich'odaanńiigo ndaizné', dabíi hádaat'íigo; ⁴Nádaanohwokaąhgo gádaanohwiłńni, Díi ndaasii'né'íi nádohné'go ńnashood ła'ihíi bee bich'ohńiíh. ⁵Ndaayiné' shj ndzi n'íi bitisgo ndaizné', dantsé Bik'ehgo'ihí'nań bik'ehgo nohweBik'ehń yaa ídaadest'ąą, áigeehíi néé ałdó' nohwaa ídaadest'ąą. ⁶Áík'ehgo tédaat'iyéhíi bá zhaali łená'idlaago na'idziidíi nohwitahyú Titus yegodez'ńni, da'áík'ehgo nohwitahyú ńnle', biłńńni. ⁷Dawa bee itisgo nanohdee, da'ohdlaaníi bee, nńt'éeego yádaakt'íi, nohwigoyą' golíńni, nyee ndi hohkaahíi, ła'íi nohwił daanjooníi bee, áík'ehgo díi ich'odaahńiíhgo ndaanohné'íi bee ałdó' itisgo nanohdee le'. ⁸Doo bídaanohwiłńso'go nohwich'i' k'e'eshchii da, ndi ła' nyeeego nayik'ída'iziidíi baa nohwił nagoshńi'go, nohwíi ałdó' be'ágádaaht'eeeyúgo, ái bee da'ńni nohwił da'ijóq shj'íi bígózj. ⁹Jesus Christ nohweBik'ehń dązhó biłgoch'oba'íi bídaagonotsj, ń dązhó háłdzil ndi nohwiłą tét'iyé silj, tét'iyéhíi biláhyú nohwíi hádaałdzil daahłeet doleelgo. ¹⁰Díi baa natséskeesíi nohwił ch'ńnish'aah: díńko nohwá nńt'ée, dała'á łegodzaadá' begodeyaa n'íi ąął ádaahłe', begodeyaadá' dązhó hádaaht'íigo ádaaht'íi. ¹¹K'adíi ąął ádaahłéh; baa nohwił daagozhóqógo begodigháńi k'ehgo baa nohwił daagozhóqógo ałdó' ąął ádaahłéh: nt'é daanohwíyée shj'íi k'ehgo ndaanohné'. ¹²Nnee dabíi hát'íi'íi bighą nyiné'yúgo, býyée shj'íi k'ehgo nyiné'íi Bik'ehgo'ihí'nań bił dábik'eh; nnee býyée da'adíhyúgo Bik'ehgo'ihí'nań doo nt'é yokeed da. ¹³Ła'ihíi biyíl da'ałzołe doleelgo, áidá' nohwíi nohwiyl daandaaz doleelgo doo dishńiigo ádishńi da: ¹⁴Áidá' ła'ihíi biyíl nohwiyl dáłełt'ee doleelgo dishńiigo ádishńi, k'adíi nohwíyée łąągo, ła'ihíi yídłh daanliiníi ái bee bich'odaahńiíh, áidá' dahagee nt'é

bídìh daanohñiyúgo, býééhíí bee nohwich'onáda'niih áldó'; áík'ehgo dawahá dáleht'ee: ¹⁵Díínko bek'e'eshchij, Hadín lą́ągo lenáyehezlaa ndi doo ła' ch'ekáad da; hadín da'ayáhągo lenáyehezlaa ndi doo yídih nlij da, nii. ¹⁶Bik'ehgo'ihinań ba'ihęgosj, dánohwaa shiini'híi k'ehgo Titus nohwaa biini'go ábílłaa híi bighą. ¹⁷Titus doo náhoiikaąhíi zhą bighą nohwich'ij' deyaa da; áídá' dabíi dązhó hát'íjgo nohwich'ij' deyaa. ¹⁸Ła' nohwik'isn Titus bił nohwich'ij' del'a', án ínashood ha'ánálséhíi dahot'éhé bitahyú yati' baa gozhóni yaa yałti'go dązhó nł'ęęgo bígózinihi; ¹⁹Doo da'ái zhą bighą nohwich'ij' del'a' da, áídá' ínashood ha'ánálséh nagoznılıi bił anáhiikaahgo hádaabistij, díi ilch'onijgo na'idziidíi nohweBik'ehn ba'ihęgosjihíi bighą nabik'ída'idziid, ła'íi ilch'odaahñijgo hádaahł'ijhíi nnee bił ch'í'nah ádaagodle'go ádaahiit'ij: ²⁰Díi zhaali lą́ągo lenádaahiidláhíi hagot'ęęgo nadaahii'niihíi bighą doo hadín nohwaa dahgo'aa hádaahiit'ij da: ²¹Doo nohweBik'ehn binadzahgee zhą da, áídá' nnee dawa binadzahgee áldó' dábik'ehyú ádaahii'ne'go hádaahiit'ij. ²²Nohwik'isn ła'ihíi áldó' bił nádaadel'a', án doo alch'idndi nabnántaahgo lą́ągo nł'ęęgo ánát'ijhgo bígosiilzjid, án k'adíi díi na'idziidíi nayik'íiziidgo dązhó hát'íi, bestso ndaahohníłgo nohwígonsjihíi bighą. ²³Hadín Titus yiká na'ídiłkidyúgo, án shich'onijhíi át'ée, nohwá na'idziidíi ánt'ee: ła'íi hadín nohwik'isyúhíi yiká na'ídaadiłkidyúgo, iltah at'ęęyú ínashood ha'ánálséh nagoznılıi bá nal'a'á daanlij, ái bee Christ ba'ihęgosj. ²⁴Áík'ehgo dabíi bińáál ła'íi ínashood ha'ánálséh nagoznılıi daabináál nohwił'ijóóníi bił ch'í'nah ádaahłe', ła'íi nt'é bighą nohwaa óndliihíi da'anijhi at'ée áldó' bił ch'í'nah ádaahłe'.

9 ¹Ínashood bich'odaahii'niihíi doo bee nohwich'ij' k'e'eshchii da ndi nzhq: ²Hk'idá' hádaahł'iiníi bígonsj, ái bighą nohwaa da'oshłijgo Macedóniyú daagolíníi gádaaldishñii, Dał'a' łegodzaadá' Akęyagee daagolíníi ilk'idá' bestso lenádaanijłgo begodeyaa ni', daaldishñii; áík'ehgo ich'odaahñiih dązhó hádaahł'ijhíi bighą ágádaane' hádaat'ij nkegonyaa. ³Ágát'ée ndi shik'isyú nohwich'ij' dáál'aad, nohwaa da'óndlii n'íi doo da'ílłijzhj' da doleehíi bighą; da'ádaaldishñii n'íi k'ehgo ilk'idá' bestso ndaahęzonil shj: ⁴Doo ágádaanoht'ee dayúgo, Macedóniad' bił nishkaigo doo ilch'ij' daasolaa dayúgo, nohwee ída'óndlii n'íi née (hik'e nohwíi biłgo) bik'ee ídaayádaandzi doleel. ⁵Ái bighą dábik'ehyú ádishñijgo shik'isyú shádijh nohwich'ij' daash'aa, t'ah bidáhdá' ndaahohné'íi, dabíntsé ndaadeso'ąą n'íi, ndaahohníł doleelgo, áík'ehgo nohwijíidíi dązhó hádaahł'ijgo ndaahohníł, doo baa daanohchij'go ndaahohné'go da. ⁶Gánohwiłdishñii, Hadín ayáhągo k'e'dileehíi ayáhągo inł'ąąhi at'ée; áídá' hadín lą́ągo k'e'dileehíi lą́ągo inł'áahi at'ée. ⁷Nnee daantij'gee biini' łayiilaago ntsínkéézíi k'ehgo nyinoné'; doo nohwił goshch'iigo da, dagohíi doo bídaanohwich'inyo'go da: hadín bił gozhóógo nyiné'íi Bik'ehgo'ihinań bił nzhq. ⁸Bik'ehgo'ihinań dawahá nł'ęéhíi lą́ągo nohwá áile'go yinel'ąą; bíđih daanohñiiníi lą́ągo dábik'ehn nohwá áyılısł doleel, nł'ęęgo na'idziidyú dawa lą́ągo bich'odaahñiih

doleelgo: ⁹Gánígo bek'e'eshchij, Dahot'éhé nayinih; tédaat'iyéhií yich'onii; nlt'éégo at'éehíí dahazhi' begoz'aa, nii. ¹⁰Bik'ehgo'ihí'nań, k'ediléhíí k'edilyíí yaa yiné'íí, da'ńń bńń nohwainé'go daahsaq, áíd' k'eda'dolááhíí ląągo hadaajeehgo áile', da'ńń nlt'éégo ádaaht'eehíí ląągo nohwá inlt'aa doleełgo áile': ¹¹Dawahá bee hádaakdzilgo Bik'ehgo'ihí'nań ánohwidolił, ák'ehgo ląągo ich'odaahniih doleeł, áí Bik'ehgo'ihí'nań ba'ihégoşiníí áidolił, née nohwiláhyú. ¹²Díí zhaali ndaahohnííłhíí ínashood hant'é yídaadih shihíí baa daado'né', áídá' doo áí zhą da, ndi bitisyú an'odaazłihíí k'ehgo akdó' nnee ląągo áí bighą Bik'ehgo'ihí'nań ya'ihédaanzı doleeł. ¹³Zhaali ndaahohnííłł bee Christ baa yati' baa gozhóni nohwıl da'aniigo bikisk'eh ádaanoht'eehíí nohwígózı doleeł, áí bighą łá'íí dabíí hik'e nnee dawa bıłgo doo atch'ıdn bich'odaasoni' dahíí bighą nnee bich'odaasoni'íí Bik'ehgo'ihí'nań ya'ihédaanzı doleeł; ¹⁴Áí nneehíí Bik'ehgo'ihí'nań bıłgoch'oba'íí dązhó nohwijıı biyi' golııłhíí bighą nohwá da'okąąhgo nohwaa daabiini' doleeł. ¹⁵Bik'ehgo'ihí'nań nohwainé'íí doo hagot'éégo baa nagoch'olnı' at'éé dahíí dązhó ba'ihégoşı.

10 ¹Shíí Paul, Christ isht'egodnt'éégo łá'íí dawa yich'i' nzhqogo at'éehíí k'ehgo ánsht'eego nánohwoshkąąh; łá' shaa yádaałti'go gádaanii, Nohwinááłyúgo dązhó histe', áídá' doo nohwinááł dayúgo zhą doo histe' da, daashılńii: ²Áídá' nohwaa nánısdzaago nohwinááłyúgo doo nohwich'i' siste'go ádaashole' dago nádaanohwoshkąąh, nnee łá' ni'gosdzńń biká' zhińéégo be'adaant'eego nohwaa natsıdaakeesíí doo bich'i' siste' da doleełhíí k'ehgo. ³Ni'gosdzńń biká' nahiikai ndi doo nnee nadaagonłkaadhíí k'ehgo nagonłkaad da: ⁴(Benagonłkaadíí doo nnee zhińéégo da, áídá' Bik'ehgo'ihí'nań binawodíí biláhyú nadaalwodgo ncho'íí binawodíí bıł goz'ąagee da'ılıí yiłchii;) ⁵Déncho'égo natsıts'ikeesgo k'izé'ich'ıdılłteehíí da'ılıí hilchii, nnee ıdaada'odłıigo Bik'ehgo'ihí'nań bıgonsı daaniihíí, daazhógo ádaaniigo bits'ą'zhı' ádaabiłsiníí akdó' da'ılıí hilchii, łá'íí natsıgokeesíí dawa Christ daidits'ag doleełgo áhiidle'; ⁶Daanohwidohts'ag daasolııdá', doo daanohwıdits'ag dahíí dawa biniidaagondłéhgo ndaagoshiılchii. ⁷Dant'éhéta biká'dı'go hit'iinií zhą daanel'ııí née? Dahadıń Christ bıyééhíí nłıigo ıdaanatekeesyúgo, díí yaa tsınádokees, Christ bıyééhíí nłıihíí k'ehgo née akdó' Christ bıyéé ndlıı. ⁸Nđzilgo nadaasoziigo ádaanohwıdılne', doo hayaa ádaanohwıłsıgo dahíí bighą nohweBik'ehń benohwik'ehgo ánohwılaa: áí dązhó baa ıda'oshłıigo díyat'éégo baa yashti' ndi doo ıdaayánısdzııh da doleeł. ⁹Naltsoos nohwich'i' k'e'eshchiinií bee doo tsınahwidıshees hasht'ıı da. ¹⁰Díí k'ehgo nko ádaashılch'ınii, Naltsoos yee nant'aago łá'íí nalwodgo áile'; áídá' nohwıtahyú naghaayúgo ye'at'ééhíí doo nalwod da, biyati'ıı doo nt'é da, daashılch'ınii. ¹¹Nnee díí k'ehgo áńıłhíí díí yıdaagołsııh, doo akú nahıt'aash dadá' nohwich'i' k'e'iılchiihíí k'ehgo áhii'ne' doleeł, akú nt'aashgo. ¹²Hadıí nlt'éégo ıdeheshjeedgo ıdaayádaałti'ıı doo itah daandłıigo háhiit'ıı da, dagohíí doo bıł łıshhah áhii'ne' ndi háhiit'ıı da: dabíí binatsekeesíí yee ıłdenáągo ıdıda'nel'ąąhgo, łá'íí ıłdenáągo łıshhah ádaane'go doo daagoyąá

da. ¹³Nohwá nagoz'aaníí bitisgee doo bee ída'óndliigo ídaayáhiilti' da doleeł, áídá' nagoz'aaníí Bik'ehgo'ihí'nań nohwaidin'áaníí zhá biyi' na'idziid doleeł, áí itah daanołhíi. ¹⁴Nohwíí daagonohííyú dantsé nohwaa nt'aazh, Christ baa yati' baa gozhóni baa nohwíł nagohiilni' ni'; áík'ehgo nohwá nagoz'aaníí itah daanołhíigo, nohwich'í' det'aazhyúgo nohwá nagoz'aaníí doo bitisyú det'aazh da: ¹⁵Nohwá nagoz'aaníí bitisyúhíí, nnee ła' binasdziidíí, doo bee ída'óndliigo ídaayáhiilti' da; áídá' nohwí'odłá' nchaa hileehgo nohwitahyú na'idziidíí níiiséhgo nihóndlii, ¹⁶Ágát'ééyúgo nohwitisyú ni' nagoz'aaníí ákđ' biyi' yati' baa gozhóni baa yáhiilti' doleeł, nnee ła' binasdziidíí danohwíntsé alzaa ła' shíhíí doo bee ída'óndliigo da. ¹⁷Hadíí ída'odłíigo yati'íí nohweBik'ehń zhá ye'ída'odłíí le'. ¹⁸Nnee nt'éégo ídaanogolní'íí doo daach'idnłshi at'éé da, áídá' nnee nohweBik'ehń bił dábik'ehíí zhá.

11 ¹Ayáhágo lóshgogo yashti' k'a'at'éé ndi nohwich'í' yashti'íí nyee ndi bidag ádaanoht'eego hasht'íí: nánohwoshkqał, bidag ádaanoht'ee. ²Nohwá'íhóshńíí, Bik'ehgo'ihí'nań nohwineł'ííhíí k'ehgo: na'íłhn bi'at'e' nzhooníí doo hwahá niinéhí bika' dała'á doleełhíí k'a'at'éégo Christ bíyéé daadołheéthíí bigha íłk'ídá' baa nohwidini'áq. ³Áídá' Eve t'íish bich'í' nazhch'a'go k'izé'bidestíí n'íí k'ehgo, Christ da'aniigo nohwíł nzhqo n'íí yits'á'zhí' ádaanohwile' nolį nsigo shiini' háh. ⁴Dahadńta Jesus ła'ihí yaa yánánálti'go nohwaa nyááyúgo, dagohíí spirit nohwaa det'aa n'íí łahgo at'éhi ła' nohwaa det'aayúgo, dagohíí yati' baa gozhóni nagodo'aa n'íí łahgo at'éhi náágodo'aayúgo, nohwíł dádaabik'eh nolį nsį. ⁵Christ binal'a'á dážhó itisgo ádaat'eego baa natsídaahkees ndi, doo dábich'í'égee nshłigo natseskees da. ⁶Doo bígonedzaqago yashti' da ndi, nt'é baa yashti'íí bígonsį; díí dawahá bee nohwíł ch'í'nah ásiidłaa. ⁷Bik'ehgo'ihí'nań biyati' baa gozhóni doo bigha nahi'nił dago baa nohwíł nagosisńi'híí bigha, nohwíí itisgo ádaanohwíłsį doleełgo shíí ídaagoch'yíoshba'íí bee isiih née? ⁸Nohwá na'isiid doleełhíí bigha ínashood ha'ánátséhíí nagoznili ła'ihíí zhaali bits'á' nádaadiné' ni'. ⁹Nohwitahyú sídáádá' nt'éhéta bíđih nshłiį ndi doo hadńń bee naniłt'og da ni': ndi Macedóniadí' shik'isyú shich'odaanii ni': áík'ehgo doo nt'é bee nanohwiniłt'og da ni', áídí' doo dayúweh nanohwiniłt'og hasht'íí da. ¹⁰Christ bits'á'dí' da'anii ágot'eehíí shiyi' golíhíí bigha gádishńii, Akéya golzeehíí biyi'yú díí ídaanagoshńi'íí doo hadńń yida'dinot'ijh at'éé da. ¹¹Nt'é bigha? Ya' doo shił daanołshqohíí bigha da gá? Bik'ehgo'ihí'nań shá yígółsį, shił daanołshqogo. ¹²Áídá' áí nneehíí, danée nada'idziidhíí k'ehgo nada'idziid daaniihíí, doo da'anii dago ádaanii da ch'í'nah ashłe'híí bigha hagot'éégo ánásht'ííhíí dayúweh ágánásht'íí doleeł. ¹³Nnee ágádaat'ííhíí doo da'aniigo Bik'ehgo'ihí'nań bá daades'a'ihíí daanłiį da, nnee k'izédaidiniłgo nada'iziid, Christ binal'a'á gol'íigo ádaadilzi. ¹⁴Doo bigha nohwíł díyagot'ee da le'; ch'iidn nant'án, Satan holzéhi, ndi Bik'ehgo'ihí'nań binal'a'á yaaká'yú gólíníí bits'á'dindłáádhií k'ehgo ánádil'íi. ¹⁵Díi doo nt'é bigha koł díyagot'ee le'at'éé da, ch'iidn bánada'iziidíí ndi nt'éé zhińégo

nada'iziidíí gol'íigo ádaadilzi; áí ncho'go ánádaat'ííhíí bigha dáncho'go bee nnádaagodáh. ¹⁶Gánádaanohwiłdishi'nii, Doo hadín lógohi sho'níí da le'; áí k'ehgo natsídaahkees ndi hódaashołts'aa, shíí ałdó' dé't'ih ídeshkaąhgo yashti' le'. ¹⁷Díí baa hasdziihíí doo nohweBik'ehnyegos'aaągo hasdzii da, lógohíí k'ehgo dážhó ídeshkaąhgo yashti'. ¹⁸Nnee łáągo ni'gosdzán biká' ágot'eehíí yee ídaadilkaąhgo yádaałti', shíí ałdó' ídeshkaąhgo yashti' doleeł. ¹⁹Nohwíí, dážhó daagondzaą daanołsigo, lódaagohíí nohwił daagozhóągo hódaayesołts'aa. ²⁰Hadíí nnee isnáh ádaanohwinłzi ndi, bestso nohwits'ą' ndaayihinił ndi, nohwits'ą' nda'iláh ndi, itiséyú ídehestíi ndi, dagohíí nohwit'á yizka' ndi bidag ádaanoht'ee. ²¹Née ágáhiit'íiyúgo doo bínłdzil da ni' dishniigo ídaa yánsdzi. Áídá' dahadín doo daaste' dago nt'éheta yee ídaadilkaąhgo yee yádaałti'yúgo, (lógohíí k'ehgo yashti',) shíí ałdó' doo siste' dago ídeshkaąhgo bee yashti'. ²²Ya' Hebrews daanłi née? Shíí ałdó' áí nshłi. Ya' Israel hat'i'i daanłi née? Shíí ałdó' áí nshłi. Ya' Abraham bits'ą'dí' hanádaanolt'ííhíí daanłi née? Shíí ałdó' áí nshłi. ²³Ya' Christ yánada'iziidíí daanłi née? Shíí dágóts'iidgo bá na'isiid (koni' áđihíí k'ehgo yashti'); daabinasdziidíí bitisigo nyeego na'isiid ni', doo holtag dago hashídołtsaz, daabitisgo da'ákozhá ha'ánashi'dilt'eeh, doo ałch'ídndi dásdozhá daashizes-hi da ni'. ²⁴Ashłladn Jews daanłni dízdin doleełzhi' dała'á áđihgo hashída'astsaz ni'. ²⁵Taadn tsj bee hashída'is-haal ni', ładntsée yee daashołné' ni', taadn tsina'eełi shił nango' ni', dała'á t'é' dała'á jii da'íłné biká' shił dahna'eeł ni'; ²⁶Dábik'ehn daadisha'yú, túdaanłíyú négodzidíí begoz'aa, da'in'íihíí bigha négodzid, dashíí hat'i'íí bits'ą'dí' négodzid, doo Jews daanłi dahíí bits'ą'dí' négodzid, kłh goznłl yune' négodzidíí begoz'aa, da'igolłíyú négodzidíí begoz'aa, túnteel sikaąyú négodzidíí begoz'aa, shik'isyú daanłi ádaagodil'ni bits'ą'dí' négodzid; ²⁷Nyeego na'isiidhíí bigha dážhó hiyaago łá'íí shiłna'diiniigo, dadésh'íigo iłkáhgo, shina' náshdleehgo łá'íí dibá' náshdleehgo, da'ákozhá doo ishąą dago, łá'íí gozk'azíí biyi' diyáąe da'ádihgo nashaa ni'. ²⁸Áí łá'ihíí shich'i' ánágot'íid biłgo dábiká'zhi' dawa jii ínashood ha'ánáłséhíí ił'aniyú nagoznłlíí baa shiini'go nashaa. ²⁹Nnee łá' doo nłdzil da née? Shíí ałdó' ba'ashhah doo nłdzil da. Nnee łá' ncho'go at'íigo ábiile' née? Áí bigha shá góchłidgo bich'i' niidoo. ³⁰Ída'oshłlıigo yashti'yúgo, doo nłdzil dahíí bił ch'í'nah daaleehíí ída'oshłlıigo baa yashti' doleeł. ³¹Jesus Christ nohweBik'ehń biTaa, Bik'ehgo'ihí'nań, án dahazhi' ba'ihégołini, doo łeshchoo dahíí shá yígółsi. ³²Damáscusyú nant'ánchaan, ízisgo nant'án Áretas holzéhi yiké'gee sitíni, bik'ehgo kłh goznłli Damascus holzéhi binaadyú asinłlí yinádaadez'ii, shíí daashłtsood doleełgo: ³³Áídá' táts'aa biyi' dahsidáągo kłh goznłlí binaadyú łeditł'ihíí biyi' ch'í'í'ányú ba'ashhah yúyaa gódał ch'íshííleego bits'ą' hasht'ag.

12 ¹Ída'oshłlıigo yashti'íí dábik'eh, doo bits'ą'dí' nt'é isht'íid da ndi. NohweBik'ehń shił ch'í'nah ágółsiníí, łá'íí shił ígózigo áshíılaahíí baa nagoshni' doleeł. ²Nnee łá' Christ bíyéehíí bígonsj, án díł'ts'adał łegodzaadá'

yaaká'yú taago nágot'ayú hadag bił ogoyáá; (bits'í beego shı, dagohíí bits'í ádjıgo shı, doo bıgonsı da: Bik'ehgo'ih'nań yígółsı.) ³Áı nneehıı (bits'í beego shı, dagohıı bits'í ádjıgo shı, doo bıgonsı da; Bik'ehgo'ihı'nań zhá yígółsı;) ⁴Nı gozhóqúy, paradise golzeeyú, hadag bił ogoyáádá' yati' doo hagot'éégo baa nagoch'olnı' at'éé dahi, yati' nnee doo yee yaıtı' goz'aa dahi yidezts'aa. ⁵Áı nneehıı ba'oshlııgo yashti' doleel: áídá' shıı doo ída'oshdlııgo yashti' da doleel, doo bınıłdzıl dahıı zhá bee ída'oshdlııgo baa yashti' doleel. ⁶Ída'oshdlııgo yashti' niizıı ndi doo shiini' ádjıgo ádishnııh da; da'anıı ádishnııhıı bigha: áídá' doo ágádishnııh da, shı'at'e' yo'ıınıı dagohıı shidits'agıı bitısyú nnee doo la' yee shaa natsekees da doleelhıı bigha. ⁷Bik'ehgo'ihı'nań doo alch'ıdn shıł ígózıgo áshıılaa da, áık'ehgo doo bee itısgo ídeshkaah dahıı bigha nt'éhéta diwozhi shıghán'ááhıı k'ehgo shıts'ı baa dahgoz'aaago alzaa, Satan bits'á'dı' shıch'ı' yil'aadı dáshıch'ı' nagontı'og nt'éégo, doo itısgo ídeshkaah da doleelhıı bigha. ⁸Dıı bigha nohweBik'ehnı taadn ch'éh ch'oba' áłdénııd nı, Shıts'á' begonowáh, dishnııgo. ⁹Áídá' gáshıınıı, Shıłgoch'oba'ıı ná bınel'aa: doo bınıłdzıl dagee shinawodıı nınkááyú itısgo ch'ı'nah alzı. Áı bigha doo bınıłdzıl dahıı bee ída'oshdlııgo shıł gozhóqıgo yashti' doleel, Christ binawodıı shıká'zhı' doleelhıı bigha. ¹⁰Doo bınıłdzıl da lék'e ndi, golánıyú ánádaashıch'ıdo'nıı ndi, nt'é háshıt'ıınıı bınshdıı ndi, shıniıdaagonıı ndi, shıch'ı' goyéégo nagowaa ndi, Christ bigha dıı bee shıch'ı' nagowaayúgo baa shıł gozhóq: doo bınıłdzıl dagee Christ binawodıı bee nanshwod. ¹¹Biini' ádjıhıı yaıtı'hıı k'ehgo yashti' nı' nohwıı bıdaashınohso'go ánsht'ee nı': nohwıı nıt'éégo shá yádaaktı' le'at'éhi: doo nt'é inshıı da ndi nadaal'a'a la'ihıı ízısgo ádaat'eego baa natsıdaahkeesıı ndi doo dábhıch'ı'égee ánsht'ee da. ¹²Nohwıtahyú nashaadá' dawa bıdag ánsht'ee nı', godıyııgo be'ígózıınıı, doo ágondzııyú, la'ıı ízısgo ánágot'ııhıı bee ánát'ııdıı bee da'anıı Bik'ehgo'ihı'nań shıdes'a'go bıdaagonıı. ¹³ınashood ha'ánáłséh la'ihıı nt'é bee ik'ézhı' daasolıı? Shıı doo nt'é nohwıhóshkeed da nı', áı zhá bee ik'ézhı' daasolıı. Dıı bigha shaa nágodenoh'aa. ¹⁴Dıı taadngee ik'ıdá' nohwıch'ı' naadıshdáh; doo nt'é bee nohwıhóshkeed da doleel: doo nt'é nohwıyééhıı bigha asht'ıı da, nohwıı zhá nohwhıgha asht'ıı: chagháshé bıá hik'e bıtaa doo yá na'nonıı bık'eh da, ndi bıı bıchagháshé yá na'nonııgo dá bık'eh. ¹⁵Shıł gozhóqıgo nohwhıgha shıyééhıı nohwá nnıshné', dashıı ndi nohwá na'ıdıhıshnıı: itısgo shıł daanohshqohıı bigha nohwıı da'ıch'ı'go nohwıı daanshıı ndi. ¹⁶Da'anııgo doo nt'é nohwıhóshkeed da nı', áídá', Nohwıch'ı' lé'ıshchoogo ndaanohwıłtsood nı, daashıłdohıı láá. ¹⁷Ya' dahadıı nohwıch'ı' onádaash'aahıı bee nohwahani'ısdzood née? ¹⁸Titus akú nıáh bıłdışnıı nı, nohwık'ısn dała'a bıł ol'a. Ya' Titus nohwahani'ısdzood née? Ya' shıı ánsht'eehıı k'ehgo doo Titus at'éé da lán gá? Ya' shıı áshıt'ıı nıı k'ehgo doo Titus át'ıı da lán née? ¹⁹Dıı án'ııhıı bee ídáyáhiıltı'go áhiıt'ıı daanohıı née? Christ bıyéé ndlııgo Bik'ehgo'ihı'nań bınadzahgee án'ıı: nohwıł daanohshónı, daanółdzılgo ádaanohwıdle' doleelgo áhiıt'ıı. ²⁰Hagoshá' ádaanoht'ee le' nsıhıı doo bee ágádaanoht'eego nohwaa nsháh háshıt'ıı da, nohwıı áłdó' doo

ndaashofíhí k'ehgo nohwaa nsháh hádaashoht'íi da shí: íahadaadoht'áh, dawahá ídáhádaaht'íi, ílch'í hadaashohkee, itis hishleech daanohts, ída'oltaah, ch'ínii daadohts, ídaadołkqaah, ía'íi nohwił daagokish doleel nolj nsigo shiini' háh: ²¹Nohwaa nánsdzaago Bik'ehgohinshnań nohwiłhą ídaayánsdzigo áshíłs doleel nolj nsj, nohwitahyú łáni nch'ogo na'idaago, nant'í nakaigo, ía'íi nch'ofí doo yich'í t'ąazhí' at'éé dahíi yee nda'íłsihí doo hwahá yits'ą'zhí' ánádaa'ne' dahíi bighą doo shíłgozh'óg da doleel nolj nsigo shiini' háh.

13 ¹Díi nohwich'í nanáshdaahíi bįłgo taadn hileeh. Kaa dahgost'ąayúgo naki dagohíi taagi binááł ánágot'íidíi da'ádaanihíi bee bigózi. ²Nakidngee nohwaa niyáádá, n'nee nda'íłsih n'íi, ía'íhíi áldó, gádaabiłdéniiid, Nohwaa nánsdzaa lęk'eyúgo doo t'ąazhí' siitj dago nohwiniidaagonł'éégo ánohwishle'; k'adíi doo hanshk'i da ndi da'ágát'éégo ánádaabiłdish'ni: ³Christ shinkááyú yałti'go bee bídaagonołsihíi hádaaht'íihíi bighą ágádishni, Christ nanohwik'f'iziidgee nłdzil, nohwiyi' binawod golj. ⁴Án doo nłdzil dago tsi'ílna'áhi yiká' daztsąą ndi Bik'ehgo'ihí'nań binawodíi yee hínaa. Néé áldó' bįł dałá'á daandłjigo doo daandzil da ndi Bik'ehgo'ihí'nań binawodíi bee nanohwik'ída'idziidgee Christ bįł daahii'naa doleel. ⁵Ídaadini'íi, nohwi'odłą' daahtohtą' shí; ídaadinohtáh. Jesus Christ nohwiyi' goljigo doo bídaagonołs da néé? Nanohwídintaahíi bah nandeeýúgo Christ doo nohwiyi' golj da bídaagonołsih. ⁶Néé nanohwídintaahíi doo bah nandéh dahíi bídaagonołsih ndi at'éé. ⁷Doo nda'ółsih da doleelgo Bik'ehgo'ihí'nań nohwá hoshkqaah; néé doo nłt'éégo nohwígózihíi bighą ádishni da, áídá' nohwíi nłt'ééhíi be'ádaanoht'ee doleelgo, néé nanohwídintaahíi bah nandéh ngolnii ndi. ⁸Da'anii ágot'eehíi doo hagot'éégo bich'í' na'idziid da, áídá' bá na'idziidyúgo zhą. ⁹Néé doo daandzil dadá' nohwíi nohwinawod daagolj lęk'eyúgo nohwił daagozh'óg: ía'íi dážh'óg nłt'éégo ádaanoht'eego nohwá háhiit'jigo ohiikaah. ¹⁰Doo hanshk'i da ndi díi bek'eeshchii, nohwaa nánsdzaago doo iniihgo bee nohwich'í' yashti' da doleehíi bighą: nohwi'odłą' dayúweh nohwá biniłseełgo hasht'íi, doo hayaa ádaanohts dago nohweBik'ehń beshik'ehgo áshíłaa. ¹¹Shik'íyú, díi bee ął nohwich'í' k'e'shiłchíi. Christ biláhyú nłdzilgo daanołseeł le', hadag ádaanoht'ee le', nohwiini' dałá'á le', ía'íi nkegohen'ąągo daagonohłj le'; áłk'ehgo Bik'ehgo'ihí'nań, íł'ijóóníi ía'íi íłch'í'gont'ééhíi bits'ą'dí'hi, nohwił nłj le'. ¹²Daagodinołsigo daałohts'os le'. ¹³Ínashood dawa, Gozh'óg, daanohtsni. ¹⁴Jesus Christ nohweBik'ehń bįłgoch'oba'íi, Bik'ehgo'ihí'nań bįł'ijóóníi, ía'íi Holy Spirit bįł dałá'á ánohwiłsihíi bee nohwich'í' goz'ąą le'. Doleelgo at'éé.

THE EPISTLE OF PAUL THE APOSTLE TO THE GALATIANS

1 ¹Shí Paul, des'a'í nshíj, (doo nnee shides'a'go da, doo nnee bik'ehgo da, áídá' Jesus Christ la'í Bik'ehgo'ihí'nañ nohwíTaa zhá bik'ehgo, án Jesus daztsaqdí' naadiidzaago áyílaahi;) ²Shí hik'e odlá' bee shik'isyú bíl nashkaihí dawa, Galátiagee ínashood ha'ánátséh nagoznílí bich'í k'eda'iilchii: ³Bik'ehgo'ihí'nañ nohwíTaa hik'e Jesus Christ nohweBik'ehñ bílgoch'oba'í la'í bits'á'dí' ílch'í'gont'ééhí bee nohwich'í' goz'aa le', ⁴Bik'ehgo'ihí'nañ nohwíTaa bik'ehgo nohwinchó'hí bighá Jesus n'ídelíj, díí nchó'go nagowaahí yits'á' nohwiníí' dolee'go: ⁵Kodí' hik'e dahazhí' Bik'ehgo'ihí'nañ dázho ba'ihégojí le'. Dolee'go at'éé. ⁶Nohwiká ánniidgo Christ bílgoch'oba'í biyi' onohwiníl n'í dagoshch'í' bits'á'zhí' ádaasohdzaahí, la'í yati' baa gozhóni lahgo at'éhi bich'í'go daahosohkaihí baa shí dáyagot'éé: ⁷Díí ba'ashhahyú yati' baa gozhóni doo la' nanást'á' da; áídá' nnee la' nohwí' nadaagokigo ádaano hwile'hi la'í Christ nht'éégo baa na'goní'í lahgo ádaile'go hádaat'íj. ⁸Áídá' néé dagohí yaaká'dí' nal'a'a ndi yati' baa gozhóni baa nohwí' nadaagosilní'í lahgo at'éégo nohwí' nagolní'yúgo, án góyéégo bángodot'aa. ⁹Da'ádaade'niid n'í k'ehgo gánádish'niih, Nnee la' yati' baa gozhóni nádaagodo'aa n'í lahgo at'éégo yaa nohwí' nagolní'yúgo, án góyéégo bángodot'aa. ¹⁰Ágádish'niigo ya' nnee bíl daanshoq hileeh néé, néé Bik'ehgo'ihí'nañ zhá bíl nshoq hishleech néé? Ya' nnee bíl daagoyíshó'go hasht'í' gá? Dah, t'ah nnee bíl daagoyíshó'go hasht'í'yúgo doo Christ bá na'isiidgo at'éé da. ¹¹Áídá' shik'íyú, yati' baa gozhóni baa nagoshni'í doo nnee bik'ehgo alzáhi at'éé dahíí bídaagonoksíj'ngo hasht'í'. ¹²Doo nnee bits'á'dí' nádiine'í at'éé da, doo shí ch'et'á'á da, áídá' Jesus Christ shí ch'í'nah áyílaahihi bee bígosí'síj. ¹³Jews daanlíni bí'okáahí bíkísk'eh ánsht'ee n'í ba'íkodaanojs, Bik'ehgo'ihí'nañ daayokáahí ha'ánátséhí nyeeego biniidaagonht'éégo shinagha nakai ni', da'ílí hishchiigo ch'éh át'íj: ¹⁴Jews daanlíni bí'okáah bíkísk'eh ánsht'eedá' dashíí bíl hat'í'ihí bíl dáledaahonsdzaahi bitisgo gonsá'á ni', bits'á'dí' hadaatinelt'áni bí'at'e' bíkísk'eh

ánsht'eego dázhq hásh't'íí ni'. ¹⁵Áídá' doo hwahá goshlee dadá' Bik'ehgo'ihí'nañ hashíft'íí, la'íí shaa ch'oba'íí bee shiká ánniidá', ¹⁶Bi'Ye' shíł ch'í'nah áyíílaa, nnee doo Jews daanlii dahíí bitahyú baa nagoshni' doleełhíí bigha shiká ánniid; áídí' doo hadín dagoshch'i' baa bił nagoshni' da ni': ¹⁷La'íí Jerúsalemyú dashínt'ségo Jesus binadaal'a'áhíí doo bich'i' oyáá da; áídá' Arabiayú oyáá ni', áídí' Damáscusyú nánsdzaa. ¹⁸Áídí' taadn legodzaago Jerúsalemyú Peter bich'i' oyáá, ákú ashdla'adah bił sheiska. ¹⁹Jesus binadaal'a'á la'ihíí dała'á zhá hish'íí ni', nohweBik'ehñ bik'isn, James holzéhi. ²⁰Bik'ehgo'ihí'nañ shá yígótsi, doo k'é'ishchoo dago díí bee nohwich'i' k'e'eshchiihíí. ²¹Áí bikédí'go ni' Sýria la'íí Cilicia daagolzeeyú níyáá; ²²Judéagee ha'ánázéh nagoznili Christ daayokaqahíí doo hwahá daashítséh dadá': ²³Díí zhá shaa ch'iniigo daidezts'aa, Áñ nohwiniidaagodeláa n'íí, odla' da'ílíí yíłchíigo ch'éh át'íí n'íí, da'án k'adíí da'ái odla' n'íí yaa yánáltih laq, ch'ini. ²⁴Áík'ehgo shíí shigha Bik'ehgo'ihí'nañ ya'ihédaanzí lék'e.

2 ¹Áídí' díí'ts'adah legodzaago Jerúsalemyú Bárnabas la'íí Titus bił onanáshkai. ²Jerúsalemyú nádishdáh doleełhíí shíł ch'í'nah alzaago onásdzaa, doo Jews daanlii dahíí bitahyú yati' baa gozhóni baa yánáshtihíí ákú baa nadaagosisni', nnee nłt'éégo daach'idnłsiníí zhá dasahndi baa bił nadaagosisni', doo ágásdzaa dayúgo dánko da'ílíízhí' na'isiidhi at'éé, dánko da'ílíízhí' na'sízíid doleełhi at'éé. ³Ákú Titus holzéhi bił nash'aashi, **Circumcise** ánidolne', doo hak'i daabiłnniid da, Greek nlii ndi: ⁴Nnee la' nohwik'isyú ádaadil'iiníí hah ádaabidines'íid, áí Jews bich'i' begoz'aaníí bee isnáh daandlii n'íí Christ bits'á' nohwiñilhíí yídaagots'ijhgo, isnáh ánádaanohwidle'go hah ádaanest'íid: ⁵Áí doo hódaayéel't's'aa da ni', dé't'ihézhí' ndi; yati' baa gozhóni da'aníihíí dayúweh nohwitahyú begoldoh doleełhíí bigha. ⁶Nnee daach'idnłsiníí, (ágádaat'eesha' ndi doo shíł hago'at'éé da: Bik'ehgo'ihí'nañ nnee dawa dáłekt'eego yaa natsekees;) áí nnee nłt'éégo baa ch'iniihíí díí baa yashti'íí doo hak'i la' baa dahnágóst'áq golzeego shíł nagolni' da: ⁷Ndihíí Peter, nnee circumcise ádaabi'deszaahíí bich'i' yati' baa gozhóni yaa yánáltihgo baa det'qahíí k'ehgo shíí, nnee doo circumcise ádaabi'deszaa dahíí bich'i' yati' baa gozhóni baa yánáshtihgo shaa det'qago yídaagosíid; ⁸(Bik'ehgo'ihí'nañ, Peter nnee circumcise ádaabi'deszaahíí bich'i' yides'a'dá' binkááyú na'iziidíí, da'án shíí áłdó' shinkááyú na'iziid, doo Jews daanlii dahíí bich'i' yánáshtihgo;) ⁹Áík'ehgo James, **Céphas**, la'íí John, nłdzilgo bi'okaqah yee ínashood yit'ááh naziiníí k'ehgo baa nats'gokeesíí, Bik'ehgo'ihí'nañ biłgoch'oba'íí shaa det'qahíí yídaagosíidá', bił dała' daasiidliigo Barnabas hik'e shíí hł lák'edaadelniigo gádaanohwiñii, Nohwíí doo Jews daanlii dahíí bich'i' noh'aash, néé circumcise ádaabi'deszaahíí bich'i' dekai. ¹⁰Díí zhá gánádaanohwíłdo'niid, Tédaat'iyéhií bínádaałniih; áí shijíí dawa bee biká hásh't'íí ni'. ¹¹Áídí' Peter Ántiochyú nyaadá' doo bik'ehyú adzaa dahíí bigha dábiniihí' áłdéniiid ni'. ¹²James odais'a'íí t'ah doo hikáh dadá', Peter doo Jews daanlii dahíí yil da'iyaa: áídá' áí nneehíí hikaidá'

t'aazhi' áinzigo its'á'ideltji, circumcise zhinéego daanliiní yénáldzidhí bigha. ¹³Áídí' Jews daanlíni ña'ihí Peter adzaahí bigha bí ádó' t'aazhi' ádaasdaa lék'e, Barnabas ndi itah ágát'éé silji. ¹⁴Áí nneehí yati' baa gozhóni biyi'dí' da'aniihí doo bikísk'eh ádaat'ee dahí bígosísjídá' dawa bináál Peter gáldéniid, Ni, Jew níjí ndi doo Jews daanlii dahí ádaat'eehí k'ehgo ánt'ééyúgo, doo Jews k'ehgo da, hant'é bigha doo Jews daanlii dahí dabíni'ayú Jews ádaat'eehí k'ehgo ádaanoht'eego nlt'éé, daabiñni lájá? ¹⁵Doo Jews daanlii dahí doo bik'ehyú ádaat'ee da, áídá' née, Jews daandliigo daagosiidliiní, doo áí k'ehgo ádaant'ee da. ¹⁶Díí bídaagonlzi, doo Jews bich'i' begoz'aaní bikísk'eh ánách'ot'ijíhí bigha Bik'ehgo'ihí'nañ binadzahgee dábi'ehyú ách'ít'éé da, áídá' Jesus Christ ch'odlaqahí zhá bigha: áík'ehgo danéé ndi Jesus Christ daahosiidlaqad, Christ daahohidlaqahí bigha Bik'ehgo'ihí'nañ dábi'ehyú ádaat'éhi daanoht'ee doleelgo, doo begoz'aaní bikísk'eh ánádaahiit'ijíhí bigha da: nnee doo ña' begoz'aaní yikísk'eh ánat'ijíhí bigha Bik'ehgo'ihí'nañ binadzahgee dábi'ehyú át'éé da. ¹⁷Áídá' Christ biláhyú nlt'éégo ádaat'ee daanoht'ee idí'ni hádaahiit'jidá', née Bik'ehgo'ihí'nañ yegos'aaní doo bikísk'eh ádaant'ee dago nohwígozjidyúgo, ya' áí bigha Christ nch'í' bich'i' nohwelnaá née? Dah, da'anii doo ágát'éé da. ¹⁸Dant'éhéta yó'odii'qago baa yashti' n'í nlt'éégo baa yánashtih lék'eyúgo, shíí nnee ísilihi nshliigo shígózi. ¹⁹Jews bich'i' begoz'aaní doo bikísk'eh ánánsht'ee dahí bigha begoz'aaní bich'i' dasitsáá, áík'ehgo Bik'ehgo'ihí'nañ zhá bich'i' hinshnaa. ²⁰Tsji'ina'áhi biká' Christ bíl dasitsáá, ndi hinshnaa; áídá' doo shíí hinshnaa da, Christ shiyi' golíigo án bee hinshnaa: k'adíí shits'í bee nashaahí Bik'ehgo'ihí'nañ biYe' hoshdlaqago bee nashaa, án bíl nshoqgo bi'ihí'na' shá nyiné'go shá daztsáá. ²¹Bik'ehgo'ihí'nañ bílgoch'oba'íí bee Christ nohwainítíiní doo da'íí hósh'níí da: Jews bich'i' begoz'aaní bee nnee dábi'ehyú ádaat'ee daasilijyúgo, Christ daztsáahíshá' doo ílíí da hileeh.

3 ¹Galatiagee daagonohíni, doo daagonohsáá dahí, hadín lájá k'izénohwideznilgo da'aniiigo ágot'eehí doo bikísk'eh ádaanoht'ee da daasolij? Nohwíí nohwinadzahgee Jesus Christ tsji'ina'áhi bíheska' n'íí, ya' yati' bee doo nohwíí ch'í'nah alzaa da lán gá? ²Díí zhá nanohwíadaidishkid, Ya' Jews bich'i' begoz'aaní bikísk'eh ádaanoht'eehí bigha Holy Spirit nohwaa daadest'aa née, née yati' baa gozhóni daadoht's'ago daahohdlaqahí bigha née? ³Nt'é bigha áík'ehgo doo daagonohsáá da? Ya' Holy Spirit bee ínashood daasolij, n'íí k'adíí dánohwíí ánádaht'ijíhí bee hadaanoht'eeszaa née? ⁴Ya' da'ííízhí' lájágo goyéego nohwich'i' nagoyaa lán gá? Da lán shí go'íí. ⁵Bik'ehgo'ihí'nañ Holy Spirit nohwaa daizné'íí, ña'íí nohwitahyú godiyíhgo ánat'ijíhí, ya' Jews bich'i' begoz'aaní bikísk'eh ádaanoht'eehí bigha ánat'ijíhí née, née yati' baa gozhóni daadoht's'ago daahohdlaqahí bigha ánat'ijíhí née? ⁶Da'anii nohwí'odla'íí bigha. Ágát'éégo Abraham Bik'ehgo'ihí'nañ yosdlaqad, áík'ehgo bi'odla'íí bigha dábi'ehyú át'éégo bá hótágo lék'e. ⁷Áí bigha díí bídaagonlzi le', nnee bi'odla' daagolíníí áí da'anii Abraham bichagháshé daanlii. ⁸Doo Jews daanlii dahí

Christ daayodlaq̄híí bigha binchó'íí yits'á'zhí' Bik'ehgo'ihí'nań ch'ínádaabidonihíí dabíntséda' Bik'ehgo'ihí'nań biyati' bek'e'eshchiinií ch'í'nah alzaa, áí dabíntséda' yati' baa gozhóni Abraham bich'í' yá'iti' gáníígo, Nnee iltah at'éego hadaazt'í'íi dawa ni ninkááyú biyaa gozhóq̄ doleel, nii. ⁹Áík'ehgo nnee Christ daayodlaq̄híí hik'e Abraham, Bik'ehgo'ihí'nań yodlaq̄híí, bílgo biyaa daagozhóni at'éé. ¹⁰Áídá' Jews bich'í' begoz'aaníí bikísk'eh ádaant'eyúgo zhá dábík'eh daanzini dawa bíl ch'í'ndaagosdini ádaat'ee: gáníígo bek'e'eshchíí, Nnee daant'íígee begoz'aaníí naltsoos besi'aaníí doo yikísk'eh ádaat'ee dahíí, í'í doo ye'ánát'ííí dahíí bíl ch'í'godíni at'éé. ¹¹Bik'ehgo'ihí'nań binadzahgee nnee doo í'í Jews bich'í' begoz'aaníí yikísk'eh at'ééhíí zhá bigha dábík'ehyú at'ééhíí nlt'éego bígózi, bek'e'eshchiinií gánííhíí bigha, Hadín dábík'ehyú at'ééhíí odla' zhá yee hínaa doleel. ¹²Jews bich'í' begoz'aaníí, da'ohdlaq̄yúgo zhá hasdahkáh, doo nohwińni da, áídá' gánohwińni, Begoz'aaníí áńííhíí bikísk'eh ádaanoht'eyúgo dahazhí' daahohnaa doleel. ¹³Jews bich'í' begoz'aaníí bee bíl ch'í'godíni bits'á'zhí' Christ bidííí yee nadaanoht'ehesnií, dabíí nohwá bíl ch'í'godííhíí silíí, gáníígo bek'e'eshchííhíí bigha, Hadín ts'í'na'áhi biká'dí' nahit'ííhíí bíl ch'í'godíni at'éé, nii: ¹⁴Bik'ehgo'ihí'nań Abraham yá hadzii n'íí Jesus Christ biláhyú doo Jews daanlií dahíí addó' daabiyéé doleelhíí bigha adzaa; í'í née Jews daandliinií, doo Jews daanlií dahíí bílgo nohwi'odla' binkááyú Holy Spirit, nohwa'det'aa n'íí, daanoht'eyéé doleel. ¹⁵Shik'íyú, nnee ánádaat'íííí baa nohwił nagoshni'go nohwił ch'í'nah ashle'; nnee í'í bíyééhíí í'í yaa yidin'áq̄go naltsoos bee niktsoozíí doo hadín yiká' nnánótíí at'éé da, dagohíí yínágodó'aah at'éé da. ¹⁶Abraham í'íí bits'á'dí' hadaaliłchííhíí ba'det'aaníí bee bich'í' ha'odzii. Hadaaliłchííhíí í'íí doo nii da, áídá' dałá'á zhá ba'det'aa, nii, áí Christ. ¹⁷Díínko áldishnií, Bik'ehgo'ihí'nań hik'e Abraham bílgo í'íí ba'det'aaníí Christ biláhyú Bik'ehgo'ihí'nań nkdzilgo áyíílaa, áíd'í' dííí gonenadiníí biká'yú tadin í'íígodzaa bikédí'go Bik'ehgo'ihí'nań Abraham bits'á'dí' hadaaliłchííhíí yágon'áq̄ l'ek'e; ndi áí yágon'áaníí Bik'ehgo'ihí'nań hik'e Abraham bílgo í'íí ba'det'aa n'íí doo yiká' nnánótíí at'ee da, áí Abraham ba'det'aaníí bee bich'í' ha'odzii n'íí doo da'ííí yółchíí at'éé da. ¹⁸Abraham bits'á'dí' hadaaliłchííhíí yágon'áaníí bikísk'eh ách'ít'éego hasdách'ígháhyúgo, Abraham ba'det'aaníí doo bits'á'dí' da, áídá' Bik'ehgo'ihí'nań Abraham ya'den'áq̄ n'íí zhá bee hasdách'ígháh, áí Christ bee hasdách'ígháh golzeego ágolzee. ¹⁹Áík'ehgo begoz'aaníí nt'é bigha alzaa? Nnee doo bik'ehyú ánádaat'ííí dahíí áí yee yídaagołs'ííhíí doleelhíí bigha, Abraham bits'á'dí' hadaaliłchííhíí dałá'á zháhíí ba'det'aaníí hígháh doleelzhí', Bik'ehgo'ihí'nań yegos'aaníí Abraham hat'í'íí déł'íhézhi' yit'í'ááh nakai doleelgo yágon'áq̄; Bik'ehgo'ihí'nań binadaal'a'á yaaká'dí'hi begoz'aaníí yee nohwaa ndaagoz'aa, í'íí nnee hik'e Bik'ehgo'ihí'nań bigizhgee sizini binkááyú nohwaa daizné. ²⁰Igizhgee siziinií doo dałá'á yigizhgee sizíí da, nakiyúgo zhá yigizhgee sizíí, ndi Bik'ehgo'ihí'nań Abraham dasahndi yich'í' hadzii. ²¹Áík'ehgo Bik'ehgo'ihí'nań yegos'aaníí ya' Abraham bits'á'dí' hadaaliłchííhíí ba'det'aa n'íí yókáal' n'ee? Dah, da'aníí doo ágát'éé da: begoz'aaníí be'ihí'naago nohwainé' l'ek'eyúgo, áí begoz'aaníí bikísk'eh ádaant'eyúgo

dábik'ehyú ádaant'ee doleeł ni'. ²²Áídá' Bik'ehgo'ihí'nań biyati' bek'e'eshchiiní gání, Nnee dawa ncho'go ágot'eehíí ha'ábisníl, nii, ák'ehgo Jesus Christ daayodlaqahyúgo zhá Bik'ehgo'ihí'nań ch'ídaabidoníiigo ba'det'aq n'íí begolne'. ²³Áídá' Christ daahohiidlaqago hasdáhiikáhíí t'ah doo nohwá ch'í'ótáq hileeh dadá, begoz'aaníí nohwelik'ehgo ádaant'ee ni', odlá'íí nohwá ch'í'ótáq silijzhi'. ²⁴Begoz'aaníí łah nohwił ch'í'gó'aahíí nlii ni', Christ bich'í' nnohwiníí doleełgo, án daahohiidlaqahíí bigha Bik'ehgo'ihí'nań ch'ínádaanohtwiníí doleełgo. ²⁵K'adíí odlá' nohwá ch'í'ótáq silijgo ilch'í'gó'aahíí doo dayúweh nohwelik'eh da. ²⁶Christ Jesus daahohidlaqahíí bigha daanohtwigha Bik'ehgo'ihí'nań bichagháshé daanohtíi. ²⁷Nohwíí baptize ánohtwí'deszaahíí bee Christ bíł dałá' daasolijyúgo, diyágé ádaagoch'idle'híí k'ehgo Christ ádaagosohdlaa. ²⁸Jew nlii dagohíí Greek nlii doo daadohtíi da, isnáh nlii dagohíí doo isnáh nlii da, nnee nlii dagohíí isdzán nlii doo daadohtíi da; daanohtwigha Christ Jesus bíł dałá' daanohtíi. ²⁹Christ bíyéé daanohtijyúgo, Abraham bits'á'dí' hańinolt'aaníí daanohtíi, Bik'ehgo'ihí'nań Abraham ya'den'áq n'íí nohwich'í' begolzaa.

4 ¹Díńko áłdishnii, chagháshé łá' bitaa bíyééhíí bíyéé doleeł ndi t'ah doo nnyééhdá' isnáh nliihíí k'ehgo at'éé, bitaa bíyééhíí dawa yebik'eh doleeł ndi; ²Áídá' bíłch'í'gó'aahíí łá'íí bíyéé doleełíí yebik'ehíí binádež'íi, hagee bitaa yee bąngon'áqzhi'. ³Da'ágát'éégo née chagháshé k'ehgo daandlijdá', díí ni'gosdzán biká' ágot'eehíí zhinéégo dantsé ilch'í'gót'aahíí isnáh ádaanohtwíłsı ni': ⁴Áídá' dábik'eh ngonyáágo, Bik'ehgo'ihí'nań biYe' yides'a' lék'e, án isdzán bishchíí, Jews bich'í' begoz'aaníí bitł'ááhzhí' gozłi, ⁵Nnee áí begoz'aaníí isnáh ádaabíłsiníí bidííí bee nanáyihilniigo ch'ínáyiníí doleełgo gozłi, née Bik'ehgo'ihí'nań bichagháshé daandlii doleełgo. ⁶Bik'ehgo'ihí'nań bichagháshé daanohtíihíí bigha, biYe' biSpirit nohwííí yune' yides'a', Abba, shiTaa, niigo. ⁷Áí bigha doo dayúweh isnáh níłi da, ndi Bik'ehgo'ihí'nań bizhaazhé níłi; bizhaazhé níłiyúgo Bik'ehgo'ihí'nań bíyééhíí Christ biláhyú níyéé doleeł. ⁸Bik'ehgo'ihí'nań doo hwahá bídaagonołsıh dadá, bich'í' da'ch'okaqahíí daazhógo ádaat'éhi daahohkqahgo bi'isna' daanohtíi ni'. ⁹Áídá' k'adíí Bik'ehgo'ihí'nań bídaagosołsıjdá', án nohwídaagokołsıjdá' áłdishnii, hant'é bigha dá ni'gosdzán biká' ágot'eehíí zhinéégo dantsé ilch'í'gót'aahíí t'aqzhi' bich'í' ánádaahne'? Áí doo nłdzil da, łá'íí da'ílinéhi ádaat'ee, áí bi'isna' daanohtijgo hánádaaht'íi née? ¹⁰Łahgee godilzigo yołkaalıí, łahgee dahnáyitíhíí, łahgee goldohíí, łahgee łenágodáhíí daadinołsı ląq. ¹¹Da'íłiizhi' nohwitahyú na'isiid ni' nsigo łąqago natseskees. ¹²Shik'íiyú, ánsht'eehíí k'ehgo ádaanoht'ee doleełgo nádaanohtwoshkqah; shíhíí da'ádaanoht'eehíí k'ehgo ánsht'ee: Doo hagee shich'í' ncho'go ádaahdzaa da ni'. ¹³Dantsé yati' baa gozhóni bee nohwich'í' yashtí'dá' shits'í baa dahgoz'aqago nohwaa niyáágo bídaagonołsı. ¹⁴Shits'í baa dahgoz'aaníí bee nanohwí'dintaah ndi, doo da'ílinégo ádaasho'ńií da, doo shits'áqzhi' ádaasohdzaa da; áídá' Bik'ehgo'ihí'nań binal'a'a yaaká'dí'híí

k'ehgo ndaashidołtjii, Christ Jesus ndaadotłtjiihíi k'ehgo ndaashidołtjii. ¹⁵Akú sídáádá' nohwił daagozhóq n'íi ya' doo bínadaałniih da née? Dzaą nohwaa nagoshñi', bígonedząyúgo dánohwíi nohwináá hadaasohñilgo shaa daasohñil doo ni'. ¹⁶Da'anii ádishñiigo nohwich'í' yashti'híi bigha ya' nohwił'edaadinshñiigo ádishñi daanołsı née? ¹⁷Ái nneehíi, nohwił ch'ídaago'aahgo ádaadil'iinií, nłt'éégo nohwich'í' yádaałti' ndi, doo da'anii nohwá nłt'éé da; ái bee shits'á' nohkáhgo ánohwile'go, bíi zhin'éégo ádaanoht'ee daahleehíi bigha ádaanohwíłnii. ¹⁸Áídá' da'anii nłt'éégo ágot'eehíi bigha nnee nłt'éégo nohwich'í' yádaałti'ihíi nzhqo, dávik'ehn, doo dashíi nohwił nashkaigee zhá da. ¹⁹Shichagháshé daanołłni, isdzán iłchíigo bił nádi'nñiihíi k'ehgo nohwá shiniinágonłt'éé, Christ bi'at'e'íi beádaanoht'ee daasolijzhı', ²⁰Nohwíi nohwaa shıł nagokihíi bigha dák'ad hadó' akú nohwił daansłjii le' nsı, áík'ehgo itah at'éégo bee nohwich'í' hadaaszi' doleeł ni'. ²¹Shıł nadaagołni', nohwíi, Jews bich'ı' begoz'aaníi be'ádaanoht'ee hádaah'tiinií, begoz'aaníi áñíhíi doo bídaagonłsı da gá? ²²Díi k'ehgo nko bek'e'eshchjii, Abraham biye'ke naki lék'e, dała'á isdzán isnáh nłnihíi bizhaazhé, łá'ihíi isdzán doo isnáh nłni dahíi bizhaazhé biłgo. ²³Isdzán isnáh nłnihíi bizhaazhéhíi chagháshé dandaagohileehíi k'ehgo gozłjii, áídá' doo isnáh nłni dahíi bizhaazhéhíi Bik'ehgo'ihı'nañ da'áníi k'ehgo begolnéhgo gozłjii. ²⁴Díi da'anii ánágot'ıiıhi bee nohwił ch'ígót'aahi ádaat'ee: díi isdzáné nakihíi Bik'ehgo'ihı'nañ hik'e nnee łangot'aą lék'ehíi nakiyú ágot'éhi yá nazjii; dała'á **Agar** holzéhi, chagháshé isnáh daaleehíi nyılchíi, áñ dził Sinai golzeege ngot'aaníi yá sizini. ²⁵Agar holzéhi Arabia biyi' dził Sinai yá sizjii, áñ dakú ni' biká' Jerúsalemhíi yaa nagolni', áñ bichagháshé biłgo isnáh daanłnihi. ²⁶Áídá' Jerúsalem yaaká'yúhíi doo isnáh nłjii da, ái née daanohwimaa nłjii. ²⁷Gáníigo bek'e'eshchjii, Nił gozhóq le', doo iłchíi dahíi nłni, nichagháshé da'ádinii; nił gozhóqgo nnlwosh, doo nił nádi'dinih dahíi: isdzán biká' da'ádinii n'íi isdzán biká' golni n'íi bitisgo bichagháshé łáq. ²⁸Shik'íiyú, Abraham ba'det'aą n'íi k'ehgo Isaac gozłjii, née áldó' da'ái k'ehgo Abraham bichagháshé daandłjii. ²⁹Áídá'go ágot'eehíi k'ehgo, chagháshé ndaagoleehíi k'ehgo bi'dizhchiinií, Holy Spirit binawodíi bee bi'dizhchiinií yiniigodnłsı, dák'ad ndi da'ágágot'ee. ³⁰Áídá' Bik'ehgo'ihı'nañ biyati' hant'é níi gá? Gáníigo bek'e'eshchjii, Isdzán isnáh nłni bizhaazhé biłgo ch'ínyenyóod; isnáh nłni yishchíinihíi bitaa bíyéehíi doo bíyéé hileeh da, isdzán doo isnáh nłni dahíi bizhaazhéhíi zhá bíyéé hileeh. ³¹Áík'ehgo shik'íiyú, née isdzán isnáh nłni doo bichagháshé daandłjii da, isdzán doo isnáh nłni dahíi bichagháshé daandłjii.

5 ¹Christ ch'ínánohwiłniihíi bigha nłdzilgo nasozjii, Jews bich'ı' begoz'aaníi doo bee isnáh náhdleehgo da, doo t'aązhı' bee ík'ínadaadohgisgo da. ²Shíi Paul gánohwiłdishñii, **Circumcise** ádaanohwı'deszaa lék'eyúgo, nohwíi Christ doo nohwił daant'é da. ³Nnee dała'á daanohtjigee circumcise

ádaanohwi'deszaahíí gádaanohwíldishnii, Jews bich'íí begoz'aaníí dázho dawa bikísk'eh ádaanoht'eego goz'aa, doo lahzhi' zhá da. ⁴Nohwíí dahadínta begoz'aaníí bikísk'eh ánsht'eehíí bigha Bik'ehgo'ihí'nañ binadzahgee dávik'ehyú ánsht'ee daanohsiníí, Christ nohwich'íí'yúgo doo nt'é dago ádaanolsj; Bik'ehgo'ihí'nañ biłgoch'oba'íí doo hádaaht'íí dago bits'á'zhí' ádaahdzaa. ⁵Née Holy Spirit biláhyú daanohwi'odla' bee dávik'ehyú ádaant'ee doleeíí nohwá laaln'éhíí ndaahóndliigo biba' ádaant'ee. ⁶Jesus Christ bił dała'á ch'íliyyúgo, circumcise áko'deszaa dagohíí doo circumcise áko'deszaa da ndi doo hago'at'éé da; áídá' ko'odla'íí koł'ijóóníí bee ch'í'nah hileehíí zhá ílji. ⁷Ihách'ideskaihíí k'ehgo ntt'éégo hohkeel' ni; hadín láq' nohwił godishkish lán, da'anii ágot'eehíí doo dayúweh bikísk'eh ádaanoht'ee da k'adíí? ⁸Hant'é k'ihzhí' ádaanohwizlaahíí Bik'ehgo'ihí'nañ nohwich'íí ánniidíí doo bits'á'dí'gohi at'éé da. ⁹Bán benilzoolé da'ayáhágo ik'áan nást'ódíí dahot'éhé daabindíłsołhíí k'ehgo doo nzhqo dahíí da'ayáhágo bitah dench'aadgo dawa daayilchqoh. ¹⁰NohweBik'ehñ biláhyú nohwaa da'oshlíí, lahgo ilch'ígót'aahíí dá baa natseskeesíí k'ehgo nohwíí áldó' baa natsídaahkeesgo doo nádaagodoh'aah da doleeł: hadín nohwił daagodikishíí, áñ baa yádotih. ¹¹Shik'ííyú, circumcise ádaanohwi'dolne' dishniigo nashaa lék'eyúgo, doo shiniidaagoch'inłsı le'at'éé da. Ágádishniigo nashaa lék'eyúgohíí, tsí'ılna'áhi doo baa yashti' le'at'éé da, áık'ehgo Jews daanliiníí doo dayúweh shich'íí hadaashkee le'at'éé da. ¹²Hadín nohwił daagodikishíí nohwits'á'zhí' nó'níł dadó. ¹³Shik'ííyú, dawa bił ch'í'ótąahíí bich'íí nohwi'dokeed ni; áídá' doo áí bigha ncho'go ánádaahiit'íłgo nohwá bił ch'í'ótąa daanohsı da, ndi hı daanohjóógo hı ch'odaahnii. ¹⁴Bik'ehgo'ihí'nañ yegos'aaníí dawa díńko yati' dała'áhi bee łalzaa; Nit'ahdí' gólíńíí nił nzhqo le', dání ídł njoqohí k'ehgo. ¹⁵Áídá' dat'ógo ilch'íí daadołghashyúgo, ilch'íí nadaagonołkaadyúgo, ídaa daagonohdzaa, dńńko aął daalołghał ako. ¹⁶Díí gánohwíldishnii, Holy Spirit bee hohkaah le', áık'ehgo nohwits'ı ncho'go hádaat'iiníí doo beda'ol'íí da. ¹⁷Ko'at'e' ncho'íí Holy Spirit yich'íí nagonłkaad, łá'íí Holy Spirit ko'at'e' ncho'íí yich'íí nagonłkaad: díí doo ilch'íí łelt'ee da; áí bigha doo dahádaaht'ííyú ánádaaht'íł da. ¹⁸Holy Spirit nadaanohwiyılaayúgo, Jews bich'íí begoz'aaníí doo bit'ááhyú ádaanoht'ee da. ¹⁹Ko'at'e' ncho'íí díńko bebigoziłh, nant'íí na'ídaahíí, iké' na'ídaahíí, ncho'go natsíts'ikeesíí, ncho'íí doo bich'íí t'ąązhí' ách'it'éé dahíí, ²⁰K'e'eshchín daach'okąahíí, ígonłgaashíí, ik'ech'inniihíí, łach'ídit'áhíí, dawahá ídáhách'it'iiníí, ha'ishkeehíí, ilch'íí nagoch'inłkaadíí, ilts'á'zhí' ádaach'it'eehíí, łá'íí da'anii ágot'eehíí yits'á'zhí'go ilch'ídaago'aahíí, ²¹Ła' bíyéehíí ídáhách'it'iiníí, its'izilheehíí, koł' nágodeyisíí, ncho'íí baa goch'iniliińíí, łá'íí díí ba'ashhah áldó' ncho'go ánádaat'íłhíí: da'áda' baa nohwił nadaagosisni' n'íí baa nohwił nanádaagoshni', díí ye'ánádaat'íłhíí Bik'ehgo'ihí'nañ bilatt'áhgee begoz'aaníí doo bíyéé daaleeh da. ²²Áídá' nest'a' ch'ıl yiká' nánt'łhíí k'ehgo díńko Holy Spirit bits'á'dí'go begoz'ani at'éé, koł' ijóóníí, koł' gozhóóníí, koł' nkegohen'ááníí, bágoch'oho'aahíí, dawa bich'íí ch'izhóóníí, ko'at'e' ntt'ééhíí, kegondliıdíí, ²³Kojíí yune' isht'egodnt'ééhíí, ídaa goch'ídzaaníí: ágádaat'eehíí begoz'aaníí bits'á'dí' doo bńndaagot'aa da. ²⁴Christ

bíyée daanliiní bí'at'e' nchó'ihí bí daanzhóogo yiká hádaat'í n'í tsí'ina'áhi yídaayeskáhí k'ehgo yó'odaizné. ²⁵Holy Spirit bee daahin'naayúgo, da'án bee hiikaah le'. ²⁶Doo itisyú ídaadéltí da le', doo nchó'í bich'í' daaíil'aa da le', doo la' bíyééhí ídáhádaahiit'íigo nchó'go laa natsídaahiikees da le'.

6 ¹Shik'íyú, nnee la' doo bik'ehyú adzaa dayúgo, nohwí, Holy Spirit bee nasozinií, á n baa daach'ohba'go bich'í' yádaakti'go t'áazhí' nlt'éégo nkenánohołteeh; ni áldó' dánko ák'ehgo nanídi'notaahi at'ééhí baa natsínees. ²Nyeego nohwich'í' nadaagowaagee hł ch'odaahnii le', á bee Christ yegos'aaní beda'ol'í doleeł. ³Nnee doo nt'éhi k'a'at'éé da ndi, doo sihgo ánsht'ee da, nziyúgo, ích'í' nach'áhi at'éé. ⁴Áidá' nnee da'á daantíígee ye'ánát'íhí hago'at'ééhí ídineł'í le', ák'ehgo dabí bí'at'e' nzhóyúgo, á yaa bí gozhó doleeł, doo la'i nnee ye'ánát'íhí bighá da. ⁵Nnee dabí biyıl dahyoweel'í k'ehgo nnee daantíígee bí'at'e' doo nzhó dayúgo dabí nabıtt'og. ⁶Hadín Bik'ehgo'ihí'nań biyati' baa bí ch'ígót'aahí, bíyééhí nlt'éhí dawa lahzhi' hadín bí ch'ígót'aahí yaa yihinił le'. ⁷Doo ích'í' nadaahch'aa da le'; Bik'ehgo'ihí'nań doo hagot'éégo bich'í' na'ich'áhi at'éé da: nnee nt'é k'edileehí da'ái náyihigéshi at'éé. ⁸Hadín bí'at'e' nchó'í yee k'edileeyúgo ídił ch'ígódeehi at'éé; áidá' Holy Spirit yee k'edileeyúgo Holy Spirit bits'á'dí' yaaká'yú dahazhí' ihí'naahí yinlt'áni at'éé. ⁹Nzhóogo ánádaahiit'íhí doo bik'e hijikáh da le': dayúweh ágádaahiit'íyúgo nlt'éégo da'inlt'aa. ¹⁰Ák'ehgo nohwá ch'ígót'áqadá' halaq nnee dawa bich'í' nlt'éégo ánádaahiit'íhí le', ndi nnee Bik'ehgo'ihí'nań daayodlaqgo bichagháshé daanliiní itisgo ádaanlı le'. ¹¹Dí nchaago k'eshchiiní dashí nohwich'í' k'eshılchíni daah'í. ¹²Nnee dabí zhá nlt'éégo daabineł'ígo hádaat'inií **circumcise** ádaanohwi'dolneh daanohwiñii; Christ bits'í'ina'áhi yaa yádaakti'yúgo dánko biniidaagont'éé doleeł bighá ádaanohwiñii. ¹³Dabí circumcise ádaabi'deszaa ndi begoz'aaní doo dawa yikísk'eh ádaat'ee da; áidá' nohwí da'ádaanohwiñiiigo circumcise ádaanohwi'deszaahí yee ídaa da'odlígo yádaakti'hí bighá circumcise ádaanohwi'dolniiłgo hádaat'í. ¹⁴Doo nt'é bee ída'oshdlígo yashti' da, Jesus Christ nohweBik'ehń tsí'ina'áhi yiká daztsaqhí zhá bee ída'oshdlígo yashti'go Bik'ehgo'ihí'nań áshıł le', á bee ni'gosdzán biká' ágot'eehí daztsaqhí k'ehgo shich'í' at'éé, la'í shí áldó' ni'gosdzán biká' ágot'eehí dasiitsaqhí k'ehgo bich'í' ánsht'ee. ¹⁵Christ Jesus bí da'á daanohıyúgo, circumcise ádaanohwi'deszaayúgo, dagohí doo circumcise ádaanohwi'deszaa dayúgo, doo ılı da, ndi ániidégo ánádaanohwi'deszaahí zhá ılı. ¹⁶Dí ádishniihí yikísk'eh daahikáhí Bik'ehgo'ihí'nań bits'á'dí' ıch'í'gont'ééhí la'í bıłgoch'oba'í bee yich'í' goz'aa le', á da'anii Israel hat'ı daanlıgo Bik'ehgo'ihí'nań bichagháshé daanlı. ¹⁷Kodı' godezt'ıgo dí bighá doo hadín nashint'óg da le': ıł'ıdá' Jesus nohweBik'ehń bighá shid shiká'zhí' hit'ı. ¹⁸Shik'íyú, Jesus Christ nohweBik'ehń bıłgoch'oba'í daanohwi'ı yune' begoz'aa le'. Doleełgo at'éé.

THE EPISTLE OF PAUL THE APOSTLE TO THE EPHESIANS

1 ¹Shíí Paul, Bik'ehgo'ihí'nań bik'ehgo Jesus Christ binal'a'á nshlíni, ínashood Ephesus golzeegee daagolíníí, áí Christ Jesus daayodlaągo bíyée daanliiníí, bich'í' k'e'eshchii: ²Bik'ehgo'ihí'nań nohwiTaa ła'íí Jesus Christ nohweBik'ehń biłgoch'oba'íí ła'íí bits'ą'dí' ilch'í'gont'éełhíí bee nohwich'í' goz'ąą le'. ³Jesus Christ nohweBik'ehń biTaa, Bik'ehgo'ihí'nań, ba'ihégoši, áń yaaká'yú nagoz'ąągee nohwiyi'siziiníí bá gózhóógo dawa nohwainé', Christ biláhyú: ⁴Áń biláhyú ni'gosdzán doo hwahá nni'taa dadá' Bik'ehgo'ihí'nań hanánohweznil, bináál godilzigo ádaant'eego doo nt'é bee nohwaa dahgoz'ąą da doleełgo: ⁵Bichągháshé daandlii doleełgo hanánohwidi'nííłgo nohwá ngonłchíí, Jesus Christ biláhyú, áí nohwá hát'íłgo yaa bił gozhóó, ⁶Ízigo biłgoch'oba'íí ba'ihédaandzi doleełgo, áí nohwiká'zhi' áyíłlaago, biYe' bił nzhóni biláhyú: ⁷Áń bidiłíí bee nchó'íí bits'ą'zhi' nanánohwi'diheznii, nohwincho' n'íí bighą nohwaa nágodet'ąą, Bik'ehgo'ihí'nań biłgoch'oba'íí ch'ída'izkaadíí bik'ehgo; ⁸Áí ch'ída'izkaadgo nohwiká'zhi' áyíłsi, daagondzaągo ła'íí dawahá bídaagonlzigo ánohwíłsi; ⁹Bik'ehgo'ihí'nań hát'íłni doo bígózi da n'íí nohwíł ch'í'nah áyíłlaa, da'án bił gozhóógo hát'íłhíí k'ehgo áń ngonłchíí: ¹⁰Goldohíí biká' ngonyáago yaaká'yú ágot'eehíí ła'íí ni'gosdzán biká' ágot'eehíí dawa Christ yebik'ehgo dała' áile': ¹¹Áń biláhyú áldó' nt'é nohwíyée doleełíí nohwaa det'ąą, dabíí hát'íłgo dawa ła'iyi'íłhíí k'ehgo nohwádihyú nohwá ngonłchíí: ¹²Née dantsé Christ daahosiidlaądíí, nłt'éeego daahii'naahíí bighą Bik'ehgo'ihí'nań ízigo ye'at'éhi nnee daayidnłsi doleełgo. ¹³Nohwíł áldó' yati' da'anihi, yati' baa gozhóni bee hasdánohweznil daasidohts'ąądá' daahohdlaą ni': daahosohtlaądá' Holy Spirit bee nohwágon'ąą n'íí bee nohwiká' izkałhíí k'ehgo bee nohwígózi, ¹⁴Áí bee Christ bidiłíí bee nohwá nayihesnii n'íí nohwíyée silijzhi', nt'é yengon'ąą n'íí da'aniigo nohwíyée doleełgo bídaagonlzi, áń ízigo ye'at'éhi ba'ihégoši doleełgo. ¹⁵Áí bighą Jesus

nohweBik'ehñ daahohdlaḡgo, la'íí ínashood dawa nohwił daanzhoḡgo ba'ikonizijídá, ¹⁶Da'ákozhá Bik'ehgo'ihí'nañ bich'i' nohwa'ihéñsi, nohwá da'oshkaḡḡgo; ¹⁷Bik'ehgo'ihí'nañ, Jesus Christ nohweBik'ehñ yokaḡḡhíí, Jesus biTaa íziso go ye'at'ééhíí, daagonohsaḡgo ádaanohwile'go nohwá oshkaḡḡ, la'íí Bik'ehgo'ihí'nañ dabíí nohwił ch'í'nah ádidle'go bídaagonoñsı doleeḡgo ałdó' oshkaḡḡ: ¹⁸Nłt'éégo ágot'eehíí daahohlíí doleełhíí bigha nohwíká ánniidíí bídaagonoñsı doleeḡgo, la'íí ínashood daanliiníí biłgo íziso go ágot'eehíí behaldzili nohwíyée doleełíí ałdó' bídaagonoñsı doleeḡgo nohwíjii yune' nohwił ch'í'nah ágólñsı doleełhíí bigha nohwá oshkaḡḡ, ¹⁹La'íí Bik'ehgo'ihí'nañ binawod ch'ída'izkaadgo, binawod íziso go at'éhi bee na'iziidhíí k'ehgo, néé daahohiidlaaníí nohwá siné'go bídaagonoñsı doleełhíí bigha nohwá oshkaḡḡ; ²⁰Bik'ehgo'ihí'nañ binawodíí bee Christ daztsaḡdí' naadiidzaago áyíflaadá' yaaká'yú bigan dihe'nazhinée dahyinesdaa, ²¹Spirits binadaant'a'íí, spirits binawodíí, dak'a'at'ééhíí, la'íí yedaabik'ehíí dawa bitisgo, doo díí goldohíí zhá biyi' da, ndi yunáásyú goldoh doleełíí ałdó' biyi', iltah at'éégo daabizhi' daawójíhíí dawa bitisgo sitijigo áyíflaa: ²²Dawahá yebik'ehgo bilatl'ááh nyiné', la'íí ínashood dawa yá sizijigo bitsits'inhíí k'ehgo at'éégo ałdó' ábílflaa, ²³Ínashood dawa, Christ bee dała'a daanliiníí, bits'í nliḡgo bełalzaa, án bee dawa iltah at'éégo łayil'ijih.

2 ¹Begoz'aaníí doo bikísk'eh ádaanoht'ee dahíí bee, la'íí nohwinchó'íí bee nanesona' n'dá' Bik'ehgo'ihí'nañ nádaahoh'na'go ánohwilaa; ²Nohwinchó'íí biyi' ni'gosdzán biká' ágot'eehíí zhá bech'ígót'i'yú bikísk'eh hohkaah ni', spirits daanchó'íí binant'a', án Bik'ehgo'ihí'nañ doo daidits'ag dahíí bitahyú na'iziidíí bikísk'eh hohkaah ni': ³Néé ałdó' łahn' bitahyú nahiikai ni', nohwi'at'e' nchó'go hat'íiníí bikísk'eh ádaant'eego, nohwits'í, nohwinatsekees biłgo hat'íjyú ádaant'ee ni'; da'áik'ehgo gosiidlijdá' nchó'go ádaant'ee n'íí bigha Bik'ehgo'ihí'nañ nohwiniigodilé'íí nohwich'i' begoz'aḡ ni', nḡee la'íí ádaat'eehíí k'ehgo. ⁴Áídá' Bik'ehgo'ihí'nañ, biłgoch'oba' ch'ída'izkaadhi, dážhó bił daanjḡḡ lək'ehíí bigha, ⁵Nohwinchó'íí bee nane'na' n'dá' Christ bił dała'a daasiidliḡgo daahii'naago ánánohwidlaa, (biłgoch'oba'íí bee hasdáhkai); ⁶Bił dała' naadihiikaigo ánohwilaa, la'íí Christ biláhyú yaaká'yú nagoz'aḡgee bił naháataḡgo ánohwilaa; ⁷Áik'ehgo yunáásyú goldohíí biyi' Bik'ehgo'ihí'nañ Christ Jesus biláhyú nohwaa ch'oba'go, biłgoch'oba'íí ch'ída'izkaadíí ch'í'nah áidoliil. ⁸Bik'ehgo'ihí'nañ biłgoch'oba'íí bee hasdáhkai, nohwi'odlq'íí biláhyú; doo dánohwíí ádaaht'ij da: Bik'ehgo'ihí'nañ bits'á'dí' nohwaa hi'né'hi at'éé: ⁹Doo nohwinasdziidíí bee da, áik'ehyúgohíí dánko nḡee la' ída'odlíí hileeh. ¹⁰Bik'ehgo'ihí'nañ nanohwik'ída'iziidíí daandliḡ, Christ Jesus biláhyú nłt'éégo ánadaaahiit'ijł doleeḡgo ánohwilaa, áik'ehgo bikísk'eh hiidaał doleeḡgo Bik'ehgo'ihí'nañ nohwá ngonłchíí lək'e. ¹¹Ái bigha díí bėnadaałñiih, doo Jews daanohliḡ dago daagosoliḡ, **circumcise** ádaabi'deszaahíí, doo circumcise ádaanohwi'deszaa dahi daanohwiłñii, ái circumcisonhíí nḡee bigan zhá

bee kots'í nabik'ísdziiidi; ¹²Áidá' Christ doo bídaagonoŋsɪ da ni', nanidí' daanohtɪigo doo Israel hat'i'í daanohtɪi da, Bik'ehgo'ihina'na'nt'é yee yáŋgon'áá n'íi doo nohwíi nohwá da ni', doo hayú nohwá ch'ígót'i' da ni', ni'gosdzán biká' nahkai ndi Bik'ehgo'ihina'na' doo bił daanohtɪi da ni': ¹³Lahn' nzaadyú daanohtɪi ni', ndi k'adí' Christ Jesus bíyéé daasolɪigo, Bik'ehgo'ihina'na' bit'ahgo ána'daanohtɪi, Christ bidíí' bee. ¹⁴Án nohwá iłch'ígont'ééhíi nlii, da'án Jews daandliini' ła'íi doo Jews daanohtɪi dahíi da'á ádaanohtɪi, ła'íi nohwigizhgee bigha iłts'á'zhi' ádaant'ee n'íi k'ihzhi' áyíílaa, nohwigizhgee tséé bee ilt'íníi k'ihzhi' áyíílaahíi k'ehgo; ¹⁵Begoz'aaníi biyi' iłtah at'éégo bikísk'eh ádaant'ee n'íi bigha iłk'edaadin'ni n'íi Christ bits'í bee k'ihzhi' áyíílaa; ádí' n'nee naki n'íi da'á ányiidlaahíi k'ehgo néé Christ bee da'á ána'nohtɪi, ák'ehgo nkegohen'áá nágosdlii. ¹⁶Néé naki hat'i'í daandlii n'íi ts'i'ihna'áhi biláhyú da'á daasiidliiigo, Bik'ehgo'ihina'na' bit'íi nádaasiidlii, ák'ehgo iłk'edaadin'ni n'íi ał bengonyáá: ¹⁷Nzaadyú daanohtɪi n'íi, iłhánégo daandliihíi biłgo Jesus nkegohen'áaníi yaa nohwíi nagolni'go nyáá. ¹⁸Án bigha daanohtɪi Holy Spirit da'áhi biláhyú nohwíi bich'i' ha'áhiikángo ha'ágot'i'go nohwá alzaa. ¹⁹Ái bigha k'adí' doo ła'hd' n'nee daanohtɪi da, doo n'nee ła'ngo hat'i'í daanohtɪi da, áidá' n'nee Bik'ehgo'ihina'na' báhadaadeszaahíi bił da'á hat'i'í daasollii, Bik'ehgo'ihina'na' bichagháshé daasollii; ²⁰Jesus binadaal'a'á ła'íi Bik'ehgo'ihina'na' binkááyú nada'iziid n'íi k'ih bit'ááh ledn'aahíi k'ehgo daanliigo, biká' nohwíi dest'íhíi k'ehgo ádaanoht'ee, Jesus Christ dabíi hágon'áágee tséé dantsé si'áni nliigo; ²¹Án biláhyú dágoz'áá nt'éégo ła'daasniigo alne', nohweBik'eh'ni biláhyú godiyihgo k'ih biyi' da'ch'okáahíi golee: ²²Án biláhyú nohwíi áldó' itah nohwíi dest'íi, Bik'ehgo'ihina'na' yiyi' ngoléehíi bigha ágolne', Holy Spirit biláhyú.

3 ¹Ái bigha shíi Paul, Jesus Christ bigha, ła'íi nohwíi áldó' doo Jews daanohtɪi dahíi nohtɪi ha'ásitíi, ²Bik'ehgo'ihina'na' biłgoch'oba'íi nohwíi ch'í'nah ashle'go shaidin'áaníi ba'ikodaanohtɪi lán shi: ³Doo bígózi da n'íi shi ch'í'nah áyíílaago shi i'gozi; (iłk'idá' ayá'hágo nohwich'i' bek'eshiik'ihíigo nohwíi nagosisni' ni'); ⁴Ái daahohshíígee Christ ye'at'ééhíi doo bígózi da n'íi bígosísiidíi nohwíi bídaagonoŋsɪ doleeł,.) ⁵Ái doo áníidá' goldohíi biyi' ni'gosdzán biká' n'nee doo hwahá bił ch'í'nah ádaalne' da ni', áidá' k'adí' Bik'ehgo'ihina'na' binadaal'a'á ła'íi binkááyú yádaaht'íi daadilzihíi Holy Spirit bee bił ch'í'nah ádaagoszaa; ⁶Doo Jews daanlii dahíi, Jews daanliini' biłgo Bik'ehgo'ihina'na' bits'á'dí' ágot'eehíi da'á daabíyéé doleeł, da'á Christ bił da'á daanliigo bits'í da'á daanlii doleeł, ła'íi Bik'ehgo'ihina'na' Jews daanliini' yáŋgon'áaníi Christ biláhyú yati' baa gozhóni bee doo Jews daanlii dahíi áldó' daabíyéé doleełgo bił ch'í'nah ádaagoszaa: ⁷Ái yati' baa gozhóni baa yashti'go áshi'delzaa, Bik'ehgo'ihina'na' biłgoch'oba'íi shaa yiné'íi bee, binawodíi shinkááyú na'iziidgo. ⁸N'nee Bik'ehgo'ihina'na' báhadaadeszaahíi doo ízisgo at'éé dahíi dawa shíi

dábich'i'gee siitíí ndi doo Jews daanlii dahíí bitahyú Christ bee nohwiya daagozhóoníí doo bígonoŋsih at'éé dahíí baa yashti'go Bik'ehgo'ihí'nań biłgoch'oba'íí shaa det'aa; ⁹Ła'íí Bik'ehgo'ihí'nań Christ biláhyú dawa áyíłlaahíí, ni'godszań alzaadí' yushdí' godezt'i'go ngonłchííníí doo bígózi go áyíłsi da n'íí, hagot'éégo at'ééhíí shíí nnee dawa bił ch'i'nah ashłe'go shaa det'aa; ¹⁰Áík'ehgo ínashood dawa Christ bee dała'á nlíni biláhyú spirits binadaant'a'íí ła'íí binawodíí yaaká'yú nagoz'aagee Bik'ehgo'ihí'nań bigoyaq' iltah at'éhi yídaagołsi doleeł, ¹¹Áí dahazhi' goz'áni Bik'ehgo'ihí'nań yengon'ááníí bik'ehgo łayiilaa, Christ Jesus nohweBik'ehń biláhyú: ¹²Áń daahohiidłago doo daasiite'go da, doo nídaahiidłidgo da Bik'ehgo'ihí'nań bich'i' ha'áhiikáhgo nohwá ha'ágót'i'. ¹³Áík'ehgo nohwiha goyéégo shich'i' nagoyaahíí bigha doo hayaa ádaanoht'ee da le', áí bee łán da'noht'i. ¹⁴Díńko bigha Jesus Christ nohweBik'ehń biTaa bich'i' hishzhíizh, ¹⁵Áń bichagháshé yaaká'yú daagolíníí hik'e ni' biká'yú daagolíníí dawa bee daaholzéhi, ¹⁶Da'án ízisgo ye'at'éhi ch'ída'izkaadhíí bik'ehgo biSpirit bee nohwiyi'siziiníí nalwodgo nohwá áile' doleełgo nohwá daahoshkqaah; ¹⁷Nohwi'odłaq' bee Christ nohwííí biyi' yune' golíí le'; áík'ehgo i'ijóóníí bee nohwikeghad golíígo nłdzilgo soziigo, ¹⁸Nohwíí ínashood dawa biłgo Christ bi'ijóóníí nanigodí', ts'í'ngodí', ts'ídagodí', ts'íyaago ádaahosahíí bee nohwíł bígózi doleełgo; ¹⁹Ła'íí Christ bi'ijóóníí, be'ígózi yitis nel'aa ndi, bídaagonołsi doleełgo, áík'ehgo Bik'ehgo'ihí'nań ye'at'éhi dawa bee ádaanoht'ee doleełgo nohwá da'oshkqaah. ²⁰Daahókeedíí ła'íí natsídaahiikeesíí dawa bíí zhá yitis nel'aa go áile', binawodíí nohwiyi' na'iziidhíí k'ehgo, ²¹Dabíí zhá Christ Jesus biláhyú, goldohíí dawa biyi', ínashood daanliiníí dawa ya'ihédaanzigo daayidnłsi doleeł, doo nnágont'i'go da. Doleełgo at'éé.

4 ¹Áík'ehgo shíí, nohweBik'ehń bigha ha'ásítííníí nánohwoshkqaah, nohwíká ánniidíí bikísk'eh nłdzilgo hohkaah le', ²Ídaa daagoch'iyolba'go, nohwííí yune' isht'egodnt'éégo, nzaad bádaagohoh'aał le', hł daanojhogo ilch'i' hadag ádaanoht'ee le'; ³Holy Spirit bee dała'á ádaanołsigo ilch'i'gont'ééhíí be'ádaanoht'ee doleełgo nyeego nabik'ída'ohsiid. ⁴Christ biláhyú dała'á daanoht'i, Holy Spirit alđó' dała'á, da'áík'ehgo alđó' daanohwigha ihí'naa doo ngonel'aa dahíí ndaahołíí doleełgo nohwíká ánniid; ⁵NohweBik'ehń dała'á, nohwi'odłaq' dała'á, nohwibaptism dała'á, ⁶Bik'ehgo'ihí'nań dała'á, daanohwigha nohwiTaa, áń dawa yitisgo nlíni, dawa yil nlíni, daanohwigha nohwiyi' golíni. ⁷Bik'ehgo'ihí'nań biłgoch'oba'íí iltah at'éhi dała'á daant'iígee nohwaa daizné, Christ nohwainé'í k'a'áhołago. ⁸Áík'ehgo gádi'nii, Wá'yú bił onágodzaadá' isnáh daanlii n'íí łáago yadíh onádaago, nnee yaaká'dí'go yaa daagodez'aa lək'e. ⁹(Wá'yú bił onágodzaa ch'iniiyúgo, łahn' áídí' ni'godszań yuyaa bił nkegonyáhi łán shi. ¹⁰Bił nkegonyáahíí da'án yaaká'yúhíí nzaadyú dábitiséyú bił onágodzaahi at'éé, aqł łaiile' doleełhíí bigha.) ¹¹Bik'ehgo'ihí'nań nnee yaa daizné'í iltah ádaat'ee: ła' binal'a'á daanliigo yaa daagodez'aa; łá' binkááyú nada'iziidgo; łá' yati' baa gozhóni yaa nadaagolni'go; łá'íí łá'

ínashood yinádaadéz'ijigo bił ch'ídaago'aahgo; ¹²Ínashood hadaadeszaago nnt'éégo Bik'ehgo'ihí'nañ yá nada'iziid doleełgo, yati' baa gozhóni baa na'goni' doleełgo, ła'íí ínashood dawa Christ bits'í nliiníí nłdzilgo ádaile'go baa daagodeſt'aa: ¹³Áłk'ehgo daanohwigha nohwi'odla' bee dała'á daahiidleeh, Bik'ehgo'ihí'nañ biYe' nnt'éégo bídaagonłzjih, nnee báyań hileehíí k'ehgo néé Christ bits'í daandłijigo án bee báyań daahiidleehgo Christ ye'at'éehíí dawa be'ádaant'eego daahiidleeh: ¹⁴Doo dayúweh chagháshé daanłijihíí k'ehgo ádaant'ee da le', iltah at'éégo ilch'ígót'aahíí bee doo ilts'á' nohwił ánágoyol da le', nnee nadaach'áhi léda'ikchoogo ilch'ídaago'aahíí yee nohwiká daadihésbñh, k'izé'daanohwidilteeh hádaat'iiníí, áí doo ídaayılts'aa da le'; ¹⁵Áída' hłł daanjqoogo da'anii ágot'eehíí bee yádaahiilti' le', kotsits'in kots'í yebik'ehíí k'ehgo Christ nohwebik'ehgo bił dała'á daandleehgo án biláhyú daandłzééł le': ¹⁶Nohwits'í łáągo ilghadaadit'aałhíí ła'íí its'id bee daatota'íí gólłł, dawa nnt'éégo nadaalidziidyúgo nnt'éégo daandzeel, ágát'éégo néé Christ bits'íhíí daandłijigo dabíí bee daalónta', ła'íí hłł daanjooníí bee néé Christ bits'íhíí daandłiiníí nchaa daahiidleeh. ¹⁷NohweBik'ehń biláhyú hasdziihgo gánohwiłdishñii, Kod'í godezt'i'go doo Jews daanłij dahíí da'ılńégo natsídaakeesgo hikaahíí k'ehgo doo hohkaah da le', ¹⁸Binatsekeesíí yee doo daago'ij da, doo bił ídaagozi dahíí bigha Bik'ehgo'ihí'nañ bits'á'd'í ihí'naahíí yits'á'zhí' ádaat'ee, bijíí biyi' chagołheel benagoz'aałhíí bigha: ¹⁹Bijíí nł'iz silijigo ncho'íí doo yich'í' t'aałhí' ádaat'ee dago yaa ádaadest'aa, ncho'go ánadaat'ijihíí zhá bił daanłt'ee daasilłi. ²⁰Áída' nohwiłhíí ágágot'eehíí doo Christ bits'á'd'í bídaago'aa da; ²¹Da'anii ba'ikodaanołsı lək'eyúgo, Jesus biláhyú da'anii ágot'eehíí nohwił ch'ídaagoz'aa lək'eyúgo: ²²Doo ánídá' ncho'íí be'ádaanoht'ee n'íí yó'odaagodoh'aah, áí k'izé'idilteehgo ncho'íí zhá hát'ijigo da'ılıí hileeh; ²³Nohwinatsekeesíí, nohwiyi'siziiníí biłgo ánídégo nohwá ánáolne'; ²⁴Ánídégo be'ádaanoht'eehíí ádaagohdle', áí Bik'ehgo'ihí'nañ k'ehgo dávik'ehyú át'éégo ła'íí da'anii dilzihgo alzaa. ²⁵Áłk'ehgo léda'otchoohíí yó'odaagodoh'aah, dała'á nohtijgee nohwit'ahdí' daagolíníí da'anii ágot'eehíí yee hłł nadaagołni': nnee bits'í dała'á ndi łayúy henlááhíí k'ehgo néé iltah at'éégo ádaant'ee ndi dała'á hahiit'i'. ²⁶Dahagee hadaashohkeegee déncho'égo ágot'eehíí yeh nohołt'é' hela': hadaashohkeehíí bił ya'ái owáh hela': ²⁷Ch'iidn nant'án doo bá goz'aaago ádaagonołsı da le'. ²⁸Hadín in'ijihíí doo dayúweh in'ijih da le': áída' dabíí bigan yee nnt'éégo na'iziid le', hadín nt'é yídih nliiníí ła' yaa yiné' doleełhíí bigha. ²⁹Yati' ncho'íí doo ła' nohwizé'd'í behagohigháh da le', áída' yati' nł'éhi zhá, hadag ádaakole' doleełgo, hadíí daidits'agíí bee biyaa gozhóq doleełhíí bigha. ³⁰Bik'ehgo'ihí'nañ biHoly Spirit doo bił gozhóq dago doo ádaanołsı da le', án bee nohwiká'iskał, ch'ínánohwi'niiłhíí bijijzhí'. ³¹Nohwił daagoshch'iihíí, nohwínágochijihíí, hadaashohkeehíí, hagołdohíí, ncho'go yádaałti'íí, ła'íí da'oh'ni'go natsídaahkeesíí dawa bee nohwits'á' gonogháh: ³²Łaadaach'ohba' le', łaatédaaht'ii le', Bik'ehgo'ihí'nañ Christ bigha nohwincho'íí bigha nohwaa nágodez'aałhíí k'ehgo nohwíí alđó' łaa nádaagodenoht'aah le'.

5 ¹Áík'ehgo Bik'ehgo'ihí'nań bichagháshé bíl daanzhónihíí daanohtjigo Bik'ehgo'ihí'nań beda'ot'ij; ²Christ bíl daanjoghíí k'ehgo líl daanohtjoggo hohkaah, án hkağolchiníí Bik'ehgo'ihí'nań daach'okąąhgo baa hi'né'híí k'ehgo zesdjigo Bik'ehgo'ihí'nań nohwá ya'ádet'aą. ³Áídá' nant'í' na'idaahíí, ncho'go natsíts'ikeesíí, dawahá dayúwehégo ídáhách'it'íiníí, dała'a ndi doo bída'oltah da, ínashood Bik'ehgo'ihí'nań bá hadaadeszaago doo ágádaat'ij bik'eh da; ⁴Ílkóhgo yati'íí, yati' da'flínéhíí, dawahák'e ách'iníihíí doo ádaadohnií bik'eh da: áídá' Bik'ehgo'ihí'nań ahíyi'e daabíldohniigo nlt'ée. ⁵Díí bídaagonońsi, hadín nant'í' naghaahíí, ncho'go at'ééhíí, dawahá dayúwehégo ídáhát'íiníí, áí da'flíné daayokąąhíí, án Christ bilatł'áhgee begoz'aaníí, da'ái Bik'ehgo'ihí'nań bilatł'áhgee begoz'aaníí doo itah bíyéé da doleeł. ⁶Dahadín biyati' da'flínéhíí izanołt'é' hela': áí bighą dabíí zhą daabik'ehíí Bik'ehgo'ihí'nań biniigodil'é'íí yiká'zhj' áile'. ⁷Áík'ehgo ágádaat'eehíí doo itah daanohtjig da le'. ⁸Lah chagołheel zhinéé daanohtjig ní': k'adyúgo nohweBik'ehń binkááyú idindláád zhinéé daasolij: áík'ehgo got'fni biyi' hikahíí k'ehgo hohkah; ⁹(Holy Spirit nnee nayik'fziidyúgo, nlt'éégo ágot'eehíí, dávik'ehyú ágot'eehíí, la'íí da'aniigo ágot'eehíí biyi' begoz'aągo áile'); ¹⁰NohweBik'ehń hant'é bíl goyíłshóq doleełíí bídaagonońsih. ¹¹Doo chagołheel zhinéégo da'flínégo ánádaat'ijłhíí k'ehgo ánádaah'tijł da, áídá' ágánágot'ijłhíí nnee bíl ch'f'nah ádaanońsigo bígózi le'. ¹²Nagont'iyú ánádaat'ijłhíí bích'íłtahyúgo ndi bik'ee ídaayągosj. ¹³Dawahá ch'f'nah alzaahíí idindláádíí bee bígózi: dawahá hit'íiníí idindláádíí bee hit'ij. ¹⁴Áík'ehgo gáníigo dahgoz'aą, łhoshíí, ch'ínándzííd, dasíntsaądí' nádndáh, Christ níká'zhj' idindláádgo áile'. ¹⁵Hagot'éégo hohkahíí baa daagonohsaą, nnee doo daagoyáą dahíí doo k'ehgo da, áídá' daagoyáni hikahíí k'ehgo hohkah, ¹⁶Díí yołkaalíí biyi' doo nzhog dahíí zhą begoz'aąhíí bighą goldohíí flíigo ádaanońsi. ¹⁷Ídaa daagonohdzaą le', nohweBik'ehń nohwá hát'íiníí bídaagonońsih. ¹⁸Wine nohwíł nádaagodołhis hela', áí déncho'go kodíłteehe at'éé; áídá' Holy Spirit nohwee hadaalk'íłgo nłdzilgo bee nasozij le'; ¹⁹Siníí Bik'ehgo'ihí'nań biyati' biyi'dí'hi, Bik'ehgo'ihí'nań ba'ihégosiníí, la'íí ínashood biyiníí bee íłch'ij' da'doh'aal le', nohwíł daagozhóqgo nohwijíí biyi'dí' nohweBik'ehń bích'ij' da'doh'aal le'; ²⁰Dábik'ehn Bik'ehgo'ihí'nań nohwíłTaa bích'ij' dawahá ba'ihédaanońsi le', Jesus Christ nohweBik'ehń bizhi' biláhyú; ²¹Bik'ehgo'ihí'nań daadinońsigo daalidohts'ag le'. ²²Isdzané daanohtíiníí, daanohtwika' daadohts'ag le', nohweBik'ehń daadohts'agíí k'ehgo. ²³Nnee bi'aa yá sizijgo bi'aahíí bitsits'ini at'éé, Christ ínashood dawa yá sizijgo bitsits'ini at'ééhíí k'ehgo: ínashood daanliiníí dawa Christ bits'í nlijgo áí hasdá'iińfí at'éé. ²⁴Áík'ehgo ínashood dawa Christ daidits'agíí k'ehgo isdzané daanliiníí aldo' dawahá bee bika' daidits'ag le'. ²⁵Da'anii ínashood daanliiníí łąą ndihíí Christ biláhyú dała'a át'éé, Christ áí bíl nzhoggo ya'ídet'aąhíí k'ehgo nnee daanohtíiníí, daanohtwí'aa nohwíł daanzhog le';

26 Tú bee taats'idígisií k'ehgo áí ínashood dała'á át'ééhíí Christ biyati' yee taayigisgo ídáhaididle'híí bigha ya'idet'aa, 27 Doo hayú dinojizhgo da, doo hayú baa dahts'idiłhiłgo da, dant'éhéta dénchq'ehíí da'ádih; áídá' dilzihgo, dánt'ée nt'éégo, bits'á'dindláád siljigo ídaayi'ne' doleełhíí bigha ya'idet'aa. 28 Da'ágát'éégo nnee bi'aa bił daanzhqq le', dabíí bits'íhíí k'ehgo. Hadín bi'aa bił nzhooníí dabíí ídíl njóni at'éé. 29 Nnee doo la' dabíí bits'í bił nchq' da; áídá' nt'éégo áyíłsigo bił nzhoqgo yinádéz'ji, nohweBik'ehń ínashood dawa dabíí bee dała'á nłjigo bits'í k'ehgo at'éhi ágát'éégo áyíłs, 30 Néé dała'á daantjigeé Christ la' bits'í daandłjihíí bigha, bitsi' hik'e bits'in k'ehgo. 31 Áí bigha nnee bitaa hik'e báq biłgo yits'á' dahdigháhgo bi'aa yíhiigháh doleeł, áík'ehgo naki dilt'ee n'íí dała'á nádleeł doleeł. 32 Díí dážhó doo bígózini at'éé da: Christ hik'e ínashood łáq ndihíí Christ biláhyú dała'á at'éhi áłdishnii. 33 Áídá' dała'á daanohtjigeé gádaanołwłdışhñii, Nohwi'aa nohwłł daanzhqq le', dabíí ídíl njoqhíí k'ehgo; la'íí isdzáné bika' daayidnłsji le'.

6 1 Chagháshé daanołłni, nohwitaa nohwimaa biłgo daadohts'ag le', nohweBik'ehń bił dała'á daanołłjihíí bigha: ágádaanoht'eego nlt'éé. 2 Bik'ehgo'ihí'nań yegos'aaníí dawa bitahyú dantsé nt'éhéta nohwá ádishłiıl nohwłłnłiídíí díńko dahgoz'aa, Nitaa nimaa biłgo dıńsı le'; 3 Áík'ehgo niyaa gozhqó doleeł, ni'gosdzán biká' nzaadyú hınnáá doleeł. 4 Nnee daanołłiiníí, nohwichagháshé doo bił daadohtehgo bídaagoyołchij da: áídá' nohweBik'ehń bik'ehgo nohwichagháshé doo dávik'ehyú ádaat'ee dagee bich'i' yádaałti'go bił ch'ídaagonoh'aahgo bihołnaa. 5 Nada'ohsiidíí, ni'gosdzán biká' bánada'ohsiidíí da'ánííyú ádaanoht'ee, daadohtídá' nohwiini' daháhgo, nohwijíí da'at'éhé bee, Christ bá nada'ohsiidhíí k'ehgo; 6 Doo bánada'ohsiidíí binadzahgee zhá ágádaanoht'ee da, doo nnee bił daagonołshqóhíí zhá bigha da; áídá' Christ bánada'ohsiidíí daanołłjigo nohwijííd' Bik'ehgo'ihí'nań dahát'íyú ádaanoht'ee; 7 Nt'éhéta ádaał'iiníí Bik'ehgo'ihí'nań bá ádaał'jiihíí k'ehgo nohwłł daagozhqógo ádaał'ji, doo nnee bá ádaał'jiihíí k'ehgo da: 8 Díí bídaagonołsji, nnee nlt'éégo adzaayúgo, Bik'ehgo'ihí'nań da'áık'ehgo nlt'éégo bich'i' nahinił, isnáh nliiníí dagohíí doo isnáh nłji dahíí. 9 Nohwíí nant'án daanołłiiníí, nohwá na'iziidíí da'áık'ehgo bich'i' ádaanoht'ee le', doo dayúweh goyéégo bee nadaagoh'aa da: nohwíí áłdó' nohwiNant'a' yaaká'yú gólłi bídaagonołsji; án doo nnee ił'anigo yaa natsekees da. 10 Iké'yúhíí, shik'íyú, nohweBik'ehń dáka'at'éhi binawodíí bee nłdzilgo nasozji. 11 Besh diyagé Bik'ehgo'ihí'nań nohwainé'íí dawa ádaagohdle', ch'iidn nant'án nohwich'i' nach'aagee nłdzilgo nasozji doleełhíí bigha. 12 Doo nnee daanliiníí bich'i' nadaagonłkaad da, áídá' spirits binadaant'a'íí, binawodíí, díí ni'gosdzán biká' chagołtheełií binadaant'a'íí, la'íí spirits daanchq'íí yúdahyú gólłni bich'i' nadaagonłkaad. 13 Áí bigha besh diyagé Bik'ehgo'ihí'nań nohwainé'íí dawa ádaagohdle', nagont'ogíí bijji nasozji doleełhíí bigha, áík'ehgo qal' ádaasołaago t'ah nasozji doleeł. 14 Da'anii ágot'eehíí bee nohwizis ádaagohdle'go nasozji, la'íí dávik'ehyú ágot'eehíí bee besh nohwitłł naztaqago ádaagohdle'; 15 Yati' baa

gozhóni bee nkegohen'ááhíí nohwikee bee hadaadeszaa le'; ¹⁶Da'itiséyú nohwi'odla' bee nohwinadl̄h dahdaadoht̄j̄h, áí bee k'aa' dilt̄i' ch'iidn nant'án yidiłt'ohíí daanołtsees doleeł. ¹⁷Áídí' bésh ch'ah bee hasdá'ildéhi ádaagohdle', łá'íí bésh be'idilt̄ishé Holy Spirit nohwainé'íí dahdaadoht̄j̄h, áí Bik'ehgo'ihí'nań biyati'hi at'éé: ¹⁸Holy Spirit biláhyú dáda'ohkaq̄h nt'éé, nohwijíídí' dahot'éhé bee da'ohkaq̄hgo Bik'ehgo'ihí'nań bída'dohkeed, daadeh'íígo ínashood dawa doo hagee ngont'í'go da bá da'ohkaq̄h; ¹⁹Shíí ałdó shá da'ohkaq̄h, Bik'ehgo'ihí'nań yati' shizayinił le', doo siste' dago yati' baa gozhóni biyi'dí' doo bigózı da n'íí ch'í'nah ádaashle' doleełgo, ²⁰Shíí, yati' baa gozhóni bee nagoshni'go shi'dol'aadhíí bigha dahshi'dest'q̄q̄go ha'ásit̄ı; doo siste' dago dáyashti' le'at'ééhíí k'ehgo yashti' doleeł shá da'ohkaq̄h. ²¹Hago ánasht'ıj̄ıłı łá'íí hago ánsht'eehíí bídaagonołsı doleełgo Tíkikas, nohwik'isn nohwił daanzhóni, begondl̄j̄igo nohweBik'ehń yána'iziidi, dawa yaa nohwił nagolni' doleeł: ²²Áń nohwich'ı' hił'áad, hago ádaant'eehíí bídaagonołsı doleełhíí bigha, áík'ehgo nohwijíı yıł daagoyıłshóq̄ doleeł. ²³Ik'ıyú daanłni iłch'ı'gont'ééhíí bee bich'ı' goz'aq̄ le', łá'íí ił'ijóónıf odla' biłgo ałdó' bee bich'ı' goz'aq̄ le', áí dawa Bik'ehgo'ihí'nań nohwiTaa, Jesus Christ nohweBik'ehń biłgo bits'á'dı'hi at'éé. ²⁴Jesus Christ nohweBik'ehń da'anii bił daanzhoonıf dawa Bik'ehgo'ihí'nań biłgoch'oba'ıı bee bich'ı' goz'aq̄ le'. Doleełgo at'éé.

THE EPISTLE OF PAUL THE APOSTLE TO THE PHILIPPIANS

1 ¹Shíí Paul ła'íi **Timótheus** biłgo Jesus Christ b́anaidziidíí, ́ınashood dawa Philippi golzeegee daagoĺınıhíí bich'ı' k'e'ıilchii, ́ınashood yinádaadéz'iiníí ła'íi tédaat'iyehíí nıt'éego áy'ısiníí aldó' bich'ı' k'e'ıilchii: ²Bik'ehgo'ihı'nań nohwiTaa ła'íi Jesus Christ nohweBik'ehń biłgoch'oba'ıı ła'ıı bits'á'dı' ıłch'ı'gont'ééhıí bee nohwich'ı' goz'aq le'. ³Dahagee nohwınáshńıihgee nohwicha Bik'ehgo'ihı'nań hoshkaqahń ba'ihénsı, ⁴Dábik'ehn daanohwigha nohwá oshkaqahgee shıł gozhóqogo nohwá oshkaqah, ⁵Yati' baa gozhóni dantsé daadesots'aqadı' dıı jıızhı' bee shich'odaahńıigo ngohenyááhıı ba'ihénsı; ⁶Dıı nıt'éego bıgonsı, nohwıjıı biyi' nıt'éego nanohwik'ı'iziid nkegonyaahıı Jesus Christ nádáhıı bıjıı aqł łaile' doleet: ⁷Shıjııdı' shıł daanohshoqohıı bigha daanohwigha dıı k'ehgo nohwaa natseskees dábik'eh; ha'ásıtııdá' ła'ıı yati' baa gozhóni yashtı'go bá sızııdá' shıı hik'e nohwıı aldó' lahdı' Bik'ehgo'ihı'nań biłgoch'oba'ıı bee nohwıká'zhı' at'éé. ⁸Jesus Christ bits'á'dı'go ı'ıjónıı bee shıł daanoh shoqogo daanohwigha nohwaa ch'ına nshıınıı Bik'ehgo'ihı'nań shá yıgólşı. ⁹Dıı bigha nohwá oshkaqah, nohwıł ıdaagozıgo ła'ıı daagonohsaqago nohwı'ıjónıı dázho ch'ıda'izkaadyú nohwá bınágohıdáh; ¹⁰Áık'ehgo nıt'éego ágot'eehıı zhá nohwıł dábik'eh doleet; ła'ıı nohwıjıı bıł da'anıigo doo nohwaa dahdaagoz'aq dago daahinohnaa doleet, Christ nádáhıı bıjıızhı; ¹¹Áık'ehgo Bik'ehgo'ihı'nań ızısgo at'ééhıı ch'ı'nah hıleehego, ła'ıı án ba'ihégozı doleetlıı bigha dábik'ehyú ádaanoht'eego Jesus Christ binawodıı bee nıt'éego áná'ol'ıııı an'odaazlııgo ánádaahıt'ııgo nohwá oshkaqah. ¹²Shık'ııyú, shich'ı' ágódzaahıı yati' baa gozhóni yunáásyú be'ánágon'aq doleetlıı bigha shich'ı' ágódzaahıı bıdaagonoışı hasht'ıı; ¹³Áık'ehgo Christ bigha ha'ásıtııhıı siláada ızısgo nant'an yánada'iziidıı ła'ıı nınee dahot'éhé dádaagolıı nıt'éego shıdaagoışıı; ¹⁴Ha'ásıtııhıı bigha nohweBik'ehń bıláhyú shık'ısyú daanliınıı łaqago bı'odla' daanldzil daasilıı, áık'ehgo Bik'ehgo'ihı'nań bıyati' da'ıtısgo doo nédaaldzıd dago, ła'ıı doo bıini' daahqah dago yee yádaati'. ¹⁵Łáqago shıdaayéstsaqahıı

bigha shik'edaanniigo, dagohí ílch'í' nadaagonkaadgo nnee la' Christ yaa nadaagolní; la'ihíí nlt'éégo shaa natsídaakesgo Christ yaa nadaagolní':
 16Ílch'í' nadaagonkaadgo Christ yaa nadaagolní'í daazhógo ádaanii, ha'ásítíí ndi dayúweh shich'í' nagont'og le' daasho'níigo: 17Áída' la'ihíí bíl daanshoqhíí bigha Christ yaa nadaagolní, yati' baa gozhóni bá sízíggo nshí'deltííhíí yidaagotsíhíí bigha. 18Hago'at'éégo áída'? Doo hago'at'éé da, da'ázaayú ndi, daazhógo ádaaniiigo ndi, dagohíí da'aniigo ádaaniiigo Christ baa na'goni'; áík'ehgo shíí shíł gozhóq, la'íí dayúweh shíł gozhóq doleeł. 19Nohwi'okaqahíí la'íí Jesus Christ biSpirit shich'onííhíí bee shiyaa gozhóq doleełgo bígonsi, 20Doo ídaayánsdzi da doleeł, áída' doo shiini' háh dago shits'í binkááyú Christ ba'ihégoşí n'íí k'ehgo dák'ad ndi ba'ihégoşí doleełíí shíjii dawa bee hasht'íggo bikádesh'íí, t'ah hinshnaadá' dagohíí dasiitsaqá ndi. 21Shíí hinshnaayúgo Christ bá hinshnaa, dasiitsaqáyúgohíí ihí'naa doo ngonel'aa dahíí hisht'ííh. 22Dayúweh hinshnaayúgo Bik'ehgo'ihí'naa' baa na'isiidíí binest'á' golííhíí k'ehgo dayúweh ídaagowa': áída' hadíí nágodish'aahíí doo bígonsi da. 23Díí nakigo goz'aaníí dázho baa natséskees, dahdisháhgo Christ bíl hishłeehíí dázho háshł'íí; áí itisgo shíł nzhq: 24Áída' dayúweh hinshnaahíí itisgo nohwá nzhq. 25Áík'ehgo díí bígosłsıjıd, dayúweh hinshnaago daanohwigha nohwıł daagonshıjı doleełgo, nohwı'odla' nłdzilgo la'íí bee nohwıł daagozhóqgo dayúweh nohwá daagowahíí bee nohwich'odaashnii doleeł; 26Áík'ehgo nohwaa násdzaahíí bigha Jesus Christ binkááyú shaa nohwıł daagozhóq doleeł. 27Dáhagot'éégo shich'í' godeyaayúgo, Christ nlt'éégo baa na'goni'íí bikísk'eh ádaanoht'eego ádaanoşı: áík'ehgo nohwaa niyáago nohwish'íí, dagohíí doo nohwaa niyáa da ndi, dálelt'eego natsídaahkeesgo la'íí. dała'á daanohwiini'go yati' baa gozhóni ch'odlaaníí bá nłdzilgo nasozıjıgo, la'íí nłdzilgo bá nada'ohsiidgo nohwa'ikonşı doleeł; 28Nohwik'edaanniíhíí doo bédaaldzıd da: áí bee díńko yıdaagoşı, áí da'ılıí daadoleełíí ádaat'ee, nohwihíí hasdálkaihíí ádaanoht'ee, áí Bik'ehgo'ihí'naa bits'á'dí'hi. 29Christ daahohdlaqago nohwaa godet'aa, áída' doo daái zhá da, bá nohwiniidaagonht'éégo aldo' nohwaa godet'aa; 30Shíí la'íí nohwıí dálelt'eego nohwı'odla' bee nadaagonkaad, ágát'éégo nagonshkaadíí daashoh'íí ni, la'íí t'ah nagonshkaadíí sha'ikodaanoşı.

2 1Áík'ehgo Christ bíl dała'á daandlıjıhíí bee bidag ádaant'eego, la'íí hıł daanjqohıí bee hıł goyılshóqgo, la'íí Holy Spirit bíl daandlıjıgo, laadaach'oba'go, 2Nohwinatsekees dała'á ádaanoşı, dálelt'eego hıł daanohjıqo le', dała'ágo natsídaahkees, nohwini' dała'á le', áí bee shıł gozhóqgo ádaashinoşı. 3Łaanahkaihíí dagohíí itisgo ádesoh'nılıí doo nohwitahıyú begoz'aa da le'; áída' daanohtıjıgee ídaa daagoch'ıyolba'go nnee la' nohwıtisgo nlt'éégo baa natsídaahkees le'. 4Dała'á daanohtıjıgee doo daanohwızhá ídaa natsídaahkees da, nnee la'ihíí aldo' baa natsídaahkees le'. 5Christ Jesus binatsekeesıí be'ádaanoht'ee le': 6Áń Bik'ehgo'ihí'naa nlıjı ndi Bik'ehgo'ihí'naa yıl dała'á nlıjıgo doo yota' da ni: 7Áída' áí íts'á'zhı' áyııdlaago kána'iziidhıí

át'ééhíí k'ehgo ya'ídet'aago nnee bits'í yee gozljí. ⁸Áídí' nnee k'ehgo nyáágo ídaagoch'iyolba'go Bik'ehgo'ihí'nań yíkísk'eh at'éégo da'itsaah yuńe' ch'ínyáá lęk'e, tsj'ihna'áhi biká'. ⁹Ái bighą Bik'ehgo'ihí'nań dážhó da'itiséyú binesdaa, ła'íi hizhiihíi dawa bitisgo at'éhi bizhi' bá áyíłaa: ¹⁰Áík'ehgo yaaká'yú ła'íi ni'gosdzán biká'yú, ni'gosdzán bit'ááhyú gólíńíi ałdó', dawa bich'í' daahilzhiish doleeł, Jesus bizhi' hójíígee; ¹¹Ła'íi hadíi yádaańt'íi daant'íígee Jesus Christ dawa yeBik'ehń nłjii daanńi doleeł, Bik'ehgo'ihí'nań nohwiTaa ba'ihégosj doleełhíi bighą. ¹²Áík'ehgo shił daanohshóni, doo dáshńáál zhągo da, ndi k'adíi doo shńáál dadá' ndi, dábik'ehn da'dohts'ag n'íi k'ehgo, Bik'ehgo'ihí'nań daadinolįigo daadohtłidgo daanohwíi hasdánohwidí'ńiíhíi łaadaahłe'go nabik'ída'ohsiid le': ¹³Bik'ehgo'ihí'nań bił goyılshóóníi hádaaht'íigo ła'íi be'ádaanoht'eego ánohwıłshíhíi bighą nohwiyi' na'iziid. ¹⁴Doo nt'é bee nadaadoht'íi dago, ła'íi doo łahadaadoht'áh dago baa nahkai le': ¹⁵Áík'ehgo doo nohwaa dahgosit'aa dahíi ła'íi doo nchọ'go natsídaahkees dahíi, Bik'ehgo'ihí'nań bichagháshé doo nt'é bighą nohwił daach'iteh dahíi bee ch'í'nah ídaadinolįi, nnee daanchọ'go ádaat'eehíi ła'íi dabíi zhą daabik'ehgo ádaat'eehíi bitahyú ni'gosdzán biká' nohwits'ą' dindłáád; ¹⁶Yati' be'ihí'naahíi nnee dawa bich'í' bił dahdaadońih; áík'ehgo doo ch'éh itah nniyáá dahíi bighą, ła'íi doo da'ılıízhí' na'sızıid dahíi bighą shił gozhóq doleeł, Christ nádáhíi bijjii. ¹⁷Bik'ehgo'ihí'nań nt'éhéta baa hi'né'híi k'ehgo nohwi'odłą' baa hiné'dá' shíi baa ídensht'aago shidił ałdó' baa hiné'yúgo, baa shił gozhóq doleeł, ła'íi daanohwigha nohwa'ashhahdí' shił gozhóq doleeł. ¹⁸Da'áihíi bighą nohwíi ałdó' nohwił daagozhóq le', sha'ashhahdí' nohwił daagozhóq le'. ¹⁹Jesus nohweBik'ehń ba'oshłíigo dák'adégo **Timótheus** nohwich'í' dish'aa, nohwa'íkodaaniisjiihíi shił goyılshóq doleełhíi bighą. ²⁰Dzaągee án zhą dała' bił natséskees, án zhą nohwá nńt'ééhíi hát'íi. ²¹Ła'ihíi dabíi nadaabi'dintł'ogíi zhą yaa natsídaakees, Jesus Christ binasdziidíi doo yaa natsídaakees da. ²²Ndihíi **Timótheus** nńt'éégo ánát'íiigo bídaagonolįi, nnee biye'híi k'ehgo yati' baa gozhóni itah bee yáhiilti'go shich'ozńi'. ²³Hagosha' shich'í' ágot'ee doleełíi bígosılįidgo, dagoshch'í' nohwich'í' dish'aa doleeł. ²⁴Ła'íi shíi ałdó' déń'ihégo nohwich'í' disháhgo nohwe Bik'ehń ba'oshłíi. ²⁵Epaphrodítus, shik'isn, bił na'isiidi, ła'íi Bik'ehgo'ihí'nań bá siláada bił nshłini, nohwich'í' nádish'aago dábik'eh shj nsj, án shich'í' daadisoł'a' n'íi, áík'ehgo hadíi bíđih nshłiniíi shaa yihiniłgo shich'ozńi'. ²⁶Áń nohwaa ch'í'na siljii, ła'íi nńiihgo ba'íkodaanohshíhíi bighą biini' łąą. ²⁷Yóiyahgo nńiih ni', dasdozhą daztsąą, áída' Bik'ehgo'ihí'nań baa ch'ozbaad; doo dabíi zhą da, shíi ałdó' shaa ch'ozbaad, doo ágát'éé dayúgo doo shił gozhóq dahíi da'itiségo doo shił naagojọq da doleeł ni'. ²⁸Áík'ehgo dážhó háshł'íigo nohwich'í' deł'a', nádaahołtsąagee nohwił daagozhóq doleeł, áík'ehgo shíi dá shił dégots'íid doleeł. ²⁹Ái bighą nohweBik'ehń biláhyú dážhó nohwił daagozhóqgo náadaołteeh; nnee ágádaat'eehíi daadinolįi; ³⁰Áń Christ yána'iziidhíi bighą dasdozhą daztsąą, bi'ihí'na' doo yaa bił goyéé dago, hagog'éégo shich'odaahnii doleeł n'íi ąął shá áyíłaa.

3 ¹Ik'ézhì'go shik'íyú, nohweBik'ehñ biláhyú nohwił daagozhó' le'. Da'ái baa nohwich'í' k'ena'ishchihí doo shá nyee da, nohwí nohwá nzhqo. ²Góse k'ehgo daanliiní baa daagonohsaa, nchq'go ánadaat'ííllí baa daagonohsaa, hadí bikágé nailgésí, ła'í nohwikágé nadaahołgéés daanohwiñiihí ałdó' baa daagonohsaa. ³Née da'anii circumcise ádaabi'deszaahí daandli, Holy Spirit binkááyú Bik'ehgo'ihí'nañ daahohiikaah, Christ Jesus zhá baa da'ondli, danée nohwi'at'e'í doo bee ídaa da'ohiidli da. ⁴Áidá' shí bighane golígo ída'oshdlí. Nnee ła' nt'é yee ída'odlíyúgo, shí itisgo at'éehí bigha ída'oshdlí: ⁵Gosilíí' tsebískágo circumcise áshí'delzaa ni', Israelite nshíni, Benjamin hat'í'í bits'á'dí, Hebrew nshígo shimaa hik'e shitaa biłgo Hebrew daanli ni'; Bik'ehgo'ihí'nañ yegos'aaní baa yách'ílti'yúgo bikísk'eh ánsht'eego Pharisee nshí ni'; ⁶Jews da'okaa'í dahot'éh bee oshkaahí baa yách'ílti'yúgo, ínashood daanliiní biniidaagonł'éego ádaansí ni'; Bik'ehgo'ihí'nañ yegos'aaní bik'ehgo dábik'ehyú ánsht'eehí baa yách'ílti'yúgo, doo shaa dahgoz'aa da ni'. ⁷Ndihí áí dawa bee sist'íid n'í Christ bigha shich'í' doo nt'é da nasdlíhí k'ehgo baa natseskees. ⁸Christ Jesus sheBik'ehñ bígonsihí dážhó íllíhí bigha dawahéhí shich'í' doo nt'é da nasdlí: án bigha dawahéhí k'ihzhí' nyiiné'hí bigha bił ch'ígódéehí k'ehgo bił oshtag, bidená Christ hisht'í' doleehí bigha, ⁹La'í Christ bił da'á nshígo shígózi doleehí bigha, doo Jews bich'í' begoz'aaní bikísk'eh ánsht'eehí bigha dashí dábik'ehyú ánsht'ee da, áidá' Christ hoshdlaahí binkááyú zhá dábik'ehyú ánsht'ee, áí dábik'ehyú ách'ít'éehí Bik'ehgo'ihí'nañ bits'á'dí'hi at'éé, ko'odla'í bee: ¹⁰Christ bígonsih hasht'í, ła'í binawodí daztsaad' naadiidzaahí bee ch'í'nah alne'í bígonsh'aah ałdó', ba'ashhahd' shiniigonł'éé doleego, ła'í án datsaahdá' át'éé n'í k'ehgo ánsht'eego hasht'í; ¹¹Hagot'éégo bígonedzaayúgo zhá nanezna' n'í naadiikáhgee shí ałdó' itah deshleeego hasht'í. ¹²Shí doo hwahá bee shaa gonáh da, doo hwahá dážhó nzhqo hishlee da, ndi ágánsht'ee doleehí bigha dayúweh baa hishaał, Christ yigha hashíitíiní łaashle' doleego. ¹³Shik'íyú, shí áí doo hwahá łaashle' dago bígonsí: áidá' shiké' ínááyú ágot'eehí baa yishnahdá' da'ágo goz'áni zhá baa hishaał, shádihyú ágot'eehí zhá bich'í' dahnshdqo, ¹⁴Ngont'í'gee na'desdzogí bich'í' hishwoł, áí Bik'ehgo'ihí'nañ Christ Jesus biláhyú yaaká'dí'go bigha nohwich'í' aníhí honsbiih doleehí bigha. ¹⁵Áík'ehgo halaq, Holy Spirit bee bayán daasiidliiní shí ánsht'ee dishniihí k'ehgo baa natsidaahiikees le': áidá' dant'éhéta łaago baa natsidaahkeesyúgo Bik'ehgo'ihí'nañ nohwił ch'í'nah áile' ndi at'éé. ¹⁶Ágát'éé ndi íłk'ídá' bídaagosilzidí nłdzilgo daahóntá'go bikísk'eh ádaant'ee le'. ¹⁷Shik'íyú, da'á daanohígo shedaal'í, nohwí bikísk'eh ihí'naahí nohwá ádaasiidlaa, áyikísk'ehyú ádaat'eehí daaneł'ígo bídaagonołs le'. ¹⁸(Nnee ła'ni Christ bits'í'na'áhi yik'edaannihgo nadaakaihí baa nohwiłmanágosh'ni, k'adí shináátú nállí' nágosni': ¹⁹Áí bendaagoyaago da'íllí daadoleeł, bibidí binant'a' ádaayıłs, bik'ee ídaayagosı doleeł n'í yee ídaada'odlí, ni'gosdzán biká' ágot'eehí zhá yaa daabiini'.) ²⁰Áidá' née nohwini'í yaaká'yú goz'aa,

áidí' Hasdánohwiniíhíí Jesus Christ nohweBik'ehñ nádáhíí bikádaadét'íí:

²¹Dawa dabíí yebik'ehgo áyíłsigo binawodíí yee yínel'ąahíí k'ehgo, nohwits'í baagoch'oba' n'íí dabíí bits'í bits'ą'đindíhíí k'ehgo łahgo ánáidle' doleel.

4 ¹Áík'ehgo shik'íyú, dážhó shíł daanohshóni, nohwaa ch'íná nshłíj, baa shíł gozhóni daanohłíj, nohwíí ch'ah **hobíjhií** k'ehgo hosíłbaąahíí shá daanohłíj, dážhó shíł daanohshóni, nohweBik'ehñ biláhyú ndzilgo nasozíj. ²Euódias nánoshkąąh, Síntiki ąłdó' nánoshkąąh, nohweBik'ehñ biláhyú nohwiini' łekt'ee le', dishniigo. ³Dani nił naki disht'éhi, ni ąłdó' nánoshkąąh, díí isdzáné bich'odaanníih, áí yati' baa gozhóni baa na'goni'gee bił nada'isiid ni'; Clément holzéhi hik'e ła'ihíí bił nada'isiid n'íí ąłdó' biłgo, dawa naltsoos be'ihí'náhi biyi' bizhi' dahnagoz'ąą.

⁴Dábik'ehñ nohweBik'ehñ biláhyú nohwił daagozhó'le': ágánánohwiłdish'nii, Nohwił daagozhó'le'. ⁵Dawa bich'í daanohshooníí nńee nohwá yídaagołsł le'. NohweBik'ehñ athánédí' nádaał. ⁶Doo nt'é bighą nohwiini' łąą da le'; áidá' ihédaanohsigo dawa bighą Bik'ehgo'ihí'nañ nádaahohkąąh, nt'é hádaaht'iinií bił nadaagołni'go bídaahohkeed. ⁷Áłk'ehgo iłch'í'gont'ééhíí Bik'ehgo'ihí'nañ kaa yiné'íí bígoch'íłsiníí bitisgo at'éhi nohwíjł hik'e nohwinatsekeesíí biyi' gołłigo nłt'éégo áyíłsł, Christ Jesus biláhyú.

⁸Iké'yúhíí, shik'íyú, nt'éhéta da'aníihíí, nt'éhéta dilziníí, nt'éhéta dávik'ehyú át'ééhíí, nt'éhéta doo ncho' zhińéé dahíí, nt'éhéta dážhó nzhooníí, nt'éhéta nłt'éégo baa ch'iniłhíí; dážhó nłt'ééyúgo, ba'ihégoł bik'ehyúgo, díí baa natsídaahkees. ⁹Shits'ą'dí' bídaagosłsłjđgo nádoné'íí dawa, shits'ą'dí' da'desots'ąą n'íí ąłdó', ła'íí be'ąnsht'eehíí daah'íí n'íí, díí k'ehgo ádaanoht'ee le': áłk'ehgo Bik'ehgo'ihí'nañ iłch'í'gont'ééhíí kaa yiné'íí nohwił nłjł doleel.

¹⁰NohweBik'ehñ binkááyú dážhó shíł gozhó'q, k'adıí áníita zhą shaa nohwił nádaagoyéé; da'anii shaa nohwił daagoyéé ni', ndi doo hagot'éégo bídaaneł'ąą da ni'. ¹¹Doo nt'é bíđih nshłíj dishnií da; hagot'éégo hinshnaahíí shíł da'ákohgo bígoł'ąą. ¹²Débaagoch'oba'ągo hinshnaahíí bígosłsłjđ, dawahá shich'í' ch'ída'izkaadgo hinshnaahíí ąłdó' bígosłsłjđ: da'ádzaayú ła'íí dawa bee, ná'ch'íłđjłhíí ła'íí shiná', dawahá ch'ída'izkaadíí ła'íí dawahá bíđih nshłjłhíí baa shíł ch'ígót'ąą. ¹³Christ shinawod shá ágółsiníí biláhyú dawa ashłéhgo bínensh'ąą. ¹⁴Ágát'éé ndi shich'í' nagont'ogee shich'odaasoni'íí nłt'ééyú ádaahdzaa. ¹⁵Áidá' Philippigea daagonohłni, yati' baa gozhóni dantsé begodeyaago Macedóniadí' dahdiyaadá, ínashood ha'ánáséh nagoznilíí doo ła' shich'ozni' da, nohwíí zhą shich'odaasoni', iłdenągo ładaadihi'né'íí zhińéégo. ¹⁶Thessaloníca golzeegea sidáádá' ndi bíđih nshłjłhíí bighą zhaali bee shich'onádaahniíh ni', doo dałándi zhą da, nakidn ni'. ¹⁷Doo nt'é shaa hi'né' hást'íłhíí bighą dishnií da: łąągo nohwá ínagodáhgo nohwich'í' goldohíí zhą nohwá hást'íł. ¹⁸Bíđih nshłjł n'íí shaa hi'né' dážhó bitisgo łąągo: da'ái'gee dáshik'eh, shich'í' ádaasolaa n'íí Eaphrodítus shaińnil, áí Bik'ehgo'ihí'nañ baa bi'niłhíí łikagolchini at'éégo dá bił bik'eh, bił gozhó'qgo náidnné'hi at'éé. ¹⁹Bik'ehgohinshnañ

nt'é bídìh daanoht̄iiníí Christ Jesus dawa ch'ída'izkaadgo hágołdzilíí bee nohwá ágoléh. ²⁰Bik'ehgo'ihí'nań da'áí nohwíTaa ba'ihégoşı le', dahazhı' doo ngonel'ąą dayú. Doleełgo at'ée. ²¹Ínashood daantı́ıgee Christ Jesus biláhyú, Gozhqó, shá daabiłdohñii. Nohwik'isyú bił naháshtaaníí, Gozhqo, daanoht̄iñii. ²²Ínashood dawa, Gozhqó, daanoht̄iñii, **Caesar** yił daagolíni áí zhá bitisgo. ²³NohweBik'ehń Jesus Christ biłgoch'oba'ıí daanoht̄iñii bee nohwich'ı' goz'ąą le'. Doleełgo at'ée.

THE EPISTLE OF PAUL THE APOSTLE TO THE COLOSSIANS

1 ¹Shí Paul, Bik'ehgo'ihí'nań bik'ehgo Jesus Christ binal'a'á nshłńni, ła'íi nohwik'isn **Timótheus** biłgo, ²Colósse golzeegee ínashood daanliiníi ła'íi Christ biláhyú nohwik'íyú bada'óndliihíi bich'í k'e'ilchii: Bik'ehgo'ihí'nań nohwiTaa, Jesus Christ nohweBik'ehń biłgo biłgoch'oba'íi ła'íi bits'á'dí' ilch'í'gont'éełhíi bee nohwich'í' goz'aq le'. ³Bik'ehgo'ihí'nań, Jesus Christ nohweBik'ehń biTaa, nohwichq ba'ihéndzigo dábik'ehń nohwá ohiikaqah, ⁴Christ Jesus daahohdlaqgo ła'íi ínashood dawa nohwił daanzhoqgo ba'ikondzihií bighq, ⁵Yaaká'yú nohwiba' goz'aaníi ndaahołíhíi bighq ágádaanoht'ee; ái ndaahołíhíi yati' baa gozhóni, yati' da'aníhi bee ilk'idá' daadesots'aq ni'; ⁶Ái yati'íi nohwitahyú didezdláadhíi k'ehgo ni'gosdzán dágoz'aq nt'éego didezdláad; nohwíi daadesots'aqgo Bik'ehgo'ihí'nań biłgoch'oba'íi da'aníigo bídaagonołshíi bijjídí' godezt'igo nt'éego ádaanohwoliihíi k'ehgo bíi áldó' nłt'éego ádaaboliik: ⁷Ái yati'íi Épaphras holzéhi, nohwił nzhóni, bił na'idziidi, bits'á'dí' bídaagoł'aq, áń nohwá Christ yána'iziidi ba'óndliihíi nlij; ⁸Áń Holy Spirit biláhyú nohwił'ijóóníi áldó' baa nohwił nagolni' n'. ⁹Ái bighq ái ba'ikonihidzińnií bijjídí' godezt'igo áldó' dá nohwá ohiikaqah nt'éego godeyaa, Bik'ehgo'ihí'nań nohwá hát'ínií bídaagonołshíi bighq daagonohsaq, ła'íi yaaká'dí'go ił'ígóziníi dawa bee nohwił ídaagoziqgo ánohwiléhgo nohwá ohiikaqah; ¹⁰NohweBik'ehń dá bił bik'ehyú hohkaahgo, ła'íi ánádaht'ijjíi dawa bee bił daagonołshóqgo, nłt'éego bá nada'ohsiidgo nest'a' ch'il yiká' nant'íhíi k'ehgo nłt'éego da'noł'íi, ła'íi Bik'ehgo'ihí'nań baa nohwił'ígóziníi nołseełgo áldó' nohwá ohiikaqah; ¹¹Bik'ehgo'ihí'nań ízisko binawodíi dawa bee daanołdzilgo, ái bee nohwił daagozhóqgo nyee ndi bidag ádaanoht'eego bádaagohoh'aatqgo; ¹²Ła'íi Bik'ehgo'ihí'nań nohwiTaa ba'ihédaanołshigo nohwá háhiit'ijgo ohiikaqah, áń bits'á'dindláadíi biyi' ínashood bíyéé doleełíi néé áldó' nohwíyéé doleełgo ładaanohwezlaa: ¹³Áń chagołheł binawodíi bits'á'zhí' nohwinildí'

biYe' bił nzhónihi bilátt'áhgee daanliiní yitah nohwinil: ¹⁴Án bidiłíí bee nohwinchq'íí bits'á'zhí' nanánohwi'dihesni, nohwinchq'híí bighq nohwaa nágodet'aahgo: ¹⁵Án Bik'ehgo'ihí'nań doo hit'íi dahń ye'at'ehi da'áyihíí ye'at'ée, dawahá álzaahíí dabíntségo gozlíni: ¹⁶Án dawahá áyíílaa, yaaká'yú ágot'eehíí ła'íi ni'gosdzán biká'yú ágot'eehíí, hit'íiníi ła'íi doo hit'íi dahíí, nant'án dahnazdaahíí, dawa yedaabik'ehíí, spirits binadaant'a'íi, ła'íi inawodíí ndi; dawahá án biláhyú alzaa, ła'íi bá alzaa: ¹⁷Án dawahá dabíntsé nlii, dawahá án bee daalota'. ¹⁸Ła'íi ínashood dawa bits'íhíí k'ehgo nliigo, án bitsits'inhíí k'ehgo yebik'ehi nlii: án dantsé godeyaahíí nlii nanezna'íi bitahd' dantsé náhi'na'í nlii; dabíí zhá dawa bee da'tiséyú nlii doleełgo. ¹⁹BiTaa dabíí ye'at'ehi dawa Christ biyi' golíígo bił dávik'eh; ²⁰Ła'íi tsí'íłna'áhi biká'gee bidíł idezjoolíí bee nkegohen'ááníí nohwá goz'ąago áyíílaago, ni'gosdzán biká' ágot'eehíí dawa ła'íi yaaká'yú ágot'eehíí dawa Christ bee Bik'ehgo'ihí'nań dabíí ách'í' nłt'éeego ánáyidle'go ałdó' bił dávik'eh. ²¹Áíđ' nohwíí łah nchq'go ánádaahł'íiłí bighq Bik'ehgo'ihí'nań bits'á'zhí' ádaanoht'ee ni', ła'íi nohwinatsekeesíí bee bik'edaadinohnił ni', ndi k'adíí bik'íi ánádanohwidłaa ²²Christ bits'í dazsaaníí bee; áík'ehgo nohwíí hadaanohwideszaago, doo nt'é bee nohwaa dahgoz'ąago da, doo hagog'éeego nohwíł iditehgo da, Christ Bik'ehgo'ihí'nań binadzahgee daanohwidiyołsijł: ²³Dayúweh da'ohđłahíí bee nalwodgo nđzilgo nasozijyúgo, hasdách'igháhíí yati' baa gozhóni nohwíł nadaagoln'íí ndaahołíłhíí doo bits'á'zhí' ádaahne' dayúgo, Christ Bik'ehgo'ihí'nań binadzahgee ágát'éeego daanohwidiyołsijł; áí yati' baa gozhóni daadesots'aaníí yáá bit'ááhgee nnee dawa bee bich'í' yá'ti'í; áí yati' baa gozhóni baa nagoshni'go shíí, Paul, hashi'doltij; ²⁴K'adíí nohwá shiniigonłt'éehíí baa shił gozhq, ínashood dawa, Christ bits'íhíí k'ehgo nłni, yá biniigodilne'íí t'ah ła' edíhíí shíí shits'í biniigonłt'éehíí bee łaashłe': ²⁵Ínashood dawa, Christ bits'íhíí k'ehgo nłni, bá na'isiidgo hashi'doltij, áí na'idziidíí Bik'ehgo'ihí'nań nohwiłhą shaidin'ąá, Bik'ehgo'ihí'nań biyati' dawa baa nagoshni'go; ²⁶Áí doo bígózi da n'íi doo áníđá' goldohíí ła'íi daahinolt'íiłí bits'á'zhí' nanł'í' ni', ndi k'adíí nnee Bik'ehgo'ihí'nań báhadaadeszaahíí bił ch'í'nah ádelzaa: ²⁷Áí bich'í' Bik'ehgo'ihí'nań doo Jews daanlii dahíí bitahyú doo bígózi da n'íi dážhó łań íłni bígózi go áile'go ngon'ąá, áí Christ nohwiyi' golíí, án nohwiyi' golíígo Bik'ehgo'ihí'nań baa gozhqóyú itah daahłeehgo ndaahołíhi at'ée: ²⁸Christ Jesus biláhyú nnee dała'á daantíígee Holy Spirit bee bayán daazliigo Bik'ehgo'ihí'nań bich'í' bił nkáh doleełhíí bighq Christ baa nagohiłni', nnee dała'á daantíígee baa daahii'niigo, ła'íi dawa bee daagondząago bił ch'ígont'aahgo: ²⁹Áí bighq dážhó na'isiid, Christ Jesus binasdzidíí nalwodgo shinkááyú na'iziidíí bee dahnshđh.

2 ¹Dážhó nohwaa shiini'híí bídaagonołsigo hasł'íi, Laodicéa golzeeyú daagolíníí ałdó', ła'íi nnee dawa doo hwahá daashłtséh dahíí ndi baa shiini; ²Bijíí hadag ádaanzigo ılı daanjooníí bee daalota'go bá hasł'íi, ła'íi doo bił nagoki dago bił'ígóziníi ch'í'đa'izkaad doleełgo, Bik'ehgo'ihí'nań nohwíTaa,

lahn' doo bee bigózi da n'íí, áí Christ at'éhi, yídaagołsijihgo bá hást'íí; ³Igoyá' la'íí il'ígózi lán ílíní án bilátt'áhzhí' begoz'áa. ⁴Doo hadín yati' k'izé'idilteehíí bee nohwich'í' nach'aa da doleethíí bighá ádishnii. ⁵Doo shits'íhíí bee nohwíl nshíí da ndi shispirit bee nohwíl nshíí, áík'ehgo dawa daagodinołsigo goz'áahíí k'ehgo ádaat'íggo, la'íí Christ ndzilgo daahohdlaągo bigonsiníí baa shíł gozhóq. ⁶Christ Jesus nohweBik'ehń nádaagodo'ąądá' daahosohdlaądhíí k'ehgo bikísk'eh hohkaah le'. ⁷Áń bee nohwikeghad golíígo bee daanołseel le', la'íí nohwíl ch'ígót'ąąhíí k'ehgo nohwi'odla' nalwod holeehgo dážhó ba'ihédaanołs le'. ⁸Ídaa daagonohdzaą, dá ni'gosdzán biká'gee kogoyá'íhi, la'íí yati' da'ílinéhi k'izé'idilteehíí yee isnáh ádaanihodléh hela', áí dá nnee bi'at'e' n'íí ye'adaat'éhi, dá ni'gosdzán biká' ágot'eehíí zhá bee ilch'ígót'aah n'íí, doo Christ ye'adaat'éhi da, nnee ágát'éego ilch'ídaago'aahíí baa daagonohsaą. ⁹Bik'ehgo'ihí'nań ye'at'éhi dawa Christ biyi' golíí. ¹⁰Áń, spirits binadaant'a'íí hik'e binawodíí dawa yánant'aahń, bił dała' daanołhíígo hadaanołwi'deszaa: ¹¹Áń biyi' daanołhíígo áldó' nohwíí **circumcision** doo nnee bigan bee alzaa dahíí bee circumcise ádaanołwi'deszaa, Christ biláhyú circumcise ádaanołwi'deszaahíí bee nohwíí nch'ogo be'adaanoht'ee n'íí dawa nohwaidnńlí at'éé. ¹²Bik'ehgo'ihí'nań, Christ daztsąąđ' naadiidzaago áyílaahíí, binawod bada'ohííhíí bighá baptism bee Christ bił tenohwido'ńil, da'ái bee áldó' bił naadohkai. ¹³Nohwíí nch'ogo be'adaanoht'eego la'íí doo circumcise ádaanołwi'deszaa dago nanesona' lék'e, ndi nda'hołsilhíí dawa yee Bik'ehgo'ihí'nań nohwaa nágodin'ąągo Christ bił daahinołnaago ánánohwidlaa; ¹⁴Christ tsí'ílna'áhi bíheskałdá' Bik'ehgo'ihí'nań yegos'aaníí doo bikísk'ehyú ádaanoht'ee dahíí bighá naltsoos nohwee nniltsooz n'íí Bik'ehgo'ihí'nań tsí'ílna'áhi yíheskałgo k'ihzhí' áyílaa; ¹⁵Áí bee spirits binadaant'a'íí la'íí binawodíí yitis silíígo ch'í'nah hit'íggo áyílaago yaa nágonesnaa. ¹⁶Áí bighá da'ákoahayú dahadín hadíí daahsaaníí bee nohwída'íltah hela', dagohíí godiyiníí bijíí dagohíí dahnáyitííhíí dagohíí Jews daagodnłsiníí bijíí, daadinolłsigo nohwihńii hela': ¹⁷Áí yunáasyú ágodonłfi bichagosh'oh zhá ádaat'ee; áídá' da'anííhíí Christ be'ágodoníí. ¹⁸Da'ákoahayú hadín, ídaagoch'iyolba'go noligo, Bik'ehgo'ihí'nań binal'a'á yaaká'yú daagolłníní daahokąąh le', daanołwiłniiyúgo daadohts'ag hela', án daahołbijh le' at'éé n'íí nohwich'í' nawoch'aa hela', nnee ágát'éehíí shíł ch'í'nah ágolzaa nńihíí, dabíí bi'at'e' nch'ohíí k'ehgo binatsekeesíí bee doo nt'é bighá doo silho at'éé dahi at'éé. ¹⁹Nnee ágát'éehíí Christ, ínashood dawa yebik'ehgo Bitsits'in nliiníí, doo yotą' da; ínashood dawa Christ bits'í nlií, áík'ehgo Christ bits'í ndzilgo áyíłs, áí dásizíí nt'éego ilghadaadit'aaníí hik'e its'id bee hídaadestł'qogo Bik'ehgo'ihí'nań nołseelgo áyíłs. ²⁰Dá ni'gosdzán biká' ágot'eehíí dantsé baa ilch'ígót'aah n'íí bits'ą'zhí' Christ biłgo nanesona' lék'eyúgo, nt'é bighá t'ah ni'gosdzán biká' ágot'eehíí nohwelik'ehgo daahinołnaahíí k'ehgo díńko begoz'aaníí bikísk'eh ádaanoht'ee? ²¹(Bínłchi'ela'; nli'hela'; dahnne'ela'; ²²Áí dawa da'ílíí daaleeh;) áí begoz'aaníí dá nnee yegos'áni, nnee bits'ą'dí'go ilch'ígót'aahíí ádaat'ee. ²³Áí ánadaach'it'ííhíí goch'iyąągo noligo dá hádaach'it'íggo da'ch'okąąh, ídaagoch'iyolba'go noligo, la'íí kots'í biní'ch'idilńihgo da'ch'okąąh; áí dážhó doo ílíí dadá' dá kots'íhíí zhá bił ílíí.

3 ¹Christ bił naadohkai lĕk'eyúgo, Christ yaaká'yú Bik'ehgo'ihí'nań dihe'nazhinéego dahsdaahí bits'á'dí'go ágot'eehíí zhá hádaaht'ijigo bikádaadeh'íí le'. ²Yaaká'dí'go ágot'eehíí zhá baa nohwiini' le', doo ni'goszán biká' ágot'eehíí da. ³Ni'goszán biká' ágot'eehíí bits'á'zhí' nanesona', Bik'ehgo'ihí'nań biyi' nohwi'ina'íí nádes'íí, Christ biłgo. ⁴Christ, nohwi'ina' nliiníí, ch'í'nah nasdlijigo nohwíí áldó' bił nohwits'á'dindláádgo daanoht'eehíí, nohwits'í nchó'go hat'íiníí, nchó'go natsídaahkeesíí, ła'íí dawahá dayúwehégo ídáhádaaht'íiníí, áí da'flíné daayokáahíí át'éé, áí dawa daazołhee: ⁶Áí nchó'go ágot'eehíí bighá nnee dabíí zhá daabik'ehíí Bik'ehgo'ihí'nań bihashke'íí bee bich'í' goldohi at'éé: ⁷Lahn' áí k'ehgo nohwíí áldó' nahkai ni', áí k'ehgo daagonohjíí n'dá'. ⁸Áídá' k'adíí díínko dawa yó'odaagodoh'aah; hadaashohkeehíí, nohwágochijihíí, da'oh'ni'íí, nchó'go aayádaakti'íí, yati' déenchó'ehi yee yádaakti'íí, dawa yó'odaagodoh'aah. ⁹Doo áníídá' nchó'íí be'ádaanoht'ee n'íí, ła'íí nchó'go ánádaaht'ijíí n'íí biłgo yó'odaasohné'dá' doo ích'í' léda'olchoo da; ¹⁰Áníídégo be'ádaanoht'eehíí ánádaagohdlaa, áík'ehgo Bik'ehgo'ihí'nań ánohwilaahíí dayúwehégo bídaagonofsííh, ła'íí bedaanoht'eego ánádaanoht'eehíí: ¹¹Ágádaach'it'eehíí nnee Greek nłńi dagohíí Jew nłńi, circumcise ábi'delzaahíí dagohíí doo circumcise ábi'delzaa dahíí, ła'íí nnee dagohíí Síthian holzéhi, isnáh nłńi dagohíí doo isnáh nlij dahíí doo í'ánigo baa natsíts'ikees da, áídá' Christ zhá dawa yebik'eh, ła'íí án biyi' dawa dała'á daanlij. ¹²Áík'ehgo nohwíí, Bik'ehgo'ihí'nań hadaanoht'eehíí báhadaadeszaahíí daanoht'íni ła'íí bił daanoht'eehíí, íánádaago'ííhíí k'ehgo díínko ádaagohdle': dawa bich'í' ch'izhóóníí, koł goch'oba'íí, ídaagoch'iyolba'íí, kojíí yune' isht'egodnt'ééhíí, ła'íí bágoch'oho'aalíí ádaagohdle'; ¹³Ich'í' bidag ádaanoht'ee, nnee ła' nnee yił k'í'iltahyúgo łaa nádaagodenoht'aah: Christ nohwinchó'híí bighá nohwaa nágodin'áahíí k'ehgo nohwíí áldó' łaa nádaagodenoht'aah. ¹⁴Díí dawa bitisgo í'ijóóníí ádaagohdle', áí dawahá daahotá'go dawa łaile'. ¹⁵Áídí' Christ bits'á'dí' ích'í'gont'ééhíí nohwíí biyi' yebik'eh le', dała'á nádaasohdlijigo áí bich'í' nohwíí ánniíd ni'; ła'íí ihédaanoht'ee le'. ¹⁶Christ biyati' ch'í'da'izkaadgo nohwiyi' golíígo baa łał nadaagołni'go bigoyá'íí dawa bee łał ch'í'daagonoht'aah; ła'íí nohwíí biyi'dí' nohweBik'ehń bich'í' ihédaanoht'ee go da'doh'aal, siníí Bik'ehgo'ihí'nań biyati' biyi'dí'hi, Bik'ehgo'ihí'nań ba'ihégosiníí, ła'íí ínashood biyini'íí bee da'doh'aal. ¹⁷Dá yádaakti' shí ndi, dant'éhéta baa nahkai shí ndi, dawahá Jesus nohweBik'ehń bizhi' biláhyú ánádaaht'ijíí le', dabíí biláhyú Bik'ehgo'ihí'nań nohwiTaa bich'í' ihédaanoht'ee go. ¹⁸Isdzáné daanoht'eehíí, daanoht'eehíí daadoht'sag le', ágádaanoht'ee go nohweBik'ehń bił dábi'k'eh. ¹⁹Nnee daanoht'eehíí, daanoht'eehíí nohwíí

daanzhəq le', doo bich'i' nohwil daagoshch'ii da le'. ²⁰Chəgháshé daanohtíni, nohwitaa, nohwimaa biłgo da'ánohwiłniiyú daadohts'ag le': áí nohweBik'ehń bił goyiłshóq. ²¹Nnee daanohtíni, nohwichəgháshé doo bił daadohtehgo bídaagoyolchijí da, ágádaanoht'eeyúgo dánko hayaa ádaat'ee daaleeh. ²²Nada'ohsiidí, ni'gosdzán biká' bánada'ohsiidí da'ánohwiłniiyú ádaanoht'ee le'; doo bánada'ohsiidí binadzahgee zhá ádaanoht'ee da, doo nnee biłdaagonolshóqíhí zhá bighə da; áídá' nohwijí da'at'éhé bee, Bik'ehgo'ihí'nań daadinołshíhí bighə ádaanoht'ee: ²³Dant'éhé baa nahkai shihí dahot'éhé bee baa nahkai le', nohweBik'ehń bá ashłe' daanohtsigo, doo nnee zhá bá ashłe' daanohtsigo da; ²⁴Nada'ohsiidíhí bighə nohwíyéé doleelí nohweBik'ehń nohwaidoné' doleelgo bídaagonolšj: Christ nohweBik'ehń bá nada'ohsiidíhí bighə. ²⁵Áídá' hadín doo bik'ehyú át'éé dahí binchə'í zhá bich'i' nanáhi'niił: Bik'ehgo'ihí'nań nnee doo ił'anigo yaa natsekees da.

4 ¹Nant'án daanohtíni, nohwánada'iziidí bich'i' dávik'ehyú ánadaaht'ijł, la'í doo ił'anigo baa natsídaahkees da le'; nohwí ałdó' yaaká'yú nohwiNant'a' golłigo bídaagonolšj. ²Dá da'ohkəqəh nt'éé, ihédaanohtsigo daadeh'ij; ³Néé ałdó' nohwá da'ohkəqəh, Bik'ehgo'ihí'nań nohwá ch'ígót'igo nohwá be'ágodoliłhí bighə, Christ baa na'goni' doo bígózi da n'í, bighə ha'ásťtíni, baa yáhiilti' doleelgo: ⁴Áí nnee bich'i' ch'í'nah ashłe'go baa yashti' le'at'ééhí k'ehgo baa yashti' doleelgo shá da'ohkəqəh. ⁵Doo da'odlaə dahí bitahyú ídaa daagonohdzaəgo nadaahkai, goldohí ilłigo ádaanohtsigo. ⁶Dávik'ehn nohwil goch'oba'go yádaahti', ishijh k'ehgo bee nohwiyati' daadiłk'əshgo nnee daantijgee hagot'éégo bich'i' hahdzihí bídaagonolšj doleelgo. ⁷Hago ánsht'eehí dawa Tíkikas yaa nohwil nadaagolni' doleel, án nohweBik'ehń biláhyú nohwik'isn nohwil daanzhóni, Bik'ehgo'ihí'nań yána'iziidi begondliłhi, bił dała' na'isiidi nlił: ⁸Áń nohwich'i' deł'áad, hago ádaanoht'ee shihí yígotsijhí bighə, la'í nohwijí yil daagoyilshóq doleelgo; ⁹Onésimus, shik'isn shil nzhóni, begondliłhi, ałdó' nohwich'i' deł'áad, án nohwitahdí' nlił. Dzaəgee ánağot'ijhí dawa yaa nohwil nadaagolni' doleel. ¹⁰Aristárkas, bił ha'áshítézhí, Gozhóq, daanohtsigo, Marcus ałdó', Bárnabas bilah bizhaazhé nłni, (án ił'idá' la' nohwil nadaagosni' n': nohwaa nyaayúgo bich'i' k'í daanohtzi le'gá. ¹¹La'í Jesus, Justus holzéhi, ałdó', Gozhóq, daanohtsigo. Áí zhá nnee circumcise ádaabi'deszaahí bitahyú Bik'ehgo'ihí'nań bilałt'áhgee begoz'anihí bá bił nada'isiid, áí shil daagoyilshóq. ¹²Épaphras, nohwitahdí' nłni, Christ yána'iziidi, Gozhóq, daanohtsigo; án dávik'ehn bijí dawa bee nohwá okəqəh, nłzilgo nasozijgo, Bik'ehgo'ihí'nań nohwá hát'íni be'ádaanoht'eego, iłch'i'daanohtwidilne' doleelgo nohwá okəqəh. ¹³Dí bá bígonsi baa nagoshni', dážhə nohwaa daabiini'go, la'í Laodicéayú daagolíní, Hierápolisú daagolíní ałdó' yaa daabiini'. ¹⁴Luke, izee nłni, nohwil daanzhóni, Demas biłgo, Gozhóq, daanohtsigo. ¹⁵Christ biláhyú ił'isyú Laodicéayú daagolíní, Gozhóq, shá

daabiłdoh̄nii, ła'íí Nímphas ałdó', ínashood bik̄ih yuñe'fla'ánaadaat'íihíí biłgo, Gozhóó, shá daabiłdoh̄nii. ¹⁶Díí naltsoos nohwitahyú hojíídá' Laodicéayú ha'ánázéh yuñe' ałdó' hojíí le'; nohwíí ałdó' Laodicéad' naltsoosíí ałdó' daahohshíí. ¹⁷Arkípas shá gádaałdoh̄nii, Hant'é nohweBik'ehń nasdziidi naa yiné'íí áńle' le'gá, doo dahgo da. ¹⁸Shíí Paul, dashíí shigan bee, Gozhóó, nohwich'í' k'e'eshchii. Ha'ásítííníí bínádaałniih. Bik'ehgo'ihí'nań biłgoch'oba'íí bee nohwich'í' goz'ąą le'. Doleełgo at'éé.

THE FIRST EPISTLE OF PAUL THE APOSTLE TO THE THESSALONIANS

1 ¹Shíí Paul, Silvánus, ła'íí **Timótheus** biłgo, Bik'ehgo'ihí'nań nohwiTaa ła'íí Jesus Christ nohweBik'ehń biláhyú Thessalonícagee ínashood ha'ánałséhíí bich'í' k'eda'iilchii: Bik'ehgo'ihí'nań nohwiTaa ła'íí Jesus Christ nohweBik'ehń biłgoch'oba'íí ła'íí bits'á'dí' ilch'í'gont'ééhíí bee nohwich'í' goz'ąą le'. ²Dábik'ehn Bik'ehgo'ihí'nań bich'í' nohwa'ihédaandzigo nohwá da'ohiikaąh. ³Nohwi'odłá'híí bigħą nt'éégo ánádaaht'íłłíí, nohwił ijọqħíí bigħą nyeego nada'ohsiidíí, ła'íí Jesus Christ nohweBik'ehń nádáhíí ndaahołíłhíí bigħą dayúweh dahdaanołdqħíí Bik'ehgo'ihí'nań nohwiTaa daahohiikaąhgee dábik'ehn bínádaahiilńiih; ⁴Shik'ííyú, Bik'ehgo'ihí'nań bił daanohshóni, Bik'ehgo'ihí'nań hanánohwehesnilgo bídaagonłzi. ⁵Yati' baa gozhóni baa nohwił nadaagohiilńi'dá' doo yati' zhá bee nohwich'í' yádaahiilti' da ni', ndi yati' binawod golíłgo Holy Spirit nohwinkááyú yałti', ádí' da'aníłi bídaagosolįid; nohwitahyú nahiikaidá' nohwíí nohwiğħą hago ánádaaht'íłłi lán shi n'íí bídaagonłsi. ⁶NohweBik'ehń hik'e néé biłgo nohwedaanołt'ee daasolįi; doo ałch'ídéyú nohwich'í' nagont'og da ndi, Holy Spirit binkááyú nohwił daagozhóqo yati' nádaagodo'ąą. ⁷Áík'ehgo Macedóniagee ła'íí Akéyagee Jesus daayodlaaní dawa nohwíí nohwi'at'e' dainel'íłgo nohwikísk'eh ádaat'ee daasilįi. ⁸Macedóniagee ła'íí Akéyagee nnee nohwits'á'dí' Bik'ehgo'ihí'nań biyati' yídaagołįid, doo da'ágee zhá da, ndi ilts'á'yú akdó' Bik'ehgo'ihí'nań daahohdłąhíí bígoziłid; áí bigħą doo hagot'éégo nt'é daan'ńii bik'eh da. ⁹Hagot'éégo nohwaa nkaiłi dabíí nohwaa nadaagolńi', ła'íí nohwíí k'e'eshchńń bits'á'zhí' ádaasohdzaago Bik'ehgo'ihí'nań hińáhi hik'e da'aníłi bá nada'ohsiid; ¹⁰Ła'íí án biYe' yaaká'dí' nádáhíí biba' ádaanoht'eego nohwaa nadaagolńi', án daztsądí' naadiidzaago áyíłlaa, Jesus holzéhi, Bik'ehgo'ihí'nań hashkeego nohwiniidaagodiléhíí yits'á' nohwińli at'éé.

2 ¹Shik'ííyú, doo daazhógo nohwaa nkai dahíí nohwíí bídaagonłsi:
²Philippi golzeegee ilk'idá' nch'oggo nohwich'í' na'isdziidgo

nohwiniidaagodeszaa bídaagonoŋsi, ndi áí bikédí'go nnee nohwich'í nada'iziid ndi Bik'ehgo'ihí'nañ binkááyú doo bédaahiildzid dago Bik'ehgo'ihí'nañ biyati' baa gozhóni baa nohwił nadaagosiiłni'.

³Iłch'ígont'aahíí doo lé'ichoohíí bits'á'dí'go da, ła'íí doo ncho'go nats'í'keesíí bits'á'dí'go da, doo nnee bich'í' nahich'aago da: ⁴Áídá' yati' baa gozhóni baa nadaagohiiłni'go Bik'ehgo'ihí'nañ biłdábik'ehgo nohwá ngon'áá, áík'ehgo nnee doo bił daagoyilzhó'go da, áídá' Bik'ehgo'ihí'nañ nohwííí nayintaahíí zhá bił goyilzhó'qíí bighá yati' baa gozhóni baa nadaagohiiłni'. ⁵Nohwíí nohwá bídaagonoŋsi, doo daazhógo ádaan'niigo yati' baa gozhóni bee nohwich'í' yádaahiilti' da, doo dawahá ídáhádaahiit'íígo bił yaa na'siiltsooz da: áí Bik'ehgo'ihí'nañ nohwá yígółsi: ⁶Doo nnee daanohwidnłshíí biká daadéet'íígo da, doo daanohwidinłsigo da, ła'íí ałdó' doo daanohwidnłsigo da, Christ binal'a'á daandliłhíí bighá nohwída'dokeed le'at'éhi, áídá' doo ágádaan'nií da, áík'ehgo doo nadaanohwinłt'og da. ⁷Áídá' nohwitahyú nahiikaidá' nłt'éégo ádaanohwinzi ni', isdzán bichagháshé nłt'éégo áyíłshíí k'ehgo: ⁸Dázhó nohwił daanohshoqohíí bighá Bik'ehgo'ihí'nañ biyati' baa gozhóni baa nohwił nadaagohiiłni', ndi doo áí zhá da, danéé nohwaa ádaadint'aah, nohwik'íí daandziłhíí bighá. ⁹Shik'íyú, nada'iidziid n'íí, góy'éégo nohwich'í' nadaagowaa n'íí bínádaałniih: Bik'ehgo'ihí'nañ biyati' baa gozhóni baa nohwił nadaagohiiłni'dá' doo nadaanohwinłt'og da doleełhíí bighá t'é'gee hik'e jíígee nada'iidziid ni'. ¹⁰Akú, Jesus daahohdłahíí, nohwitahyú nahiikai n'dá' daagodinłzigo ádaant'eego, dábik'ehyú ádaant'eego, ła'íí doo hadín nt'é nohwik'izhí' yidi'aah dago ádaant'ee ni' nohwá bídaagonoŋsi, Bik'ehgo'ihí'nañ ałdó' nohwá yígółsi: ¹¹Díí ałdó' nohwá bídaagonoŋsi, nnee bichagháshé yich'í' yádaałti'híí k'ehgo, néé ałdó' dała'á notíígo nohwił daagozhó'go ádaanohwidle' ni', ła'íí nohwił ch'ídaagosiił'aa ni', ¹²Bik'ehgo'ihí'nañ bik'eh sohtíígo daahinohnaa le', daanohwiłn'niid, án bilatł'áhgee ła'íí bits'á'dindłáádíí goz'aa yune' daanohwokéed. ¹³Díí ałdó' bighá Bik'ehgo'ihí'nañ dába'ihédaandzi nt'éé, Bik'ehgo'ihí'nañ biyati' baa nohwił nadaagohiiłni' n'íí nádaago'ąądá', doo nnee biyati'híí k'ehgo da ndi da'anii Bik'ehgo'ihí'nañ biyati'híí bighá nádaagodo'aa, áí yati' daahohdłahíí nohwiyi' nłt'éégo na'iziid. ¹⁴Nohwíí, shik'íyú, Judéayú Christ Jesus binkááyú Bik'ehgo'ihí'nañ daayokaqahgo ha'ánáłséhíí bedaanolt'ee daasolił, áí Jews daanliinií biniidaagodnłshíí k'ehgo nohwíí ałdó' nohwitahyú daagolínií nohwiniidaagodnłsi: ¹⁵Jews daanliinií bik'ehgo Jesus nohweBik'ehñ zesdji, Bik'ehgo'ihí'nañ binkááyú nada'iziid n'íí ałdó' nadaiłtseed, ła'íí néé nohwiniidaagodnłsi; áí Bik'ehgo'ihí'nañ doo yiłgoyilshó' da, ła'íí nnee dawa yich'í' nada'iziid: ¹⁶Doo Jews daanliłi dahíí bich'í' yádaahiilti'go hasdákáh doleełí doo hádaanohwit'íí dahíí bighá dabíí bincho'íí łąágo ádaayolił; áík'ehgo ániiita Bik'ehgo'ihí'nañ hashkeego biniidaagodiléhíí biká'zhí' ádaile'. ¹⁷Shik'íyú, déł'ih nohwits'á' ohiikai, k'adíí doo daałit'íí da ndi nohwííí bee dała'á daandlił, ła'íí k'azhá nádaanohwiłtséh. ¹⁸Áík'ehgo ch'éh nohwich'í'

nádnkáhgo ádaahiit'íi, shíí Paul, doo ałch'ídndi nohwich'í' nádishdáh hásh't'íi, ndi ch'iidn nant'án t'aazhí' daanoht'wotą'. ¹⁹Jesus Christ nohweBik'ehń nádzáágo binááł nłt'éhishą' ndaahóndlii? Nt'éshą' bighą nohwił daagozhóq doleeł? Nt'éshą' bighą dant'é hobijihíí nohwaa hit'áah doo? Nohwíí nohwichą go'íi. ²⁰Nohwíí nohwichą ıdaada'óndlii, ła'íi nohwíí nohwichą nohwił daagozhóq.

3 ¹Dázhq nohwa'ikodaanihidzji hádaahiit'íihíí bighą dasahndi Athensgee siikeehíí nohwił dábik'eh; ²Áík'ehgo **Timótheus**, nohwik'isn, akú odaasiil'a, án Bik'ehgo'ihí'nań yána'iziidi, Christ baa yati' baa gozhóni baa yádaahiilti'go bił nada'idziidi, án nohwi'odla' nłdzilgo ádaanoht'wile'go ła'íi nohwidag yałti'go nohwich'í' odaasiil'a: ³Goyéégo nohwich'í' nagowaahíí bighą nnee doo ła' bi'odla' yits'ązhi' anne' da doleełhíí bighą nohwich'í' odaasiil'a: dánohwíí bídaagonołsį goyéégo nohwich'í' nagowaago nohwá goz'ąą. ⁴Da'anii akú nohwił naháataądą' nohwił nadaagoihilni' n', goyéégo nohwich'í' nagowaa doleełgo; áí begolzaago bídaagonołsį. ⁵Na'íntaahíí dánko nanohwíneztaąd noli dant'éhéta bee, áík'ehgo nohwhitahyú nohwinasdzidi' da'łłizhi' hileeh noli nsigo dázhq nohwa'ikoniisįi hasht'íiigo nohwi'odla'íi bígonsijihíí bighą ła' nohwich'í' oł'a. ⁶K'adíí **Timótheus** nohwits'ądí' nohwaa nadzáágo nohwi'odla'íi, nohwił'ijóóníí biłgo dázhq nłt'éégo yaa nohwił nagolni', nłt'éégo dábik'ehń nohwinádaańnih łaą, ła'íi néé k'azhą nádaanoht'wile'séhíí k'ehgo nohwíí k'azhą nádaanoht'wile'séhgo nohwił nagolni': ⁷Áík'ehgo shik'íiyú, néé nohwich'í' nadaant'ogee ła'íi góyéégo nohwich'í' nagowaagee nohwíí nohwichą nohwił nádaagojọq, nohwíí nohwi'odla'íi bighą: ⁸K'adíí da'anii daahin'naa, nohweBik'ehń binkááyú nłdzilgo nasozijihíí bighą. ⁹Bik'ehgohin'naahíí binadzahgee dázhq nohwichą nohwił daagozhóq, áík'ehgo hagot'éégoshą' Bik'ehgo'ihí'nań nohwichą ba'ihédaandzi doleeł? ¹⁰T'é'gee hik'e jįįgee dáda'ohiikaąh nt'éé, nádaanoht'wile'séh hádaahiit'íihíí bighą, nohwi'odla'íi ła' t'ah doo be'ádaanoht'ee da shihíí nłt'éégo nohwá ánalne'go hádaahiit'íi. ¹¹Bik'ehgo'ihí'nań dábíí, án nohwiTaa nłni, ła'íi Jesus Christ nohweBik'ehń, nohwich'í' nkáhíí nohwá ilch'į'gole' ndi at'éé. ¹²Łił daanoht'wile'séh ła'íi nnee dawa nohwił daanzhooníí nohweBik'ehń dayúweh nohwá ígohiigháhgo áyįłsį le', néé nohwich'í' ádaant'eehíí k'ehgo: ¹³Jesus Christ nohweBik'ehń nnee báhadaadeszaahíí yił nakáhgo, Bik'ehgo'ihí'nań nohwiTaa binadzahgee nohwijíí doo baa dahgoz'ąą dago, ła'íi nchq'íi da'áđihgo godilzihgo ánoht'wile' doleełhíí bighą ágádaanoht'ee.

4 ¹Díí ałdó, nohwik'íiyú, nádaanoht'wile'séh, ła'íi Jesus nohweBik'ehń biláhyú nohwidag yádaahiilti', nohwił ch'ídaasiit'ąąhíí bikísk'ehyú ádaanoht'ee le', ła'íi Bik'ehgo'ihí'nań bił daagonołshóqgo dayúwehyú ágádaanoht'ee le'. ²Jesus nohweBik'ehń nohwinkááyú yati' bikísk'eh ádaanoht'ee go nohwił ch'ídaasiit'ąąhíí bídaagonołsį. ³Bik'ehgo'ihí'nań hadaanoht'wile'go hádaanoht'íi, doo nant'í' nahkaigo da: ⁴Dał'a

notijgee nohwits'ihíí daadinołsigo, ła'íí nchq'íí doo bee ánadaaht'ííł dago ídaa daagonohdzaq; ⁵Doo Jews daanlii dahíí, Bik'ehgo'ihí'nań doo yídaagołsı dahíí, ádaat'ííhíí k'ehgo nchq'go hádaat'íiníí doo baa ádaadinoht'aah da: ⁶Nnee doo nt'é bee ła'ihı yich'ı' na'iziıd da le': díí k'ehgo doo bik'ehyú ádaat'ee dahíí dawa nohweBik'ehń yiniidaagodile'go ıłk'ídá' nohwił nadaagosıilni'. ⁷Bik'ehgo'ihı'nań doo nchq'go ádaant'ee doleełgo daanohwokéed da, áídá' daagodinłzı doleełgo daanohwokéed. ⁸Hadıń díí yati'íı doo ıłıı dago yaa natsekeesı, doo nnee yich'ı' at'éé da, áídá' Bik'ehgo'ihı'nań, Holy Spirit nohwaa daidez'aanıı, án doo ıłıı dago yaa natsekees. ⁹Bik'ehgo'ihı'nań dabıı ıłk'ídá' ıı daanohjoggo nohwił ch'ıdaagoz'aq: áık'ehgo nohwik'ısyú nohwił daanzhqogo doo hagot'éégo ágánánohwiłdish'niigo nohwich'ı' k'e'eshchii bik'eh da: ¹⁰Macedóniagee nohwik'ısyúhıı da'anıi dawa nohwił daanzhqo; dayúweh ágádaanoht'eego nádaanoht'wohııkaq; ¹¹Ła'ıı nkegohen'áqgo daagonohłijigo bıdaagonoł'aah, nohwinasdziıdíí dánohwıı nádaanoht'wıńłt'og le', dánohwıı nohwigan bee nohwinasdziıdíí ádaal'ıı le', ádaanoht'wıń'niı n'ıı k'ehgo; ¹²Ágádaanoht'eeyúgo doo nohwıtahyú daanlii dahıı daanohwidnłsı doleeł, ła'ıı doo nt'é bıdıh ádaanoht'ee da doleeł. ¹³Shik'ııyú, **da'ıłhoshıı** hago'ádaat'ee shıhıı bıdaagonołsıjıhgo hasht'ıı, doo daachag da doleełhıı bigha, dahazhı' ihı'naa doo ndaayołıı dahıı daachagıı k'ehgo. ¹⁴Jesus daztsaqdı' naadiıdzáhi daahohııdłaqayúgo, da'ái k'ehgo ałdı' hadıı Jesus daayodłaqo **da'ıłhoshıı** Bik'ehgo'ihı'nań Jesus bıłgo yıł nakáhi at'éé. ¹⁵Dıı nohweBik'ehń ádaanoht'wıń'niigo ágádaanoht'wıń'niı, nohweBik'ehń nádzáago néé t'ah daahın'naago kú naháataanıı nanezna'ıı doo dabıntse nkáh da. ¹⁶NohweBik'ehń ádııd hadodzıhgo dabıı yaaká'dı' bıł nkegowáh, Bik'ehgo'ihı'nań binal'a'a yaaká'yú da'tıseyú sıtınıhıı hadziigo, Bik'ehgo'ihı'nań béshdilwoshé yee ánnııdgo: áıgee Christ daayodłaqo nanezna'ıhıı da'ıtsé naadıkáh: ¹⁷Áıdı' néé t'ah daahın'naago kú naháataanıı, áı bıł dała' yaak'os biyi'zhı' nánohwidı'do'nił, áıgee nohweBik'ehń baa nkáh, áıdı' godezt'ıgo dahazhı' nohweBik'ehń bıł daandlii doleeł. ¹⁸Áı bigha díı yati'ıı bee ıłdag yádaal'tı' le'.

5 ¹Shik'ııyú, hagee goldohıı, hagee yołkaalıı Jesus nádaalıı doo bigha nohwich'ı' bek'e'eshchii da. ²Dánohwıı ıłk'ídá' nt'éégo bıdaagonołsı, nohweBik'ehń nádaalıı bıjıı in'ııhıı t'éégo nagmaahıı k'ehgo nadáh. ³Nkegohen'áq, daanııd'a' isdzán bizhaazhé goleełgo bıł nádı'dınihıı k'ehgo dágosıle goyéégo goldohıı bee baa godogaal; doo bee bits'á' gónáhgo da. ⁴Áıdá' nohwıı shik'ııyú, doo chagołheeyú nahkai da, áık'ehgo áı bıjııhıı doo in'ııhıı k'ehgo bee nohwaa godogaal da. ⁵Nohwıı dawa idındlıád zhınéégo, jıı zhınéégo ádaanoht'ee: doo t'é' zhınéégo da, doo chagołheel zhınéégo ádaant'ee da. ⁶Áı bigha halaa, doo da'ıılwosh da le', ła' ádaat'eehıı k'ehgo, áıdá' daadéet'ııgo ídaa daagondzaq le'. ⁷Hadıı da'ıłhoshıı t'éégo da'ıłhosh, hadıı bıł nádaagodeyısıı t'éégo bıł nádaagodeyıs. ⁸Áıdá' néé, jıı zhınéégo daandliıı,

halaa, ídaa daagondzaa le', nohwi'odla' la'íí nohwił'ijóóníí bésh nohwiłíí
 naztaqahíí k'ehgo ádaagohiidle' le'; hasdáhiikáhíí ndaahóndliihíí bésh ch'ahíí
 k'ehgo ádaagohiidle' le'. ⁹Nohwiniidaagodile'íí Bik'ehgo'ihí'nań doo nohwá
 hát'íí da, áídá' nohweBik'ehń Jesus Christ biláhyú hasdánkaahgo nohwá
 ngon'áá, ¹⁰Áń nohwá daztsaqahíí bigha daahin'naa dagohíí nane'na' ndi dabíí
 bíł daagondlji doleeł. ¹¹Áí bigha dayúweh nohwił daagozhóqo ádaańnołzigo
 hadag ádaańnołzj le', íłk'idá' ágádaanoht'eehíí k'ehgo. ¹²Nohwik'ííyú, díńko
 nádaanohowiikaaqah, nohwiłahyú nada'iziidíí nohweBik'ehń biláhyú nohwá
 nazjigo nohwił ch'ídaago'aahíí daadinołsj le'; ¹³Nada'iziidhíí bigha daadinołsigo
 nohwił daanzhoq le'. Nkegohen'áńńí nohwiłahyú begoz'aa le'. ¹⁴Shik'ííyú, bíł
 daagoyéhíí, nada'ohsiid daabiłdohnii, bijíí doo ndzil dahíí bidag yádaakti, doo
 ndzilgo nazji dahíí bich'odaahnii, la'íí nnee dawa bich'j' nł'éego ádaanoht'ee,
 daanoawińńii. ¹⁵Dahadńń doo bik'ehyú ádaanohwizlaa dayúgo doo iké'déńá
 ágánaadaahdle' da, áídá' íłch'j' nł'éego ádaanoht'ee, la'íí nnee dawa bich'j'
 nł'éego ádaanoht'ee. ¹⁶Dá nohwił daagozhóq nł'ée le'. ¹⁷Dá da'ohkaqah nł'ée le'.
¹⁸Dawahá bigha ihédaanołsj: díí k'ehgo Bik'ehgo'ihí'nań nohwá hát'íí, Jesus
 Christ biláhyú. ¹⁹Holy Spirit doo t'aaqzhj' daahonohtaq' da. ²⁰Bik'ehgo'ihí'nań
 binkááyú yałti'íí, yaa yádaakti'íí doo da'íłínego baa natsídaahkees da. ²¹Dawa
 ntsé bídaanohtáh; nł'éego ágot'eehíí ndzilgo daahonohtaq'. ²²Áídá' doo bik'ehyú
 ágot'ee dahíí dawa bits'á'zhj' ádaanoht'ee le'. ²³Bik'ehgo'ihí'nań, bits'á'df'
 íłch'j'gont'éehíí, dabíí hadaanołwidóle'; nohwispirit-híí, nohwiyi'siziiníí,
 nohwits'í bíłgo dahot'éhé doo hagog'éégo nohwaa dahnagoz'aa dago
 nohweBik'ehń Jesus Christ nádaałzhj' Bik'ehgo'ihí'nań ádaanołwiłsj doleełgo
 nohwá oshkaqah. ²⁴Nohwíka áńńiidń da'áńíyú át'éhi nłj, áń dawa łayile'.
²⁵Shik'ííyú, nohwá da'ohkaqah. ²⁶Nohwik'ííyú dawa daagodinołsigo daahołts'qs
 le'. ²⁷NohweBik'ehń shinkááyú gádaanołwiłńńii, Díí naltsoosíí nohwik'ííyú,
 ínashood daanłńi, dawa bich'j' daahohshíí. ²⁸NohweBik'ehń Jesus Christ
 bíłgoch'oba'íí bee nohwich'j' goz'aa le'. Doleełgo at'éé.

THE SECOND EPISTLE OF PAUL THE APOSTLE TO THE THESSALONIANS

1 ¹Shíí Paul, Silvánus, ła'íí **Timótheus** biłgo, Bik'ehgo'ihí'nań nohwiTaa ła'íí Jesus Christ nohweBik'ehń biláhyú Thessaloní cagee ínashood ha'ánálséhíí bich'í' k'eda'iilchii: ²Bik'ehgo'ihí'nań nohwiTaa ła'íí Jesus Christ nohweBik'ehń biłgoch'oba'íí ła'íí bits'á'dí' ilch'í'gont'ééhíí bee nohwich'í' goz'ąą le'. ³Shik'ííyú, dávik'ehn Bik'ehgo'ihí'nań bich'í' nohwa'ihédaandzi doleełgo at'éé, áí dávik'eh, nohwi'odlą' nchaa holeeł, ła'íí dała'á notíígee dayúweh lił daanojjoqhíí bighą; ⁴Áík'ehgo ínashood Bik'ehgo'ihí'nań daayokaąhgo ha'ánálséhíí nagoz'ąą yune' nohwaa da'óndliigo nohwaa nadaagohiilni', iłtah at'éégo bee nohwich'í' nada'idziidgee ła'íí nohwich'í' nadaagont'ogee bidag ádaanoht'eehíí ła'íí nohwi'odlą' nłdzilgo bee nasozíihíí bighą; ⁵Díí bee Bik'ehgo'ihí'nań dávik'ehyú nohwaa yafti'go bígózi, bíí bilakt'áhgee goz'ąą yune' ohkáhíí bik'ehgo sohtjigo nohwił ołtag, áí bá nasozíihíí bighą nohwiniidaagont'éé: ⁶Díínko Bik'ehgo'ihí'nań bił dávik'eh, hadíí nohwich'í' nada'iziidíí, da'ágát'éégo Bik'ehgo'ihí'nań bits'á'dí'go bich'í' naná'hi'níífi at'éé; ⁷Áídá' nohwił nohwich'í' nadaagont'ogíí ła'íí néé biłgo dała' hadá'hiidzoł doleeł, Jesus nohweBik'ehń binal'a'á yaaká'yú daagolní, dák'a'ádaat'éhi biłgo yaaká'dí' yił ch'í'nah ádelzaahíí bijíí, ⁸Hadíí Bik'ehgo'ihí'nań doo yídaagołsį da lán shíhíí, hadíí Jesus Christ nohweBik'ehń nłt'éégo baa na'goni'íí doo yíkísk'eh ádaat'ee da lán shíhíí, Bik'ehgo'ihí'nań kọ' dahdinahíí biyi' yiniidaagodolił: ⁹Doo nnágont'í' dago biniidaagodilne'go bił ch'ígódeeh, nohwe Bik'ehń ła'íí binawod bits'á'dindláádíí bits'á' bida'dentáągo biniidaagodilne'; ¹⁰Nádáhíí bijíí hadíí báhadaadeszaahíí binkááyú Christ ízisgo ye'at'ééhíí ch'í'nah alne', ła'íí daabosdłądíí dawa bił díyadaagot'ee doleeł, (baa nohwił nadaagosiilni' n'íí daayosdłądhií bighą). ¹¹Díínko bighą dávik'ehn nohwá da'ohiikąąh, Bik'ehgodaahíí'naahíí nohwká ánniidíí bik'eh sohtjigo nohwił ołtag doleeł, ła'íí nłt'éégo ágot'ee zhińéégo hádaaht'iiníí ła'íí nohwi'odlą' bee nada'ohsiidíí

dabíí binawodíí bee nohwá ʔaidolií: ¹²Áík'ehgo nohwiláhyú Jesus Christ nohweBik'ehń bizhi' ba'ihégoşj doleeʔ, ʔa'íí nohwíí áldó' Jesus biláhyú nohwa'ihégoşj doleeʔ, Bik'ehgodaahii'naahíí ʔa'íí Jesus Christ nohweBik'ehń biʔgoch'oba'íí bik'ehgo.

2 ¹Nohwik'íyú, Jesus Christ nohweBik'ehń nádáhíí ʔa'íí bich'í' ʔa'ádaahi'ne' doleeʔíí baa yádaahiilti'go nánohwohiikaqah, ²Spirit at'éé daach'iniihíí bee, yati' bee, dagohíí naltsoos nohwits'á'dí' daach'iniihíí bee, Christ nadáhíí bijíí ilk'idá' bee nohwaa gonyáá ba'íkodaanohsiyúgo, doo nohwiʔ nagoki da le', doo ʔáágo natsídaahkees da le'. ³Doo hagot'éégo nnee ʔa' nohwich'í' nach'aa da le': áí bijíí doo hwaa baa gowáh da, ntsé nnee ʔáni nanánihidéh doleeʔgo zhá, ʔa'íí nnee dázhó nch'ó'i ye'at'éhi ch'í'nah hileeh, án da'ííí hileeh doleeʔgo gozłíni; ⁴Áń Bik'ehgo'ihí'nań daabidi'niihíí ʔa'íí dawahá daach'okáqahíí dawa yich'í' na'iziidgo yitiso go ídéstíj doleeʔ, Bik'ehgo'ihí'nań daach'okáqah goz'áq yune' Bik'ehgo'ihinań ídildi'niigo dahsdaa doleeʔ. ⁵Ya' doo bínádaaʔniih da, t'ah nohwiʔ nashkaidá' díí baa nohwiʔ nagoshni' ni'? ⁶Dázhó nch'ó'i ye'at'éhi t'ah nt'é t'áqzhi' botá'íí bídaagonoşj, ch'í'nah alne'íí t'ah doo hwahá biká' ngonáh da. ⁷Nch'ógo ágot'eehíí doo bígózı' da n'íí ilk'idá' na'iziid: t'áqzhi' botá'íí k'ihzhi' alzaazhi' t'áqzhi' botá' doleeʔ. ⁸Aníta dázhó nch'ó'i ye'at'éhi ch'í'nah hileeh, án nohweBik'ehń biyol bee bidizotheeʔ, nádaaʔgee bits'á'dindláádíí bee bidizotheeʔ. ⁹Áí nch'ó'i ye'at'éhi, ch'í'idn nant'án, Satan holzéhi, higháhgo ábile', án binawod golłigo godiyıhgo be'ígóziníí ʔa'íí ízisgo áná'ol'ıjıhíí k'ehgo áná'ol'ıjı ágodil'ıjı doleeʔ, ¹⁰Áí nch'ó'i ye'at'éhihíí na'ich'aahíí yıʔ higháh, áí bee nnee nadaach'aa doleeʔgo; áí nneehíí da'anii ágot'eehíí biʔ daanzhoqoyúgo hasdakáh le'at'éhi, doo hádaat'ıjı dahíí bighá da'ííí hileeh. ¹¹Doo hádaat'ıjı dahíí bighá Bik'ehgo'ihí'nań natsekees k'ize'idiʔteehíí biká'zhi' ádaile', áík'ehgo k'éichoohíí daayodlaq doleeʔ: ¹²Áík'ehgo nnee da'anii ágot'eehíí doo daayodlaq dago nch'ógo ágot'eehíí biʔ daanzhooníí dawa ch'í'idn biko' dilti' yuyaa bándaaagodot'aa'. ¹³Shik'íyú, Bik'ehgo'ihí'nań biʔ daanohshóni, Holy Spirit hadaanohwihezniłgo ʔa'íí da'anii ágot'eehíí daahohdlaqago dantsé godeyaadá' Bik'ehgo'ihí'nań hasdánohwiniłgo nohwá ngon'áq, áí bighá dávik'ehń nohwich'í' Bik'ehgo'ihí'nań ba'ihédaandzi doleeʔgo at'éé: ¹⁴Jesus Christ nohweBik'ehń bits'á'dindláádíí biʔ daanohwıyéé doleeʔgo yati' baa gozhóni bee nohwich'í' yádaahiilti'íí bee nohwıká ánniid. ¹⁵Áík'ehgo shik'íyú, nkdzilgo nasozıjı, nohwiyati' bee dagohíí nohwinaltsoos bee nohwiʔ ch'et'ááníí daahohohta'. ¹⁶Jesus Christ nohweBik'ehń dabíí, Bik'ehgo'ihí'nań nohwiTaa biłgo, biʔ daanjóqhií, ʔa'íí biłgoch'oba'íí biláhyú dávik'ehń hadag ádaanohwiłsiníí ʔa'íí nzhóqgo ágot'eehíí nihóndliigo ádaanohwiłsiníí, ¹⁷Áń nohwıjıí yune' nkegohen'áqago ádaanohwiłsı, ʔa'íí nht'éégo ánádaaht'ıjı hik'e nht'éégo yádaakti' doleeʔgo nadaanołwodgo ádaanohwile'.

3 ¹Iké'yúhíí, shik'íyú, nohwá da'ohkqah, nohweBik'ehń biyati'íí dagoshch'ı' dahot'éhé nnee bitah dididlaadgo ya'ihédaanzı doleeʔgo, akú nohwitahyú ágot'eehíí k'ehgo bá da'ohkqah; ²ʔa'íí nnee dabíí zhá

bik'ehgo ádaat'eehíí, ła'íí doo bik'ehyú ádaat'ee dahíí bits'á' nohwide'níí doleełgo bá da'ohkqaḥ ałdó: nḡee doo dawa bi'odla' daagolíí da.

³NohweBik'ehń da'áníyú át'ehi nlii, án nłdzilgo nasoziiigo ánohwıłsı, ła'íí ncho'íí bits'á'zhi' ánohwıłsı. ⁴Hadíí bee nohwá ndaagosıit'ąḥhı́ bikısk'eh ádaanoht'ee, ła'íí dayúweh begoldohgo ágádaanoht'ee doleełgo nohweBik'ehń biláhyú nohwaa da'ondlii. ⁵NohweBik'ehń nohwıjı́ dawa bee Bik'ehgo'ihı'nań nohwıł daanzhọq ánohwıłsı le', ła'íí bidag ádaanoht'eego Christ biba' ádaanoht'eego ánohwıłsı le'. ⁶Shik'íyú, Jesus Christ nohweBik'ehń bizhi' biláhyú nłdzilgo nohwich'ı' hahiidziigo gádaanohwıłn'ni, Nohwik'isn, ínashood nłńi, doo na'iziid dahíí, nohwıł ch'ıdaagosıit'aanı́ doo yikısk'eh at'éé dahíí bits'á'zhi'go ádaanoht'ee. ⁷Dánohwı́ bídaagonoısi, nohwedaanoł'teego nzhọq: nohwıtahyú nahiikaidá' neé nada'idziid ni'; ⁸Dá doo bich'ı' nadaahi'nı́fı́e doo hadıń bił da'ııdaḡ da ni'; áıdá' t'ė'gee hik'e jıjıgee nyeego nada'idziid ni', doo ła' nadaanohwıłn'og da doleełhı́ bighą: ⁹Doo nohwá goz'ąḡ dahíí doo áı bighą ágádaahiit'ı́ı da, ndi nohwedaanoł'teego doleełhı́ bighą nohwına'ááłdaahiit'ı́ı ni'. ¹⁰Nohwitahyú nahiikaidá' gádaanohwıłn'ni ni', Hadıń doo na'iziid dahíí doḡ iyąḡ da le'. ¹¹Nohwı́ ła' doo nłt'ėego ádaanoht'ee dago nohwa'ıkodaandzi, doo nada'ohsiid dago, doo nohwıdıldoo dahíí nadaanohwıłn'og łaḡ. ¹²Nḡee ágádaat'eehı́ı Jesus Christ nohweBik'ehń biláhyú nłdzilgo bich'ı' hahiidziigo gádaańn'niigo bidag yádaahiiltı', Nłt'ėego nada'ohsiidgo dánohwı́ nohwıhidáń daahsąḡ. ¹³Nohwı́ shik'íyú, nłt'ėego ádaanoht'eehı́ı bik'e hohkáh hela'. ¹⁴Dı́ı naltsoosı́ı biyi' nohwiyaıı'ı́ı nḡee ła' doo yikısk'eh at'éé dayúgo, áı nḡeehı́ı dabıdaagonohsıgo bits'á'zhi' ádaanoht'ee, áı bighą ıdaayándzi doleeł. ¹⁵Ágát'ėé ndi doo bik'edaadinohııihgo baa natsıdaahkees da, ndi nohwik'isnhı́ı k'ehgo bich'ı' yádaaııı'go bił ch'ıdaagonoh'aah. ¹⁶NohweBik'ehń, bits'á'dı' ıłch'ı'gont'ėéhı́ı, dabı́ı dábik'ehn dawa bee ıłch'ı' gont'ėéhı́ı nohwıká' áyıłsı le'. Daanohwıgha nohweBik'ehn nohwıł daanlii le'. ¹⁷Shı́ı Paul, Gozhóq, daanohwıłdishııigo dashı́ı shıgan bee k'e'eshchii, dı́ı k'ehgo shınaltsos dawa biká' daaszoh: áı k'ehgo k'e'eshchii. ¹⁸Jesus Christ nohweBik'ehń biłgoch'oba'ı́ı daanohwıgha bee nohwich'ı' goz'ąḡ le'. Doleełgo at'éé.

THE FIRST EPISTLE OF PAUL THE APOSTLE TO TIMOTHY

1 ¹Shíí Paul, Bik'ehgo'ihí'nań Hasdánohwińilíí, ła'íí Jesus Christ nohweBik'ehń shendaagoz'ąąhíí bighą binal'a'á nshíí; Jesus Christ biláhyú ihí'naa doo ngonel'ąą dahíí ndaahóndlii; ²Timothy, odlą bee da'anii shiye' nłni, bich'í k'e'eshchii: Bik'ehgo'ihí'nań nohwiTaa ła'íí Jesus Christ nohweBik'ehń biłgoch'oba'íí ła'íí bits'ą'dí' aatét'íí ła'íí iłch'ígont'ééhíí bee nich'í' goz'ąą le'. ³Macedóniayú déyáádá' ániłdéniiid n'íí k'ehgo nanánoshkąąhgo gánániłdish'nii, Éphesus golzeeyú síndaadá' ła' nneehíí łahgo at'éégo iłch'ígó'aahíí doo bee iłch'ídaagonoh'aah da le', nłdzilgo daabilnńii, ⁴Yati' daazhógo alzaahíí ła'íí hadín hadaafinest'aaní doo ąąłzhi' baa na'gozńi' dahíí doo idaayełts'ąą da le', daabiłnńii ałdó', áí ła'ągo łahadaagoch'idit'ąhgo áile', áí Bik'ehgo'ihí'nań kángon'áaní doo łayolé' át'éé da, áí ko'odlą zhą bee łaile'. ⁵Áídá' kojíí biyi' nzhóqogo, nłt'éégo ánách'it'íił bígoch'íisigo, ła'íí da'anii ch'odląąhíí bighą koł ijqo doleełgo koł ch'ídaagont'aah: ⁶Áí ła' nnee k'ihzhí' ádaaszaago łahadaadit'áhíí doo nt'é be'alńéhi yaa yádaakti'íí daasilíi; ⁷Bik'ehgo'ihí'nań yegos'áni yaa iłch'ídaago'aahíí daanłiigo hádaat'íi; ndihíí nt'é daaniihíí ła'íí nt'é nłdzilgo yaa yádaakti'íí doo yídaagotłi da. ⁸Áídá' begoz'aaní nłt'éhi áile' bídaagonłzi, dávik'ehyú iłch'ígót'aahyúgo, ła'íí bikísk'eh ánadaach'it'íiłyúgo; ⁹Díí ałdó' bídaagonłzi, begoz'aaní nnee dávik'ehyú ádaat'eehíí doo bá álzaa da, ndi hadíí doo begoz'aaní yikísk'ehyú ádaat'ee dahíí bá álzaa, doo da'dits'ag dahíí, Bik'ehgo'ihí'nań doo daidńłi dahíí, nchq'go ádaat'iinií, doo biłdaagodiyłh dahíí, ni' biká' nandeehíí zhą biłdaanzhóqohíí, bitaa hik'e bąą nadaiktseedíí, ła'íí nnee nadaiktseedíí bá álzaa, ¹⁰Ła'íí nant'í' nakaihíí, nnee dabíí iłch'í' biini' daamba'íí yee idaadiłchóqohíí, nnee ch'a'odaayihieehíí, łéda'iłchoohíí, yána'ti' yune' nadaach'aahíí, ła'íí dahadínta da'anii iłch'ígót'aahíí yits'ą'zhí' ádaat'eehíí, áí dawa begoz'aaní bá álzaa; ¹¹Áí da'anii iłch'ígót'aahíí Bik'ehgo'ihí'nań bits'ą'dí' baa gozhóni, biyati'

nt'éhi ba'ihégosini at'éé, áf baa nagoshni'íí shaa godet'aa. ¹²Christ Jesus nohweBik'ehñ bich'í' ihénsi, án díí bigha bínensh'aaگو áshíflaa, sha'okíhíí la'íí bána'isiidgo áshíflaa híí shíł otlago ba'ihénsi; ¹³Shíí dabíntségo Jesus ncho'go baa yashti' ni', biniigodeshłaa ni', la'íí hoshch'iid ni': áidá' Bik'ehgo'ihí'nañ shaa ch'ozbaad, doo bígonsi dayú, la'íí doo oshdłaa dayú áshť'íí lék'ehíí bigha. ¹⁴NohweBik'ehñ biłgoch'oba'íí shich'í' an'odaazłi, odlá' la'íí i'íjoońií Christ Jesus biláhyú nohwíyééhíí áłdó' shich'í' an'odaazłi. ¹⁵Díí ágolzeehíí da'anii ágolzéhi, nnee dawa daayodłaaگو dabik'eh, Christ Jesus nnee ncho'go ánadaat'ííhíí hasdáyihiniilhíí bigha ni'gosdzán biká'zhí' nyáá; shíí áf itah dážhó itisgo ncho'ihíí nshłi ni'. ¹⁶Shíí dantsé shiláhyú Jesus Christ dážhó shágoho'aalíí ch'í'nah áile'híí bigha Bik'ehgo'ihí'nañ shaa ch'ozbaad, áík'ehgo bikédí'go hadíí da'odłaaگو ihí'naa doo ngonel'aa dahíí yee daahinaa doleełií áłdó' yágoho'aal doleełií shágoho'aal n'íí bee bigózi doleełií bigha Bik'ehgo'ihí'nañ shaa chozbaad. ¹⁷Áík'ehgo ízisgo Nant'án, dahazhí' golnihi, doo datsaah dahi, doo hit'íí dahi, Bik'ehgo'ihí'nañ dabízhá goyánihi, doo ngonel'aa dayú dahazhí' daabich'idntsi la'íí dážhó ba'ihédaach'inzi le'. Doleełgo at'éé. ¹⁸Timothy shiye', dabíntségo Holy Spirit binkááyú naa yałti' n'íí k'ehgo naa godensh'aahgo gániłdishni, Áf naa nagolni' n'íí k'ehgo nt'éégo nagonłkád le'; ¹⁹Ni'odłá' nłdzilgo hónıta, la'íí nt'éégo ánánt'ííhíí ádıgonłzi le'; la' bi'odłá' doo daayota' dago daabi'odłá' doo nt'é da silłi, tsina'eełií nihiltqodhíí k'ehgo: ²⁰Áf Hyméneus la'íí Alexánder daaholzéhi itah; áf Bik'ehgo'ihí'nañ doo ncho'go yaa yádaalti' dago yídaago'aah doleełií bigha ch'iidn nant'án, Satan holzéhi, bich'í' bidéhid, yiniidaagodilne' doleełgo.

2 ¹Áík'ehgo dantségee, nnee dawa yá da'dohkéedgo, yá náda'ohkqaago, Bik'ehgo'ihí'nañ yił daanłiigo yá da'ohkqaago, la'íí ba'ihédaanohsigo yá da'ohkqaah le', daanohwıłdishni; ²Ízisgo nadaant'aahíí hik'e nnee yedaabik'ehíí dawa bá da'ohkqaah le'; nkegohen'áágo k'ídaalón'niigo daahii'naa doleełií bigha, Bik'ehgo'ihí'nañ bikísk'eh ádaant'eego la'íí dawa daadinłzigo. ³Ágát'éégo da'ohiikaahíí Bik'ehgo'ihí'nañ Hasdánohwińiilíí bił nt'éé la'íí bił dabik'eh; ⁴Án nnee dawa hasdáyihiniil hik'e da'anii ágot'eehíí yídaagotsi hat'íí. ⁵Bik'ehgo'ihí'nañ dała'á nłłi, Bik'ehgo'ihí'nañ hik'e nnee bigizhgee siziiníí dała'á, án Jesus Christ, nnee silłigo nyáhi; ⁶Án nnee dawa ádaidet'aaگو yá nada'iznil, nnee bincho'íí yits'áyıńiıłgo, Bik'ehgo'ihí'nañ ngon'áá n'íí biká' ngonyáágo ch'í'nah silłi. ⁷Áf baa yánashti'go hik'e bá shides'a'go, la'íí doo Jews daanłi dahi odlá' hik'e da'anii ágot'eehíí bił ch'ıgonsh'aahgo háshı'doltı; (Christ biláhyú da'anii ádishni, doo l'é'ishchoogo da.) ⁸Áf bigha dahayú nnee da'okqaago hasht'íí, bił daagodiyıngo bigan ts'ıdag yee dahdaadolni, doo hadaashkeego da, la'íí doo biini' nakigo da. ⁹Isdzáné daanłini áłdó' da'ákoogo ík'eda'asdlaa le', doo ídaada'odłiigo da, la'íí biini' daagolłigo ídaa daagodzaaگو; doo dábitszil zhá binasdzıidgo da, doo óodo hik'e

dilkqohé ɬa'íí diyágé ɬán ɩ́líníí yee ík'ena'asdlaago da; ¹⁰Áídá' n̄t'éégo ánádaat'ííhíí yee ík'eda'asdlaa le', (ágádaat'ííhíí isdzáné Bik'ehgo'ihí'nań bikísk'ehyú ádaant'ee daan̄ihíí dábik'eh.) ¹¹Isdzán n̄líní dant'éheego ígoɬ'aah le', idits'ago. ¹²Isdzán doo ɬa' n̄nee yiɬ ch'ígó'aahgo baa godensh'aah da, n̄nee doo yá nant'aa da doleeɬ aɬdó', ndi dant'éhee at'éé le'. ¹³Adam dantsé ábi'delzaa, Evehíí ikédí'go ábi'delzaa. ¹⁴Bich'í' na'dishch'a'íí doo Adamhíí da, áídá' isdzánhíí bich'í' na'dishch'a'go Bik'ehgo'ihí'nań, Dah, biɬ̄n̄ihíí dáytisyú ádzaa. ¹⁵Ágát'ée ndi isdzáné daanlíní ɩchiigo biniigodilne' ndi dá yiɬ ch'íhikáh, dayúweh da'odlaago, dawa biɬ daanzhɔqogo, biɬ daagodiyihgo, ɬa'íí biini' daagolíígo daahinaayúgo.

3 ¹Díí da'anii ágolzéhi, N̄nee ɬa' ɩnashood yinádéz'iiníí binasdzidií há'tííyúgo aí na'ndziid n̄t'éhi hat'íí. ²ɩnashood yinádéz'iiníí, bishop holzéhi, doo hagog'éégo baa dahgosit'aa dahíí n̄lji le', bi'aa daɬa'áhi, ádaagodzaa, biini' gollíni, bi'at'e' n̄t'éhi, bista' nakáhíí biɬ nzhóni, ɬa'íí n̄t'éégo ɩch'ígó'aahíí n̄lji le'; ³Doo idlaa dahíí, doo dagoshch'í' bágochíih dahíí, bestso doo yidáhzhí' n̄lji dahíí; áídá' kóni' k'ehgo at'ééhíí, nzhɔqogo at'ééhíí, doo dawahá ídáhát'íí dahíí n̄lji le'; ⁴Áń bigowágee bichagháshé n̄t'éégo yá nant'aa le', bichagháshéhíí daabidits'ago, ɬa'íí daabidn̄sigo; ⁵(N̄nee bichagháshé doo n̄t'éégo yá nant'aa dayúgo, hagog'éégo Bik'ehgo'ihí'nań daayokaqahgo ha'ánálséhíí n̄t'éégo áyɩsɩ doleeɬ?) ⁶Doo áníí ɩnashood silíihíí da, ágát'éhi n̄ljiyúgo, itisdo da'ídotleeɬgo ída'odlíí lék'eyúgo, dánko ch'iidn nant'án bángot'aahíí k'ehgo bángodot'aa. ⁷Dayúwehyú aɬdó' doo ɩnashood daanlji dahíí n̄t'éégo yaa nadaagoln̄'íí n̄lji le', doo ágát'éhi n̄lji da lék'eyúgo, dánko baa dahgot'aah doleeɬ, ch'iidn nant'án biɬjizh yune' odotish. ⁸Tédaat'iyéhi n̄t'éégo ádaayɩsiníí, deacons daaholzéhi, aɬdó' biini' daagolíí le', doo nakiyú yádaaɩtí' dahíí, bestso doo yidáhzhí' n̄lji dahíí daanlji le'; ⁹N̄t'éégo ánádaat'íí yidaagotsigo ɩch'ígót'aahíí da'ohiidlaaníí doo bigózi da n'íí daayota' le'. ¹⁰Áí aɬdó' dantsé nabída'dintaah le'; áídí' doo baa dah daagost'áni da lék'eyúgo, deacons daanlji doleeɬ. ¹¹Da'ágát'éégo daabi'aahíí biini' daagolíí le', doo ch'ínii daan̄ii dahíí daalji le', ídaa daagodzaago dawa bee daagondlji le'. ¹²Deacons daanlíní bi'aa daɬa'á le', bichagháshé ɬa'íí bigowágee dawa n̄t'éégo yá nant'aa le'. ¹³Deacons daanljiigo n̄t'éégo nada'iziidyúgo, n̄nee n̄t'éégo baa natsídaakeesihíí ɬa'íí Christ Jesus bits'á'dí' odla'íí doo biini' daaháh dago yá sizíihíí daayosbaa. ¹⁴Dét'ihégo nich'í' hisháál doleeɬíí bikádesh'íígo díí nich'í' k'e'eshchii: ¹⁵Ndi doo hwahá da lék'eyúgo, Bik'ehgo'ihí'nań bichagháshé bitahyú hago'at'éégo n̄t'éégo ách'ít'ééhíí bígon̄síihíí bigha nich'í' k'e'eshchii; áí Bik'ehgo'ihí'nań hináhi daayokaqahgo ha'ánálséhé at'éé, áí da'anii ágot'eehíí bee bíyah tsj n'áhi k'ehgo ɬa'íí bee n̄dzilgo begoz'áni at'éé. ¹⁶Bik'ehgo'ihí'nań bee da'ohiidlaqahi dážhó doo bigózi da n'íí da'anii daan̄nii, doo hadín yigha na'ídííkidgo da: Bik'ehgo'ihí'nań n̄nee k'ehgo nyáá, Holy Spirit biláhyú dábik'ehyú át'ééhíí ch'í'nah alzaa, Bik'ehgo'ihí'nań binal'a'á yaaká'yú daagolíníí daabo'íí, doo Jews daanlji dahíí bich'í' yádaach'íiti, ni'gosdzán biká'zhí' bi'dodlaa, ízigo idindláadíí biyi' yúdag obi'doltji lék'e.

4 ¹Holy Spirit dábígóziigo gáníí, Iké'yú goldohyú la' odla' yits'á'zhí' ádaane' doleeł, spirits k'izéda'dilteehíí la'íí ch'iidn bits'á'dí' ilch'ígót'aahíí hódaayésts'aa; ²Ágát'éégo ilch'ídaago'aahíí ínashood ídaadil'jigo léda'ilchoo; binatsekeesíí bésh sidogíí bee bída'dinlidhíí k'ehgo ádaat'ee, áík'ehgo nlt'éégo ádaat'eehíí dagohíí doo nlt'éégo ádaat'ee dahíí doo yídaagołsı da silji; ³Ágát'éégo ilch'ídaago'aahíí nnonéhela' daayiłnii, la' hidán doo daahsaa da, daayiłnii áldó', áídá' Bik'ehgo'ihí'nań áí hidánhíí áyíılaago nnee da'anii ágót'eehíí yídaagołsıgo daayodlaaníí ya'ihédaanzigo daayiyaayúgo Bik'ehgo'ihí'nań bił dábik'eh. ⁴Bik'ehgo'ihí'nań áyíılaahíí dawa daant'ée, áík'ehgo doo k'ihzhí' ádaile'go da, áídá' ya'ihédaanzigo daayiyaago dábik'eh. ⁵Bik'ehgo'ihí'nań biyati'íí hik'e okaqahíí bee nzhoqgo alzaahíí bigha. ⁶Jesus bee nohwik'ífyú daanlíni díí ilch'ígót'aahíí bee bich'ı yánánłtihyúgo, Jesus Christ nlt'éégo yána'iziidíí iljí doleeł, yati' daahohiidlaqahíí la'íí nlt'éégo ilch'ígót'aahíí bikísk'eh hińáálíí bee nńdzilgo ánłsı doo. ⁷Yati' Bik'ehgo'ihí'nań doo bik'eh dahíí, la'íí saan yati' daazhógo ádaagole'íí doo óyınłts'aa da: Bik'ehgo'ihí'nań k'ehgo ánt'ée doleełhíí bigha ídínántaahgo bígonł'áah. ⁸Kots'ı nńdzil doleełhíí bigha ídínách'intaahíí ayáqhágo iljí, áídá' Bik'ehgo'ihí'nań k'ehgo ách'ıt'ée doleełgo ídínách'intaahgo bígoch'ıl'aahíí, áí dázhó dawa bee iljí, díí ihí'naahíí biyi' nlt'éégo nohwá ngon'áq, la'íí iké'gee ihí'naahíí biyi' áldó'. ⁹Díí ágolzeehíí da'anii ágolzéhi, nnee dawa daabodlaqgo dábik'eh. ¹⁰Áí bigha nada'iidziid, la'íí ncho'go nohwaa yádaałti'híí bigha nohwiniidaagonł't'ée, da'anii Bik'ehgo'ihí'nań hińáhi bada'óndliigo, án nnee dawa hasdáyihińiilíí nlii, dahadíí da'aniiigo daabodlaaníí zhá itisgo. ¹¹Díí ádishniihíí nńdzilgo ádaałnii, la'íí bee ilch'ígon'áah. ¹²Áníí nannaahíí bigha doo sínte' da le'; niyati'íí, ni'at'e'íí, ni'jíoóníí, ninatsekeesíí, ni'odla'íí, ni'jii biyi' nzhooníí bee nlt'éégo ánt'ée le', da'odlaaníí nedaal'jı doleełgo. ¹³Akú nýáázhi' Bik'ehgo'ihí'nań biyati' nnee bich'ı' dayúweh daahónzhii, baa yánłti', la'íí bee ilch'ígon'áah. ¹⁴Dabínségo ínashood yánadaaziiníí níká' daadesniidá' niyi' goljí doleełgo naa hi'né'íí dayúweh bee na'izíid le'. ¹⁵Ániłdishniihíí dá baa natsínkees nt'ée; áí dá sínzji nt'ée go ánánt'jı le'; áík'ehgo dayúwehégo ná goldohíí nnee dawa daano'jı doleeł. ¹⁶Ídaagondz'áq, ilch'ígon'áahíí baa gonyáq: áí k'ehgo dayúwehégo ánánt'jılyúgo hasdánnáh, hadín nidits'agíí áldó' hasdádogaal.

5 ¹Báyán nłni doo bił ntéh da, áídá' nitaa nłni k'ehgo baa natsínkeesgo bidag yánłti'; nnee ánií nakaiyeehíí ník'isyú k'ehgo bidag yánłti'; ²Saan daanlíni nimaa k'ehgo ádaahón'niih, dilkoqohgo ádinłzigo isdzáné ánií nakaiyeehíí nilahkíí k'ehgo ádaahón'niih. ³Saan itsaa daanlíni, doo hagót'éégo bich'ogo'nii dahíí daadłnsıgo bich'onni le'. ⁴Saan itsaa nłni bichagháshé, dagohíí biwóyeta, bich'íneta daagoljıyúgo, áí bigowaqee Bik'ehgo'ihí'nań k'ehgo ihí'naahíí yídaagoł'aah le', áík'ehgo bishchiiníí bidená nanáda'ahí'niil le'; áí

Bik'ehgo'ihinañ bił nlt'ée la'íi bił dávik'eh. ⁵Itsaa nlnihíi, dasahndi nagháhi, Bik'ehgo'ihinañ ya'olúigo dayúweh na'okeedgo na'okaqah, t'é'gee la'íi jiiígee. ⁶Áidá' gonedljiíhíi zhá hádéz'jiihíi, hiñaa ndi daztsáni k'ehgo at'ée. ⁷Díi ndzilgo bee bił ch'ígon'áah le', áik'ehgo doo baa dahdaagot'aah da doleeł. ⁸Dahadín bik'íi, dabíi bichagháshé zhá itisgo, doo nlt'éeigo áyíłsi da lék'eyúgo, doo oshdlaq da niíhíi k'ehgo at'ée, doo odlaq dahíi bitisgo nch'og'go adzaa. ⁹Isdzáné la' doo hwahá gostádin bił łegodzaa dahíi, itsaa daanlíni, doo itah bizhi' bá ágóle' da, la'íi bika' dała'á n'íyúgo zhá itah bizhi' bá ágóle', ¹⁰Nlt'éeigo binasdziidíi bee baa na'goni' le', chagháshé daayinesaqayúgo, baa hasta' nách'ikah hat'íyúgo, ínashood bikee ya' tádagisyúgo, bich'i' goyégo nadaagowahíi yich'odaaniyúgo, la'íi na'iziid daanzhooníi dawa nayik'íiziid lék'eyúgo itah bizhi' bá ágóle'. ¹¹Áidá' itsaa áníi nakaiyehíi doo itah bizhi' bá ágóle' da: ái dánko nniinéh hádaat'jigo Christ yits'á'zhi' ádaane'; ¹²Áik'ehgo dantsédá' Bik'ehgo'ihinañ bá na'isiid doleeł daanii n'íi k'ihzhi' ndaizné'híi bigha biniidaagodiln'ehíi bee bándaaagodot'aal. ¹³Gotahkaigo daazhógo anákeehíi yídaago'aah ałdó'; doo ái zhá da, ch'inii daanii la'íi dawahá yaa yádaakti', doo bidildoo dahíi ndi, doo yaa yádaakti' da le'at'ée n'íi ndi yaa yádaakti'. ¹⁴Áik'ehgo díi hást'íi, itsaa áníi nakaiyehíi nnádaalse' le', bichagháshé ádaagole', bigowa nlt'éeigo ádaayíłsi, áik'ehgo nohwits'á'zhi' ádaat'eehíi doo nohwaa ch'inii ádaile' da doleeł. ¹⁵Ik'idá' la' Satan yich'igo ádaasdzaa. ¹⁶Nnee la' dagohíi isdzán ínashood nlni bik'íi itah itsaa niíyúgo yich'onii le', ínashood daanliiníi doo nadaabinłt'og da doleełhíi bigha; áik'ehgo itsaa daanlíni doo hagot'éeigo bich'ogo'nii dahíi yich'odaanii doleeł. ¹⁷Ínashood yánadaaziiníi nlt'éeigo yikísk'eh nadaaziiníi nakidn da'áganel't'eego daidintsigo bich'i' na'ihinił, hadín yánádaaltihíi la'íi ilch'ígó'aahíi nayik'ída'iziidíi da'ái zhá itisgo. ¹⁸Bik'ehgo'ihinañ biyati' bek'e'eshchiiníi gáníi, Magashii t'oh naghái hay'í'eesdá' bizé' doo bik'en'áah da. La'íi ałdó' gáníi, Hadín na'iziidíi bich'i' na'niilgo goz'aq. ¹⁹Ínashood yásizini baa dahgosit'aahíi doo óyénłts'aq da le', naki dagohíi taagi hilt'eego daayo'jii lék'eyúgo zhá. ²⁰Nch'og'go ánadaat'jiiłíi dawa bináál bił ntéh, la'ihíi biini' daaháh doleełhíi bigha. ²¹Bik'ehgo'ihinañ la'íi Jesus Christ nohweBik'ehn, la'íi Bik'ehgo'ihinañ binal'a'á yaaká'yú daagolíníi bitahasdlaahíi binadzahgee nawode bee gánildishnii, Díi baa nich'i' yashti' n'íi bénánłniilgo baa nanñaa, nnee doo dała'á itisgo nił nzhog da, doo ił'anigo baa natsínkeesgo da. ²²Bik'ehgo'ihinañ biyati'íi yee yánáltih doleełgo nnee da'adza'íi doo dagoshch'i' biká' ndenłniił da; nnee nch'og'go adzaahíi doo bił dała' ánt'ée da; dilkoqohgo ádinłzi. ²³Kod'í godezt'igo doo tú zhá nidlaq da, áidá' ayáhágo dahts'aa bitoo nidlaq, nibid bich'i' nzhoghíi bigha, la'íi da'ákozah dinniihíi bigha. ²⁴Nnee la' ch'í'nah nda'iksiih, áik'ehgo dagoshch'i' baa yá'iti' doleeł; áidá' la'ihíi binch'og'íi doo dagoshch'i' daahiłtséh da. ²⁵Da'ágát'éeigo nnee la' nlt'éeigo ánát'jiiłíi bik'izhi' hit'jii; doo hit'jii da ndi, doo hagot'éeigo nádil'jii da.

6 ¹Isnáh daanliiníi binant'a' daanliiníi daidnłsi le'; doo ágádaat'jii dayúgo Bik'ehgo'ihinañ bizhi' la'íi bee ilch'ígot'aahíi doo dilzi dago ádaile'. ²La' binant'a' ínashood daanliiyúgo, odla' yee bik'isyú daanliihíi

bigha doo yitisyú ádestij da le, áidá' na'idziidíí bee bich'odaan̄ihíí ínashood Bik'ehgo'ihí'nañ bił daanzhooníí daanl̄ijhíí bigha dayúweh n̄t'éeego yá nada'iziid le'. Díí dawa iłch'ígon'áah, ła'íí bee bidag yádaan̄ti'. ³Ła' n̄nee łahgo iłch'ígo'áah l̄ék'eyúgo, ła'íí Jesus Christ nohweBik'ehñ biyati' da'an̄ihíí ła'íí Bik'ehgo'ihí'nañ k'ehgo be'ách'it'éeego iłch'ígót'aahíí doo bił dábik'eh da l̄ék'eyúgo; ⁴Án doo nt'é yigółsj da ndi ídilkqaħ, ła'íí na'ídilkid ła'íí agodit'áhíí zhá bił n̄t'ée, áí ła' bíyééhíí ídáhách'it'iiníí áile', ła'íí iłch'ij' nagonłkaadíí, déench'óego aayá'ití'íí, ła'íí nch'ógo łaadaagoch'odl̄ííhíí add'ó' áile', ⁵N̄nee ágádaat'eehíí biini' daach'óqđgo da'an̄ii ágot'eehíí bits'á'zhij'go ádaaszaahíí dayúweh łahadaadit'áh, daazhógo Bik'ehgo'ihí'nañ k'ehgo ách'it'éeéhíí bee ich'it'ij' daanzí: ágádaat'eehíí doo bił nahkai da. ⁶Ndihíí Bik'ehgo'ihí'nañ k'ehgo ách'it'éeéhíí ła'íí koł dábik'ehyú ch'ihinaahíí da'an̄ii bee łaágo ich'it'ij'. ⁷Doo nt'é ni'gosdzán biká' bił daagosiidlij' da, áidí' da'an̄iigo daan̄niigo doo nt'é ch'ídaan'né' da doleeł. ⁸Nohwihidán ła'íí nohwi'íí daagol̄ijhíí bigha nohwił daagozh'ó le'. ⁹Áidá' hádaaldzil hádaat'iiníí nabídaadintaahíí ła'íí bánakf'íí'ááhíí yee nihidéh, ła'íí doo daagoyaa dago ła'íí ínf'da'dilni'go nch'ógo hádaat'iiníí yee nihidéh, áí daabilch'óqħ, ła'íí da'itsaahíí begoz'aa yune' odaabilkaad. ¹⁰Bestso bidáhzhi' ch'il̄ijhíí nch'ógo ágot'eehíí dawa bikeghad at'éé: áí ła' ídáhádaat'ijigo odla' yits'á'zhij' ádaane', ła'íí łaágo doo bił daagozh'ó dahíí yee ínf'da'dilni'. ¹¹Ndihíí ni, Bik'ehgo'ihí'nañ bána'iziidíí n̄l̄ni, ágádaat'eehíí dawa bits'ánlyeed; dábik'ehyú ánt'ée le', Bik'ehgo'ihí'nañ be'ánt'ée le', ni'odla' golij' le', nił'ij'ó le', níni' k'eh ántsj, ła'íí nijij' yune' isht'egodnt'ée le'. ¹²Nohwi'odla' bá nagonłkaad le', dahazhi' ihí'naahíí n̄dzilgo hón̄ta', áí bich'ij' ni'dokéed ni', áidí' ch'iláni b̄n̄áál ni'odla' bee hándzii ni'. ¹³Díí nawode bee ágánildishn̄ii, Bik'ehgo'ihí'nañ dawahá daahí'naago áyíłsiníí binadzahgee, ła'íí Christ Jesus, Pontius Pilate holzéhi b̄n̄áál bi'odla' n̄t'éeego yee hadzii n'íí ald'ó' binadzahgee; ¹⁴Díí begoz'aaníí bikísk'eh ánt'ée, doo hayú naa daats'idilhił dago, doo naa dahgosit'aah dago, Jesus Christ nohweBik'ehñ nádzáázhi': ¹⁵Áí bijij' biká' ngonyáágee Bik'ehgo'ihí'nañ ch'ij'nah áile' ndi at'éé, án zhá Nant'án baa gozhóóníí, ízigo nant'ánhíí bitisgo Nant'án, yedaabik'ehíí bitisgo yeBik'ehñ; ¹⁶Ihí'naa doo ngonel'aa dahíí da'án zhá bits'á'dí'hi at'éé, án idindláádíí yiyi' golij', doo hadín ákóné' nowáhi at'éé da; án doo hak'e n̄nee bo'ij' da, doo daabołséh át'éé da: án dahazhi' dilzi le', ła'íí dahazhi' dawa yebik'eh le'. Doleełgo at'éé. ¹⁷N̄nee ni'gosdzán biká' hádaaldzilíí gádaabiln̄nii, Doo itisgo ídaadisoh̄nil da le', ła'íí yee hádaaldzilíí dá doo ba'oln̄íizhi' doo ba'ohíí da le', áidá' Bik'ehgo'ihí'nañ hiñahi bada'ohíí le', án biłgoch'oba'go dawahá nohwił dábik'ehyú doleełíí ch'ída'izkaadgo nohwaa yihiníí. ¹⁸N̄t'éeéhíí baa nahkai le', daabiln̄nii, łaágo n̄t'éeego ánadaht'ij̄ł, ła'íí nohwíyééhíí ła'dí' nadaahn̄iih, ła'íí ich'odaahn̄ii le'; ¹⁹Kij' bit'ááh łed'n'aahíí n̄dzilyúgo kijhíí n̄dzilgo goz'aa, da'áik'ehgo n̄t'éeego ánadaht'ij̄lyúgo yunáásyú goldohyú n̄dzilgo nasozij' doleeł, áik'ehgo ihí'naa doo ngonel'aa dahíí bee

daahinohnaa doo, daabiñnii. ²⁰Timothy, bee na'osdli'íí baa gonyáá, yati' Bik'ehgo'ihí'nań doo bik'eh dahíí, ła'íí yati' da'ílinígo nadaagoch'ijaahíí bits'á'zhí' ánt'éeé, ła'íí ígo'ąągo bi'ígóziníí ga'ánolini, Bik'ehgo'ihí'nań biyati' bits'á'zhí' íłch'ígót'aahíí, ałdó' bits'á'zhí' ánt'éeé. ²¹Ła' áí í'ígóziníí daayodłąago da'anii odł'íí yits'á'zhí' ádaane'go nda'ahiłsiih. Bik'ehgo'ihí'nań biłgoch'oba'íí bee nich'í' goz'ąą le'. Dolełgo at'éeé.

THE SECOND EPISTLE OF PAUL THE APOSTLE TO TIMOTHY

1 ¹Bik'ehgo'ihí'nań bik'ehgo shíí Paul, Christ Jesus binal'a'á nshííni, Christ Jesus biyi' ihí'naahíí nohwá ngon'ááníí bik'ehgo, ²Timothy, shiye' dázhó shíł nzhóni, bich'í k'e'eshchii: Bik'ehgo'ihí'nań nohwiTaa, Christ Jesus nohweBik'ehń bíłgo bíłgoch'oba'íí, ła'íí bits'á'dí' aatét'íí ła'íí íłch'í'gont'ééhíí bee nich'í' goz'ąą le'. ³Nłt'éégo áńasht'ííłgo bígonsįgo, daashitaa n'íí ádaadzaa n'íí k'ehgo Bik'ehgo'ihí'nań bá na'isiid; áń ba'ihénsįgo shi'okąąhíí bee nínádishńíłhgo, t'é'gee hik'e jįįgee dá'oshkąąh nt'éé; ⁴Nińáá tú n'íí bínáshńiiłhgee k'azhá náńiistséh, dázhó naa shíł gozhóq doleełhíí bighą; ⁵Dantsé niwóyé, Lois, áídí' nimaa, Eunice, da'anii bi'odłá'íí bínádishńíłh, hik'e ni ałdó' odłá' da'ágát'éhi niyi' begoz'ąągo bígonsį go'íí. ⁶Áí bighą díí bínánłńíłh hásh't'íí, niká' ndinshńiiidá' niyi' golíí doleełgo Bik'ehgo'ihí'nań naa yiné' n'íí kq' nádntłaadgo diltłi'híí k'ehgo dáhinaa nt'éégo áńłsį. ⁷Bik'ehgo'ihí'nań nohwiini' háłhgo natsekees doo nohwaidin'ąą da; áídá' natsekees nalwodíí, koł'įjóóníí, ła'íí idaagondzáání nohwaidin'ąą. ⁸Áłk'ehgo nohweBik'ehń baa nagolń'go doo bik'e idaayándzį da, shíí áń bighą ha'ásítííńíí ałdó' shaa nagolń'go doo bik'e idaayándzį da; áídá' ni ałdó', Bik'ehgo'ihí'nań binawodíí bee, yati' baa gozhónihíí bighą nyee'i niniigonłt'éé le'; ⁹Áń hasdánohwiheznłl, ła'íí godiyįhgo bá na'idziidgo hanohwiheznłl, nłt'éégo áńádaahiit'įłhíí doo bighą da, áídá' dabíí bighanigol'įłhíí ła'íí bíłgoch'oba'híí bighą, áí Christ Jesus bee nohwaidin'ąą lęk'e, ni'gosdzán doo hwahá begodigháh dadá'; ¹⁰Áí k'adíí ch'í'nah silįi, Jesus Christ Hasdánohwiheznłl'íí hit'įi silįihíí bee; áń da'itsaahíí nohwá yó'oyiné', ła'íí ihí'naahíí ła'íí doo da'itsaah dahíí yati' baa gozhóni bee got'įizhį' nyiné': ¹¹Áí yati' baa gozhónihíí baa yánáshtihgo, ła'íí doo Jews daanłįi dahíí bich'í' yides'a'íí ła'íí bíł ch'ígó'aahíí nshįįgo hásh'łoltįi. ¹²Áí bighą goyéé'go shich'í' nagowaa, ndi doo idaayáńsdzį da, hadńń hosisdłąądíí bígonsįhíí bighą, ła'íí nt'é bee ba'oshłíłhíí Jesus nadáhíí bijįizhį' shá yínádéz'įigo yínel'ąągo bígonsį.

13 Yati' baa gozhóni shits'á'dí' idesíníts'áq'íí ágádishnii n'íí k'ehgo hóntá, Christ Jesus bił dała'á nłłigo odla' hik'e ił'ijóóníí bee hinááłgo. 14 Nłt'éégo ágot'eehíí naa hi'né' n'íí, Holy Spirit nohwiyi' golíníí bee nłt'éégo binádín'íi. 15 Asia golzeedí' daagolíníí dawa shits'á'zhí' ádaaszaa bígonłsı, Phygéllus la'íí Hermógenes ałdó' itah. 16 NohweBik'ehń Onesíphorus bichagháshé biłgo yaa ch'oba' le'; án da'íłháné shił gozhóqógo ánashíł'íi, bésh hishbizhíí bee daashidest'óqó ndi doo yik'e ídaayándzı da: 17 Áídá' Romeyú nagmaadá' dážhó shikáhantaago shaa nyáá. 18 Áık'ehgo nohweBik'ehń nadáhíí bijıi baa ch'oba' doleeł; án Éphesus golzeeyú doo ałch'ídé shá áyíłlaa n'íí nłt'éégo bígonłsı.

2 1 Áık'ehgo shiye' nłfnihíí, niyi'siziiníí nanlwod le', Christ Jesus biłgoch'oba'íí nainé'íí bee. 2 Nnee łáqógo bináál iłch'ígoni'ááníí, ni ałdó' nnee bada'órńiíhíí bił ch'ígon'áahgo, bíí ałdó' nnee la'ihíí yił ch'ídaago'aah le'. 3 Jesus Christ bisiláada nłt'ééhíí nłłigo łahdí' nyé'i niniigonłt'éé le'. 4 Hadín nagonłkaadíí, siláada ábíłlaahíí yił goyiłshóqó doleełgo hat'íłhíí bighą doo siláada zhinéégo ágot'ee dahíí doo nanábinłt'ogi at'éé da. 5 Hadín nadaagolzeégee itah nłıigo, begoz'aaníí bikísk'ehyú at'ééyúgo zhá gonłneego **ch'ah** hobijihíí baa dot'aał. 6 K'e'dileehíí nyeego na'iziidíí, dantsé inot'íłhíí bíyéé doleełgo goz'áq. 7 Ádishniihíí baa natsínkees; áık'ehgo nohweBik'ehń dawa nił ígóziigo ánile'. 8 Jesus Christ bináánłniih, án David bits'á'dí'go nłni daztsaqdí' naadiidzaa, yati' baa gozhóni baa nagoshni'híí k'ehgo: 9 Áí yati' baa gozhóni bighą shiniigonłt'éégo bésh hishbizhi bee da'shidehest'óqó ndi, ncho'go at'ínihí k'ehgo; ndihíí Bik'ehgo'ihí'nań biyati'íí doo łest'óqó da. 10 Nnee Bik'ehgo'ihí'nań yitahaslaahíí ałdó' Christ Jesus binkááyú hasdáyidonıilgo bits'á'idindláadíí bíyéé doleełhíí bighą dawa bee shich'ı' ágot'ee ndi bich'ı' dahnshdqh. 11 Díí ágolzeehíí da'anii ágolzéhi: Jesus bił nane'na' lęk'eyúgo bił nádaahii'naa doo ałdó': 12 Nohwiniigonłt'éé lęk'eyúgo bił nadaant'á doleeł: áídá' doo bídaagonłzı da daabiłn'niiyúgo, bíí ałdó' doo nohwígonsı da nohwıłnii doleeł. 13 Néé doo da'ohiidlaq da lęk'e ndi, bíhíí t'ah da'ágát'éégo da'áníyú at'éé: áńíihíí doo łahgo at'éégo nádleeł da. 14 Ániłdishniihíí nnee bił nanádaagolnı', áídı' nohweBik'ehń binadzahgee nłdzilgo gádaabiłnıi, Yati' da'íłnė doo bighą łahada'doht'áh da le', áí doo nłt'éé holeeh at'éé da, ndihíí ódaayésts'aanıi daabiłchoqhií zhá hileeh. 15 Nłt'éégo baa nanńáh, Bik'ehgo'ihí'nań binadzahgee nłt'éégo ánt'éé doleełhíí bighą, na'iziidíí doo ídaayándzı bik'eh dahíí nłłı le', yati' da'aniihíí dábił'ehyú bee iłch'ígon'áah le'. 16 Yati' Bik'ehgo'ihí'nań doo bik'eh dahíí la'íí da'íłnégo nagoch'ijaahíí doo óyénłts'áq da: áí dayúweh doo daach'idnłsı dago ádaakoliıł. 17 Áí biyati'íí łóód kots'ı yiyaqahıí k'ehgo at'éé: Hymenéus la'íí Philétus daaholzéhi, áí ágádaat'ee itah; 18 Áí da'anii ágot'eehíí yił ndaahiłsih, naneznadí' naach'idiikáhíí iłk'idá' bech'ígonyáá daanıigo; áık'ehgo łáni bi'odla' yił nadaagodesgeed. 19 Bik'ehgo'ihí'nań baa iłch'ígót'aahíí nłdzilgo begoz'áq, kıh bit'ááh iz'aanıi nłdzilgo si'aqahıí k'ehgo, díí k'ehgo nkó biká' dahgoz'áq, NohweBik'ehń hadíí bíyééhíí

yígólsj, ła'íí, Hadín Christ bizhi' yozhííhíí doo bik'ehyú ágot'ee dahíí yits'á'zhí' at'éé le'. ²⁰Nnee hadzilíí bigową yune' doo ts'aa óodo ła'íí bésh ligai bee ádaaszaahíí zhá sinil da, tsj ła'íí leezh bee ádaaszaahíí ałdó' sinil; ła' nł'éeego bighanigolíígo ádaaszaa, ła'ihíí da'ádaaszaahíí bighą ádaaszaa. ²¹Dahadín aí nchọ'go ágot'eehíí yits'á'zhí' at'éégo dilkqohgo ádilzjyúgo, ts'aa nł'éeego bighanigolínihíí k'ehgo ábi'dolniił, Bik'ehgo'ihí'nań bá hadelzaago, ák'ehgo Bik'ehgo'ihí'nań bił nł'éeego yił na'iziid doleeł, nł'éeego na'idziidíí dawa bighą ilch'í'hilzaa. ²²Nchọ'go ágot'eehíí áńíí nakaiyehíí hádaat'ini bits'á'zhí'go áńneh: áídá' dábik'ehyú ágot'eehíí, odlą, kol'ijóóníí, ła'íí ilch'í'gont'ééhíí be'ánt'éé, bijíí biyi' daagozhóóníí nohweBik'ehń yich'í' ádaaniihíí bił hikáh. ²³Doo goyáą dago, doo nt'é yígólsj dago na'ídíłkidíí doo bił ła'aha'dnt'áh da, ágádaat'eehíí ilch'í' hadaashkeego ádaabiléhgo bígonłs. ²⁴NohweBik'ehń yána'iziidíí doo hashkeego goz'ąą da; áídá' nnee dawa yich'í' nzhooníí, ła'íí nł'éeego ilch'í'gó'aahíí, ła'íí bíni' k'eh nłj le': ²⁵Bits'á'zhí' ádaat'eehíí yich'í' nzhqogo yił ch'í'gó'aah le'; Bik'ehgo'ihí'nań, nchọ'go ágot'ee n'íí yits'á'zhí' ádaabile' ndi at'éé shj, ák'ehgo da'anii ágot'eehíí yidaagołs ndi at'éé; ²⁶Ák'ehgo yídaagodolsjł, ch'iidn nant'an áńííyú áńádaat'jłłhíí bighą isnáh ádaabisdlaadá' daabishjizh n'íí yi'ydí' hadokah doleeł shj áłdó'.

3 ¹Díí ałdó' bígonłs le', nnágodáhyú négodzidíí begodigháh doleeł. ²Nnee dabízhá ídił daanjóq doleeł, bestso ídáhádaat'j doo, ída'odlíígo ídaayádaakti' doo, ídaadilkaąh doo, nchọ'go aayádaakti' doo, bizhchiiníí doo daidits'ag da doo, doo ihédaanzj da doo, doo bił daagodiyih da doo, ³Doo k'ídaanzj da doo, ádaaniihíí doo ádaane' da doo, daazhógo aadahdaago'aa doo, nchọ'íí yisna' daanlj doo, bédaagodzid doo, nnee nzhqogo ádaat'eehíí bił daanchọ' doo, ⁴Nada'ich'aahíí daanlj doo, dabízhá daabik'eh doo, itisgo na'ídi'nil doo, Bik'ehgo'ihí'nań bił daanzhọq le'at'éhi gonedliiníí zhá itisgo bił daanzhọq doo; ⁵Dábiká'yú zhá ínashood daanljigo Bik'ehgo'ihí'nań binawod doo biká'zhí' daahit'j da: nnee ágádaat'eehíí bits'á'zhí' ánt'ee. ⁶Áí bitahyú nnee ła' nadaach'áhi daanljigo gotahyú nadaakaigo isdzáné doo daagoyáą dahíí, nchọ'íí ląągo ye'ádaat'éhi, isnáhgo ádaile'go ádaaniihíí da'anii daanzjigo ádaile', áí dabíí iltah at'éégo nchọ'go natsekeesíí ch'a'odaabihińiił, ⁷Dábik'ehn ídaagoł'aah, ndihíí da'anii ágot'eehíí ch'éh yídaagoł'aah. ⁸Jánnes ła'íí Jábres daaholzéhi Moses yich'í' nadaagonłkaad ádaat'ee n'íí k'ehgo, áí nneehíí da'anii ágot'eehíí yich'í' nadaagonłkaad, áí biini' daanchọ'go odlą yits'á'zhí' ádaat'ee. ⁹Áídá' doo ląągo ła'adaayile' da: Jánnes ła'íí Jábres doo goyáą dahíí nnee dawa bich'í' ch'í'nah ádaaszaa n'íí k'ehgo, áí nnee doo daagoyáą dahíí ałdó' dawa bich'í' ch'í'nah ádaadolniił. ¹⁰Áídá' shíí shígosíńłsijid, ilch'í'gonsh'aahíí, she'at'e', bighą hinshnaahíí, she'odlą, nzaadyú bągohish'aahíí, shíł ijóóníí, shíni' k'eh áńłsiníí, bígonłs, ¹¹Shini'goch'idile' n'íí, ła'íí góyéé'go shich'í' nagowaa n'íí, Ántioch ła'íí Icónium ła'íí Lýstra daagolzeeyú shich'í' ágodzaa

n'íi; shini'daagoch'idile' n'íi bitis síl'íhíi dawa bígonłsı: ái dawa biyi'dí' nohweBik'ehń ch'íshinłt'í. ¹²Da'aniigo gádishńii, nńee dawa Bik'ehgo'ihí'ńań bikísk'ehyú, Christ Jesus binkááyú daahı́naa hádaat'iiníi bini'daagoch'idile' doleeł. ¹³Áídá' nńee daanch'íi ła'íi k'izéda'diłteehíi dayúwehégo ádaañiıł, nadaach'aago ła'íi dabíi áldó' bich'ı' nadaadi'ch'aa. ¹⁴Áídá' nihíi, bígonł'ąa n'íi ła'íi ndzilgo osíndłąadıi dayúweh be'ánt'ée, hadín bits'ądí' bígonł'aanńi bínálńiihgo; ¹⁵La'íi Bik'ehgo'ihí'ńań biyati' bek'e'eshchiiníi godilzini hosíndłąadgo hagog'éeego Christ Jesus binkááyú hasdánńahíi nił ch'ígó'aahíi t'ah áńłts'ísédá' bígosńńsıjíd áldó' bínálńiih. ¹⁶Bik'ehgo'ihí'ńań biyati' bek'e'eshchiiníi dawa nńee Bik'ehgo'ihí'ńań binkááyú k'eda'ashchıi, ái iłch'ígót'aahíi bee íłłi, konch'ó'íi koł ch'ı'nah alne'íi bee, iłch'ı'kole'íi, ła'íi dávik'ehyú ágot'eehíi koł ch'ígó'aahíi bee íłłi: ¹⁷Ái bee nńee Bik'ehgo'ihí'ńań bíyééhíi iłch'ı'ılne', ła'íi nłt'éeego ánádaat'ıiłłi dawa yitis nel'ąa doleeł.

4 ¹Áik'ehgo Bik'ehgo'ihí'ńań ła'íi Jesus Christ nohweBik'ehń, hit'ıigo nadzáago nant'aa doleełi, daahı́naahíi hik'e nanezna'íi yádołłi, áń binadzahgee gániłdishńii; ²Bik'ehgo'ihí'ńań biyati' bee yánłti'; doo ngonángo da, da'adzaayú bił ch'ıda'itı'yú ła'íi doo bił ch'ıda'itı' dayú; nch'ogo ágot'eehíi ch'ı'nah áńłsı, bił daadnténgo bidag yánłti', nyee ndi dayúweh bágo'áągo bił ch'ıgon'áah. ³Nńee da'anii iłch'ígót'aahíi dážh'og doo hádaat'ıi dago bengodogaak; áídá' yati' da'ílnéhíi dabíi bi'at'e' nch'ó'ıi bik'ehgo yıká na'ódaayılts'ı'go, ái bił ch'ıdaago'aahíi yıká daadéz'ıi doleeł; ⁴Da'anii iłch'ígót'aahíi yits'ą'zhı'go ndaalyis doleeł, yati' daazhógo ágolńehi zhá hádaat'ıi doleeł. ⁵Áídá' nihíi dawahá bich'ı' ıdaagondząá, nyéégo nich'ı' nagowaa l'ek'e ndi bich'ı' dahńłd'og, yati' baa gozhóni baa yánłti'go na'ızıid, na'ıdziid nainé' n'íi ńanłéh. ⁶Shıi iłk'idá' da'ıtsaahíi k'ad baa shı'dilteeh, k'ad dah disháhíi kodı' begoz'ąa. ⁷Shı'odłá'hıi bighą nłt'éeego nagon'łkaad, iłhach'idikáhgee hishwołłıi k'ehgo nasdziid shaa hi'né'hi dawa ńashłaa, da'anii odł'ıi iłch'ıgonı'ąá; ⁸K'adıi dávik'ehyú ách'ıt'éeéhíi bighą **ch'ah** hobıiłłi shá k'ihzhı' nńit'ą, ái nohweBik'ehń dávik'ehyú át'éeego kaa yánłłihıi shaa yı'aah, nadáhıi bijıi: doo dashızhá shaa hit'aah da, nohweBik'ehń ch'ı'nah ádilne'ıi bił daanzh'oggo yıká daadéz'iiníi dawa yaa daayinııł áldó'. ⁹Dáhadnłńıhgo shaa nńáh: ¹⁰Démas holzéhi yó'oshiłt'e', díi ni'gosdzán biká' ágot'eehíi bił nzh'oggo Thessalonıca golzeeyú óyáá; Créscens holzéhi Galátiayú óyáá, Titus holzéhi Dalmátiayú óyáá. ¹¹Luke zhá kú sidaa. Dahagee nńáhgee Mark bił n'ash: áń shinasdziidıi bee dážh'og shich'onıhi at'ée. ¹²Tıikikas holzéhi Éphesusyú oł'a'. ¹³Áıdı' dínyaago shı'ıcho Tróas golzeeyú Cárpus bigowágee niıłtsooz n'ıi shá ńłtsóos, naltsoos áldó', ikágé biká' k'eda'ashchıigo ádaaszaa n'ıi, ái dážh'og háshł'ıi. ¹⁴Alexánder holzéhi, béshłitsogi nayiziidi, dážh'og nch'ogo áshıılaa: nohweBik'ehń áń ánat'ıiłłi bich'ı' na'ıniıł ndi at'ée: ¹⁵Ni áldó' áń baa gonyąá; nohwiyati' yich'ı' nagonłkaad ni'. ¹⁶Dantsé shaa yá'ıti'dá' doo hadín sha'ashhah sizıi da ni, nńee dawa yó'odaasidez'ąa ndi, Díi nch'ıhıi doo biká'zhı' daaleeh da, dishńiigo Bik'ehgo'ihí'ńań bá náhoshk'ąah. ¹⁷Da'ágát'ée ndi nohweBik'ehń

sha'ashhah sizij ni', shinawod shá ágólsigo; yati' dawa yídaagodolsijl, la'íi doo Jews daanlij dahíi dawa daididots'ijl doleethíi bigha: áík'ehgo ndóicho bizé'dí' háshi'doltíi ni'. ¹⁸NohweBik'ehń nchog'o ádaat'ijhíi dawa bits'á'dí' hashilteeh ndi at'ée, ádí' yaaká'yú yebik'ehíi bengonyáázhi' shinádéz'ij doleel: án dázhó ba'ihégoş le' doo ngonel'aa dayú dahazhi'. Doleelgo at'ée. ¹⁹Prisca hik'e Áquila daaholzéhi, Gozhóó, shá biłnńii, Onesíphorus bichagháshé biłgo aldó'. ²⁰Erástus holzéhi t'ah Corinthgee sidaa: Tróphimus holzeehíi Milétum golzeegee nńiihgo sitijdá' dahdiyáa ni'. ²¹Dáhadnńihgo doo hwahá hai nágodleeh dadá' shaa nńáh. Eubúlus, Púdens, Línus, la'íi Claudia daaholzéhi, Gozhóó, daanilńii, odlá' bee nohwik'ííyú dawa aldó'. ²²Jesus Christ nohweBik'ehń niyi'siziiníi yił nlij le'. Biłgoch'oba'íi bee nohwich'í' goz'aa le'. Doleelgo at'ée.

THE EPISTLE OF PAUL TO TITUS

1 ¹Shíí Paul, Bik'ehgo'ihí'naán bána'isiidíí ła'íí Jesus Christ binal'a'á nshííni k'e'eshchii; díínko bigha shides'a, nnee Bik'ehgo'ihí'naán yitahaslaahíí bi'odla' nǎdzil doleelgo ła'íí dayúwehégo da'anii ágot'eehíí yídaagotsíih doleelgo, áí bee nnee Bik'ehgo'ihí'naán yikísk'eh ádaat'eego alne'; ²Áí bee dahazhí' ihí'naahíí yiká daadéz'íj, áí Bik'ehgo'ihí'naán, doo lé'íłchóhi da, yee nohwá ngon'áá lək'e, ni'gosdzán doo hwahá nnit'aa dadá'; ³Áík'ehgo baa gonyáágee biyati' yaa yánáltihíí yee ch'í'nah ágólaa, áík'ehgo Bik'ehgo'ihí'naán Hasdánohwiniííí yengon'áágo biyati' baa yashti'go shaa det'aq; ⁴Titus bich'í' k'e'eshchii, nohwi'odla' dała'áhíí bee shiye' nlíni: Bik'ehgo'ihí'naán nohwiTaa ła'íí nohweBik'ehn Jesus Christ Hasdánohwiniííí bíłgoch'oba'íí ła'íí bits'á'dí' aatét'íi ła'íí ilch'í'gont'ééhíí bee nich'í' goz'aq le'. ⁵Díí bigha Crete golzeegee nniniłtíí ni', dawahá doo ilch'í'hilzaa dahíí ilch'í'ne'go, kǐh nagozniłíí dawago ínashood yá nazǐj doleelíí hahinííł, ániłdishnii n'íí k'ehgo: ⁶Áí nnee doo hagot'éégo baa dahdaagosit'aa dahi daanłǐj doo, bi'aa dała'áhi, bichagháshé da'odlaqgo, nchǒ'íí dagohíí doo daadits'ag dahíí doo daabiłdi'ni dahi zhá hahinííł. ⁷Inashood yinádéz'iiníí, bishop holzéhi, Bik'ehgo'ihí'naán yána'iziidíí nłǐjgo doo hagot'éégo baa dahgosit'aa dahíí, doo dabízhá bik'eh dahíí, doo hashkee dahíí, doo idlaq dahíí, doo dagoshch'í' bágochǐj dahíí, bestso doo yidáhzhí' at'éé dahíí nłǐj le'; ⁸Bahasta' nakahíí bíł nzhooníí, nnee daanłt'ééhíí bíł nzhooníí, biini' golíiníí, dábik'ehyú át'ééhíí, godnłsíníí, dabíí ádaagodzaaníí nłǐj le'; ⁹Bíł ch'ígót'áá n'íí k'ehgo yati' ba'olniihíí nǎdzilgo yotá' le', áík'ehgo da'anii ilch'ígót'aahíí bee nnee yidag yakti' doleel, ła'íí yits'á'zhí' ádaat'eehíí da'anii ilch'ígót'aahíí yíł ch'í'nah ágole' doleel. ¹⁰Nnee láni yati' yíł nakaihi, yati' da'íliné ła'íí k'izé'idiłteehíí yee yádaakti', **circumcise** ádaanohwi'dolne', daanohwiłniihíí itisgo: ¹¹Nnee ágádaat'eehíí doo dayúweh yádaakti' dago ádaabi'dilne'go dávik'eh; áí nneehíí doo bee ilch'ígót'aah bígonedzaq dahíí bestso hádaat'íihíí bigha yee ilch'ídaago'aahgo nnee bichagháshé bíłgo yíł nadaagodesgeed. ¹²Ła' itah nlíni, yunáásyú ágone'íí báyo'iiníí gáníí, Cretedí' daagolíni dávik'ehn téda'ilchóhi, dziłká'yú daagolíni

bégódzidíí k'ehgo ádaat'éhi, bił daagoyéé'go daadichinií daanlii, nii. ¹³Díí yaa nagoln'i'íí da'anii. Áłk'ehgo bił daadntéh, da'anii ilch'ígót'aahíí zhá daayodlaą doleelhíí bighą; ¹⁴Jews daanlíni yati' daazhógo ádaagole'íí, ła'íí nnee da'anii ágot'eehíí yits'ą'yúgo ádaat'eehíí yendaagos'aaníí doo daidits'ag da doleelhíí bighą bił daadntéh. ¹⁵Nnee biini' daanzhooníí ntt'éégo ágot'eehíí zhá yaa natsídaakees: áídá' daanch'ó'íí ła'íí doo da'odlaą dahíí nch'ogo ágot'eehíí zhá yaa natsídaakees; biini' daach'odgo nt'é ntt'éégo at'éé dagohíí nch'ogo at'éé doo yídaagołsį da daasilii. ¹⁶Bik'ehgo'ih'i'nań bídaagonłzį daanii ndi ánádaat'įłłíí bee doo hádaat'įi dago bigózi, bik'edaach'inniih, ła'íí doo da'dits'ag da, ła'íí ntt'éégo ánádaat'įłłíí dawa doo yik'eh shijeed da.

2 ¹Áídá' nihíí, dawahá da'aniiigo ilch'ígót'aahíí bikísk'eh ilch'igon'áah: ²Nnee bádaayánhíí gádaabiłnii, Nohwiini' daagolįi le', daanohwich'idnłsį le', ídaa daagonohdzaą le', nohwi'odla, ła'íí nohwi'įjóóníí, ła'íí nohwíni' k'eh ádaanołsinií bee nłdzilgo nasozįi le'. ³Isdzáné bádaayánhíí gádaabiłnii, Nohwíí ałdó' nt'é ánádaat'įłłíí bee Bik'ehgo'ih'i'nań daadinolįi le', doo ch'inií daaniihíí daanohłii da le', idłahíí doo bik'e isnáh daanohłii da le', nzhooníí zhá bee ilch'ídaagonoh'aah le'; ⁴Isdzáné ánií nakaiyehíí biini' daagolįigo bika' ła'íí bichagháshé bił daanzhoogo yił ch'ídaagonoh'aah le', ⁵Daagoyáągo, biini' ła'íí ánádaat'įłłíí daanzhoogo, gowa zhá yaa daabiini'go, bika'íí daidits'ago, Bik'ehgo'ih'i'nań biyati' doo nch'ogo baa yati' da doleelhíí bighą, áí dawa yił ch'ídaagonoh'aah, daabiłnii. ⁶Nnee ánií nakaiyehíí ałdó', Nohwiini' daagolįi le', daabiłnii. ⁷Dawahá bee ntt'éégo ánách'ot'įłłíí bikísk'eh ch'ogaalıí bee ch'į'nah ádinłzį le': da'áígee ilch'igon'áah, gonyáągo ła'íí da'anii ánniiigo, ⁸Yati' dábiłk'ehíí doo bee naa dahgosit'aa dahíí bee yánłti'; hadín yits'ą'zhį' at'éehíí yik'e ídaayándzį doo, doo hagog'éégo nch'ó'íí yee naa yałti' dahíí bighą. ⁹Na'iziidíí daanohłni, nohwinant'a' daadohts'ag le', ła'íí dawahá ádaahł'gee nohwinant'a' bił dábiłk'ehyú ánádaaht'įłłíí le', daabiłnii; doo nohwinant'a' t'ąązhį' bich'į' yánádaałti'go da; ¹⁰Doo da'noh'įih da, dawahá bee nohwaa daach'olłíhíí ch'į'nah ádaanołsį; dawahá bee Bik'ehgo'ih'i'nań Hasdánohwiłniłłíí baa ilch'ígót'aahíí nzhogo nohwik'izhį' hit'įi doleelhíí bighą, daabiłnii. ¹¹Bik'ehgo'ih'i'nań biłgoch'oba'íí bee nnee dawa hasdákáh doleelgo bich'į' ch'į'nah alzaa. ¹²Áí Bik'ehgo'ih'i'nań doo bikísk'eh ih'i'naa dahíí ła'íí ni'gosdzán biká' dawahá nch'ó'íí hádaahiit'iinií yó'odaant'aahgo bee nohwił ch'ígót'aah, ła'íí díí ni'gosdzán biká'gee daagondzaągo, dábiłk'ehyú ádaant'eego, ła'íí Bik'ehgo'ih'i'nań bikísk'eh daahii'naa doleelgo nohwił ch'ígót'aah; ¹³Bik'ehgo'ih'i'nań ízigo at'éhi ła'íí Jesus Christ Hasdánohwiłniłłíí bits'ą'idindłáadgo ch'į'nah hileehíí bikádaadéet'įi, áí ndaahóndliigo nohwiya gozhóq; ¹⁴Áń bidilłíí bee nanánohwesniigo nch'ó'íí dawa bits'ą'dí' hanánohwiheš'nilłíí bighą Jesus nohwá n'ádelłii, ła'íí bíyéé daahiidleehgo nasdziid ntt'éehíí bich'į' dahdaanłdoh doleelgo nohwinch'ó'íí da'áđihgo ádaanohwiléhíí bighą ałdó'

nohwá n'ádel̄t̄ij̄. ¹⁵Díí bee bił nadaagol̄n̄í', bidag yán̄lti', dawahá bee nik'ehgo bił daadntéh. N̄nee doo la' hayaa ánóle' hela'.

3 ¹Binant'a' la'íí daabik'ehíí da'ádaan̄iyú ádaat'eego yínádaal̄n̄iihgo ádaan̄s̄j̄, binadaant'a' daadits'ago, la'íí n̄t'éēgo ánádaat'ij̄íí dawa dagoshch'í' ádaile'go, ²Doo hadín nch'q'go yaa yádaakti'go da, doo itch'í' hadaashkeego da, áídá' nzhq'qgo ádaat'eego, la'íí n̄nee dawa bich'í' n̄t'éēgo ádaat'eego yínádaal̄n̄iihgo ádaan̄s̄j̄. ³Néé ádó' doo daagondzaq̄ da ni', doo daadihiits'ag da ni', nohwich'í' na'deshch'a' ni', nch'q'íí biká hágot'iiníí la'íí gonedliiníí iltah at'éēhíí bik'eh isnáh daandlij̄ ni', iyodaandzigo daahii'naa ni', la' bíyéehíí ídáhádaat'ij̄ ni', n̄nee bik'edaan̄n̄iih ni' la'íí ik'edaadin̄n̄iih ni'. ⁴Áídá' Bik'ehgo'ihí'nań Hasdánohwin̄iil̄íí n̄nee yaa ch'oba'íí la'íí bił daanzhooníí ch'í'nah silj̄ídá', ⁵Nohwaa ch'oba'go hasdánohwin̄il̄, doo n̄t'éēgo ánádaahiit'ij̄ííhíí bigha da, áídá' nohwinch'q'íí nohwá nal'eeldá' nadaagosiidlij̄, la'íí Holy Spirit ánídégo ánádaanohwisdlaa, áí bee Bik'ehgo'ihí'nań hasdánohwin̄il̄; ⁶Bik'ehgo'ihí'nań, Jesus Christ Hasdánohwin̄iil̄íí biláhyú Holy Spirit ch'ída'izkaadgo nohwaa daidez'q̄q̄; ⁷Áík'ehgo biłgoch'oba'íí bee dávik'ehyú ádaanoht'ee nohwiłn̄niidgo, dahazhí' ihí'naahíí bee daahin'naa doleełíí ndaahóndlii. ⁸Díí ágolzeehíí da'anii ágolzéhi, díí ádishn̄iihíí dayúweh baa yánánltihgo hasht'íí, áík'ehgo Bik'ehgo'ihí'nań daayosdlaq̄díí n̄t'éēgo ánádaat'ij̄íí dayúweh ye'ánádaat'ij̄íí doleeł. Áí n̄t'éē la'íí n̄nee bá nzhq̄. ⁹Doo daagoyáq̄ dago laha'dit'áhíí, hadaashchiiníí baa na'goni'íí, lił nadaagonlkaadíí, la'íí begoz'q̄q̄híí bigha hadaashkeego laha'dit'áhíí doo baa nannáa da; áí doo íl̄íí da, doo nt'é bee al̄néh da. ¹⁰N̄nee dabíí hát'ííyú odlaaníí nakidn bich'í' yásín̄lti'dá', doo nidits'ag dayúgo yó'odn'áah; ¹¹N̄nee ágát'éēhíí da'anii ágot'eehíí yits'q̄'zhí' dahiyaago, doo bik'ehyú át'éē dago, dabíí ídángot'áni at'éē bígon̄s̄j̄. ¹²Ártemas dagohíí Tíkikas nich'í' del'a'dá' dáhadn̄l̄n̄ihgo Nicópolisyú shaa n̄n̄áh: akú shehaigo ngoní'áq̄. ¹³Zénas, begoz'áni n̄t'éēgo yígólsini, la'íí Apóllos biłgo dahdi'aashyú bich'on̄iihgo doo nt'é yídih daanlij̄ da le'. ¹⁴Bił ínashood daandliiníí n̄t'éēgo nada'iziidgo yídaago'aah le', áík'ehgo dabíí ídeedaahi'naa, la'íí dawahá yídih daanliiníí yich'odaan̄ii doleeł. ¹⁵N̄nee bił nahashtááníí dawa, Gozhq̄, daanil̄n̄ii. Bił dała' da'ohiidlaq̄go bił daanjooníí, Gozhq̄, shá biłn̄n̄ii. Daanohwigha Bik'ehgo'ihí'nań biłgoch'oba'íí bee nohwich'í' goz'q̄q̄ le'. Doleełgo at'éē.

THE EPISTLE OF PAUL TO PHILEMON

¹ Shíí Paul, Jesus Christ bigha ha'ásítíni, ła'íí Timothy nohwik'isn, Philémon, dázhó nohwił nzhóni, bił nada'idziidi, bich'í' k'e'iilchii, ² Ła'íí Ápphia nohwił nzhóni, Arkípas, Christ bigha bił siláada daandlíni, ła'íí ínashood nigowágee ła'ánát'íihíí ałdó' bich'í' k'e'iilchii: ³ Bik'ehgo'ihí'nań nohwiTaa ła'íí Jesus Christ nohweBik'ehn biłgoch'oba'íí ła'íí bits'á'dí' ilch'í'gont'ééhíí bee nohwich'í' goz'aa le'. ⁴ Bik'ehgo'ihí'nań ba'ihénsi, dávik'ehn nénáshniil oshkaqahgee, ⁵ Jesus nohweBik'ehn ła'íí ínashood dawa nił daanzhóogo bada'ónhiigo na'ikonsihíí bigha Bik'ehgo'ihí'nań ba'ihénsi; ⁶ Ni'odlq'íí baa nagolni'go Christ bíyéé daandliihíí bigha nł't'éégo ágot'eehíí daanohwíyééhíí dawa nnee dayúweh yídaagolsj doleel, dishniigo ná'oshkaqah. ⁷ Nił'ijóq'íí bigha dázhó nohwił gozhóq, bidag ant'ee ałdó', shik'isn, ínashood bijíí yune' bił daagozhóogo ánadaasíndlaahíí bigha. ⁸ Áík'ehgo Christ biláhyú doo siste' dago, Dávik'ehyú ánléh, niłdishniigo nich'í' hasdzii doleel ni', ⁹ Ndihií shił nzhóq'íí bigha nánoshkaqah, shíí Paul, nnee báyań sílíni, k'adíí Jesus Christ bigha ha'ásítíni. ¹⁰ Shizhaazhé, Onésimus, bá nánoshkaqah, án ha'ásítíígo odlq' bee shizhaazhé k'ehgo baa natséskees sílíí: ¹¹ Doo ánúdá' nich'í'go doo ílíí da ni', ndihíí k'adíí nich'í'go ła'íí shíí ałdó' shich'í'go łań ílíni silíí: ¹² Dázhó shijíí sí'aqad' shił nzhóni nich'í' nádéł'a'; áík'ehgo naadnłteeh: ¹³ Dashíí bił sikeego shił gozhóq doleel ni', yati' baa gozhónihíí bigha ha'ásítíígee ni dahdá' shich'ónii doleel ni': ¹⁴ Ndihií hago ánásht'íílií doo nił nł't'éé dayúgo, doo ágáshne' da, shaa ch'onba'íí doo bíniso'go da, áídá' dáni hánt'íiyúgo zhá. ¹⁵ Dasa' naa nadáhíí bigha déł'ih nits'á' dahnyaa łań shj; ¹⁶ Doo dayúweh ni'isna'híí k'ehgo baa natsínkees da, áídá' ái bitisgo nik'isn nił nzhóq'íí k'ehgo baa natsínkees; shíí ndi áík'ehgo baa natséskees, nihíí shitisgo áík'ehgo baa natsínkees, nohweBik'ehn biláhyú nik'isn nlií. ¹⁷ Nit'ekéhíí k'ehgo shił ónłtagyúgo, naashídnłteehíí k'ehgo án naadnłteeh. ¹⁸ Doo bik'ehyú nich'í' at'éé da lęk'eyúgo, dagohíí naa hayił'ááyúgo, ái shíí shiká'zh'í' ánle'; ¹⁹ Shíí Paul, dashíí naltsoos ash'íí, dashíí na'hishniil: nihíí niyi'siziinií da'anii bee shaa háń'aa ndi, ái doo bí'ishtah da. ²⁰ Da'anii, shik'isn, nohweBik'ehn biláhyú shił gozhóq'ogo áshííle', Christ biláhyú

shijíi yune' ágoniidégo ánáshííde'. ²¹Díí nich'í' k'e'eshchiihíí bikísk'eh ánnéngo nígonsi, ła'íí bitisgo ndi ánnéngo nígonsi. ²²Shíí ałdó' akú hayú nshdaayú shá ıłch'ı'gole': shá da'ohkqááhíí biláhyú ch'ínánshdáhgo nohwaa nánshdáh nsı. ²³Épaphros holzéhi, Christ Jesus bigħa bił ha'áshítézi, Gozhóó, nohwiłnii; ²⁴**Marcus**, Aristárkas, Demas, ła'íí **Lucas** daaholzéhi, bił nada'isiidi, ałdó' ágádaanohwiłnii. ²⁵Jesus Christ nohweBik'ehń biłgoch'oba'íí bee niyi'siziiníí bich'ı' goz'ąą le'. Doleełgo at'éé.

THE EPISTLE OF PAUL THE APOSTLE TO THE HEBREWS

1 ¹Doo ánídá' Bik'ehgo'ihí'nań binkááyú nada'iziidí biláhyú daanohwitaa n'í doo alch'ídn iltah at'éégo yich'í' yałti' da lék'e, ²Áída' díí iké'yú yołkaalı́ bİYe' binkááyú nohwich'í' yałti', án dawahá bíyéé doleełgo nyintłni, án binkááyú áldó' ni'gosdzán áyíılaahi; ³Bik'ehgo'ihí'nań bits'á'idindláádíí bee án áldó' bits'á' idindláád, ła'íí Bik'ehgo'ihí'nań ye'at'éhi da'áiyihíí ye'at'éé, biyati' nalwodíí bee dágoz'ąą nt'éégo nłt'éégo áyíłsigo hadag áyíłsı; dabízahá nohwinchó' íí nohwá yidnłkoqóda', da'tisé goz'ąayú Ízisgo At'éhi bigan dihe'nazhinéégo dahnesdaa; ⁴Christ, Bik'ehgo'ihí'nań bİYe' nłiıhíí bighą bizhi' baa yin'ąá, bizhi'íí Bik'ehgo'ihí'nań binal'a'á yaaká'yú daagolíníí daabizhi'íí ndi bitisgo at'éé; da'ágát'éégo dabíí yaaká'yú nadaal'a'á bitisgo at'éégo ábi'delzaa. ⁵Bik'ehgo'ihí'nań binal'a'á yaaká'yú daagolíníí doo hak'i ła' gáyılñniid da go'íí, Shiye' nłíí, díí jııd' nıtaa síłíí. Ła'íí doo hak'i gánñiid da áldó', Bitaa nshłjı doleeł, bíłhíí shiye' nłjı doleeł. ⁶Ła'íí dantsé gozłnıhıí ni'gosdzán bikázhi' nanáides'a'go Bik'ehgo'ihí'nań yaa yałti'go gáníí, Shinal'a'á yaaká'yú daagolíníí dawa daabokaąah le'. ⁷Bik'ehgo'ihí'nań binal'a'á yaaká'yú daagolíníí yaa yałti'go gánádo'ñiid, Binadaal'a'á spirits daanłjigo ánýiidłaa, bá nada'iziidí kó' dahdinahíí daanłjigo ánýiidłaa. ⁸Áída' bİYe'hıí gáyılñni, Bik'ehgo'ihí'nań nłíínií, doo ngonel'ąą dayú dahazhi' nant'áá doleeł; dážhó nłt'éégo nant'áá. ⁹Nzhóqo go'eehıí nił nzhóq, nchó'go ágot'eehıí nił nchó'; áı bighą Bik'ehgo'ihí'nań, Bik'ehgohınnaahıí hadń nił nakaihıí bitisgo nił goyıłshóqhıí bee hanidıłaa. ¹⁰Ła'íí gánábıłdo'ñiid, NohweBik'ehı, ni dantsé godeyaada' ni'gosdzán nın'ąą; yááhıí nigan bee ánłaa. ¹¹Áı bech'ıgowáh; nizhá da'áık'ehgo ánt'éé; áı dénchó' daaleeh, diyágé dénchó' hıleełhı k'ehgo; ¹²Áı ch'id ilhanéılzaahı k'ehgo ilhanıńleeł doleeł, ła'íí łałgo ádaat'ee daaleeh: áída' nihıí da'ágánt'éé, ła'íí doo ngonel'ąą dahıí bee hınnáá doleeł, yılñni. ¹³Áída' binal'a'á yaaká'yú daagolíníí doo hak'i ła' gáyılñniid da go'íí, Shigan

dihe'nazhinéégo síndaa, ni'ina'íi nikettí'ááhyú ninínilzhí'. ¹⁴Áí dawa yaaká'dí' nadaal'a'áhíi daanli'ishá, nnee hasdádokahíi yinádaadéz'íi doleełgo odaas'a'ihí?

2 ¹Áí bighá nt'é daadisiits'aaníi dawa baa daagondzaągo dávik'eh, dahyúgohíi danko baa daadihi'nah. ²Bik'ehgo'ihí'nań binal'a'á yaaká'yú daagolíníi binkááyú hasdziihíi da'aníi dázhó nđzilgo, la'íi ncho'go ádaach'it'eehíi la'íi doo da'ch'idits'ag dahíi da'ái bee koch'í' nanáhi'níiłgo; ³Hagot'éégo bits'á' hahiikeeh, hasdách'igháhíi itisgo nlt'ééhíi doo hádaat'íi dayúgo; áí hasdách'igháhíi nohweBik'ehń dantsé ánniid ni', áidí' hadín daabi'dists'aaníi áldó' da'aníi daaniigo yaa nohwił nanádaagolní'; ⁴Bik'ehgo'ihí'nań áldó' da'aníi niigo godiyihgo be'ígóziníi ch'í'nah ágólaa, ízisgo áná'ol'íiłíi, iltah at'éégo godiyihgo áná'ol'íiłíi áldó', la'íi dabíi bik'ehgo Holy Spirit kainé'íi bee hasdách'igháhíi yaa nanágolní'. ⁵Ni'gosdzán begonáhíi baa nagohiilní'íi Bik'ehgo'ihí'nań binal'a'á yaaká'yú daagolíníi doo yedaabik'eh doleełgo yaa godin'ąą da. ⁶Lah dahgoz'ąagee la' gáníigo yaa nagolní', Nnee daat'éégo nt'é bighá baa natsíńkees nt'éé, nnee nliiníi daatéégo nt'é bighá binádín'íi? ⁷Ninal'a'á yaaká'yú daagolíníi dé't'ihézhí' dábach'í'yú át'éégo ánláa; ízisgo at'éégo la'íi daach'idńsigo bá ágonláa, nant'ánch'ah bik'edín'ąahíi k'ehgo, la'íi dawahá ánláahíi yebik'ehgo nńłtíi. ⁸Dawahá yebik'ehgo bit'ááhyú núné' ni'. Dawahá yebik'ehgo nyintíidá', dała'a ndi doo ágodihgo da yebik'ehgo nyintíi ni'. Áidá' k'adíi dawahá yebik'ehíi doo hwahá daahiiltséh da. ⁹Áidá' Jesus daanéel'íi, Bik'ehgo'ihí'nań binal'a'á yaaká'yú daagolíníi dé't'ihézhí' dábach'í'yú át'éégo alzáa, Bik'ehgo'ihí'nań biłgoch'oba'íi bee nnee dała'a daantíige ba da'itsaahíi yilíh doleełgo biniigonł'éégo daztsąą; áí bighá nant'ánch'ah bik'edot'ąahíi k'ehgo ízisgo at'éégo la'íi daach'idńsigo bá ágólzáa. ¹⁰Bik'ehgo'ihí'nań bighá dawahá daagolíníi, dawahá áyíilaahíi bichągháshé łąągo bits'á'idindláád goz'ąą yune' ha'áyihińiilgo, hasdách'igháhíi begodeyaago yebik'ehíi biniigodilńéhíi bee dázhó nłt'éégo ábidoliłgo dávik'eh. ¹¹Hadile'íi la'íi hadaadeszaahíi dała'a yits'á'dí' daanlii: áí bighá doo yik'e ídaayándzigo shik'íyú daayilńii, ¹²Gáníigo, Shik'íyú naa bił nadaagoshńi' doo, daanokaąahíi íla'at'ééyú na'ihénsigo ha'dish'aah. ¹³Áidí' gánádo'ńiid, Dabízhá ba'oshíi. Áidí' hananádzii, Kúnko, shíi hik'e chągháshé Bik'ehgo'ihí'nań shaa yinilíi bił daanshłi. ¹⁴Áík'ehgo áí chągháshéhíi bidíł hik'e bits'í daagolíhíi k'ehgo bíi áldó' ágádelzáa; bíi datsaahíi bee, da'itsaah yebik'ehń, ch'iidn nant'án, da'ílíi dołchiil doleełhíi bighá; ¹⁵La'íi hadín da'itsaah yeneldzidhíi bighá bi'ihí'na' danes'ąądzhi' isnah daanliiníi hasdáyidonłgo. ¹⁶Da'aníigo Bik'ehgo'ihí'nań binal'a'á yaaká'yú daagolíníi ye'adaat'éhi doo ye'at'éégo ádelzáa da; áidá' Abraham bits'á'dí hadaalışchiiníi ye'at'éégo ádelzáa. ¹⁷Áík'ehgo Bik'ehgo'ihí'nań bá na'idziidgee okaąah yebik'ehi da'tiséyú sitíni biłgoch'oba'go la'íi begondlíidgo hileehíi bighá bik'isyú ye'at'éhi dawa bee ábidilne'go dávik'eh, nnee bincho'íi bá bidíł yee nahíniil

doleelgo. ¹⁸Dabíí biniigodelzaagee nabídinestaqadhíí bigha, hadíí nabída'dintaahíí yich'odaaníihi at'éé.

3 ¹Áí bigha shik'íyú, Bik'ehgo'ihí'nań báhadaadeszaahíí daanohtíni, yaaká'dí' itah nohwiká ánniidíí, Christ Jesus, da'ohiidlaq daahiidleehíí bigha des'a'íí nlní, ła'íí nohwi'okaqah yebik'ehi da'tiséyú sitíni nzhqogo baa natsídaahkees; ²Áń habiłtíiníí begondlıjıdgo yá na'iziid, Moses Bik'ehgo'ihí'nań bichagháshé nıt'éégo yinádéz'iiníí k'a'at'éégo. ³Kıh ágole'íí kıh ágolzaahíí bitisgo daach'idnıshıhı k'ehgo Moses bitisgo Jesus daach'idnıshıhı yik'eh sitıjı. ⁴Kıh dała'á gon'áqgo nnee ła' ádaagozlaahi at'éé; áídá' Bik'ehgo'ihí'nańhı dawahá áyılılaahi at'éé. ⁵Moses Bik'ehgo'ihí'nań yána'iziidi nlıjgo, Bik'ehgo'ihí'nań bigowa biyi' nıt'éégo na'iziidgo yunáásyú ch'ı'nah doleełıí dabıntsédá' yaa nagolnı' lək'e; ⁶Áídá' Christ-hıı Bik'ehgo'ihí'nań biYe' nlıjgo Bik'ehgo'ihí'nań bigowa dágoz'aq nıt'éégo nıt'éégo yinádéz'ıjı; dąngont'ı'zhı' doo nohwiini' hah dago ła'íí nohwił daagozhqogo yaaká'yú dahazhı' ihı'naahıí ndaahóndlıihıı daahóntayúgo, néé Bik'ehgo'ihı'nań bichagháshé itah daandlıjı. ⁷Áí bigha Holy Spirit gánıfıhı k'ehgo ádaanoht'ee, Díı jıjı biyati'ıı daadohts'ago, ⁸Da'igolııyú Israel hat'ı'ıı nabídinestaqad n'dá' Bik'ehgo'ihı'nań doo bikısk'eh ádaadzaa da n'ıı k'ehgo doo nohwıjıı nıt'ızgo ádaanohtı' da le': ⁹Áıgee daanohtııtaa n'ıı nashıdaanestaqadgo shııdaagołsıjıd, dizdin łegodzaahıı biyi' ıltah at'éégo ánashıt'ııhıı daayıłtsaq. ¹⁰Áí bigha áı daalınołt'ııhıı doo baa shıł gozhqo dago gádénıid, Dábik'ehn bıjıı biyi'dı' ndaahıłsıih, shıkısk'eh ch'ogaałıı doo yııdaagołsı da. ¹¹Áí bigha shágóchıjıdgo shıt'á dahdidıshnııd'á gádénıid, Shıhá'idzoł yune' doo okáh at'éé da. ¹²Áık'ehgo ıdaa daagonohdzaq, shık'ıyú, dah lək'eyúgo ncho'ıı hik'e doo odlaq dahıı nohwıjıı yune' bengonyáá lək'eyúgo, Bik'ehgo'ihı'nań hınáhi dąnko bits'á' dahdidohkahi at'éé. ¹³Dawa jıjı ıldag yádaaltı', díı jıjı t'ah nohwıch'ı' bıł ch'ı'otaqadá'; dah lək'eyúgo ncho'ıı k'ızé'ıdıłteehıı bee dąnko nohwıjıı nıt'ız hılee. ¹⁴Dantsé Christ bada'osiidlı'ıı danes'aqdzhı' daahóntayúgo Christ ye'at'ehı bee itah daahiidleeh; ¹⁵Gánohwiłdı'niıd'á, Díı jıjı biyati'ıı daadohts'ago doo nohwıjıı nıt'ızgo ádaanohtı' da le', Israel hat'ı'ıı Bik'ehgo'ihı'nań doo yıkısk'eh ádaadzaa da n'ıı k'ehgo. ¹⁶Ła' daidezts'aqadá' doo yıkısk'eh ádaat'ee da ni', áídá' Moses Egyptdı' ch'ınnılıı doo dawa ágádaadzaa da lək'e. ¹⁷Daa daat'ehı Bik'ehgo'ihı'nań doo bıł gozhqo dago ádaayıłsıgo dizdin łegodzaa lán? Nnee ncho'go ánadaat'ıjgo da'igolııyú nanezna' n'ıı shı ya'? ¹⁸Daa daat'ehı bıch'ı' Bik'ehgo'ihı'nań bıł'á dahdidılnııd'á gánııid, Shıhá'idzoł yune' doo ohkáh at'éé da? Doo da'odlaq dahıı zhá áyılınıı. ¹⁹Áık'ehgo bıdaagonlıjı, doo da'odlaq dahıı bigha doo ákone' okáhgo da.

4 ¹Áí bigha halaq baa daagondzaq le', dah lək'eyúgo Bik'ehgo'ihı'nań bıhá'idzoł yune' nkáh doleełgo nohwaa det'aq n'ıı t'ah bıł ch'ı'otaqadá', nohwıı ła' dąnko dábıch'ı' ndohkahi at'éé. ²Yati' baa gozhónı bee nohwıch'ı' yá'iti'; daanohtııtaa n'ıı aldo' bıch'ı' yá'iti' ndı

daidezts'aaníi doo daayosdlaḡad dahíi bigha doo bich'odaazni' da. ³Hadíi da'osiidlaḡadíi zhá ái há'idzołíi yuṇe' ohiikáh, ái há'idzołíi Bik'ehgo'ihí'nań áńígo gánńiid, Shágóchijidgo shit'a dahdidishńiidá' gádéńiid, Shihá'idzoł yuṇe' doo okáh át'éé da: ni'gosdzán nńit'aḡadá Bik'ehgo'ihí'nań ánát'ijíi aḡł łalzaa ndi áńńiid. ⁴Łahgee gosts'idiskaaníi bijij yaa yałti'go dahgoz'aḡ gáníigo, Gosts'idiskaaníi bijij Bik'ehgo'ihí'nań binasdziid n'íi ni'inzíidgo hanayoł lėk'e. ⁵Áidí' kú dahnágost'aḡ gáníigo, Shihá'idzoł yuṇe' doo okáh át'éé da. ⁶Áík'ehgo ła' t'ah ákóne' okáhíi bá goz'aḡ; áidá' nńee dantsé bich'í' yá'ti' n'íi doo daayosdlaḡad dahíi bigha doo hak'e ha'ákai da: ⁷Áík'ehgo ńzaad ogoyááhíi bikéd'go łah jii Bik'ehgo'ihí'nań nńágon'aḡ, David binkááyú gánńiidgo, Díi jii biyati'íi daadohts'ago doo nohwíi nń'izgo ádaanoḡi da le'. ⁸Há'idzołíi **Jesus** bee baa daagodez'aḡáyúgo, bikéd'go Bik'ehgo'ihí'nań łah jii doo gánádi'ńii da doleeł ni'. ⁹Ái bigha Bik'ehgo'ihí'nań bichagháshé daanliiníi há'idzołíi t'ah bá goz'aḡ. ¹⁰Dahadńi há'idzołíi yuṇe' ha'ayááhíi dabíi binasdziid n'íi ni'inzíid, Bik'ehgo'ihí'nań binasdziid n'íi ni'inzíidhíi k'ehgo. ¹¹Ái bigha halaḡ, ái há'idzołíi yuṇe' ha'áhiikáhíi bich'í' dahdaanldoḡ le', doo ágáhiit'ijí dayúgo, doo da'odlaḡ da n'íi k'ehgo dánko nanádnkaatí at'éé. ¹²Bik'ehgo'ihí'nań biyati'íi hińáhi łá'íi dážhó nalwodi at'éé, bésh be'idiltłishé dá'łts'a' deniihíi bitisgo deníni at'éé, dagózhó yuyahyú na'gizh, koy'siziiníi, kospirit łenehenlááyú, łá'íi ihadaadit'aaníi iwoł łenehenláágee, akú aná'ogish, konatsekeesíi łá'íi kojíi biyi' ágot'eehíi koł ch'f'nah áyłsji. ¹³Ni'gosdzán biká' daahinaahíi dała'a nńíígee Bik'ehgo'ihí'nań doo bits'aḡ nant'í'hi at'éé da, áidá' bił iłk'ídaanldoḡhíi doo nt'é binadzahgee bił łe'eskaad dago, dawahá bił ch'f'nah daanlii. ¹⁴Áík'ehgo **Jesus**, Bik'ehgo'ihí'nań biYe', yaaká'yú bił onágodzaahíi, nohwi'okaḡah yebik'ehi da'tiséyú sitíni ízisgo at'éhi nohwá sizijigo, halaḡ da'ohiidlaḡ daan'ńiihíi nńdzilgo daahónta' le'. ¹⁵Nohwi'okaḡah yebik'ehi da'tiséyú sitíni doo nadaanlwod dagee nohwaa tét'ii; nanohwínáda'dintaahíi k'ehgo bíi ałdó' dawa bee nabí'dinestaḡad ndi doo hak'e ni'isi da. ¹⁶Ái bigha halaḡ doo t'aḡzhí' daashijeed dago Bik'ehgo'ihí'nań biłgoch'oba'íi dahsdaagee nńáhiikah le', nohwaa nách'obah doleełgo, łá'íi dawahá doo bídaanel'aḡ dagee biłgoch'oba'íi bee nohwich'onii doleełgo.

5 ¹Okaḡah yebik'ehi da'tiséyú sińilíi dała'a nńíígee nńee bitahdí' haltńihíi, Bik'ehgo'ihí'nań zhińéego ágot'eegee nńee yá sizijigo, Bik'ehgo'ihí'nań ye'okaḡahgo dant'éhéta yaa yihiniłgo, łá'íi ncho'go ánách'ot'ijíhíi bigha ye'okaḡahíi nayiłtseedgo yaa yihiniłgo nńiltijí. ²Áń hadńi doo goyáḡ dahíi łá'íi doo nńdzilgo daahikáh dahíi yaa ch'oba'go nayik'f'iziidgo yígółsji; dabíi ndi doo nńdzil dago bich'í' nágodidáhíi bigha. ³Áík'ehgo nńee nda'łsiihíi bigha ye'okaḡahíi nadaiłtseedgo Bik'ehgo'ihí'nań yaa hińiiłhíi k'ehgo bíi ndi ni'łsiihíi bigha ágánát'ijigo goz'aḡ. ⁴Nńee doo ła' dabíi ízisgo at'éego okaḡah yebik'eh nlijgo ha'ídilteeh da, áidá' Bik'ehgo'ihí'nań habiłtíyúgo zhá,

Aaron hayiltjijhíí k'ehgo. ⁵Áík'ehgo Christ áldó' dabíí ízisgo at'éégo okaqah yebik'ehi da'tiséyú sitíni hileehgee doo ha'idoltjij da, áídá' hadín, ShiYe' nííí, díí jiidí' nitaa sííí, bíłnñiidíí án habiltjij. ⁶Łahgee dahnágost'aagee gábíłnñiid, Melkízedek okaqah yebik'eh n'íí k'ehgo doo ngonel'aqazhi' okaqah yebik'ehi nííí. ⁷Christ ni'gosdzán yiká' nagmaadá' dážhó chaal okaqahgo bináá tú nadaazljij lęk'e, da'itsaahíí bits'á'zhi' hasdábíłteeh yínel'aqahíí náyokaqahgo yich'í' okaqah, áík'ehgo Bik'ehgo'ihí'nań yidnłsijhíí bigħa bidiits'ag; ⁸Bik'ehgo'ihí'nań biYe' nłij ndi goyéégo bich'í' nagoyááhíí bee biTaa anı́íhíí yikísk'eh at'éégo yígółsıjıd; ⁹Áík'ehgo dážhó nłt'éégo ábi'delzaago hadíí daabi'dits'agı́í hasdách'igháhi doo ngonel'aq dahíí begodeyáhi silij; ¹⁰Áń, Melkízedek n'íí k'ehgo okaqah yebik'ehi da'tiséyú sitíni nííí doo, bíłnñigo Bik'ehgo'ihí'nań habiltjij. ¹¹Áń łáqgo baa nadaagohiılñi' ndi nohwił nagoch'ilñi'híí nyee, doo nłt'éégo daadohts'ag da daasoljijhíí bigħa. ¹²K'adyúgo iłch'ígó'aahíí daanohtjij le'at'éhi, da'ágát'éé ndi Bik'ehgo'ihí'nań biyati' dabígózinéhíí dahadín nohwił ch'ínágonot'áah; mé' k'ehgo ibe' zhá daidlaaníí nádaasohdljij, daanesoyáq ndi hidán nłt'izı́ı doo daahsáq da laq. ¹³Dała'á daantjijgo hadín ibe' zhá yidlaaníí dávik'ehyú ágot'ee zhinéégo iłch'ígót'aahíí doo nłt'éégo yígółsı da, mé' k'ehgo at'ééhíí bigħa. ¹⁴Áídá' hidán nłt'izı́ı bádaayánhíí bá álzaa, áı nłt'éégo ánádáát'ıjıdhíí bigħa hadíí nzhoonı́ı hik'e hadíí ncho'ıı yıdaagółsıjıd.

6 ¹Áı bigħa haláq, Christ baa iłch'ígót'aahíí dantséhíí godezt'ı'dı' yunáasyú dahnádihiikáhgo bádaayán bíł ch'ígót'aahzhi'go dahdihikáhgo nohwi'odla' nđzil hileeh; ánádaahiit'ıjıhı́ı da'ılínéhíí bits'á'zhi' ádaahii'ne'dá' nohwi'odla' bee Bik'ehgo'ihí'nań bich'í' dahsiikáhíí kij bit'ááh ni'it'aahíí k'ehgo at'éé, áík'ehgo it'ááh nda'sit'aaníı k'ehgo doo dayúweh áı zhá bee iłch'ıdaagont'aah da le'. ²Okaqah k'ehgo tach'idígısisı, okaqah k'ehgo koká' ndaach'idilñiıhı́ı, nanezna'ıı nádikáhı́ı łá'ıı Bik'ehgo'ihí'nań nnee dahazhi' yándaago'a'ıı, áı zhá bee doo dákozhá iłch'ıdaagont'aah da le'. ³Bik'ehgo'ihí'nań yee nohwaa godin'áqyúgo, bádaayán bíł ch'ígót'aahíí k'ehgo iłch'ıdaagont'aah. ⁴Nnee yati' baa gozhóni łahn yıdaagółsıjıd n'ıı, yaaká'dı' kaa hi'né'ıı daizljij n'ıı, Holy Spirit baa godet'aq n'ıı, ⁵Bik'ehgo'ihí'nań biyati' nłt'éhi, łá'ıı binawodı́ı bee ízisgo ánágot'ıjıhı́ı yunáasyú begoz'aaníı daizljij n'ıı, ⁶Bits'á'zhi' ádaadzaa lęk'eyúgo doo hagot'éégo bincho'ıı yits'á'zhi' ánádaa'ne'zhi' bíł nnách'ikáhi at'éé da; bijı́ı yune' Bik'ehgo'ihí'nań biYe' tsı'ılna'áhi biká'zhi' yınaádaayiheskał łá'ıı baa yágosigo ánádesdlaahı́ı bigħa. ⁷Nı' biká' nanágoltjijgee łedihich'aadı' hadín nłt'éégo ádaayıłsinı́ı bá hajéedyúgo, Bik'ehgo'ihí'nań bits'á'dı' baa gozhóonı́ı hileeh. ⁸Áídá' hosh hajéedyúgo ni'ihı́ı yóodit'aah, déncho'go bá ha'idziizhi' zhá bá goz'aq; didlidzhi' zhá bá onágót'ı'. ⁹Nohwił daanohtshóni, áík'ehgo yádaahiiltı' lęk'e ndi, nohwiłhı́ı doo áík'ehgo ádaanoht'ee dago nohwıdaagosıilzıjıd, hasdách'igháhı́ı bíł goz'áni be'ádaanoht'ee. ¹⁰Bik'ehgo'ihí'nań dávik'ehyú at'éégo, bá nada'ohsiidı́ı doo yaa dınah da, łá'ıı bizhi'ıı nohwił nzhqohı́ı bigħa bichagháshé bich'odaasonı́ı'ıı áı áldó' doo yaa dınah da; áı t'ah

ágádaaht'íi. ¹¹Díínko nohwá hádaahiit'íi, dała'á notíjgee da'áfk'ehgo ágádaaht'íigo doo nohwił nagoki dago yaaká'yú dahazhí' ihi'naahíi ndaahołíi le', nohwi'ihí'na' bengonyáázhi': ¹²Áídí' doo nohwił daagoyéé da le', áídá hadíi bi'odla' daagolíigo ła'íi nyee ndi yił dahildóhgo Bik'ehgo'ihí'nań bąngon'ááníf bíyéé doleełíi beda'ol'íi le'. ¹³Bik'ehgo'ihí'nań Abraham yich'í' hadziigo yąngon'ąądá', dabíi bitisgo at'ééhíi doo ła' dahíi bighą dabíi bee bitł'a dahdidilniigo, ¹⁴Gábılñniid, Da'anii dayúweh niyaa gozhóq doleełgo ánihosh'ni, ła'íi nits'ą'dí' łaągo hanálinolt'íigo ádishlii. ¹⁵Áfk'ehgo Abraham ńzaad godezt'igo yidag at'éédá' nt'é bee bąngot'aaníi begolzaa lęk'e. ¹⁶Nnee da'anii dabíi bitisgo at'ééhíi biláhyú bitł'a dahnáaadilni: hagee łahada'dit'áhgee da'anii ch'niigo kotł'a dahch'idilniiyúgo łahada'dit'áh n'íi bengonáh. ¹⁷Áfk'ehgo Bik'ehgo'ihí'nań, nnee yee yąngon'ááníf bá begolne'íi yenagoshchiiníi doo łaigo ánáidle' dago dábigóziigo bił ch'í'nah áyísi hat'íigo, ái da'anii áńigo bitł'a dahdidilni ni': ¹⁸Áfk'ehgo Bik'ehgo'ihí'nań nnee nt'é yee yąngon'ąągo, ła'íi da'anii áńigo bitł'a dahdidilniigo, ái naki goz'ánihi doo łaigo ánáidle' da; ái bee hadag ánohwi'dilzi, néé Bik'ehgo'ihí'nań bitł'áahzhi' daatsíihikiłhíi hasdáhiikáhíi nohwádihyú begoz'aaníi ndaahóndliihíi ntl'izgo daahóntą' doleełgo: ¹⁹Ái ndaahóndliihíi bighą yaaká'yú godiyłhgo goz'ąą yune' bigizhgee da'denbáálíi bine'yú beha'ągót'íi: ²⁰Jesus áđih ákone' nohwá ha'ayáá, áń Melkizedek okąąh yebik'eh n'íi k'ehgo okąąh yebik'ehi da'tiséyú sitíni silii.

7 ¹Melkizedek holzéhi, Salem golzeegee ízigo nant'án nłni, Bik'ehgo'ihí'nań da'tiséyú át'éhi bi'okąąh yebik'ehi nłii lęk'e; áń Abraham ízigo nant'án daanłni yich'í' nagonłkaadgo yaa gonesnaadí' nádaaldá' yidedeyaago, Niyaa gozhóq le', yiłñniid; ²Áígee ayihe'nili goneznányú iłk'í'nili dała'ągo sinilíi Abraham Melkizedek yaa yił ni'; dantségee bizhi'íi, Bíi nant'aahíi bits'ą'dí' nłt'éégo ágot'éhi, golzeego ágolzee, iké'geehíi, Salemgee ízigo Nant'án, ái, Bíi nant'aahíi bits'ą'dí' iłch'ígont'éhi, golzeego ágolzee; ³Bitaa, báądoo bigózi da, yits'ą'dí' dihezná'íi ła'íi hadí' dihezná'dí', hazhí' nehena'zhi' aldó' doo bigózi da; áídá' Bik'ehgo'ihí'nań bi'Ye' k'ehgo dahazhí' okąąh yebik'ehíi nłii. ⁴Díi baa natsídaahkees, ái nneehíi dązhó dák'a'at'éhi lęk'e, Abraham, bits'ą'dí' daadihe'na'i, ayihe'nili goneznányú iłk'í'nili dała'ągo sinilíi yaa yił lęk'e. ⁵Levi bits'ą'dí' hadaahishchiiníi bitahd'í' okąąh yedaabik'ehi ádaabi'deszaahíi, bik'íi daanłni bíyéhíi goneznányú iłk'í'nili dała'ągo sinilíi, tithes holzéhi, bich'í' nadaayiniłgo begoz'aaníi bikisk'eh bąnagoz'ąą lęk'e, bik'íi daanłni aldó' Abraham bits'ą'dí' hadaahishchii ndi: ⁶Áídá' Melkizedek, Levi bits'ą'dí' hadaahishchiiníi doo bitahd'í' nłii da ndi Abraham tithes yaa yihinił lęk'e, ła'íi Abraham Bik'ehgo'ihí'nań ba'den'ąąhíi Melkizedek, Niyaa gozhóq le', bilñniid. ⁷Díínko doo baa łahach'it'áhi at'éé da, dahadíi itisgo at'ééhíi, da'ich'í'go at'ééhíi, Niyaa gozhóq le', yiłnihi at'éé. ⁸Díi jiiyúgo nnee nanne'go bągoz'aaníi tithes bich'í' nadaahi'niil, áídá, Melkizedek t'ah hiąaadá', dahazhí' hiąaago baa na'goni'íi, tithes bich'í' nadaahi'niil.

⁹Gádishnii le'at'éhi, Levi, tithes bich'i' nahi'niihí, Abraham Melkízedek tithes yich'i' nayiheznílií bee tithes nayiheznílií ga'at'éé. ¹⁰Melkízedek Abraham yidedeyaadá, Levi itah nliinií ga'at'éé, doo hwahá goleeh da ndi Abraham bits'á'dí'go hinaahíí bighá. ¹¹Áík'ehgo Levi hat'i'íí bitahdí' okaqah yedaabik'ehíí bee dawa n't'éé silíi lék'eyúgo, (áígee Jews daanliinií begoz'aaníí bee bángot'aa ni,) hant'é bighá okaqah yebik'ehíí la' nanádlee, Melkízedek bik'ehgo at'éhi, doo Aaron at'éehíí k'ehgo da? ¹²Okaqah yebik'ehi dabíntségo golíinií k'ihzhi' nánálteeh lék'eyúgo hagot'éégo goz'aaníí aldó' lahgo anánáln'e'hi at'éé. ¹³Hadín díí bee baa na'goni'íí lahgo hat'i'íí nlii, áí hat'i'íí bitahdí' dant'éhéta be'okaqahíí Bik'ehgo'ihí'nañ baa ch'inií goz'aaqee doo la' na'ziid da. ¹⁴NohweBik'ehñ **Juda** hat'i'íí nliigo bígózi; áí hat'i'íí Moses doo hak'i yaa hadzii da ni, okaqah yedaabik'ehi yaa nagosni'dá. ¹⁵Díinko dayúwehyú n't'éégo bígózi, okaqah yebik'ehi Melkízedek k'ehgo at'éhi nánásdlíí, ¹⁶Áñ doo ni'gosdzán biká' begoz'aaníí bik'ehgo okaqah yebik'ehi silíi da, áídá' ihí'naa doo ngonel'aa dahíí binawodíí bik'ehgo okaqah yebik'ehi silíi. ¹⁷Áñ baa na'goni'go gáníí, Doo ngonel'aa dazhi' okaqah yebik'ehi nílií, Melkízedek okaqah yebik'eh n'íí k'ehgo. ¹⁸Begoz'aa n'íí doo ndzil dago, doo nt'é bee análnéh dago k'ihzhi' bengot'aa. ¹⁹Begoz'aa n'íí doo nt'é n't'éégo layiilaa da ni, áídá' itisgo n't'éhi begodeyaa, áí bee Bik'ehgo'ihí'nañ alhánégo bit'ahgo daahidlee. ²⁰Bik'ehgo'ihí'nañ bit'a dahdidilniíhíí zhá bee Jesus okaqah yebik'ehi silíi: ²¹(La'i okaqah yedaabik'ehihíí Bik'ehgo'ihí'nañ doo bit'a dahdidilniigo okaqah yedaabik'ehi daasilíi da, áídá' Bik'ehgo'ihí'nañ bit'a dahdidilniigo Jesus okaqah yebik'ehi silíi; Bik'ehgo'ihí'nañ gábilniiid, Shiini' doo lahgo anáshdle' da dolee'go shit'a dahdidishniigo gádishnii, Doo ngonel'aa dazhi' okaqah yebik'ehi nílií, Melkízedek okaqah yebik'eh n'íí k'ehgo:)) ²²Áík'ehgo anífidégo nohwángot'ááníí, Bik'ehgo'ihí'nañ hik'e Jews daanliinií bílgo lángot'aa n'íí bitisgo n't'éhi, Jesus bee nohwá hizi'. ²³Okaqah yedaabik'eh n'íí nanne'go doo dayúweh okaqah yebik'ehi daanlii dahíí bighá lágágo daanlii ni: ²⁴Áídá' Jesus dahazhi' hinaago dahazhi' okaqah yebik'ehi nlii. ²⁵Áí bighá bíí binkááyú Bik'ehgo'ihí'nañ yaa hikáhíí dāngonel'aaqzhi' hasdáyihinií, dávik'ehn yá ná'okaqahgo dahazhi' hinaa. ²⁶Okaqah yebik'ehi da'ágát'ehi nohwá n't'éé, dilzini, doo k'ize'át'ehi da, dāzhó n't'éhi, nch'ogo ádaat'eehíí yits'á'zhi' níni, yaaká'yú ágot'eehíí bitisyú ízisgo at'éégo ábi'delzaahi; ²⁷Áí okaa yebik'eyi da'tiséyú daanlíni dawa jii, ntsé dabíí nch'ogo anádaat'ííííí áídí' nnee nch'ogo anádaat'ííííí bighá dant'éhéta nadaitseedgo yeda'okaqahgo Bik'ehgo'ihí'nañ baa nanádaahi'nii, áídá' Jesus doo ágánát'ííííí bik'eh da, dabíí Bik'ehgo'ihí'nañ ya'ídeltiídá' da'ahndigee dawa layiilaahíí bighá. ²⁸Nnee doo daandzil dago nda'ísih ndihíí okaqah yebik'ehi da'tiséyú daanlíni daaleehgo begoz'aaníí bik'ehgo hahi'nii; áídá' begoz'aaníí bikédí'go bengonyáágo Bik'ehgo'ihí'nañ bit'a dahdidilniíhgee anniidíí k'ehgo biYe' haltíí, án hadelzaa dahazhi'.

8

¹Baa yadaahiilti'íí díinko ádaaldí'nii: Okaqah yebik'ehi da'tiséyú sitíni ágát'ehi nohwá nlii, án yaaká'yú Ízisgo At'éhihi nant'áago

dahsdaagee dihe'nazhiñéégo dahnezdaa; ²Yaaká'yú godiyihgo goz'aaníf, gowałgai biyi' da'ch'okaqahíí da'aniihíf án yiyi' na'iziid; áí biyi' da'ch'okaqahíí Bik'ehgo'ihí'nań ngonáni, doo nnee ngon'áni da. ³Okaqah yebik'ehi da'tiséyú daanliiníf dała'á ntíígee Bik'ehgo'ihí'nań dant'éhéta baa hiné'go la'íí dant'éhéta nadaitseedgo ye'okaqahgo baa hiniilgo hahi'niił: áí bigha díí okaqah yebik'ehihíí ałdó' nt'éhéta Bik'ehgo'ihí'nań yaa yiné'hi at'éé. ⁴Díí ni'gosdzán biká' naghaayúgo doo okaqah yebik'ehi nlii da doleeł ni', begoz'aaníf bik'ehgo okaqah yedaabik'ehi ilk'idá' Bik'ehgo'ihí'nań yeda'okaqahíí yaa daayihiniilíf bigha; ⁵Áí yaaká'yú da'ch'okaqahgo goz'aaníf bił dálełt'eego yiyi' nada'iziid, yaaká'yú ágot'eehíí bichagosh'ohíí k'a'at'éé: Moses k'ad gowałgai biyi' da'ch'okaqahíí ngo'áahdá' Bik'ehgo'ihí'nań bił ch'ígó'aahgo gábiñniid, Dził biká'yú be'elzaago nił ch'í'nah ashłaa n'íí da'áik'ehgo ádnííł. ⁶Okaqah yedaabik'eh n'íí binadaasdzid n'íí bitisgo at'éégo Jesus baa det'aa, Bik'ehgo'ihí'nań hik'e Jews daanliiníf bił lángot'aa n'íí k'adíf la'ihíí itisgo at'éhi Jesus bee nohwá hizi', áí lángot'aa n'íí yee nohwángoń'áá n'íí k'adíf itisgo at'éhi bengot'aa. ⁷Dantsé lángot'aa n'íí ilch'í'zaa lęk'eyúgo, iké'geehíí doo bannagóst'aah da doleeł ni'. ⁸Israel hat'i'i doo dawahá nt'éé áiléh dago Bik'ehgo'ihí'nań yígotsiídá' gánniid, Israel hat'i'íí Judah hat'i'íí biłgo ánífégo bándaaongoń'aahíí begońáh ndi at'éé: ⁹Bits'áđí' daadihezna' n'íí báđih hishaatgo Egypt golzeedí' bił ch'ínáńséhíí bijii bąngone'áá n'íí doo ga'at'éhi da; áídá' bąngone'áá n'íí doo dayúweh ye'adaat'ee dahíí bigha doo dayúweh bińádaadesh'íí da ni', nii, Bik'ehgo'ihí'nań. ¹⁰Áí bech'ígóyááhíí bikédí'go Israel hat'i'íí bił lánádaagońsht'aah doleeł gádishniigo, Begosił'ááníí biini' biyi' odaahishniil doleeł, la'íí bijii biká' ádaagoshłe' doleeł, Bik'ehgo'ihí'nań bá nshłi doleeł, la'íí bíí shichagháshé doleeł: ¹¹Nnee dała'á ntíígee bit'ahđí' gólíiníf la'íí bik'isn doo yił ch'ídaago'aah da doleeł, Bik'ehgo'ihí'nań bígońs, daaniigo: nnee dawa, doo ízisgo ádaat'ee dahíí la'íí ízisgo ádaat'eehíí shídaagołsi doleełhíí bigha. ¹²Doo bik'ehyú ánádaat'íił da ndi baa ch'oshba' doleeł, nda'it'siihíí la'íí nchog'go ánádaat'íił doo dayúweh bínádaashniil da doleeł, nii, Bik'ehgo'ihí'nań. ¹³Ánífégo lángont'aaníf begodeyaa, nniidá' dantséhíí k'ihzhí' nniiné'. Nt'é k'ihzhí' nniiné'híí la'íí sá'á hileehíí bech'ígowáhi at'éé.

9 ¹Dantségee lángot'aaníf ndi hagot'éégo Bik'ehgo'ihí'nań ch'okaqahíí dahgoz'aa, la'íí ni'gosdzán biká'gee da'ch'okaqah goz'aaníf gólíí lęk'e. ²Gowałgai biyi' da'ch'okaqahíí alzaa; dantsé goz'aa yune' ik'ah ko'íí biká' dahnásiłt'áhíí, la'íí biká'idáné, la'íí bań Bik'ehgo'ihí'nań bidáhgee nna'né'ihíí biká' dah sińil, áí godiyihgo goz'áni holzee. ³Nakigee dáádíłtsosíf bine'zhiñéégo biyi' da'ch'okaqahíí nágoz'aa, áí da'tiséyú godiyihgo goz'áni holzee; ⁴Áí biyi' its'aa óodo be'alzaahi biyi' hikagolchini didliđí si'aa, la'íí tshón dahot'éhé óodo biká' alzaahi Bik'ehgo'ihí'nań bengon'ááníí besi'áni ałdó' si'aa, áí biyi' tús óodo be'alzaahi bań manna holzéhi biyi'

siné'hi, ɬa'íí Aaron bigish bihitsoo gozłini, ɬa'íí tséé nteelíí Bik'ehgo'ihí'nań yegos'aaníí biká' dahgoz'áni sinil ni'; ⁵ɬa'íí bit'a' golííníí óodo be'alzaahi bits'á'idindláádíí tsjhón nel'aqdí' nadaazi, áí Bik'ehgo'ihí'nań biłgoch'oba' begoz'aaníí biká'zhí' bit'a' bitisgo odaaheznilgo; áí k'adíí doo dawa nɬ'éégo baa nadaagohiilni' bik'eh da. ⁶Áí dawa ilch'í'hilzaadá' okaqah yedaabik'ehi gowałgai dantsé goz'aq yune' onakáh, Bik'ehgo'ihí'nań da'ch'okaqah zhinéégo nada'iziidgo. ⁷Áídá' iké'gee nágot'aq yune' okaqah yebik'ehi da'tiséyú sitíni zhá daɬa'á ɬenágodáhgee ákóne' onadá, dił da'ádih lék'eyúgo doo hagot'éégo ákóne' owáh da; áí diłíí Bik'ehgo'ihí'nań yich'í' nnáyikáhgo ye'okaqah, dabíí ídá'okaqah ɬa'íí nnee nda'ɬsiihíí yá ná'okaqah: ⁸Áí bee díínko Holy Spirit bił ch'í'nah áyíflaa, gowałgai biyi' da'ch'okaqahíí dantséhií t'ah goz'aqadá', yaaká'yú godiyihgo goz'aaníí da'aniihíí ha'ágót'íí doo hwahá ch'í'tíjii da: ⁹Áí benagowaadá' áí gowałgai biyi' da'ch'okaqah n'íí yaaká'yú da'anii da'ch'okaqah goz'aaníí be'elzaa lék'e; áígee nt'éhéta yeda'okaqahíí nadaitseedgo Bik'ehgo'ihí'nań yaa nádaayihí'niil lék'e ndi hadín áík'ehgo okaqahíí doo hagot'éégo nɬ'éégo ábile' da, doo hagot'éégo nɬ'éé ch'ileehíí yígolsiih da; ¹⁰Díí dahgoz'ánihíí da'ch'iyaaníí, da'ch'idlaaníí, da'okaqahgo tá'dígis yee ɬtah ánáda'ol'íjii ní'gosdzán biká' ágot'éhi ye'ánáda'ol'íjii dahgos'aq lék'e, dawahá nɬ'éé hileeh bengonyáázhi'. ¹¹Áídá' Christ, okaqah yebik'ehi da'tiséyú sitíni nliigo, nzhoqgo ágot'éhi begonáhíí yił nyáá, yaaká'yú da'ch'okaqah goz'aq itisgo at'éhi, itisgo nɬ'éhi, doo nnee áyíflaa dahi, ní'gosdzán biká'gee doo nt'é bee alzaa dahi yi'yi' okaqahíí yee bik'eh; ¹²Áí godiyihgo goz'aq yune' Christ daɬańdi ha'ayáá gee dawa ɬayiilaa, doo gant'í'zé bidííí, magashi zhaazhé bidííí ha'áyííkáq da, dabíí bidííí bee hasdách'igháhi doo ngonel'aq dahíí nohwá ágólaa. ¹³Dóoli bidíí, gant'í'zé bidíí, ɬa'íí magashi zhaazhé bi'aadihíí bi'ɬch'iih nnee dancho'íí biká' nas'niłíí hadakodile' lék'eyúgo; ¹⁴Dázhó itisgo Christ, doo hayú baa daats'idíihí dago Holy Spirit dahazhi' nliiníí biláhyú Bik'ehgo'ihí'nań yaa ídedet'aqahíí, án nohwinatsekeesí nohwá náidiilkqoh, áík'ehgo doo nt'é bee alnéh dahíí doo dayúweh beda'ol'íí da, áídá' Bik'ehgo'ihí'nań hináhíhíí bá náda'dohsiid. ¹⁵Díí bigħa Bik'ehgo'ihí'nań hik'e nnee bił ɬángot'aaníí aníidéhi Christ nohwá sziiníí nlii, án daztsaaníí bee ɬángot'aaníí dantséhi begoz'aaníí doo yikísk'eh ádaat'ee dahíí hasdáyihiniil, hadíí yich'í' anííhíí bíyéé nyidin'áaníí doo ngonel'aq dahíí yaide'aah doleełhíí bigħa. ¹⁶Hadín bíyéé golííníí hadín nt'é yaidi'aahíí naltsoos yá áyíflaa lék'eyúgo, hadín áyíflaahíí daztsaqayúgo zhá bíyéé doleeł. ¹⁷Áí naltsoos áyíflaahíí daztsaqadá' begodolnii; áídá' hadín áyíflaahíí t'ah hinaayúgohíí naltsoos doo nt'é da. ¹⁸Bik'ehgo'ihí'nań nnee dantsé yángon'áaníí dił begodeyaa lék'e. ¹⁹Bik'ehgo'ihí'nań yegos'aaníí dágon'aqágee Moses nnee dawa yaa yił nagosni'dá' magashi zhaazhé ɬa'íí gant'í'zé bidíí, tú bił nadesziidgo, ighaa ɬichi'i dasdisgo ádaaszaahíí, ch'il hísop holzéhi beda'ist'óqgo dił bee naltsoos ɬa'íí nnee dawa yiká' yíłta', ²⁰Gáníigo, Bik'ehgo'ihí'nań nohwá ngon'áaníí ilk'idá' begodeyaahíí díí

diíí be'ígózi. ²¹Da'ágát'éégo Moses gowałgai biyi' da'ch'okaqahíí ła'íí its'aa beda'okaqahíí dawa diíí biká' yíłta'. ²²Begoz'aaníí bik'ehgo dásdozhá dawahá dił bee hadaadelzaa; doo nt'é ye'okaqahíí zesdií da lěk'eyúgo konchq'híí bigha doo kaa nágodet'aahi at'éé da. ²³Yaaká'yú goz'aaníí k'ehgo yeda'il'iiníí ágát'éégo hadaadelzaago dávik'eh; áidá' yaaká'yú ágot'eehíí nt'é yedaokaqahíí áí bitisgo nł'éhíí behadaadelzaago dávik'eh. ²⁴Godiyihgo goz'aaníí nnee ádaagozlaahi yaaká'yú da'anii godiyihgo goz'aaníí be'elzaahíí yune' Christ doo ha'ayáa da; áidá' yaaká'yú goz'aq yune' zhá ha'ayáa, k'adíí áígee Bik'ehgo'ihí'nań binadzahgee nohwá sizii: ²⁵Okaqah yebik'ehi da'tiséyú sitini doo dabíí bidil dahíí yozilgo godiyihgo goz'aq yune' dała'á lenágodáhgo onadáh, áidá' Christ doo ágát'íí da, doo Bik'ehgo'ihí'nań ya'ánádidit'áh da; ²⁶Ágánát'íih lěk'eyúgo ni'gosdzán alzaadí' yushdí' godezt'igo bininiágodil'íih doleeł ni': áidá' goldohíí ngonyáágee dałahńdigege datsaahíí bee nchq'íí yaa gonłnee doleełgo nyáa. ²⁷Nnee dałahńdi datsaahgo bágoz'aq, áí bikédí'go baa yá'iti'go: ²⁸Áík'ehgo Christ dałahńdi Bik'ehgo'ihí'nań ya'ideltii, nnee ląągo binchq'íí yá daidigheehgo; iké'gee nadáh doleeł, doo nchq'híí bigha da, áidá' bikádaadéz'iiníí hasdáyiniłgo.

10 ¹Áđihyú nłt'éégo goz'aaníí Jews bich'i' begoz'aaníí doo da'anii begoz'aq da, bichagosh'oh k'a'at'éégo zhá, áí bicha hadíí dálenágodáhgee yeda'okaqahíí nadailtseedgo Bik'ehgo'ihí'nań yaa nádaayihí'niłłíí begoz'aaníí doo hadaadeszaago ádaabole' at'éé da. ²Ágádaayúgo doo dayúweh baa hi'né' da doleeł ni'; da'okaqahíí dałahńdigege hadaadeszaayúgo binchq'íí áđihgo yídaagołsi doleeł ni'. ³Áidá' áí yeda'okaqahíí nadailtseedgo Bik'ehgo'ihí'nań baa nádaahi'niłłíí dálenágodáhgee nnee binchq'íí yénádaalniłhgo ádaabiłsi. ⁴Dóoli ła'íí gant'íize bidil konchq'íí doo yó'iiné' at'éé da. ⁵Áí bigha Christ ni'gosdzán biká' nyááda' gánniid, Ye'okaqahíí natseedgo naa hi'niłłíí ła'íí dant'éhéta ye'okaqahgo naa hi'niłłíí doo hánt'ii da, áidá' shits'í shá ánlaa: ⁶Didlidgo nich'i' nihi'niłłíí, ła'íí konchq'híí bigha na'itseedgo naa hi'niłłíí doo baa nił gozhq' da, nniid. ⁷Áík'ehgo gádėniid, Bik'ehgo'ihí'nań, hadíí hánt'iiníí łashłehgo niyáa (naltsoos yisdisí biyi' shaa k'e'eshchijihíí k'ehgo.) ⁸Gánniid, Begoz'aaníí bik'ehgo na'itseedgo naa hi'niłłíí, dant'éhéta ye'okaqahgo naa hi'niłłíí, didlidgo nich'i' nihi'niłłíí, ła'íí konchq'híí bigha naa hi'niłłíí doo hánt'ii da, doo baa nił gozhq' da, nniid bikédí'go ⁹Gánádo'niid, Bik'ehgo'ihí'nań, hadíí hánt'iiníí łashłehgo niyáa. Iké'yú nohwá ngot'áaníí begodigháhíí bigha Bik'ehgo'ihí'nań hik'e Jews daanliiníí biłgo dantsé łangot'aq n'íí k'ihzhí' ngoden'ąą. ¹⁰Bik'ehgo'ihí'nań bik'ehgo Jesus Christ dałahńdigege dawa łayiilaago bits'íhíí Bik'ehgo'ihí'nań yaa ideltiihíí bee hadaanohwidezlaa. ¹¹Okaqah yedaabik'ehi dała'á ntíígee dawa jii Bik'ehgo'ihí'nań bich'i' zhinéégo na'idziidi nada'iziidgo nadaazi, dáhant'é nadailtseedgo bidilíí yeda'okaqah; da'ágádaat'ii ndi konchq'íí doo yó'iiné' at'éé da: ¹²Áidá' Christ dałahńdigege Bik'ehgo'ihí'nań ya'ideltii: nohwinchq'íí yá daztsaqahíí bikédí'go dahazhi' Bik'ehgo'ihí'nań dihe'nazhinéégo dahnezdaa;

13Kodí' godezt'i'go bik'edaanniihíí bikełt'ááhzhí' nni'nilzhí' yiba' sidaa.
 14Dałahńdi Bik'ehgo'ihí'nań ya'idelťijhíí bee nńee hadaadeszaahíí
 dąngonyáázhi' dązhq nłt'éeqo áyíłaa. 15Holy Spirit áí nohwił ch'í'nah
 ágółsi, gąnniido, 16Áí yolkaałi bikédí'go díí ngot'aaní nńee bił ádaashłe'
 doleeł, nii, Bik'ehgo'ihí'nań; begosił'áání bijíí biyi' odaahishniił, łá'í biini'
 biká' ádaagoshłe' doleeł; 17Binchq' n'íí łá'í doo bik'ehyú ádaat'ee da n'íí
 doo dayúweh bínáshniih da doleeł. 18Konchq'híí bighą kaa nągodeť'aayúgo
 doo dayúweh konchq'híí bighą be'okąąhíí Bik'ehgo'ihí'nań baa ch'iné' da.
 19Áí bighą shik'ííyú, itisgo godiyłhgo goz'ąą yune' doo daasiite' dago Jesus
 bidíłi biláhyú ha'áhiikáh le', 20Da'denbáálí ilk'ındlaadgo binkááyú Jesus
 nohwá ch'ígót'i'í ágółaa, ániídégo łá'í hináhi, da'denbáálí dishniiigo Jesus
 bits'í dishniiigo ádishnii; 21Áídí' Bik'ehgo'ihí'nań bichągháshé b'okąąh
 yebi k'ehi da'tiséyú siťni nohwá silij; 22Áík'ehgo nohwijíí dił biká' hista'go
 nchq'go ánáhiit'iił n'íí nohwá nádilkqodgo, łá'í tú nzhóni nohwits'í bee
 tánąsgizgo, haląą nohwijíí dawa bee doo nohwił nagoki dago da'ohiidłąągo
 Bik'ehgo'ihí'nań ałhánégo bit'ah daahqđleeł. 23Haląą doo nohwiini' nakigo
 da yaaká'yú dahazhi' ihí'naahíí ndaahónđliihíí nđzilgo daahóntągo
 dayúweh baa nadaagohiiłn'i' le'; hadín nohwá ngon'áání da'ąniigo ąnii; 24Łaa
 daanohwiini' le', iłł daanjqo doleełgo łá'í nłt'éeqo ánádaahitt'iił doleełgo idag
 yádaahiilti' le'. 25Ha'ánázéhyú łła'ánáhiit'iihíí doo t'ąązhí' bits'ą' shiijéed da
 le', nńee łá' ágádaat'iihíí k'ehgo; áídá' idag yádaahiilti' le': ałhánédí' goldohgo
 bídaagonłsídá' dayúweh idag yádaakti'. 26Da'ąnii ágot'eehíí bídaagosiiłzjidá'
 nchq'go bídaagonłzi ndi be'áhiidzaayúgo nohwinchq'híí bighą doo dayúweh
 nohwaa nągodit'ąhgo goz'ąą da, 27Áídá' bee kaa yá'iti'íí dązhq bégóđzidi, łá'í
 Bik'ehgo'ihí'nań bihashke' kq' k'ehgo diltłi'i bik'edaanniihíí daabidiiłdiił zhą
 nohwá goz'ąą. 28Hadín Bik'ehgo'ihí'nań yegos'aaní Moses binkááyú ni'né'i
 doo yikísk'eh at'éé da n'íí, nńee naki dagohíí taagita binadzahgee ánágót'iid
 yaa nadaagoln'i' lęk'eyúgo, doo hadín yaa ch'oba' dago zesđii lęk'e: 29Áík'ehgo
 hadín Bik'ehgo'ihí'nań biYe' doo nt'é dago áyíłsigo yiká' nayaahíí, łá'í dił bee
 Bik'ehgo'ihí'nań nńee yąngon'áání nđzilgo alzaahíí, dił bee hadelzaahíí,
 doo yidnłsł dahii, łá'í Holy Spirit bits'ą'dí' ilgoch'oba'íi begoz'aaní nchq'go
 áihniihíí, nńee Moses binkááyú begoz'aaní doo yikísk'eh at'éé dahii bighą
 zesđiihíí bitisgo goyéégo bich'i' godighąhgo bágoz'ąą shj daanołsi néé?
 30Gąnniidíí bídaagonłzi, Goyéégo koch'i' godish'aahi ánsht'ee, shiił ik'enash'né'
 ndi at'éé, nii, Bik'ehgo'ihí'nań. Gánádo'nii, Nńee Bik'ehgo'ihí'nań bíyéehíí yaa
 yaťi'go yándaago'a' doleeł. 31Bik'ehgo'ihí'nań hináhi bilák'e ch'intłizhyúgo
 négóđzid. 32Bínádaałniih, doo ániídá' Bik'ehgo'ihí'nań bits'ą'dí'go nohwijíí
 yune' odaadezdlaadá' góyéégo nohwich'i' nagowaago nohwiniigodelzaa ndi
 bich'i' dahdaanołđq ni'; 33Łahgee nńee daanohwineł'iiłgee daanihóch'iid łá'í
 góyéégo nohwich'i' nagowaa ni'; łahgee biniidaagonłt'éełhíí bich'odaahniihgo
 nohwii' ałđó' nohwiniigonłt'éeł ni'. 34Ha'ásit'iidá' shaa tídaht'ii ni', łá'í
 nohwíyéé n'íí nohwaa hayi'niił ndi nohwił daagozhqó ni', yaaká'yú

nohwíyééhíí itisgo nlt'éhíí, ła'íí doo ngonel'aa dahíí gólíígo bídaagonolsihíí bigha. ³⁵Áí bigha Bik'ehgo'ihí'nań bada'okííhíí doo bits'á'zhí'go ánáhne' da, daahonohta'yúgo nzhooníí nohwich'í' nanáhi'níí. ³⁶Nohwíni'k'eh ádaanołsi le', áík'ehgo Bik'ehgo'ihí'nań ánííhíí ádaahdzaada' nohwa'det'aaníí nohwíyéé doleeł. ³⁷Dét'íhého hadín hígháhíí dogaal, dáhah dogaal. ³⁸Hadín dá bik'ehyú át'éeéhíí odlá zhá yee hínaa doo, áídá' nnee t'aazhi' at'éeéhíí shiyi'siziiníí doo baa bił gozhóq da doleeł. ³⁹Ndi nées t'aazhi' ádaat'eego ch'a'ondéh zhin'ééhíí doo itah daandlii da, áídá' hadíí da'odlaqgo biyi'siziiníí hasdákáh zhin'ééhíí itah daandlii.

11 ¹Bench'ohokííhíí da'anii begolne'go bígózigo, ła'íí hadíí doo hit'íí dahíí da'anii át'éeego bígózi, áí odlá' golzeego ágolzee. ²Doo ánidá' bádaayán n'íí daabi'odla' golííhíí bigha nlt'éeego baa ch'inií lęk'e. ³Ni'gosdzán Bik'ehgo'ihí'nań biyati' bik'ehgo ádaalzaago nohwi'odla' golííhíí bigha bádaagonzi, áík'ehgo dant'éhéta hit'iiníí doo hit'íí dahíí bee ádaasaa. ⁴Bi'odla' golííhíí bigha Abel, Cain bitisgo nlt'ehi Bik'ehgo'ihí'nań yaa nainé', Abel baa nainé'íí Bik'ehgo'ihí'nań yaa nagolni'go, Da'áígee ándzaa, nií lęk'e; áí bee Abel daztsaa ndi t'ah nohwich'í' yałti'. ⁵Bi'odla' golííhíí bigha Énoch da'itsaahíí doo yígodołsił dahíí bigha yaaká'yú onábi'doltíi; doo hak'í nádaach'ot'íi da, Bik'ehgo'ihí'nań onábilt'íi híí bigha; doo hwahá nábidí'dilteeh dadá' Bik'ehgo'ihí'nań yił goyiłshóqo baa ch'inií lęk'e. ⁶Ko'odla' da'áđihyúgo Bik'ehgo'ihí'nań doo hagot'éeego bił goch'inłshóq da: hadín Bik'ehgo'ihí'nań bich'í' nsháh nziyúgo da'anii Bik'ehgo'ihí'nań gólíígo yosdlaqđgo zhá yich'í' nigháh, ła'íí hadín nzhóqo haintaahíí nlt'éeego ágot'eehíí bíyéé áidoliłgo yosdlaqđgo zhá yich'í' nigháh. ⁷Bi'odla' golííhíí bigha Noah hagot'éeego godegháhíí doo hwahá yígolsi h dahíí Bik'ehgo'ihí'nań bił ch'í'nah ágolaago tsídolyiz, áík'ehgo bichagháshé hasdáyiniłhat'ííhíí bigha tsina'eehíí áyíłaa; áí bee ni'gosdzán biká' nnee nchó'go ádaat'eehíí ch'í'nah áyíłaa, ła'íí ko'odla'híí bigha nlt'éeego ách'it'éeéhíí bíyéé silíi. ⁸Bi'odla' golííhíí bigha Abraham ła' ni' nágot'ayú bíyéé doleełyú obi'dol'a'dá' bikísk'eh adzaago oyáá, hayú deyaa shíhíí doo yígolsi da ndi. ⁹Bi'odla' golííhíí bigha ni' baa got'aa n'yú déť'íhézhi' Isaac ła'íí Jacob biłgo gowałgai yee daagolíi, ni' doo yídaagołsini n'íí yiká' daagolííhíí k'ehgo; Abraham baa det'aa n'íí da'ái Isaac ła'íí Jacob baa daadest'aa: ¹⁰Abraham báđihyú yaaká'yú kih nagozníli bit'ááhgo izt'ini goliíníí yiká déz'íi, áí kih nagozníli bik'ehgo'ihí'nań nagoshchíiigo ágólaa. ¹¹Bi'odla' golííhíí bigha Sarah ndi binawod gozłíigo hıltsaa silíi, áídí' bił łegodzaahíí bitisyú ch'ígoyáá ndi bi'ime' gozłi, hadín baa yidin'ááhíí ya'okííhíí bigha. ¹²Áík'ehgo nnee dała'a hastiin silíigo k'azhá datsaahi ga'anolí ndi bits'á'dí' hadaakishchiiníí yáa biyi' ts'ıłsqosé ła'íí tába hyú sái dahđjahíí ga'ahołqago daagolíi, doo nách'oltağ at'éeé dayú. ¹³Áí dawa t'ah da'odlaqgo nanezna', baa daadest'aaníí doo hwahá begolne' da ndi bi'odla' bee nzaadzhí' daayo'íiigo yaa bił daagozhóqo begolne'go yídaagołsi lęk'e, áík'ehgo gádaanniid, Ni'gosdzán biká' nahiikai ndi nnee doo bígózini daandlii, dá nakai nt'ehi. ¹⁴Agádaaniihíí

bee n̄t'éeego ndaagoléeheeí yiká hadaantaago bígózj. ¹⁵Ni' yits'á' dahdikai n'íí dá yaa natsidaakees n̄t'éeeyúgo t'áqzhi' nakáhgo bá ch'í'otaā doleeł ni'. ¹⁶Áída' k'adíí yaaká'zhi'go ndaagoléeheeí hádaat'íi: áí bighá Bik'ehgodaahi'nań bikiđ'niigo Bik'ehgo'ihí'nań doo bik'e ádaayándzj da, akú k̄ih gozniliú bá iłch'í'golaahíí bighá. ¹⁷Bi'odla' golííhíí bighá Abraham, da'anii bi'odla' bighá nabídineztaqáda', Isaac Bik'ehgo'ihí'nań yaa yintlíí, Abraham bee det'aā n'íí biye' dała'áhi Bik'ehgo'ihí'nańyá yizilthee nkegonyaa, ¹⁸Áń yaa yałti'go Bik'ehgo'ihí'nań Abraham gáyiln̄niid, Isaac binkááyú nits'á'dí' handóot'íi: ¹⁹Abraham Bik'ehgo'ihí'nań n̄nee daztsaā ndi náhi'naago ánáidléh yígótsi, áík'ehgo biye' daztsaađ' nábi'dihil'na' ngonoliigo baa naltíí. ²⁰Bi'odla' golííhíí bighá Isaac, Jacob la'íí Esau bich'í' ágone'íí yee yá oskaq̄dgo, Nohwiyā gozhóq̄ le', yiln̄niid. ²¹Bi'odla' golííhíí bighá Jacob datsaahda' Joseph biye'ke naki da'a'ango yá da'oskaq̄; la'íí bigish bik'izhi' hayaa at'ééda' Bik'ehgo'ihí'nań yoskaq̄. ²²Bi'odla' golííhíí bighá Joseph datsaahda' Israel hat'í'íí dahdekáh doleełí t'ah bidáhdá' yígótsigo yaa nagoln̄i' lék'e; la'íí bits'in hago ádoln̄iíí yee yángo'áq̄ lék'e. ²³Daabi'odla' golííhíí bighá, Moses gozliídá' bitaa hik'e báq̄ bilgo mé' dénzhonéhi nliíhíí bighá nadaayin'í'go taagi daahitaq̄; nant'án yengon'áání doo yédaaldzid da lék'e. ²⁴Bi'odla' golííhíí bighá Moses báyań silíigo, Pháraoh bitsi'híí bizhaazhé bił idi'niigo doo hat'íí da lék'e; ²⁵Ncho'go ágot'eehíí begonedliíhíí dé't'ih itah at'éhi k'ihzhi' nayiné' lék'e, n̄nee Bik'ehgo'ihí'nań biyéehíí biniidaagonł't'éezhi'go itah nágodin'áq̄ lék'e; ²⁶Bik'ehgo'ihí'nań bits'á'dí' bich'í' nahi'niíhíí yiká déz'íigo, Christ bighá bik'edaach'iniíhíí Egypt biy'ígee hágołdzil goz'aaníí yitigo ilíigo yaa natsekees. ²⁷Bi'odla' golííhíí bighá Egyptdí' halwod, nant'án hashkee ndi doo yénałdzid da: doo ch'o'íi dahíí yo'íiíhíí k'ehgo nyeehíí yich'í' dahnldq̄. ²⁸Bi'odla' golííhíí bighá Moses bik'ehgo dáadıťhíí yiká dił yłta', la'íí **bitis-hagowáh** golzéhi ágolzaa, çagháshé dantsé nakaihíí naitseedí nliiníí Israel hat'í'ihíí bichagháshé dantsé nakaihíí doo naitseed da doleełíí bighá. ²⁹Daabi'odla' golííhíí bighá Israel hat'í'íí túsikaaníí Red Sea holzéhi hanaayú nanádn̄tsáq̄, ni'gosgaahíí k'ehgo ndi ch'inántsáq̄, n̄nee Egyptdí' daagolíníí ałdó' hanaadnkáh daanzj ndi aq̄ł odaaz'eel. ³⁰Daabi'odla' golííhíí bighá Israel hat'í'í k̄ih gozniliú Jériko golzeegee binaad tséé hist'íiníí łedn'aahíí dała'á jjiigo dałahn łenadıłséh gots'idiskaaq̄zhi', áík'ehgo gots'idiskaaq̄híí bijjii aq̄ł nandéeh lék'e. ³¹Ráháb, isdzán nant'í' nagháhi n'íí, bi'odla' golííhíí bighá anadaal'izi baa n'áazhgo nzhónigo yich'í' ádzaago, doo da'odlaq̄ dahíí natseedgee doo itah zesđj da lék'e. ³²Nt'é baa nanagoshni' doleeł? Gídeon, Bárak, Sámson, Jéphtah, David, Samuel ałdó', la'íí Bik'ehgo'ihí'nań binkááyú nada'iziidi n'íí bilgo dawa baa nagoshni' hasht'íí ndihíí doo bínel'aā da: ³³Áí daabi'odla' golííhíí bighá łahgo n̄nee hat'í'í daayisnaa, dábi'ehyú ádaaszaa, bángot'aā n'íí bich'í' begolzaa, ndóicho bizé' bá iłch'í' ágolzaa, ³⁴Ko' doo sidog dago bá álzaa, bésh be'idilłhishé doo bee naztseed da, doo nadaalwod da ndi nadaalwod daasilj, nagonlkaadgee k'a'ádaat'ee daasilj, la'íí yil nadaagonłkaadíí bik'e dahtsıdnkij. ³⁵Isdzané bits'á' nanezna' n'íí bá nádaabi'dihil'na'go baa na'nil;

la'ihíí dahazhí' ihí'naahíí yenaadiikáhíí itisgo nlt'ée'go yídaagotsíhíí bighą doo daazhógo benádaadichiid hádaat'íi dago goyé'ego bich'í' godest'aągo naztseed: ³⁶La'ihíí baa daach'odloh, la'íí dá habída'ch'íltsaas nt'ée, la'ii hídaach'ist'í'qo, la'íí ha'ádaach'ist'e': ³⁷La'ihíí daach'olné, la'ihíí ilk'ídaabidich'iish, la'ihíí nabídaadi'nestaqd, la'ihíí bésh be'idiltshé bee naztseed; la'ihíí dibet'íí hik'e gant'ízé bikágé bidiyágé yee nakai lék'e; tédaat'iyégo, nyéé'í daidits'ago, la'íí biniidaagodeszaago; ³⁸Áí nneehíí ni'gosdzán biká' nneehíí bitisgo da'íllí: da'igol'íyú la'íí dzilyú, dził bini'í'ányú la'íí leyi' da'o'ányú nakai lék'e. ³⁹Áí dawa daabi'odla' gol'íllí bighą nlt'ée'go baa na'goni' ndi baa det'aą n'íí doo hwahá begolne' da lék'e: ⁴⁰Néé Bik'ehgo'ihí'nań nohwádihyú itisgo nlt'éhi yaa nohwá nagoshchij, da'ádaandihyúgo áí doo hadaabi'dilne' da.

12 ¹Nnee lání doo náhóltagyú nohwinaadyú nzhqogo daanohwinel'íígo, nt'é ndaazgo daahiideet'íí haląą nlázhzhí' ndaano'né, la'íí nch'ó'íí dayúweh be'ánáhiit'ííllí nlázhzhí' ndaano'né' áldó', áídí' bidag ádaant'eego Bik'ehgo'ihí'nań nohwá ngon'áání bikísk'eh hiikeel le', ²Jesus, nohwi'odla' begodeyáhi la'íí aął laile'i haląą án zhą bich'í' daadéet'íí le'; án gozhóóníí báđihyú goz'aąhíí bighą tsí'ılna'áhi biká' biniigodelzaa ndi yidag at'ée'go yitis silij, bik'e ídaayągosigo dahstij ndi doo bił hago'at'ée da, áídí' Bik'ehgo'ihí'nań nant'aago dahsdaagee dihe'nazhiné'ego dahnezdaa. ³Nnee nch'ogo ádaat'eehíí bich'í' nada'idziid ndi yitis siliiníí, án baa natsídaahkees le', dah lék'eyúgo dánko hohkáh hileeh, la'íí nohwinatsekees doo ntdzil da hileeh. ⁴Nch'ó'íí bich'í' nadaagonołkaad ndi doo hak'i dił nohwiká' ndaashchii da. ⁵La'íí chągháshé baa de'níhíí k'ehgo nohwaa de'níí n'íí baa daadisonah, gán'igo, Shiye', Bik'ehgo'ihí'nań doo alch'idéyú ánáno'í'ijł dayúgo, nlt'ée'go baa natsínkees, la'íí Bik'ehgo'ihí'nań nił destehyúgo nanákaad hela': ⁶Bik'ehgo'ihí'nań hadíí bił daanzhooníí ni'íłsihgee yiniidaagodnłsj, yił ch'ígó'aahíí bighą, bizhaazhé náidnłt'ííhíí dała'a nt'íígee ni'íłsihíí bighą nádainłsas. ⁷Bik'ehgo'ihí'nań nda'ołsihgee nohwiniidaagodnłsiyúgo, bichągháshé daanohł'ííhíí bighą ágádaanohwiłsj; hadín biye' golííníí, biye' yiniigodnłsj, yił ch'ígó'aahíí bighą. ⁸Áídá' nda'ołsihgee Bik'ehgo'ihí'nań nohwił ch'ígó'aahíí bighą doo nohwiniinágodil'ííh dayúgo yútashchín nliiníí k'ehgo ádaanoht'ee, doo da'anii bichągháshé daanohł'ij da, nnee dawa doo da'dits'ag dayúgo bił ch'ídaago'aahgo yiniidaagodnłsj. ⁹Áídí' ni'gosdzán biká'gee daanohwitaahíí nlt'ée'go nohwił ch'ídaago'aahgo nohwiniidaagodnłsigo daadinłzj; yaaká'dí'go nohwi'Taahíí itisgo daadinłzigo bikísk'eh ádaant'eego nlt'ée go'íí, áík'ehgo zhą nlt'ée'go daahin'naa. ¹⁰Ni'gosdzán biká' nohwitaahíí dabíí hádaat'íiyú det'íhzhí' hagee nda'iilziihgee zhą ádaanohwił'ííh, áídá' yaaká'dí'go nohwi'Taahíí nohwá nlt'ée'híí bighą ágádaanohwidnłsj, án godiyini ye'at'ée'híí k'ehgo néé áldó' godiyini be'ádaant'ee hileehíí bighą. ¹¹Koł ch'ígó'aahgo ákoł'iiníí doo koł gozhó'ogo ákółsj dago koł na'dini' ndi bikédí'go hadín baa bił ch'ígót'áání nlt'ée'híí biyi' nołseelgo binest'a' gol'íllí k'ehgo ilch'í'gonłt'ée'híí be'at'ée'go

nlt'ée hileeh. ¹²Áík'ehgo nohwigan nadaahezdaahíí hadag ánádaahdle', nohwigod daaditidíí nlt'iz ánádaahdle'; ¹³Áídí' ílk'ídézdqh intínhíí biká' ch'ínohkáh, hadín na'níthodíí doo ch'a'odokał da doleelhíí bigha; áídá' nalwod nasdlíígo dahnadídáh. ¹⁴Nnee dawa bíł t'eké daanohtíígo, ła'íí dázhó nlt'éego ádaanoht'eego dahdaanołdqh, doo ágádaach'it'ee dayúgo Bik'ehgo'ihí'nań doo hagot'éego ch'íłtséh da: ¹⁵Ídaa daagonohdzaą, dánko Bik'ehgo'ihí'nań bíłgoch'oba'íí dábich'í' ndohkahi at'ée; dánko koł goshch'íihíí bikeghad nohwiyi' bengonyááyúgo ndéesaągo nagont'og hajéedgo, áí bee łańi daabíłchqo; ¹⁶Ídaa daagonohdzaą, dánko nant'í' naghahaahíí nohwitahyú hileeh, dagohíí Esau holzéhi, dantsé naghahaahíí bigha Bik'ehgo'ihí'nań bits'ądí' bíyéé doleel n'íí dałahńdi iyaąhíí bigha baa na'hazńiíhíí k'ehgo dánko Bik'ehgo'ihí'nań doo yidńsi dahíí nohwitah hileeh. ¹⁷Bídaagonońsi, Esau ágádaahaahíí bikéd'go Bik'ehgo'ihí'nań bits'ądí' nlt'ehi bíyéé silíi doleel n'íígee, Dah, bíłdo'ńiid; hichago yókeedgo ná'okaąh ndi doo hagot'éego łahgo ánáyidléh da lęk'e. ¹⁸Doo díńko bich'í' neheshkai da, dził da'anii si'ánihíí, kq' bee díłt'í'í, dagohíí godíłhíí, chagołheet'íí, yat'ógo nyolhíí, ¹⁹Bésh díłwoshé ąńíłhíí, bizhii ąńíłhíí, áí bizhii daidezts'aaníí, Doo dayúweh nohwich'í' yánłti' da, daayíłńiigo nádaayokaąh lęk'e, doo bich'í' neheshkai da: ²⁰(Tsétahgo nakaihíí ndi dziłíí yídahi'naayúgo bíł nda'ts'ilńe'go dagohíí k'aa bee nabidi'tseedgo goz'aą, ńiigo yee hadzii n'íí doo hagot'éego yidag ádaat'ee da lęk'e: ²¹Daayo'íi n'íí dázhó bégódzidhíí bigha Moses gán'í lęk'e, Dázhó nésdzidgo dishtid:) ²²Áídá' díńko bich'í' neheshkai, dził **Sion** golzéhi, ła'íí Bik'ehgo'ihí'nań hińáhi bikíł gozńilíí yaaká'yú goz'áni Jerúsalem holzéhi, ła'íí Bik'ehgo'ihí'nań binal'a'á yaaká'yú daagolńi łańáhíłséhí, ²³Dantsé daagozlińií yaaká'yú bizhi' ádaagoszaahíí bíł daagozhóqo ha'ánáłséhíí, Bik'ehgo'ihí'nań nnee dawa yaa yałti'go yándaago'a'ihí, ła'íí yaaká'yú nnee nlt'éego ádaat'eehíí hadaadeszaahíí bispírítł bich'í' neheshkai, ²⁴Ła'íí Jesus, Bik'ehgo'ihí'nań hik'e nnee bíłgo łańgot'aaníí ánídéhí nohwá sizíni, ła'íí díł kok'e híłta'íí, Abel bídíłí yitísigo nlt'éego ágot'eehíí yaa nagolńi'í ałdó' bich'í' neheshkai. ²⁵Bik'ehgo'ihí'nań, nohwich'í' yałti'íí, doo dah daadohńii dago baa daagonohsaą: ni'gosdzán biká'gee bich'í' yałti'ihíí, dah yiłńńiidíí doo hagot'éego bits'ą' hakee da lęk'e, áík'ehgo yaaká'dí' nohwich'í' yałti'ihíí hodaayéel'ts'aą doo hádaat'íi dayúgo, itísigo doo bits'ą' haokee at'ée da: ²⁶Da'áídá' bizhiihíí bee ni'gosdzán nagohi'naa, k'adyúgohíí gán'íigo ngon'ąą, Yunáásyú goldohgo dałahńdi doo ni'gosdzán zhá nagohish'naa da, yáá ałdó' nagohish'naa doleel. ²⁷Áń ágáńńiidíí, Yunáásyú goldohgo dałahńdi, hadíí alzaahíí nadaaha'naahí k'ihzhí' nii'né', golzeego ágolzee, áík'ehgo hadíí doo hagot'éego dihi'náh dahíí zhá godziil doleel. ²⁸Bik'ehgo'ihí'nań biláłt'áhgee nohwińilgo doo hagot'éego k'ihzhí' nohwińil' dahíí bigha haląą ba'ihédaandzi le', áík'ehgo Bik'ehgo'ihí'nań daadnlzigo ła'íí bédaahildzidgo bíł daagohilzhóqo bá nada'iidziid le': ²⁹Bik'ehgodaahin'nań kq' ndi'íłk'áhi nłni at'ée.

13 ¹Ik'isó hî daanjôqohî k'ehgo dayúweh hî daanojhôq le'. ²Nnee doo bídaagonòksinihi nohwaa hikaiyúgo baa daa ch'ohba'go baa daayonah hela': nnee la' ágádaadzaago Bik'ehgo'ihî'nañ binadaal'a'á yaaká'dí'hi doo yídaagòsî dago yá da'dezné' lèk'e. ³Ha'ánshijeedíí bínádaañniih, bił ha'ánshojeedhî k'ehgo; hadín bits'í biniidaagonł'ée'hî bínádaañniih, nohwíí addó' nohwits'í gólíígo bedaahinohnaa. ⁴Na'í'neehîí nnee dawa daayidnłs le', doo ilts'á' nant'í' na'aashgo da: ch'a'o'í'nehîí la'íí nant'í' nakaihîí Bik'ehgo'ihî'nañ yaa yádaakti'go yándaago'áah. ⁵Bestso doo bidáhzhî' ádaanoht'ee da le'; nt'éhéta ayá'háhi nohwíyéé lèk'e ndi baa nohwíł daagozhóq le': Bik'ehgo'ihî'nañ gánohwiłniid, Doo nits'á' dahdosháh át'éeé da. ⁶Áík'ehgo doo t'ázhî' daasiitîi dago gádaañni, NohweBik'ehñ shich'onł'hi nlii, nnee hago ádaashidoliłíí doo bee nésdzid da. ⁷Nohwá naziinií bínádaañniih, Bik'ehgo'ihî'nañ biyati' bee nohwich'í' yádaakti' n'íí: da'odlqáhí k'ehgo da'ohdłq le', nt'é ádaizlaahí baa natsídaahkees. ⁸Jesus Christ, adąqadá' át'ée'hî k'ehgo díi jii t'ah ágát'éeé dahazhî' ágát'éeé. ⁹Yati' iltah at'éégo, yati' doo bígózini da k'izédaanohwidonł'íí hela': Bik'ehgo'ihî'nañ bilgoch'oba'íí bee kojíí' ko'odłq' nalwodgo áyłsigo nt'éeé, doo hagot'éégo ch'iyąqáhíí bee da, áí bikísk'eh ánáda'ch'ol'íi ndi doo nt'é bee ádaach'izlaa da. ¹⁰Jews bich'í' begoz'aaní bit'áahyú daanliinií da'ch'okąqah goz'ąqee Bik'ehgo'ihî'nañ baa naltée'hí la' áígee nada'iziidií daayiyąqo dá'ábik'eh; áí na'dziidií bee Bik'ehgo'ihî'nañ nohwá ch'ígót'í' daanzi; áídá' Christ ts'í'lna'áhi biká' nohwá daztsąqáhí bighą néé Bik'ehgo'ihî'nañ bich'í' nohwá ch'ígót'í'. Nnee Jews bich'í' begoz'aaní zhá yikísk'eh ádaat'eehí doo áík'ehgo bągoz'ąq da. ¹¹Magashi, dibelłí, gant'í'zéta nnee nda'łsiihí bighą nadaistseedá' bidilłí okąqah yebik'ehi da'tiséyú sitíni da'ch'okąqah goz'ąq yune' áyikaah, áídá' bits'í'hi kłh goznłłí anahyú daayidilłid lèk'e. ¹²Áík'ehgo Jesus addó', dabíí bidilłíí bee nnee hadaadilne' doleehí bighą kłh goznłłí binaadyú łedn'aahí dáadıł'hi anahyú biniigodelzaa. ¹³Áík'ehgo néé addó' nnee Jesus daayo'ni' n'íí k'ehgo daanochwich'o'ni'go bidag ádaant'eego halaq da'anahyú bich'í' dokáh. ¹⁴Dzaąqee doo nohwá dahazhî' daagondlii goz'ąq da, áídá' dahazhî' daagondleehí biká daadéet'ii. ¹⁵Áík'ehgo Bik'ehgo'ihî'nañ dákozhá baa náda'né'ihí k'ehgo Jesus binkááyú dayúweh daahohiikaąqahgo ba'ihédaandzi le', bizhi' ba'ihégoşigo behagohiigháh le'. ¹⁶Nłt'éégo ádaanoht'eego la'íí nohwíyééhí iltahon'niigo baa daayohnah hela': áí k'ehgo baa náda'né'ihí Bik'ehgo'ihî'nañ yaa bił gozhóq. ¹⁷Hadín nohwá naziinií bikísk'eh ádaanoht'eego hayú ádaaniiyú ádaanoht'ee le', nohwiy'isiziinií yinádaadéz'iihí bighą; áí Bik'ehgo'ihî'nañ nohwá yił nanágodoł'nihi at'éé bił daagozhóqo ádaat'iiyúgo nt'éeé, áídá' doo bił daagozhóq dayúgo doo nohwá nzhqo da. ¹⁸Nohwá da'ohkąqah: nłt'éégo ádaahiit'iiigo bídaagonłzi, dawa ánádaahiit'iihíí bee da'aniigo ánádaahiit'iiigo hádaahiit'ii. ¹⁹Shá da'ohkąqah doleelgo itisgo nánohwoshkąqah, dák'adégo nohwaa nádishdaahíí bighą. ²⁰Bik'ehgo'ihî'nañ, bits'á'dí' nkegohen'ááníí, Jesus nohweBik'ehñ daztsąqád' naadiidzaago áyíłaa, bidilłíí nohwá ngon'ááníí dahazhî' ndzilgo bee áile'íí biláhyú: nanyoodíí bidibelłí nłt'éégo yinádéz'iihí

k'ehgo Jesus, Nanyoodíí ízisgo at'éhi, bichagháshé nlt'éégo yinádéz'íi.

²¹Bik'ehgo'ihí'nań hadaanoħwidile', áík'ehgo nt'é bił dábik'ehíí dawa nlt'éégo baa nahkaigo, binadzahgee hant'é bił dábik'ehíí noħwiyi' na'iziid le', Jesus Christ binkááyú; án dázhó ba'lhégoşí le', doo ngonel'ąą dayú dahazhí'. Doleelgo at'éé.

²²Nánoħwoshkąąh shik'íiyú, Díí ádaanoħwiłdéniiđíí doo bik'edaashołch'iigo da ndaagohoh'aah: ayáhgó bee noħwich'í' k'eshiłchíí. ²³Nohwik'isn Timothy ch'ínádzáá láą; déť'ihégo nyáá lék'eyúgo, akú bił nánsht'aashgo nádaanoħwistséh ndi at'éé. ²⁴Nohwá naziiníí dawa, ła'íí Bik'ehgo'ihí'nań bichagháshé dawa, Gozhóó, shá daabiłdohńii. Ítalyú daagolíiníí, Gozhóó, daanoħwiłńii.

²⁵Bik'ehgo'ihí'nań biłgoch'oba'íí bee noħwich'í' goz'ąą le'. Doleelgo at'éé.

THE GENERAL EPISTLE OF JAMES

1 ¹Shíí James, Bik'ehgo'ihí'naán ła'íí Jesus Christ nohweBik'ehń binal'a'á nshłńni, nnee nakits'adahyú hat'íi ılch'á'yú odaagohele'ihíí nohwich'í' k'e'eshchii, Bik'ehgo'ihí'naán nohwił nliı le', nohwiłdishńii. ²Shik'íyú, ıltah at'éégo nohwich'í' nagont'ogyúgo, baa nohwił daagozhóq le'; ³Díí bídaagonoııigo, nohwi'odla'íí nayıdntaahgo nyee ndi dahdaanoıdoh daaleeh. ⁴Áı dayúweh nohwiyi' na'iziid le', áık'ehgo nohwi'at'e' nzhoonıı zhá be'ádaanoıt'ee doleeł, doo hat'íi bee dáıch'ı'go da. ⁵Nohwıtahyú dahadıń doo goyáq dayúgohıı Bik'ehgo'ihí'naán yıyókeed le', áık'ehgo baa hi'né' doleeł; Bik'ehgo'ihí'naán dánzhq at'éégo nnee dawa daazhógo yaa yiné'hi at'éé. ⁶Áń nneehń odlágo áńıı le', doo biini' nakigo da: dahadıń biini' nakihń, ńch'iigo túnteel náııdáhıı k'ehgo at'éé. ⁷Nnee ágát'ehń nohweBik'ehń bich'á'gé' doo hat'íi ıch'ı' nyohodlıı da le'. ⁸Nnee biini' nakihıı doo bıgózıgo nagháhi at'éé da. ⁹Nnee ádaagoch'iyolba'ń Bik'ehgo'ihí'naán binadzahgee ızisgo at'éégo ábi'delzaahıı bigħa bıł gozhóq le': ¹⁰Áıná' nnee ızis it'ıın ádaagoch'iyolba'go ábi'delzaahıı bigħa bıł gozhóq le': t'oh dénzhonéhıı ánádaasdııdhıı k'ehgo bee ch'ıgowáh doleełhıı bigħa. ¹¹Ch'ıgona'ái sidogo haghágo, t'oh yiniłnéehgo dénzhonéhıı nandéh, áık'ehgo dénzhone n'ıı ádıh: áı k'a'at'éégo nnee ızis it'ıın t'ah dá'ıt'ııgo bech'ıgonáh doleeł. ¹²Nnee nabıdı'nestaqad lé'e ndi aqł yıtis ch'ınyáahn bıyaa gozhóni at'éé: nabıdı'nestaqadıı aqł yıtis ch'ınyáago dahazhı' ihı'náhi, nnee Bik'ehgo'ihı'naán bıł daanzhóni yaa yıden'áanıı, baa didot'aał, gonneegee ch'ah **hobııhıı** k'ehgo. ¹³Nnee ła' nabıdı'nestaqad lé'eyúgo, Bik'ehgo'ihı'naán nashınestaqad, doo ńii da le': Bik'ehgo'ihı'naán doo nch'ıı bee nahónıtaah goz'aa da, ła'ıı áń doo hadń nayıntaah da: ¹⁴Nnee daantııgee dénch'ogo ágot'eehıı yıká hát'ıınıı, ıdıbıiltso'go nabıdıntaah. ¹⁵Dénch'ogo ágot'eehıı hágot'ıınıı ııtsaq hıleełhıı k'ehgo nch'ıı yııchii: áıgé' nch'ıı ncha silııgo da'ıtsaahıı yııchii. ¹⁶Shik'ıyú, shıı daanoııshóni, nda'olsii hela'. ¹⁷Dawahá nt'éełhıı ła'ıı dawahá nzhoonıı yaaká'gé' nohwaa hi'né'hi at'éé, Bik'ehgo'ihı'naán indınláadıı Áyıılaahn bich'á'gé' nke'né',

án doo łahgo ánádol'ijhi da, hat'ihíta léhídáhgo chagosh'oh nágodleehí doo áí k'a'at'éé da. ¹⁸Bik'ehgo'ihinań dabíí hát'íjgo dawahá daahinaago áyílaahíí bitahgé' da'íłtsé nest'án begodeyaahí k'ehgo biyati' da'aníhi bee nádaagosiidljigo ánohwilaa. ¹⁹Áík'ehgo shik'íyú, shíł daanołshóni, nnee daantíjgee nłt'éégo íyésts'aq le', yati' t'aqzhí' goz'aago, łá'íí ha'ashkeehíí t'aqzhí' goz'aago: ²⁰Nnee bihashke'híí Bik'ehgo'ihinań binzhq'íí doo áíle' da. ²¹Áí bigha nchq'zhinéégo ágot'eehíí łá'íí doo bik'ehyú ágot'eehíí dawa k'ihzhí' ndaanołné'ná, yati' nohwijíí biyi' k'enádilzéhíí nohwijíí yune' isht'egodnt'éégo nádaagodoł'aah, áí nohwiyi'siziiníí hasdáyiniilgo yinel'aq. ²²Bik'ehgo'ihinań biyati' da'aníyú ádaanoł'tee le', doo daazhógo dédaadołts'ago da, doo ách'í' nadaałch'aago da. ²³Dahadń yati' daazhógo yidits'agn doo yikísk'eh at'éé dahń, nnee łá' bik'ágot'íne biyi' binii' da'at'ééhíí yinel'ijhi' k'ehgo at'éé: ²⁴Áń nneehń ádinel'jid hik'e dahiyaa, áígé' dagoshch'í' ánołih n'íí yaa yisnah. ²⁵Dahadń Bik'ehgo'ihinań yegos'aaníí dážhó nłt'éhi, begoz'aaníí nnee ch'ínáyihinińi, biyi' déz'iiníí dayúweh yaa higaalń, doo daazhógo íyésts'aqo dagoshch'í' yaa yinah daná, yati' yikísk'eh at'ééhń, án nneehń dawahá áíle'íí bee biyaa gozhqó doleeł. ²⁶Dahadń nłt'éégo oshkaqah nziná' biyati' doo yaa goyáqo yałt'ín ách'í' nach'aa, án nneehń bi'okaqahíí doo bá begolne' da. ²⁷Chagháshé bitaa łá'íí bimaa ádaadiníí, łá'íí isdzáné itsaa daanliiníí bich'í' nadaagont'ogíí bich'och'iniigo bitaach'ighaago, łá'íí ni'gosdzán bik'ágee nchq'o go ágot'eehíí doo hayíí be'ách'ít'éégo da, áí Bik'ehgo'ihinań nohwiTaań bináál okqah da'aniihi, łá'íí dánzhqo at'éhi at'éé.

2 ¹Shik'íyú, Jesus Christ nohweBik'ehń, bich'q'idindíni, daahołdłago nnee doo il'anigo baa natsídaalkees. ²Nnee łá' óodo bee bigan bik'en'áné gólíni, łá'íí bidiyagé nłt'éhi bik'isilaago dał'aadzaagee ha'ayááyúgo, łá'íí nnee tét'iyéhi bidiyagé dénchq'éhi yee ha'ayááyúgo: ³Nnee bidiyagé nłt'éhihíí zhá bich'í' ádaanoł'teego ágádaabildońii, Dzaqé' nłt'éégee dahńdaa; áíná' nnee tét'iyéhií ágádaabildońii, Da'áígee sínzj, dagohíí, Shikeeyú ndaa: ⁴Ágádaanoł'teeyúgoshá' łá' dá'ich'í'go, łá'íí itisgo łanatsídaalkees, nchq'o natsídaalkeesgoshá' aayadaalti'ihíí daaleeh? ⁵Shik'íyú, shíł daanołshóni, ídaayesólts'aq, Bik'ehgo'ihinań ni'gosdzán bik'á' ágot'ee zhinéégo tédaat'iyéhií da'odlaqahíí yee ízisgo da'it'ij doleełgo haiyińil, łá'íí bilałt'áhgee begoz'aaníí daabíyéé doleełgo haiyińil, áí Bik'ehgo'ihinań yił daanzhooníí yaa goden'áq. ⁶Áíná' nohwíí tédaat'iyéhií doo bił da'oltag da łaq. Nnee ízis it'iiniíshá' isná daanołwidil'ij? Da'ái yáná'iti'hé yune'shá' oidaanohwinihiyood? ⁷Da'ái nłt'éégo bee nohwi'dojíhíshá' dénchq'o yaa yadaalti'? ⁸Nant'án yegos'aaníí Bik'ehgo'ihinań biyati' bek'e'eshchiiníí gáníígee, Na'ashhahgé' gólíniń nł nzhqo le', dání ídíl njoqhíí k'ehgo, niilhíí da'anii bikísk'eh ádaanoł'teeyúgo nłt'éé: ⁹Áíná' nnee il'anigo baa natsídaalkeesyúgo nchq'o ałt'íí, begoz'aaníí yitis hadaadiltaałí k'ehgo ádaalt'ij bídaagonłsj. ¹⁰Dahadń begoz'aaníí dawa yikísk'eh at'éé ndi dał'aqo ilsilhyúgo, begoz'aaníí dawa yiłsih hileeh.

11 Ch'a'o'nehíí bee ałneh hela', niihíí, Dahadn zolheé hela', nii ałdó'. Ch'a'o'nehíí doo bee ádzaa daná' dahadn zeezołhíí l'éyúgo, begoz'aaníí yitis hadiltaahíí nleeh. 12 Begoz'aaníí nnee ch'ínáyihí'niilíí nnee bee baa yáda'iti' doleełíí k'ehgo yádaaktí', la'íí áí k'ehgo ádaanołt'ee. 13 Doo bił goch'oba' dahń doo baa goch'oba' dago baa yá'iti' doleeł; áiná' iłgoch'oba'íí aayá'iti'íí yee itisgo at'éé. 14 Shik'íyú, nnee la', Oshdlaą, niiná' Bik'ehgo'ihí'nań biyati' doo yikísk'eh at'éé dayúgo, hat'íí yit'íí áiná'? Ya' áí odlaąhíí hasdábilteeh née? 15 Kok'isn dagohíí kolah bidiyágé éđihná' dajíí biigha dáshiná'naghaaná', 16 Nohwíí la' bich'í' gádołniyúgo, Iłch'í'gont'éehíí bee nannaa, sínzilgo, la'íí násínłđidgo nannaa; áiná' dawahá yídn nliihíí doo baa nné' dayúgo; hat'íí bee nzhqó? 17 Áík'ehgo ko'odla' zhá gólíyúgo, doo bikísk'eh ách'ít'éé dayúgo, doo hat'íí ká áile' da, daztsáni k'a'at'éé. 18 Dahadn gáníí doleeł, Ni onđlaą, áiná' shihíí shi'odla' yikísk'eh ánasht'íih: onđlaąhíí shił ch'í'nah áńle' yikísk'eh ánt'íłłíí da'áđihgo, áík'ehgo shíí oshdlaąhíí yikísk'eh ánasht'íłłíí bee nił ch'í'nah áshłe'. 19 Bik'ehgo'ihí'nań dała'á nliigo hondlaą; áí nłt'éé: ch'iidn daanłni ałdó' da'odlaąná' ndaaldzidgo daaditłid. 20 Áiná' nnee doo goyáą dahi nłni, ko'odla' golíí ndi doo bikísk'eh ách'ít'éé dayúgo doo begolne' da, daztsáni k'a'at'éé, ya' áí doo bígonłsł da née? 21 Hat'íłta be'okaąhíí biká' dahi'niilgee Abraham, nohwitaa n'íí, biye' Isaac Bik'ehgo'ihí'nań yaa yinktíiná'sha', ánat'íłđíí bee Bik'ehgo'ihí'nań, dávik'ehyú áł'éhi biłniid? 22 Bígosínłsłid née, bi'odla'íí la'íí yikísk'eh at'ééhíí dała' na'iziid, bi'odla'íí yikísk'eh at'ééhíí bee łalaa. 23 Áík'ehgo Bik'ehgo'ihí'nań biyati' bek'e'shchiiníí, Abraham Bik'ehgo'ihí'nań yosđlaąđ, áík'ehgo bi'odla'híí bighą dávik'ehyú áł'éego bá hótag, nii l'é'ehíí begolzaa: áígee Bik'ehgo'ihí'nań bit'eké daabiłch'iniigo daach'ozhíí l'é'e. 24 Áík'ehgo bídaagosłsłid, doo bi'odla' zhá bee Bik'ehgo'ihí'nań binadzahgee nnee dávik'ehyú áł'éé da, áiná' yikísk'eh ádaat'eehíí ałdó' bee Bik'ehgo'ihí'nań binadzahgee dávik'ehyú áł'éé. 25 Da'ágát'éégo Ráhab, isdzán nant'í' nagháhi n'íí, ch'inií nai'aahíí ha'áyíłlaa, áíge' łahyúgo ch'ínádais'a'ná', ánat'íłđííshą' bee dávik'ehyú áł'éé biłdo'niid? 26 Kots'í koyi'siziiníí áđihyúgo daats'iztsąą, áí k'a'at'éégo ko'odla', bikísk'eh ách'ít'ééhíí áđihyúgo, doo hat'íí ká áile' da.

3 1 Shik'íyú, hołąągo iłch'ígó'aahíí daaleeh hela', iłch'ídaagont'eehíí itisgo nyeego nohwaa yá'iti' doleeł bídaagonłsłihíí bighą. 2 Daanohwigha łąągo ndaahiilziih. Dahadn yałti'gee doo iłsih dahń nnee dážhó nłt'éhi nlii, nłt'éégo áyíłsł, bits'í dawa da'áníyú ánat'íłł. 3 Łíí bizaa'áh bá ádaagohiidle' nohwik'ehgo naghahíí bighą; áík'ehgo bits'í dawa bee daahiidlo'. 4 Tsina'eełíí ałdó' baa natsídaałkees, dážhó nchaa ndi, la'íí nawode nch'iidíí aná'ol ndi, benal'eełíí dážhó áłch'íséhi bee na'it'eełíí dahát'íyú yidil'eeł. 5 Da'ágát'éégo kozaadíí áłch'ísé ndi ízisgo ágot'eehíí yee áda'odłíigo yałti'. Gochaago godnłch'il goz'áni kq' ałch'íséhi bee bikq' do'nil łąą! 6 Kozaadíí kq' do'nilíí k'a'at'éé, ni'gosdzán biká' nchq'íí dawa bik'ehyú áł'éhi k'a'at'éégo nohwits'í biyi' itah nlii; kots'íhíí dawa yilchqoh; ch'iidn bikq' diltłí'íí bich'ą'gé' kq' bee bikq' do'nilgo ch'idehezną'gé'

nch'ihenna'zhì' yikò' da'dinil. 7 Tsétahgo daagolíníí iltah at'éhihíí, dlò', t'íish, túnteel biyi' daagolíníí daabi'dilzhqò, ni'gospzán biká' nnee daabi'lhqò: 8 Áiná' doo hadn'kozaad yo'lhqòh at'éé da: nchq'go doo nehe'náhi at'éé da, la'íí dážhò bik'asda' nchq'. 9 Kozaad bee Bik'ehgo'ihí'nañ nohwitaa'n áshqòd daabi'n'ni; da'ái bee nnee, Bik'ehgo'ihí'nañ k'ehgo ádaaszaahi, yati' bee daahónkaat. 10 Da'ái kozé'íí bich'á'gé' yati' nlt'éhi la'íí yati' nchq'i bee hagohiigháh. Shik'íiyú, díí doo ágát'éé da le'at'éhi. 11 Ya' ni'gé' túhálíígee tú nzhqòhíí la'íí tú nk'qzhhíí da'la' halíí née? 12 Shik'íiyú, ya' tsi, figs holzéhi, olives náyint'í, dagohíí dasts'aa figs náyint'í née? Áí k'a'at'éégo tú nk'qzhhíí hálíígee tú nzhooníí doo hálíí da. 13 Nohwitaahyú hadn'goyá'ágo bi' ígózì? Bi'at'e' nlt'ééhíí be'ánat'ííhíí ch'í'nah áyí'nsi le', igoyá' doo t'aqzhi' yáná'iti' dahíí ye'at'éé. 14 Nohwijíí yuné' nohwil' daagoshch'íí'go dánohwízhá nlt'ééhíí ádá hádaalt'íiyúgo, la'íí dashízhá itisgo ánsht'eego daano'siyúgo, doo ádaa da'ò'ldlíí da le', doo ách'í'niiyú ách'í'ne' dayúgo lé'í'kchoohi at'éé. 15 Ídi'go ch'idzaaníí doo yaaká'gé' nke'né' da, dá ni'gospzán biká' benagowaahi, dakó ko'at'e'íí bik'ehgo, ch'iidn binant'a' bich'á'gé'hi at'éé. 16 Dabízhá nlt'ééhíí ádá hát'í'íhíí, la'íí dashízhá itisgo ánsht'eego nzíhíí golíígee doo nkegohen'á'á da dolee, la'íí nchq'go ágot'í'íhíí dawa begoz'áa. 17 Áiná' yaaká'gé' igoyá'íí díí k'ehgo at'éé, dážhò nlt'éé, bi' nkegohen'á'á, dawa bich'í' ch'í'zhqò, doo ádi' k'a'á'ch'í't'éé da, dážhò ko' goch'oba', la'íí nlt'éégo ánáda'ch'ol'í'í'go, doo í'anigo baa nach'ítsikeesgo da, doo koká' zhá gózhqògo da. 18 Nnee nkegohen'á'ágo ádaago'siníí k'eda'dile'go dá'í'k'ehyú ách'í't'ééhíí binest'a' golee.

4 1 Hat'íí bighá í'ch'í' nadaagono'kaad, la'íí nohwitaahyú í'ch'í' hadaashkeed? Nohwiyi' dawahá nchq'íí biká' hádaalt'í'nií nohwiyi' í'ch'í' na'í'ziidhíí bighá go'íí. 2 Hat'í'íhíta nchq'íí ch'éh hádaalt'í'íhíí bighá nada'oltseed: hat'í'íhíta naaniyú daabi'yééhíí ádá hádaalt'í'ina' doo nádaado'né' dahíí bighá í'ch'í' hadaasho'keed, la'íí í'ch'í' nadaagono'kaad: doo daaho'k'eedgo da'ò'k'á'ah dahíí bighá doo nádaado'né' da. 3 Dánohwízhá ádá hádaalt'í'íhíí biká' da'ò'k'á'ahíí bighá doo nohwaa hi'né' da. Ágát'éégo da'ò'k'á'ahíí doo bik'eh da. 4 Nant'í' nakaiyíí k'a'at'éégo ádaano'lt'éhi, ni'gospzán biká' ágot'eehíí nohwil' daanzhooyúgo Bik'ehgo'ihí'nañ yik'edaanní'hi ádaano'lt'ee, ya' doo bídaagono'si da née? Áík'ehgo dahadn'ni'gospzán biká' ágot'eehíí zhá bi' nzhooníí Bik'ehgo'ihí'nañ yik'enní'hi ádilne'. 5 Ya' Bik'ehgo'ihí'nañ biyati' bek'e'eshchiiníí ání'íhíí doo bighani golíí dago gáníí daano'si née, Ya' Holy Spirit nohwiyi' golíínií nchq'íí hát'í'í née, dawahá ádá hát'í'í née? Dah, da'aníi doo ágát'éé da. 6 Áiná' Bik'ehgo'ihí'nañ bí'goch'oba'íí itisgo nohwaa daihiné'. Áí bighá gáníí, Ádaa da'odlí'íhíí Bik'ehgo'ihí'nañ bich'á'zhì' at'éé, áiná' ádaa goch'iyolba'íí Bik'ehgo'ihí'nañ bí'goch'oba'íí bee daayich'oníi. 7 Áí bighá Bik'ehgo'ihí'nañ baa ádaa deino'lt'aah. Ch'iidn nant'an bidah ádaano'lt'ee, áík'ehgo nohwich'á' nádilyeed. 8 Bik'ehgo'ihí'nañ a'lhánégo bit'ahgo daano'íi, áík'ehgo bíí a'ldó' a'lhánégo nohwit'ahzhì' n'líni at'éé. Nchq'go ádaano'lt'eehíí,

nohwigan tádaaŋgis: nnee biini' nakihíí daanoŋíni, nohwííí daanzhooqo ádaale'. ⁹Doo nohwił daagozhqó dago daačhag, chaal nahisółtaq le': nohwidloh n'íi daačhago ánádaaldle', nohwił gozhóóníí doo nohwił anii dago ánádaaldle'. ¹⁰NohweBik'ehń binadzahgee ádaa daagoch'olba', ák'ehgo hadag ádaano hwile'. ¹¹Shik'íyú, doo aayanáltihíí ádaadoł'íigo dénehq'ého laa yádaati' da. Hadń bik'isn yí'iltahyúgo, dagohíí bik'isn dénehq'ého yaa yati'yúgo, Bik'ehgo'ihí'nań yegos'aaníí yí'iltah la'íi dénehq'ého yaa yati': Bik'ehgo'ihí'nań yegos'aaníí baa yánłti' l'é'yúgo, begoz'aaníí doo yikísk'eh ánt'ee da, áiná' aayałti' ihíí nłíí. ¹²Begoz'aaníí áyílaahíí dała'á nłíí, da'án aldó' hasdáhiniłíí yínel'aa, la'íi da'ílíí yłkchiigo yínel'aa: áiná' hat'íi nłíí nńzigo aayanáltihíí ádnł'íigo nnee la'ihíí baa yánłti'go? ¹³Sáq'a, nohwił gádaadołnihií, Díi jji dagohíí iskaq akú kįh goznilyú nkáh, akú dała'á nohwelegodáh, nada'iilnií la'íi nohwaa nada'iiniigo, ák'ehgo bestso nohwá ígowáh, daadołnií: ¹⁴Ndi iskaq ágonéhíí doo bídaagonołsi daná' ádaadołnií. Nohwi'ihí'na' hat'íi át'ée? Áad nahinago det'įh hiłtséhge' da'ádįhíí k'ehgo ádaanoł'ee. ¹⁵Áiná' gádaadołniigo nł'ée, NohweBik'ehń hat'íyúgo daahii'naa doleeł, ák'ehgo díi ádaahiidle', dagohíí áí ádaahiidle', daadołniigo. ¹⁶Doo ágádaadołnií dayúgo ádaa da'odłlįgo yádaati': ágát'ée go yá'ti'íi nchq'íi át'ée. ¹⁷Dahadń áígee ách'it'éeéhíí yígółsi ndi doo ágát'ée dahń nchq'íi bá hileeh.

5 ¹Sáq'a, ízis da'olt'iiníí, daačhag la'íi daadołwosh, iniigodilnehíí bee nohwiká' ngowáhíí bigha. ²Bee ízis da'olt'iiníí daanłdzid, la'íi nohwidiyágéhíí doolée daayiyaa. ³Nohwi'óodo la'íi béshłigai daadichii; áí bidichiihíí nohwaa nagolni' doleeł, áí kq' diltł'híí k'ehgo nohwitsi' yiyaa doleeł. Dawahá lán da'ílłłhíí iké'yú náhılkaahíí bigha iłch'į' nadaasołné'. ⁴Sáq'a, daano hwini' biyi' ihigeshgo nnee nada'iziidií daayółbįił n'íi t'aqzhį' bich'ą' daahónołta'íi nohwich'ą' daadilwosh: nnee daahigeshíí daachagíí Bik'ehgo'ihí'nań, nnee doo náhółtagyú biNant'a'íi, yidezts'aa. ⁵Ni'goszdań biká' ízis da'olt'iiníí la'íi gonedliiníí zhá bee daahinołnaa ni'; ádeenisołk'ah, magashi bidinesk'ahgo siideehíí k'ehgo, k'adíi na'itseedíí biká' ngonyáa. ⁶Nnee dávik'ehyú át'éeéhíí zideego bá nadaagoso'aaqo daazesołhį; do nohwidag at'ée dago. ⁷Ák'ehgo shik'íyú, nohweBik'ehń nadáhzhį' biba' nohwił nkedaagohez'aa le'. Sáq'a, k'edileehíí ni'goszdań bich'ą'ge' nest'ą' lán ílını bił nkegohen'ąqo yiba' sidaa, da'ıltsé la'íi iké'zhį'go nanágołtaqzhį'. ⁸Nohwíí aldó' nohwił nkedaagohez'ąq le'; nohwííí nłdzilgo ádaale': nohweBik'ehń nadáhgee ngowáhíí bigha. ⁹Shik'íyú, doo lıda'olta da, doo nohwá ndaago'aah da doleełhíí bigha; sáq'a, ndaago'a'íi ch'é'łtiingee sizį. ¹⁰Shik'íyú, Bik'ehgo'ihí'nań binkááyú nada'iziidií nohweBik'ehń bizhi' bee yádaati' n'íi, biniidaagonłt'éeéhíí bił nkedaagohez'aałhíí nohwił ch'ídaago'aahgo bikísk'eh ádaanoł'ee le'. ¹¹Sáq'a, nłdzilgo nazį n'íi bił daagozhóóníí baa natsídaahiikees. Job holzéhi nłdzilgo sizį n'íi baat'ídaanołsi, biniidaagodelzaahíí bikédé'go nohweBik'ehń baa nách'ozbaadíi yídaagołsi; nohweBik'ehń dázhq' aatét'íi la'íi bił goch'oba'hi

at'ée. ¹²Shik'íyú, díńko bee itisgo ádaanoł't'ee le', doo yaaká' bee nohwitł'a dahnáadidołńiih da, doo ni'gosdzán bee da, doo ła'ihíí bee da; áíná', Ha'aa, daadołńiigo da'anii ádaadołńii le'; dahyúgohíí dánko nohwaa yá'ti' doleeł. ¹³NohwitaHyú ła' biniigonł't'ée née? Áń okąąh le'. Ła' bił gozhóq née? Bik'ehgo'ihí'nań ya'ahénzigo ido'aał le'. ¹⁴NohwitaHyú ła' nezgai née? Ínashood yánazíni yiká ádaanii le'; áí nohweBik'ehń bizhi'íi binkááyú ik'ah yił yedilńiíhgo bá da'okąąh le'. ¹⁵Áík'ehgo odlaągo okąąhíí bee nezgaihíí nadzíih, áík'ehgo nohweBik'ehń hadag ánábidołlíí; ła'íi nchó'go adzaa lẹ'eyúgo, binchó'íi bá da'izlíné ánádolńiił. ¹⁶Nda'olsiihíí baa łił nadaagołńi', ła'íi iłdenáągo ła'da'okąąh, áík'ehgo nádaanołwi'dilziih. Nnee dábił'ehyú at'éehíí bijíi dawa bee okąąhgo dážhó bedelńií. ¹⁷Elías nnee dá nohwíi k'a'at'ehi nlii lẹ'e, án, Doo nagołtji da le', ńiigo bijíi dawa bee oskąąd: áík'ehgo ni'gosdzán biká' dá doo nagołtjihe taadn łegodzaagé' gostán dahiitąą. ¹⁸Áígé' ná'oskąądgo yaaká'gé' nkegonłtąą, áík'ehgo ni'gosdzán biká' nest'ą' nádaagozdłíi. ¹⁹Shik'íyú, nohwitaHyú ła' da'anii ágot'eehíi yich'ą' nyááyúgo, ła' t'ąązhi' yił nnat'áázhyúgo; ²⁰Díńko yígolsiih le', nchó'go at'íłhń bi'at'e' nyihesiihgé' dahadń t'ąązhi' yił nnat'áázhń, án da'itsaah bich'ą'gé' biyi' siziiníi hasdábidołteeł, áík'ehgo nchó'íi łąągo yilegodihozil.

THE FIRST EPISTLE GENERAL OF PETER

---

1 ¹Shíí Peter, Jesus Christ binal'a'á nshlíni, n̄ee nanidí' daanl̄igo ílts'á'yú Póntus, Galátia, Cappadócia, Asia, ła'íí Bithýnia daagolzeeyú odaagohele'ihíí bich'í' k'e'eshchii, ²Nohwíí, Bik'ehgo'ihí'nań nohwíTaa dabíntsé nohwídaagołsigo hanohwiheznil, ła'íí Holy Spirit hadaanohwidezlaago, Jesus Christ bikísk'eh ádaanoht'eego, ła'íí bidil̄ bee nohwik'í daidil̄ta' doleełgo hanohwiheznil: Bik'ehgo'ihí'nań biłgoch'oba'íí ła'íí bits'á'dí' ilch'í'gont'ééhíí dayúwehégo bee nohwá ígohigháh le'. ³Bik'ehgo'ihí'nań, Jesus Christ nohweBik'ehń biTaa, ba'ihégoł le', án biłgoch'oba'íí an'odaazliiníí bee Jesus Christ daztsąądí' naadiidzaahíí biláhyú ánídégo nádaagosiidlii, ák'ehgo yaaká'yú gózhóóníí ndaahóndliihíí doo nohwits'á' bech'ígowáh dago biká daadéet'íih. ⁴Bik'ehgo'ihí'nań bits'á'dí' daanohwíyéé doleeł, doo da'ílíí hileeh dahi, doo hichqoh dahi, doo bech'ígonáh dahi, yaaká'yú nohwá nano'níí, ⁵Nohwi'odla' golííhíí bighą Bik'ehgo'ihí'nań binawod bee nlt'éégo nohwińádéz'íi, hasdáhiikáhíí ąął łalzaazhí', áí nohwá ilch'í'ılzaago nnágodzaago ch'í'nah ádolniił. ⁶Áí bighą, k'adíí det'ihézhí' iltah at'éégo nanohwi'dintaahgo nohwiniidaagonlt'éé lęk'e ndi dązhó nohwił daagozhóq: ⁷Nanohwi'dintaahíí bee nohwí'odla' nđzil shíhíí nabí'dintaah; óodo kq' bee bitádil'eeł, óodo da'ílíí hileeh, áídá' nohwi'odla'íí óodo bitisgo ilíi; ák'ehgo nohwi'odla' nđzil bígóziyúgo, Jesus Christ nádzáągo nohwa'ihéndzigo, daanohwidnłsigo, ła'íí nohwits'á'idindląd doleeł: ⁸Christ doo hwahá daahołtséh da ndi nohwił daanzhóq; k'adíí án doo daah'íi da ndi daahohdłągo nohwił daagozhóq, nohwił gozhóóníí doo hagot'éégo baa na'goni' dago yaaká'yú idindlądíí k'a'at'éé: ⁹Dayúweh nohwi'odla' bee nasoziiyúgo nohwiyi'siziiníí hasdakáh. ¹⁰Áí hasdách'igháhíí bee Bik'ehgo'ihí'nań nohwaa ch'oba' doleełí, dabíí binkááyú nada'iziidi n'íi yaa nadaagosni'; áí hasdách'igháhíí yiká na'ódaadiłkid, ła'íí dązhó yídaagołsiih hádaat'íigo nadaayiłkaah

lêk'e: ¹¹Bik'ehgo'ihinañ binkááyú nada'iziidi n'íí Christ biSpirit daayigoyilíni dabíntséda' Christ biniigodilne'íí yaa nagosni', la'íí bikédí'go bits'á'idindláadíí áldó' yaa nagosni', ák'ehgo hagot'éégo ágodoníííí, la'íí da'os'ah ágodoníííí yiká na'ódaadikid lêk'e. ¹²Holy Spirit yaa nagosni' n'íí, doo áí goldohíí biyi' ánágot'ííí da doleelgo, áídá' díí goldohíí biyi' ágone' doleelgo Bik'ehgo'ihinañ binkááyú nada'iziidi n'íí bich'í' ch'í'nah ágolzaa, ák'ehgo k'adíí da'ái bee nohwił na'goni', nnee Holy Spirit yaaká'dí' nken'á'íí biláhyú yati' baa gozhóni yee nohwich'í' yádaahtí'í, da'ái yee nohwił nanádaagolni', áí Bik'ehgo'ihinañ binal'a'á yaaká'yú daagolíníí yídaagołsijhgo hádaat'íí. ¹³Áí bigha nohwiini' ladaahle', ídaa daagonohdzaa le', Jesus Christ nádzáágo Bik'ehgo'ihinañ biłgoch'oba'íí nohwiyéé doleelíí dąngont'i'zhj' ndaahołíí; ¹⁴Chagháshé da'dits'agúí k'ehgo ádaanoht'ee le', Bik'ehgo'ihinañ doo hwahá bídaagonołsijh dadá' ncho'íí zhá hádaht'íí n'íí doo dayúweh be'ádaanoht'ee da le': ¹⁵Áídá' Bik'ehgo'ihinañ, nohwich'í' ánniídíí, godilzjhg at'ééhíí k'ehgo nohwíí áldó' nohwi'at'e'íí dawa bee daagodinołsij le'; ¹⁶Gáníigo bek'e'eshchijhíí bigha, Shíí dilzinihíí nshj; ák'ehgo nohwíí áldó' daagodinołsij le'. ¹⁷Bik'ehgo'ihinañ doo hadín yik'izhj' at'éégo da, nnee daantíígee hagot'éégo ádáat'íídíí yee yándaago'a, áñ nohwiTaa daabíldohniigo nádaahohkaahyú bédaaldzidgo daadinołsij le', ni'gosdzán biká' daagonohłjídá'. ¹⁸Díí bídaagonołsij le', doo áníídá' daanoht'ee n'íí bi'at'e' nohwił ch'ídaiz'aa n'íí doo nt'é da, áídá' áí biyi'dí' nanánohwi'diheznj, Beshłigai la'íí ódo da'íííí hileehi doo bee nanánohwi'diheznj da; ¹⁹Áídá' Christ bidíí lán ílíni bee, áñ dibelíí bizhaazhé doo baa dahgoz'áni da, doo hayú baa daats'idilhił dahíí k'a'at'éégo nłj; ²⁰Áñ ni'gosdzán doo hwahá nnit'aa dadá' habi'doltj, ák'ehgo da'ik'é'yú ngonyáágee nohwá ch'í'nah alzaa, ²¹Christ biláhyú Bik'ehgo'ihinañ daahohdłaq; Christ daztsaqdí' Bik'ehgo'ihinañ naadiidzaago ábíílaa, la'íí bee bits'á'idindláadíí baidin'áá, ák'ehgo Bik'ehgo'ihinañ daahohdłaqgo bits'á'dí' nłt'ééhíí ndaahołíí doleel. ²²Doo daazhógo da, áídá' da'aniigo nohwił'isyú nohwił daanzhoq doleelgo Holy Spirit biláhyú da'anii ágot'eehíí bikísk'eh ádaanoht'eehíí bee nohwiyi'siziiníí nzhogo ádaahłaa, ák'ehgo nohwíídí' dązhó hł daanoht'ee le': ²³Da'íííí hileehi doo bee áníídégo nádaagosohdłj da, áídá' doo da'íííí hileeh dahi bee nádaagosohdłj, Bik'ehgo'ihinañ biyati' hináhi la'íí dahazhj' begoldohi bee nádaagosohdłj. ²⁴Nnee dawa t'oh k'ehgo ádaat'ee, la'íí nnee zhinéego ízigo ágot'eehíí ch'il dénzhonéhíí k'ehgo ádaat'ee. T'ohíí daaniłné, la'íí ch'il dąnzhonéhíí n'íí nanihidéh: ²⁵Áídá' nohweBik'ehñ biyati' dahazhj' begoldohi at'éé. Díí yati'íí bee nohwich'í' yáná'itihíí, yati' baa gozhóni at'éé.

2 ¹Da'oh'ni'íí, nadaahch'aahíí, nzhóni ádaado'inií, la' b'yééhíí ídáhádaht'inií, la'íí ncho'go yádaaht'íí dawa k'ihzhj' ndaagodinoh'aahgo, ²Mé' áníí gozlíni ibe' yídijh daanłj'íhíí k'ehgo, Bik'ehgo'ihinañ biyati', ibe' nłt'éhi, bíđj daanoht'j, bee daanołseel

doleethíí bigha: ³NohweBik'ehń biłgoch'oba'íi ilk'idá' daasoliḡgo. ⁴Áń bich'í' nnohkáh, áń tséé hiṅaahíi k'ehgo nlii, nnee doo hádaabit'íi da ndi lán ílǵigo Bik'ehgo'ihí'nań habiłtíi. ⁵Nohwíi áldó' tséé hiṅáhi daanoḡłiḡhíi k'ehgo kḡh godiyini doo hit'íi dahíi nohwee ágólne', okqaḡh yedaabik'ehíi daadilzini daahłeeḡgo, Bik'ehgo'ihí'nań baa hi'niilḡhíi k'ehba'ihédaansḡigo daahohkqaḡh, ái Jesus Christ biláhyú Bik'ehgo'ihí'nań bił dábik'eh. ⁶Bik'ehgo'ihí'nań biyati' bek'e'shchiinií biyi' gáníi, Isaa, **Siongee** hágon'áḡgee tséé dantsé si'aaní nnish'aah, lán ílǵigo haltíni, ái tséehíi **Christ** nlii: áik'ehgo dahadín bosdłaqđíi doo hant'é yik'e ídaayándzi da doleeł, nii. ⁷Ái bigha áń daahohdlaaní nohwich'í' lán ílǵi: áidá' doo da'odłaq dahíi bich'í'ḡgo tséé kḡh ádaagole'íi yó'odaisne'í n'íi hágon'áḡgee dantsé si'aaní silii, ⁸Doo da'odłaq dahíi yséé bigha nach'igeehíi, tséé ts'iztałgo nach'ikaadíi silii, Bik'ehgo'ihí'nań biyati' doo daach'idits'ag dahíi bigha nach'iniidéh; díi yee bángon'aḡhi ádaach'it'ee. ⁹Áidá' Bik'ehgo'ihí'nań, godiłhildí' dabíi bits'áđí' díyat'éégo idindłáádzhi' nohwiká ánniidíi, ízigo ye'at'ééhíi ch'í'nah ádaanołsi doleełhíi bigha nohwíi daatinolt'íiłhíi hanohwi'dihesniłhi ádaanoht'ee; nadaant'án okqaḡh yedaabik'ehíi daanoḡłi, nohwinant'a' dała'áhíi daanoḡłiḡgo daagodinołsini, Bik'ehgo'ihí'nań bíyéé daanoḡłi: ¹⁰Lahn doo Bik'ehgo'ihí'nań bíyééhíi daanoḡłi da, n'íi k'adíi bíyéé daanoḡłi: lahn Bik'ehgo'ihí'nań doo nohwaa ch'oba' da, n'íi k'adíi nohwaa ch'oba'. ¹¹Shił daanoḡshóni, díi ni'gosdzán biká'zhi' nanid' nakaihíi la'íi déł'ihézhí' kú nakaihíi k'ehgo daanoḡłiḡgo, nádaanoḡwoshkqaḡh, nohwits'í bich'í' zhiṅéégo ncho'í zhá hádaaht'iiníi bits'á'zhi' ádaanoht'ee, nohwíi yune' nł'éhíhíi ncho'íi bich'í' nagonlkaad; ¹²Doo Jews daanlii dahíi binadzahgee nohwi'at'e' nł'éégo ádaanołsi: áik'ehgo doo bik'ehyú ánádaaht'íił da, daanliigo nohwída'iltah ndi nł'éégo ánádaaht'íiłíi daayo'íiḡgo Bik'ehgo'ihí'nań ya'ihédaanzí doleeł, áń baa nyááhíi bijii. ¹³NohweBik'ehń bíyéé daanoḡłiḡhíi bigha nnee yenagos'aaníi dawa bikísk'eh ádaanoht'ee: ízigo nant'án, áń ízigo at'éhi nliiḡgo daadohts'ag; ¹⁴Nant'ánchań daanliinií áldó' daadohts'ag, ái doo bik'ehyú ánádaaht'íił dahíi biniidaagodilne'go, la'íi dábik'ehyú ánádaaht'íiłíi nł'éégo ánádaaht'íił daayilniigo ízigo nant'án nohwich'í' yi'aa. ¹⁵Díi Bik'ehgo'ihí'nań nohwá hát'íi, dábik'ehyú ádaaht'iinií bee nnee doo daagoyáḡ dahíi, nt'é yaa yádaaht'íi doo yídaagołsi dahíi, doo nt'é daanlii dago ádaahłe': ¹⁶Jews bich'í' begoz'aaníi doo dayúweh bi'isna' daanoḡłi da; da'ágát'éé ndi dawa nohwá bił ch'í'otaḡhíi doo nohwincho'íi bił yaa nadaasołtsooz da, áidá' Bik'ehgo'ihí'nań bánada'ohsiidíi daanoḡłiḡgo daahinoḡnaa. ¹⁷Nnee dawa daadinołsi le'. Odlá' bee nohwik'isyú daanliinií nohwił daanzhoḡ le'. Bik'ehgo'ihí'nań daadinołsiḡgo bédaałdzid le'. Ízigo nant'aníi daadinołsi le'. ¹⁸Nada'ohsiidíi, nohwinant'a' daanliinií dawa bee daadinołsiḡgo daadohts'ag; daanzhooníi la'íi doo hago ádaat'íi dahíi doo ái zhá da, áidá' hadaashkeehíi áldó' daadohts'ag. ¹⁹Bik'ehgo'ihí'nań binadzahgee nł'éégo ách'ídzaago ídégoch'ilziyúgo, áidá' doo ncho'go ách'ídzaa da ndi koniigodilne'go nye'í ch'idits'ago bidag ách'ít'ééyúgo, Bik'ehgo'ihí'nań binadzahgee

dábik'ehyú ách'ít'ée. ²⁰Nchọ'go ádaahdzaahíí bighą nohwiniigodelzaahíí bidag ádaanoht'eyúgo, ya' áí Bik'ehgo'ihí'nań bił nzhqọ nee? Dah. Áídá' dábik'ehyú ádaaht'ii ndi nohwiniigodelzaago bidag ádaanoht'eyúgohii, áí Bik'ehgo'ihí'nań bił nzhqọ. ²¹Ágát'éeego nohwiniidaagont'éeéhíí bighą Bik'ehgo'ihí'nań nohwich'í' ánniid: Christ nohwá biniigodelzaa, áík'ehgo shedaanoht'ee le', nohwińnii: ²²Áń doo nchọ'go adzaa da, nach'aago yá'it'íí doo bizé'dí' diits'ag da: ²³Áń nnee yati' bee daabokáał ndi bíí doo t'aqzhí' yati' yee okáał da: áń biniigodelzaa ndi goyéego nohwich'í' godish'aah doo nii da; ndihíí Bik'ehgo'ihí'nań dábik'ehgo aayałti'ihíí yaa ídet'aq lẹk'e: ²⁴Áń nohwinchọ'íí dabíí bits'í ída'áyiidlaago tsj'ihna'áhi yiká' daztsaa, néé nohwinchọ'íí bich'í' dasiitsaqadá' dábik'ehyú ágot'eehíí bich'í' daahin'naa doleehíí bighą: nohwá habi'doltsazíí bighą nohwinchọ'íí bits'á'zhí' nádaahdzii. ²⁵Dibefíí ch'a'onalsáqáhíí k'ehgo ádaanoht'ee ni; k'adíí t'aqzhí' dibefíí Nanyoodihíí baa nánohkai, áń Christ nliigo nohwi'yisiziiníí Yinádéz'iiníí nlii.

3 ¹Da'ágát'éeego isdzáné daanoht'íni, nohwiką daadohts'ag; áík'ehgo Bik'ehgo'ihí'nań biyati' doo yikísk'eh ádaat'ee dayúgo, doo nt'é daabiłdohńii da ndi, nt'éeego ádaanoht'eehíí bee da'odlaq daaleehgo daahonołbiłh dolee; ²Nht'éeego ánadaaht'iiłgo ła'íí Bik'ehgo'ihí'nań daadinolsigo daayo'iihíí bighą da'odlaq daaleeh. ³Doo nohwiká'yú zhą ídaadołzhqọ da, daazhógo nel'ííhíí bighą doo nohwitsizil iltah at'éeego daashbizh da le', ła'íí dawahá óodo ádaaszaahíí doo nohwaa dahnaznilgo da, ła'íí diyágé łań ílíníí doo nohwik'isilaago da: ⁴Áídá' nohwijíí yune' nht'éeego ágot'eehíí bee dénzhonégo ádaahte', nohwijíí yune' isht'edaagodnt'éeego, ła'íí dant'éheego be'ádaanoht'eeego, áí be'ídaadołzhooníí doo da'íłíí daaleeh dahi, ła'íí Bik'ehgo'ihí'nań binadzahgee łań íłni. ⁵Da'ágát'éeego doo ánídá' isdzáné daagodnłsiníí Bik'ehgo'ihí'nań yaa da'ohííhíí ídaadilzhqọ lẹk'e, biką daidits'ago: ⁶Sarah ágát'éeego Abraham yidits'ag lẹk'e, shinant'a' yiłniigo: da'osodlaqadhíí bighą áń bich'eke'yú k'ehgo daasolii, nht'éeego ádaanoht'eyúgo, ła'íí doo nt'é bik'e nadaalyiz dayúgo. ⁷Da'ágát'éeego nnee daanoht'íni, nohwi'aa baa natsídaahkeesgo bił daagonohłii, bits'í doo nłdzil dahíí bighą daadinolsj, Bik'ehgo'ihí'nań biłgoch'oba'íí nohwi'ihí'na' nohwá ágołsiníí da'ánohła nohwíyééhíí bighą; áík'ehgo da'ohkqaahgee doo nohwich'í' nagont'og da. ⁸Da'iké'yú goz'aaníí, daanohwigha nohwinatsekees dała'á ádaanołsj, łaa daach'ohba' le', odlą' bee íłk'isyú daanoht'iiigo íł daanojhqọ le', nohwijíídí' nohwił daagoch'oba' le', k'édaanołsj le': ⁹Ła' doo bik'ehyú ádaanohwizlaa dayúgo doo iké'déna' ágánadaahdle' da, daanohwóch'iid lẹk'eyúgo doo t'aqzhí' daahóhch'iid da: áídá' gozhóóníí bá hádaaht'ii; díí bighą Bik'ehgo'ihí'nań nohwich'í' ánniid bídaagonłsj, ła'íí áí bee gozhóóníí nohwíyéé doleeł. ¹⁰Hadíń ihí'ná bił nzhooníí, ła'íí nht'éeego bíyołkaał hat'íiníí, áń doo nchọ'go yakti' da le', doo lé'íłchoo da le': ¹¹Áń nchọ'íí yits'á'zhí' anne'go nht'éeéhíí ye'at'íí le'; íłch'í'gont'éeéhíí yiká hát'iiigo nłdzilgo yikádéz'ii le'. ¹²NohweBik'ehń nnee dábik'ehyú ádaat'eehíí

yik'idéz'ii, áí bi'okaqahíí yíyésts'aa: áídá' nnee doo bik'ehyú ánádaat'iił dahíí yits'á'zhí'go dahnot'aal. ¹³Nlt'éégo ádaanoht'eedá, hadínshá' nohwińi'dińńh? ¹⁴Dánzhqogo zhá ágot'eehíí bighá nohwiniidaagonlt'éé ndi, nohwá gózhqó doo: nnee nohwik'edaanńihíí doo bédaaldzid da, doo nohwil nadaagont'og da le'; ¹⁵Áídá' nohweBik'ehń, Bik'ehgo'ihí'nań nliigo, nohwijíí yune' daadinołsı le': nlt'ééhíí nohwádıhyú goz'aaníí nohwijíí biyi' yune' nda'olıńhíí nnee ła' yighá nanohwídıłkidyúgo, hagog'éégo bich'ı' hahdziihíí t'ah bıńtsé bídaagonołsı le', tãdého ła'ıí daadinołsıgo baa nadaagołni' le'. ¹⁶Nlt'éégo ánádaaht'iiłgo ídádaagososiıdgo, Christ biláhyú nohwi'at'e' nlt'éé ndi léda'ılchoogo nch'ogo ánádaat'iił daanohwińńihíí ídaa yádaandzı doleeł. ¹⁷Bik'ehgo'ihí'nań bik'ehgoyúgo nlt'éégo ánádaaht'iił ndi nohwiniidaagonlt'ééhíí dávik'eh, áídá' nch'ogo ánádaaht'iił zhin'ééhíí bighá nohwiniidaagonlt'ééyúgohíí doo nzhqo da. ¹⁸Christ dałahńdi nohwinch'ohíí bighá biniigodelzaa, án dávik'ehyú át'ééhíí doo bik'ehyú ádaat'ee dahíí yá biniigodelzaa, Bik'ehgo'ihí'nań yaa nnohwińıłhíí bighá, bits'ı zhá zesdii, áídá' biyi'sizini doo zesdii da, áí bee naadiidzaa: ¹⁹Áí bee spirits ha'ashijeedyú nýáágo yich'ı' yałti'; ²⁰Áí spirits-híí doo ánıídá' dabızhá daabik'eh ndi Bik'ehgo'ihí'nań bágoho'aal lęk'e; Noah hınaadá' tsina'eełı' áile'dá' tsina'eełı' biyi' tsebıf hilt'eego zhá hasdákai, tú biláhyú. ²¹Áí túhıf tú bee baptize ánohwi'delzaago Jesus Christ daztsaqad' naadiidzaahíí biláhyú hasdáhiikaihíí bee nohwil ch'ı'nah ágolzaa, (baptism doo koká' chinıf nai'eełgo ágolzee da, áídá' Bik'ehgo'ihí'nań binadzahgee dávik'ehyú ách'ıt'éégo ídegoch'ıłsıgo ágolzee.) ²²Christ yaaká'yú onádzaago Bik'ehgo'ihí'nań bigan dihe'nazhin'éégo dahsdaa; Bik'ehgo'ihí'nań binal'a'á yaaká'yú daagolıńıf, ła'ıí yedaabik'ehıf, ła'ıf spirits binawodıf dawa daabidits'ago ádaabi'deszaa.

4 ¹Christ bits'ı bee nohwá biniigodelzaahıf k'ehgo nohwıf áldó' binatsekeesıf k'a'at'éégo nohwinatsekeesıf ádaaht'ego nohwıf áldó' bá nohwiniigodılne'go dávik'eh: hadın bits'ı bee biniigodelzaahıf nch'ıf yits'á' nýáá; ²Áık'ehgo nehena'zhı' kots'ı zhin'éégo nch'ı' ánádaat'iiłıf doo yaa biini' da, áídá' Bik'ehgo'ihí'nań hát'ıńıf zhá ánát'iiłgo yaa biini' doleeł. ³Bik'ehgo'ihí'nań doo daayokaqah dahıf bıł daanzhqogo ánádaat'iiłhıf k'ehgo ánádaahiit'iił n'ıf aqł bech'ıgóyáá; díıńko be'ánádaahiit'iił ni': nch'ıf doo bich'ı' t'aqazhı' ádaant'ee da ni', nohwits'ı zhin'éégo nch'ıf zhá hádaahiit'ii ni', nohwil nádaagodeyis ni', da'iidlaqo daagodnlch'aad ni', da'iidlaqo nohwil daagonedlıi ni', ła'ıf da'ılınéhıf daahohiikaqah ni': ⁴Bıł nch'ogo ánádaaht'iił n'ıf, k'adıf nch'ogo ánádaat'iiłyú doo bıł aanáhkeel dahıf bighá nohwída'ıłtah: ⁵Bik'ehgo'ihí'nań, nnee daahınaahıf hik'e nanezna'ıf bıłgo ıłk'idá' yaa yałti'go siziiniıf, bıńáál áí nneehıf ánádaat'iił n'ıf dabıf ídaa nadaagołni' doleeł. ⁶Nnee nanezna' n'ıf t'ah daahınaadá' nt'é bighá yati' baa gozhóni bee bich'ı' ya'ııti'? Yati' baa gozhóni daayodlaqo biyi'siziiniıf Bik'ehgo'ihí'nań yił daadoleehıf bighá, dabıńtsédá' góyéégo bándaağost'aa

ndi. ⁷Ágot'eehíí dawa k'ad bengonoáh: áí bigha nohwiini' daagolíígo, ídaa daagonohdzaągo da'ohkaąh le'. ⁸Díínko itisgo begoz'áni, dázho líl daanohjoo le': il'ijóóníí nohwitah begoz'aayúgo, ła' ni'ílsiih ndi nohwił'ijóóníí áí bee bił ya'istsooz. ⁹Ikdenáągo hasta' nahkáh, doo bik'e daashołch'iigo da. ¹⁰Nnee bána'iziidií nt'é bíyéehíí yá yinádéz'íigo yita'niihíí k'ehgo Bik'ehgo'ihí'nań biłgoch'oba'íí dafa'á daanotijgee nohwaa daizné'íí iltah ádaat'eehíí bee líl ch'odaahniih. ¹¹Nnee ła' yałti'yúgo, Bik'ehgo'ihí'nań bits'ą'dí'íí zhá yee yałti' le'; nnee ła' ich'oniiyúgo, Bik'ehgo'ihí'nań ndzilgo ábłsigo ich'onii le': Jesus Christ biláhyú Bik'ehgo'ihí'nań ba'ihégosi doleełgo, án dázho ba'ihégosi le', ła'íí dawa yebik'eh le', doo ngonel'ąą dayú dahazhi'. Doleełgo at'éé. ¹²Shil daanohshóni, nohwi'odla' bee bígodzjihgo nanohwíntaahi nyé'i bee nohwich'i' godeyaayúgo, dilidgo nnihií k'ehgo, doo nohwił díyadaagot'ee da le', doo ágodnzijyú bee shich'i' ágodzaa doo daanohsi da le': ¹³Ndi Christ biniigodelzaagee nohwíí áldó' itah daanohłihíí bigha nohwił daagozhóq le'; áłk'ehgo án bits'ą'idindláádíí ch'í'nah alzaago dázho nohwił daagozhóq doleeł. ¹⁴Christ bizhi'híí bigha ncho'go nohwaa yádaach'ilti'yúgo, nohwá gózhóni at'éé; Bik'ehgo'ihí'nań biSpirit, bee bits'ą'idindláádíí, nohwiká'zhi' nliihíí bigha: ncho'go nohwaa yádaakti'íí Bik'ehgo'ihí'nań ncho'go yaa yádaakti', áídá' nohwich'i' zhinéégo Bik'ehgo'ihí'nań dázho ba'ihégosi. ¹⁵Áídá' nohwiniidaagonłt'éyúgohíí, nnee nailtseedíí doo daanohłigo da le', in'iihíí dagohíí ncho'go at'ííníí, dagohíí doo bidildoo dahíí nabinłt'ogíí áldó' doo daanohłigo da le'. ¹⁶Áídá' nnee ła' Christ yodlaąhíí bigha biniigonłt'éyúgo doo yik'e ídaayándzi da le'; áídá' áí bigha Bik'ehgo'ihí'nań ya'ihénzi le'. ¹⁷Bik'ehgo'ihí'nań nnee yándaago'aah doleełíí biká' ngonyáá, bichągháshéhíí dantsé begodigháh: dantsé nohwegodeyaa lęk'eyúgo, nnee Bik'ehgo'ihí'nań baa nłt'éégo na'goni'íí doo yikísk'eh ádaat'ee dahíí hagot'éégoshą' bendaagonáh doleeł? ¹⁸Nnee dávik'ehyú ádaat'éhi nyeego hasdákai lęk'eyúgo, áídá' nnee doo daagodnłsi dahíí ła'íí ncho'go ádaat'iiníí hagoshą' ádaane'? ¹⁹Áłk'ehgo Bik'ehgo'ihí'nań hát'íigo biniidaagonłt'ééhíí nzhooqo ánadaat'íigo biyi'siziiníí Bik'ehgo'ihí'nań yaa daide'aahgo binádaadéz'ii le', án dawa áyílaahíí ła'íí da'ánííyú at'éhi nlii.

5 ¹Nohwitahyú ínashood yánaziiníí daanohłíni, nohwich'i' yashti', shíí áldó' áí itah nshłii, Christ biniigodelzaahíí hish'iiigo baa nagoshni, ła'íí ízigo at'ééhíí ch'í'nah alne' doleełíí shíí itah nshłii doleeł; díínko nádaanohwoshkaąh: ²Ínashood daanliiníí, Bik'ehgo'ihí'nań bidibelłi daanłigo bá da'dohnégo binádaadeh'ii, doo bídaanohwi'dindzo'go da, ndi hádaht'iiigo; doo bestso bigha da, ndi nohwił daanzhoqohíí bigha ánadaht'ii; ³Ínashood Bik'ehgo'ihí'nań daanliiníí bedaanohwik'ehgo Bik'ehgo'ihí'nań nohwaa daidez'aaníí doo nant'án ádaadol'iiigo binádaadeh'ii da, ndi nłt'éégo ádaanoht'eego nohwedaat'ee doleełíí bigha. ⁴Áłk'ehgo Bik'ehgo'ihí'nań bidibelłi Nanyoodíí itisgo at'éhi ch'í'nah siliiigo, yaaká'yú **ch'ah** hobiihíí bits'ą'idindláádíí, doo da'ííí hileeh dahi, nohwaa dot'aał doleeł. ⁵Da'ágát'éégo ánii nahkaiyehíí, ínashood

yánazíni daadinol̄sigo daadohts'ag le'. Daanohwigha ídaa daagoch'iyol̄ba'go daāidohts'ago lánada'ohsiid le': Bik'ehgo'ihí'nań n̄nee ídaa da'odl̄íhíí yits'á'zhí' áyíłsı, áídá' bıl̄goch'oba'íí bee ídaa daagoch'iyol̄ba'íí yich'odaan̄ii. ⁶Áík'ehgo ídaa daagoch'iyol̄ba'go ádaadinol̄zigo Bik'ehgo'ihí'nań binawodíí bit̄'ááhzhí' ádaanoht'ee le', áídí' dabíí hát'íígee hadag daanohwidol̄teel: ⁷Nohwich'í' nadaagont'ogíí dawa Bik'ehgo'ihí'nań baa daidenoh'aah; án zhá nohwaa bit̄ goyéé. ⁸Nchq'ogo nohwich'í' na'iziidíí, ch'iidn nant'án, ndóicho án̄íigo k'azhá iyáágo anál'isíí k'ehgo nohwitahyú leehidáhíí bigha nohwiini' daagol̄íí le', ídaa daagonohdzaq: ⁹Nohwi'odla' n̄dzilgo án bidag ádaanoht'ee, odla' bee nohwik'ííyú ní'gosdzán biká' da'áík'ehgo goyéégo bich'í' nadaagowaa bídaagonol̄sigo. ¹⁰Bik'ehgo'ihí'nań, dawa bee nohwaa daach'oba'íí, dahazhí' ízigo ágot'éhi goz'ąayú Christ Jesus biláhyú nohwich'í' án̄niid, áík'ehgo dét'íhéhzi' nohwiniidaagodil̄ne'íí bikédí'go n̄t'éeégo hadaanohwidile', daanołdzilgo l̄a'íí nohwinawod gol̄íigo doo t'ąazhí' nnádot̄lish dago ádaanohwile'. ¹¹Áń doo ngonel'ąa dayú dahazhí' ízigo at'ée le', dahot'éhé yebik'eh le'. Dolełgo at'ée. ¹²Silv́anus, nohwik'isn begondl̄jídíí bígonsini shich'oniigo shíí da'ayáhágo nohwich'í' k'e'shiłchíí ní', Bik'ehgo'ihí'nań bıl̄goch'oba'íí da'at'éegee baa nohwil̄ nagosh̄ni', n̄dzilgo bee nasoz̄igo nohwidag yashti'. ¹³Bábylongee ínashood ha'ánáłséhíí, Gozhq́, daanohwił̄nii, danohwíí Bik'ehgo'ihí'nań hanánohwihes̄nil̄híí k'ehgo bíí ałdó' hanádaabides̄nil̄; l̄a'íí shiye' **Márcus** holzéhí ałdó', Gozhq́ nohwił̄nii. ¹⁴Lıl̄ daanohjoggo daagodinoł̄sigo daaol̄hts'qs le'. Christ Jesus bíyéé daanohł̄inií iłch'í'gont'éeéhíí bee nohwich'í' goz'ąa le'. Dolełgo at'ée.

THE SECOND EPISTLE GENERAL OF PETER

1 ¹Shíí Simon Peter, Jesus Christ yána'iziidíí ła'íí binal'a'á nshlíni, Bik'ehgo'ihí'nań dábik'ehyú át'ééhíí biláhyú hik'e Jesus Christ Hasdánohwiłteehíí biláhyú bi'odla' daa golíńńí bich'í k'e'eshchii, áí bi'odla' hik'e néé nohwi'odla' ílíni bił dáleł'ee: ²Bik'ehgo'ihí'nań ła'íí Jesus Christ nohweBik'ehń bídaagonońsiníí biláhyú Bik'ehgo'ihí'nań biłgoch'oba'íí ła'íí bits'á'dí' íłch'í'gontééhíí dayúwehyú bee nohwich'í' ígohigháh le'. ³Bik'ehgo'ihí'nań bits'á'idindláádíí hik'e binzhq'íí yich'í' nohwiká ánniidíí bídaagosiiłzjíd, áí biláhyú dabíí binawodíí bee dabíí bik'ehgo dábik'ehyú daahin'naago bídaanel'ąągo ádaanohwizlaa: ⁴Áń biláhyú ízisko hik'e íłłigo nohwaa hi'né'íí nohwaa det'ąą; áí bee ni'gosdzán biká' nņee nchq'í zhá hádaat'íihíí bighą daagołchqo'íí bits'á'zhi' hasdádohkah, ła'íí Bik'ehgo'ihí'nań ye'at'ééhíí k'ehgo be'ádaanoht'ee doleeł. ⁵Áík'ehgo dážhó dahdaanołdohgo dawa bee nohwi'odla', nłt'éégo ihi'naahíí biłgo da'íłké' ndaahñil; nłt'éégo ihi'naadí' nohwił'igoziníí ałdó; ⁶Ła'íí nohwił'igozjíd' ídaa gonohdzaaníí ałdó; ídaagonohdzaąd' nohwíni' k'eh ádaanońsiníí ałdó; ła'íí nohwíni' k'eh ádaanońsíd' Bik'ehgo'ihí'nań bikísk'eh ádaanoht'eehíí ałdó; ⁷Ła'íí Bik'ehgo'ihí'nań bikísk'eh ádaanoht'eedí' k'eh k'ehgo łaadaach'ohba'íí ałdó; ła'íí k'eh k'ehgo łaadaach'ohba'dí' nohwił'ijjóńńí biłgo. ⁸Áí dawa nohwiyi' begoz'ąągo dayúweh nohwiyi' nołseetyúgo, nohweBik'ehń bídaagonońsiníí bee doo da'íłiné daahinohnaa dago nest'ą' ch'il yiká' nant'íhíí k'ehgo nłt'éégo ánádaaht'íihíí daanołt'íłł doleeł. ⁹Áídá' hadín díí ye'adłíhíí bináá ágodjhi' k'ehgo at'éé, doo anahyú go'íi da, łał binchq'íí bá k'é'ol'eel n'íí yaa yiznał. ¹⁰Áí bighą nko, shik'ííyú, nohwiká ánniidgo hanohwezñilíí nłt'éégo ádaanoht'eehíí bee ch'í'nah ádaanońsigo dahdaanołdoh; díí dawa be'ádaanoht'eeýúgo doo nahkaad at'éé da: ¹¹Áík'ehgo Jesus Christ nohweBik'ehń, Hasdánohwiñiikíí bilatł'áhgee goz'aaníí dahazh'í' nohwich'í' bił ch'í'dotjłł. ¹²Áík'ehgo díí

dawa ilk'idá' bídaagonłsj ndi, la'íi da'aniigo nohwił ch'ídaagost'áanii bee nadaasozji ndi dayúweh bínádaadołñh hást'íi. ¹³T'ah hinshnaadá' díi bínádaałñiigo ádaanohwınshíi shıł dábik'eh; ¹⁴K'adégo dastsaaħgo bígonsihíi bigha, Jesus Christ nohweBik'ehń shıł ch'í'nah ágolaahíi k'ehgo. ¹⁵La'íi nohwits'á' dasiitsáqáhíi bikédí'go díi dawa dábik'ehn bínádaałñiigo doleehii bigha ádaanohwiłdishnii. ¹⁶Jesus Christ nohweBik'ehń binawodíi la'íi nádaałíi baa nohwił nadaagosiilni'dá', doo nach'áhágo na'goni'íi baa nadaagohiilni' da, áidá' Jesus bits'á'idindláádíi danéé nohwińáá bee daahiit'íi baa nadaagohiilni'. ¹⁷Bik'ehgo'ihinań nohwiTaa bits'á'dí' dilzini' la'íi anáyet'iini' bee Jesus haidiinlaa, yaaká'dí' idindláádíi bits'á'dí' la' hadzii'go gánniid, Díńko shiYe' shıł nzhóni, án baa shıł gozhóq. ¹⁸Díi yaaká'dí' ánniidíi daadihiits'ag, dził dilzini biká' án bił nahiikaidá'. ¹⁹Ái bee Bik'ehgo'ihinań binkááyú yádaałti'íi ádaanii n'íi da'aniigo nohwich'i' alzaa; ái yati'íi kq' godiłhił yune' dilti'híik'ehgo at'éehíi nzhógo baa natsidaahkeesgo nłt'éé, ya'ái k'azhá hagházhı, la'íi ts'ılsoqsécho hagházhı, ák'ehgo daanohwijíi yune' be'idindláád doleel: ²⁰Ntsé díi nohwił ídaagozi le', Bik'ehgo'ihinań biyati' bek'e'eshchiini' biyi'dí' yunáásyú ádaagone'íi baa na'gozni' n'íi doo la' nnee dabızhá binatsekeesíi bee ch'í'nah áile' at'éé da. ²¹Doo áníidá' Bik'ehgo'ihinań binkááyú yádaałti' n'íi doo dabíi hádaat'ıyú yádaałti' da: áidá' nnee hadaabi'deszaahíi Bik'ehgo'ihinań yánada'iziidi, Holy Spirit yá daabiyilti'go yádaałti' ni'.

2 ¹Áidá' nnee bitahyú Bik'ehgo'ihinań binkááyú na'iziidíi ádaadil'ıigo nakai ni', da'ágát'éégo nnee Bik'ehgo'ihinań biyati' yaa ilch'ídaago'aah ádaadil'ıigo nohwitahyú nakai doleel, ilch'ıgót'aahíi nnee da'ılıi daidesnilíi léda'ilchoogo nohwił ch'ídaago'aahgo nakai doleel, ái nohweBik'ehń bidilíi bee nadaabihesnii ndi án doo bídaagonłzi da daayilñii doleel, ák'ehgo biká' ngonyáágee dabíi dagoshchı' da'ılıi daaleehíi yee ách'i' daagodit'aah doleel. ²Ák'ehgo ncho'go ánádaat'ıilíi nnee ląágo yikísk'eh daahikáh doleel; déncho'go ágádaat'eehíi bigha da'anii ágot'ee zhinéehíi ncho'go yaa yádaałti' doleel. ³Dawahá dayúwehého ídáhádaat'ıigo nach'aago yati'íi bee nohwee hádaałdzil daaleeh doleel: ái doo áníidá' góyéégo bá ndaagost'áq n'íi t'ah ılı, la'íi bił ch'ıgodeehíi biba' t'ah bágoz'áq. ⁴Bik'ehgo'ihinań binal'a'á yaaká'yú daagolíini' ncho'go ádaadzaa n'íi biniidaagodilne'íi doo t'áqzhı' yotá' da, áidá' ch'iidn bikq' dilti' yuyaa obi'dolkaad lék'e, chagołheel dážhó diłhiłgo oda'í'án yuyaa bésh hishbizhıi bee bídaast'óqogo ígozısgo baa ya'iti'zhı' ákúyaa biba' isht'eni'nil; ⁵Doo áníidá' ni'gosdzán biká'gee nnee biniidaagodilne'íi Bik'ehgo'ihinań doo t'áqzhı' yotá' da, ndi ni'gosdzán biká'gee doo daagodnłsj dahíi bił tú idesjoolgo áyılıaadá' Noah, dábik'ehyú ágot'eehíi yaa yałti'ihıi biłgo tsebíi hilt'eego hasdáyínil lék'e; ⁶La'íi Bik'ehgo'ihinań kılh goznil, Sódóm la'íi Gomórrah daaholzéhi, da'ılıi daaleehgo yilch'ıgonyíi, ilch'ii zhá silijzhı', ák'ehgo yunáásyú nnee Bik'ehgo'ihinań doo daagodnłsj da doleelíi ái kılh goznilíi hagot'éégo bich'i' daagodigháhíi bee bił

ídaagozi; ⁷Áída' Lot, nnee dá**bik'ehyú** át'éhi, hasdáyíltíí, án nnee doo bik'ehyú ádaat'ee dahíí dázho ncho'go bi'at'e'íí yaa nant'og lék'e: ⁸(Lot, dá**bik'ehyú** át'éhi, áí nnee yitahyú gólíídá', begoz'aaníí doo yikísk'eh ádaat'ee dahíí yo'íígo la'íí yidits'ago, bits'á'dí' bijíí dázho bíł na'dini' dawa jii;) ⁹Áík'ehgo nohweBik'ehń nnee Bik'ehgo'ihí'nań yikísk'eh ádaat'eehíí nabídintaahyúgo, hagot'éégo binkááyú ch'éyíníííí yígółsı, áída' nnee doo bik'ehyú ádaat'ee dahíí Bik'ehgo'ihí'nań nnee yándaago'aahíí bijíizhı' biba' ádaayıłsıgo yígółsı, biniidaagodılne' doleełgo: ¹⁰Nnee bits'ı ncho'go hádaat'iiníí yikísk'eh daahinaahíí, la'íí binadaant'a'íí doo daidits'ag dahíí, Bik'ehgo'ihí'nań hagot'éégo itisgo yiniidaagodile'go yígółsı. Áí ídaa da'odlíıgo ádaat'ıı, la'íí dabızhá daabik'eh, yaaká'yú daagolíníí daach'idnı́sını doo biini' daaháh dago ncho'go yaa yádaaktı'. ¹¹Áída' Bik'ehgo'ihí'nań binal'a'á yaaká'yú daagolını, binawodíí hik'e binldzilí itisgo ádaat'éhi, doo la' da'okáałgo nohweBik'ehń binadzahgee baa dahdaago'aah da. ¹²Ndi áí nneehíí dzılká'yú gólííníí k'a'ádaat'ee; áí dzılká'yú gólííníí doo natsídaakees da, dabınik'eh ánádaat'ııłı' zhá ye'ádaat'ee, bíł nda'dideełgo natseedhíí bighá daagozłıı: áí nneehíí doo yıdaagołsı dahíí déncho'go yaa yádaaktı'; áí dabıı ncho'go ánádaat'ııłı' bighá da'ııłı' daaleeh doleeł; ¹³Doo bik'ehyú ádaat'ee dahíí bighá biniidaagonłt'éehíí bich'ı' nadaahi'niıł, got'ııgo daagodnłch'aadıı gonedłıı daanzı. Da'ılchqohıı la'ıı bik'e ídaa yágosınıí daanłıı, bíł da'ohsaagee nohwich'ı' nadaach'aahıı yee ídaa da'odlíı; ¹⁴Nant'ı' na'ídahıı zhá hadaadéz'ıı, ncho'go ánádaat'ııłı' doo ádaıłsıh da; biini' doo daanłdzıl dahıı k'ızé'daidihınııł: dawahá hádaat'iinıı ładaile'go dázho yıdaagołsı; bíł ch'ídaagodeehgo bá ha'odziıhi ádaat'ee: ¹⁵Nłt'éégo ágot'eehıı bits'á'zhı' dahdikaigo ch'a'okai; Bálaam, Bósor biye', ánát'ııłı' k'ehgo yikísk'eh ánádaat'ııł, án doo bik'ehyú adzaa dahıı bighá bich'ı' nahi'niıłıı bíł nzhqo lék'é; ¹⁶Áída' ncho'go ánát'ııłı' bighá nłdzılgo bich'ı' ha'odzıı: túlgayé doo yałtı' da n'ıı nnee bizhiıhıı bee bich'ı' hadziigo Bik'ehgo'ihí'nań binkááyú na'iziidin'ıı doo goyáq dayú ane' n'ıı áııııd. ¹⁷Áí nnee Bik'ehgo'ihí'nań biyati' ilch'ídaago'aahgo ádaadıl'ını, łeyı'dı' tú hadaazłıı n'ııgee tú ádıhıı k'ehgo ádaat'ee, yaak'os bíł nadaagoyolhıı k'ehgo ádaat'ee; áí aad nahinagıı k'ehgo godıłhıı bádıhyú dahazhı' bágoz'ąq. ¹⁸Ídaa da'odlíıgo yati' nchaahıı yee yádaaktı'go nnee nda'ıłsıihgo daahinaahıı bitahdı' dánane yits'á'heskaihıı k'ızébidihınııł, bits'ı ncho'ıı zhá hádaat'ııgo, la'ıı ncho'ıı doo yich'ı' t'ązłhı' ádaat'ee dago k'ızébidihınııł. ¹⁹Dawa bee nohwich'ı' bíł ch'ıda'ntııhıı daabi'niı ndi dabıı ncho'ıı bi'isna' daanłııdá' ádaaniı: hant'é nnee bidag hagháhıı, da'ái bi'isna' hıleeł. ²⁰Jesus Christ nohweBik'ehń, Hasdánohwiniıłıı, yıdaagołsınıı bee ni'gosdzán biká'gee ncho'go ágot'eehıı bits'á'dı' haheskaihıı bikédı'go, da'ái ncho'ıı bee ák'ınanáda'ıst'óqo, áí bitis nádaasdlııyúgo, ntsédá' ádaat'ee n'ıı bitisgo ncho'go ádaat'eego nádaadleeh. ²¹Dábik'ehyú ágot'eehıı doo yıdaagołsı dago zhıneeıı doo bá nłt'éé da, ndi yıdaagołsıdıı bikédı'go dilzıhgo bengot'aanıı baa daadest'ąq n'ıı yits'á'zhı' ádaasdzaa zhınéehıı itisgo doo bá nłt'éé da. ²²Da'aniıgo goyáqo yati'ıı gánııhıı k'ehgo ádaat'ee, Góse dabıı bikwıh n'ıı yaa nadáhgo néıdaq; la'ıı góchi tánásgızıhi gosht'ı'ish yiıı' nanáhasghal, niı.

3 ¹Díí nakidn nohwich'í' k'ená'ishchii, shíł daanoohshóni; díí naltsoos da'áta biyi'dí' ilk'idá' bídaagonoŋsı n'íí nohwił ch'í'nah ánáshdle' ' bínádaaŋniihgo nlt'éeŋo baa natsídaahkees doleełgo: ²Bik'ehgo'ihí'nań binkááyú nada'iziidi daagodnłsını yunáásyú ádaagone'ihí yaa nadaagolnı' n'íí bínádaaŋniih doleełgo, ła'íí nohweBik'ehń Hasdánohwińiilłı binal'a'á daandliiníí nohwinkááyú yegos'aaníí ałdó' bínádaaŋniih do leełgo nohwich'í' k'ená'ishchii: ³Díí ntsé bídaagonoŋsı le', ik'é'yú yolkaatyú okaqah yaa daadlohiı dabıı ncho'go hádaat'iiníí ye'at'éeŋo nadaakai doo, ⁴Áı gádaanıi doo, Da'os'ah laq Jesus nadáhıı begoz'aq? Doo ánídá' daanoohwita a n'íí nanezna'dı' godezt'igo dawahá alzaadá' ágot'ee n'íí k'ehgo t'ahágot'ee, daanii doleeł. ⁵Díínko doo yínádaaŋniih hádaat'ıı da, doo ánídá' yáá Bik'ehgo'ihí'nań biyati' bee alzaago golıı ni', ni'gosdzán ałdó', áı tú bits'á'dı' gólıı, ła'ıı tú bee alzaa: ⁶Ła'ıı áı túhıı bee ni'gosdzán n'íí tú bił idezjoolgo, ni'gosdzán biká' dawahá ásdııd: ⁷Da'áı Bik'ehgo'ihí'nań biyati'ıı bee yáá ła'ıı ni'gosdzán biłgo díı jıı t'ah golııhıı didlid doleełgo biba' goz'aq, Bik'ehgo'ihí'nań nnee yándaago'aahıı bijıızhı', ła'ıı nnee Bik'ehgo'ihí'nań doo yikısk'eh ádaat'ee dahıı da'ılıı daaleehzhı' biba' goz'aq. ⁸Díı dała'á baa yonah hela', shıł daanoohshóni, nohweBik'ehń dała'á jıı, doo náhóltag dayú łegodzaahıı k'ehgo yaa natsekees, ła'ıı doo náhóltag dayú łegodzaahıı, dała'á jıı k'ehgo yaa natsekees. ⁹Nnee ła' nohweBik'ehń yengon'áanıı doo łaile' da daanzı ndi da'aniigo łaile'; nzaadyú nohwá goho'aal, doo hadıń da'ılıı hileeh hat'ıı da, áıdá' nnee dawa bincho'ıı yits'á'zhı' ádaane'go hat'ıı. ¹⁰In'ııhıı t'é'yú nadáhıı k'ehgo nohweBik'ehń ngon'áá'hıı bijıı biká' ngonyáago, yáá yat'éeŋo áhiłts'ago bech'ıgonáh, ła'ıı dawa be'alzaahıı ko' dázho sidogi bits'á'ndooŋo hiyıh, ni'gosdzán ła'ıı biká'gee nnee ádaizlaahıı dawa ałdó' nnádik'áh. ¹¹Díı dawa da'áızhı' ádıhıı bigha, nnee hago'at'éhi daanołhıı doleełgo baa natsídaahkees, daagodinooŋigo, ła'ıı Bik'ehgo'ihí'nań bikısk'eh ádaanoht'eego, ¹²Bik'ehgo'ihí'nań ngon'áá'ıı bijıı ndaahohłııgo ła'ıı bikádaadeh'ııgo, áı bijıı biká' ngonyáago yáá ditłáádgo, hiyıhgo edııh, ła'ıı yáá hik'e ni'gosdzán be'alzaahıı ko' dázho sidoogo bits'á'ndooŋo hiyıh. ¹³Áıdá' neéhıı, nohwá ngon'áanıı bik'ehgo yáá ánídehi ła'ıı ni'gosdzán ánídehi bikádaadéet'ıı, áı biyi' dabik'ehyú ágot'eehıı zhá begoz'aq doleeł. ¹⁴Áı bigha, shıł daanoohshóni, ágát'éehıı bikádaadeh'ııgo, dahdaanołdohgo nkegohen'áanıı be'ádaanoht'eego, doo hayú nohwaa daats'idıłhıł dago, ła'ıı doo nohwaa dahgoz'aq dago nohweBik'ehń daanoohwidołtséel. ¹⁵Ła'ıı nohweBik'ehń dayúweh kágoho'aahıı bigha hasdách'ıgháhıı ká ch'ı'otaq daanoohsıgo nlt'ée; Paul, nohwik'isn nohwił daanzhóni, ałdó' bigoyá' baa det'aqahıı bik'ehgo, da'áık'ehgo nohwich'ı' k'eda'ashchıı; ¹⁶Binaltsoosıı dawa biyi' díı yaa nagolnı; áı biyi' ła' nyeehi ye'anııhıı doo bıgózı da; áı yati'ıı nnee doo bił ıdaagozı dahıı, b'odla' doo nłdzil dahıı, nádaayogisgo; ła' Bik'ehgo'ihí'nań biyati' bek'eda'ashchiinıı ałdó' ágádaayı'ıı, ágádaat'ııhıı bee dabıı idıł ch'ıdaagodéeh. ¹⁷Áı bigha nohwıı, shıł daanoohshóni, dabııtsé díı bídaagosoŋsııdhıı bigha ıdaa daagonohdzaq, doo

ídaa daagonohdzaą dayúgo, dánko n̄nee daanch’íí nda’ílsihíí bee da’anii ágot’eehíí yits’á’zhì’ ádaanohwile’, ádí’ n̄dzilgo nasozìí n’íídí’ nadohkałi at’ée. ¹⁸Áídá’ Jesus Christ nohweBik’ehí, Hasdánohwin̄iilí, dayúweh bídaagonołsigo biłgoch’oba’íí binkááyú daanołseeł le’. K’adíí ła’íí dahazhì’ áń ba’ihégosì le’. Doleełgo at’ée.

THE FIRST EPISTLE GENERAL OF JOHN

1 ¹Dantsé godeyaadá' nlíni, án daadesiits'aaní, nohwińáá bee daahiit'iiní, daahihiiltsaaní, nohwigan bee nabik'ídaadenl̥iihí, án Yati' be'ihí'náhi, Christ nlii; ²(Ihi'naahí ch'í'nah alzaa, án daahihiiltsaa, baa nadaagohiilni', ihi'naa doo ngonel'aa dahí, nohwiTaa yił nlíni, nohwich'í' ch'í'nah alzaahí nohwił baa nadaagohiilni'); ³Daahihiiltsaaní ła'íi daadesiits'aaní nohwił baa nadaagohiilni', nohwíi ąłdó' nohwił łł daanjoo doleełhíi bigha: nohwiTaa ła'íi biYe', Jesus Christ, bił da'anii łł daandlii. ⁴Dázhó nohwił daagozhó doleełhíi bigha díi nohwich'í' baa k'eda'iilchii. ⁵Díinko Christ bits'ą'dí' daadesiits'aa, ák'ehgo nohwił nadaagohiilni', gádaanohwiłn'niigo, Bik'ehgo'ihí'nań idindláádíi nlii, godiłhiłíi dázhó doo ła' biyi' golíi da. ⁶Godiłhiłíi biyi' nahiikaidá, bił łł daandlii daan'niiyúgo łąda'ilchoo, da'anii ágot'eehíi doo bikisk'eh ádaant'ee da: ⁷Áídá' Bik'ehgo'ihí'nań idindláádíi yi' nliihíi k'ehgo néé ąłdó' idindláádíi biyi' nahiikaiyúgo, łł daanjoo, ák'ehgo biYe' Jesus Christ bidíi nohwinchó'íi dawa nohwá yidiłkoo. ⁸Nohwinchó'íi da'ąđih daan'niiyúgo, ích'í' nadaahiich'aa, ák'ehgo da'anii ágot'eehíi nohwi' da'ąđih. ⁹Nohwinchó'íi baa nanádaagohiilni'yúgo, Bik'ehgo'ihí'nań nohwinchó'híi bigha nohwaa nágode'aah, án da'áníyú át'ée, dávik'ehyú át'ée, ák'ehgo doo bik'ehyú ádaasiidzaa dahíi dawa nohwá naił'ee. ¹⁰Doo hak'i nchó'go ádaahiidzaa da daan'niiyúgo, Bik'ehgo'ihí'nań łą'ilchóhi nliigo ádaahiidle', ák'ehgo biyati'íi doo nohwi' golíi da.

2 ¹Shichagháshé, díi nohwich'í' k'eshchii, doo hak'i nchó'go ádaaht'ii da doleełhíi bigha. Ndi dahadín nchó'go adzaayúgo, nohwiTaa yich'í' nohwá yati'íi golíi, Jesus Christ, dávik'ehyú át'éhi: ²Áń nohwinchó'híi bigha bidíi idejoolíi yee na'aznilhi nlii: doo danée zhá da, ni'gosdzán dágoz'aa nt'éego biká' nnee binchó'íi ąłdó' bá. ³Christ yengon'áaníi bikisk'eh ádaant'eyúgo zhá án bídaagonl̥zihíi bee nohwił ídaagozi. ⁴Dahadín, Shíi án bígonsi, niidá'

án yengon'ááníí doo bikísk'eh at'éé dahíí, lé'íłchóhi nłíi, da'anii ágot'eehíí doo biyi' golíí da. ⁵Áídá' dahadín Bik'ehgo'ihí'nań biyati' yikísk'eh at'ééhíí bił nzhooníí dayúweh nłdzil hileehíí bighą łalzaa: díí bee da'anii biyi' daandłíigo nohwił ídaagozi. ⁶Dahadín, Christ biyi' nshłíi, nıihíí, higaal n'íi k'ehgo higaalgo dábik'eh. ⁷Shik'íyú, begoz'aaníí doo áníúdehi bee nohwich'í' k'e'eshchii da, áídá' begoz'aaníí doo áníúdá'hi, doo áníúdá' bídaagonołsini. Doo áníúdá'hi begoz'aaníí, yati' baa gozhóni dantsé daadesots'aadı' godezt'í'go daadohts'agi at'éé. ⁸Áídá' godiłhılıí bech'ígonyáádá' da'anii idindłáadıí k'adíí be'idindłáádhií bighą begoz'aaníí áníúdehi at'éé, Christ biláhyú da'anii, nohwíí adó' nohwich'í' da'anii: áí begoz'aaníí bee nohwich'í' k'ená'ishchii. ⁹Dahadín, Idindłáadıí biyi' nashaa, nıídá' bik'isn yik'ennıihyúgo, án t'ah godiłhılıí yiıi' nagháhi at'éé. ¹⁰Dahadín bik'isn bił nzhooníí, idindłáadıí yiıi' golíí, áłk'ehgo bighą nach'ígeehíí da'ádih. ¹¹Áídá' bik'isn yik'ennıihíí godiłhılıí yiıi' golíí, godiłhılıí yiıi' nagháhi at'éé, hayú deyaa shıhíí doo yígółsı da, godiłhılıí bıńáá áyisdııdhií bighą. ¹²Shichagháshé, Christ bizhi'ıı biláhyú nohwinchó'híí bighą nohwaa nádaagost'aąhíí bighą nohwich'í' k'e'eshchii. ¹³Nıee báyan daanołłni, Bik'ehgo'ihí'nań, dantsé godezt'í'go golıńıí, bídaagonołshıí bighą nohwich'í' k'e'eshchii. Nıee áńi nahkaihií, nchó'i nłııhń bitis daasolııhıí bighą nohwich'í' k'e'eshchii. Chagháshé daanołłni, nohwıTaa bídaagonołshıí bighą nohwich'í' k'e'eshchii. ¹⁴Nıee báyan daanołłni, dantsé godeyaadı' godezt'í'go golıńıí bídaagonołshıí bighą nohwich'í' k'eshıłchıı ní. Nıee áńi nahkaihií, nadaanołwodıı, Bik'ehgo'ihí'nań biyati' nohwiıı' golııhıí, łá'ıı nchó'i nłııhń bitis daasolııhıí bighą nohwich'í' k'eshıłchıı ní. ¹⁵Nı'gosdzán biká' ágot'eehıı, dagohıı ní'gosdzán biká' nandeehıı doo nohwił daanzhóq da le'. Dahadín ní'gosdzán biká' ágot'eehıı bił nzhooyúgo, nohwıTaa bił'ııóonıı doo biyi' golıı da. ¹⁶Nı'gosdzán biká' be'ágot'eehıı dawa, kots'ı nchó'i hat'ıınıı, końáá bee nts'ı'ıłsihiı, koi'na' be'ıda'ch'odlııhıı, díı dawa doo nohwıTaa bits'á'dı' da, ní'gosdzán bits'á'dı'hi ádaat'ee. ¹⁷Nı'gosdzán łá'ıı nchó'go hách'ıt'ıınıı bech'ıgowáh: áídá' hadıń Bik'ehgo'ihí'nań dahát'ııyú ánát'ııhıı dahazhi' golıı. ¹⁸Shichagháshé, nnágodzaahıı biká' ngonyáá: Christ yich'ı' nagonłkaadıı hińáh doleeıı ba'ıkodaanołsı; ıłk'idá' Christ yich'ı' nadaagonłkaadıı łáągo nehskai; áı bee nnágodzaahıı biká' ngonyáá bídaagonłzi. ¹⁹Áı nohwıts'á' dahıskai ní, áı doo bił daandłıı dahıı bighą nohwıts'á' dahıskai; bił daandłıı lėk'eyúgo, t'ah bił nahiikai doo ní: áídá' nohwıts'á' oheskai, áı bee bıgózi, doo bił daandłıı dago. ²⁰Áídá' nohwıı Holy Spirit nohwiıı' golıı, áłk'ehgo dawa nohwił ídaagozi. ²¹Da'anii ágot'eehıı doo bídaagonołsı dahıı bighą nohwich'ı' k'e'eshchıı da, áídá' bídaagonołshıı bighą, łá'ıı lé'ıchoohıı doo łá' da'anii ágot'eehıı bits'á'dı' dago bídaagonołsı. ²²Hadıń lé'ıłchóhi nłıı? Jesus doo **Christ** nłıı da, nıihıı, án lé'ıłchóhi nłıı. Bik'ehgo'ihí'nań doo nohwıTaa at'éé da, nıihıı łá'ıı, Christ doo Bik'ehgo'ihí'nań biYe' at'éé da, nıihıı Christ bich'ı' nagonłkaadıı nłni at'éé. ²³Hadıń, Christ doo Bik'ehgo'ihí'nań biYe' at'éé da, nıihıı Bik'ehgo'ihí'nań nohwıTaa doo yígółsı da: áídá' hadıń, Christ

Bik'ehgo'ihinañ biYe' at'éé, ñiihíí Bik'ehgo'ihinañ nohwitaa aldó' yígótsi. ²⁴Yati' baa gozhóni dantsé daadesots'aqadí' godezt'i'go daadesots'aaníí dayúweh nohwiyi' golíí le'. Ágádaah't'i'yúgo Bik'ehgo'ihinañ nohwitaa ña'í biYe' daña' biñ daanohtíi doleeł. ²⁵Ihi'naa doo ngonel'aq dahíí yaaká'yú bee daahinoñaa doleeł, nohwitnaidgo nohwá ngon'áq. ²⁶Dahadín k'izénohwiditteeh hádaat'iiníí díí baa nohwich'i' k'eshit chíí ni'. ²⁷Bik'ehgo'ihinañ Holy Spirit nohwiká'zhi' áyíflaa, t'ah nohwiyi' golíí, doo hadín nohwił ch'idaago'aah da ndi nzhqo: da'án dawa nohwił ch'igó'aah, án da'anii, doo lé'gochoo da, dánohwił ch'igon'áqahíí k'ehgo Christ biyi' daanohtíi le'. ²⁸Shichagháshé, án biyi' daanohtíi; áik'ehgo án hiltsehíí bijíi doo bédaahildzid dago nasiidzji doleeł, nyáágee doo biñáál ídaa yadaandzji dago. ²⁹Bik'ehgo'ihinañ dávik'ehyú át'éégo bídaagonotsiyúgo, ñnee daantíígee da'áígee ánadaat'ííhíí Bik'ehgo'ihinañ bichagháshé ádaat'eego bídaagonotsi.

3 ¹Bik'ehgo'ihinañ nohwitaa ntsolaq biñ daanjoo, bichagháshé daanohtíi'niigo: ni'gosdzán biká' ñnee doo bídaagołsi dahíí bigha néé aldó' doo nohwidaagołsi da. ²Shil daanohtíi, k'adíí Bik'ehgo'ihinañ bichagháshé daandli, hago ádaant'ee doleełíí doo hwahá bígoziñ da: ndi díí bídaagonlzi, án hiltsehíí bijíi án ga'adaant'ee doleeł; da'át'éehíí k'ehgo daadidiiltseh doleełhíí bigha. ³Ñnee daantíígee áik'ehgo Jesus yich'i' biini tédaat'i'yúgo, Jesus dázhó nzhqohíí k'ehgo nzhqogo ádilzi. ⁴Dahadín doo bik'ehyú át'éé dahíí, Bik'ehgo'ihinañ yegos'aaníí aldó' doo yee iłsi da: doo bik'ehyú ágot'ee dahíí Bik'ehgo'ihinañ yegos'aaníí doo be'ch'ílsí dahíí át'éé. ⁵Díínko bídaagonotsi, Jesus nohwincho'íí yó'oyidi'aahgo nyáá; ña'í ncho'íí doo ña' ye'at'éé da. ⁶Dahadín án biyi' nliiníí doo ncho'go at'íí da: ña'í dahadín ncho'go at'íiníí doo hak'i biłtsaq da, doo bígółsi da. ⁷Shichagháshé, hadín nohwich'i' naoch'aa hela': dahadín da'áígee ánát'ííhíí dávik'ehyú át'éé, Bik'ehgo'ihinañ dávik'ehyú át'éehíí k'ehgo. ⁸Dahadín ncho'go ánát'ííhíí ch'iidn nant'án bits'á'dí'hi at'éé; ch'iidn nant'án godeyaadí' godezt'i'go ncho'go at'íí. Ch'iidn nant'án ánát'ííhíí ídołdijíhíí bigha Bik'ehgo'ihinañ biYe' nyáá. ⁹Dahadín Bik'ehgo'ihinañ bizhaazhé nliiníí doo ncho'go at'íí da; Bik'ehgo'ihinañ ye'at'éhi biyi' nliihíí bigha: doo hago'at'éégo ncho'go at'íí da, Bik'ehgo'ihinañ bizhaazhé nliihíí bigha. ¹⁰Díí Bik'ehgo'ihinañ bichagháshé dagohíí ch'iidn nant'án bichagháshé bee bígózi doleeł: dahadín doo dávik'ehyú át'éé dahíí, ña'í doo bik'isn biñ nzhqo dahíí doo Bik'ehgo'ihinañ bits'á'dí'hi at'éé da. ¹¹Díí na'goni'íí yati' baa gozhóni dantsé daadesots'aqadí' godezt'i'go daadesots'aqahíí át'éé, daanohtíi hii daanjoo dábik'eh. ¹²Doo Cain k'ehgo ádaant'ee da, ncho'i nliihíí yits'á'dí' nliigo bik'isn náizesdji. Nt'é bigha yizes-híí? Dabíí bi'at'e' ncho'dá' bik'isn dávik'ehyú át'éehíí bigha. ¹³Shik'íyú, ni'gosdzán biká' ñnee nohwik'edaanniihyúgo, doo nohwił díyadaagot'ee da le'. ¹⁴Nohwik'isyú nohwił daanzhqqhíí bigha da'itsaah bits'á'dí' ihinaazhí' daasiikaihíí bídaagonlzi. Dahadín doo bik'isn biñ nzhqo dahíí, da'itsaahíí yiyi' golíí. ¹⁵Dahadín bik'isn yik'enniihn íłk'idá' ñnee yizes-

hijihí k'ehgo at'éhi at'éé: dahadín nnee yizes-hijihí 'ihi'naa doo ngonel'aa dahí doo yee hi_{naa} dago bídaagonłsj. ¹⁶Jesus bi'ihí'na' nohwá nyinné'í bee Bik'ehgo'ihí'na' bił'ijóóní bídaagonłzi: áík'ehgo néé áldó' nohwi'ihí'na' nohwik'isyú bá ndaan'né' dábik'eh. ¹⁷Dahadín ni'gospdzán biká' be'ihí'naahí dawa yígoyilí'ídá', bik'isn tét'iyéégo yígółsj ndi doo yaa ch'oba' dayúgo, hagog'éégo Bik'ehgo'ihí'na' bił'ijóóní bijí' biyi' golí'í? ¹⁸Áídá' shichagháshé, da'aniigo lił daanjóqgo iłch'odaahi'nii le', doo daazhógo ádaan'niigo da, doo daazhógo baa nadaagohiilni' da. ¹⁹Dí' bee da'ani' ágot'eehí' bits'á'dí' daandliigo bídaagonłzi doleel, ła'í' Bik'ehgo'ihí'na' binadzahgee nohwijí' biyi' nkegohen'áání' begoz'aa doleel. ²⁰Nohwijí' yune' doo bik'ehyú ádaant'ee da daandziyúgo, Bik'ehgo'ihí'na' nohwijí' bitisgo at'éehí' dawa yígółsj. ²¹Shił daanohshóni, nohwijí' yune' dábik'ehyú ádaant'eehí' bídaagonłziyúgo, Bik'ehgo'ihí'na' binadzahgee doo ndaahiildzid da. ²²Áík'ehgo nt'éhéta bídaahónkeedí' nohwaa yiné', ngon'áání' bikísk'eh ádaant'ee, ła'í' dábil' bik'ehyú ádaant'eehí' bigha. ²³Dí'ngo ngon'áni at'éé, BiYe', Jesus Christ, daahohdlaa le', ła'í' lił daanohjoo le', Bik'ehgo'ihí'na' nohwá ngon'ááhí' k'ehgo. ²⁴Hadín Bik'ehgo'ihí'na' ngon'áni yikísk'eh at'éehí', Bik'ehgo'ihí'na' biyi' golí'í, ła'í' Bik'ehgo'ihí'na' yi' golí'í. Holy Spirit nohwaa daizné'í' bee Bik'ehgo'ihí'na' nohwi'yi' golí'igo bídaagonłzi.

4 ¹Shił daanohshóni, spirits doo dawa daahohdlaa da, áídá' spirits bídaanohtahgo bídaagonłsjih, Bik'ehgo'ihí'na' bits'á'dí' daanli' shihí', dagohí' doo bits'á'dí' daanli' da shihí': Bik'ehgo'ihí'na' binkááyú na'iziidi ádaadil'íni lúágo ni'gospdzán biká' niheskaihí' bigha. ²Dí' bee Bik'ehgo'ihí'na' biSpirit bídaagonłsj: Spirit daantí'gee, Jesus Christ nnee k'ehgo nyáá, nihi' Bik'ehgo'ihí'na' bits'á'dí' nlíni at'éé: ³Áídá' spirit daantí'gee, Jesus nnee k'ehgo nyáá, doo ni' dahí doo Bik'ehgo'ihí'na' bits'á'dí' nlíni at'éé da: dí' Christ bich'í' nagonłkaadí' bispirit at'éé, hígháhgo ba'ikodaanohsj n'í; da'ái iłk'idá' ni'gospdzán yiká' nli'. ⁴Shichagháshé, Bik'ehgo'ihí'na' bits'á'dí'hi daanohli', áík'ehgo Bik'ehgo'ihí'na' binkááyú na'iziidi ádaadil'íni bitis daasolli': nohwi'yi' golí'íh'ni' ni'gospdzán biyi' golí'íh'ni' bitisgo at'éehí' bigha. ⁵Ni'gospdzán bits'á'dí' daanli': á' bigha ni'gospdzán biká' ágot'eehí' yaa yádaakti', áík'ehgo ni'gospdzán biká' nnee daabidits'ag. ⁶Néé Bik'ehgo'ihí'na' bits'á'dí'hi daandli': dahadín Bik'ehgo'ihí'na' yígółsiní' nohwidits'ag; áídá' dahadín doo Bik'ehgo'ihí'na' yits'á'dí'hi nli' dahí doo nohwidits'ag da. Dí' bee spirit da'aniihí' nli' shihí', dagohí' spirit lé'ihchoohí' nli' shihí' bídaagonłzi. ⁷Shił daanohshóni, lił daanjoo le': ił'ijóóní' Bik'ehgo'ihí'na' bits'á'dí'hi at'éé; dahadín bił'ijóóní' Bik'ehgo'ihí'na' bizhaazhé nlíni at'éé, ła'í' Bik'ehgo'ihí'na' yígółsj. ⁸Dahadín doo bił'ijoo dahí, doo Bik'ehgo'ihí'na' yígółsj da; Bik'ehgo'ihí'na' ił'ijóni' nli' bigha. ⁹Dí' k'ehgo Bik'ehgo'ihí'na' bił'ijóóní' nohwił' ch'í'nah alzaa, Bik'ehgo'ihí'na' biYe' dał'áhi ni'gospdzán biká'zhí' nkeyin'á, án bee daahin'naa doleelgo. ¹⁰Dí'ngo ił'ijóóní' at'éé, doo néé Bik'ehgo'ihí'na'

nohwił daanzhōqhií bighā da, ndi bíi bił daanjōqhií bighā biYe' nohwá yinł'a', bidilíí bee nohwinchō'híí bighā nohwá nahinił doleełgo. ¹¹ Shił daanohshóni, Bik'ehgo'ih'i'nań dázhō bił daanjōqhií bighā, néé ałdó' lił daanjōq le'. ¹² Doo hak'i hadín Bik'ehgo'ih'i'nań yo'ji da. Néé lił daanjōqyúgo Bik'ehgo'ih'i'nań nohwiyi' golíí, nohwił nzhooníí dayúweh nǎdzil hileehíí bighā łalzaa. ¹³ Díí bee Bik'ehgo'ih'i'nań biyi' daagondliigo, ł'a'íí bíi nohwiyi' golíígo bídaagonlzi, dabíí biSpirit nohwaa yiné'híí bighā. ¹⁴ NohwiTaa biYe' ni'gosdzán biká' nnee hasdáyiniłgo yinł'a'íí daahihiiłtsaągo baa daagohiilni'. ¹⁵ Dahadín, Jesus Bik'ehgo'ih'i'nań biYe' at'éé, nihií Bik'ehgo'ih'i'nań biyi' golíí, bíi ałdó' yiyi' golíí. ¹⁶ Bik'ehgo'ih'i'nań bił daanjooníí bídaagonlzi ł'a'íí daahohiidłā. Bik'ehgo'ih'i'nań ił'ijóni nliji: áík'ehgo hadín ił'ijóni yiyi' golííni, Bik'ehgo'ih'i'nań yiyi' golíí, ł'a'íí bíi ałdó' Bik'ehgo'ih'i'nań biyi' golíí. ¹⁷ Áí bighā nohwił'ijóóni nǎdzilgo nohwá łalzaa, Bik'ehgo'ih'i'nań nnee yándaago'aahíí bijji doo daasiite' dago nasiidzji doleełgo ni'gosdzán biká' daagondliji ndi án ye'at'ééhíí néé ałdó' be'ádaant'eehíí bighā. ¹⁸ Hadín bił'ijóóni doo neildzid da; ił'ijóóni łalzaahíí bee négodzidíí nain'i: hadín neildzidíí biniigodilne'. Hadín neildzidíí bił'ijóóni doo łalzaa da. ¹⁹ Bik'ehgo'ih'i'nań dantsé bił daanjōqhií bighā nohwił daanzhōq. ²⁰ Dahadín, Bik'ehgo'ih'i'nań shił nzhōq, niidá' bik'isn yik'enniihyúgo, áí lé'it'chóhi nliji: dahadín bik'isn yo'fni ndi doo bił nzhōq dadá', hagog'éégo Bik'ehgo'ih'i'nań, doo yo'ji dahíí, bił nzhōq doleeł? ²¹ Díí Bik'ehgo'ih'i'nań nohwá ngon'áni at'éé, Dahadín Bik'ehgo'ih'i'nań bił nzhooníí bik'isn ałdó' bił nzhōq le'.

5 ¹ Nnee daantíígee Jesus, **Christ** nliigo yodlaaní, Bik'ehgo'ih'i'nań bizhaazhé nliji: áík'ehgo dahadín nohwiTaa bił nzhooníí, bizhaazhé ałdó' bił nzhōq. ² Bik'ehgo'ih'i'nań nohwił daanzhōqgo, ngon'áání bikísk'eh ádaant'eeýúgo, áí bee Bik'ehgo'ih'i'nań bichagháshé nohwił daanzhōqgo bídaagonlzi. ³ Bik'ehgo'ih'i'nań ngon'áání bikísk'eh ách'it'ééhíí, án koł nzhóni at'éé: án ngon'áání bikísk'eh ách'it'ééhíí doo nyee da. ⁴ Dahadín Bik'ehgo'ih'i'nań bizhaazhé nliini ni'gosdzán biká' ágot'eehíí yitis nliji: nohwi'odł'a'íí bee ni'gosdzán biká' ágot'eehíí bitis daandliji. ⁵ Hadín ni'gosdzán biká' ágot'eehíí yitis nliji? Dahadín Jesus Bik'ehgo'ih'i'nań biYe' nliigo yodlaaní zhá. ⁶ Jesus Christ tú hik'e dił biłgo bee nyáá, doo dá tú zhá bee da; tú hik'e dił biłgo bee nyáá. Holy Spirit da'anii nliihíí bighā da'aniigo baa nagolni'. ⁷ Taagi yaaká'yú da'aniigo baa nadaagolni', nohwiTaa, hik'e Yati' nliini, ł'a'íí Holy Spirit: áí taagihíí dał'a'hi at'éé. ⁸ Taagi ni'gosdzán biká' da'aniigo baa nadaagolni', Holy Spirit, hik'e tú, ł'a'íí dił: díí taagihíí dálełt'eego ádaanii. ⁹ Nnee nadaagolni'íí hodaayélts'aą, áidá' Bik'ehgo'ih'i'nań nagolni'íí itisgo ádaanzigo hodaayélts'aągo nł'éé: áí nagolni'íí dabíí biYe' yaa nagolni'híí át'éé. ¹⁰ Dahadín Bik'ehgo'ih'i'nań biYe' yodlaaní, dabíí da'anii na'goni'go yígółsi: dahadín Bik'ehgo'ih'i'nań doo yodłā dahíí, lé'it'choogo áyíłsi; biYe' yaa nagolni'íí doo yodłā dahíí bighā. ¹¹ Díínko yaa nagolni'íí át'éé, Bik'ehgo'ih'i'nań ih'i'naa doo ngonel'aą dahíí nohwaa daidez'aą, díí ih'i'naahíí biYe' yiyi' golíí.

¹²Dahadín Bik'ehgo'ihí'naán biYe' yigoyíííhíí ihí'naa doo ngonel'ąą dahíí yee hínaa; dahadín Bik'ehgo'ihí'naán biYe' doo yigoyííí dahíí doo áík'ehgo hínaa da. ¹³Díí k'e'eshchiiníí nohwií, Bik'ehgo'ihí'naán biYe' daahohdlaaníí nohwich'í k'e'eshchíí; ihí'naa doo ngonel'ąą dahíí bee daahinohnaa bídaagonoısi doleełhíí bigha, ıa'ıí Bik'ehgo'ihí'naán biYe' bizhi' dayúweh daahohdlaąą doleełgo. ¹⁴Díınko bee bada'ondlii, nt'éhéta biká da'ohiikaąah, bíí hát'ıınıí bik'ehgoyúgo, nohwidits'ag; ¹⁵Nt'éhéta biká da'ohiikaąahgee nohwidits'ago bídaagonlziyúgo, biká da'ohiikaąahíí daasiit'ııdgo bídaagonlzi. ¹⁶Dahadín bik'isn nchó'ıı doo bigha da'itsaah dahíí ye'at'ııgo yo'ııyúgo, yigha okaąah le', áík'ehgo nchó'ıı doo bigha da'itsaah dahíí ye'ádaat'ıınıí Bik'ehgo'ihí'naán ihí'naahíí bá baa daide'aah doleeł. Nchó'híí bigha da'itsaahíí gólıı: áı bigha hadín okaąah le' doo dishnıi da. ¹⁷Doo bik'ehyú ánách'ot'ııı dahíí dawa nchó'ihíí át'éé: áıdá' nchó'ıı doo bigha da'itsaah dahíí gólıı. ¹⁸Dahadín Bik'ehgo'ihí'naán bizhaazhé nliiníí doo nchó'go at'ıı dago bídaagonlzi; Bik'ehgo'ihí'naán biYe' nt'éégo bistıı, áík'ehgo nchó'i nliıhın doo bıhi'náh dago ábııı. ¹⁹Bik'ehgo'ihí'naán bits'á'dı' daandlııgo bídaagonlzi, áıdá' nı'gosdzán dągoz'ąą nt'éégo nchó'i nliıhın yebik'eh. ²⁰Bik'ehgo'ihí'naán biYe' nyáągo nohwiı ıdaagozıgo ádaanohwizlaahíí bídaagonlzi, Bik'ehgo'ihí'naán da'anıi nlıni bídaagonlzi doleełgo; dabıı da'anıi nlıni biyi' daagondlıı, biYe', Jesus Christ biyi' daagondlıı. Díí Bik'ehgo'ihí'naán da'anıhi, ıa'ıı ihí'naa doo ngonel'ąą dahíí át'éé. ²¹Shichagháshé, nadn'ái bee daach'okaąahíí bits'á'zhı' ádaanoht'ee. Doleełgo at'éé.

THE SECOND EPISTLE OF JOHN

¹ Shíí, ínashood básízíni, isdzán Bik'ehgo'ihí'nań bita'hazlaahíí, bichagháshé biłgo bich'í' k'e'eshchii, áí da'aniiigo shił daanzhoq, doo shí zhá da, nnee da'anii ágot'eehíí yídaagołsiníí dawa ałdó'; ² Da'anii ágot'eehíí nohwíjii biyi' golííhíí bigħa k'e'eshchii, áí da'anii ágot'eehíí dahazhí' nohwił nlii doleeł. ³ Bik'ehgo'ihí'nań nohwiTaa ła'íí Jesus Christ nohweBik'ehń, nohwiTaa biYe' nłini, bits'á'dí' aatét'íi ła'íí iłch'í'gont'éehíí bee nohwich'í' goz'aq le', da'anii ágot'eehíí ła'íí ił'ijóónii biłgo. ⁴ Nichagháshé ła', nohwiTaa nohwá ngon'áqħhíí k'ehgo da'anii ágot'eehíí yikísk'eh hikahgo baa niyááhíí bigħa shił gozhóq. ⁵ Shilah, begoz'aaníí doo áníidéhi bee nich'í' k'e'eshchii da, áídá' yati' baa gozhóni dantsé daadesiits'aqadá' bee nohwá ngot'aq n'íí, baa nánoshkaqħ, díńko, Lił daanjóq le'. ⁶ Díí bee nohwił'ijóónii bígózi, Bik'ehgo'ihí'nań yegos'aaníí bikísk'eh hiikahyúgo. Díńko begoz'áni, Bił'ijóónii biyi'zhí'go hohkah le', dantsé daadesots'aq n'íí k'ehgo. ⁷ K'izé'idilteehíí ląągo ni'goszán biká'yú daadeskai, áí Jesus Christ nnee k'ehgo nyáá, doo nii da. Hadín doo áńíí dahíí k'izé'idilteehíí ła'íí Christ bich'í' ngonłkaadíí át'éé. ⁸ Ídaa daagonohdzaq, nohwitahyú nada'siidziidíí doo da'ílií daanoł'ii da doleełgo, áídá' áí bigħa nohwich'í' nahi'ńíí doleeł. ⁹ Dahadíń, iłch'ígonsh'aah, niidá', Christ áńíyú doo áńíí dayúgo, Bik'ehgo'ihí'nań doo bił nlii da. Áídá' dahadíń Christ áńíyú áńííhíí nohwiTaa hik'e biYe' biłgo yił nłini at'éé. ¹⁰ Hadín nohwaa nyáágo díí iłch'ígot'aahíí doo yee nohwich'í' yati' dayúgo, nohwigowa yune' nohwił ha'áowáh hela', doo k'ébiłdohńii da: ¹¹ Hadín k'eyiłńiihíí nchó'go na'iziidíí yich'oníhi at'éé. ¹² Ląągo nohwich'í' k'e'eshchii hasht'íi ndihíí doo naltsoos biká' ła'íí bek'e'echíhé bee nohwich'í' k'e'eshchii hasht'íi da, ndi nohwaa nsháhgo daakiit'ijigo iłch'í' yádaahiilti'íí zhá hasht'íi, áík'ehgo zhá dawa bee nohwił daagozhóq doleeł. ¹³ Nídee Bik'ehgo'ihí'nań bita'hazlaahíí bichagháshé, Gozhóq, daaniłńii. Doleełgo at'éé.

THE THIRD EPISTLE OF JOHN

¹Shíí, ínashood básízíni, Gaius shíł nzhóni bich'í' k'e'eshchii, án da'aniiigo shíł nzhq̄. ²Shíł nzhóni, niyi'siziiníí dá nłt'éé nt'éégo át'ééhíí k'ehgo dawa ná nzhq̄go ła'íí doo nígol'íh dago ná háshł'íí. ³Nohwik'isyú ła' kú hikaigo, da'anii ágot'éhi bikísk'eh hínáángo yaa nadaagoln'i'híí bighą dązhq̄ shíł gozhq̄. ⁴Odlą' bee shichągháshé daanłni da'anii ágot'eehíí yikísk'eh hikaahíí ba'ikonsįgo dązhq̄ shíł gozhq̄, bitisgo baa shíł gozhóóníí she'ádįh. ⁵Ni, shíł nzhóni, nohwik'isyú ła'íí anahdí' nadaakaihíí bich'odaanniihíí da'anii nłt'éégo ánt'íni at'éé; ⁶Hagot'éégo bich'odaanniihíí ha'ánázéh yuņe' yaa nadaagoln'i': Bik'ehgo'ih'i'nań yá nada'iziidgo nadaakaihíí dahnádiikáhgee bich'odaanniiigo dawa bá łaadaalé'go nłt'éégo ánt'íni at'éé, Bik'ehgo'ih'i'nań yánada'iziidíí ái k'ehgo bá ách'ít'íįgo nzhq̄. ⁷Christ yaa nadaagoln'i'híí bighą dahiskai, nņee Bik'ehgo'ih'i'nań doo daayokaąh dahíí doo nt'é yídaayokéedgo da. ⁸Bik'ehgo'ih'i'nań yánada'iziidíí nłt'éégo ádaanłzi le', ágádaahiit'įyúgo néé ałdó' da'anii ágot'eehíí yánada'iziidíí bich'odaahi'ņii. ⁹Ínashood ha'ánáłséhíí bich'í' k'eshełchíí: ndi Diótrefes, itah nłni, ínashood binant'a' hisłteeh nzięo ádést'íni, doo nohwídaayést'sąą da ni'. ¹⁰Áí bighą shíí níyáágo bi'at'e'i bínashņiih doleeł, yati' nchq̄'i yee nohwich'í' yałti', daanohwoch'įidgo: ái doo bił hwoi dago, dabíí nohwik'isyú doo yich'onii hát'íį da, ła'íí hadíí hádaat'iiníí, Dah, yiłņii, ádíí' doo itah hileehi yá hát'íį da. ¹¹Shíł nzhóni, nchq̄'íí doo be'į'íį da, nłt'ééhíí zhą be'į'íį. Hadín nłt'éégo ánat'įįłíí Bik'ehgo'ih'i'nań bits'ą'dí'hi at'éé: áídá' doo bik'ehyú ánat'įįł dahíí Bik'ehgo'ih'i'nań doo yígółsį da. ¹²Demétrius nņee dawa nłt'éégo baa yałti', da'anii ágot'eehíí ye'at'éhi ch'į'nah áyįłsį, néé ałdó' nłt'éégo baa nagohiiln'i', baa nagohiiln'i'íí da'anii, bídaagonołsį. ¹³Łąągo k'e'eshchii doleeł ni', ndi bek'e'echíhé doo bee nich'í' k'e'eshchii da: ¹⁴Áídá' déł'įhégo nándestséel ndi at'éé, hihit'įįgo iłch'í' yáhiilti' doleeł. Iłch'į'gont'ééhíí bee nich'í' goz'ąą le'. Nohwit'ekéhíí, Gozhq̄, daaniłņii. Akú nohwit'ekéhíí dała'á daantíįgee bizhi' daahónzhiigo, Gozhq̄, shá daabiłņii.

THE GENERAL EPISTLE OF JUDE

¹ Shíí Jude, Jesus Christ bána'isiidíí, James bik'isn nshlíni, nnee Bik'ehgo'ihí'naán nohwiTaa hadaidezlaahíí bich'íí k'e'eshchii, áí Jesus Christ ídádaabolta'í ía'íí Bik'ehgo'ihí'naán bich'íí ádaanniidi: ² Bik'ehgo'ihí'naán bílgoch'oba'íí, ía'íí bits'á'dí' ílch'íí'gont'ééhíí ía'íí bíl'íjónnii dayúwehyú bee nohwich'íí ígohigháh le'. ³ Shił daanohshóni, odlá' bíl dała'á da'ohiidlaahíí bee hasdá'iidéhi dázho hasht'íígo baa nohwich'íí k'e'eshchíigo ni, áídá' odlá' nnee Bik'ehgo'ihí'naán **báhadaadeszaahíí** baa daadest'aa n'íí bá nadaagonołkaad doleełgo nohwidag yashti' doleełhíí bigha nohwich'íí k'e'eshchii. ⁴ Nohwitahyú nnee ía' ha'ádaanihest'íí, áí doo ániidá' díí bigha ch'ídaagodeehgo bá nagoz'aa lək'e, nnee doo daagodnłs dahíí, Bik'ehgo'ihí'naán bílgoch'oba'íí k'ihzhí' ádaizlaadá' ncho'íí zhá dahot'éhé yaa ídaadest'aa lək'e, ía'íí Bik'ehgo'ihí'naán dała'áhi hik'e Jesus Christ nohweBik'ehń gádaabiłnii, Doo án zhá da'ch'okaał at'éé da, daanii. ⁵ Díí íłk'idá' bídaagonołs ndi bínadaałniih nohwildishnii, nohweBik'ehń nnee Egypt golzeedí' hayínil n'íí bikédí'go, áí bitahyú doo da'odlaa dahíí da'íłíí ádaizlaa lək'e. ⁶ Bik'ehgo'ihí'naán binal'a'á ía' yaaká'yú daagolíí n'íí dantsédá' yedaabik'eh n'íí yits'á'zhí' daaheskai, áík'ehgo godíłhíł yuyaa bésh hishbizhíí bee dahazhí' dahdaahest'ógo igozisgo baa yá'iti'íí bijjizhí' Bik'ehgo'ihí'naán bishnil. ⁷ Sódóm ía'íí Gomórrah ía'íí binaayú kįh nagozníłí biyi' nnee daagolíni n'íí da'ágát'éégo nant'íí na'ídaahíí yaa ídaadest'aa, ía'íí ílch'íí' biini' daama', áí bich'íí' nahi'niłgo dahazhí' ch'iidn biko' diltí'í yee biniidaagodeszaa; díinko bee nnee bíł ch'ídaagot'aahi at'éé. ⁸ Da'ágát'éégo díí nnee ncho'go nadaayeełíí bee bits'í dailchogh, yedaabik'ehíí doo daidnłs da, ía'íí yaaká'yú daagolíni daach'idnłsini ncho'go yaa yádaakti'. ⁹ Míłkael, Bik'ehgo'ihí'naán binal'a'á yaaká'yú daagolíníí da'tiséyú sitínihi ndi, ch'iidn nant'án yíłnagonołkaadgo Moses bits'í n'íí bigha łahadit'áhdá' biini' hąhgo doo yati' ye'okaałgo yaa dahgoz'aa da, áídá' gáyíłnii, NohweBik'ehń nił diteh ndi at'éé. ¹⁰ Áídá' díí nneehíí, nt'é doo yídaagołs dahíí ncho'go yaa yádaakti': ndi dziłká'yú gólíníí doo natsídaakees dahíí k'a'at'éégo dabínik'eh yídaagołsiníí ánadaat'íłíí zhá ye'adaat'ee, áí bee ídaadilchogh. ¹¹ Áí nnee bá

góyéé dolee! Cain holzéhi adzaa n'íí k'ehgo ádaadzaa, Bálaam holzéhi bich'í' nahi'ñiíhíí bighą nihesíí n'íí k'a'at'éego zhaali yidáhzhí' ádaane'go ndaahihsiih, 1a'íí Córe holzéhi, Bik'ehgo'ihí'nań yich'í' nagonłkaadgo da'íłíí silijihíí k'ehgo áí da'íłíí daadolee. 12Díí nñeehíí Bik'ehgo'ihí'nań binadzahgee łł daanhojọqogo náda'ohdijihíí daiłchọqohgo ádaat'jijh, doo daaste' dago itisgo náda'idijih bił náda'ohdijihgee: yaak'os tú da'ádijhgo bił nagoyolhíí k'ehgo ádaat'ee; ch'il náhásgani binest'a' ádini, nakidn da'íké' náhásgani, bikeghad dá bił hádodzjizíí k'ehgo ádaat'ee; 13Túnteel bighán hashkeego nadiidáhíí k'ehgo ádaat'ee, tú bizhol hayil'eelhíí k'ehgo bi'at'e' bik'e' ídaayágosiníí hit'jij hileeh; ts'isqosé da'adzaayú nadaahi'nahgo dahnaznilhíí k'ehgo ádaat'ee, chagolheet dážhọ diłhilihíí dahazhí' bá begoz'aą. 14Adamí' godezt'i'go gots'id íłké' hanáłolchijjee Énoch nagmaa lẹk'e, án díí nñeehíí yunáásyú ágone'íí yaa nagoln'i' lẹk'e, gánñiidgo, Isąą, nohweBik'ehń nñee báhadaadeszaahíí goneznan doo náhółtag dayú hilt'eego yil dokah, 15Nñee dawa yándaago'aahíí bighą hígháh, áí nñeehíí bitahyú hadíí doo daagodnłsį dahíí doo daagodnłsį dago ánádaat'jij n'íí bił ch'í'nah ádaagole'go, 1a'íí Bik'ehgo'ihí'nań daayokáałgo yaa yádaakti' n'íí ałdó' nda'ıłsihíí bił ch'í'nah ádaagole'go hígháh. 16Díí nñeehíí aadaanét'jij, 1a'íí dawahá yída'iltah, nchọ'i hádaat'iiníí yikísk'eh daahinaa; ídaa da'odlııgo yati' dážhọ nchaahíí yee yádaakti', daazhógo ádaaniigo yati' baa gozhóni bee nñee yich'í' yádaakti', da'it'jijhíí bighą. 17Ndi shil daanohshóni, Jesus Christ nohweBik'ehń binadaal'a'a yunáásyú ágone'íí dabıntsédá' yaa nadaagoln'i' n'íí bınádaałñiil; 18Gádaanohwiłñii n'íí, Iké'yú goldohíí biyi' aadaadłohíí doo daagodnłsį dago nchọ'íí hádaat'iiníí yikísk'eh ádaat'eelhíí daahikáh dolee. 19Díí nñeehíí da'anii ágot'eelhíí yits'ą'zhí' ádaane'íí daanlij, ni'gosdzán biká' ágot'eelhíí yikísk'eh ádaat'ee, Holy Spirit doo biyi' daagoljij da. 20Áídá' nohwihíí, shil daanohshóni, nohwi'odłá' dilzini bee nłdzilgo ádaadohdle', Holy Spirit biláhyú da'ohkąąhgo, 21Bik'ehgo'ihí'nań bił'ijóóníí biyi' daagonohjijgo ádaadinołzi, Jesus Christ nohweBik'ehń nohwaa ch'oba'go dahazhí' ihí'naahíí nohwaide'aahíí biká' daadeh'jij. 22Áí nñee nchọ'go ánádaat'jijhíí 1a' baa daach'ohba'go 1ahgo bich'í' ádaanoht'ee: 23La'ihíí binchọ'íí baa daagonohsąągo, kọ' biyi'dí' hadaahohdzjįsigo hasdádaahñil; nchọ'go ánádaat'jijhíí bighą bidiyágé bits'ą' 1ikizhgo alzaahíí ndi nohwił daanchọ' le'. 24Dánkota nanánohdéh doleełí yits'ą'zhí' Bik'ehgo'ihí'nań ánohwıłsigo yinel'aą, 1a'íí doo nohwaa dahgoz'aą dago dabíí bits'ą'ídindłáádgee, bidáhzhí' dážhọ nohwił gozhóqogo nasozjigo ádaanohwidolıłıgo yinel'aą, 25Áń Bik'ehgo'ihí'nań dał'a' góyáni, Hasdánohwiñiilíí, ihégosiníí, ízisgo at'éehíí, dahot'éhé yebik'ehíí, 1a'íí nawodíí bíyéé le', dák'ad, 1a'íí dahazhí'. Doleełgo at'éé.

THE REVELATION OF ST. JOHN THE DIVINE

1 ¹ Bik'ehgo'ihí'nań yunáásyú hago ágonéh shíhíí Jesus yíł ch'í'nah ágóláa, Jesus bánada'iziidíí bich'í' ch'í'nah áiléhíí bighą; bána'iziidi, John holzéhi, yich'í' na'ágole'go yaaká'dí' binal'a'á John yich'í' oyiił'á: ²John, Bik'ehgo'ihí'nań biyati'íí, ła'íí Jesus Christ hant'é nii lán shíhíí, ła'íí hadíí dahot'éhé yo'íí lán shíhíí yaa nagosni'. ³Hadín yunáásyú hago ágonéhi baa na'goni'íí yozhííhíí, ła'íí hadín daidezts'aaníí biyaa daagozhqó doleeł, ła'íí díí k'e'eshchiiníí daayota'íí ałdó' biyaa daagozhqó doleeł: iłk'idá' biká' nagowaahíí bighą. ⁴Shíí, John nshłíni, Asiayú ínashood ha'ánátséhíí gots'idiyú nagoznili bich'í' k'e'eshchii: Nliiníí, nlii n'íí, dogáti, án bits'ą'dí' iłgoch'oba'íí ła'íí iłch'í'gont'ééhíí bee nohwich'í' goz'ąą le'; ła'íí Spirits gots'idi Bik'ehgo'ihí'nań nant'aago dahsdaagee bádíh nadaaziiníí bits'ą'dí'; ⁵Ła'íí Jesus Christ da'aniigo aanagolni'íí, nanezna'íí bitahdí' dantsé nágosdłíni, ni'gosdzán biká' nnee nadaant'aahíí yá nant'áhi ałdó' bits'ą'dí', iłgoch'oba'íí hik'e iłch'í'gont'ééhíí bee nohwich'í' goz'ąą le'. án bił daanioogo nohwinch'í' ąął nohwá táyizgiz bidííí bee, ⁶Áń nant'án ádaanohwizlaa, ła'íí biTaa, Bik'ehgo'ihí'nań, bi'okąąh yebik'ehgo ádaanohwizlaa; án dązhq ba'ahégoši le', dawa yebik'eh le', doo ngonel'ąą dayú dahazhi'. Doleełgo at'éé. ⁷Isąą, yaak'os biyi'dí' nádáh; dakówa daach'iłtséh, hadín bighádaach'isgeedíí ałdó': ni'gosdzán biká' nnee dahot'éhé iłtah at'éégo hadaazt'í'íí án yik'e natídaadindlii doleeł. Da'anii. Doleełgo at'éé. ⁸NohweBik'ehń, nliiníí, nlii n'íí, dogáti, Dák'a'at'éhi, gáníí, Shíí Álpha hik'e Oméga, begodeyáhi hik'e bengont'í'í nshłíi. ⁹Shíí John, nohwik'isn, Jesus binkááyú nohwił dała' nohwich'í' nadaagont'ogi, hik'e Jesus Christ bilałt'áhgee nohwił daanshłíni, ła'íí nyee ndi dayúweh bił dahikahi, ni' táyi' dahgoz'ąą Pátmos holzeegee sídąá, Bik'ehgo'ihí'nań biyati'íí hik'e Jesus baa nagoshni'íí bighą. ¹⁰Godilziníí bijii Holy Spirit shiká'zhi' adzaago, shine'dí' kozhii dązhq adíid dilwoshgo disiits'ąą, bésh dilwoshé áńííhí k'ehgo, ¹¹Gáníigo, Shíí Álpha hik'e Oméga nshłíi, dantséyúhi hik'e iké'yúhi: ádí' gánádi'niigo, Hant'é hí'íínií naltsoos biyi'

bak'e'ılchíígo Asiayú ha'ánázéhé gosts'idiyú nagoznılíí bich'í' ánléh; Éphesus, Smýrna, Pérgamos, Thyatíra, Sárdis, Philadélphia, Laodicéa, díí dawa bich'í' ádaanle'. ¹²Hadínsha' áshiłnii nsigo t'ąazhí' nánishne'. Akú ik'ah kọ'íí biká'dahnásilt'áhi óodo be'alzaahi gosts'idiyú odaaz'aago hiłtsaa; ¹³Ik'ah kọ'íí biká' dahnásilt'áhi gosts'idiyú odaaz'aahíí iłn'dí' ła' nnee ga'ánolini sizii, bidiyágéhií bikets'inyú nel'ąa, bisis óodo be'alzaahi dážhó nteeli bitilyú nel'ąaąo bínást'í'. ¹⁴Bitsits'in hik'e bitsizil łigai, dibelíí bighaa dážhó łigai łehíí k'ehgo, zas k'ehgo łigai; binááhíí kọ' yaadiinahíí k'ehgo at'éé. ¹⁵Bikeehíí bésh brass holzéhi, kọ' biyi' hibeezhgo dážhó bik'ena'didlaadhíí k'ehgo at'éé; bizhiihíí tú dážhó łaągo dits'ag łehíí k'ehgo aiłts'ag. ¹⁶Bigan dihe'nazhińéego ts'ıłsqosé gosts'idi dahyonıł: bésh be'idiltishé dá'ılch'izhińéé deníni bizé'dí' há'áa; ła'íí binii'íí ya'ái dážhó bits'ą'idindlaád łehíí k'ehgo at'éé. ¹⁷Hiłtsaađá' biyahzhí' nágo' dasiitsaađhíí k'ehgo. Ádí' bigan dihe'nazhińéé bee shiká' ndelniih, gáníígo, Doo néndzid da; shíí dantseyúhi hik'e iké'yúhi nshłii: ¹⁸Shíí dasiitsaa n'íí naahí'naahíí nshłii; saa, dahazhí' hinshnaa, Doleełgo at'éé; ch'iidntahíí ła'íí da'itsaahíí bá be'igeęsé nashnil. ¹⁹Hant'é hí'íníí hik'e hago ágót'ii shíhíí, ła'íí kodí' godezt'i'go hago ágone' shíhíí bak'e'ılchíí; ²⁰Ts'ıłsqosé gosts'idi shigan dihe'nazhińéego dahishniłgo hinłtsaaníí, hik'e ik'ah kọ'íí biká'dahnásilt'áhi óodo be'alzaahi gosts'idyú odaaz'aahíí, doo baa nił ígózı dahíí bígosıńłsıih. Ts'ıłsqosé gosts'idihíí Bik'ehgo'ihí'nań binadaal'a'á ha'ánázéh gosts'idi yánazını ádaat'ee: ik'ah kọ'íí biká'dahnásilt'áhi gosts'idihíí ha'ánázéh gosts'idihíí ádaat'ee.

2 ¹Bik'ehgo'ihí'nań binal'a'á Éphesusgee ha'ánázéhíí yásizını bich'í' k'e'ılchíí gánniihgo: Ts'ıłsqosé gosts'idi bigan dihe'nazhińéego dahyonıłhíí, ik'ah kọ'íí biká'dahnásilt'áhi óodo be'alzaahi gosts'idi yitah naghaahi gáníí, ²Ánánt'ıłhíí, nyeego na'izíidíí, nyee ndi bidag ánt'ééhíí bígonsı, nnee ncho'go ádaat'eehíí nił daancho': ła'íí Bik'ehgo'ihí'nań binal'a'á daandlıi, daanii ndi doo áí daanlıi dahíí, léda'ılchoogo ádaaniigo bídaagosıńłsıidgo bígonsı alđó: ³Nyee ndi bínenl'ąá, ła'íí bidag ánt'ee, ła'íí shizhi'híí bigha nyeego na'izíid ni', t'ah doo hwahá baa nakaad dago bígonsı. ⁴Da'ágát'éé ndi díí dała'á be'ánt'ééhíí doo shıł nzhọq da, dantséda' nił'ijóq n'íí bits'ą' nnyaahíí bigha. ⁵Hadí' gódah ch'ínkaad łań shı bínánłniłgo t'ąazhí' nádndángo, dantséda' ánt'ee n'íí k'ehgo ánánđléh; dahyúgohíí dagoshch'í' naa nshángo, ni'ik'ah kọ'íí biká'dahnásilt'áhi naadıshłił, doo t'ąazhí' nádndzaa dayúgo. ⁶Áída' díí zhá nł'éhi be'ánt'ee, Nicoláitans daanlíni bíat'e' nił daancho', shíí alđó' shıł ncho'. ⁷Hadín bijeyi' golííníí, Spirit ha'ánázéh nagoznılíí hant'é yiłniihíí yíyést'saa le'; Hadín dawa yitis siliiníí Bik'ehgo'ihí'nań bidážhó gózhóq goz'ąa yune' ch'il be'ihí'náhi sikaadíí baa dahnaznılíí yiyaągo baa godidish'aał. ⁸Bik'ehgo'ihí'nań binal'a'á Smýrnagee ha'ánázéhíí yásizını bich'í' k'e'ılchíí gánniihgo; Dantséyúhi hik'e iké'yúhi nłíni, daztsaa ndi naahí'na'i nłíni gáníí; ⁹Ánánt'ıłhíí, nich'í' nadaagont'og,

la'íí tént'iyégo bígonsi, (ndi hánldzil); la', Jews daandlii, daanii ndi doo áí daanlii da, daazhógo ádaadil'iggo bígonsi, áí Satan yá ála'ánát'íhi daanlii. ¹⁰K'ad bee niniigodilne'íí doo béndzid da: nohwíí la' ch'iidn nant'án ha'ánohwiikaad, nanohwídaantaago; goneznan iskaqzhi' goyéé'go nohwich'í' nagowaa doleeł: ni'odla'íí bee sínzji dasínstsaqzhi', áík'ehgo dahazhi' ihi'ná naa dish'aal, gonneegee **ch'ah** hobjiihí k'ehgo. ¹¹Hadín bijeyi' golínií, Spirit ha'ánázéh nagozníí hant'é yilniihí yíyést's'aa le'; Hadín dawa yitis siliinií nakidngee danáá'itsaahíí doo bee baa gowáh da. ¹²Bik'ehgo'ihí'nañ binal'a'á Pérgamosgee ha'ánázéhíí yásizini bich'í' k'e'íłchíí gánniihgo; Bibéshbe'idiltkshé dá ilch'izhinéé deníni golínihíí gáníí; ¹³Ánánt'íjiií, hayú gonlínií bígonsi, Satan nant'áago dahsdaayú: shizhi'íí nlt'éégo hónłta'go bee nanna na ni', Ántipas, nlt'éégo shá át'éhihi, nohwitahyú, Satan golíyíyú, zesdjidá' ndi shondlaanií doo yó'ogodín'aa da ni'. ¹⁴Da'ágát'éé ndi díí zhá be'ánt'ééhíí doo shil nzhq da, aigee la' Bálaam ilch'ígon'áni bil daanzhóqgo daayotá', án Bálak Israel hat'íi nchq'go ádaane'go doleeł yil ch'ígo'aahgo da'okaqhgo hidán nadn'ái yaa hasnil n'íí daayiyaa doleełgo, la'íí nant'í' nadaakaigo yil ch'ígon'áq. ¹⁵Aigee addó' la' Nicoláitans bil ch'ídaagos'áni bil daanzhóqgo daayotá', áí dážhó shil nchq'i. ¹⁶Ninchq'íí bits'q'zhi' ádníne'; dahyúgohíí dagoshch'í' naa nsháhgo sizé'dí' béshbe'idiltkshé bee bil nadaagonskaad. ¹⁷Hadín bijeyi' golínií, Spirit ha'ánázéh nagozníí hant'é yilniihí yíyést's'aa le'; Hadín dawa yitis siliinií bañ, mána holzéhi, nanl'í' n'íí la' bá daadi'dishné', tséé ligai bizhi' ániúdehi biká' dahgoz'áni baa dish'aal, áí dahgoz'aanií baa hit'áanií zhá yígółsji. ¹⁸Bik'ehgo'ihí'nañ binal'a'á Thyatíreege ha'ánázéhíí yásizini bich'í' k'e'íłchíí gánniihgo; Bik'ehgo'ihí'nañ biYe', bináá kq' yaadiinahií k'ehgo at'éhi, bikeehíí bésh, brass holzéhi, dážhó bik'ena'didlaadhíí k'ehgo at'éhi gáníí; ¹⁹Ánánt'íjiií bígonsi, ni'ijóóníí, shána'izidíí, ni'odla'íí, nyee ndi bidag ánt'ééhíí; ntsedá' ánánt'íjiií bitisgo ánánt'íjii'go nígonsi. ²⁰Da'ágát'éé ndi díí zhá be'ánt'ééhíí doo shil nzhq da, isdzán, Jézebel holzéhi, Bik'ehgo'ihí'nañ binkááyú na'izidíí ádiłdi'níhi, shánada'iziidi nant'í' nadaakaigo yil ch'ígo'aah ndi doo nt'é biłnnii da, la'íí shánada'iziidíí da'okaqhgo hidán nadn'ái yaa hasnilíí daayiyaa doleełgo yil ch'ígo'aah ndi doo nt'é biłnnii da. ²¹Nant'í' naghaahíí yits'ágháhgo baa godini'áq; ndi doo yits'ányáa da. ²²Áí bighá án diñíłhgo ashle', la'íí hadíí yil nant'í' naskaihií dážhó góyéé'go bich'í' nagowaago ashle', nant'í' nakaihií doo yits'ákáh da lék'eyúgo. ²³Bichagháshé nadaanne'go ashle'; la'íí ha'ánáséhíí dawa shídaagołsji doleeł, shíí konatsekees yígółsiníí hik'e kojíí yune' go'iinií nshłji: dała'a notijgo hant'é ádaasolaahíí dávik'ehyú nohwich'í' nada'ishniil doleeł. ²⁴Áídá' nohwihíí hik'e Thyatíreege daagonohiinií la'ihíí, áí ilch'ígót'aahíí doo bikísk'eh ádaanoht'ee dahíí, Satan bi'at'e' k'ehgo ána'ol'íjiií dážhó nchq'go daalch'iniihíí, nohwíí la' t'ah doo hwaa bídaagono'aah dahíí, doo nt'é be'ánadaahne' nohwildishnií da. ²⁵Díí zhá, hant'é bee nohwil ch'ígót'aanií nłdzilgo daahohtá', nánsdzaazhi'. ²⁶Hadín dawahá yitis siliinií, la'íí nnágódzáazhi' hago ánasht'íjiií bikísk'eh

at'éehíí, nnee binant'a' dała'áhíí il'aniyú naznılıí yebik'ehgo baa godidish'aał: 27 ShiTaa shaa godin'ááhíí k'ehgo yá nant'aa doo, bésh ilíí bee; gosht'ish idee daasits'ilgo ts'ıltaáhíí k'ehgo ts'ıdoltıjı. 28 Ts'ılsoqsécho baa dish'aał. 29 Hadín bijeyi' golıınıí, Spirit ha'ánázéh nagoznılıí hant'é yılñiihíí yíyésts'aa le'.

3 1 Bik'ehgo'ihinań binal'a'á Sárdisgee ha'ánázéhíí yásizını bich'i' k'e'ılchíí gánñiihgo; Bik'ehgo'ihinań Spirits gots'ıdi la'ıı ts'ılsoqsé gots'ıdi yegoyılınıí gánıı; Ánánt'ıjıı bígonsı, hınnáago daanılch'inii ndi dasıntsáni ánt'ee. 2 Ch'ınándzııdgo, hadıı nádaagodzıihıí dák'azhá nanne'ıı nalwodgo ánandle': hago ánánt'ıjıı Bik'ehgo'ihinań binadzahgee doo nzhq da laq bígofsıjııd. 3 Áık'ehgo hant'é naa hi'ne' la'ıı dasınts'aa lq shıhı bınánlnıh, áı bikısk'eh ánt'ee, nincho'ıı bits'á'zhı' ánán'ne'. Doo ch'ınándzııd dayúgohıı, in'ıjıı higháh łehıı k'ehgo nsháh, hagee hokosıı biyi' nsháhıı doo bígonsı da doo. 4 Sárdisgee nnee da'akwıyé godzıih, doo hwahá bidıyágé chıh ádaile' da: áı dá łıgai nt'éégo bik'enada'ızlaago bıł hishkah doo: áı yik'e shıjeedhıı bıghq. 5 Hadın dawahá yıtıs siliınıı dá łıgai nt'éégo bik'e'ızlaa doo; ihinań naltsoosıı biká' bizhi' doo k'ená'ıshdéh da doo, shıTaa hik'e binal'a'á yaaká'yú daagolınıı binadzahgee bizhi'ıı hodıshıı. 6 Hadın bijeyi' golıınıı, Spirit ha'ánázéh nagoznılıí hant'é yılñiihıı yíyésts'aa le'. 7 Bik'ehgo'ihinań binal'a'á Philadélphiagee ha'ánázéhıı yásizını bich'i' k'e'ılchıı gánñiihgo; Godıyıhgo at'éhi, da'aniigo at'éhi, be'ohıgeęsé David bıyéé n'ıı naitıjıı, ch'ıntáqıyúgo doo hadın dená'dıtıjıı da; dagohıı de'dıntáqıyúgo doo hadın ch'ıná'ftıjıı da, án gánıı, 8 Ánánt'ıjıı bígonsı: isaq, dáádıtıh ch'ı'otaqgo ná áshłaa, doo hadın da'dınótıjıı at'éé da: doo nńdzıl da ndi shıyati'ıı hónıq, la'ıı, Án doo bígonsı da, doo hak'i shıłdınñııd da. 9 Satan yá flá'ánadaat'ıjıı, Jews daandlıjı, daanii ndi doo áı daanlıjı dago łéda'ılchoogo ádaanıihıı; niyahzhı' hayaa ádaane'go, shıł nzhoonıı yıdaagotsıjıhgo ádaashłe' doo. 10 Nyee ndi bidag ánt'ee, nıłdėniıdıı bikısk'eh ánt'éehıı bıghq ni'gosdzán dahot'éhé biká' nakıda'dıntaahıı begowáhıı bits'á'zhı' ánınsı doo, ni'gosdzán biká' nnee nabıda'dıntaahıı. 11 Isaq, dák'adėgo nánshdaal: nłt'éégo ánt'éehıı nłdzılgo hónıq, yaaká'yú **ch'ah** hobıjıhıı nıba' sı'aanıı doo hadın nıts'á' náıdı'aah da doleełhıı bıghq. 12 Hadın dawahá yıtıs siliınıı Bik'ehgohınshnaahıı bikıh biyi' da'ch'okqahıı yune' bıyahdahn'aahıı k'ehgo ashłéh, dahazhı' doo ch'ınádáhgo da: án Bik'ehgohınshnaahıı bizhi'ıı biká' ágosłte', Bik'ehgohınshnaahıı kıh nagoznılı bıyéhi nt'é holzee shıhıı ałdó' biká' ágosłte', áı Jerúsaleń áníıdehi holzee, yaaká'dı'go bee kegonáhi, Bik'ehgohınshnaahıı bits'á'dı'; dashıı shızhı' áníıdehi ndi biká' ágosłte' ałdó'. 13 Hadın bijeyi' golıınıı, Spirit ha'ánázéh nagoznılıı hant'é yılñiihıı yíyésts'aa le'. 14 Bik'ehgo'ihinań binal'a'á Laodicėgee ha'ánázéhıı yásizını bich'i' k'e'ılchıı gánñiihgo: Doleełgo at'éé nliınıı, nłt'éégo da'aniigo nagolnı'ıı, Bik'ehgo'ihinań dawahá áyılłaaahıı begodeyáhi gánıı; 15 Ánánt'ıjıı bígonsı, doo sínk'az da, doo síndog da: dázhó sínk'az le'at'éhi, dagohıı dázhó síndog le'at'éhi. 16 Da'ákugo síndog, doo sínk'az da, doo síndog dahıı

bigha hanídidishkoh. ¹⁷Shíí hásdzil, shíyééhíí láá, doo nt'é bínshdih da, ádiñn'íí; ndi díyaant'éé, naa goch'oba'a, tént'iyé, nináá ágodih, dá tinchíí doo ádígonzi dahíí bigha: ¹⁸Oodo ko' be'alzaahi shaa nahíñííh, hánzdil doleehíí bigha; diyagé tígaihií ák'ihidleh doleelgo shaa nahíñííh, dá tinchíí'íí bik'e ídaa yágonzinií doo hit'íí da doleehíí bigha; ik'ah nináá bíñzhish, nlt'éégo go'íí doleehíí bigha, nídishñii. ¹⁹Shíí daanzhooníí bíł daadishteh, la'íí biniidaagodishle', bíł ch'ígonsh'aahgo: ák'ehgo dahíldohgo nincho'íí bits'á'zhí' áñne'. ²⁰Isaa, dáádítíhdi' sézíggo nínst'si: hadín shizhii yidezts'aago shá ch'í'íntá'yúgo, ha'ádishaalgo bíł idishííł, bíí áldó' shíí idoyííł. ²¹Shíí dawa bitis sílíggo shiTaa bíł nansht'aahíí k'ehgo hadín dawa yitis siliinií bíł nansht'aa doleelgo baa godinsh'aah. ²²Hadín bijeyi' golíínií, Spirit ha'ánázéh nagoznííł hant'é yiñííhíí yiyésts'aq le'.

4 ¹Díí bikédí'go dé'íid, yaaká'yú dáádítíh ch'í'otaa láágo híłtsaa: dantsé kozhii bésh dilwoshíí k'ehgo añiigo disíits'áq n'íí shich'í'í hananadzii gáshíñiigo, Yushdé' shich'í'í hasíñá, kodí' godezt'í'go hago ágonéh shíhíí nich'í' ch'í'í'nah ashléh. ²Dagoshch'í'í Holy Spirit shiká'zhí' adzaago nant'án biká'dahsdáhi yaaká'yú dahs'aago híłtsaa, la' yiká' dahsdaago. ³Áñ dahsdaahn tséé ílíni, jasper hik'e sardine holzéhi, ga'ánolih: nant'án biká'dahsdáhi íłtsáq'ól tséé ílíni, émerald holzéhi, ga'ánolihgo binazt'í'. ⁴Áí nant'án biká'dahsdáhi sí'aaníí binaayú nadindí'í'í biká'dahsdáhi lédn't'í': áígee bádaayányú nadindí'í'í lugaigo bik'e nadaahezlaago dahnaháztaq; ch'ah óodo be'alzaahi bik'e daadez'aago. ⁵Nant'án biká'dahsdáhi bits'á'dí'í hada'didla' hik'e idi'ñii la'íí kozhii daadits'ag: la'íí bidáhgee gosts'idgo daadiltí', áí Bik'ehgo'ihí'nañ bíSpirits gosts'idíhi ádaat'ee. ⁶Nant'án biká'dahsdáhi bidáhgee dolyííni, crystal ga'at'éhi, sikaq: la'íí binaayú dí'í'yú nt'éshí hináhi nadaazi, bitíldí' hik'e bighánt'aadí' dá binaá zháhi. ⁷Áí daahináhi ntséhihíí ndóicho ga'ánolih, nakigeehíí magashi bizhaazhé ga'ánolih, taagieehíí nnee binii'híí binii'hi, dí'í'geehíí itaa na'ñiihíí ga'ánolih. ⁸Áí dí'í'í daahináhihíí dawa bit'a' gostán daagolí'í: dá binaá zhá naz'áni: jiiígee, t'é'gee, Dilzini, dilzini, dilzini, daañii nt'éé, Bik'ehgo'ihí'nañ nohweBik'ehñ Dák'a'at'éhi, nlii n'íí, nliinií, dogáti. ⁹Dahagee daahináhihíí nant'án biká'dahsdáhi yiká' dahsdaahn, doo ngonel'aq dayú, dahazhí' hináhi, Ízisgo ánt'ee, yiñiigo, daidn'sigo, yich'í' íhedaanzigo, ¹⁰Bádaayányú nadindí'í'í nant'án biká'dahsdáhi yiká' dahsdaahn yiyahzhí' hayaa ánádaat'í'í, án doo ngonel'aq dayú dahazhí' hináahíí daayokaqahgo, yaaká'yú daabich'ah daayosbaqahíí yiyahzhí' hayaa ánádaail'í'íh gádaañiigo, ¹¹NohweBik'ehñ, Ízisgo ánt'ee, daaniłch'í'niigo bik'e síntí'í, daaniłch'í'ín'sigo, la'íí dawa nebi'eh daaniłch'í'niigo bik'e síntí'í: dawa ánlaa, hánt'í'ihíí bigha dawa daagolí'í, hánt'í'ihíí bigha dawa alzaa.

5 ¹Nant'án biká'dahsdáhi yiká' dahsdaahn bigan dihe'nazhinéhi naltsoos yisdisi dahyo'ałgo híłtsaa, biyi' hik'e biká'dí'go k'e'eshchini, gosts'idíyú bidá'doljéég. ²Bik'ehgo'ihí'nañ binal'a'a dázhó nalwodíhi híłtsaa, án ádíid

dilwoshgo gáníí, Hadín láą naltsoos bidá'doljeegíí ch'í'ínzóqsgo ilts'á' áile'go yik'e sitíí? ³Áídá' yaaká'yú, ni' biká'yú, dagohíí ni' bitl'áahyú ndi doo hadín naltsoosíí ilts'á' áile'íí dagohíí yinel'íí ndi yik'e sitíí da. ⁴Doo hadín naltsoos ilts'á' áile'go yozhíhíí, dagohíí yinel'íí ndi yik'e sitíí dahíí bigha yat'éego hishchag ni'. ⁵Bádaayányúhíí dała'á gáshíłnii, Doo nchag da: dín'íí, Juda hat'í'í bits'á'dí' Ndóicho, án David Bikeghadi, dawa yitis silíjhií bigha, án zhá naltsoos bidá'doljeegíí gosts'idi ch'í'ínzóqsgo ilts'á' áile'íí yik'e sitíí. ⁶Akú dé'íidgo nant'án biká'dahsdáhi hik'e nt'éshí daahináhi ilní'gee, bádaayányú bitahdí' dibel'íí **biZhaazhé** nlíni zesdijí n'íí ga'anolini sizijigo hiltsaa, án biyeshdee gosts'idihi, bináá gosts'idihi, áí Bik'ehgo'ihí'nań biSpirits gosts'idihi ni'gosdzán dágoz'ąą nt'éego biká'zhí' odaas'a'i. ⁷Áń nant'án biká'dahsdáhi yiká' dahsdaahn bigan dihe'nazhinédí'go naltsoosíí náidnné'. ⁸Naltsoos náidnné'dá' díí'i daahináhi la'íí bádaayányú nadindíí'i dibel'íí biZhaazhé nlíni biyahzhí' hayaa ádaaszaa; daantíí'gee tsjbe'idot'ále dahdaayotíí, la'íí its'aa óodo be'alzaahi, diltłi'go hikąolchinihi bee halk'łgo dah daayokał, áí nnee Bik'ehgo'ihí'nań báhadaadeszaahi bi'okaąhíí ádaat'ee. ⁹Sj ánídéhi daido'aal gádaaniigo, Naltsoosíí náidnné'go bidá'doljeegíí ch'í'ínzóqsgíí bik'e síntíí: nnee il'aniyú hadaazt'í'í, iltah at'éego yádałti'íí, nnee daanliiníí, la'íí nnee binant'a' dała'áhíí il'aniyú naznilíí biyi'dí' nidi'zesdijigo nidíí' bee Bik'ehgo'ihí'nań bá hanánohwihéń'nil. ¹⁰Nant'án daandłijigo, la'íí okaąh yebik'ehi daandłijigo Bik'ehgo'ihí'nań daahohiikaąhń bich'í' ádaanohwíńlaa: áík'ehgo ni'gosdzán biká' nadaant'aa doo. ¹¹Dé'íidgo nant'án biká'dahsdáhi hik'e nt'éshí daahináhi la'íí bádaayányú binaayú Bik'ehgo'ihí'nań binadaal'a'á łąągo: goneznadn doo náhółtagyú dá'ágánáhołągo goneznadn, doo náhółtagyú áídí' doo náhółtagyú yúweh doo náhółtagyú daabizhii daasiits'ąą; ¹²Dibel'íí biZhaazhé nlíni bidi'zesdijí n'íí dawa yebik'ehi, há'ıldzili, góyáni, nalwodi, dilzini, ba'ihégošini, la'íí biyaa gozhóóníí baa hi'né'híí yik'e sitíni at'éé. ¹³Áídí' yaaká'yú, ni'gosdzán biká'yú, ni'gosdzán biyi'yú, túnteel biyi'yú dahot'éhé daahinaahíí, da'adzaayú dawa daagolíníí gádaaniigo disiits'ąą, Nant'án biká'dahsdáhi yiká' dahsdaahn la'íí dibel'íí biZhaazhé nlíni doo ngonel'ąą dayú dahazhí' biyaa gozhóq le', dilzj le', ba'ihégošj le', la'íí dawa yebik'eh le'. ¹⁴Díí'i nt'éshí daahinaahíí, Doleełgo at'éé, daanii. Bádaayányú nadindíí'i hadín doo ngonel'ąą dayú dahazhí' hinaahíí yiyahzhí' ádaaszaago daayokaąh.

6 ¹Dibel'íí biZhaazhé nlíni naltsoos bidá'doljeegíí gosts'idihi dała'á ch'í'ínzóqzgo hiltsaa, áídá' díí'i nt'éshí daahinaahíí dała'á bizhihíí idi'niihíí ga'ahilts'ago, Yushdé' dín'íí, shíłniigo disiits'ąą. ²Áídí' dé'íidgo łjłgai hiltsaa: áí yiká' dahsdaahn iltjij dahyotíí; la'íí nant'án bich'ah baa hit'ąą: án gonołneełgo gonłneehgo łjł bił dahiswod. ³Nakigee idá'doljeegíí ch'íná'ńzóqzdá' nakigee nt'éshí hináhihíí, Yushdé' dín'íí, shíłniigo disiits'ąą. ⁴Áídí' łjł lichíí'i ch'ínánálwod: áí yiká' dahsdaahn ni'gosdzán biká' ilch'j'gont'éé n'íí náidiiné'go baa godet'ąą, nnee nanáłłtseed doleełgo:

1a'íi bésh be'idilt'ish dázho nchaahi baa hitaa. ⁵Taagigee idá'doljeegí ch'íná'ńzózda' taagigee nt'éshj hináhihí, Yushdé' dín'íi, shińniigo didiits'áá. Dé'jido go líi díhihi hiłtsaa; ái yiká' dahsdaahn bedahnádilohé dahyo'áá. ⁶Díi'nt'eshj daahinaahíi iłń'dí' kozhii disiits'áá gáníigo, T'oh naghái dałahn ha'okaago penny íłi, t'oh naghái diwozhé taadn ha'okaago **penny** íłi; áídá' ik'ah hik'e wine nadaanołńi. ⁷Díidngee idá'doljeegí ch'íná'ńzózda' díidngee nt'éshj hináhihí, Yushdé' dín'íi, shińniigo disiits'áá. ⁸Dé'jido go líi défibahé hiłtsaa; ái yiká' dahsdaahn Da'itsaahíi holzee, áídí' Ch'iidntahíi biké' begogáá. Ni'gosdzán díi'yú iłk'é'nilgo dałá'á biyi' bésh be'idilt'ishé, shiná' góyéego nagowaahíi, yóiyahgo ch'innihihí, hik'e ni'gosdzán biká' tsétahgo daagolńi bédaagodzidíi bee nnee nadaayiltseed doleełgo binawod baa daagodest'aa. ⁹Ashldadngee idá'doljeegí ch'íná'ńzózda', be'okaahi biká' dahnási'niłi bit'ááhgee nnee Bik'ehgo'ihí'nań biyati'híi hik'e yaa nadaagolńi'híi bigha nadaabi'distseedíi biyi'sizini hiłtsaa: ¹⁰Adjido daadilwoshgo gádaanii, NohweBik'ehń, nidilzini, da'aniihíi níłni, da'os'ah láá nnee ni'gosdzán biká' daagolńi nohwidilhił bigha baa yánłti'go nohwá ik'enán'ni'? ¹¹Áídí' daantíige íłgai bitaadaas'niigo gádaabi'ido'niid, Dé't'ihézhí' hanádaałsoł, bił nadaa'a'íi hik'e nohwik'isyú nohwíi nanohwi'distseedhíi k'ehgo nabi'ditseed doleełíi nabi'ditseedgo zhá. ¹²Gostańgee idá'doljeegí ch'íná'ńzózda', dé'jido go ízisgo ni'godes'naa; ya'áhił tsiigha díhihi nanest'oolhíi k'ehgo díhił silii, t'é'gona'áhił dił ga'anolih silii; ¹³Ch'il, fig holzéhi, bich'í' deyolgo doo hwahá nt'áá dahíi nanihezdeehíi k'ehgo ts'ıłsoqsé yaad'í ni'gosdzán biká'zhí' náłtáá. ¹⁴Yáa naltsoos hisdisíi k'ehgo hisdis siliiigo esd'jido; 1a'íi dził hik'e ni' táyi' dahnagozníłi dawa łahyúgo naznil daasilii. ¹⁵1a'íi ni'gosdzán biká' nadaant'aahi, nnee itisyú nadaandeehi, hádaaldzili, siláada itisgo nadaant'aahi, nnee nadaalwodi, 1a'íi daakówa, daako'desnaahíi hik'e doo daako'desnaa dahíi ndi, dził bińda'i'án yune', tséyaa nadaach'int'igo; ¹⁶Dził hik'e tséé bich'í' gádaach'ini, Nohwiká'zhí' ts'iyaa ánnégo nádaanołwin'íi, nant'án biká'dahsdáhi yiká' dahsdaahn hik'e dibel'íi **biZhaazhé** níłni bihashkeehíi bits'á' nádaanołwin'íi, ¹⁷Bihashke'híi begodeyaahíi bigha; áik'ehgo hadín zhá sha' sizii doleeł?

7 ¹Ái bikédí'go Bik'ehgo'ihí'nań binal'a'a ni'gosdzánzhí' díi'yú nadaaziiigo hiłtsaa, ni'gosdzán biká' díi'yú nyolii t'aažhí' daayota'go, ni'gosdzán, túnteel, hik'e ch'il doo bich'í' nyol da doleełhíi bigha. ²Áídí' ya'ái hanadáhdí'go Bik'ehgo'ihí'nań binal'a'a, Bik'ehgo'ihí'nań hináhi bibe'ídinidlidé yoné'go naahiłtsaa; án díi'ni Bik'ehgo'ihí'nań binal'a'a ni'gosdzán hik'e túnteel daayılchoghgo baa daagodest'aaniíi ádjido yich'í' nádidilghaazhgo, ³Gáníi, Ni'gosdzán, túnteel, hik'e ch'ilhíi daolchogh hela', Bik'ehgo'ihí'nań yánada'iziidíi bitá'gee bídaadinihidlidgo zhá. ⁴Da'kwíi bídaadiniidlid shíhíi disiits'áá: Israel biye'ke bits'á'dí' nnee hadaazt'íi bitahd'í dałá'á gonenadín iká'yú díi'ni doo náhóltagyú hilt'éégo bídaadiniidlid.

5 Juda hat'i'íí bitahdí' nakits'adah doo náhóltagyú bídaadiniidlid. Reuben hat'i'íí bitahdí' nakits'adah doo náhóltagyú bídaadiniidlid. Gad hat'i'íí bitahdí' nakits'adah doo náhóltagyú bídaadiniidlid. 6 Áser hat'i'íí bitahdí' nakits'adah doo náhóltagyú bídaadiniidlid. Néphthalim hat'i'íí bitahdí' nakits'adah doo náhóltagyú bídaadiniidlid. **Manáesses** hat'i'íí bitahdí' nakits'adah doo náhóltagyú bídaadiniidlid. 7 Símeon hat'i'íí bitahdí' nakits'adah doo náhóltagyú bídaadiniidlid. Levi hat'i'íí bitahdí' nakits'adah doo náhóltagyú bídaadiniidlid. Íssakar hat'i'íí bitahdí' nakits'adah doo náhóltagyú bídaadiniidlid. 8 Zábulon hat'i'íí bitahdí' nakits'adah doo náhóltagyú bídaadiniidlid. Joseph hat'i'íí bitahdí' nakits'adah doo náhóltagyú bídaadiniidlid. Benjamin hat'i'íí bitahdí' nakits'adah doo náhóltagyú bídaadiniidlid. 9 Díí bikédí'go dé'jídgo n̄nee doo ła' díí n̄nee łáni yóltagyúhi daahiltsaa, binant'a' dała'áhíí ił'aniyú naznilíí, n̄nee ił'aniyú hadaazt'i'íí, n̄nee daanliiníí, hik'e iltah at'éégo yádaafti'íí dawa bitahdí', nant'an biká'dahsdáhi hik'e dibelíí **biZhaazhé** nlíni yidáhgee nadaazjii, dá hígai nt'éégo bik'eda'izlaa, ch'il, palm holzéhi, bits'adaaz'aahíí dahdaayinííłgo; 10 Adíjíd daadilwosh gádaan̄iigo, Hasdách'igháhíí Bik'ehgo'ihí'nań daahohiikaqahń, nant'an biká'dahsdáhi yiká' dahsdaahń, hik'e dibelíí **biZhaazhé** nlíni biłgo bits'á'dí' begoz'aq. 11 Bik'ehgo'ihí'nań binadaal'a'a nant'an biká'dahsdáhi, bádaayányú, hik'e díí'i nt'éshj daahinaahíí binaayú lédnt'i'go nant'an biká'dahsdáhi biyahzhi' hayaa ánadaat'jigo Bik'ehgo'ihí'nań daayokaqah, 12 Gádaan̄iigo, Doleelgo at'éé: Bik'ehgo'ihí'nań daahohiikaqahń doo ngonel'aq dayú dahazhi' biyaa gozhóq le', ba'ihégošj le', góyáq le', bich'i' ihégošj le', dilzj le', dawa yebik'eh le', ła'íí dák'a'at'éé le'. Doleelgo at'éé. 13 Bádaayányú dała'á shich'i' gán̄niid, Díí bidiyágé daatigaihií, hadín ádaat'jii? Hadí' hikaihi? 14 Gábíłdén̄iid, Ni la' bígonłsł. Gánáshłdo'niid, Góyéégo nagoyaahíí yitis ch'ékaihi ádaat'jii: dibelíí **biZhaazhé** nlíni bidíłíí bee bidiyágé tadaizgizgo higaigo ádaizlaa. 15 Áí bigha Bik'ehgo'ihí'nań biká'dahsdáhi yidáhgee nán'áá, áí daabich'okaqah goz'aq yune' dawa jji, dawa t'é' daabokaqah nt'éé: nant'an biká'dahsdáhi yiká' dahsdaahń bitahyú nłjii doleel. 16 Doo shińá' naadaadleeh at'éé da, doo dibá' naadaadleeh at'éé da; ya'ái doo daabidíłid da doleel, ła'íí doo dant'éhéta bich'i' sidog da doleel. 17 Dibelíí **biZhaazhé** nlíni nant'an biká'dahsdáhi iłn'i'dí' dahsdaahń bá da'diné' doleel, tú hińáhi halííyú yádłh higaalgo yił onakáh doleel: ła'íí bináá túhií dawa Bik'ehgo'ihí'nań bá k'eda'yíłdéh doleel.

8 1 Dibelíí **biZhaazhé** nlíni gosts'idngee idá'doljeegíí ch'íná'ńzqósdá' yaaká'yú doo nt'é hiłłts'ag dago biní'yú hak'e nehenkééz. 2 Áídí' Bik'ehgo'ihí'nań binal'a'a yaaká'yú daagolíníí gosts'idi Bik'ehgo'ihí'nań yidáhgee nadaazjigo bésh dilwoshé bitaas'niigo hiłłtsaa. 3 Áígee binal'a'a ła'ihíí naanádzaa, án be'okaqahi biká' dahnási'niłi goz'aqagee hizj, its'aa óodo be'alzaahi biyi' dilidgo hikaqolchiníí dahyo'aałgo; hikaqolchiníí ła'ágo baa hi'né', n̄nee Bik'ehgo'ihí'nań báhadaadeszaahíí dawa daabi'okaqahíí bił

dała' álñéngo, nant'án biká'dahsdáhi bádijhee, be'okaqahi biká' dahnási'níhi yiká' dilti' doleelgo. ⁴Áík'ehgo hikagolchiníi bits'á'dí' tidíi, hik'e nnee Bik'ehgo'ihí'nań báhadaadeszaahíi daabi'okaqahíi bił dała' Bik'ehgo'ihí'nań yich'i' hadag adzaa, Bik'ehgo'ihí'nań binal'a'á bilalt'áhdí'. ⁵Áídí' Bik'ehgo'ihí'nań binal'a'á kó' be'okaqahi biká' dahnási'níhi yiká' dilidíi ła' its'aa biyi' ha'disbįhgo ni'gosdzán yiká'zhį' yaa yinil; ái dábilgo yáhiilts'ag, idi'nii, hada'didla', ła'íi ni' nagohi'naa. ⁶Bik'ehgo'ihí'nań binadaal'a'á gots'idihi bésh dilwoshé dahdaayoniiłi k'ad ádaayilniigo nadaazii. ⁷Bik'ehgo'ihí'nań binal'a'á dantséhihíi bibéshdilwoshé áyilniiidíi dábilgo hilóí hik'e kó', dił bił nadesgeedgo ni'yú náłtáq: ni'gosdzán biká' ch'il nadaan'aaahíi dawa tááyú ilk'é'nilgo dała'ágohíi aqł daanlíd, t'oh daadot'izhíi áłdó' aqł nłid. ⁸Bik'ehgo'ihí'nań binal'a'á nakigeehíi bibéshdilwoshé áyilniiidíi dábilgo nt'éhéta dził nchaahíi ga'ánolini dilti'go túnteel biyi' olgo: áík'ehgo túnteel tááyú ilk'é'nilgo dała'ágohíi dá dił zhá silji. ⁹Túnteel biyi' daagolíníi dawago tááyú ilk'é'nilgo dała'ágohíi aqł nanezna'; tsina'eelíi dawago tááyú ilk'é'nilgo dała'ágohíi doo nt'é da silji. ¹⁰Bik'ehgo'ihí'nań binal'a'á taagigeehíi bibéshdilwoshé áyilniiidíi dábilgo ts'įsqósé nchaahi yaaká'dí' naltó', kó' k'ehgo dilti'go, ái tú daanlíníi dawago tááyú ilk'é'nilgo dała'ágohíi níká' naltó', ła'íi tú hadaazliiníi áłdó' biká' naltó'. ¹¹Ts'įsqóséhíi Hkóhi holzee: tú dawago tááyú ilk'é'daasziidgo dała'ágohíi dé'įkó silji; áík'ehgo tú dé'įkó siljiłhíi bigha nnee łaqágo nanezna'. ¹²Bik'ehgo'ihí'nań binal'a'á dił'igeehíi bibéshdilwoshé áyilniiidíi dábilgo ya'ái, t'é'gona'ái, ła'íi ts'įsqósé tááyú ilk'é'nilgo dała'ágohíi hagoshį ádaaszaago, bits'á'daadesdiiníi tááyú ilk'é'nilgo dała'ágohíi diłhił silji, áík'ehgo jiiigo idindláádíi tááyú ilk'é'nilgo dała'ágohíi doo got'įi da silji, t'é'gohíi áłdó' ágát'éé lék'e. ¹³Áídí' dé'įidgo Bik'ehgo'ihí'nań binal'a'á yáa ihń'yú na'dezniigo áđiđ dilwoshgo gánįigo hiłtsaa, Ni'gosdzán biká' daagolíníi bá góyéé doleel, bá góyéé doleel, bá góyéé doleel, Bik'ehgo'ihí'nań binadaal'a'á taagihíi bibéshdilwoshé k'ad ánádaayildi'niiłhíi bigha!

9 ¹Bik'ehgo'ihí'nań binal'a'á ashdla'igeehíi bibéshdilwoshé áyilniiidíi dábilgo yaaká'dí' ni'gosdzán biká'zhį' ts'įsqósé naltó'go hiłtsaa: o'įán doo ni'įánihi dá bich'įgót'įgee bá be'igeęsé baa hitaa. ²O'įán doo ni'įán dahíi ch'į'įntáq, áídí' łid yat'éégo hago', kó' yat'éégo dilti'íi bits'á'dí' k'ehgo; áík'ehgo ha'į'ándí' łidíi bee ya'ái doo hit'įi da silji, dahot'éhégo godiłhił silji. ³Łidíi biyi'dí' na'įshchagi ni'gosdzán biká' hanatsáq: ni'gosdzán biká' tsédag histasíi binawodhíi k'ehgo binawod daagolįigo baa daagodest'aa. ⁴Ni'gosdzán biká' t'ohíi hik'e dant'éhéta daadot'izhíi ła'íi ch'įlta daolchqoh hela', bił'ido'niiid; nnee Bik'ehgo'ihí'nań bi'idinilídé doo bitá'gee dahgoz'aa dahíi zhá. ⁵Da'ágát'éé ndi doo nadaaitseedgo baa godet'aa da, daazhógo bił nada'dinii'go ádaile'go ashdladn dahitaaqzhį: tsédag histas dilshish łehíi k'ehgo nniihgo. ⁶Ái benagowaadá' nnee da'itsaahíi yiká daadéz'įi doo, ndi doo datsaah da doo; daostsa hadó' daanzíđá' dats'įtsaahíi doo hak'i da doo.

7 Na'ishchagi h̄íí nagonłkaadyú nádesaąhíí k'ehgo ilch'í'idaasdlaa ga'adaanolih; nant'an bich'ah óodo be'alzaahi ga'anolini bik'edaadez'ąą, daabinií'í n̄nee binii'íí ga'adaanolih. 8 Daabitsizilíí isdzané bitsizilíí k'ehgo ádaat'ee, daabiwoo'íí ndóicho biwoo'íí ga'adaat'ee. 9 Besh bitíl naztaaní ga'at'ée; daabit'ą' ádaaniihíitsinagháhi bijád nakihi yat'éégo hilwoł, h̄íí łąągo badahsnilgo nagonłkaadyú dezkił łehíí ga'ahilts'ag. 10 Daabitsee'íí tsédag histas bitsee'íí ga'adaat'eehíí yee daadiłshish: ashdladn dahitąązhí' n̄nee yini'da'diłni'go binawod golíí. 11 Binant'a' golíí, án o'í'án doo ni'í'ánihi yebik'ehi, Hebrew k'ehgo Abáddon holzee, Greek k'ehgo Apóllyon holzee. 12 Dantsé góyéégo godeyaahíí bech'ígonyáá; isąą, nakigo t'ah góyéégo bee nohwich'í' naagoldoh. 13 Áidí' Bik'ehgo'ihí'nań binal'a'á gostángeehíí bibeshdilwoshé áyiln̄niidíí dábiłgo Bik'ehgo'ihí'nań bádihgee be'okaąhi biká' dahnási'n̄li óodo be'alzaahi bikád'í' iyeshdee díí'í its'adaaz'aaahí bits'ą'dí' kozhii disiiłts'ąą, 14 Bik'ehgo'ihí'nań binal'a'á gostángeehíí beshdilwoshé dahyotłilíí yich'í' gáníigo, Tú łąągo nlíinií Euphrátes golzeegee díí'í Bik'ehgo'ihí'nań binadaal'a'á dahdaahist'ooníí k'eda'í'ád. 15 Áik'ehgo Bik'ehgo'ihí'nań binal'a'á díí'í k'enádaabi'dost'ah, áí n̄nee dawa tááyú ilk'é'nilgo dała'ągohíí dawa nadailtseedgo da'ái bik'ehenkéézgo, da'ái bijii, da'ái bee dahitąą, da'ái łégodzaa ilch'í'ılzaahi. 16 Siláada h̄íí yikád'í' nadaagonłkaadíí nakidn goneznádn doo náhóltagyú da'ágánáhołąągo goneznádn doo náhóltagyú hilt'ee: áí hilt'eego disiiłts'ąą. 17 Díí k'ehgo h̄íí daahiltsąą shich'í' ch'í'nah ágolzaago; h̄íí yiká' dahnaháztaaníí besh bitíl naztaaní kọ' hik'e tséé íłni, jácynth holzéhi, łá'íí tsélikọ'i ga'anólihi k'ehgo ánołih: h̄íí bitsits'iníí ndóicho bitsits'iníí ga'anólihi; áidá' daabizé'dí' kọ' hik'e łid łá'íí tsélikọ'i hanádinah. 18 Díí taagihíí ilk'é'nilgo dała'ągohíí bee nabi'destseed, kọ' łid, łá'íí tsélikọ'i, h̄íí bizé'dí' hanádinahíí bee. 19 Łíí bizé'dí' hik'e bitsee'yú binawod golíí: bitsee'íí ch'osh bik'asda' daagolíinií ga'at'ée, bitsits'in daagolíigo áí bee koniidaagodile'. 20 N̄nee łá'ihíí, díí góyéégo bich'í' godest'aaníí doo bee nadaabistseed dahíí, bigan bee nchọ'go ádaaszaahíí doo yits'ą'kai da, łá'íí ch'iidn hik'e óodo, beshłigai, beshłitsog, tséé, tsj bee nadn'ái ádaaszaahíí daayokaąhíí doo yits'ą'kai da; áí nadn'áılıí doo daago'ij da, doo da'dits'ag da, łá'íí doo nadaakai dadá': 21 Łá'íí nada'iltseedíí, ínlgashíí, nant'igo nakaihi, da'in'ijihíí áldó' doo yits'ą'kai da.

10 1 Áidí' Bik'ehgo'ihí'nań binal'a'á ízigo at'éhi yaakád'í' bił nkegonyáągo naahiltsąą, yaak'os bee bik'e'izlaago: iltsąął'ól bitsits'in binazt'í'go, binii'íí ya'ái ga'at'éégo, bijádíí kọ' k'ehgo nazijigo: 2 Áń naltsoos hisdisi alts'íséhi ilts'ąą at'éégo dahyoné': bikee dihe'nazhıńééhíí túnteel yiká' dés'eez, áidá' łahzhıńéégohíí ni' yiká' dés'eezgo, 3 Ndóicho aníihíí k'ehgo ádiid nádidilghaazh: nádidilghaazhíí dábiłgo gosts'idn ididesni'. 4 Gosts'idn ididesni'dá', k'ad ágoshłe' nt'éégo yaakád'í' kozhii gáshilniigo disiiłts'ąą, Gosts'idn ididesni'íí ánniidií bidá'nłjah, ágóléh hela'. 5 Bik'ehgo'ihí'nań binal'a'á túnteel hik'e ni' biká' sizijigo hiłtsaaníí, hadag yaa delniidá', 6 Gánniid, Doo ngonel'ąą dayú dahazhí' hiąaahń, yaaká'yú

la'íi biyi' daagolíníí, ni'gosdzán la'íi biyi' daagolíníí, túnteel la'íi biyi' daagolíníí ádaayilaahíí binkááyú shít'a dahdidishñiihgo gádishñii, Doo dá t'aqzhí' at'éégo da: ⁷Áídá' Bik'ehgo'ihí'nañ binal'a'á gosts'idngeehíí bibéshdilwoshé áyíldoníííí bengonyaáago, Bik'ehgo'ihí'nañ bits'á'dí'go doo bígózí da n'íí, yánada'iziidíí, binkááyú nada'iziidi bich'í' ánniid n'íí begolne'. ⁸Yaaká'dí' kozhííhíí disíits'áá n'íí shich'í' hananádzii gáníígo, Ti'i, naltsoos hisdisi ílts'aa at'ééhíí Bik'ehgo'ihí'nañ binal'a'á túnteel hik'e ni' biká' siziiníí dah yoné'ihíí nádnné'. ⁹Áík'ehgo Bik'ehgo'ihí'nañ binal'a'á baa niyáago gáldéniid, Naltsoos hisdisíí shaa nné'. Áídí' gáshíñniid, Nádnne', nnáá, nibid biyi' dé'ílkó doleeł, áídá' nize' yune'híí shúgé gosnih k'ehgo gólnii doleeł. ¹⁰Áídí' naltsoos hisdisíí Bik'ehgo'ihí'nañ binal'a'á bigan biyi'dí' nádiné'go hiyáá: size' yune' shúgé gosnih k'ehgo gólnii: otnágdí' shibid yuyaa dé'ílkó silíí. ¹¹Áídí' gáshíñniid, Nnee daanliiníí, nnee binant'a' dała'áhíí íl'aniyú nazñilíí, íltah at'éégo yádaałtí'íí, la'íí nant'án daanliiníí ląágo, áđihyú ágodoníííí bee bił nanágołñi' doo.

11 ¹Áídí' gish be'ídaanel'aqahíí lók'aa ga'ánolini shaa hitáago áshíldo'niid, Nádnđáh, kñh biyi' Bik'ehgo'ihí'nañ daach'okaqahíí bínén'aa, be'okaqahi biká' dahnási'niíí, hik'e nnee áígee da'okaqahíí ałdó'. ²Áídá' kñh biyi' da'ch'okaqahíí dadányú tséé íédn'aahíí binol'áa hela', áí dah nzhq, doo Jews daanlií dahi baa hí'né'híí bigha: áí kñh godiyini gozñili dizdin naki dahnáhitáqzhí' yiká' nakai doleeł. ³Naki shánagolñi' tsiigha nanest'óól bik'edaasilaago shá nadaagolñi'go baa godish'aal, dała'á doo náhóltagyú iká'yú naki gonenadínhíí iká'yú gostádin iskaqzhí'. ⁴Díí naki ch'il, olives holzéhi, la'íí naki ik'ah kq'íí biká' dahnásiłt'áhíí ni'gosdzán yeBik'ehń bádñhgee nadaazíihíí ádaat'ee. ⁵Hadín yiniídíññihyúgo, kq' bize'dí' yaadináhíí bee bidilid goz'aa: hadín yiniídíññihyúgo, da'áík'ehgo bidizideego goz'aa. ⁶Bidáhyú hago ágonéhií yaa nadaagolñi'go goldohdá' yáá yida'detííhgo doo nanágołtñi dago baa godet'aa: la'íí tú díłgo ánádaidle', la'íí dabíí hádaat'íígee ni'gosdzán biká' íltah at'éégo góyéego nágodidahgo ádail'íígo baa godet'aa ałdó'. ⁷Aqł nadaagosni'íí bikédí'go nt'éshí bégodzidi, o'í'án doo ni'í'ánidí' hayáhi, yił nagonłkaadgo bitis hileehgo nadaabiłtseed doleeł. ⁸Bits'íhíí íziso kñh gozñili biyi' intúnyú shiteezh doleeł, áí íziso kñh gozñilíhíí Sódóm hik'e Egypt daazhógo ágágołzéhi, áígee nohweBik'ehń tsí'íłna'áhi biká' zesđiñi'. ⁹Nnee daanliiníí, íltah at'éégo hadaazt'í'íí, íltah at'éégo yádaałtí'íí, la'íí nnee binant'a' dała'áhíí íl'aniyú nazñilíí bitahdí', taagidí' biní'yú iskaago nneehíí bits'íhíí daanel'íígo, doo hadín łehdainííł dago daagos'aa doleeł. ¹⁰Nnee ni'gosdzán biká'gee daagolíni áí naki shánagolñi'íí góyéego bich'í' nadaagoz'aqahíí bigha bił daagozhógo dawahá ładaayinił doleeł. ¹¹Taagidí' biní'yúhíí bijíí beNádídzołhíí Bik'ehgo'ihí'nañ bits'á'dí'go biyi' nágosłłigo hínaa nádaasłłigo daahizi'; áík'ehgo hadín bináál náádiit'aazhíí tsídaadesyiz lėk'e. ¹²Yaaká'dí'go kozhii áđiđ gáníígo daidezts'aa, Yushdé' hashoh'aash. Áídí' bik'edaanníihíí daabineł'ííđá' yaak'os biyi' yaaká'yú bił odaagoyaa. ¹³Díí ágodzaahíí dábiłgo,

yat'éégo ni'godihes'naago, kih goznili gonenányú ilk'é'nilyúgo dała'ázhiiné nagozgo', ni' godihes'naago gots'idn doo náhóltagyú nnee nabi'destseed: nnee la'íi yat'éégo tsídaadezyizgo Bik'ehgo'ihí'nań yaaká'yú dahsdaahn bich'i'go bił daagodnyiid. ¹⁴Nakidn góyéégo godeyaahíi bech'ígonyáá; isaa, taadn góyéégo goz'aaníi k'ad benágodidáh. ¹⁵Bik'ehgo'ihí'nań binal'a'á gots'idngeehíi bibéshdilwoshé áyilniiidíi dábiłgo yaaká'yú kozhii yat'éégo daadilwosh gáníigo, Ni'gosdzán biká' nnee il'aníyú binant'a' daagolíníi, nohweBik'ehń hik'e biChrist yá nant'a' silii; doo ngonel'aa dayú dahazhi' yá nant'aa doo. ¹⁶Bádaayányú nadindíi'íi Bik'ehgo'ihí'nań bádiłhgee dah naháztaaníi hayaa ádaasdzaaago Bik'ehgo'ihí'nań daayoskaad. ¹⁷Gádaaniigo, Bik'ehgo'ihí'nań nohweBik'ehń, Dák'a'ánt'ehi, nliiníi, nílii n'íi, dínáti; ilk'idá' ízisgo ninawod golíigo dawa binant'a' sínlíihíi bigha nich'i' ihédaandzi. ¹⁸Nnee binant'a' dała'áhíi il'anigo naznilihi nich'i' hadaashkee ndi nihashkeehíi begonyáágo, nanezna'íi baa yá'iti'go, nánada'iziidíi náyádaakti'hi, nnee ná hadaadeszaahi, la'íi nizhi' daidnłsini doo ízisgo ádaat'ee dahi hik'e ízisgo ádaat'ehi biłgo bich'i' na'íi'niigo biká' ngonyáá; la'íi ni'gosdzán biká' na'iltseedíi nałtseedgo biká' ngonyáá. ¹⁹Áidí' yaaká'yú kih biyi' Bik'ehgo'ihí'nań daach'okaaquíi ch'í'ótáq lək'e, ágee Bik'ehgo'ihí'nań nohwá yengon'áni biká' dahgoz'aaníi biyi' sí'áni hit'ii lək'e: áidá' hada'didla', kozhii dits'ag, idi'nii, ni' nagohi'naa la'íi nlóí yat'éégo náłtáq.

12 ¹Nt'eshí igozísigo at'ehi yaaká'yú ch'í'nah silii; isdzán ya'ái bik'esilaago, t'égona'áihíi yiká' siziiigo, ts'íłsoqsé nakits'ádahi bitsits'inyú názt'i' alzaa lək'e: ²Áń hiltsaa, k'azhá ilchihiíi bigha nniigo natídindli'. ³Nt'eshí igozísigo at'ehi yaaká'yú ch'í'nah nánásdlíi; t'iishcho kich'i', gots'idi bitsits'inhi, gonenán iyeshdeehi, gots'idi nant'án bich'ah bik'edaadez'aaago. ⁴Yááyú ts'íłsoqsé tááyú ilk'é'niłgo dała'ágohíi ni'zhí' bitsee yee nayiłkaad: t'iishchohíi isdzán k'azhá ilchihiíi binásgee hizí', mé'híi gozliiyúgo hishaa nzigo. ⁵Isdzánhíi ishkiini yishchii lək'e, án besh dahyotiiłgo nnee binant'a' dała'áhíi il'anigo naznilihi yá nant'aa hileehi: áidá' ishkiinhíi Bik'ehgo'ihí'nań hik'e biká'dahsdáhi yiká'dí' nant'aahíi dagoshch'i' bich'i' hadag bił ogoyáá. ⁶Isdzánhíi da'igoliiyú Bik'ehgo'ihí'nań náłt'éégo bá ágóláayú ot'ag lək'e, ákú dała'á doo náhóltagyú iká'yú naki gonenadín iká'yú gostádin iskaayú bá di'né' doleełgo. ⁷Yaaká'yú hagonołkaad lək'e: Míkael hik'e binadaal'a'á t'aaqzhi' t'iishcho yił nadaagonłkaad; t'iishcho hik'e binadaal'a'á t'aaqzhi' nanágonłkaad, ⁸Áidá' baa daagoneznaa lək'e; áidí' yaaká'yú doo hayú bá nágot'aa da. ⁹Áidí' t'iishcho gódah ch'ílt'e', doo ániidá' t'iish n'íi, Ch'iidn nant'án, da'ái Satan holzéhi, ni'gosdzán biká'zhí' nalgo', binadaal'a'á biłgo gódah ch'élkaad. ¹⁰Yaaká'yú ádiid kozhiihíi disiits'áq gáníigo, K'adíi Bik'ehgo'ihí'nań bits'á'dí' hasdách'igháhíi, konawod golíiníi, hik'e Bik'ehgo'ihí'nań daahohiikaahń, la'íi biChrist yenant'aagohíi bengonyáá: hadín nohwik'isyú yaa dahdaago'a' n'íi gódah ch'ílt'e'go, Bik'ehgo'ihí'nań bińáál dawa jii, dawa t'é'

yaa dahgoz'aa n'íí. ¹¹Dibefíí **biZhaazhé** nlíni bidilíí hik'e Bik'ehgo'ihí'nañ yaa nadaagoln'íí bee yitis daasilíí; Bik'ehgo'ihí'nañ yá datsaah ndi bi'ihí'na' doo yaa bił goyéé da ni'. ¹²Áík'ehgo yaaká'yúhíí hik'e biyi' yune' daagonohíinií nohwił daagozhóq le'. Ni'gosdzán hik'e túnteel nohwá góyéé le'! Ch'iidn nant'án dážhó hashkeego nohwich'í' nkenyáá, da'anahzhí' nágodzii yígółs'ihíí bigha. ¹³Áídí' t'iishchohíí ni'gosdzán biká'zhí' gódah ch'ílt'e' yígółs'jidá' isdzán ishkiin yishchiinií yil nádndeeh. ¹⁴Áídá' isdzánhíí itsaacho bit'a' k'ehgo bit'a' naki baa hi'níl, t'iishcho bits'a' da'igolííyú nádinííh doleełgo, akú dé't'ihézhí' áídí' yúwehyú da'anahzhí', áídí' yúwehyú da'ihní'zhí' bá di'né' doleełgo. ¹⁵T'iishchohíí bizé'dí' tú yat'éégo ha'ijool isdzán biké', tú yat'éégo idezjoolíí k'ehgo, isdzán bił ch'ígono'éeł nzihií bigha. ¹⁶Da'ágát'éé ndi ni'gosdzán isdzánhíí yich'ozni'go bizé' íłts'a' ágólaago tú t'iishcho bizé'dí' ha'ijool n'íí ałoyiłnág. ¹⁷Áídí' t'iishcho n'íí isdzán bich'í' bágóch'iidgo bichagháshé ła'ihíí yich'í' nágodilkaadyú óyáá, hadíí Bik'ehgo'ihí'nañ yegos'aaníí daayotá'híí hik'e Jesus yaa yádaalti'híí.

13 ¹Áídí' tábaayú sái biyi' hizí'go, nt'éshí' bégodzidi túnteel biyi'dí' hagaalgo hiłtsaa, bitsits'in gosts'idnhi, biyeshdeehíí gonenánihi, biyeshdeehíí biká'gee nant'án bich'ah bik'edaadez'aa, áídí' daabitsits'in Bik'ehgo'ihí'nañ doo daidnksí dahíí bizhi' dahnagoz'aa. ²Nt'éshí' bégodzidi hiłtsaa'ihíí gidicho biká' daats'idilhiłíí, leopard holzéhi, ga'anolini, bikeehíí shash bikee ga'at'éhi, bizé'íí ndóicho bizé' ga'at'éhi: t'iishchohíí dabíí binawod n'íí, nant'án biká'dahsdáhi yiká' dahsdaa n'íí, ła'íí dahot'éhé yebik'eh n'íí baa yidin'áá. ³Dała'á bitsits'iníí bin'doln'ih datsaah ngoln'íí n'íí násdzíí'go hiłtsaa: ni'gosdzán biká' nneehíí dawa nt'éshí' bégodzidihíí bił díyadaagot'eego yiké' onalsáá. ⁴Nnee t'iishcho daayokaah, binawod n'íí nt'éshí' bégodzidi yaa din'áni: ła'íí nnee nt'éshí' bégodzidi daayokaah gádaaniigo, Hadínshá' nt'éshí' bégodzidi ga'at'éé? Hadínshá' yil nagonlkaadgo yinel'áá? ⁵Nt'éshí' bégodzidi bizé'dí' yati' ye'idilkaahíí, ła'íí Bik'ehgo'ihí'nañ ncho'go yaa yałti'go baa godet'aa; ła'íí dizdin naki dahitaayú nant'aago ałdó' baa godet'aa. ⁶Áík'ehgo hadzii, Bik'ehgo'ihí'nañ yich'í' ncho'go hadziigo, bizhi'íí ncho'go yaa yałti'go, hik'e k'ih biyi' daach'okaahíí ła'íí yaaká'yú daagolíníí ałdó' ncho'go yaa yałti'go hadzii nkegonyaa. ⁷Áídí' nnee Bik'ehgo'ihí'nañ báhadaadeszaahíí yich'í' nagonlkaadi' bitisgo hileehgo ałdó' baa godet'aa; ła'íí nnee iltah at'éégo hadaazi'yíí, iltah at'éégo yádaalti'íí, nnee binant'a' dała'áhií il'aniyú nazn'ilíí yá nant'a' hileehgo baa godet'aa. ⁸Dawa ni'gosdzán biká' daagolíníí dała'á daantíí'gee, ni'gosdzán nni't'aadá' dibefíí **biZhaazhé** nlíni zesdiinií binaltsoos be'ihí'náhi doo hak'e bizhi' bá ágolzaa dahíí daayokaah doleeł. ⁹Dahadín bijeyi' golíníí íyést'saa le'. ¹⁰Dahadín yisná áyil'iinií isná ábididoln'iił doleeł: dahadín bésh yee izilhiinií bésh bee bidizodeeł. Áí bigha nnee Bik'ehgo'ihí'nañ báhadaadeszaahíí nyee ndi dahndóh le', ła'íí da'odłaa le'. ¹¹Áídí' ni'gosdzán biyi'dí' nt'éshí' bégodzidi ła'ihí hanaanádzaago hiłtsaa; dibefíí bizhaazhé biyeshdeehíí k'ehgo biyeshdee naki golíni, t'iishcho k'ehgo yałti'hi. ¹²Dantsé nt'éshí' bégodzidi dá bináál yee nant'aa n'íí yee naná'idziid, ła'íí

ni'gosdzán hik'e ni'gosdzán biká' daagolíníí nt'éshj bégodzidi biní'dolnih datsaah ngolníí n'íí nádzihií daayokaqahgo ábi'dilzaa. ¹³Ígoziso go be'ígózini ánýol'íí, nnee bináál yaaká'dí' kq' gódah ch'ínaltq'go áil'íí, ni'gosdzán biká'zhi'. ¹⁴Dantsé nt'éshj bégodzidi bináál godiyihgo ánýol'íí baa godet'aa n'íí bee ni'gosdzán biká' daagolíníí ch'a'oyiníí gáyíniigo, Nt'éshj bégodzidi bésh bee biní'dolnih ndi t'ah hínaahíí be'ilzaago ádaahle'. ¹⁵Áí be'ilzaahíí náhi'naadí' yati'go áiléhgo baa godet'aa, la'íí be'ilzaahíí doo daayokaqah dahíí nabi'ditseedgo áldó' baa godet'aa. ¹⁶Nnee dawa, doo íziso go ádaat'ee dahíí hik'e íziso go ádaat'eehíí, hádaaldzilíí hik'e tédaat'iyéhíí, doo isná daanlíí dahíí hik'e isná daanliiníí, bigan dihe'nazhinéégo dagohíí bitá'yú bídaadinidlidgo áile': ¹⁷Doo hadín baa ná'iniihgo dagohíí ná'iniihgo bá goz'aa da, nnee bídaadinidlidíí zhá, dagohíí nt'éshj bégodzidi bizhi' dagohíí bizhi' behotagíí biká' dahgoz'aaníí. ¹⁸Díínko goch'iyááyúgo zhá bígoch'íshj. Hadín yígólsiníí, nt'éshj bégodzidi behotagíí yóltag le': nnee behotagi at'éé, behotagíí gostádn gonenadín iká'yú gostádn gostán.

14 ¹Áídá' dé'jidgo dibelíí **biZhaazhé** nlíni dził **Sion** holzéhi yiká' dahszjigo hiłtsaa, dała'a gonenadín doo náhóltagyú áídí' iká'yú dizdin díí'i doo náhóltagyú yil nadaazj, dibelíí biZhaazhé nlíni biTaa bizhi'íí daabitá'gee dahnagoz'aaqo. ²Yaaká'dí' kozhiihíí disiits'áq, tú nalííhíí k'ehgo, ádíid idi'niihíí k'ehgo: nnee tsjbe'idot'áté yee da'do'aalíí áhiłts'ago disiits'áq: ³Nant'án biká'dahsdáhi, díí'i nt'éshj daahinaahíí hik'e nnee bádaayaányúhíí bádihgee nadaazjigo sj áníidéhi daido'aak: gonenadín doo náhóltagyú áídí' iká'yú dizdin díí'i doo náhóltagyú ni'gosdzán biká' nnee bitahdí' hanáhaz'nilíí zhá áí sjhíí yigo'aah. ⁴Díínko doo isdzáné nant'í'go yil naskai da: doo nt'é bee baa dahdaagost'aa da. Áí dibelíí **biZhaazhé** nlíni dáhayú anádaalyú yiké' anákaihíí ádaat'ee. Áí nnee bitahdí' hanáhaz'nil, Bik'ehgo'ihí'nań hik'e dibelíí **biZhaazhé** nlíni bá ntsé nest'aaqhíí k'ehgo hanáhaz'nil. ⁵Doo nadaach'aago yadaalti' da: Bik'ehgo'ihí'nań nant'aago dahsdaahíí bádihgee nadaazjigo doo hayú baa dahdaagost'áni da. ⁶La' Bik'ehgo'ihí'nań binal'a'a yá'íłní' ts'í'nan onihgo naahiltsaa, nnee ni'gosdzán yiká' daagolíníí yati' baa gozhóni doo ngonel'aa dahíí yee yil nagolní'go, nnee binant'a' dała'áhníí ił'anigo naznilíí, nnee iłtah at'éégo hadaazt'í'íí, nnee iłtah at'éégo yadaazt'í'íí, la'íí nnee daanliiníí yil nagolní'go, ⁷Ádíid yich'í' gáníí, Bik'ehgo'ihí'nań daadinołsigo ba'ihédaanołsj, aayałti'gee biká' ngonyaahíí bigha: yáá hik'e ni'gosdzán la'íí túnteel hik'e tú hadaazliiníí dawa áyíılaahń daahohkaqah. ⁸La' Bik'ehgo'ihí'nań binal'a'a iké' ná'onih gáníígo, Bábylon, íziso kih goznííí, nágo', nágo', áí nant'í' na'idaahíí hách'it'íigo ákoléhi, nnee iłtah at'éégo hadaazt'í'íí daayidlaqo áyíılaahíí bigha. ⁹Bik'ehgo'ihí'nań binal'a'a taadngee iké' ná'onihgo adíid gáníí, Dahadínta nt'éshj bégodzidi, dagohíí be'ilzaahíí yokaqahíí, áí bibe'ídinidlidé bitá' dagohíí biganyú bee ídinidlidíí, ¹⁰Bik'ehgo'ihí'nań bits'á'dí'go koniidaagodilne'íí, doo nt'é bił nadisdziidgo bihashke'íí idee biyi' yaa hidziidíí yidodlíí; Bik'ehgo'ihí'nań binadaal'a'a dilzini hik'e dibelíí **biZhaazhé** nlíni bináál

kq' hik'e tsétikq'i bee dázho biniigodidolníf. ¹¹Biniidaagodilne'íí bits'á'dí' lidíí hadag odihinéh, doo ngonel'áa dayú dahazhí': doo hadaayoł da, jíígee, t'é'gee ndi, díí nt'éshí bégodzidi hik'e be'ilzaahi daayokaqahíí, hadín áí bizhi'íí bee bídinidlidíí. ¹²Díínko nnee Bik'ehgo'ihí'nań báhadaadeszaahíí nyee ndi dahńldqhgo bígózi: áí Bik'ehgo'ihí'nań yengon'áání daayota'íí, la'íí Jesus daayodlaaníí ádaat'ee. ¹³Áídí' kozhii yaaká'dí' gáshilniigo disiiits'áá, Díí ágóle', Kodí' godezt'i'go nohweBik'ehń daayodlaago nanezna'íí biyaa gozhóq doleel: Da'anii biyaa gozhóq doleel, nii, Holy Spirit, doo nanádaadziid dago hádaayoł; ánádaat'íí n'íí biké' bíł ogoyáá. ¹⁴Áídí' dé'íidgo yaak'os ligai hiłtsaa, yaak'os yiká' dahsdaahíí nnee ga'anolini, nant'an bich'ah, óodo be'alzaahi, bik'edn'áá, la'íí t'oh bená'iltishé deníni dahyotíígo. ¹⁵Bik'ehgo'ihí'nań binal'a'á la'í da'ch'okaqah goz'aqadí' ch'ínyáá, yaak'os yiká' dahsdaahn ádíid yich'i' dilwosh gáníigo, Nibená'iltishé bee ni'igéesh: ná'igeeshíí iłk'idá' biká' ngonyáá; ni'gosdzán biká' nest'a'íí iłk'idá' daanest'áa. ¹⁶Áík'ehgo yaak'os yiká' dahsdaahn bibená'iltishí yee ideshłizhgo ni'gosdzán yiká' aqł ná'igizh. ¹⁷Áídí' la' Bik'ehgo'ihí'nań binal'a'á yaaká'yú da'ch'okaqah goz'aqadí' ch'ínánadzaa, bíł ałdó' t'oh bená'iltishé deníni dahyotíí. ¹⁸Áídí' la' Bik'ehgo'ihí'nań binal'a'á be'okaqahi biká' dahnási'níi goz'aqadí' ch'ínánadzaa, án kq' yebik'ehíí; án t'oh bená'iltishé deníni dahyotíí yich'i' ádíid gánniid, Nibená'iltishé deníni bee ni'igéesh, ni'gosdzán biká' dahts'aa nanesdzíí bits'á'dí' dahts'aahíí nahíłgéesh, bidahts'aa daanest'aqahíí bigha. ¹⁹Áík'ehgo Bik'ehgo'ihí'nań binal'a'á bibená'iltishé yee ideshłizhgo ni'gosdzán biká' dahts'aahíí nayiheshgizhdí' lenáyihezlaago dahts'aa hahigeesi gochaa'i goz'aq yune' oyihiskaad, Bik'ehgo'ihí'nań bihashke' bengonyáágo ágodońíi. ²⁰Kíh gozníí da'anahyú dahts'aa hahigees goz'aqagee dahts'aa biká' nakai, áí bits'á'dí' díł halíí, híí biza'áh nel'aaníí ga'áhosahgo díł nel'aq, nanigohíí dał'a'á doo náhółtagyú áídí' iká'yú gostán gonenadín **furlongs** ga'áhosahgo nehenkáá.

15 ¹Áídá' be'ígóziníí, dázho ízisgo at'éhi, koł díyadaagot'éhi, yaaká'yú naahıtsaa, Bik'ehgo'ihí'nań binal'a'á gosts'idihi, góyéego nagowaahíí gosts'idýú át'éhi, da'iké'yúhi; Bik'ehgo'ihí'nań bihashke'íí bee nnágódáhi dahdaayokaal. ²Áídí' dolyiini náhenkáání kq' bíł nadsdziidi ga'anolıhgo hiłtsaa: nt'éshí bégodzidi hik'e be'ilzaahíí la'íí bizhi'íí be'isdzohíí la'íí behotagíí yaa daagonesnaahíí Bik'ehgo'ihí'nań bibe'idot'álé dahdaayotíígo dolyiini náhenkáání yiká'yú nadaazíí. ³Bik'ehgo'ihí'nań yána'iziidi n'íí, Moses holzéhi, hik'e dibe'íí **biZhaazhé** nlíni biyini daido'áál, gádaaniigo, Bik'ehgo'ihí'nań nohweBik'ehń, Dák'a'ánt'éhi, ánánt'íííí ízisgo at'éé; nnee ná hadaadeszaahíí bá Nant'áahíí, gosín'áaníí da'áígee hik'e da'anii. ⁴Hadínshq' doo nidńłsı da, nohweBik'ehń, hadínshq' nizhi' doo ya'ihénzi da? Ni zhá dílzini nlíí: nnee íłtah at'éégo hadaazt'i'íí dawa nich'i' níkáhgo daanokaqah doleel; nnee hagot'éégo bá ngon'aq n'íí bee ínlaahíí bigha. ⁵Díí bikédí'go dé'íidgo,

yaaká'yú gowa golgai Bik'ehgo'ihinaan koł nliigo bee bígoch'ilsiní biyi' yune' da'ch'okaqah goz'aaní iłts'á' adzaa: ⁶Áí biyi'dí' Bik'ehgo'ihinaan binal'a'a gots'idihi góyéégo nagowaahí yil hikai, nak'a'tigai nzhqogo bik'etádnldáádí bik'enda'izlaago, la'íi bitilyú óodo bizisgo binast'í. ⁷Áídí' nt'eshi daahinaahí díí'í dała'a Bik'ehgo'ihinaan binal'a'a gots'idihi, gots'idn idee óodo be'alzaahi bitaadaasnil, áí ideehí Bik'ehgo'ihinaan doo ngonel'aa dayú dahazhi' hinaahí bihashke' halk'ihhi. ⁸Da'ch'okaqah goz'aaní Bik'ehgo'ihinaan bits'á'idindláádí hik'e binawodí bits'á'dí' hidi bee hadezbih; nnee doo la' ha'agháhgo yinel'aa da, gots'idn góyéégo benagowaahí Bik'ehgo'ihinaan binal'a'a gots'idi yil hikai n'íi aqł yeda'iláago zhá.

16 ¹Áídí' kih biyi' da'ch'okaqahí biyi'dí' kozhiihí dilwoshgo disiits'áá, Bik'ehgo'ihinaan binal'a'a gáyihniigo, Ti'i, idee gots'idi Bik'ehgo'ihinaan bihashke' halk'ih biyi' siziidí ni'gosdzán biká'zhi' yadaahohkaah. ²Áík'ehgo Bik'ehgo'ihinaan binal'a'a dantséhihí bi'idee biyi' siziidí ni'gosdzán biká'zhi' yayiziidí dábiłgo dahadín nt'eshi bégodzidi bee bídinidlidí hik'e be'ilzaahí daayokaqahí łqód ncho'i dážhó nnihi biká'zhi' ádaadzaa. ³Bik'ehgo'ihinaan binal'a'a nakidngeehí bi'idee biyi' siziidí túnteel biká'zhi' yayiziidí dábiłgo nnee daztsaqahí bidil' ga'anolihgo silí: áídí' túnteel biyi'yú daagolí n'íi dawa nanezna'. ⁴Bik'ehgo'ihinaan binal'a'a taadngeehí bi'idee biyi' siziidí tú daanlíimí hik'e tú hádaazliiní biká'zhi' yayiziidí dábiłgo dił daasilí. ⁵Bik'ehgo'ihinaan binal'a'a tú yebik'ehi gánígo disiits'áá, Da'áígee ánt'éé, Bik'ehgo'ihinaan, níłni, níłí n'íi, níłí doleełí, áí k'ehgo bá ngón'áqahí bigha. ⁶Nnee ná hadaadeszaahí la'íi binkááyú na'iziidi n'íi nadaaztseedgo bidil' da'dezjool, áí bigha dił daahidlaago ánadaasíndlaa; da'ái bich'i' goldoh ni'. ⁷Áídí' la'íi, be'okaqahi biká' dahnási'nihi biyi'dí' dilwoshgo, gánígo nádisiits'áá, Da'anii gánii, Bik'ehgo'ihinaan nohweBik'ehí, Dák'a'ánt'éhi, kándaago'ahí da'anii, da'áígee at'éé. ⁸Bik'ehgo'ihinaan binal'a'a díidngeehí bi'idee biyi' siziidí ya'ái biká'zhi' yayiziidgo dábiłgo, nnee kq' bee daadidlidgo baa godet'aa. ⁹Kq' dážhó sidogi bee nnee daanlid lék'e, Bik'ehgo'ihinaan, díi góyéégo nagowaahí yebik'ehí, bizhi'í ncho'go ádaayihni: áídí' daabincho'íi doo yits'á'zhi' ánadaasdzaa da, la'íi Bik'ehgo'ihinaan doo daidnłsı da. ¹⁰Bik'ehgo'ihinaan binal'a'a ashldadngeehí bi'idee biyi' siziidí nt'eshi bégodzidi biká'dahsdáhi yiká'dí' nant'ahí biká'zhi' yayiziidí dábiłgo yebik'ehí dawa diłhił silí; nnee dážhó nnihi bigha bizaa daayi'aał, ¹¹Łóód hik'e bił nada'dini'hí bigha Bik'ehgo'ihinaan yaaká'yú gólíni ncho'go ádaayihni: la'íi ncho'go ánadaat'ihí doo yits'á'zhi' ánadaasdzaa da. ¹²Bik'ehgo'ihinaan binal'a'a gostádngeehí bi'idee biyi' siziidí tú ląágo níimí, Euphrátes holzéhi, biká'zhi' yayiziidí dábiłgo náhisga, ya'ái hanadáhdí'go nant'án daanliimí bá ilch'i'golne'go. ¹³Áídí' t'iishcho bizé'dí', nt'eshi bégodzidi bizé'dí', la'íi Bik'ehgo'ihinaan binkááyú na'iziidi ádil'ni bizé'dí' taagi spirits ncho'íi tústłohé ga'anolini hahikáhgo hiłtsaq. ¹⁴Áí spirits-hí ch'iidn daanlii, godiyihgo ányól'iił, áí ni'gosdzán

dágoz'aa nt'éego íziso nant'an daanliiní yich'i' okaigo dawa íla'ánáidle'go, Bik'ehgo'ihí'nań Dák'a'at'éhíhí íziso na'diziidí bíjii nadaagondíkaadgo. ¹⁵In'íjhií k'ehgo nánsháh. Hadín déz'iiní, bidiyagé gólígo, doo dálichigo hidotseeł dahí bigha, án biyaa gozhóq doleeł. ¹⁶Hebrew biyati'í k'ehgo Armageddon golzeegee íla'áyíflaa. ¹⁷Bik'ehgo'ihí'nań binal'a'á gots'idngeehí bí'idee biyi' siziidí ts'idag náideznílí dábilgo yaak'á'yú k'ih biyi' da'ch'okaałhdí nant'an biká'dahsdáhi bits'á'dí' kozhii ádjidgo gánniid, Aał begolzaa. ¹⁸Áí dábilgo kozhii ádjid áilts'ag, idi'nii, hada'didla; ni' yat'éego nagohi'naa, nnee ni'gospdzán biká'gee daagolígo godeyaadí' yushdí' godezt'i'go ni' yat'éego godiis'naa k'ehgo at'éego doo hwaa ágone'i da. ¹⁹Íziso k'ih goznílí taagiyú ilk'é'níl, áidí' nnee íltah at'éego hadaazt'i'í bik'ih nagoznílí nadaagozgo: íziso k'ih goznílí Bábylon holzéhi, Bik'ehgo'ihí'nań yínálniiigo idee yat'éego bihashke'í halk'íli biyi'dí' aał yidlaago áyíflaa. ²⁰Ni' táyi' dahnagoznílí dawa hayúshj ch'adaagoyáá, la'í dzilí doo la' hit'ii da silji. ²¹Áidí' hilóí dážhó nchaahi, dała'á gonenadín dahdidleegohí, yaaká'dí' nnee biká' náttáq: hilóí náttáq nagont'og dážhó bégodzidihí bigha nnee Bik'ehgo'ihí'nań ncho'go ádaayihni lék'e.

17 ¹Bik'ehgo'ihí'nań binal'a'á gots'idi, idee gots'idi dahdaayoniíí dała'á shich'i' nyáago gáshihniid, Yushde' kú nnań; bizhaan íziso nant'i' nagháhi, tú ląágo íltah at'éeyú nazkaaní yiká' dahsdaahí, baa yá'iti'í nił ch'i'nah ashle'; ²Áń ni'gospdzán biká' nnee bánadaant'aahí yil nant'i' nadaaskaihi, nant'i' na'idaahí hách'it'iiní bich'i' ch'idlaahí bee bíl nádaagodizyis. ³Bik'ehgo'ihí'nań binal'a'áhí, Holy Spirit shiká'zhí' adzaago, da'igolíyú oshihí; áígee isdzán hiłtsaa, nt'éshj bégodzidi dážhó lichí'i yiká' dahsdaago, Bik'ehgo'ihí'nań ádaadil'iiní dahot'éhé biká' dá bizhi' zháhi dahnagoz'áni, bitsits'in gots'idihidá' biyeshdee gonenáni. ⁴Isdzánhí lichii dot'izhi hik'e dážhó lichii bik'esilaa, óodo hik'e tsée dézhónéhi la'í dilkqohé baa dahnaznil, la'í óodo ideehí, ncho'i hik'e nant'i' na'idaahi ncho'i dawa yee halk'ilgo, dahyokaak: ⁵Bizhi'hi bitá'gee dahgoz'aa, NT'ÉSHJ DOO BÍGÓZINÍ, BÁBYLON ÍZISGO AT'ÉHI, NANT'I' NAKAIHÍ HIK'E NI'GOSDZÁN BIKÁ' NCHQ'GO ÁGOT'EEHÍ BĀĀ NLÍNI. ⁶Nnee Bik'ehgo'ihí'nań báhadaadeszaahi daabidíí, hik'e ínashood Jesus bigha nabi'distseedi daabidíí bee isdzán bíl nágodizyisgo hiłtsaa: hiłtsaadá' dážhó shil díyagodzaa. ⁷Bik'ehgo'ihí'nań binal'a'á gáshihniid, Hant'é bigha nił díyagodzaa? Díí doo bígózi dahí isdzán, la'í nt'éshj bégodzidi dahbogheehí bitsits'in gots'idi la'í biyeshdee gonenanhi, baa nił nagoshni'. ⁸Áí nt'éshj bégodzidi hinłtsaa n'í, nlii n'í, k'adí da'áđhi: o'i'án doo ni'i'ánhi dadí' hagháhi, da'ilí hileehzhj: ni'gospdzán biká' daagolíiní, ni'gospdzán nnit'aadá' naltsoos be'ihí'náhi biká' daabizhi' doo hak'i dahnagoz'aa dahí, nt'éshj bégodzidi daayihłtsaago yaa bíl díyadaagot'ee doo, áí nlii n'í, k'adí da'áđhi, ndi nanádáhi. ⁹Goyáání bee natsekeesí díí bíl ígozih. Bitsits'in gots'idihí dzilgots'idi ádaat'ee,

ái isdzán yiká' dahsdáhi. ¹⁰La'íi ízigo nadaant'aahíi gots'idi ádaat'ee: ashdla'ihíi nandee, dała'a t'ah nant'aa, la'íi doo hwaa higháh da; án nyáágo dé't'ihézh'i' nant'aa doo. ¹¹Nt'ésh'i bégodzidi nlii n'íi, k'adíi da'ád'ih'i, tsebidngee nant'aahíi át'éé, ndihíi gots'idi itah nlini. da'ilíi hileeh yune' diyaa. ¹²La'íi biyeshdee gonenáni hintsaaníi, ízigo nant'an ádaat'ee, ndi doo hwahá nant'an daaleeh da; ádá' dała'a fedihikeezzh'i' nt'ésh'i bégodzidi yił nant'aago baa daagodest'aq. ¹³Daabiini'íi dała'a nádleehego daabinawodíi hik'e yedaabik'ehíi nt'ésh'i bégodzidi yaa daayiné' doleel. ¹⁴Ái dibelíi **biZhaazhé** nlini yił nadaagodíkaad, ndihíi dibelíi **biZhaazhé** nlinihíi bitis hileeh: án nant'an daanliini' yeBik'eh'n, ízigo nant'an daanliini' biNant'a: án yił nakaihi' daabi'dokéed, habi'do'nil, nlt'éego yiké' nakai. ¹⁵Bik'ehgo'ih'i'nañ binal'a'a gánashildo'niid, Tú iltah at'éego nazkaqahi hintsaqahíi, bizhaan biká' dahsdaahíi, ái túhíi nnee iltah at'éego hadaazt'íi'íi, nnee láni, nnee binant'a' dała'ahíi il'aniyú naznilíi, la'íi nnee iltah at'éego yadaati'íi ádaat'ee. ¹⁶Nt'ésh'i bégodzidi biyeshdee gonenanhi hintsaqahíi, ái bizhaaníi yik'edaanñiih doo, yó'odaayilt'e'go dálichiiigo ádaile', bits'i'íi daayiyaa la'íi kó' bee daayidilid doo. ¹⁷Bik'ehgo'ih'i'nañ hát'íini' da'adaane'go bijíi yune' hádaat'íigo áyíflaa, daabiini'íi dała'a ánádaidle'go, yedaabik'ehíi nt'ésh'i bégodzidi yaa daidi'aahgo, Bik'ehgo'ih'i'nañ biyati'íi dá begolzaazh'i'. ¹⁸Isdzán hintsaaníi ízigo kih goznili at'éé, ái ni'goszán biká' ízigo nadaant'aahíi yá nant'áhi at'éé.

18 ¹Díi bikéd'ígo Bik'ehgo'ih'i'nañ binal'a'a la'íi yaaká'd'íhaya higaalgo hiłtsaa, dážhó binawod golínihi; bits'á'idindláádíi bee ni'goszán biká' got'íi sillíi. ²Ád'iid dilwoshgo gáníi, Bábylon, dážhó ízigo at'éé n'íi nágo', nágo', áígee ch'iidn daagolli sillíi, spirits daanchó'i dawa áígee ndaagozle', dló' daanchó'i hik'e dló' bik'e daach'isch'i'íi áígee ndaagozle' áldó'. ³Bizhaan biwine bich'i' nant'i' na'idah há't'íihíi bee nnee iltah at'éego hadaazt'íi'íi bił nádaagodzizis, nnee ízigo nadaant'aahíi bizhaaníi yił nant'i' nadaaskai, la'íi ni'goszán biká' nnee dawahá baa nada'iniihíi bizhaan dážhó háldzilíi bits'á'd'íi hádaaldzil daasilíi. ⁴Ádí'í la'íi yaaká'd'ígo kozhii nádisiits'áq gáníigo, Shik'íyú, bizhaan bits'á' nohkáh, dahyúgohíi nohwíi áldó' binchó'íi be'ádaanoht'ee, la'íi bich'i' góyéégo nagowaahíi nohwíi áldó' itah doo. ⁵Binchó'íi yaaká'yú nel'aqago yaa hi'aa, Bik'ehgo'ih'i'nañ án binchó'íi yénalni. ⁶Hago ánát'íidíi k'ehgo bíi áldó' ágánádaahdle', hago ánát'íidíi da'ágánáhołago nakidn bich'i' nanáda'oñiił: idee biyi' ha'desbiihíi da'ágánáhołago nakidn bá hanáda'olb'ih. ⁷Ída'odlíigo dawahá yee bił gonedlíihíi k'ehgo da'ágánáhołago koniigodilne' hik'e chaal na'idaahíi baa daadohne': bijíi yune' gádíldi'ni, Shíi ízigo isdzán nant'áhi dahsdaahíi nshlíi, doo itsaa nshlíi da, chaal na'idaahíi áshqod bee shaa godogaalgo. ⁸Ái bighá dáła' jiiigo iltah at'éego góyéégo nagowaahíi bee baa godogaal, da'itsaahíi, chaal na'idaahíi, la'íi shiná' góyéhi; kó' bee bidí'dodlił: Bik'ehgo'ih'i'nañ nohweBik'eh'n baa yałti'íi ízigo at'éehíi bighá. ⁹Ni'goszán biká' ízigo nadaant'aahíi yił nant'i' naskai n'íi, hik'e

yił bił daagonedlii n'íi, dilidíi bits'á'dí' hídíi daayo'íidá' baa daachag doo, la'íi natídaadindli'go daachag doo. ¹⁰Biniigodolne'íi yédaaldzidgo anahdí' nadaazii doo, gádaaniigo, Doo gozhóq da, doo gozhóq da, íziso gozñil n'íi, Bábylon, dák'a'at'éé n'íi! Dała'á łedihikeezíi biyi' naa yá'ti'íi ilk'idá' bengonyáa. ¹¹Ni'gosdzán biká' nnee dawahá baa nada'iniihíi baa daachag doo, la'íi chaal nakai doo; nnee doo la' baa naná'ihniih dahíi bigha: ¹²Óodo, béshligai, tséé ílíni, dilkqohé, nak'á'ligai nlt'éhi, lichii dot'izhi, masgágo, dážhó lichii'íi, tsj itah at'éhi ilká daagolchiníi, bichih yee da'dilo'íi biwoo' ivory holzéhi be'ádaaszaahíi, tsj laán ílíni be'ádaaszaahíi, bésh, brass holzéhi, hik'e iron holzéhi, la'íi tséé marble holzéhi be'ádaaszaahíi, ¹³Cínnamon holzéhi, likagolchini, ch'il bik'ah laán ílíni, jeeh didlidgo likagolchini, wine, ik'ah, ik'áan nlt'éhi, t'oh naghái, magashi, dibelíi, líi, tsinagháhi bijád nakihii, daabi'des'náhi, la'íi nnee daanliiníi. ¹⁴La'íi nest'a' dážhó hánt'ii n'íi nits'á'zhí' bengonyáa, la'íi dážhó itisgo nlt'éehíi hik'e bee íziso ánt'éehíi nits'á' da'ilíi silii, dahazhi' doo nahintséhgo da. ¹⁵Nnee ái baa nada'iniihíi isdzánhíi bits'á'dí' hádaaldzil daasiliiníi, isdzánhíi biniigodilne'íi yédaaldzidgo, daachago natídaadindli'go da'anahyú nadaazii doo, ¹⁶Gádaaniigo, Doo gozhóq da, doo gozhóq da, íziso gozñil n'íi, nak'á'ligai dážhó nlt'éhi, hik'e dot'izhgo lichii'íi, la'íi dážhó lichii'íi bee bik'e'izlaa ni, óodo, la'íi tséé ílíni, la'íi dilkqohé bee bik'esinil ni. ¹⁷Dawahá bee há'ildzil n'íi dała'á łedihikeezhí' doo nt'é da silii laq. Tsina'eefíi yiká' nadaant'aahíi, dawa bił nada'íeefíi, nada'ih'eefíi, la'íi dahayú nada'ih'eefyú baa nada'iniih la'íi nada'ihniihíi da'anahyú nadaazii. ¹⁸Dilidíi bits'á'dí' hídíi daayo'iiigo nádaadidilghaazhgo gádaanii, Díi íziso gozñilíi doo la' ga'at'éé da ni! ¹⁹Daachago natídaadindli'go bitsits'in biká'zhí' łeezh daiłke' gádaaniigo, Doo gozhóq da, doo gozhóq da, íziso gozñil n'íi, yee hádaaldzili bitsina'eefíi daagolíníi yee hádaaldzil n'íi! Dała'á łedihikeezhí' doo nt'é da silii. ²⁰Yaaká'yú daagonohíni, nadaal'a'á dilzini daanołhíni, la'íi Bik'ehgo'ih'i'nañ nohwinkááyú nada'iziidi, nohwil daagozhóq le'; Bik'ehgo'ih'i'nañ íziso gozñil n'íi nohwíi nohwigha t'áázhi' bich'i' nanáhesnil. ²¹Bik'ehgo'ih'i'nañ binal'a'á íziso at'éhi tséé be'ik'áhé ga'at'éhi nchaahi náidn'aago túnteel yiyi' oyiné' gániiigo, Da'ágát'éégo íziso gozñil, Bábylon holzéhi, ts'iltáago doo hagee nát'ii da doleeł. ²²Tsi'be'idot'álé yee da'do'aahíi, bee dot'álé yídaagołsiníi, tsjsól yee da'do'aahíi, hik'e béshdilwoshé yee da'do'aahíi dawa niyi'yú doo hagee naadiits'ih da doleeł; nnee dawahá áiléhi, haget'éégo áiléhi daanliiníi, nitahyú doo hagee nát'ii da doleeł; nitahyú tséé ik'aago áhiłts'agíi doo hagee naadits'ag da doleeł; ²³Nitahyú ik'ah ko'íi bits'á'idindíiníi da'áđih doleeł; nnee niinéhi hik'e isdzán niinéhi bizhii doo hagee naadiits'ih da doleeł; nnee nitahyú baa na'iniihíi íziso nandee ni, ni'gosdzán biká'; nitahyú iyónzinii nnee itah at'éégo hadaazt'íi dawa ch'a'ónil ni. ²⁴Bik'ehgo'ih'i'nañ binkááyú nada'iziid n'íi bidil, nnee Bik'ehgo'ih'i'nañ bá hadaadeszaa n'íi bidil, la'íi nnee ni'gosdzán biká' nadaastseedíi dawa bidil íziso gozñilíi bitahyú hit'ii.

19 ¹Díí bikédí'go nnee dážhó łáni yaaká'yú daadilwoshgo gádaaniigo disiits'áá, Bik'ehgo'ihí'nań nohweBik'ehń ba'ihégosj le'; Hasdách'igháhíí, ba'ihégondziníí, goch'idnłsinií, łá'íí dawa yebik'ehíí bíyéhi at'ée. ²Da'aniigo łá'íí dážhó nłt'éeego aayałti'; bizhaan, íziso go nant'í' nagháhi yee ni'gosdzán yłchqodi, yaa yałti', łá'íí bánada'iziidi naistseedhíí bighą yá t'ąazhí' nanáhesnil. ³Áík'ehgo Bik'ehgo'ihí'nań ba'ihégosj le', ánadaado'niid. Áídí' lid kįh goznílíí bits'ą'dí'hi doo ngonel'ąą dayú hahitíí doleeł. ⁴Nt'éeego bádaayányú nadindíí'í łá'íí nt'eshj daahinaahíí díí'í biyahzhí' hayaa ádaasdaago Bik'ehgo'ihí'nań nant'aago dahsdaayú daayokaąh, gádaaniigo, Doleełgo at'ée; Bik'ehgo'ihí'nań ba'ihégosj le'. ⁵Áídí' nant'án biká'dahsdáhi bits'ą'dí' kozhii dits'ag gáníigo, Bik'ehgo'ihí'nań daahohikaąh ba'ihédaanołsł le', daanołwigha bánada'ohsiidíí, daanołwigha daabinołsinií, doo íziso gádaanoht'ee dahíí łá'íí íziso gádaanoht'eehíí. ⁶Nnee dážhó łáni gádaanii ga'áhılts'ago, tú dážhó yat'éeego yaahılını ga'áhılts'ago, yat'éeego idi'niihíí k'ehgo áhılts'ago disiits'áá, gádaaniigo, Bik'ehgo'ihí'nań ba'ihégosj le': Bik'ehgo'ihí'nań nohweBik'ehń dawa yebik'ehń yee nant'aa. ⁷Halaą nohwił daagozhqó le', nohwił daagoneđliį le', án daadinłzi le': dibelíí **biZhaazhé** nłni niinéhíí biká' ngonyáago bi'aa hileehíí iłch'į'ádedlaa. ⁸Áí nak'ą'ligai dážhó nłt'ehi, doo chį dahi, dážhó ligaii bik'esilaa doleełgo baa godet'ąą: díí nak'ą'ligaihíí nnee Bik'ehgo'ihí'nań báhadaadeszaahíí bi'at'e' nzhóni at'ée. ⁹Nt'éeego ágáshıłnii, Díí bee ágóle', Hadńń dibelíí biZhaazhé nłni nináago bá da'idaąyú daabidokéedíí biyaa daagozhqó doleeł. Ágánáshıłdo'niid, Díí Bik'ehgo'ihí'nań da'anii anıhi. ¹⁰Áík'ehgo biyahzhí' hayaa asdaago hosıłkądí' gáshıłniiid, Doo ágánt'įi da: ni hik'e nik'isyú Jesus baa nadaagolni'go dała' nada'idziidi ádaant'ee: Bik'ehgo'ihí'nań zhą honkaąh: Bik'ehgo'ihí'nań binkááyú yádaaltí'íí Jesus baa nagolni'hi dážhó itisyú yaa nagolni' n'íí at'ée. ¹¹Yáá iłts'ą' ádzaago hıłłgai hiłtsaa; áí yiká' dahsdaahń Badach'olıhi hik'e Da'anıhi holzee, án da'áige náyáłti' łá'íí nłt'éeego ágot'eehíí bighą nagonłkaad. ¹²Binaahíí kq' yadiinahíí ga'at'ée, bitsits'in biká' nant'án bich'ah łąągo dahnaznil; bizhi' dahgoz'ąą, áí nnee doo łá' yígółsı da, bíí zhą yígółsı. ¹³Íhíí dił biyi' nastsoozı bik'esilaa: án Bik'ehgo'ihí'nań biYati' holzee. ¹⁴Áík'ehgo yaaká'yú nadaagonłkaadíí hıłłgai bił hilwołıí biké' nálseeł, nak'ą'ligai dážhó nłt'ehi, dážhó ligaihi, doo chįh dahi bik'enazlaa. ¹⁵Bizé'dí' bésh be'idilłłshé denini há'áá, áí nnee iłtah at'éeego hadaazt'íí yee yihıłłhiish doo; bésh dahyotıłłgo nant'aa doo: łá'íí dahts'aa bitoo yiká' naghaago hayigeęsı k'ehgo Bik'ehgo'ihí'nań Dák'a'at'ehi bihashke' bégodzidi nnee yich'į' gode'aah. ¹⁶Bi'íí łá'íí bik'aizhı' bizhi' bek'e'eshchįi, áí díí k'ehgo dahgoz'ąą, **ÍZISO NANT'ÁN DAANLIINIÍ BINANT'A, NANT'ÁN DAANLIINIÍ YEBIK'EHŃ.** ¹⁷Nt'éeego Bik'ehgo'ihí'nań binal'a'á ya'ái yiı' sizıigo hiłtsaa; án dló' yáá iłni'yú nada'ıniihíí dawa yich'į' nadidilghaazh gáníigo, Yushde', Bik'ehgo'ihí'nań íziso at'ehi bá da'idaąhíí baa łła'ádaahne'; ¹⁸Íziso nant'án daabitsı',

silááda binant'a' daanlíni daabitsi', nnee ndaalwodi daabitsi', kú daabitsi', yiká' dahnaháztaaní daabitsi', la'íi nnee dawa doo isná daanlii dahíi hik'e isná daanliini, doo ízisgo ádaat'ee dahíi hik'e ízisgo ádaat'eehíi daabitsi' daahsaá doleelíi bigha. ¹⁹Áidí' nt'eshi' bégodzidi hiłtsaa, la'íi ni'gosdzán biká' ízisgo nant'an daanliini bisilááda biłgo íla'ádaasdzaa, kú yiká' dahsdaahn bisilááda biłgo yił nagonłkaad doleelgo. ²⁰Nt'eshi' bégodzidi yisnáh silii, la'íi Bik'ehgo'ihí'nañ binkááyú na'iziidi ádil'ini aldo' yisnáh silii, nt'eshi' bégodzidi bináál godiyihgo aná'ol'iiłgo nnee nt'eshi' bégodzidi be'ídinidlidé bee bídi'nidlidihíi, la'íi bíi át'éego be'ilzaahíi daayokaahíi yich'i' nazch'a'i. Díi da'ála dá daahinaago tséłko'i bił dilti'go sikáni biyi' yuyaa oldeel. ²¹La'ihíi kú yiká' dahsdaahn bésh be'idiltishé bizé'dí' há'áahíi yee nadaistseed: áik'ehgo dló' iltah at'éehíi ái daabitsi'íi yee náda'isdjíd.

20 ¹Áidí' Bik'ehgo'ihí'nañ binal'a'a yaaká'dí' hayaa higaalgo, o'í'án doo ni'í'ánihi bá be'igeesé hik'e bésh hishbizhíi nchaahi dahyonilgo hiłtsaa. ²Án t'iishcho, doo aníi da t'iishíi, ch'iidn nant'anhi, Satan holzéhi, yił ndéelgo dała'a doo náhóltagyú łegodzaazhi' kiyist'qogo, ³O'í'án yune' yó'olt'e' da'dentáđdí' o'í'geez, nnee iltah at'éego hadaazt'í'íi yúwehyú doo ch'a'onayinił dahíi bigha, dała'a doo náhóltagyú łegodzaazhi': ái bikédí'go dé't'ihézhí' nanánt'ih doleel. ⁴Áidí' nadaant'áhi yiká' dahnaháztaaní hiłtsaago yiká' dahnaháztaaní aayádaalti'go baa daagodest'aa: Jesus yaa nagolni'íi hik'e Bik'ehgo'ihí'nañ biyati'híi bigha bik'os nadaahisk'i n'íi biyi' nazii n'íi hiłtsaa, ái nt'eshi' bégodzidi dagohíi be'ilzaahíi doo daayoskaad dahíi, daabitá' dagohíi daabigan bebídaanidlidé doo bee bídaanidlid dahíi; ái daahinaa násdliłgo, dała'a doo náhóltagyú łegodzaazhi' Christ yił nádaant'aah. ⁵Lahzhi' nanezna'íi doo daahinaa násdlił da, dała'a doo náhóltagyú łegodzaahíi aalgo zhá. Díinko dantsé nanezna'íi naadikáhgee. ⁶Dantsé nanezna'íi naadikáhgee hadín yitah naadiidzaahíi biyaa gozhóq hik'e bił godiyini at'éé: iké'gee daná'itsaahíi doo hago ábile' da doo, ndi Bik'ehgo'ihí'nañ hik'e Christ bi'okaah yebik'ehíi daanlii doleel, dała'a doo náhóltagyú łegodzaazhi' yił nadaant'aah doo. ⁷Dała'a doo náhóltagyú łegodzaahíi aalgo Satan ha'ásitjídí' ch'ínálteeh. ⁸Áidí' dí'í'yú ni'gosdzán biká' goz'aayú iltah at'éego hadaazt'í'íi, Gog hik'e Magog daagolzeehíi, ch'ayiniłyú nagonłkaad doleelíi bigha íla'ánalne'yú hágháh: ái túnteel tábaa sáhií k'ehgo da'áhołaa doo. ⁹Ni'gosdzán nteelíi biká' dahnádnłsaa, nnee Bik'ehgo'ihí'nañ báhadaadeszaahíi daagolłgee binaa, hik'e kiih goznili koł daanzhóni binaa łédnt'í' silii: áidá' yaaká'dí' ko' nkednnágo aal daabi'níid. ¹⁰Áidí' ch'iidn nant'an bich'i' nazhch'a'íi ko' hik'e tséłko'i bił dilti'go sikáni biyi' yuyaa olt'e', hayú nt'eshi' bégodzidi hik'e Bik'ehgo'ihí'nañ binkááyú na'iziidi ádil'inihíi naháztaayú, áígee jii hik'e t'é'go goyéé bich'i' nagowaa doo, doo ngonel'aa dayú dahazhi'. ¹¹Áidí' nant'an biká'dahsdáhi łigaihi nchaahi, hik'e yiká' dahsdaahn hiłtsaa, an bits'á'dí' ni'gosdzán hik'e yáa bił ogoyáá; áidí' doo hayú goz'aa da lək'e. ¹²Nanezna'íi doo ízisgo

ádaat'ee dahíí hik'e ízisgo ádaat'eehíí Bik'ehgo'ihí'nań bidáhdí' nadaazi'go hiłtsaa; ádíí' naltsoos iłts'á' ádaadzaa: ła'i naltsoos iłts'á' nanádzaa, áí naltsoos be'ihí'ńáhi: nanezna' n'íí hant'é ádaaszaahíí naltsoos biyi' k'e'eshchiiníí bee baa yáda'iti'. ¹³Túnteel biyi' nanezna' n'íí naadiikaigo áyíłlaa: da'itsaahdí' hik'e Ch'iidntahdí' nanezna' n'íí nanaadiikai: ádíí' dawa hant'é ádaaszaa shihíí bigha baa yáda'iti'. ¹⁴Ádíí' da'itsaahíí hik'e Ch'iidntahíí kq' diltł'go sikáni biyi' yuyaa oldeel. Díínko nakidngee daná'itsaahi at'éé. ¹⁵Ádá' dahadín naltsoos be'ihí'ńáhi doo hak'i bizhi' biyi' dahgoz'aa dayúgo kq' diltł'go sikaaníí biyi' yuyaa olt'e'.

21 ¹Ádíí' yaaká' áníídehi hik'e ni'gosdzán áníídehi hiłtsaa: dantsé yaaká'híí hik'e dantsé ni'gosdzánhíí bech'ígonyáá; ádíí' túnteel ésdííd. ²Shíí, John, Jerúsalem áníídehi, kłh godiyini gozníli, yaaká'dí' Bik'ehgo'ihí'nań bits'á'dí' hayaa goldohgo hiłtsaa, na'íłłn k'ad nnińéhgo bika' hileehíí yiba' ich'í'ádodlaahíí ga'at'éégo. ³Yaaká'dí' kozhii ádííd áiłts'ago disiiłts'á' gáníigo, Isaa, da'ch'okaqah goz'aaníí Bik'ehgo'ihí'nań yiyi' golííníí nnee bitahyú goz'aa, án bił daagolíigo nneehíí bichagháshé daanlii doleeł, Bik'ehgo'ihí'nań dabíí yil daagolíigo, bíí Bik'ehgo'ihí'nań daayokaqahń doleeł. ⁴Bik'ehgo'ihí'nań bińáá tú bá k'eda'íldéh doleeł; da'itsaahíí da'ádih doleeł, doo koł gozhqó dahíí, daach'ichagíí, daach'inniihíí ndi da'ádih doleeł: dantsé áí begoz'aa n'íí bech'ígóyááhíí bigha. ⁵Nant'án biká'dahsdáhi yiká' dahsdaahn gánniid, Isaa, dawahá áníídego ánáshdléh. Ádá' shíí gáshíłnniid, K'e'íłhíí: díí yati'íí da'anii ła'íí ba'olnłhi at'éé. ⁶Gánáshíłdo'niid, Aqł łalzaa. Shíí Áłpha hik'e Oméga, begodeyáhi hik'e bengont'i'i nshłi. Hadín dibá' nliiníí tú hińáhi halłłhíí bá ná'isłi, doo bigha nahi'niil dago. ⁷Hadín dawahá yitis siliiníí dawa bíyéé doleeł; Bik'ehgo'ihí'nań yokaqahń nshłi doleeł, shiye' nlii doleeł. ⁸Ádá' dawa yee nádaaldzidíí, doo da'odłaa dahíí, nchq'go ádaat'eehíí, nnee nadaiłtseedíí, nant'í' nakaihíí, iyodaanzihíí, nadn'ái daayokaqahíí, ła'íí léda'íłchoohíí dawa tséfikq'i bił diltł'go sikáni biyi' yuyaa bá goz'aa: áí nakidngee daná'itsaahi at'éé. ⁹Áígee Bik'ehgo'ihí'nań binadaal'a'á gots'idihíí dała'á, its'aa gots'idi gots'idn góyéégo banagowaahíí bee halk'íłí, yee dahikáli shaa nyáágo, shich'í' hadzii gáníigo, Yushd'é, isdzán áníí nńáhi, dibelł **biZhaazhé** nlíni bi'aahíí nił ch'í'nah ashłe'. ¹⁰Ádíí' Holy Spirit shiká'zhí' adzaago Bik'ehgo'ihí'nań binal'a'áhíí dzil dážhó nchaahi yúdahyúhi biká' oshíłłí, áígee ízisgo kłh gozníli, Jerúsalem godiyini, yaaká'dí' Bik'ehgo'ihí'nań bits'á'dí' bił nkegonyáágo shil ch'í'nah áyíłlaa, ¹¹Bik'ehgo'ihí'nań bits'á'idindláádíí bee bits'á'idindláád: bits'á'idindláádíí tséé dážhó łán íłni, jasper holzéhi, dénlónégo binkááyú got'íihíí ga'at'éé; ¹²Áí kłh gozníli binaayú lé'ditł'ihíí dážhó nteel ádíí' dážhó yúdahgo alzaa lék'e, nakits'adahgo dáádítłh, áí da wago Bik'ehgo'ihí'nań binadaal'a'á nadaazii, Israel nakits'adahyú hat'í'í daabizhi' dahnagoz'aa, dáádítłhíí biká'gee. ¹³Ya'ái hanadáhdí'go taadí' dáádítłh; nahokosé dahstaqdí'go taadí' dáádítłh; na'idi'ahdí'go taadí' dáádítłh; ya'ái onadáhdí'go aldo' taadí'

dáádítíh. ¹⁴Kìh goznílí binaayú lé'dit'íhíí bitl'ááhgo nakits'adahgo ist'íhgo légodnt'i, dibełíí **biZhaazhé** nlíni binal'a'a nakits'adah daabizhi' áí biká' dahgoz'aa. ¹⁵Shich'í' yafti'í be'ída'nel'aahe óodo be'alzaahi naitiíh, áí kìh goznílí hik'e bidáádítíhíí, ła'í binaayú lé'dit'íhíí yee yí'da'nel'aahego. ¹⁶Kìh goznílí díízhí' hágodn'áá, naniigo dáne'niiyú dálet'e: kìh goznílí be'ída'nel'aahe yee yída'nel'aađgo nakits'adah doo náhóltagyú **furlongs** ga'áhosah. Naniigohí, dáne'niiyúhí, hik'e ts'ídagí bílgo dálet'e. ¹⁷Áídí' binaayú lé'dit'íhíí ałdó' yí'nes'aađgo dała'a gonenadín iká'yú dizdín díí'í nnee bigan íhahit'aađí' biganlataházhí' ngont'igo, áí Bik'ehgo'ihí'nań binal'a'a yaaká'yú gólíńí k'ehgo at'éé. ¹⁸Binaayú lé'dit'íhíí tséé łań ílíni, jáspér holzéhi, be'ágołzaa: kìh goznílí dá óodo zhá, dolyiini binkááyú got'íhíí ga'at'éhi, be'ágołzaa. ¹⁹Binaayú lé'dit'íhíí bitl'ááh ist'íníí tséé íłtah at'éhi łań da'ílíńíí bee dénzhónégo alzaa. Da'itségee it'ááh ist'íníí jáspér holzéhi be'ágołzaa; nakígeehí sápphire holzéhi; taadngeehíí chálcedony holzéhi; díí'ígeehíí émerald holzéhi; ²⁰Ashdladngeehíí sárdonyx holzéhi; gostángeehíí sárdius holzéhi; gosts'idígeehíí chrýsolite holzéhi; tsebígeehíí béryl holzéhi; ngost'áígeehíí tópał holzéhi; gonenangeehíí chrýsoprasus holzéhi; łať'adahgeehíí jácínth holzéhi; ła'íí nakits'adahgeehíí ámethyst holzéhi be'ágołzaa. ²¹Dáádítíhíí nakits'adahíí díłkoghé łań ílíni, pearl holzéhi, nakits'adahgo be'alzaa: dała'a ntáągo pearl dała'a bíł ádaaszaa: kìh goznílí biyi' intínhíí dá óodo zhá dolyiini binkááyú got'íhíí k'ehgo alzaa. ²²Áígee da'ch'okaał goz'aaníí doo hish'íi da: Bik'ehgo'ihí'nań nohweBik'ehń Dák'a'at'éhi hik'e dibełíí **biZhaazhé** nlíni bíłgo dabíí da'ch'okaał goz'aaníí daanłi. ²³Kìh gozníłgee ya'ái ła'íí t'é'gona'ái da'adìh ndi doo daat'éé da: Bik'ehgo'ihí'nań bits'á'ídíndłáádíí bee got'íi, ła'íí dibełíí **biZhaazhé** nlíni bee got'íhíí nłi. ²⁴Nnee íłtah at'éégo hadaazt'í'í hadíí hasdákaihíí, áí kìh goznílí bits'á'ídíndłáádíí yee nakai doo: ła'íí n'igosdzán biká' ízísigo nadaant'aahíí ízísigo ye'adaat'eehíí hik'e daagodnt'síníí yíł nihikáh doleeł. ²⁵Bidáádítíhíí jíigo doo daná'det'íh da: akú t'é' ánágodìh. ²⁶Nnee íłtah at'éégo hadaazt'í'í ízísigo ye'adaat'eehíí hik'e daagodnt'síníí yíł nihikáh doleeł. ²⁷Hadíí daancho'íi doo hagot'éégo ha'akáh da, ncho'go at'éégo ánát'íhíí, ła'íí hadín lé'íłchoohíí ałdó' doo hagot'éégo ha'akáh da: hadín dibełíí **biZhaazhé** nlíni binaltsoos be'ihí'náhi bizhi' dahgoz'aaníí zhá ha'akáh doleeł.

22 ¹Áídí' tú be'ihí'náhi dolyiini ga'at'éégo binkááyú got'íigo, Bik'ehgo'ihí'nań hik'e dibełíí **biZhaazhé** nlíni nadaant'aago dahskeedí' hálíigo, Bik'ehgo'ihí'nań binal'a'a shíł ch'í'nah áyíłlaa. ²Kìh goznílí ch'í'ítinyú íłńí'yú, ła'íí tú nłíńíí da'at'ch'izhíneé nel'aađgo ts'ínt'áni be'ihí'náhi náđihikáad, áí nakits'adahyú at'éégo nánt'íh, dádaanánt'íhgee nest'á' dała'áyú at'éhi dahnándah: bit'aałhíí nnee íłtah at'éégo hadaazt'í'í yee nádaadzíihi. ³Áígee déncho'go ágot'eehíí ánáđìh doo: áídí' Bik'ehgo'ihí'nań hik'e dibełíí **biZhaazhé** nlíni nadaant'aago dahskee doo; bánada'iziidíí daabokaał doleeł: ⁴Binii daayo'íi doo; bizhi'íí bitá'gee dahnagoz'aa doo.

⁵Tl'é' anádih doleeł; ik'ah ko'íi la'íi ya'ái be'idindláadíi doo hagot'íi da; Bik'ehgo'ihí'nań nohweBik'ehń dabíi bá idindládi nlii doleeł: la'íi doo ngonel'aą dayú dahazhí' nadaant'aa doo. ⁶Ádí' gánashiłdo'niid, Díi yati'íi ba'olńihi hik'e da'aníhi at'éé: Bik'ehgo'ihí'nań nohweBik'ehń binkááyú nada'iziidi n'íi daadilzini daayokaąhń, k'ad ágonéhií bánada'iziidií yil ch'í'nah ágole'híi bighą binal'a'á yaaká'dí'hi bich'í' daades'a'. ⁷Isaą, dák'adégo nánshdaał: díi naltsoos hagot'éégo ágolńéhgo benet'aaníi hadńi yikísk'eh at'ééhíi biyaa gozhóq doleeł. ⁸Shíi, John, díi ágot'eehíi disiits'ąą la'íi hiłtsaą. Ák'ehgo disiits'ąadı' hiłtsaągo, Bik'ehgo'ihí'nań binal'a'á ái shił ch'í'nah áyíłlaahi biyahzhí' hayaa asdzaago hoshkaąh nkegonyaa. ⁹Nt'éégo gáshíłnńiid, Doo ágánt'íi da: shíi, ni, nik'isyú, Bik'ehgo'ihí'nań binkááyú nada'iziidi, hik'e díi naltsoos biyi'dí' yati'íi yikísk'eh ádaat'eehíi biłgo dała' nada'idziid. Bik'ehgo'ihí'nań zhą onkąąh. ¹⁰Gánashiłdo'niid, Díi naltsoos hagot'éégo ágonéhgo benet'aaníi bida'denłjéeh hela', biká' ngonyááhíi bighą. ¹¹Hadńi doo dábik'ehyú at'íi dahíi, án dayúweh ye'at'íi le': hadńi denchó'égo at'íiłhíi, án dayúweh ye'at'íi le': hadńi nt'éégo at'ééhíi, án dayúweh nt'éégo at'éé le': la'íi hadńi dilziníi, dayúweh dilzi le'. ¹²Isaą, dák'adégo nánshdaał; koch'í' nada'ishńiłhíi bił nánshdáh, nńee dała'a ntíigo hagot'éégo ánánt'íidhíi bighą bich'í' na'ishńiłgo. ¹³Shíi Áłpha hik'e Oméga nshłii, begodeyáhi hik'e bengont'íi, dantséyúhi hik'e iké'yúhi. ¹⁴Bik'ehgo'ihí'nań yegos'aaníi yikísk'eh ádaat'eehíi biyaa daagozhóq doleeł, ái tsj'nt'áni be'ihí'náhi yaa dokaahgo bá goz'ąą, la'íi kįh goznílii ch'íná'itįhyú ch'ídokaahgo áłdó' bá goz'ąą. ¹⁵Ádí' gósé, ídaanłgashi, nant'í' nakaihi, nńee nadaitseedi, nńee nadn'ái daayokaąhi, la'íi dahadńi lé'ichoohíi bił nzhóqgo dayúweh lé'íłchoohi doo ha'ádokaah da. ¹⁶Shíi, Jesus, shinal'a'á yaaká'dí'hi ha'ánázéh nagoznilyú díi bee nohwil nagolńi'go deł'a'. David bikeghad nshłii, hik'e David bits'ą'dí'hi nshłii, ts'įłsoqsécho bits'ą'idindini nshłii. ¹⁷Holy Spirit hik'e isdzán ninéhi, Yushdé', daanii. Hadńi idits'agi áłdó', Yushdé', nńi le'. Hadńi dibá' nliiłhíi hįgháh le'. Hadńi hát'íinií tú be'ihí'náhi yodłąą, doo bighą nahi'ńiil dago. ¹⁸Nńee dała'a ntíigo díi naltsoos hagot'éégo ágonéhgo benet'aaníi daidits'agíi gádaabiłdishńii, Dahadńi díi ínágodn'ąąhíi, góyéégo ágot'eehíi díi naltsoos biyi' k'e'eshchiinií, Bik'ehgo'ihí'nań góyéégo godigháhíi bich'í' ínágodo'aal: ¹⁹Dahadńi díi naltsoos hagot'éégo ágonéhgo benet'aaníi la' hayiné'yúgo, Bik'ehgo'ihí'nań áłdó' naltsoos be'ihí'náhi biyi'dí', kįh godiyini goznílii biyi'dí', la'íi díi naltsoos biyi' bek'e'eshchiinií biyi'dí' bíyéé zhinééhíi bits'ą' hayiné' doleeł. ²⁰Díi yaa nagosńi'íi gáníi, Da'anii shíi dák'adégo nánshdaał: Doleełgo at'éé. Da'anii Jesus, nohweBik'ehń, de'nnáh. ²¹Jesus Christ nohweBik'ehń biłgoch'oba'íi daanohwigha nohwich'í' begoz'ąą le'. Doleełgo at'éé.

The Pronunciation and Meaning of some of the Words in the New Testament

Abíah (Abáiyah) Abjáh ałdó' holzee.

Áchaz (Éíkaz) — Áhaz ałdó' holzee.

Ágar (Éígar) — Hágar ałdó' holzee.

Areópagite (Ariyápagait) — yánáltihíí nliihíí golzeego ágolzee.

Baal (Béyal)

Bar-jóna— Jóna biye' golzeego ágolzee.

Bik'ehgo'ihí'nań **báhadaadeszaahíí**— ínashood daanliiníí golzeego ágolzee.

Bitis-hagowáh— Israel hat'i'íí Egyptgee daagolíídá'

Bik'ehgo'ihí'nań Egyptians daanliiníí yich'í' hashkeego

binal'a'á yaaká'dí' yich'í' oyis'a', ishikín dantsé nakaihíí

nadaiktseed doleełgo. Áídá' Israel hat'i'íí daanliiníí dáádítłhíí

yiká' dił yíłta'yúgo bíí biye'ke doo nadaistseed da. Áí bitis-

hagowáh holzee. Lenágodáhgee áí yínádaałñiihgo da'iyaa.

Áígee Jesus daztsaądí' naadiidzaa lėk'e. Áí Easter holzee. (Acts 12:4)

Bóoz— Bóaz ałdó' holzee.

Caesar (Síizar)

Caesaréa (Sesaríya)

Cáiaphas (Kéyafas)

Cenchréa (Senkriya)

Cephas (Síifas) — Peter ałdó' holzee.

Ch'ah hobijhíí— ach'idilwodgo díí ga'at'ėhi hołbijł.

Chárran (Káran) — Háran ałdó' golzee.

Chíos (Káiyos)

Christ— Bik'ehgo'ihí'nań its'áltíni golzeego ágolzee.

Cilícia (Silíshiya)

Circumcise (sírkamsaiz) — Bik'ehgo'ihí'nań bik'ehgo Jews daanliiní ishikinihí tsebí beiskaągo daabi'diigish lěk'e. Díí círcumcise golzee. Shid baa dahnagoz'aaní Bik'ehgo'ihí'nań hat'i'í daanlįigo bee bígózį lěk'e.

Cnidus (Náidas)

Cyréne (Sáiríinii)

Da'ilwosh— da'ilwosh nįihí nadaan'ne' golzeego agolzee.

Da'ilhosh— da'ilhosh nįihí nanezna' golzeego ágolzee.

Dibełįį biZhaazhé— Jesus dibełįį biZhaazhé yińni, nńee yá datsaahí bigha.

Elías— Elįjah ałdó' holzee.

Emmor— Hámor ałdó' holzee.

Esáias— Isáiah ałdó' holzee.

Eunuch (únik) — nńee doo nnádaaksé' dago ádaalne'í eunuchs daaholzee.

Ezékias— Hezekiah ałdó' holzee.

Furlong— nakidi gonenađń dahgostų'yú shį ga'áhosahgo tsebí furlongs dał'a mile ga'áhosah.

Hosánna (hozána) — Bik'ehgo'ihí'nań ba'ihégoš le', golzeego ágolzee.

Jechonías (Jekonáiyas) — Jechoniah ałdó' holzee.

Jeremías (Jeremáiyas) — Jeremiah ałdó' holzee.

Jéremy— Jeremiah ałdó' holzee.

Jesus— Hebrew biyati' k'ehgo Joshua holzee (Acts 7:45, Hebrews 4:8.)

Jóatham— Jótham ałdó' holzee.

Jónas— Jónah ałdó' holzee.

Jósaphat— Jehóshaphat ałdó' holzee.

Josías— Josiah ałdó' holzee.

Júda, Júdas— Júdah ałdó' holzee.

Máđian— Míđian ałdó' golzee.

Manásşes— Manásseh ałdó' holzee.

Márcus— Mark ałdó' holzee.

Mnáson (Néisan)

Néphthalim— Náph tali ałdó' golzee.

Niger (Náįjer)

Noe— Noah ałdó' bek'e'eshchįį.

Osee— Hoséa ałdó' holzee.

Ozías (Ozáiyas) — Uzziah ałdó' holzee.

Pence— pennies golzeego ágolzee. Penny golzeehí dał'a jįigo gońeehí golzeego ágolzee.

Phárisees (Férisiiz) — Phárisees daanliiní sahngo ádaat'ee. Jews bich'i' begoz'aaní itisgo be'ádaant'ee, daanįi lěk'e.

Pheníce (Feniíse) — Phenécia, Phoenécia (Fenišiya) ałdó' golzee.

Ptolemáis (Toleméyas)

Robóam— Rehobóam aǵdó' holzee.

Sadak— Zádok aǵdó' holzee.

Sádducees (Sádusiiz) — Sádducees daanliiníi sahngo ádaat'ee.

Nanezna' n'íi doo naadikáh da, daan̄ii lẹk'e.

Sína— Sínai (Sáíniyai) aǵdó' golzee.

Sion (Sáíyon) — Zíon (Záíyon) aǵdó' golzee.

Sýchar (Sáíkar)

Talent— daǵa'á doo náhóltagyú sh̄i bestso golzeego ágolzee.

Timótheus— Timothy aǵdó' holzee.

Tribute— N̄nee daǵa'á daantíígo zhaali nadaihez̄nil lẹk'e, da'ch'okq̄ah
goz'aaníi bá, áí tribute golzeego ágolzee.

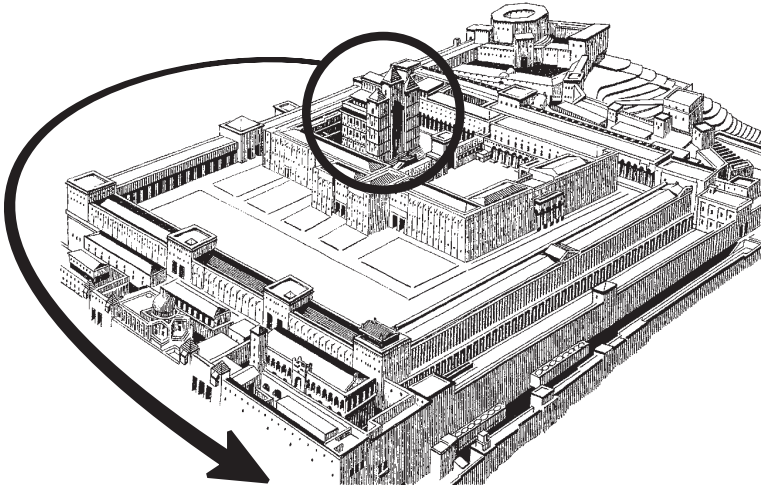
Urías— Uríah aǵdó' holzee.

Zábulon— Zébulon aǵdó' golzee.

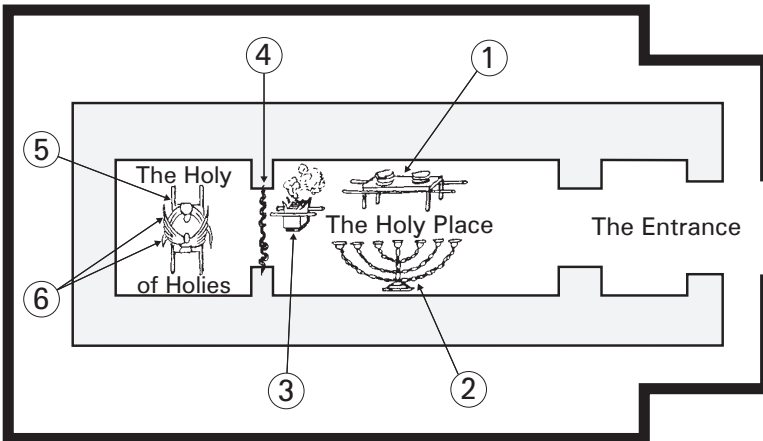
Zacchéus (Zakíyas)

Zeróbabel— Zerúbbabel aǵdó' holzee.

The Temple in the time of Jesus Christ

The Temple itself

1. The Table of Showbread
2. The Lampstand
3. The Altar of Incense
4. The Curtain
5. The Ark of the Covenant
6. The Cherubim

Jerusalem

In New Testament Times

- Walls at the time of Jesus
  - Walls built by Agrippa I
  - Present day wall
- 0 0.1 0.2 0.3
Kilometers

